

TERCÜME-İ ENVÂR-I SÜHEYLÎ-İ KÂTİP ÇELEBÎ (53b-105a)
(Dil İncelemesi-Metin-Dizin)

Kübra ÖZEN

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Doç. Dr. Uğur UZUNKAYA

Erzurum-2024

Her hakkı saklıdır.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TERCÜME-İ ENVÂR-I SÜHEYLÎ-İ KÂTİP ÇELEBİ (53b-105a)
(Dil İncelemesi-Metin-Dizin)

Kübra ÖZEN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Uğur UZUNKAYA

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Erzurum-2024

Her hakkı saklıdır.

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY SAYFASI

Kübra ÖZEN tarafından hazırlanan *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi (53b-105a) (Dil İncelemesi-Metin-Dizin)* adlı bu çalışma Tarih girmek için tıklayınız tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda ☐ **oybirliği** / ☐ **oyçokluğu** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU Atatürk Üniversitesi	İmza
Danışman	Doç. Dr. Uğur UZUNKAYA Erzurum Teknik Üniversitesi	İmza
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi M. Raşit ÖZTÜRK Erzurum Teknik Üniversitesi	İmza

Kübra ÖZEN tarafından hazırlanan *(53b-105a) (Dil İncelemesi-Metin-Dizin)* başlıklı yüksek lisans tezi kabul edilmiştir. Tarih girmek için tıklayınız

Prof. Dr. Serap BEDİR KARA

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullandığım her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sorumluluğu ve tezin erişim sürecine ilişkin aşağıdaki beyanımı kabul ediyorum. 15.08.2024

İmza

Kübra ÖZEN

Öğrenci

- ☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun Tarih girmek için tıklayınız tarih ve Karar No sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.
- ☐ Enstitü Yönetim Kurulunun Tarih girmek için tıklayınız tarih ve Karar No sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.
- ☐ Enstitü Yönetim Kurulunun Tarih girmek için tıklayınız tarih ve Karar No sayılı kararı ile teze erişim süresi ile ilgili bir kısıtlama bulunmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	XI
ABSTRACT	XII
TABLO LİSTESİ.....	XIII
GRAFİK LİSTESİ	XIV
KISALTMALAR LİSTESİ	XV
ÖN SÖZ.....	XVII
GİRİŞ.....	1
KELİLE VE DİMNE’NİN TERCÜME SERÜVENİ.....	1

A. ARAŞTIRMA HAKKINDA

A.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	3
A.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
A.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	3

B. ESER HAKKINDA

B.1. KÂTİP ÇELEBİ HAKKINDA	4
B.2. TERCÜME-İ ENVÂR-I SÜHEYLÎ-İ KÂTİP ÇELEBİ HAKKINDA.....	7
B.3. ESERİN NÜSHALARI	11
B.4. ESERİN İÇERİĞİ	11

BİRİNCİ BÖLÜM

İMLA ÖZELLİKLERİ

1.1. ÜNLÜLERİN İMLASI	13
1.1.1. /a/ Ünlüsünün İmlası	13
1.1.2. /e/ Ünlüsünün İmlası	14
1.1.3. /ı/, /i/ Ünlülerinin İmlaları.....	16
1.1.4. /o/, /ö/ Ünlülerinin İmlaları.....	17
1.1.5. /u/, /ü/ Ünlülerinin İmlaları	18
1.2. ÜNSÜZLERİN İMLASI	19
1.2.1. /ç/ Ünsüzünün İmlası.....	19
1.2.2. /η/ Ünsüzünün İmlası	20
1.2.3. /p/ Ünsüzünün İmlası	20
1.2.4. /t/ Ünsüzünün İmlası	21
1.3. SÖZCÜK VE EKLERİN İMLASI	21
1.3.1. kim Bağlacının İmlası	21

1.3.2. ki Bağlacının İmlası.....	22
1.3.3. dahı Bağlacının İmlası.....	22
1.3.4. içün Cevher Fiilinin İmlası	23
1.3.5. {-dUr} Ek-fiilinin İmlası	23
1.3.6. kadar Sözcüğünün İmlası	23
1.3.7. i- Cevher Fiilinin İmlası	24
1.3.8. ile sözcüğünün İmlası	24
1.3.9. Zamir /n/'sinin İmlası.....	25
1.3.10. Arapça ve Farsça sözcüklerin İmlası	25

İKİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

2.1. SES BİLGİSİ	27
2.1.1. Ünlüler	27
2.1.1.1. Kapalı /è/	27
2.1.1.2. Ünlü Uyumları	28
2.1.1.3. Ünlü Değişimi.....	39
2.1.1.3.1. Yuvarlaklaşma	39
2.1.1.3.2. Düzleşme.....	44
2.1.1.3.3. Genişleme	46
2.1.1.4. Ünlü Düşmesi	47
2.1.2. Ünsüzler.....	47
2.1.2.1. Söz Başı Ünsüzleri	47
2.1.2.1.1. b- Ünsüzü.....	47
2.1.2.1.2. k- Ünsüzü.....	48
2.1.2.1.3. t- Ünsüzü	48
2.1.2.2. Söz İçi ve Söz Sonu Ünsüzleri.....	50
2.1.2.2.1. -b Ünsüzü.....	50
2.1.2.2.2. -d- Ünsüzü.....	50
2.1.2.2.3. -ğ-, -g-, -ğ-, -g Ünsüzleri.....	50
2.1.2.2.4. -k-, -k-, -k-, -k Ünsüzleri	53
2.1.2.2.5. -l- Ünsüzü	54
2.1.2.2.6. -p Ünsüzü.....	54
2.1.2.2.7. -t Ünsüzü.....	54
2.1.2.3. Ötümlüleşme	55
2.1.2.3.1. Aslı Uzun Ünlüler Nedeniyle Ötümlüleşme.....	55

2.1.2.3.2. Ünlüler Arası Durumda Ötümlüleşme	56
2.1.2.4. Ünsüz Türemesi	56
2.1.2.4.1. -y- Türemesi	56
2.1.2.5. Ünsüz İkizleşmesi	57
2.1.2.6. Ünsüz Uyumu.....	57
2.1.2.7. Hece Yitimi.....	58
2.1.2.8. Göçüşme	58
2.2. ŞEKİL BİLGİSİ.....	59
2.2.1. İsimler	59
2.2.1.1. İsim Çekim Ekleri	59
2.2.1.1.1. Çokluk Eki: {+lAr}	59
2.2.1.1.2. İyelik Ekleri.....	59
2.2.1.1.2.1. Teklik 1. Kişi: {+(U)m}	59
2.2.1.1.2.2. Teklik 2. Kişi: {+(U)ŋ}	60
2.2.1.1.2.3. Teklik 3. Kişi: {+I}, {+sI}.....	60
2.2.1.1.2.4. Çokluk 1. Kişi: {+(U)mUz}	61
2.2.1.1.2.5. Çokluk 2. Kişi: {+(U)ŋUz}	61
2.2.1.1.2.6. Çokluk 3. Kişi :{+lArI}	61
2.2.1.1.2.7. İyelik Eki Yığılması	62
2.2.1.1.3. Hâl Ekleri	62
2.2.1.1.3.1. İlgi Hâli Eki: {+(n)Uŋ}	62
2.2.1.1.3.2. Belirtme Hâli Eki: {+(y)I}, {+n}	63
2.2.1.1.3.3. Yönelme Hâli Eki: {+(y)A}	63
2.2.1.1.3.4. Bulunma Hâli Eki: {+dA}	64
2.2.1.1.3.5. Ayrılma Hâli Eki: {+dAn}.....	64
2.2.1.1.3.6. Vasıta Hâli Eki: {+(I)lA}	65
2.2.1.1.3.7. Eşitlik Hâli Eki: {+cA}	65
2.2.1.1.3.8. Yön Gösterme Ekleri.....	66
2.2.1.1.3.8.1. {+rA}	66
2.2.1.1.3.8.2. {+ArU}	66
2.2.1.2. İsim Yapım Ekleri.....	66
2.2.1.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	66
2.2.1.2.1.1. {+acuk}	66
2.2.1.2.1.2. {+An}	67
2.2.1.2.1.3. {+cAK}	67

2.2.1.2.1.4. {+CI}	67
2.2.1.2.1.5. {+cIK, +cUK}	67
2.2.1.2.1.6. {+HXK}	68
2.2.1.2.1.7. {+IX}	68
2.2.1.2.1.8. {+IncA}	69
2.2.1.2.1.9. {+sXz}	69
2.2.1.2.1.10. {+düz}	70
2.2.1.2.1.11. {+ıl}	70
2.2.1.2.1.12. {+kek}	70
2.2.1.2.1.13. {+rA}	70
2.2.1.2.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri	70
2.2.1.2.2.1. {-mA}	70
2.2.1.2.2.2. {-mAK}	70
2.2.1.2.2.3. {-IcI}	71
2.2.1.2.2.4. {-(U)K}	71
2.2.1.2.2.5. {-maz}	72
2.2.1.2.2.6. {-mur}	72
2.2.1.2.2.7. {-ğun}	72
2.2.1.2.2.8. {-miş}	72
2.2.1.2.2.9. {-(X)n, -(X)m}	72
2.2.1.2.2.10. {-(I)ş}	73
2.2.1.2.2.11. {-A}	73
2.2.1.2.2.12. {-I}	73
2.2.1.2.2.13. {-U}	73
2.2.2. Fiiller	74
2.2.2.1. Fiil Çekim Ekleri	74
2.2.2.1.1. Zaman Ekleri	74
2.2.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Eki: {-dU, -dI}	74
2.2.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: {-mIş}	74
2.2.2.1.1.3. Geniş Zaman Eki: {-(X)r}	75
2.2.2.1.1.4. Gelecek Zaman Ekleri	75
2.2.2.1.1.4.1. {-(y)AcAK}	76
2.2.2.1.1.4.2. {-sA gerek}	76
2.2.2.1.1.5. Şimdiki Zaman Eki: {-(X)r; -yor}	76
2.2.2.1.2. Tasarlama Kip Ekleri	77

2.2.2.1.2.1. İstek Kipi: {-(y)A}.....	77
2.2.2.1.2.2. Gereklilik Kipi	78
2.2.2.1.2.3. Şart Kipi Eki: {-sA}	78
2.2.2.1.2.4. Emir Kipi Ekleri	79
2.2.2.1.3. Şahıs Ekleri	79
2.2.2.1.3.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri	79
2.2.2.1.3.1.1. Teklik 1. Şahıs Eki: {+(A)m}.....	79
2.2.2.1.3.1.2. Teklik 2. Şahıs Eki: {+sIn; +sIn}	80
2.2.2.1.3.1.3. Teklik 3. Şahıs Eki: {+Ø}	80
2.2.2.1.3.1.4. Çokluk 1. Şahıs Eki: {+vUz}, {+Uz}.....	80
2.2.2.1.3.1.5. Çokluk 2. Şahıs Eki: {+sIz}.....	81
2.2.2.1.3.1.6. Çokluk 3. Şahıs Eki: {+lAr}.....	81
2.2.2.1.3.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri	81
2.2.2.1.3.2.1. Teklik 1. Şahıs Eki: {+m}	82
2.2.2.1.3.2.2. Teklik 2. Şahıs Eki: {+η}	82
2.2.2.1.3.2.3. Teklik 3. Şahıs Eki: {+Ø}	82
2.2.2.1.3.2.4. Çokluk 1. Şahıs Eki: {+k}	83
2.2.2.1.3.2.5. Çokluk 2. Şahıs Eki: {+ηUz}.....	83
2.2.2.1.3.2.5. Çokluk 3. Şahıs Eki: {+lAr}.....	83
2.2.2.1.3.3. Üçüncü Tip Şahıs Ekleri	84
2.2.2.1.3.3.1. Teklik 1. Şahıs Eki: {+AyIn, + AyIm}	84
2.2.2.1.3.3.2. Teklik 2. Şahıs Eki: {+Ø}	84
2.2.2.1.3.3.3. Teklik 3. Şahıs Eki: {+sUn}.....	84
2.2.2.1.3.3.4. Çokluk 1. Şahıs Eki: {+AlUm}	85
2.2.2.1.3.3.5. Çokluk 2. Şahıs Eki: {+η, +Uη}.....	85
2.2.2.1.3.3.6. Çokluk 3. Şahıs Eki: {+sUnlAr}	86
2.2.2.2. Fiil Yapım Ekleri.....	86
2.2.2.2.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri.....	86
2.2.2.2.1.1. Çatı Ekleri	86
2.2.2.2.1.1.1. Ettirgen Çatı	86
2.2.2.2.1.1.1.1. {-t}.....	86
2.2.2.2.1.1.1.2. {-dUr-}	86
2.2.2.2.1.1.2. Oldurganlık.....	87
2.2.2.2.1.1.2.1. {-t}.....	87
2.2.2.2.1.1.2.2. {-dUr-}	87

2.2.2.2.1.1.2.3. {-Ur-}.....	87
2.2.2.2.1.1.2.4. {-Ar-}.....	88
2.2.2.2.1.1.3. Edilgenlik	88
2.2.2.2.1.1.3.1. {(X)I-}	88
2.2.2.2.1.1.3.2. {(I)n-}.....	88
2.2.2.2.1.1.4. Dönüşlülük	89
2.2.2.2.1.1.4.1. {(X)n-}	89
2.2.2.2.1.1.4.2. {(X)I-}	89
2.2.2.2.1.1.5. İşteşlik: {(X)ş-}	89
2.2.2.2.1.1.6. {-der-}:	90
2.2.2.2.1.1.7. {- gür-}:.....	90
2.2.2.2.1.1.6. Fiillerde Olumsuzluk.....	90
2.2.2.2.1.1.6.1. {-mA-}	90
2.2.2.2.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri.....	91
2.2.2.2.2.1. {+A-}	91
2.2.2.2.2.2. {+(A)r-}	91
2.2.2.2.2.3. {+IA-}	91
2.2.2.2.2.4. {+dA-}	92
2.2.2.2.2.5. {+eT-}	92
2.2.2.2.2.6. {+ük-}.....	92
2.2.2.2.2.7. {+ter-}	92
2.2.2.2.2.8. {+IAAn-}	92
2.2.2.3. Birleşik Fiiller	93
2.2.2.3.1. İsim+Yardımcı Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller	93
2.2.2.3.1.1. èt-.....	93
2.2.2.3.1.2. eyle-	94
2.2.2.3.1.3. ol-.....	94
2.2.2.3.1.4. bulun-.....	94
2.2.2.3.1.5. yap-	94
2.2.2.3.2. Fiil+Yardımcı Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller	95
2.2.2.3.2.1. Yeterlilik	95
2.2.2.3.2.2. Tezlik.....	95
2.2.3. Cevher Fiili.....	96
2.2.3.1. Birleşik Çekimler.....	96
2.2.3.1.1. Hikâye Çekimi	96

2.2.3.1.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi.....	96
2.2.3.1.2. Şart Çekimi	97
2.2.3.1.2.1. Geniş Zamanın Şartı	97
2.2.4. Fiilimsiler	97
2.2.4.1. İsim-Fiiller.....	97
2.2.4.1.1. {-mAK}	97
2.2.4.1.2. {-mA}	98
2.2.4.2. Sıfat-Fiiller	98
2.2.4.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri	98
2.2.4.2.1.1. {-mİş}	98
2.2.4.2.1.2. {-mAdUK}	98
2.2.4.2.2. Görülen Geçmiş Zaman Sıfat-Fiili.....	99
2.2.4.2.2.1. {-dUK}	99
2.2.4.2.3. Gelecek Zaman Sıfat-Fiili	99
2.2.4.2.3.1. {-(y)AcAK}	99
2.2.4.2.4. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri	100
2.2.4.2.4.1. {-(y)An}.....	100
2.2.4.2.4.2. {-mAz}	100
2.2.4.3. Zarf-Fiiller	100
2.2.4.3.1. Zaman Zarf-Fiilleri	100
2.2.4.3.1.1. {-(y)IcAK}	100
2.2.4.3.1.2. {-(y)IncA}	101
2.2.4.3.1.3. {-mAdIn}	101
2.2.4.3.1.4. {-dUKdA}	102
2.2.4.3.1.5. {-dUKdAn}.....	102
2.2.4.3.1.6. {-mAzdAn}	102
2.2.4.3.2. Hâl Zarf-Fiilleri	103
2.2.4.3.2.1. {-ken}	103
2.2.4.3.2.2. {-(y)X}	103
2.2.4.3.3. Bağlama Zarf-Fiili.....	103
2.2.4.3.3.1. {-(y)Up}.....	103
2.2.5. Sıfatlar	104
2.2.5.1. Niteleme Sıfatları.....	104
2.2.5.2. Belirtme Sıfatları	104
2.2.5.2.1. İşaret Sıfatları	104

2.2.5.2.2. Sayı Sıfatları.....	105
2.2.5.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	105
2.2.5.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları.....	105
2.2.5.2.3. Soru Sıfatları.....	105
2.2.5.2.3.1. ne	105
2.2.5.2.3.2. nece / neçe	106
2.2.5.2.4. Belirsizlik Sıfatları.....	106
2.2.5.2.4.1. bir	106
2.2.5.2.4.2. ba'zı.....	107
2.2.5.2.4.3. her	107
2.2.5.2.4.4. çok.....	108
2.2.5.2.4.5. birkaç.....	108
2.2.6. Zarflar	108
2.2.6.1. Yer-Yön Zarfları	109
2.2.6.1.1. yokarı.....	109
2.2.6.1.2. aşağı	109
2.2.6.2. Zaman Zarfları	109
2.2.6.2.1. şimdi, şimdi	109
2.2.6.2.2. yarın.....	109
2.2.6.2.3. gece.....	110
2.2.6.2.4. gündüz	110
2.2.6.2.5. geç	111
2.2.6.2.6. akşam.....	111
2.2.6.2.7. sabāh.....	111
2.2.6.2.8. yaz	111
2.2.6.2.9. kış	111
2.2.6.2.10. ertesi.....	112
2.2.6.3. Nicelik-Nasılık Zarfları.....	112
2.2.6.4. Azlık-Çokluk Zarfları	112
2.2.6.3.1. çok.....	112
2.2.6.3.2. az	113
2.2.6.4.3. artuk / artuğ.....	113
2.2.6.4.4. gāyet.....	113
2.2.6.3.5. eksük.....	114
2.2.7. Zamirler	114

2.2.7.1. Şahıs Zamirleri	114
2.2.7.1.1. Teklik 1. Şahıs Zamiri: ben.....	114
2.2.7.1.2. Teklik 2. Şahıs Zamiri: sen	115
2.2.7.1.3. Teklik 3. Şahıs Zamiri: ol, (ekleşmede) a(n+)	115
2.2.7.1.4. Çokluk 1. Şahıs Zamiri: biz.....	115
2.2.7.1.5. Çokluk 2. Şahıs Zamiri: siz	116
2.2.7.1.6. Çokluk 3. Şahıs Zamiri: anlar	116
2.2.7.2. İşaret Zamirleri	117
2.2.7.2.1. bu, bunlar	117
2.2.7.2.2. a (ol zamirinin ekleşmedeki hâli), anlar	117
2.2.7.2.3. ol.....	117
2.2.7.2.4. şol (<şu+ol)	118
2.2.7.3. Belirsizlik Zamirleri	118
2.2.7.3.1. kimse/ kimesne (< kim+erse+ne).....	118
2.2.7.3.2. biri, birisi, her birisi	119
2.2.7.3.3. her ne	119
2.2.7.3.4. her kaçkısı.....	119
2.2.7.3.5. cümle.....	120
2.2.7.4. Dönüşlülük Zamiri “kendi”	120
2.2.7.5. Soru Zamiri “kim”	121
2.2.7.5.1. ne	121
2.2.7.5.2. mı/mi	121
2.2.8. Edatlar	122
2.2.8.1. Çekim Edatları	122
2.2.8.1.1. ile	122
2.2.8.1.2. için.....	122
2.2.8.1.3. gibi.....	123
2.2.8.1.4. kadar.....	123
2.2.8.1.5. göre	124
2.2.8.1.6. evvel	124
2.2.8.1.7. sonra	124
2.2.8.1.8. karşı	125
2.2.8.2. Bağlama Bağlaçları	125
2.2.8.2.1. Sıralama Bağlaçları.....	125
2.2.8.2.1.1. daşı	125

2.2.8.2.1.2. ve	126
2.2.8.2.2. Denkleştirme Bağlaçları.....	126
2.2.8.2.2.1. yā	126
2.2.8.2.2.2. veyā	126
2.2.8.2.2.3. veyāhūd.....	127
2.2.8.2.3. Cümle Başı Bağlaçları.....	127
2.2.8.2.3.1. lākin, velākin	127
2.2.8.2.3.2. ancak.....	127
2.2.8.2.3.3. ammā	128
2.2.8.2.3.4. eğer	128
2.2.8.2.3.5. çün, çünkü	128
2.2.8.2.3.6. meğer	129
2.2.8.2.4. Sona Gelen Bağlaçlar	129
2.2.8.2.4.1. dahı	129
2.2.8.2.4.2. ki.....	130
2.2.8.2.4.3. kim	130
2.2.8.3. Ünlemler	131
2.2.8.3.1. Seslenme Ünlemleri	131
2.2.8.3.1.1. ey	131
2.2.8.3.1.2. hey	131
2.2.8.3.2. Gösterme Ünlemleri	131
2.2.8.3.2.1. işte	131
2.2.8.3.3. Soru Ünlemleri.....	132
2.2.8.3.3.1. ‘acabā.....	132

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN	133
-------------	-----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN	186
SONUÇ	521
KAYNAKÇA.....	526
EKLER.....	530

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TERCÜME-İ ENVÂR-I SÜHEYLÎ-İ KÂTİP ÇELEBÎ (53b-105a)
(Dil İncelemesi- Metin- Dizin)
Kübra ÖZEN
Danışman: Doç. Dr. Uğur UZUNKAYA
2024, 552 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Uğur UZUNKAYA (Danışman)
Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU (Üye)
Dr. Öğr. Üyesi M. Raşit ÖZTÜRK (Üye)

Kelîle ve Dimne geçmişten bugüne kadar uzanan tarih boyunca farklı dillere tercüme edilerek birçok dilde kendine bir yer kazanmış ve bizler için kıymetli bir yer edinmiştir. Bu çalışmada Kâtip Çelebi'ye ait olan *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi* adlı eserin dil bilgisi özelliklerinin incelenmesi ve neşrinin yapılması amaçlanmaktadır. Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma; giriş, dil incelemesi, metin ve dizin-sözlük olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, *Kelîle ve Dimne* hakkında genel bir bilgi verilmiş devamında *Kelîle ve Dimne*'nin kısaca tercüme serüvenine yer verilmiştir. Daha sonra çalışmanın genel içeriği, kapsamı ve çalışmada kullanılan yöntem anlatılarak çalışmanın amacı vurgulanmıştır. İnceleme bölümünde, Eski Anadolu Türkçesinin İmla, ses ve şekil özelliklerini taşıyan, bununla beraber yer yer de Klâsik Osmanlı Türkçesinin İmla, ses ve şekil özelliklerini de kimi yönlerden devam ettiren bu eserin İmla, ses ve şekil bakımından ayırt edici özellikleri metinden örneklerle irdelenmiştir. Metin bölümünde, eserin çeviri yazıya aktarımı yapılmıştır. Dizin bölümde ise metnin sözlüğü oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, *Kelîle ve Dimne*, metin neşri, dil incelemesi

ABSTRACT
MASTER’S THESIS
TERCÜME-İ ENVÂR-I SÜHEYLÎ-İ KÂTİP ÇELEBİ (53b-105a)
(Linguistic Analysis- Text- Index)

Kübra ÖZEN

Advisor: Assoc. Dr. Uğur UZUNKAYA

2024, 552 pages

Jury: Assoc. Dr. Uğur UZUNKAYA (Consultant)

Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU (Member)

Assist. Prof. Dr. M. Raşit ÖZTÜRK (Member)

Throughout history, *Kelîle ve Dimne* has been translated into many languages and has gained a valuable place for us. This study aims to examine and publish the grammatical features of *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi*, which belongs to Kâtip Çelebi. This study, prepared as a master's thesis, consists of four sections: introduction, language analysis, text and index-dictionary. In the introduction section, general information about *Kelîle ve Dimne* is given, and then the translation adventure of *Kelîle ve Dimne* is briefly included. Then, the general content, scope and method used in the study are explained and the purpose of the study is emphasized. In the review section, the distinctive features of this work, which carries the spelling, sound and shape features of Old Anatolian Turkish and at the same time continues the spelling, sound and shape features of Classical Ottoman Turkish in some ways, are examined with examples from the text. In the text section, the work is transcribed. In the index section, the dictionary of the text is created.

Key Words: Old Anatolian Turkish, *Kelîle ve Dimne*, text edition, linguistic analysis

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Metindeki Baplar, Hikâye Başlıkları ve Varak Numaraları.....	11
--	----

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Metinde Yapım Eklerinin Yüzdelik Gösterimi	537
Grafik 2: : Metinde Arapça, Farsça ve Fiilerin Yüzdelik Gösterimi	539

KISALTMALAR LİSTESİ

Ar. : Arapça

AYS : Altun Yaruk Sudur

BK D : Bilge Kağan Doğu Yüzü

BK G : Bilge Kağan Güney Yüzü

BK K : Bilge Kağan Kuzey Yüzü

bkz. : bakınız

c. : cilt

DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi

DLT : Divânu Lugâti't-Türk

EAT : Eski Anadolu Türkçesi

ET : Eski Türkçe

Far. : Farsça

KB : Kutadgu Bilig

KÇ : Küli Çor

KT : Karahanlı Türkçesi

KT D : Kül Tegin Doğu Yüzü

KT G : Kül Tegin Güney Yüzü

KT K : Kül Tegin Kuzey Yüzü

O : Ongi Yazıtı

OT : Orta Türkçe

s : sayfa

S: Sayı

T : Tunyukuk

TDK : Türk Dil Kurumu

TDV: Türk Diyanet Vakfı

T. : Türkçe

UT : Uygur Türkçesi

[...] : Köşeli ayraç yazmada yer alan sözcüğün yazılmayan kısımlarını gösterir.

< : Başka bir dilden alıntılanan sözcüğün orijinal biçimini ifade eder.

→ : Çalışmanın dizin bölümünde yer alan sözcükler arası çapraz göndermeleri ifade eder.

I : Düz dar ünlülere işaret eder.

X : Düz ve yuvarlak dar dört ünlüye işaret eder.

U : Dar yuvarlak ünlülere işaret eder.

ÖN SÖZ

Kelile ve Dimne, ahlak ve siyaset gibi önemli konuları fabl türü üzerinden anlatan Hint asıllı Sanskritçe bir eserdir. Türk edebiyatı tarihinde önemli bir yere sahip olan *Kelile ve Dimne*, yüzyıllar boyunca farklı dillere tercüme edilerek birçok dilde kendine yer kazanmıştır. İlk çevirisi 14. yüzyılda Kul Mesud tarafından yapılmış ve dilimize kazandırılmıştır.

Adı geçen tez çalışması, 17. yüzyılda Kâtip Çelebi tarafından İbnü'l-Mukaffa'nın Arapça versiyonundan tercüme edilerek kaleme alınan *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi* isimli eser, Eski Anadolu Türkçesi ve de Klâsik Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olup yer yer harekeli ve nesih yazılı olan bir nüshanın neşrini konu almaktadır. Bu çalışma İmla özellikleri, dil incelemesi, metin ve dizin-sözlük bölümlerinden oluşmaktadır.

Çalışmaya dâhil edilen yazmanın nüshası, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Edebiyat 369 numarada kayıtlıdır ve nüshanın her sayfasında 19 satır olup nüsha toplam 105 varaktan oluşmaktadır. Fakat bu çalışmada eserin son 55 varakı (53b-105a) incelenmiştir.

Çalışma, İmla hususiyetleri bölümünde çoğu noktada Eski Anadolu Türkçesi yer yer de Klâsik Osmanlı Türkçesi İmla özelliklerini taşımaktadır. Bu noktada ikili kullanımlara çokça rastlanmaktadır. Çalışmanın dil incelemesi bölümünde sadece ses ve şekil bilgisine yer verilmiş, söz dizimi çalışmanın kapsamını artıracığından dolayı hariç tutulmuştur. Metnin yazı çevriminde Türkoloji araştırmalarında yaygın olarak kullanılan transkripsiyon alfabesi tercih edilmiştir. Bu bölümde metne müdahale edilmemek için noktalama işaretlerine başvurulmamıştır. Metnin sözlüğü ve dizinin hazırlanmasında Prof. Dr. Ceval KAYA tarafından hazırlanan *Cibakaya* 2.3 programı kullanılmış ve daha sonra madde başları düzenlenmiştir. Birbiriyle ilgili madde başları arasında çapraz göndermeler yapılmış olup sözlerin kökenine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Arapça ve Farsça terkipler, kimi noktada teknik bir anlam ifade ettiğinden ayrı madde başı olarak verilmiştir. Dizinde metindeki anlamı tespit edilemeyen sözler soru işareti ile gösterilmiştir. Son olarak çalışmanın kaynakça kısmında atıf yapılan eserlere yer verildiği gibi doğrudan atıf yapılmayan ancak metin ve dil incelemesi hazırlanırken kullanılan sözlüklere ve dil bilgisi kitaplarına da yer verilmiştir.

Akademik yolculuğumda ve de çalışmam boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, her daim yanımda olan, kıymetli zamanlarını bana ayıran, beni her zaman motive eden ve her daim bana rehberlik eden kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Uğur UZUNKAYA'ya en kalbî duygularıyla teşekkür ediyorum. Yine çalışmamda emeği geçen, kıymetli bilgilerini paylaşan saygıdeğer hocam Doç. Dr. Mehmet Akif GÖZİTOK'a ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Benim akademik yola çıkmama vesile olan ve bu konuda beni daima cesaretlendiren, üniversite hayatım boyunca desteğini hiç esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üye. Muhammet Raşit ÖZTÜRK'e teşekkürü bir borç bilirim. Yine bu yolculukta yol arkadaşım olan, sürekli bilgi alışverişinde bulunduğumuz sevgili sınıf arkadaşım Bahtınur ÖZMEN'e de çok teşekkür ediyorum. Eğitim hayatım boyunca maddi manevi olarak beni destekleyen ve sevgili aileme sonsuz teşekkür ediyorum.

Kübra ÖZEN

Erzurum - 2024

GİRİŞ

Sanskritçe bir eser olan *Kelîle ve Dimne*'nin¹ asıl adı *Pançatantra*'dır. Ahlâk ve siyaset kitabı olan eser, miladi 300 yıllarından beri birçok kez tercüme edilerek günümüze ulaşmış önemli bir eserdir. “Bu eser üzerinde, geçen yüzyılın başından itibaren çok önemli araştırma ve çalışmalar yapılmıştır ki bu araştırmaların en ünlüsü Luis Şeyho'ya aittir.” (Kalyon, 2004: 227) Fabl türünün en önemli eserleri arasında yer alan *Kelîle ve Dimne*, nükteli bir anlatım tarzıyla iyi bir devlet yöneticisinin halkına nasıl davranması gerektiğini bazı hayvan masalları aracılığıyla aktarmıştır.

Kelîle ve Dimne Arapça metinde adı Beydebâ şeklinde geçen bir filozofla Dâbeşlîm adındaki hükümdar arasında geçen konuşmalardan oluşmaktadır. Kitabı oluşturan masalların kahramanları hayvanlardır. Eserin ana kaynağı bir hükümdarın oğullarını eğitmek amacıyla yazıldığı ve aynı şekilde genişletilmiş versiyonları da birtakım hükümdarların istekleriyle hazırladığı için kitabın konusu daha çok ailevi ve siyasi terbiye üzerinedir; ancak yeri geldikçe ferdî konulara da yer verilmiştir (Karaismailoğlu, 2022: 212).

Kelîle ve Dimne, bir giriş ve birbiriyle bağlantılı beş bölümden oluşmaktadır. Kitabın her bölümü *tantra*'dır. Tantra, Sanskritçe'de, “insanın aklını kullanacağı durum” anlamına gelmektedir. Kitap toplam olarak beş *tantra* olarak yazıldığı ve beş rakamının karşılığı da Sanskritçe'de *panç* olduğu için, esere *Pançatantra* denmiştir (Kalyon, 2004: 228).

Birçok dile çevrilen *Kelîle ve Dimne*'nin, bundan yaklaşık iki bin yıl önce yazıldığı tahmin edilmektedir. Eser Hindistan'da yazılmasına rağmen Hristiyan ve İslam kültürlerinde de kendine yer edinmiştir. Bu kadar geniş ve farklı kültürlerde yaygınlık göstermesi eseri bizler için daha da kıymetli hâle getirmektedir. Çünkü iki bin yıl önce yazılan az sayıda eser birçok dilde yer edinerek günümüze ulaşmıştır.

KELÎLE VE DİMNE'NİN TERCÜME SERÜVENİ

Kelîle ve Dimne'nin ilk çevirisi Pers kralı Hüsrev Anuşirvan (531-597) zamanında Pehlevî diline yapılmıştır. Eser hakkında bilgisi olan Anuşirvan, bu kitabı tercüme ettirmek ister ve bu iş için de tabibi Bürzûye'yi Hindistan'a gönderir. Orada kitabı ele geçiren Bürzûye İran'a gelerek kitabı Pehlevî diline tercüme etmiştir. Başka kaynaklardan yararlanılarak genişletilen eser, bugün elimizde bulunmamaktadır.

¹ Bkz. Adnan Karaismailoğlu, “Kelîle ve Dimne”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, XXV, Ankara, 2022, s. 210-12.

Kelile ve Dimne Pehlevî diline çevrildikten sonra miladi 570'li yıllarda ise Süryanî diline çevrilmiştir. Eser, Hristiyan olan Bud tarafından *Kalilag Dimnag* adıyla çevrilmiştir. “Bud Miladî 570 yıllarında ya da tam Hüsrev Anuşirvan'ın tabibi Bürzûye'yi Hindistan'a gönderdiği ve kitabın Pehlevî diline çevrildiği yıllarda yazılmıştır. Şu hâlde Sanskritçe metin hemen hemen aynı zamanlarda Pehlevî ve ondan da Süryanî diline çevrildi.” (Toska, 1989: 9)

Kelile ve Dimne'nin Bud'un çevirisinden yaklaşık 200 yıl sonra İbnü'l-Mukaffa tarafından Süryaniceden Arapçaya çevirisi yapılmıştır. İbnü'l-Mukaffa, çevirisine bir mukaddime ve bazı masallar eklemiştir. Zaman içerisinde tercüme yoluyla on beş bölüme ulaşan esere İbnü'l-Mukaffa kendisine ait altı bölüm daha ekleyerek *Kelile ve Dimne*'yi yirmi bir bölüme çıkarmıştır. İbnü'l-Mukaffa, bu genişletilmiş tercümesiyle ilk defa Arap edebiyatına fabl türünün hikâye tarzını kazandırmıştır. Mukaffa'nın tercümesi, Kelile ve Dimne'nin başta Türkçe olmak üzere Almanca, Latince, Yunanca, Fransızca, İngilizce gibi birçok dile aktarılmasına kaynaklık etmiştir. İbnü'l-Mukaffa tercümesi Silvestre de Sacy tarafından 1816 yılında Paris'te '*Calila et Dimna ou Fables de Bidpai*' adıyla neşredilmiştir. Fakat bu çalışma bazı araştırmacılar tarafından hatalı bulunmuştur (Toska, 1989: 12).

“*Kelile ve Dimne*'nin ikinci Süryanî çevirisi bir Süryanî papaz tarafından ya da XI. yüzyılda Mukaffa'dan yapılmıştır.” (Toska, 1989: 15) *Kelile ve Dimne*'nin daha sonraki çağlarda Farsçaya manzum-mensur tercüme yapılmıştır. Bunlardan biri Samani hükümdarı Nasr b. Ahmad'ın isteği üzerine Ebu'l-fazl Muhammed Be'lamî tarafından Mukaffa'nın Arapça tercümesi esas alınarak yapılmıştır. Be'lamî'nin yaptığı bu Farsça tercüme Rûdeki tarafından manzum olarak yapılmıştır. Yine mensur olarak Nizâmüddîn Ebu'l-Meâ'li Nasrullâh b. Muhammed b. Abdulhamid tarafından Gazneli hükümdar Behram Şâh için Mukaffa'nın tercümesinden Farsçaya tercüme edilmiştir.

Bir diğer Farsça tercüme ise Hüseyin Vâiz Kâşifi'ye aittir. Kâşifi, eserine veziri olan Hüseyin Baykara'nın adından hareketle “*Envâr-ı Süheylî*” adını vermiştir. Kâşifi, Nasrullah'ın çevirisinin dilini ağır bulduğunu ve eseri daha anlaşılır hâle getireceğini söylemiştir. Fakat Kâşifi daha ağır, süslü bir metin ortaya koymuştur. (Toska, 1989: 16) “Kâşifi'nin Kelile ve Dimne tercümesi, 1836 yılında Londra'da basılmış, ayrıca Hindistan ve İran'da defalarca neşredilmiştir.” (Kalyon, 2004: 232) Kâşifi'nin *Envâr-ı Süheylî* tercümesi Ali b. Salih tarafından *Hümâyün-nâme* adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Bir diğer adı “*Iyar-ı Daniş*” olan eser, 1578 yılında imparator Ekber'in (1556-1605) isteği üzerine Ebu'l-Fazl tarafından kaleme alınmıştır (Toska, 1989: 16).

Bunlar dışında *Kelile ve Dimne*'nin Türkçe çevirileri de yapılmıştır. “İbnü'l-Mukaffâ'nın tercümesinden hareketle Nasrullah tarafından Farsça'ya çevrilen eser, ilk olarak Doğu Türkçesine tercüme edilmiştir. *Kelile ve Dimne*'nin Doğu Türkçesiyle kaleme alınan çevirilerinin yazma nüshaları, Münich ve Dresden'de bulunmaktadır.” (Kalyon, 2004: 236) Kul Mesud Nasrullah'ın Farsça çevirisini esas alarak eseri Eski Anadolu Türkçesine çevirmiştir ve eseri, Anadolu sahasındaki ilk çeviridir. Eser, Aydınoglu Umur Bey'e sunulmuştur. Eserin bir de mütercimi bilinmeyen manzum bir çevirisi vardır. Fakat bu manzum tercümenin de Kul Mesud'a ait olduğu düşünülmektedir. Bu manzum çeviri üzerine Semih Tezcan² bir makale yayımlamıştır.

Ali Çelebi, Kâşifi'nin *Envâr-ı Süheylî* adlı eserini esas alarak Türkçe bir çeviri yapmıştır. Sanatlı bir üslupla çevirdiği eserine *Hümâyün-nâme* adını vermiştir ve eserini Kanunî Sultan Süleyman'a sunmuştur.

“*Kelile ve Dimne*, Bekir Topoğlu ve Hayreddin Karaman tarafından 1978 ve 1990 yıllarında İstanbul'da iki defa yayınlanmıştır. Bu neşrin özelliği, tercümenin yanında eserin Arapçasına da yer verilmiş olmasıdır.” (Kalyon, 2004: 237)

A. ARAŞTIRMA HAKKINDA

A.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Adı geçen tez çalışması, 17. yüzyılda Kâtip Çelebi tarafından İbnü'l Mukaffâ'nın Arapça versiyonundan tercüme edilerek kaleme alınan *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi* isimli eser, Eski Anadolu Türkçesi ve de Klâsik Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olup yer yer harekeli ve nesih yazılı olan bir nüshanın neşrini konu almaktadır.

A.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi* adlı Eski Anadolu Türkçesiyle kaleme alınmış ve Klâsik Osmanlı Türkçesi dil özelliklerini de barındıran eserin bir nüshası üzerinden bu dönemin ses ve şekil özelliklerine bir katkı sunmak ve dönemin genel söz varlığına bir görünüm kazandırmaktır.

A.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türk edebiyatında Sadık Yazar'ın tespitiyle şimdiye kadar dokuz tane *Kelile ve Dimne* tercümesi yapılmıştır. Fakat bu tercümelerden birinin Kâtip Çelebi'ye ait olması oldukça dikkat

² Bkz. Semih Tezcan, “Mesud ve XIV. Yüzyıl Türk Edebiyatı Üzerine Yeni Bilgiler”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, C. V, 1995, s. 65-84.

çekici bir durumdur. Çünkü bugüne kadar hiçbir kaynakta Kâtip Çelebi'nin *Kelile ve Dimne* tercümesi yaptığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bundan ötürü yaptığımız çalışmayla eserin Çelebi'ye ait olduğunu gösteren hususları ortaya koyabilmek ve de dönemin dil, kültür, siyaset anlayışını yansıtacak olan *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi* adlı eser bu çalışmamıza konu olmuştur.

B. ESER HAKKINDA

B.1. KÂTİP ÇELEBİ³ HAKKINDA

Kâtip Çelebi, Zilkade 1017/Şubat 1609'da İstanbul'da doğmuştur. Divân kâtipleri arasında Hacı Halife, ilim meclislerinde ise Kâtip Çelebi olarak tanınmaktadır. Çelebi'nin asıl adı Mustafa, babasının adı ise Abdullah'tır. Enderun'da yetişen babası ilim, irfan sahibidir. Çelebi, on dört yaşında 1032/1623'te Anadolu Muhasebesi Kalemine şakirt olarak girmiştir ve kısa bir sürede burada siyakat yazısını, divan rakamlarını, hesap ve yazı kurallarını öğrenmiştir. Bir yıl sonra babasıyla Abazi Paşa isyanını bastırmak için Erzurum'a giden bir orduya katılmıştır. Çelebi, aynı yıl Musul'da babasını kaybetmiştir. Bir müddet akrabalarıyla Diyarbakır'da ikamet etmiştir. Bu süre zarfında babasının arkadaşı Mehmed Halife'nin yardımıyla süvari mukabelesi kalemine şakirt olarak alınmıştır. Daha sonra tekrar isyan eden Abaza Paşa'ya karşı 1037/1627-28'de ikinci Erzurum kuşatmasına katılmıştır. İsyanın bastırılması üzerine Çelebi de Rebiülahir 1038/ Aralık 1628'de İstanbul'a dönmüştür.

Kâtip Çelebi, eğitim hayatına beş yaşında başlamıştır ve katıldığı seferler haricinde ilim ile meşgul olmuş bir bilginimizdir. Çocuk yaşlarında babasının isteği ile Kırımlı İsa Halife'den Kur'an-ı Kerim ve ilmihal dersleri almıştır. Çelebi, bir taraftan kâtiplik görevini yaparken bir taraftan da ilim meclislerine katılmış ve o sıralarda şöhret sahibi olan Kadı-zâde Mehmed Efendi'nin Fatih Camii'indeki vaazlarına katılmış ve derslerine devam etmiştir. Kâtip Çelebi, Kadı-zâde'nin etkisi altında kalmış ve bu sayede okuma-öğrenme hevesi daha da artmıştır.

Kâtip Çelebi, 1039/ 1630 yılında Bağdat'ın geri alınması amacıyla yapılan bir sefere katılmak için Serasker Hüsrev Paşa'yla İstanbul'dan ayrılmıştır ve bu seferler sırasında gördüğü şehirlerle ilgili bilgilere kendi gözlemlerini de katarak eserler kaleme almıştır. Özellikle de Bağdat kuşatmasıyla ilgili bilgilerini *Fezleke* adlı tarih kitabında ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Çelebi, 1041/ 1630'de İstanbul'a dönmüş ve Kadı-zâde ile olan derslerine devam etmiştir.

³ İdris Bostan (2020), "Kâtib Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/katib-celebi>.

Kâtip Çelebi, 1043/ 1633 yılında Safevi ordusunun Van Kalesi'ni kuşatması üzerine Sadrazam Tabanıyassı Mehmed Paşa'yla yeniden sefere çıkan Osmanlı ordusuna katılmıştır. Kâtip Çelebi, Sadrazam'ın ordusuyla Halep'te kışladığı zaman, hac ibadetini yapmak için Hicaz'a gitmiştir. Hac dönüşü Diyarbakır'da ilim meclislerine ve sohbetlere devam etmiştir. Çelebi, bu sefer sırasında özellikle de Halep'te bulunduğu sırada, sonradan yazdığı *Keşfü'z-Zunûn ve Süllemü'l-Vusûl* gibi kitapları için ilk bilgilerini toplamıştır. Son olarak IV. Murad ile 1044/1635 yılında Revan Seferi'ne giden Çelebi, ertesi yıl İstanbul'a döndükten sonra artık seferlere katılmamaya kendisini sadece ilme vermeye karar vermiştir. Çelebi, on yıl devrin ünlü âlimlerinden ders almıştır. İlk önce çok değer verdiği hocalarından A'rec Mustafa Efendi'nin derslerine katılmaya başlamış ve bu süre zarfında A'rec Mustafa Efendi'nin dikkatini çekerek onun en yakın öğrencilerinden biri olmuştur. Çelebi, hocasından aldığı dersler sırasında Kadı Beyzâvî'nin *Tefsir*'ini, Adudüddîn İcî'nin *Şerhu Muhtasari'l-Müntehâ*'sını, Kadı-zâde'nin *Şerh-i Eşkâl-i Te'sis*'ini, Endülüslü Ebû Muhammed Abdullah el-Ensârî'nin *Arûz-ı Endülüsi*'sini ve Uluğ Bey'in *Zic*'ini takip etmiştir. Kâtip Çelebi, A'rec Mustafa Efendi'den sonra Kürt Abdullah Efendi ile Keçi Mehmed Efendi'nin derslerine devam etmiştir. Çelebi elindeki bütün imkânları ilim, kitap için kullanmıştır.

Kâtip Çelebi, dönemindeki olaylarla yakından ilgilenmiş ve bu olaylara çözümler bulmak için çaba sarf etmiştir. 1055/1645 yılında başlayan Girit Savaşı'yla birlikte ilgisini çeken coğrafya konusuyla ilgili araştırmalar yapmış ve çeşitli harita çizimleriyle ilgili risaleler incelemiştir. Bu sürede özellikle Piri Reis'in *Kitâb-ı Bahriye*'sini incelemiş ve bu kitapatan yaptığı seçmelerle ve yine bazı tarihçi ve coğrafyacılardan haritalarından yararlanarak *Müntehab-ı Bahriye* adlı eserini oluşturmuştur. Çelebi, şakirt olduğu kalemde halife olmak için müracaat etmiş fakat baş halife tarafından müracaatı reddedilmiştir. Bunun üzerine Kâtip Çelebi, onunla tartışmış ve görevden ayrılmıştır. Bu olay üzerine Çelebi inzivaya çekilmiş ve bu süre zarfında kitap yazıp öğrenci okutmakla meşgul olmuştur. Ardından Kâtip Çelebi rahatsızlanmış ve kendi tedavisi için tıp kitaplarını incelemiştir. Sağlığına kavuştuktan sonra kendi oğlu ve Mevlana Mehmed'e astronomi ve geometri dersleri vermiştir. Çelebi 1058/1648 yılının sonlarında süvari mukabelesi kalemde ikinci halife olmuştur ve ömrünün sonuna kadar bu görevine devam etmiştir.

Kâtip Çelebi, 27 Zilhicce 1067/6 Ekim 1657 Cumartesi günü vefat etmiştir. Kabri bugün Zeyrek-Sebsafâ Camii civarındaki mezarlıktadır.

Kâtip Çelebi, devamlı ilimle meşgul olan ve döneminde yaşanan sıkıntılar için çözüm bulmaya çalışan kendini daima geliştiren ve sorunlara ışık tutan ünlü bir bilgidir. Birçok alanda

yazdığı eserlerini yeni fikir ve yenilikler için değil toplum adına fayda sağlamak için yapmıştır. Çalışkan, iyi huylu ve himmet sahibi olan Çelebi, yaşadığı döneme de şahitlik yapmış bir düşünürdür.

Eserleri

1. **Fezleketü't-Tevârih:** Arapça olan eserin asıl adı *Fezleketü Akvâli'l-Ahyâr fî 'İlmi't-târîh ve'l-Abâr*'dır. Kâinatın yaratılışından 1641 senesine kadar dönemin genel bir İslam tarihidir. Arapça *Fezleke* olarak tanınmıştır.

2. **Fezleke:** 1592-1655 yılları arasındaki olayların anlatıldığı Türkçe bir Osmanlı tarihidir.

3. **Takvîmü't-Tevârih:** Hz. Âdem'den 1648 senesine kadar geçen olayları anlatır. Kâtip Çelebi'nin iki ayda yazdığını belirttiği bu esere sonradan bazı zeyiller yapılmıştır.

4. **Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr:** Osmanlı denizciliği üzerine yazılmış ilk kitaptır. Kâtip Çelebi eserini, 1645'te başlayan Girit seferlerinin başarıya ulaşmamasının devlet adamları ve halk üzerindeki etkisini ortadan kaldırmak için kaleme almıştır.

5. **Düstûrü'l-Amel:** Osmanlı devlet düzeninin işleyişini, merkezî devlet bütçesinde görülen açığın sebeplerini araştırmak ve buna çözüm bulmak için yazılmıştır.

6. **Târîh-i Kostantiniyye ve Kayâsire:** *Revnaku's-Saltana* adıyla da bilinen eser, dört Bizans tarihçisi I. Zonaras-N. Khoniates-N. Gregoras-L. Khalkokondyles tarafından yazılan ve 1463'e kadar gelen dünya tarihinin İstanbul'a dair kısımlarının tercümesidir.

7. **Mülûk-ı Küffâr Târîhi:** Kâtip Çelebi'nin Johann Carion'un *Chronik* adlı Avrupa Tarihi'nin Mühtedî Mehmed İhlâsî ile yaptığı kısmi tercümesidir.

8. **Cihannümâ:** Bir dünya coğrafyası kitabı olduğu kadar Osmanlı ülkesi için de fiziki ve beşerî bir coğrafya kitabıdır.

9. **Levâmiu'n-Nûr:** Kâtip Çelebi'nin *Cihan-nümâ* için kaynak olmak üzere G. Mercator-J. Hondius'un *Atlas Minor* adlı eserinin Mühtedî Mehmed İhlâsî Efendi ile birlikte Latince'den yaptığı tercümedir.

10. **Müntehab-ı Bahriye:** *Cihan-nümâ*'nın yazımına hazırlık olması için veya yeni başlayan Girit Seferi sırasında, kendisinin Akdeniz'i tanınması amacıyla *Kitab-ı Bahriye*'yi esas alarak yazdığı eserdir.

11. Keşfü'z-Zunûn: Kâtip Çelebi'nin girişinde ilimler hakkında bilgi verdiği, Arapça yazılmış İslam âleminin ilk büyük bibliyografya kitabıdır.

12. Süllemü'l-Vusûl ilâ Tabakati'l-Fuhûl: Çoğunlukla *Keşfü'z-zunûn*'da adı geçen kitapların yazarlarına ait, alfabetik sırayla yazılmış Arapça bir tabakat kitabıdır.

13. Câmiü'l-Mütün min Celli'l-Fünûn: Kâtip Çelebi'nin çeşitli ilim dallarına ait okuduğu ve okuttuğu yirmi yedi eserin özet ve şerhlerinden oluşan eserdir.

14. Mîzânü'l-Hak fî İhtiyâri'l-Ehak: XVII. yüzyılın ortalarında Kadı-zâdeliler ile Sivâsîler arasında cereyan eden tartışmalı bazı dinî konular hakkında aklîselim ile yol gösteren ve orta yolu tutmayı öğütleyen nasihat kitabıdır.

15. İlhamü'l-Mukaddes mine'l-Feyzi'l-Akdes: Kâtip Çelebi'nin astronomi ile uğraştığı sıralarda kutuplarda namaz ve oruç ibadetlerinin nasıl belirleneceği, dünyada güneşin batıdan doğduğu bir yerin olup olmadığı ve Mekke'den başka dünyada dört yönden kibleye dönülebilecek bir yer bulunup bulunmadığı şeklindeki üç soruya cevap bulmak maksadıyla kaleme aldığı bir risaledir.

16. Tuhfetü'l-Ahyâr fî'l-Hikem ve'l-Emsâl ve'l-Eş'âr: Felsefî ve edebî fıkralar, çeşitli menkıbeler, hayvanlar âlemi hakkında ilginç bilgiler bulunan ansiklopedik bir sözlüktür.

17. İrşâdü'l-Hıyârâ ilâ Târîhi'l-Yunân ve'r-Rûm ve ve'n-Nasârâ: Avrupalıların dinî anlayışları ile siyasi, idari ve sosyal durumları hakkında Osmanlı ilim adamlarını bilgilendirmek amacıyla yazılmıştır.

18. Dürer-i Müntesire ve Gurer-i Müntesire: Niyet, kible, yemek ve yemek adabı, ibadet, havf ve reca, satranç, kanaat ve hazır cevaplık gibi pek çok konuda faydalı bilgiler içeren bir mecmuadır.

B.2. TERCÜME-İ ENVÂR-I SÜHEYLÎ-İ KÂTİP ÇELEBİ HAKKINDA

Kelîle ve Dimne'nin bir tercümesinin de Kâtip Çelebi'ye ait olduğu düşünülmektedir.

Zehra Toska⁴, *Kelîle ve Dimne*'nin tercümesiyle ilgili bilgi verirken Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'nde YZ A 26 numarda bulunan bir tercümeden bahsetmiştir. Eser baştan ve sondan çok eksiktir ve bu yüzden eserin kime ait olduğu, hangi dilden çevrildiği, kim tarafından nerede istinsah edildiği bilinmemektedir.

⁴ Zehra Toska, *Türk Edebiyatında Kelîle ve Dimne Çevirileri ve Kul Mes'ûd Çevirisi*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1989, s.26.

Zehra Toska'nın tespitine göre eser, Kul Mesud'un tercümesine göre daha sonraki devirlerde tercüme edilmiştir ve Toska eserin Arapçadan tercüme edildiğini düşünmektedir. "Bu çeviride Kul Mesud çevirisinde olduğu gibi nazım parçalarına ve tasvirlerine yer verilmemiş, atasözlerine, hadis ve ayetlere rastlanmamakla birlikte son derece yalın bir dil kullanılmıştır." (Toska, 1989: 26) 2008-2010 yıllarında Günay Kut tarafından yürütülen Millet Kütüphanesi'ndeki Türkçe El Yazmalarının Kataloglanması projesinde Zehra Toska'nın bahsettiği eserin tam tercümesine ulaşılmıştır. Eserin nüsha tavsifi şu şekildedir:

Nüsha, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Edebiyat 369 numarada kayıtlıdır. Eser, Süleyman Habib tarafından 24 Recep 1126/ 5 Ağustos 1714 yılında istinsah edilmiştir. Tercümenin yazısı nesih yazıdır ve yer yer de harekelidir. 105 varaktan oluşan tercümenin her sayfasında 19 satır bulunmaktadır. Tercümenin 1b ve 2a yapraklarındaki cetveller yaldızlı, diğer yapraklarındaki cetveller ise kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Tercümenin 1b sayfasında yer alan "*Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi*" yazan bir serlevha vardır.

Eserin zahriyye kısmında şu mülkiyet kayıtları bulunmaktadır:⁵

1a sayfasında Seyyid Mehmed adına 1261/1845-46 tarihli bir mülkiyet kaydı bulunmaktadır.

1a'da mutasarrıf-ı İskenderiye Mustafa adına 7 Şevval 1254/ 24 Aralık 1838 tarihli bir mülkiyet kaydı vardır ve altında aynı isme ait bir mühür bulunmaktadır.

1a'da hulefâ-i Âmidden Alî Rızâ'ya ait bir mülkiyet kaydı vardır ve altında aynı isme ait mühür vardır.

1a'da okunmayan bir mühür ve Mustafa Sıdkî yazan başka bir mühür vardır.

Eserin yine zahriyye kısmında iki defa yazılan şu not bulunmaktadır:

"*bu nüsha merhûm u mağfûrun leh Sultân Mehmed Hân ... hümayûnları ile merhûm Kâtip Çelebi tercüme eylediği Envâr-ı süheylî tercümesidir*"

Bu kaydın hemen yanında şu bilgi vardır:

"*Kelîle ve Dimne'nin Hümayûn-nâmler gibi Fârisî ve Türkî tercümeleri mevcûd iken Kâtip Çelebi merhûm gibi bu edâda tercümeye (...) âşikârdır*"

⁵ Sadık Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011, s.860.

Bu nüshada 6a'ya kadar süren sanatlı bir üslupla yazılan mukaddime kısmı bulunmaktadır. Bu mukaddime kısmında 2b'ye kadar süren hamdele ve salvele kısmı yer almaktadır. Mütercim 2b'den sonra konuya giriş mahiyetinde bazı açıklamalara yer vermiştir ve bu kısım da 4a'ya kadar devam etmiştir. Mütercim 4a'dan sonra 6a'ya kadar süren kısımda devrin padişahına övgülerde bulunmuştur. Bu giriş kısmında mütercim, İslam dininin dünyaya yayılması ve bunu da âdil, dürüst bir padişahla olacağını ve insanların da adil padişaha itaat edeceği ve bu şekilde dünyada dirlik, düzenin sağlanacağını dile getirmiştir. Böyle padişahlar olmaması durumunda ne gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkacağını açıklamıştır. Mütercim bu kısımdan sonra sözü *Kelîle ve Dimne*'ye getirmiş ve iyi, adil bir padişahın neler yapması gerektiğini hayvanların dilinden hikâyeler anlatarak anlatmaya çalışmıştır. 4a'ya kadar devam eden bu kısmın ardından mütercim, devrin padişahının övgüsüne geçmiştir ve bu kısım da 6a'ya kadar devam etmiştir. Mütercim bu kısımda padişahı hem mensur olarak övmüş hem de Arapça, Farsça, Türkçe manzum ifadelerle övmüştür. Son olarak bu övgü kısmında padişahın ismi söylenip ardından padişahın *Kelîle ve Dimne* kitabını çok sevdiğini ve padişahın isteği üzerine mütercim eseri tercüme ettiğini söylemiştir.

“6a'da Kâtip Çelebi'nin ismi kaydedildikten sonra, *Kelîle ve Dimne* kitabının tercümesi başlamaktadır.” (Yazar, 2011: 861)

Çalışmamızın başında da bahsettiğimiz gibi edebiyatımızda *Kelîle ve Dimne* tercümeleri üç kaynaktan gelmektedir. İlki Kul Mesud ve Nasrullah'ın Farsça versiyonu, ikincisi Kâşîfi'nin *Envâr-ı Süheylî* adıyla yaptığı Farsça versiyonu, üçüncüsü ise bütün versiyonların ana kaynağı olan İbnü'l-Mukaffa'nın Arapça versiyonudur.

Bu tercümenin bölümleri ve mütercimin eserde geçen ifadeleri göz önüne alındığında tercümenin İbnü'l-Mukaffa'nın Arapça versiyonundan tercüme edildiği görülmektedir. Bu tespitten sonra eserin *Envâr-ı Süheylî* den çevrildiğine dair verilen bilginin yanlışlıkla verildiği anlaşılmaktadır.

Mütercim 6a'da şu kısma yer vermektedir:

“... bu kitâbı Fârisîden Arabîye dönderüp te'lif iden kimesne bu bâbı kendüsi bu kitaba ilhak itmişdür ...”

İbnü'l-Mukaffa'nın tercümesi Farsça bir kaynaktan tercüme edilmiştir. Yukarıdaki “Fârisîden Arabîye dönderüp” ifadesinden de anlaşılacağı üzere Kâtip Çelebi'ye nispet edilen bu eser, İbnü'l-Mukaffa'nın Arapça versiyonundan bir çeviridir. İbnü'l-Mukaffa çevirisine bir mukaddime, asıl kaynakta olmayan bazı bölüm ve hikâyeler eklemiştir. “Zehra Toska De

Sacy'nin sıralamasını esas alarak Mukaffa'nın tercümesindeki bölümleri çıkarmıştır. Asıl Kelile ve Dimne hikâyesinin başlangıcına kadar olan bölümler şunlardır:

1. Ali b. Şâh'ın Mukaddimesi
2. Bürzuye'nin Hindistan'a gidip kitabı ele geçirmesi
3. Mukaffa'nın mukaddimesi
4. Bürzuye'nin biyografisi" (Yazar, 2011: 863)

Eserdeki bölümlerin Mukaffa'nınki ile eşleşmesi ve genel olarak verilen bu eserin Mukaffa'nın eserinin bir tercümesi olduğu görüşünü güçlendirmektedir.

Eserde zahriyye kısmının dışında Kâtip Çelebi'nin ismi iki defa geçmektedir. İlki 1b'de serlevhada yazan "*Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtib Çelebi*"dir. Bu kaydın müstensih tarafından yanlışlıkla eklendiği düşünülmektedir. İkincisi 6a'da "mütercimü hâzel'l-kitâb el-fakîr Mustafa Halîfe eş-şehîr bi-Kâtib Çelebi" şeklinde geçen kayıttır. Bu kayıt mütercime aittir ve sonradan yazılmamış olup eserin aslında vardır. Yine el-fakîr sözcüğünden de anlaşılacağı üzere kayıt mütercime aittir.

Mütercim eserinin 5b kısmında kendisini şu ifadelerle tanıtmaktadır:

"...*bu kitâb-ı müstetâba tabî'at-ı sa'âdet-hilkatlerinde nev'an meyl ü rağbet olup bu 'abd-ı hakîr-i kesîrî't-taksîrlerine ta'mîm-i fevâid-i enâm ve teksîr-i menâfi'-i hâss u 'âm için emr-i lâzımı'l-ittibâ' ve fermân-ı cihân-metâ'ları vârid oldı ki kitâb-ı mezbûrun ebkâr-ı ma'ânîsi ki tutuk-ı elfâz-ı ibretiyye-i garîbe ve hucub-ı kelimât-ı muğlaka-i acîbe ile mehcûb u mestûr ...*"

Tercümede 5a'da "Sultân Mehmed Hân bin İbrâhîm Hân" şeklinde geçen kayıttan da anlaşılacağı üzere eser IV. Mehmed için kaleme alınmıştır. Zaten eserde 4a'dan sonra padişahın övgüsüne başlanmıştır. Manzum ifadelerin yoğunlukta olduğu bu medhiyye bölümü 5b'de son bulmuştur.

IV. Mehmed'in saltanat yılları 1648 ve 1687 yılları arasındadır. Kâtip Çelebi de çoğu eserini bu yıllar arasında vermiştir. Çelebi devlet büyükleri için pek fazla eser kaleme almamıştır. Fakat yine de *Keşfü'z-Zünûn*, *Tufetü'l-Kibâr*, *Cihânnüma*, *Düstûrü'l-Amel* gibi eserlerini IV. Mehmed için yazmıştır. Bu bilgiler de eserin IV. Mehmed'e ithaf edildiği kaydını daha da güçlendirmektedir.

Eser, Kâtip Çelebi'nin diğer eserleriyle karşılaştırılmış ve bazı benzerlikler ortaya çıkmıştır. "Kâtip Çelebi, eserlerinin mukaddime bölümünün hamdele ve salvele bölümlerinde; eserin konusunu anımsatacak kelime kadrosunu kullanarak bir metin oluşturma temayülü

içerisindedir.” (Yazar, 2011: 864) Çelebi genellikle eserlerinin girişinde yazacağı eserin konusuyla ilgili ön bilgilendirme yapmaktadır. Yine bu eserinde de medhiyye kısmında ve kendinden bahsederken kullandığı ifadelerle elimizdeki tercümede bahsi geçen konular arasında benzerlikler bulunmaktadır.

Yukarıda bahsettiğimiz bilgiler tercümenin Kâtip Çelebi’ye ait olduğunu gösteren hususlardır. Fakat hiçbir kaynakta bu tercümenin Kâtip Çelebi’ye ait olduğuna dair bilgi bulunmamaktadır. Kâtip Çelebi, *Keşfü’z-Zünûn* adlı eserinde Kelîle ve Dimne ile ilgili bilgiler vermiştir. Fakat kendisinin böyle bir tercümesi olduğu ya da ileride böyle bir tercüme yapacağına dair bir bilgi vermemiştir. Bundan ötürü bu tercümenin kesin olarak Kâtip Çelebi’ye ait olduğunu söyleyemiyoruz.

B.3. ESERİN NÜSHALARI

Sözü geçen eserin iki nüshası bulunmaktadır. İlki Türk Dil Kurumu Kütüphanesi YZ A 26 numarada kayıtlı bir tercümedir. Fakat bu tercüme baştan ve sondan eksik olduğu için nüshayla ilgili fazla bir bilgiye sahip değiliz. İkincisi ve eserin tam nüshası Millet Kütüphanesi Ali Emiri 369 numarada kayıtlıdır. Eserin nüsha tavsifi “*Tercüme-i Envârı Süheylî-i Kâtip Çelebi Hakkında*” başlığı altında verilmiştir.

B.4. ESERİN İÇERİĞİ

Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi, ahlak ve siyaset gibi önemli konular üzerinde duran didaktik bir eserdir. Eserde iyilik, doğruluk, yardımseverlik gibi konuların işlenmesi yanı sıra kötülük, yalancılık, adaletsizlik ve zulüm gibi kavramlar üzerinde de durulmaktadır.

Eser toplam 11 bapтан oluşmaktadır ve her bap kendi içinde hikâyelere ayrılmaktadır. Baplar, hikâyeler ve geçtikleri varak numaraları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Tablo 1):

Tablo 1: Metindeki Baplar, Hikâye Başlıkları ve Varak Numaraları

Bap Başlığı	Hikâye Başlıkları	Varak Numarası
Dördüncü Bap: Arslanın Dimneye Doğruluk Eylediği		49b-59b
	- Bezirgan Avrâtı, Nakkaş, Köle	51b-52a
	- Nadan Tabib	54b-55a
	- Herif ve İki Avrâtı	55b-56a
	- Merzuban Avrâtı ve Doğancı	58a-59a
Beşinci Bap:		59b-68b
	- Sıçanın Hikâyesi	63a-66a

Kuzgun, Sıçan, Güvercin, Kaplumbağa ve Geyik	- Konuğun Hikâyesi	63b-64b
	- Avcı, Kurt ve Domuz	64a
Altıncı Bap:		68b-79a
Zaglar (Kargalar) ve Ügüler (Baykuşlar) Dasitanı	- Ügüyü Başkan Seçtirmeyen Zag Hikâyesi	70b-72b
	- Filler Hikâyesi	70b-71b
	- Tavşan, Keklik ve Oruç Tutucu Çetük (Çetük) Hikâyesi	71b-72b
	- Zahid ve Koyun Hikâyesi	73a
	- Bezirgan Avrâtı ve Ugrı Hikâyesi	74a-74b
	- Zahid, Ugrı ve Dev (Şeytan) Destanı	74b-75a
	- Bezirgan ve Onun Yavuz İşli Avratı	75a-76a
	- Zahid ve Sıçan Dasitanı	76a-76b
	- Zayıf Yılan ve Kurbağa Hikâyesi	77b-78a
Yedinci Bap:		79b-82a
Çetük (Kedi) ve Sıçan		
Sekizinci Bap:		82b-87a
Maymun ve Su Bağası	- Arslan, Çakal ve Eşek Hikâyesi	85b-87a
Dokuzuncu Bap:		87a-88b
Zahid ve Göjen (Gelincik) İçinde	-Zahid Kişi Dasitanı	87b-88a
Onuncu Bap:		89a-91b
Melik ve Fetre Hikâyesi		
On Birinci Bap:		92a-105a
Melik ve Bilad Vezir Hikâyesi	- Erkek ve Dişi Güvercin Hikâyesi	96b-97a

BİRİNCİ BÖLÜM

İMLA ÖZELLİKLERİ

Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinde düzenli ve tutarlı imladan söz etmek mümkün değildir. Bu dönemde yazılan eserlerin imlası düzensiz ve kuralsızdır. Dönem ürünlerinde hem Eski Türkçe imla geleneğinden gelen Uygur ve hem de Arap-Fars imla geleneğinden gelen imla geleneklerinin izleri görülmektedir. Ayrıca eserlerde müstensihlerin imla özellikleri noktasında gereken hassasiyeti göstermedikleri de malumdur.

Eserin çoğu kısmının harekesiz olması dönemin kurallaşan ve kurallaşma yoluna giden imla özelliklerini kimi noktada sağlıklı olarak tespit etme imkânını verememektedir. Metinde aynı kelimenin ya da eklerin farklı sayfalarda farklı harekelendiği ya da hiç harekelenmediği örnekler mevcuttur.

Üzerine çalıştığımız eser, hem Eski Anadolu Türkçesi hem de Klâsik Osmanlı Türkçesi dil özelliklerini taşısa da her iki dönem için de az da olsa aykırılıklar bulunmaktadır. Bunun sebebi eserin bir geçiş dönemi mahiyetinde olması ve yazıldığı dönemin dil özelliklerinin tam oturmamassına bağlanabilir.

1.1. ÜNLÜLERİN İMLASI

1.1.1. /a/ Ünlüsünün İmlası

Metinde /a/ ünlüsü söz başında çoğunlukla elif (ا) ile bazen de üstünlü elif (آ) ile yazılmıştır.

ağlayasın

(56b/2)

āhiretde

(54a/3)

alup

(54b/13)

anasına

(55b/1)

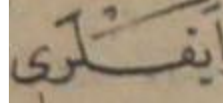
anda

(71a/2)

/a/ ünlüsü söz içinde elif (ا) ve hareke ile yazılmış, kimi zaman da harf ve hareke kullanılmadan yazılmıştır.

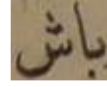
aya**k**ları

(75b/8)

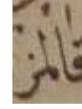
ba**ş**

(91a/19)

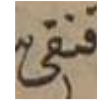
q**a**lmaz

(75a/3)

q**a**nqı

(100a/6)

ta**ş**ra

(73a/19)

/a/ ünlüsü söz sonunda güzel he (ه) ve bazen de elif (ل) ile yazılmıştır:

buluna

(83a/14)

q**a**la

(99b/18)

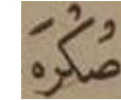
ola

(76a/12)

şo**n**ra

(74a/10)

vara

(100a/3)

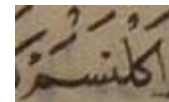

1.1.2. /e/ Ünlüsünün İmlası

Metinde /e/ ünlüsü söz başında çoğunlukla elif (ل) ile, bazen de üstünlü elif (ل̇) ile yazılmıştır:

eglense**m**

(75a/18)

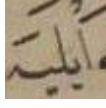

e**l**

(63b/9)

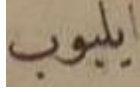

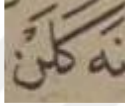
eşek (85b/11)

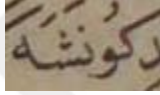
eyleye (60b/9)

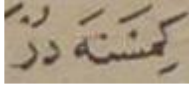
eyü (55a/1)

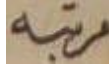
Metinde söz içinde /e/ ünlüsü harekeli sözcüklerde üstün (^) ile bazen de güzel he (◌◌) ile yazılmıştır. Bazı durumlarda söz içinde /e/ ünlüsünün yazılmadığı da olmuştur:

eyleyüp (54a/19)

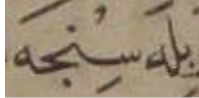
gelen (71b/12)

güneşe (76b/8)

kimesnedür (71b/10)

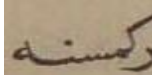
mertebe (53b/2)

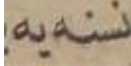
Metinde söz sonunda /e/ ünlüsü güzel he (◌◌) ile yazılmıştır:

bilesince (60a/8)

birine (54b/8)

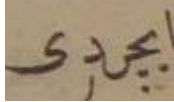
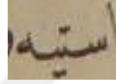
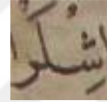
eyleye (61b/3)

kimesne (55b/10)

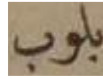
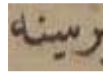
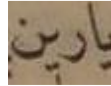
nesneye (61b/3)

1.1.3. /ı/, /i/ Ünlülerinin İmlaları

Metinde söz başında /ı/ ve /i/ ünlüleri elif(ل), elif + ye (ی) ile; harekeli sözcüklerde ise kesreli elif (ل) ve kesreli elif + ye (لِ) ile yazılmıştır:

ıssı	(62a/2)	
içine	(60a/4)	
içürdi	(55a/9)	
isteye	(61b/5)	
işler	(60a/4)	

Metinde söz içinde /ı/ ve /i/ ünlüleri /ye/ (ی) veya hareke ile gösterilmiştir. Bazen herhangi bir harfle veya hareke ile gösterilmemiştir:

bilüp	(57a/16)	
birisine	(58b/2)	
karışa	(65a/11)	
yarın	(58a/14)	
yérine	(59b/1)	

Metinde söz sonunda /ı/ ve /i/ ünlüleri /ye/ (ی) yazılmıştır:

bunı	(66a/6)	
dağı	(58a/8)	

elini (63b/7)

الني

değişdi (64b/5)

دكشدی

koydı (75a/1)

قويدي

1.1.4. /o/, /ö/ Ünlülerinin İmlaları

Metinde söz başında /o/ ve /ö/ ünlülerinin yazımında elif + vav (و) kullanılmıştır:

olur (79a/5)

اولور

orta (104a/8)

اورتا

ögrene (60b/9)

اوكرنه

öğine (57b/9)

اوكنه

öyle (92a/14)

اويلاه

Metinde söz içinde /o/ ve /ö/ ünlüleri /vav/ (و) şeklinde yazılmıştır. Bazı yazımı kalıplaşmış sözcüklerde harf veya hareke kullanılmamıştır:

böyle (57a/4)

بويلاه

böyük (91b/16)

بويك

koya (63b/3)

قويبه

şonra (82a/19)

صكوه

yokdur

(61b/2)

بوقدر

Türkçe sözcüklerde ilk heceden sonra /o/ ve /ö/ ünlüleri bulunmadığı için metinde söz sonunda /o/ ve /ö/ ünlülerinin kullanımını gösteren örnek mevcut değildir. Metinde sadece bir fiil eksiz emir çekiminde söz sonunda /o/ ünlüsü ile yazılmıştır:

ko

(95a/16)

کو

1.1.5. /u/, /ü/ Ünlülerinin İmlaları

Metinde söz başında /u/ ve /ü/ ünlüleri elif + vav (و) ile yazılmıştır:

ufatdı

(86b/12)

اوفاتدی

uyurdu

(65b/8)

اویوردی

uzun

(99b/19)

اوزون

üçüncü

(74b/7)

اوچینجی

üzerine

(54b/5)

اوزه رینه

Metinde söz içinde /u/ ve /ü/ ünlüleri /vav/ (و) ile yazılmıştır. Bazı sözcüklerde herhangi bir harf veya hareke kullanılmamıştır:

budur

(69a/19)

بودور

degüldür

(54b/2)

دکلدر

édüp

(81a/4)

ایدوب

şovuk

(82a/4)

صوق

olur

(55a/1)

اولور

Metinde söz sonunda /u/ ve /ü/ ünlüleri vav (و) ile yazılmıştır. Bazen de herhangi bir harf veya hareke ile gösterilmemiştir:

ayru

(56b/17)

ایرو

dürlü

(62a/13)

درلو

eyü

(62a/6)

ایو

kend[ü]

(92a/18)

کند

uyu

(76a/1)

ایو

1.2. ÜNSÜZLERİN İMLASI

Metinde ünsüzlerin yazımında bir düzensizlik söz konusudur. Özellikle Türkçe kelimelerde /ç/ ve /p/ ünsüzleri, metinde hem /çim/ (چ) ve /pe/ (پ) hem de /cim/ (ج) ve /be/ (ب) ile yazılmıştır. “Arap yazısının Türkçenin ses yapısını karşılamadaki yetersizliği dolayısıyla, özellikle ilk dönem metinlerinde, ön ve son seslerde ç, p fonemleri bulunan kelimelerin, bu fonemleri, b, c harfleri ile karşıladıkları bilinmektedir” (Korkmaz, 2005: 500).

1.2.1. /ç/ Ünsüzünün İmlası

Metinde /ç/ ünsüzünün yazımında /çim/ (چ) ve /cim/ (ج) kullanılmıştır. Ancak metinde Türkçe kelimelerin İmlasında ister /çim/ ve isterse /cim/ kullanılmış olsun metin içinde tutarlılık sağlaması bakımından /ç/ kullanılmıştır:

üç

(84b/169)

اوچ

üçüncüsüne

(69a/17)

اوچنجیسینه

güçleri

(89b/11)

کوجلری

1.2.2. /ŋ/ Ünsüzünün İmlası

Genizsil art damak /ŋ/ ünsüzü metinde /kef/ (ك) ile yazılmıştır:

anıŋ (70a/7)

انك

bunuŋ (96a/3)

بونك

deŋizde (61a/1)

دكرده

êtsenŋ (90a/15)

ايتسك

şonŋra (89b/13)

صكره

1.2.3. /p/ Ünsüzünün İmlası

Metinde Türkçe sözcüklerde söz başı, söz içi ve söz sonunda /p/ ünsüzünün İmlasında /p/ (پ) ve /b/ (ب) ünsüzleri kullanılmıştır:

ip (73a/7)

ايب

ipi (68b/4)

ايبى

kaḅlubaga (63a/5)

قابلو ابغه

olup (55b/2)

اولوب

Eserde {- (U)p} zarf-fiilinin İmlasında /b/ (ب) tercih edilmiştir:

alup (58b/16)

الوب

bilüp (57a/16)

بلوب

bitüp (89b/9)

بتوب

édüp (57a/5)

ايدوب

verüp (92b/10)

ويروب

1.2.4. /t/ Ünsüzünün İmlası

Metinde Türkçe kelimelerin İmlasında söz başında /t/ ve /d/ ünsüzlerinin yazımında ikili yazım şekilleri görülmüştür:

tağda (68b/14)

طاغده

tutar (67b/18)

طونر

1.3. SÖZCÜK VE EKLERİN İMLASI

1.3.1. kim Bağlacının İmlası

Bu bağlaç, “کم” şeklinde metinde birkaç yerde geçmiştir:

kim (55b/8)

کیم

kim (64a/11)

کیم

kim (64b/13)

کیم

kim (89b/2)

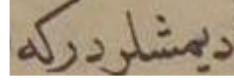
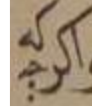
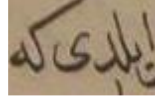
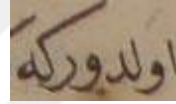
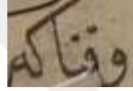
کیم

kim (103b/18)

کیم

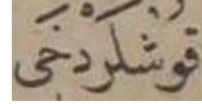
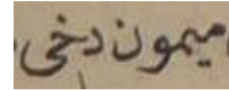
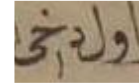
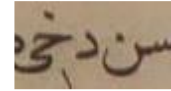
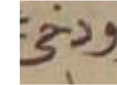
1.3.2. ki Bağlacının İmlası

“که” şeklinde kendisinden önceki sözcükle ayrı ve bitişik olarak yazıldığı örnekler bulunmaktadır:

demişlerdür ki	(53b/14)	
egerçi ki	(54b/1)	
eyledi ki	(56a/2)	
oldur ki	(54a/2)	
vaqtā ki	(63a/12)	

1.3.3. dahı Bağlacının İmlası

Bu bağlaç metinde hep kendinden önceki sözcükten ayrı olarak yazılmıştır:

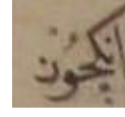
kuşlar dahı	(72b/10)	
maymūn dahı	(83b/3)	
ol dahı	(54b/19)	
sen dahı	(58a/4)	
ve dahı	(53b/3)	

1.3.4. için Cevher Fiilinin İmlası

“içün” edatı metinde genelde ayrı yazılmıştır ancak az da olsa kendisinden önce gelen kelimeye bitişik yazıldığı da görülmüştür:

anuçün

(59a/3)

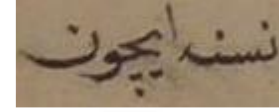
benüm için

(57a/13)

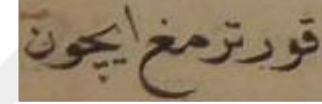
esne için

(88a/18)

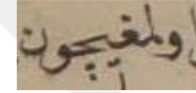
kırtarmağ için

(91a/19)

olmağ için

(62b/4)

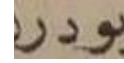

1.3.5. {-dUr} Ek-fiilinin İmlası

{-dUr} ek-fiilinin kalıplaşmış kullanımları mevcuttur:

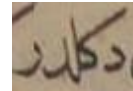
budur

(81a/4)

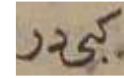
degüldür

(81a/2)

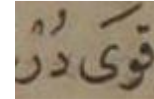
gibidür

(62a/4)

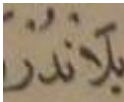
ķavīdür

(76b/12)

yalandur

(76a/5)

1.3.6. ķadar Sözcüğünün İmlası

“ķadar” sözcüğü metinde kendinden önceki sözcükten ayrı yazılmıştır:

bésleyecek **ķadar** (66a/5)

بسله جك قدر

bu **ķadar** (64a/1)

بو قدر

nē **ķadar** (55b/10)

نه قدر

olduğı **ķadar** (64a/13)

اولدوغی قدر

ŗu **ķadar** (53b/9)

ŗو قدر

1.3.7. i- Cevher Fiilinin İmlası

Metinde i- cevher fiili bazen kendisinden önceki sözcükle bitişik bazen de ayrı yazılmıştır:

bilürken (53b/18)

بلورکن

degül idi (79a/10)

دگل ایدی

öldürdün ise (78a/2)

اولدوردك ايسه

var iken (81b/15)

واریکن

varımış (74a/18)

واریمیش

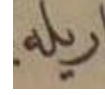
1.3.8. ile sözcüğünün İmlası

Metinde “ile” sözcüğünün İmlasında bir tutarlılık yoktur. Bazen kendisinden önce gelen sözcükle ekleşerek birleşik yazılmış, bazen de ayrı yazılmıştır:

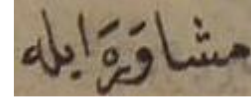
‘aqlıla (71a/7)

عقللاه

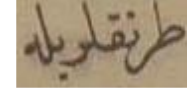
eriyle (55b/19)

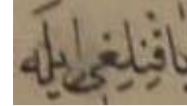
müşāvere ile (100a/19)

tırnaqlarıyla (59a/11)

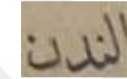
yakınlığı ile (76a/6)

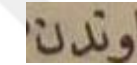
1.3.9. Zamir /n/'sinin İmlası

Metinde zamir /n/'sinin İmlasında /nun/ (ن) kullanılmıştır. Ancak “kendü” dönüşlülük zamirine belirtme ve yönelme hâl ekleri geldiğinde zamir /n/'sinin yerine /y/ (ی) kullanılmış ve ayrılma hâli eki geldiğinde de zamir /n/'si kullanılmamıştır:

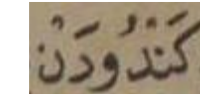
elinden (82b/13)

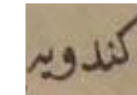
evinden (66a/3)

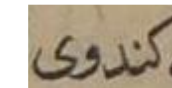
kendüden (101b/4)

kendüye (53b/18)

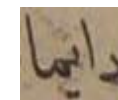
kendüyi (100b/6)

1.3.10. Arapça ve Farsça sözcüklerin İmlası

Metinde bazı Arapça ve Farsça sözcüklerin İmlasında orijinal şeklinden sapmalar bulunmaktadır:

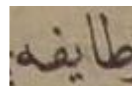
dāyimā < dā'imā (85a/4)

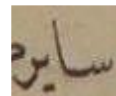
māyil < mā'il (55a/2)

ṭāyife < ṭā'ife (63b/19)

sāyir < sā'ir (63b/2)

zāyid < zā'id (66a/11)

İKİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

2.1. SES BİLGİSİ

2.1.1. Ünlüler

Metinde kullanılan /a, e, i, o, ö, u, ü/ ünlülerine ek olarak Türkçenin dokuzuncu ünlüsü olarak kabul edilen kapalı /è/ sesi bulunmaktadır.

2.1.1.1. Kapalı /è/

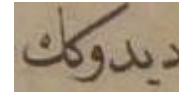
Eski Türkçeden günümüze kadar kapalı /è/ ünlüsünün varlığı sürekli tartışma konusu olmuştur. Göktürk metinlerinde bazı kelimelerin ilk hecesinde bulunan ‘i’ ünlüsünün bazen yazılıp bazen yazılmaması ve Yenisey Yazıtlarında ise aynı sesin özel bir işaretle gösterilmesi kapalı /è/’nin varlığını ortaya koymaktadır. Daha sonra gerek Uygur Yazıtlarında gerekse Arap harfli metinlerde bazı kelimelerin kök hecelerinin bazen i, bazen e ile yazılması bazense hiç gösterilmemesi eski metinlerde bir tutarsızlık olarak devam etmiştir.⁶

Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlıcada kök hecede e sesi için ى ye yazılışı yaygındır. Türkologlar bugün, çoğunlukla Türkiye Türkçesinde e ile söylenip de Eski Anadolu Türkçesi ve Eski Osmanlıcada ى ye ile işaretlenmiş köklerde bir kapalı /è/ görme eğilimindedirler. Ancak K. Foy⁷, 13. yüzyıl Osmanlıcasında bu sesin i olduğunu düşünmektedir. Foy’a göre Göktürkçede olduğu gibi Osmanlıcada da aynı lehçe içinde e ve i’li çift şekiller mevcuttur (Yılmaz, 1991:531).

EAT ve Osmanlı Türkçesi metinlerinde kapalı /è/’nin esre, bazen esreli ye bazen sadece esre ve üstün birlikte kimi zamansa esreli üstünlü ye ile gösterilmektedir (Erdem ve Gül, 2006: 114). Metinde kapalı /è/’nin yazımında bazen /y/ (ى), bazen hareke ve bazen de ne hareke ne de /y/ (ى) kullanılmıştır:

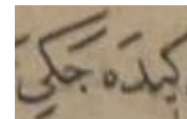
dédügün

(54a/7)

gèdecegi

(75b/1)

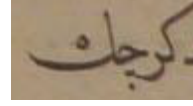

⁶ Bkz. Süleyman Efendioğlu, *Cinânü’l-Cenân (Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Dizinler)*, 1. Baskı, Fenomen Yayıncılık, Erzurum, 2013. s. 54-58.

⁷ Bkz. Karl Foy, *Das Aidinisch-Türkische*, Keleti Szemle 1, 1900, s.180-186.

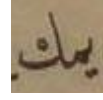
gêrçek

(58a/5)

yemek

(56a/15)

yene

(71a/19)

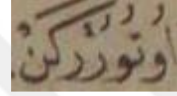
2.1.1.2. Ünlü Uyumları

a) Dil Uyumu

Türkçenin temel ses uyumu (Gülsevin, 2013: 39) olan ve “Türkçenin tarihî devirlerinden beri en belirgin ses özelliği, dil uyumudur. Kök ve ek morfemlerin seslilenmesini sınırlayan bir kaide hâlinde ortaya çıkan bu uyum ET devresinden beri Türk dillerinde görülür.” (Develi, 1993: 28) Metinde genel olarak dil uyumu sağlanmıştır. Sadece {-ken} zarf-fiil ekinin bu uyuma uymadığı görülmüştür:

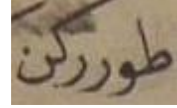
otururken

(76b/1)

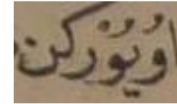
tırurken

(59b/16)

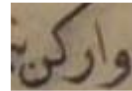
uyurken

(92a/5)

varken

(91a/11)

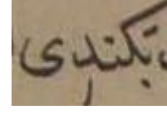
b) Dudak Uyumu

Düzlük-yuvarlaklık uyumu, dudak benzeşmesi ve küçük ünlü uyumu olarak da bilinen dudak uyumu, Türkçenin tarihî dönemlerinde, dil uyumu kadar sağlam değildir. “Günümüz Türkiye Türkçesinin yazı dilinde ve kısmen Eski Türkçe döneminde düzlük-yuvarlaklık bakımından uyum gösteren şekillerin Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinde çeşitli sebeplerden ötürü uyum dışı kaldığı bilinmektedir. Bu uyumsuzluğun sebeplerini iki grupta toplamak mümkündür: İlki, Eski Anadolu Türkçesi döneminde hayli ilerlemiş olan “yuvarlaklaşma”, ikincisi ise “düzleşme” hadisesidir (Gökçe, 2009: 993). Türkçenin tarihî

dönemleri incelendiğinde Eski Anadolu Türkçesi dönemi dudak uyumunu bakımından Türkçenin en istikrarsız olduğu dönemdir. Eserde dudak uyumuna uygun olan ve olmayan örnekler görülmektedir:

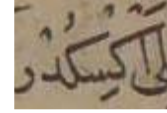
begendi

(94a/5)

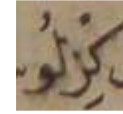
eksikdür

(70b/13)

gizlü

(70b/1)

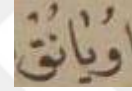
şakınasız

(72a/9)

uyanuk

(74b/3)

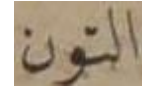

Dudak uyumuna aykırı olarak sözcük kök ve gövdelerinde görülen yuvarlaklıklar

1.Eski Türkçeden Beri Dudak Uyumuna Aykırı Olan Örnekler:

altun (< OT. altun, KT G 5, KT K 12,

(84b/1)

BK K 3, BK G 11, T 48) (Aydın, 2017: 142)

eyü (< OT. edgü, KT G 6, 6, 7, KT D 23,

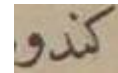
(85a/1)

BK K 4, 4, 5, 14, BK D 19, 39, BK G 12, O 18, KÇ 3) (Aydın, 2017: 150)

kendü (< OT. kentü, KT D 23, KT K 4,

(53b/10)

BK D 19) (Tekin, 2020: 149)

2. Söz Sonu –ğ/ -g Ünsüzlerinin Sıfırla Nöbetleşmesi Sebebiyle:

Eski Türkçede birden fazla heceli sözcüklerin sonundaki –ğ/ -g sesleri Eski Anadolu Türkçesine geçerken düşmüştür ve düşmenin sonucunda da bazı sözcüklerde kendinden önceki

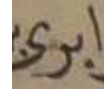
düz ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır. Klâsik Osmanlı Türkçesinde bu durumun hem uyum dışı hem de uyuma girmiş şekilleri mevcuttur:

ayru (< KT. adrıq, DLT 62/48) (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2020: 541) (56b/17)

Metinde son ses –ğ/ -g sesinin sıfırla nöbetleşmesine rağmen ünlüsü yuvarlaklaşmayan örnekler vardır:

ayrı (< KT. adrıq, DLT 62/48) (88b/18)

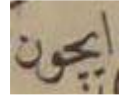

katı (< KT. katıq, KB 478) (93b/16)

Yukarıda sıralanan sebepler dışında metinde dudak uyumuna aykırı sözcükler de bulunmaktadır:

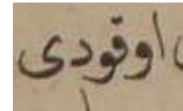
içün (< OT. üçün, KT D 3, BK D 4, BK D 28) (Tekin, 2020:182) (62b/5)

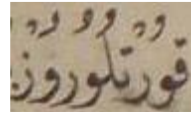
Eski Türkçe döneminde dudak uyumuna aykırı olup metinde uyuma giren sözcüler de bulunmaktadır.

a) İlk hecesindeki yuvarlak ünlünün etkisiyle bazı sözcüklerin ikinci hecesindeki düzdar ünlünün eserde birkaç yerde, yuvarlaklaşıp uyuma girdiği görülmüştür:

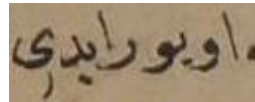
oğudı (< OT. udıma- KT D 27, BK D 22) (57b/3)

kurtuluruz (60b/6)

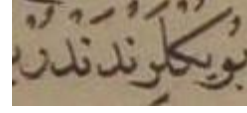
uyur idi (< KT okı- KB 75, 257) (92a/7)

b) İlk hecesi düz, ikinci hecesi yuvarlak ünlülü Eski Türkçeki “bedü-“ fiili de ikinci hecedeki yuvarlak ünlünün ilk hecedeki düz ünlüyü yuvarlaklaştırarak uyuma girdiği görülmüştür:

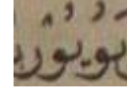
böyüklerindendür

(74a/8)

böyür

(76b/5)

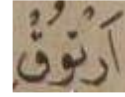
Eklerde Görülen Dudak Uyumuna Aykırı Olan Örnekler

1. Eski Türkçe Döneminde de Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler

Fülden İsim Yapma Eki {-Uk}:

artuk

(71a/5)

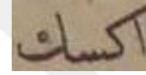
delüge

(81b/1)

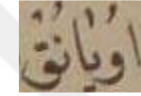
eksük

(56b/19)

uyanuk

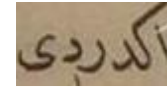
(74b/3)

Ettirgenlik Eki {-dUr-}:

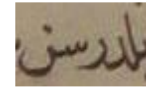
añdurdı

(68a/6)

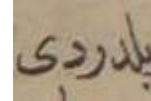
bildürsün

(54a/17)

bildürdi

(68b/5)

yèdürün

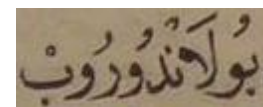
(55a/1)

Oldurganlık Eki {-dUr-}:

bulandurup

(71a/17)

qaldurđı (67a/6)

قالدوردی

öldürmiş (54a/16)

اولدرمش

sevindürür (96b/6)

سويندورور

ulaşdurursın (64a/3)

اولشدورورسين

Oldurganlık Eki {-Ur-}:

bişirüp (95a/6)

بيشوريب

bitürdi (75a/8)

بتوردی

düşürüp (74b/10)

دوشوروب

Yön Gösterme Eki {+ArU}:

içerü (74b/2)

ايچرو

yoğaruda (71b/8)

يوقاوده

Geniş Zaman Eki {-(U)r}:

bilürler (56a/10)

بلورلر

gelür (55b/17)

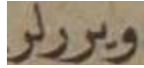
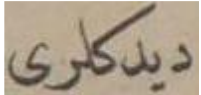
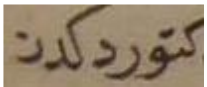
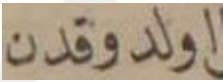
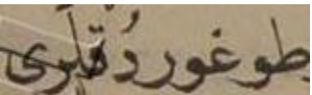
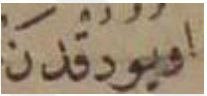
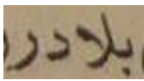
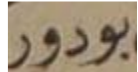
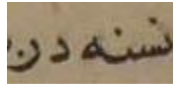
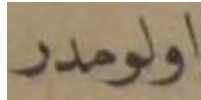
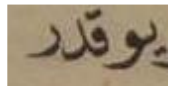
گلور

qalur (65a/11)

قالور

varur (60a/19)

وارر

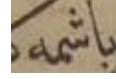
vèürler	(104a/5)	
Zarf-fiil Eki {- (y)U):		
dèyü	(105a/8)	
Sıfat-fiil Eki {-dUK):		
dèdükleri	(88b/7)	
götürdükden	(82a/17)	
olduğdan	(82b/3)	
toğurdukları	(88a/8)	
uyuduğdan	(74b/18)	
Ek-fiil {-dUr} (<durur):		
belādur	(91a/1)	
budur	(83b/1)	
nesnedür	(98a/17)	
ölümdür	(91a/2)	
yokdur	(91b/6)	

2. Dudak Ünsüzleri Nedeniyle Klâsik Osmanlı Türkçesinde ve Yazımında Yuvarlak Olan Ekler:

1. Teklik Şahıs İyelik Eki {+(U)m}:

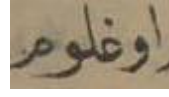
başuma

(53b/15)

oğlum

(90b/11)

evüm

(84a/11)

2. Çokluk Şahıs İyelik Eki {+(U)mUz}:

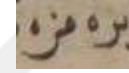
mābeynümüzde

(63b/18)

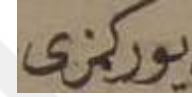
yērümüzze

(68b/1)

yüregümüzüzi

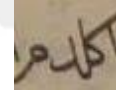
(85a/12)

Görülen Geçmiş Zaman 1. Teklik Şahıs Eki {-dUm}:

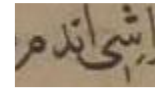
ağladum

(62a/4)

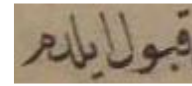
işi etdüm

(59a/10)

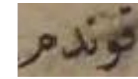
ķabül eyledüm

(62a/14)

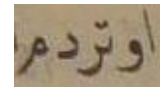
ķondum

(63a/17)

oturdum

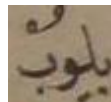
(63b/17)

{-(U)p} zarf-fiil ekinin bağlama ünlüsü Eski Türkçede dudak uyumuna uyarken Klâsik Osmanlı Türkçesinde yuvarlak ünlülü ve eke dahildir. Bu durum bazı sözcüklerin dudak uyumuna girmemesine sebep olmuştur:

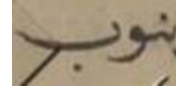
bilüp

(71a/15)

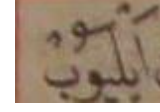
binüp

(81b/13)

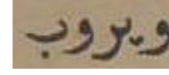
eyleyüp

(70a/1)

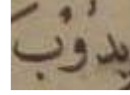
vèrüp

(92b/10)

yidüp

(73a/7)

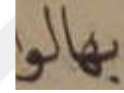

3. Söz Sonu –g/-ğ Ünsüzlerinin Düşmesi Sonucu Yuvarlaklaşan Ekler:

Sıfat Yapan Ek {+IU}:

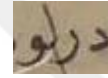
bahālu

(88a/2)

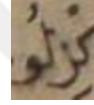
dürlü

(62a/12)

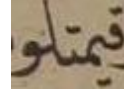
gizlü

(70b/1)

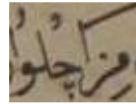
kıymetlü

(101a/10)

mizāçlu

(76b/7)

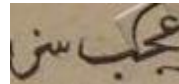

4. Benzeşme Sonucu Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler

İsimden İsim Yapım Eki {+sUz}:

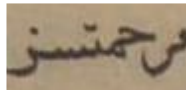
‘acebsüz

(79a/6)

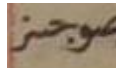
merhametsüz

(89/14)

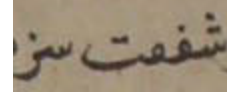

şuçsuz

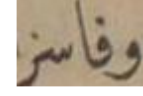
(54a/15)

şefkatsüz (101b/13)

vefāsuz (89b/5)

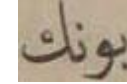

İlgi Hâli Eki {+(n)Uḡ}:

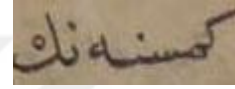
anuḡ (79a/9)

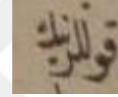
bunuḡ (63b/8)

kimesnenüḡ (85b/19)

ḡullarınuḡ (103a/3)

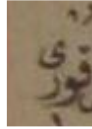
senüḡ (92a/7)

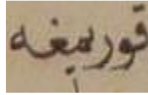
Sözcük Kök ve Gövdelerindeki Dudak Uyumuna Aykırı Düzlükler

1. Eski Türkçe Döneminden Beri Dudak Uyumuna Aykırı Olarak Düz Ünlülü Olan Sözcükler:

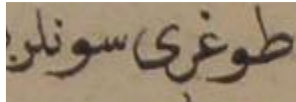
ḡurı (77a/8)

ḡurımaḡa (64b/1)

ṭoḡrısunlar (88a/4)

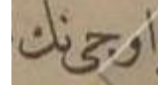
Eklerdeki Dudak Uyumuna Aykırı Düzlükler

1. Eski Türkçeden beri düz ünlülü olan aşağıdaki ekler dudak uyumuna aykırı olarak sürekli düz ünlülüdür:

a. İsimden İsim Yapım Eki {+cI}:

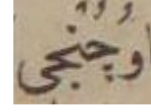
avcınur

(61a/10)

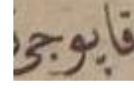
üçünci

(74b/7)

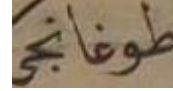
kapıcı

(58b/2)

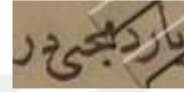
toğancı

(58a/19)

yardımcıdur

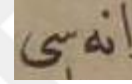
(58b/13)

b. 3. Teklik Şahıs İyelik Eki {+I}, {+sI}:

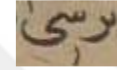
anası

(57a/12)

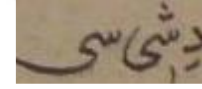
birisi

(61b/15)

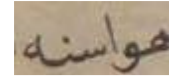
dişisi

(83a/5)

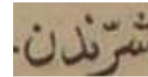
hevāsına

(53b/12)

şerrinden

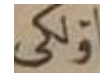
(80b/1)

c. Aitlik Eki {+kI}:

evvelki

(65b/7)

kankı

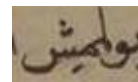
(100a/6)

d. Duyulan Geçmiş Zaman Eki {-mIş}:

bulmamış

(66a/17)

demiş (55b/15)

دیمیش

gelmiş (82b/19)

گلمیش

götürmüş (63a/6)

گوتورمیش

muḳarrer olmuş (101b/13)

مقرر اولمیش

e. Duyulan Geçmiş Zaman Sıfat-fiil Eki {-mİş}:

düzilmiş çanak (62a/8)

دوزلمش چناق

örilmiş dīvār (63b/18)

اورلمش دیوار

şoyulmuş sūsamı (64b/6)

صوبلمش سوسمی

2. Klâsik Osmanlı Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi Dönemlerinden Önce Kullanılmayan (Dudak Uyumuna Aykırı) Sürekli Düz Ünlüler:

Zarf-fiil Eki {-IcAK}:

êşidicek (71b/7)

اَشیدِچَکْ

gêdicek (65b/2)

کیدِچَکْ

göricek (55a/8)

کورِچَکْ

olıcaḳ (66b/7)

اولِچَاقْ

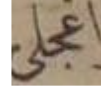
varıcaḳ (63b/4)

وارِچَاقْ

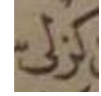
3. Klâsik Osmanlı Türkçesi Döneminde Yuvarlak Ünlülü Olup Metinde Dudak Uyumuna Girerek Ünlüsü Düzleşen Ekler:

Sıfat Yapma Eki {+IU} (< +IIIG):

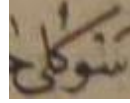
ağaclı (59b/14)

gizli (70a/16)

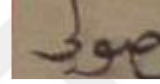
sevgüli (76a/1)

şuçlı (54b/3)

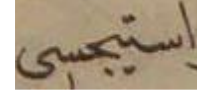

şulu (86a/4)

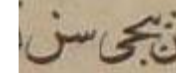

Fülden İsim Yapım Eki {+IcI}:

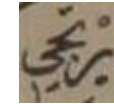
isteyicisi (67a/7)

yëyicisin (61b/7)

yırtucı (101b/12)

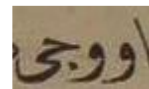
2.1.1.3. Ünlü Değişimi

2.1.1.3.1. Yuvarlaklaşma

Klâsik Osmanlı Türkçesindeki yuvarlaklaşmaların birtakım sebepleri vardır:

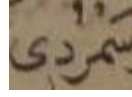
1. Dudak Ünsüzleri Sebebiyle: Sözcük kök ve gövdelerindeki /b, p, m, v/ dudak ünsüzlerinin yanlarında bulunan dar /ı, i/ ünlülerinin metinde yuvarlak şekilleri bulunmaktadır:

avucı (97a/15)

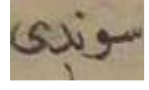

semürdi

(77a/4)

sevüdi (< OT. sebin-, BK D 2, BK D 41) (Aydın, 2017: 165) (66b/17)

yavuz (< OT. yabız, BK D 21, 32, 32, KT D 26,

(101b/11)

O 7) (Aydın, 2017: 175)

2. {+G} Ünsüzünün Düşmesi Nedeniyle: Eski Türkçede söz sonu {+G} ünsüzü düşerken kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır:

ayru (< KT. adrıq, DLT 62/48)

(56b/17)

Söz sonu ünsüzleri düştükleri halde ünlüleri yuvarlaklaşmayan sözcükler vardır:

ayrı (< KT. adrıq, DLT 62/48)

(88b/18)

katı (< KT. katıg, KB 478)

(93b/16)

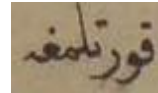

3. Benzeşme Nedeniyle: Metinde Eski Türkçe döneminde dudak uyumuna aykırı düz ünlülü olan ancak Eski Anadolu Türkçesi döneminde uyuma girerek düz ünlüleri yuvarlaklaşan ve Klâsik Osmanlı Türkçesi döneminde de bu yuvarlaklığı koruyan sözcükler vardır:

a) Metinde ilk hecesinde yuvarlak ünlü bulunan bazı sözcüklerin, ikinci hecesindeki düz-dar ünlü, ilk hecedeki yuvarlak ünlünün etkisiyle yuvarlaklaşıp uyuma girmiştir:

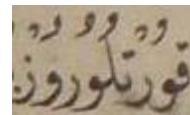
kırtulmağa

(60b/18)

kırtuluruz

(60b/6)

b) İlk hecesi düz, ikinci hecesi yuvarlak ünlülü Eski Türkçedeki “bedü-“ filindeki /b/ dudak ünsüzünün ve ikinci hecedeki yuvarlak ünlünün etkisiyle ilk hecedeki düz ünlü yuvarlaklaşmıştır:

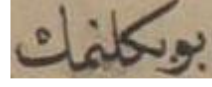
böyük

(54b/3)

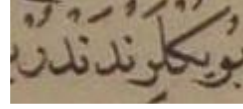
böyüklenmek

(89b/11)

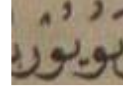
böyüklerindendür

(74a/8)

böyür

(76b/5)

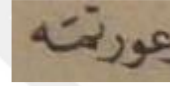
Eklerde Görülen Yuvarlaklıklar

Dudak ünsüzlerinin etkisiyle ünlüleri yuvarlaklaşan ekler:

1. Teklik ve Çokluk Şahıs İyelik Eki {+(U)m}, {+(U)mUz}:

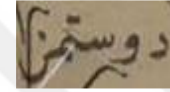
‘avratuma

(83a/7)

döstumuz

(85a/14)

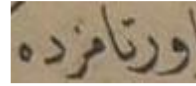
hālümüz

(86a/14)

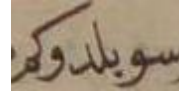
ortamuzda

(83b/17)

söyledüğüm

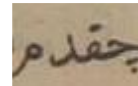
(62a/5)

Görülen Geçmiş Zaman 1. Teklik Şahıs Eki {-dUm}:

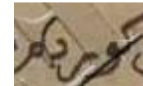
çıkdum

(65b/11)

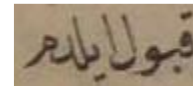
gördüm

(65b/14)

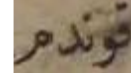
ķabül eyledüm

(62a/14)

ķondum

(63a/17)

ķutardum

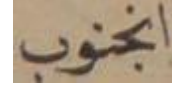
(53b/13)

Zarf-fiil Eki {- (U)p}: Eski Tķrkķe dķneminde dudak uyumuna giren zarf-fiil eki, Klâsik Osmanlı Tķrkķesinde sadece yuvarlak űnlűlűdűr:

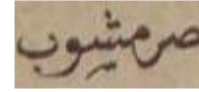
incinűp

(89b/2)

ŗarmaŗup

(58b/2)

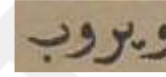
varup

(57a/6)

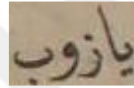
vűrup

(92b/10)

yazup

(56b/11)

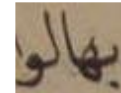

2. Sķz Sonu -g/ -ķ űnsűzlerinin Dűŗmesi Sonucu Yuvarlaklaŗan Ekler:

Sıfat Yapan Ek {+IU}:

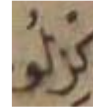
bahālu

(88a/2)

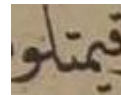
gizlű

(70b/1)

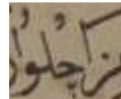
ķıymetlű

(101a/10)

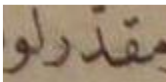
mizāķlu

(76b/7)

mūķadderlű

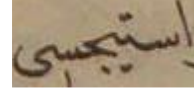
(61a/1)

Fülden İsim Yapım Eki {+Ucl}: Klâsik Osmanlı Türkçesinde hem düz hem de yuvarlak ünlülü şekilde kullanılan bu ek, metinde sadece düz ünlülü şekilde kullanılmıştır:

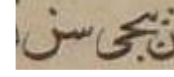
isteyicisi

(67a/7)

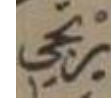
yeyicisin

(61b/7)

yırtıcı

(101b/12)

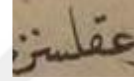

3. Benzeşme Yoluyla Yuvarlaklaşan Ekler

İsimden İsim Yapım Eki {+sXz}:

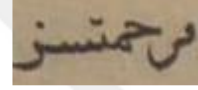
‘akılsız

(62a/17)

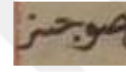
merhametsüz

(89/14)

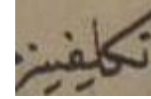
şuçsuz

(54a/15)

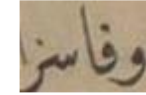
teklifsiz

(101b/16)

vefâsuz

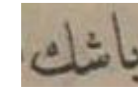
(89b/5)

İlgi Hâli Eki {-(n)Uḡ}:

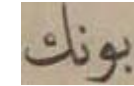
başuḡ

(94b/11)

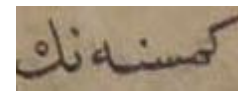
bunuḡ

(63b/8)

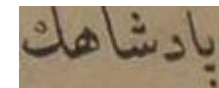
kimesnenüḡ

(85b/19)

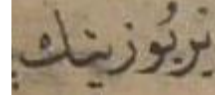
pādişāhuḡ

(92a/15)

yeryüzinün

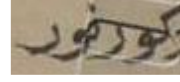
(95b/16)

Fiilden Fiil Yapan Çatı Eklerinin Koruyucu Ünlüsü: Metinde, çatı eklerinin koruyucu ünlülerinin hem düz hem de yuvarlak şekilleri bulunmaktadır:

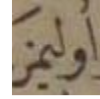
görünür

(91b/11)

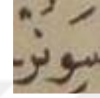
olınmaz

(76b/14)

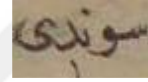
sevinür

(74b/5)

sevüdi

(66b/17)

tutulmuş

(79b/16)

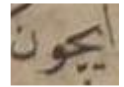

2.1.1.3.2. Düzleşme

Sözcük Kök ve Gövdelerinde

a) Eski Türkçedeki “üçün” sözcüğünde ilk hecedeki /ü/ ünlüsü, /ç/ ünsüzünün etkisiyle daralmış ve düzleşmiştir:

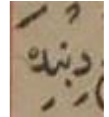
içün (< OT. üçün, KT D 3, BK D 4, BK D 28) (Tekin, 2020:182) (59b/2)

b) Eski Türkçede “tüp” sözcüğünün ünlüsü daralarak düzleşmiştir:

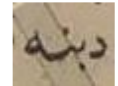
dibinde

(73b/5)

dibine (< UT. tüp, AYS VI. Kitap 0132) (Ayazlı, 2009: 423)

(80a/6)

Ünlüsü Düzleşen Ekler:

a) İsimden İsim Yapım Eki {+IIK}:

açlıkdan

(59b/3)

döstlük

(90a/7)

eyülik

(72b/1)

ķocılık

(59b/6)

zîreklik

(67b/5)

b) Fiilden Fiil Yapan Çatı Eklerinin Koruyucu Ünlüsü: Metinde çatı eklerinin koruyucu ünlüleri hem düz, hem de yuvarlak şekilde kullanılmıştır:

bilinür

(84b/1)

görülür

(104a/9)

sevünmez

(66b/17)

tutulmuş

(79b/16)

yıkılırsa

(100b/4)

Klâsik Osmanlı Türkçesi Döneminde Yuvarlak Ünlülü Olup Yazmada Kimi Zaman Ünlüsü Düzleşen Ekler:

a) Sıfat Yapma Eki {+IU} (< +IIG):

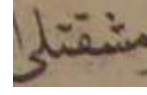
ağacılı

(59b/14)

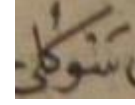
ķuvvatlı

(102b/3)

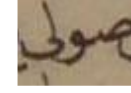
meşakkatli (104a/1)

sevgüli (76a/1)

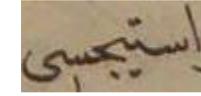

şulu (67a/14)

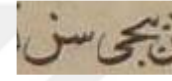

b) Fiilden İsim Yapım Eki {+UcI}:

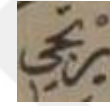
isteyicisi (67a/7)

yëyicisin (61b/7)

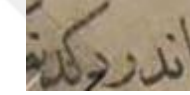

yırtıcı (101b/12)

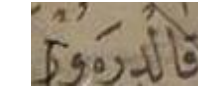

c) Oldurganlık Eki {-dUr}:

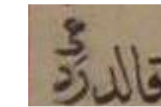
ëndirdükden (85b/13)

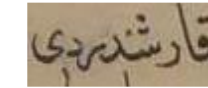
kaldıravuz (60a/14)

kaldırdığı (88a/15)

karişdırdı (55a/7)

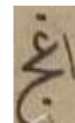

2.1.1.3.3. Genişleme

Eski Türkçedeki “ığaç” sözcüğünün ilk hecesindeki ünlüsü genişlenmiş ve sözcük “ağaç” şeklini almıştır:

ağaç (< OT. ığaç, BKT G 11) (Tekin, 2020:141)

(67a/5)

2.1.1.4. Ünlü Düşmesi

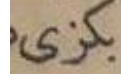
ağzına (< ağ(ı)z+ına)

(63a/4)

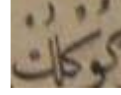
beñzi (< beñiz+i)

(83a/7)

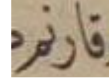
göñlün (< göñül+ün)

(76a/2)

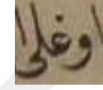
ğarñum (< ğar(ı)n+um)

(61b/8)

oğlı (< oğul+ı)

(63a(18))

2.1.2. Ünsüzler

2.1.2.1. Söz Başı Ünsüzleri

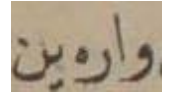
2.1.2.1.1. b- Ünsüzü

b- > v-

Eski Türkçede söz başı /b/ ünsüzü, Eski Anadolu Türkçesi döneminde şu sözcüklerde /v/ ünsüzüne değişmiştir:

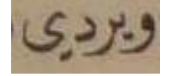
varayın (< OT. bar-, KT D 34) (Tekin, 2020: 125)

(88b/3)

vèrði (< OT. bèr-, BG D 21) (Tekin, 2020: 129)

(57a/3)

b- > p-

Eski Türkçedeki söz başındaki /b/ ünsüzü, yalnızca tek bir sözcükte /p/ ünsüzüne değişmiştir:

pek (< KT. bek < berk)

(57b/4)

b- > Ø

Eski Türkçede “bol-“ ‘ol-‘ fiilinin söz başı /b/ sesi düşmüştür:

olmak

(54b/1)

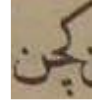

2.1.2.1.2. k- Ünsüzü

k- > g-

Eski Türkçede söz başı /k/ ünsüzünün, Eski Anadolu Türkçesi ve Klâsik Osmanlı Türkçesinde ötümlüleştiği görülmektedir:

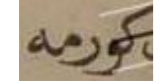
gêçen (< OT. kêç-, KT D 37, BK D 27) (Tekin, 2020: 148) (62b/17)

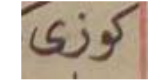
gelen (< OT. kel-, BK D 31, KT K 7) (Tekin, 2020: 149) (58a/15)

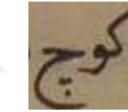
gôrme (< OT. kôr-, KT K 10, BK K 14) (Tekin, 2020: 154) (57a/11)

gözi (< OT. köz, KT K 11, BK D2) (Tekin, 2020: 155) (55b/2)

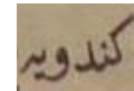
güç (< OT. küç, KT D 12, BK D 11) (Tekin, 2020: 156) (65a/18)

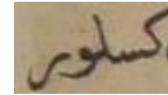
k- = k-

Metinde geçen aşağıdaki sözcüklerde söz başı /k/ ünsüzünün korunduğu görülmektedir:

kendüye (53b/18)

kesilür (102b/10)

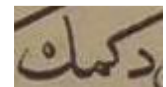

2.1.2.1.3. t- Ünsüzü

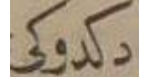
t- > d-

Söz başı /t/ ünsüzü ön ünlülü bazı sözcüklerde /d/’ye değişmiştir:

degmek (< OT. teg-, KT K 2, KT K 3) (Tekin, 2020: 172) (101a/12)

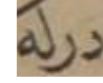
dikdügi (< OT. tik-, KT D 25, KT D 16) (Tekin, 2020: 174) (62b/13)

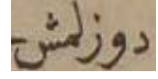
dil (< UT. til, AYS VI. Kitap 0998-0999) (Ayazlı, 2009: 411) (58b/6)

dirile (< OT. tiril-, BK D 31) (Tekin, 2020: 175) (102b/5)

düzilmiş (< OT. tüz, KT D 3, BK D 4) (Tekin, 2020: 180) (62a/8)

t- > d-

Metinde art ünlülü sözcüklerde /t/ > /d/ ötümlüleşmesi olmuştur:

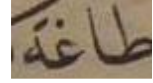
dahı (< OT. takı, KT G 13) (Tekin, 2020: 170) (53b/3)

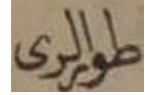
t- = t-

Yazmadan alınan aşağıdaki örneklerde söz başı /t/ ünsüzü korunmuştur:

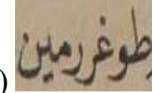
tağa (< OT. tağ, BK G 8, BK B 5) (Tekin, 2020: 170) (89b/15)

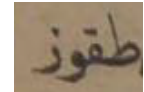
tavarları (< UT. tavar, AYS VI. Kitap 0185) (Ayazlı, 2009: 402) (93b/19)

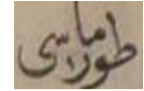
toğurur mıyın (< UT. tug-, AYS VI. Kitap 0396) (Ayazlı, 2009: 418) (87b/6)

toğuz (< OT. tokuz, KT K 9, KT K 6) (Tekin, 2020: 176) (92a/5)

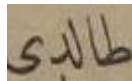
turması (< UT. tur-, AYS VI. Kitap 0465) (Ayazlı, 2009: 418) (84b/6)

t- ~ d

Metinde bazı sözcüklerde t- ~ d- nöbetleşmesi görülmektedir:

taldı (63a/8)

~

dalar (74b/72)

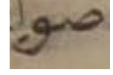
2.1.2.2. Söz İçi ve Söz Sonu Ünsüzleri

2.1.2.2.1. –b Ünsüzü

-b > Ø

Eserde, Eski Türkçedeki “sub” sözcüğünün yalın biçimindeki söz sonu /b/ ünsüzünün /v/ ünsüzü üzerinden düştüğü görülmektedir:

şu (< OT. sub, KT D 19, KT D 20) (Tekin, 2020: 167) (63a/7)

2.1.2.2.2. –d- Ünsüzü

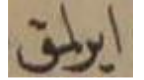
-d- > -y-

Eski Türkçenin söz içi /d/ sesi /y/’ye değişmiştir:

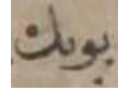
ayağ (< OT. adak, KT K 7, BK D 30) (Tekin, 2020: 119) (69a/15)

ayrılmağ (OT. adrıl-, BK K 13, BK G 7) (Tekin, 2020: 119) (91a/2)

böyük (< KT. bedük, KB) (69b/10)

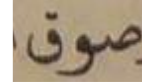
eyü (< OT. edgü, KT G 6, 6, 7, KT D 23) (Aydın, 2017: 150) (57b/18)

2.1.2.2.3. –ğ-, -g-, -ğ-, -g Ünsüzleri

-ğ- > -v-

şovuğ (< KT. soğık, KB 1060, 4622) (82a/4)

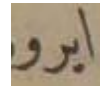

-g, -ğ > Ø

Eski Anadolu Türkçesi döneminde çok heceli düşmüş olan sözcüklerin ve eklerin sonundaki –g, -ğ’lerin metnimizde örnekleri şöyledir:

a) Çok Heceli Sözcüklerin Sonundaki

ayru (< KT. adrık, DLT 62/48) (56b/17)

dirile (< OT. tiril-, BK D 3) (Tekin, 2020: 175) (102b/5)

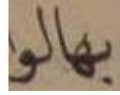

katı (< KT. katıg, KB 478) (93b/16)

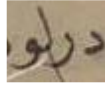

b) Sıfat Yapan Ek {+IXG}:

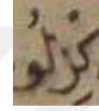
bahālu (< lıg) (88a/2)

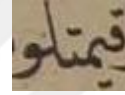
dürlü (< lıg) (62a/13)

gizlü (< lıg) (70b/1)

kıymetlü (< lıg) (101a/10)

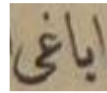

quvvatlı (< lıg) (102b/3)

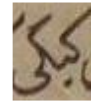

Belirtme Hâli Eki: Metinde Eski Türkçenin {+(I)G} belirtme hâli ekinin ünsüzü düşmüş, ekin bağlama ünlüsü ek durumuna geçmiştir:

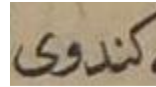
ayağı (< ayak-ı) (100b/4)

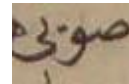
geyiği (< geyik+i) (67a/19)

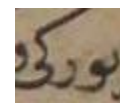
kendüyi (< kendü+(y)i) (100b/6)

şuyı (< şu+(y)ı) (62a/2)

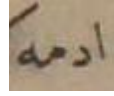
yüregi (yürek+i) (85b/3)

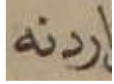

c) Ek veya Hece Başında

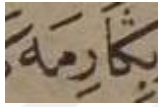
Aşağıda, eserden alınan örneklerde ek başındaki ğ-, g- ünsüzü düşmüştür:

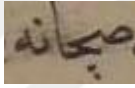
Yönelme Hâl Eki {+A} (< +GA):

adama (65b/15)

ardına (55b/4)

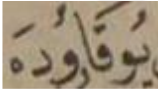
başına (87b/13)

bıñarıma (71a/16)

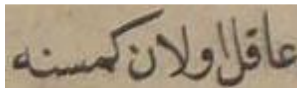
şıçana (63a/14)

Yön Gösterme Eki {+ArU} (< +GArU):

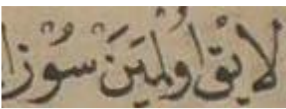
içerü (< iç + gerü) (74b/2)

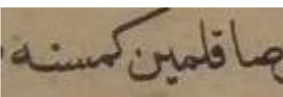
yokaruda (yok + ğaru) (71b/8)

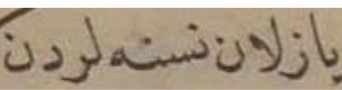
Sıfat-fiil Eki {-An} (< +GAn):

‘ākıl olan kimesne (79b/5)

ķalan yaz yağmurı (65a/10)

lāyık olmayan söz (100b/13)

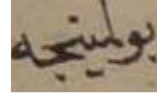
şaklamayan kimesne (64a/13)

yazılan nesnelerden (54b/13)

Zarf-fiil Eki {-(y)IncA} (< -GIncA):

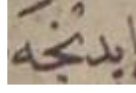
bulmayınca

(93b/19)

édince

(77b/6)

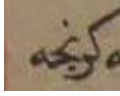
gelince

(63a/11)

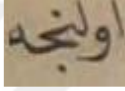
girince

(78b/19)

olınca

(80b/13)

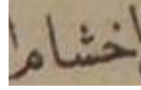
2.1.2.2.4. -k-, -k-, -k-, -k- Ünsüzleri

-k- > -h-

Metinde -k- > -h- sızıcılaşması iki örenkete görülmektedir:

ahşam

(103b/1)

dahı

(58a/8)

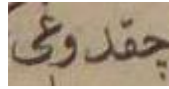

-k-, -k > -ğ-, -g

İki veya daha çok heceli sözcüklerin sonundaki /k, ƙ/ ünsüzleri, ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında ötümlüleşerek /g, g/’ye döner:

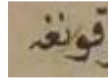
çıkdığı

(63b/1)

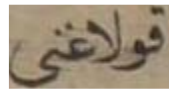
konuğa

(63b/5)

kulağını

(86b/15)

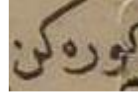
yemegi

(100a/15)

yüregin

(55a/10)

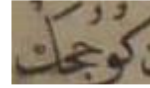

-k, -k > Ø

Söz sonunda /k, ƙ/ ünsüzlerini bulunduran bir sözcük, {+cUK} veya {+cAK} küçültme eklerinden birini aldığında düşer:

küçücek (< küçük + cek)

(76b/16)

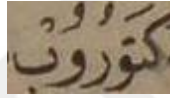

2.1.2.2.5. -l- Ünsüzü

-l- > Ø

getürüp (< UT. keltür-)

(71a/17)

Eski Türkçedeki “ol” zamir ve sıfatı metinde “ol” biçimindedir:

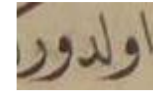
ol

(71a/10)

oldur

(62b/3)

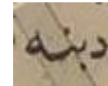
2.1.2.2.6. -p Ünsüzü

-p > -b

Tek heceli bazı sözcüklerin sonundaki ötümsüz /p/ ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ek aldığında ötümlüleşerek /b/ ünsüzüne döner:

dibine

(80a/6)

2.1.2.2.7. -t Ünsüzü

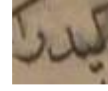
-t > d

a) Tek heceli sözcüklerin sonundaki ötümsüz /t/ ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ekten önce ötümlüleşerek /d/ ünsüzüne döner:

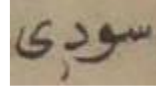
èder (< èt-er) (62b/13)

gèder (< gèt-er) (64a/4)

südi (< süt + i) (81b/15)

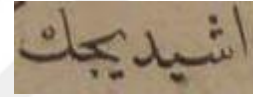

yurđunı (< yurt + unı) (69a/11)

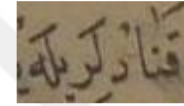

b) İki ve daha çok heceli sözcüklerin sonundaki /t/ ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ek aldığıında ötümlüleşerek /d/’ye döner:

èşidicek (< èşit- icek) (85a/2)

kanadlarıyla (< kanat+larıyla) (77a/12)

2.1.2.3. Ötümlüleşme

2.1.2.3.1. Aslı Uzun Ünlüler Nedeniyle Ötümlüleşme

“Türk dil lehçelerinde birincil uzun ünlülerin varlığı ilk olarak Otto Böhtlingk⁸ tarafından yazılan Yakutça grameri ile belli olmuştur” (Tekin, 1995: 9). Türk dil ve lehçelerinde birincil uzun ünlüler konusunda bugüne kadar Otto Böhtlingk, J. Budenz, Radloff, Karl Foy, Vilh. Gronbech, N. Pedersen, Zoltan Gombocz, J. Németh, G. J. Ramstedt, N. N. Poppe, Ye. D. Polivanov, Martti Räsänen, Ligeti, P. Pelliot, Karl Menges, A. Cevat Emre, Zeynep Korkmaz, F. G. İshakov, N. K. Dmitriyev, A. A. Palm’bah, O. Nedim Tuna, A. M. Şçerbak gibi araştırmacılar tarafından pek çok araştırma ve inceleme yapılmıştır. Fakat Talat Tekin’e göre konuyla ilgili çalışmaların yüz yılı aşkın bir tarihi olmakla birlikte, Türkçede birincil uzun ünlüler sorunu henüz kesin bir şekilde çözümlenememiştir” Tekin, 1995: 37). Türk dilinin tarihî devir ve lehçelerinde birincil uzun ünlülerin bulunduğu ve bunların yazı ile yazımdan faydalanılarak tespit edilebileceği Karl Foy tarafından öne sürülmüştür” (Tekin, 1995: 86). “Foy, Orhon yazıtlarında *at* “ad” ve *aç* “aç; acımak” sözcüklerinin yazılışında, t’ “at” ve Tunyukuk 29, 2’de geçen ç- “açmak”tan farklı olarak, ünlü işaretinin kullanılmış olmasına ilk

⁸ Otto Böhtlingk, Über die Sprache der Jakuten I-II, St. Petersburg 1848-1851 (Yeni baskı- Leiden 1967).

defa dikkat etmiş ve bu yazılış farkının söz konusu sözcüklerin ünlülerindeki nicelik farkından ileri geldiği görüşünü savunmuştur. Bu görüşünü desteklemek için de Yakutça'daki durumu (*āt* “ad”, fakat *at* “at”; *ās* “aç”, *ās-* “acımak”, fakat *as-* “açmak”) hatırlatmıştır. Karl Foy, böylece Yakutçadaki uzun ünlülere en eski bir Türk lehçesinden, VIII. yüzyıl Orhon Türkçesinden tanık getirmiş ve bu uzunlukların eskiliği, dolayısıyla birincilliği tezini ortaya atmıştır.” (Tekin, 1995: 13)

Aslî uzun ünlü ile kurulmuş tek heceli sözcüklerin sonundaki ötümsüz /p, ç, t, k, ƣ/ ünsüzleri, ünlü ile başlayan bir ekten önce ötümlüleşerek /b, c, d, g, ğ/ ünsüzlerine dönüşürler:

dibine

(80a/6)

südi

(81b/15)

2.1.2.3.2. Ünlüler Arası Durumda Ötümlüleşme

t > d

İki ve daha çok heceli sözcüklerin sonundaki /t/ ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ek aldığı anda ötümlüleşerek /d/'ye döner:

ëşidicek

(85a/2)

ƣanadlarıyla

(77a/12)

2.1.2.4. Ünsüz Türemesi

2.1.2.4.1. -y- Türemesi

Türkçenin genel yapısı itibariyle ünlüyle biten bir köke ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde arada Türkçenin tek yardımcı sesi olan /y/ ünsüzü türer:

dëyü

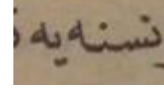
(105a/8)

mertebeye

(53b/10)

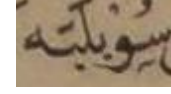
nesneye

(65a/14)

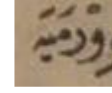
söyleye

(99a/3)

vermeye

(99a/4)

“ile” sözcüğü ünlü ile biten kök ve gövdelere geldiğinde araya /y/ yardımcı sesi girer:

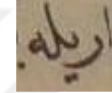
biri-y-le

(68b/9)

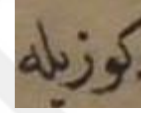
eri-y-le

(55b/19)

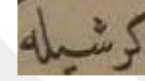
gözi-y-le

(95a/19)

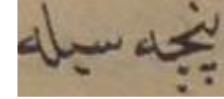
kirişi-y-le

(64a/14)

pençesi-y-le

(89b/17)

2.1.2.5. Ünsüz İkizleşmesi

Söz içi /s/ sesi metinde bazı seslerin değişmesi ya da düşmesi sonucu ikizleşmiştir:

ıssı (< UT. isig, AYS VI. Kitap 0236) (Ayazlı, 2009: 338)

(62a/2)

2.1.2.6. Ünsüz Uyumu

Ötümsüz ünsüzle biten kök ve gövdelere gelen eklerin başındaki ötümlü ünsüzler Klâsik Osmanlı Türkçesinde ve metinde bazı eklerin kalıplaşmış İmla şekilleri sebebiyle uyuma girmemektedir:

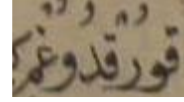
aralıkda

(74b/15)

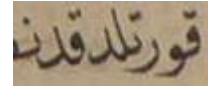
kor**kdu**ğum

(76a/7)

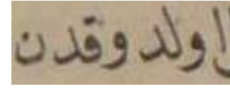
kırtuldu**kdan**

(87a/1)

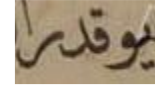
oldu**kdan**

(82b/3)

yo**kdu**r

(82a/9)

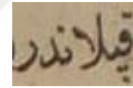

2.1.2.7. Hece Yitimi

Metinde, hece yitiminin en çok öne çıktığı örnek, ek-fiil olarak kullanılan “durur”un {-dUr} şeklinde eklenmiş biçimidir:

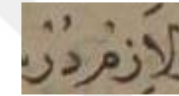
ķapland**dur**

(53b/6)

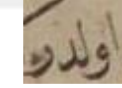
lāzımd**dur**

(76b/6)

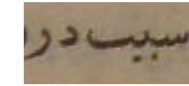
old**dur**

(62b/2)

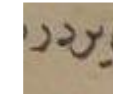
sebebd**dür**

(65b/18)

yèrd**dür**

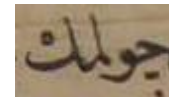
(62b/18)

2.1.2.8. Göçüşme

ķö**m**lek > ķö**l**mek

(87b/19)

2.2. ŞEKİL BİLGİSİ

2.2.1. İsimler

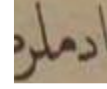
2.2.1.1. İsim Çekim Ekleri

2.2.1.1.1. Çokluk Eki: {+lAr}

Türkçenin her döneminde oldukça yaygın bir şekilde {+lAr} çokluk eki metinde aynı şekilde muhafaza edilmiştir:

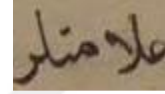
adamlar

(54b/16)

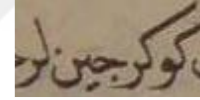
‘alāmetler

(55a/19)

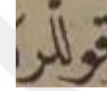
gögercinler

(61/14)

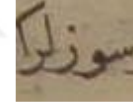
ķullar

(88a/10)

sözler

(68a/8)

2.2.1.1.2. İyelik Ekleri

Türk dilinin hemen hemen her dönem ve sahasında Eski Türkçeden beri hep aynı iyelik ekleri kullanılmıştır. EAT döneminde eklerin sadece bazı ünlülerinde farklılık bulunmaktadır. Türkiye Türkçesindeki büyük ünlü uyumu EAT’de tam istikrar göstermediğinden, dönemdeki iyelik eklerinin bazıısı ‘düz ünlü’, bazıısı ise ‘yuvarlak ünlü’ ile kalıplaşmıştır (Gülsevin ve Boz, 2013: 86).

2.2.1.1.2.1. Teklik 1. Kişi: {+(U)m}

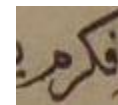
başuma

(53b/14)

fikrüm

(69a/19)

şuçum (57a/15)

صوچما

üstümde (61a/8)

اوستمده

yoldaşumdan (56b/17)

يولداشمدن

2.2.1.1.2.2. Teklik 2. Kişi: {+(U)ŋ}

döstuŋ (53b/6)

دوستك

ķabāhatüŋi (56a/10)

قاباھاتکینی

rāyuŋ (78b/7)

رایک

şadaķaŋ (78a/10)

شادافک

şübheŋ (62a/19)

شبهك

2.2.1.1.2.3. Teklik 3. Kişi: {+I}, {+sI}

‘aksini (71b/3)

اڪسینی

dişisi (83a/5)

دیشیسی

hevāsma (53b/12)

هواسنه

miķdārını (70a/9)

میقدارینی

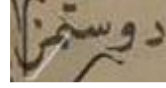
ziyāsı (71b/5)

زییاسی

2.2.1.1.2.4. Çokluk 1. Kişi: {+(U)mUz}

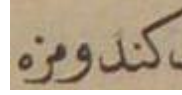
dōstumuz

(85a/14)

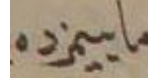
kendümüze

(53b/4)

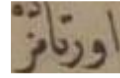
mābeynümüzde

(63b/18)

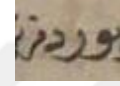
ortamuzda

(56a/10)

yurdumuz

(69a/8)

2.2.1.1.2.5. Çokluk 2. Kişi: {+(U)ŋUz}

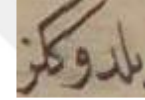
başuŋuza

(69a/2)

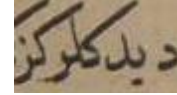
bildügüŋüz

(54b/1)

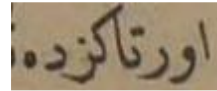
dédüklerüŋüz

(92b/5)

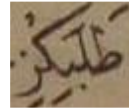
ortaŋuzda

(95a/9)

ṭalebiŋüz

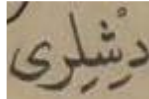
(72a/19)

2.2.1.1.2.6. Çokluk 3. Kişi : {+lArI}

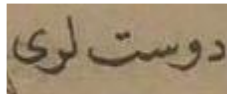
dışleri

(81b/13)

dōstları

(65a/12)

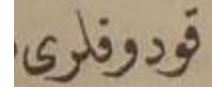
hakları

(61a/8)

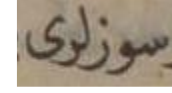
kodukları

(57a/8)

sözleri

(55b/14)

2.2.1.1.2.7. İyelik Eki Yığılması

“Türk dilinde, bazen 3. kişi iyelik eki almış kelimelerde bu ekin fonksiyonu kaybolur ve kelime kalıplaşarak taban hâline gelir. Bu durumlarda, kelimenin üstüne tekrar bir 3. teklik kişi iyelik eki geldiği görülür.” (Gülsevin ve Boz, 2013: 88) Metinde bu durumun tek örneği bulunmaktadır:

birisi

(61b/15)

2.2.1.1.3. Hâl Ekleri

Hâl ekleri, cümle içinde isimleri başka kelimelerle olan ilişkilerine çeşitli hâllere sokan eklerdir. Cümlede verilmek istenilen anlamın daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur ve yanlış kullanıldığında cümlenin anlamı eksik kalır (Köktekin, 2022:88). Bu ekler Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de sıklıkla kullanılmıştır.

2.2.1.1.3.1. İlgi Hâli Eki: {+(n)Uḡ}

Eski Anadolu Türkçesinde ekin ünlüsü daima yuvarlaktır ve bundan dolayı çoğunlukla dudak uyumuna uymaz. Genelde isimle arasında bağ kurduğu gibi isimle fiil, isimle edat ve zamirle edat arasında da bağ kurduğu görülür (Köktekin, 2022:89).

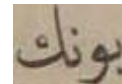
anūḡ

(79a/9)

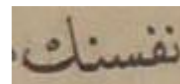
bunūḡ

(63b/8)

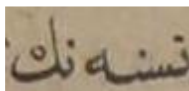
nefsinūḡ

(99b/13)

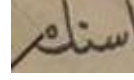
nesnenūḡ

(87b/11)

senüŋ

(83b/9)

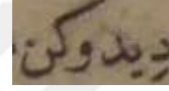
2.2.1.1.3.2. Belirtme Hâli Eki: {+(y)I}, {+n}

Eski Türkçede kullanılan +(I)G yükleme hâli ekinin devamı niteliğindedir. Eski Anadolu Türkçesinde isme, zamirlere, iyelik eki almış kelimelere gelebilen bir ektir. Bu dönemde kullanılan yükleme hâli ekleri düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymaz ve ekin sadece düz-dar şekli mevcuttur (Köktekin,2022:90).

“Yükleme hâli eki bir (n) ile de kullanılır. Bu n ünsüzü bazı araştırmacılara göre “zamirsel n”, bazı araştırmacılara göre ise 3. Şahıs iyelik eki olarak kabul edilmektedir.” (Köktekin, 2022: 90)

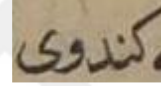
dëdügin

(69a/18)

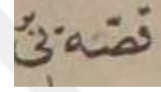
kendüyi

(100b/6)

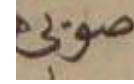
kışşayı

(57b/8)

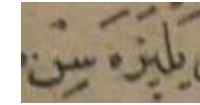
şuyı

(62a/2)

yelpezesin

(75b/19)

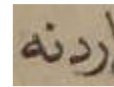

2.2.1.1.3.3. Yönelme Hâli Eki: {+(y)A}

Yönelme hâli, kelime gruplarında ve cümlelerde fiildeki hareketin yöneldiği ismin içinde bulunduğu durumu ifade eden hâldir. “ET’deki +KA eki, Orta Türkçenin doğudaki lehçelerinde +KA ve +GA olarak görülür. EAT’de ise (K>) G’lerin süreklileşmesi ve yutulması sonucunda +(y)A olmuştur.” (Gülsevin ve Boz, 2013: 55) Ekin metnimizdeki bazı kullanımları şunlardır.

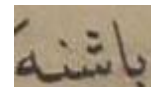
ardına

(55b/4)

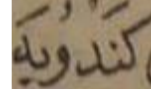
başına

(87b/13)

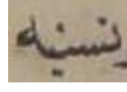
kendüye

(76a/17)

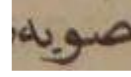
nesneye

(91b/1)

şuya

(67a/4)

2.2.1.1.3.4. Bulunma Hâli Eki: {+dA}

Bulunma hâli eki, fiildeki oluş ve kılışın yerini ve zamanını bildiren hâl ekidir. Eski Türkçede /+dA/ ile karşılanan ek, Eski Anadolu Türkçesinde /+dA/ ile karşılanmıştır. Ekin zaman zaman ünsüz uyumuna uymadığı da görülür.

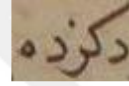
anda

(91b/4)

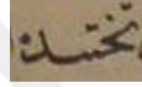
denizde

(61a/1)

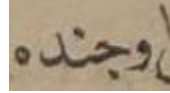
tahtda

(94b/19)

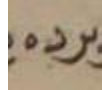
ucında

(93b/5)

yerde

(67b/1)

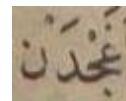

2.2.1.1.3.5. Ayrılma Hâli Eki: {+dAn}

Türkiye Türkçesinde dil benzeşmesine ve ünsüz uyumuna uyarak /+dAn/ ekiyle karşılanan ayrılma hâli, kelime gruplarında ve cümlede, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendinden uzaklaştığını ifade etmek için kullanılır (Korkmaz, 2017: 301). Köktürkçe döneminde /+dA/, Eski Uygur Türkçesi döneminde /+dIn/ şekiyle olan ek, Eski Anadolu Türkçesi döneminde /+dAn/ şekliyle karşımıza çıkmaktadır. Bazı metinlerde zaman zaman /+dIn/ yapısının kullanıldığı görülse de metnimizde buna hiç rastlanmamıştır.

ağacdan

(60a/1)

andan (54a/19)

آندن

evinden (66a/3)

اوتندن

leşkerden (56a/18)

الشكر دن

yuvasından (62a/17)

يوا سندن

2.2.1.1.3.6. Vasıta Hâli Eki: {+(D)A}

“İsmin belirttiği nesnenin vasıta olarak kullanıldığını, fiile vasıta olduğunu belirlemek için kullanılan hâl olan vasıta hâli, Eski Anadolu Türkçesinde birkaç şekilde; sebep, zaman ve vasıta bildiren fonksiyonlarda kullanılır.” (Köktekin, 2022: 94)

‘aqlıla (71a/7)

عقله

ihtiyârumla (55b/12)

المختيارملا

öldürmekle (102b/18)

اولدرمكله

pâdişâhla (56a/15)

پادشاهله

senünle (66a/4)

سنكله

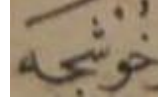
2.2.1.1.3.7. Eşitlik Hâli Eki: {+cA}

Metinde eşitlik ekinin ünsüzünün Arap harfli metinlerde İmlanın kalıplaşması sebebiyle “neçe” sözcüğü dışında çoğunlukla /ç/ sesi yerine /c/ kullanıldığından bu ekin ünsüzünün sadece ötümlü şekillerine rastlanmıştır:

ardunça (68a/17)

اردنجه

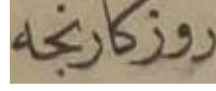
hōşca (75b/1)

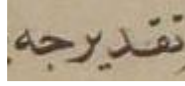
nêçe (58b/18)

rūzigārınca (81b/16)

taqdīrce (61b/8)

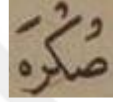

2.2.1.1.3.8. Yön Gösterme Ekleri

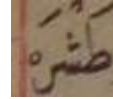
Standart Türkiye Türkçesinde canlı bir çekim eki olmaktan uzaklaşmış olan yön ekleri EAT'sinde de yoḡaru, iḡerü, ṡaşra, ṡoṡra, iḡerü gibi birkaç keimede kalıplaşmış olarak görülür. Yön gösterme ekleri +rA ve /+ArU/'dur.

2.2.1.1.3.8.1. {+rA}

ṡoṡra (74a/10)

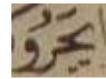

ṡaşra (73a/19)

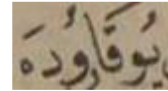

2.2.1.1.3.8.2. {+ArU}

iḡerü (74b/2)

yoḡaruda (71b/8)

2.2.1.2. İsim Yapım Ekleri

2.2.1.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

2.2.1.2.1.1. {+acuk}

Eski Anadolu Türkçesinde “az” isimine gelerek küçültme fonksiyonlarında isimler türeten ekin, metinde sadece bir örneḡi vardır:

azacuk

(58a/6)

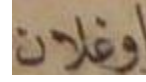

2.2.1.2.1.2. {+An}

İsimlere gelerek çokluk işlevinde isimler türetir ve metinde kalıplaşmış bir örneği mevcuttur:

oğlan

(78a/1)

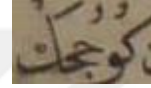

2.2.1.2.1.3. {+cAK}

İsimlerden küçültme anlamında isimler türetir:

küçükcek

(76b/16)

tézcek

(59a/12)

2.2.1.2.1.4. {+CI}

Genellikle isimlerden meslek ismi türetir:

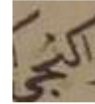
avcı

(81a/18)

ekinci

(104a/6)

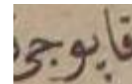
elçi

(94a/18)

kapucu

(58b/2)

toğancı

(58a/19)

2.2.1.2.1.5. {+cIK, +cUK}

İsimden küçültme ifade eden isimler türetir. Ek, normalde Eski Anadolu Türkçesi döneminde {+cUK} şeklindedir. Fakat metinde, hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü biçimde kullanılmıştır:

birazcık (62a/10)

برازاجق

çağalcık (56b/3)

چقالجق

küçücük (55b/2)

كوججك

oğlancuk (64b/3)

اوغلانجق

tézcecük (104b/3)

تیزجهجك

2.2.1.2.1.6. {+IXK}

İsim ve sıfatlardan, soyut isimler; isimlerden zaman bildiren sıfatlar; meslek ve meslek hâline getirilmiş uğraşları gösteren isimler vb. yapan işlek bir yapım ekidir. Metinde ek, ünlü uyumuna girmekle birlikte, yuvarlak ünlülü tabanlara düz ünlülü biçimde de geldiği örnekler bulunmaktadır. (Gülsevin, 2020: 127).

açlıkdan (100b/8)

اچلقدن

bī-vefāluk (83a/17)

بی وفالق

eyülik (72b/1)

ایؤلک

günlük (54b/18)

گونلک

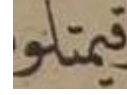
yaramazluk (55b/11)

یرامزلق

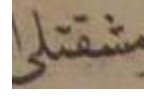
2.2.1.2.1.7. {+IX}

Eski Anadolu Türkçesinde sadece yuvarlak şekli olan ekin, metinde düz biçimli örnekleri de mevcuttur:

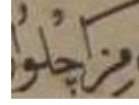
kıymetlü (101a/10)

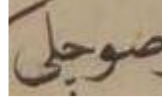
meşakkatli (104a/1)

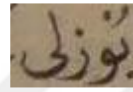
mizâçlu (76b/7)

şuçlu (54b/3)

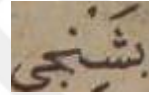
yüzli (56a/17)

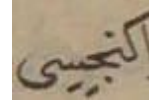
2.2.1.2.1.8. {+IncA}

İsimlerden sıra sayı sıfatı türetir.

bêşinci (70b/5)

êkincisi (66b/9)

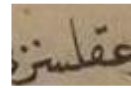
yêdinci (92a/12)

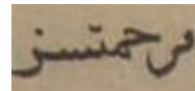
2.2.1.2.1.9. {+sXz}

Yokluk ifade eden isimler türetir. Metinde ekin düz biçimleri de kullanılmıştır:

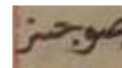
‘aķılsız (62a/17)

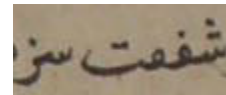
merhametsüz (89/14)

şuçsuz (54a/15)

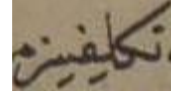

şefkatsüz (101b/13)

teklifsiz

(101b/16)

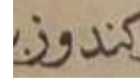

2.2.1.2.1.10. {+düz}

Zaman zarfı yapar ve tek bir örnekte görülmektedir.

gündüz

(84a/4)

2.2.1.2.1.11. {+ıl}

Renk adlarına gelen bir yapım ekidir.

kızıl

(94b/6)

2.2.1.2.1.12. {+kek}

Ek, kalıplaşmış olarak tek sözcükte bulunur.

erkek

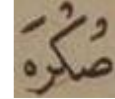
(96b/10)

2.2.1.2.1.13. {+rA}

şonra

(74a/10)

taşra

(73a/19)

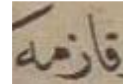
2.2.1.2.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

2.2.1.2.2.1. {-mA}

İsim-fiil işlevinde isimler türetir.

kazma

(64b/9)

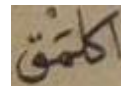

2.2.1.2.2.2. {-mAK}

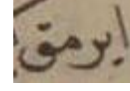
İsim-fiil işlevinde isimler türetir.

anlamak

(78b/5)

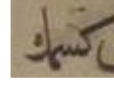
ayır**ma**k (67b/14)

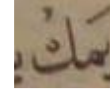
bil**me**k (78b/6)

kes**me**k (81a/17)

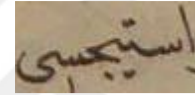
y**e**me:k (75a/1)

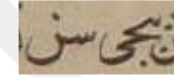
2.2.1.2.2.3. {-Icl}

Klâsik Osmanlı Türkçesinde ünlüsünün hem düz hem de yuvarlak şekilde görülen ek, metinde sadece düz ünlülü biçimde görülmektedir:

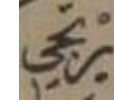
istey**i**cisi (67a/7)

y**e**yicisin (61b/7)

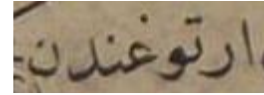
yırt**ı**cı (101b/12)

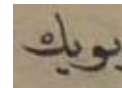
2.2.1.2.2.4. {-(U)K}

Ünlüsü devamlı yuvarlaktır. Ekin, düz ünlülü bazı kelimelere eklenince tabanındaki ünlüyü etkiyeyip yuvarlaklaştırdığı örnekler de bulunmaktadır (Gülsevin ve Boz, 2013:107). Ek, hem geçişli hem de geçişsiz fiilere gelir.

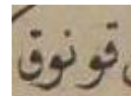
artu**ğ**ından (85b/6)

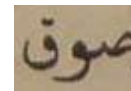
böy**ü**k (91b/16)

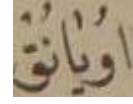
konu**ğ** (63b/6)

şovu**ğ** (82a/4)

uyanuk (74b/3)

2.2.1.2.2.5. {-maz}

Esasen sıfat-fiil eki olan ek, kalıcı sıfatlar türetir.

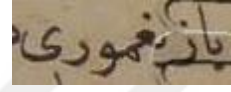
yaramaz (53b/11)

2.2.1.2.2.6. {-mur}

Geçişsiz fiillerden isimler türetir.

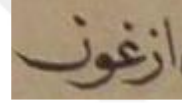
yağmurı (65a/10)

2.2.1.2.2.7. {-ğun}

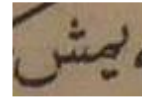
Hem geçişli hem de geçişsiz fiilere gelerek 'edilgen çatıda -mış' anlamı taşıyan kelimeler türetir (Gülsevin ve Boz, 2013: 107).

azgun (101a/2)

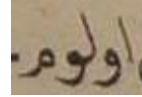
2.2.1.2.2.8. {-miş}

yemiş (89a/19)

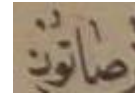

2.2.1.2.2.9. {-(X)n, -(X)m}

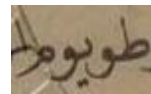
ölüm (93a/6)

şatun (73a/6)

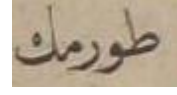

toyum (64a/12)

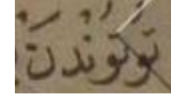
tırumuŋ

(61b/9)

tütünden

(77a/13)

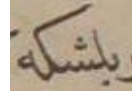

2.2.1.2.2.10. {-I}ş}

Geçişsiz fiilere gelir. metinde tek yerde bulunmsktadır.

bilişüŋe

(53b/10)

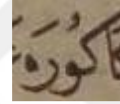

2.2.1.2.2.11. {-A}

ET'deki ünlü zarf-fiilidir ve kalıplaşmış edat yapar (Gülsevin ve Boz, 2013: 108).
Metinde tek örengi bulunmaktadır.

göre

(70a/10)

2.2.1.2.2.12. {-I}

ET'deki ünlü zarf-fiilidir ve kalıplaşmış olarak görülür ((Gülsevin ve Boz, 2013: 108).

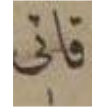
dağı

(62b/8)

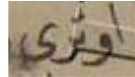
katı

(62b/17)

ötri

(53b/11)

2.2.1.2.2.13. {-U}

Fiillerden isim türetir.

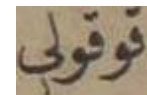
ayru

(56b/17)

koşulı

(92b/14)

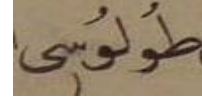
ķorku

(92a/13)

tolusı

(97a/15)

2.2.2. Fiiller

2.2.2.1. Fiil Çekim Ekleri

Bu bölümde metinde geçen fiil çekim eklerine yer verilecektir.

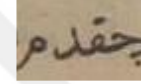
2.2.2.1.1. Zaman Ekleri

2.2.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Eki: {-dU, -dİ}

Eski Anadolu Türkçesinde görülen geçmiş zaman ekinin ünsüzü daima ötümlüdür. “EAT’de henüz ötümlülük-ötümsüzlük uyumuna tabi olmamıştır.” (Gülsevin, 2020: 97) Ekin ünlüsü teklik ve çokluk üçüncü şahıs çekimlerinde daima düz ünlülü, diğer çekimlerinde ise yuvarlak ünlülüdür.

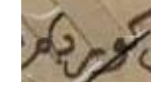
çıkđum

(65b/11)

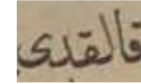
gördüm

(65b/14)

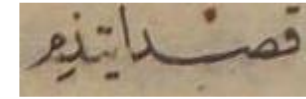
ķalkđım

(53b/8)

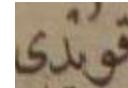
ķaşd étđım

(61b/1)

ķoydı

(75a/1)

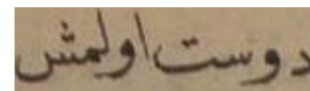

2.2.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: {-mİş}

Geçmişte cereyan eden bir oluş veya kılışın bizzat görülmediği başkası tarafından nakledildiği durumlarda kullanılan zaman ekidir. Ası eki /+mİş/’tır ve daima ‘düz-dar ünlü’ ile kullanılmaktadır (Gülsevin ve Boz, 2013: 64).

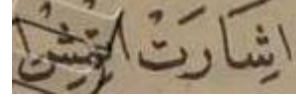
döst olmış

(83a/2)

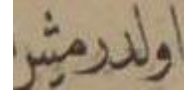
iřāret ètmiş

(75a/9)

öldürmiş

(97b/1)

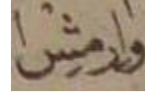
tutılmış

(79b/16)

varmış

(77b/19)

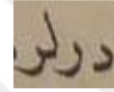

2.2.2.1.1.3. Geniş Zaman Eki: {- (X)r}

Türk dilinde -(X)r/ ekinin ünlüsünün hangi şartta hangi nitelikte geleceğı konusu başlı başına meseledir. EAT'nin Türkiye Türkçesinden farkı, bu dönem metlerinde 'düz-dar' yerine 'yuvarlak-dar' ünlülerin kullanılmasıdır (Gölsevin ve Boz, 2013: 71).

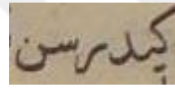
dérler

(93a/4)

gèdersin

(63b/6)

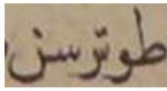
ķurtulurlar

(60b/8)

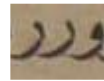
tutarsın

(81a/1)

vèür

(85b/19)

2.2.2.1.1.4. Gelecek Zaman Ekleri

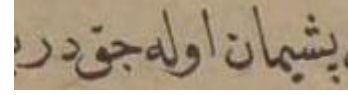
Eski Anadolu Türkçesinde dört tane gelecek zaman eki bulunmaktadır: {- (y)IsAr}, {- (y)A}, {-sA gerek}, {- (y)AcAK}. Fakat metinde bu eklerden {- (y)AcAK} ve {-sA gerek} kullanılmıştır.

2.2.2.1.1.4.1. {-y)AcAK}

“EAT’nin son dönemlerine kadar işlek bir sıfat-fiil eki olarak takip edebildiğimiz bu ek, XV. yüzyıldan itibaren gelecek zamanı çekimlemekte de kullanılmaya başlamıştır” (Gülsevin, 2020: 76). Ek, metinde daha çok sıfat-fiil eki işleviyle kullanılmıştır.

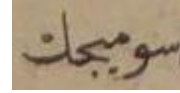
peşimān olaca^ğdur

(53b/15)

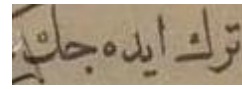
sevmeyecek

(65b/2)

terk edecek

(61a/12)

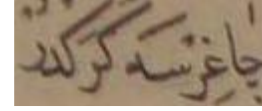

2.2.2.1.1.4.2. {-sA gerek}

“Bergamalı Kadri’nin mürekkep yapı olarak verdiği bir gelecek zaman şeklidir. EAT ile ilgili pek çok inceleme, bu ek ‘gereklilik’ bildiren şekillerle karıştırılmıştır.” (Gülsevin ve Boz, 2013: 77) Metinde hem gereklik hem de gelecek zaman bildiren örnekleri mevcuttur. Metinde gelecek zamanı ifade eden örnekleri şunlardır:

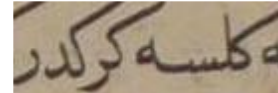
çağırsa gerekdür

(75a/2)

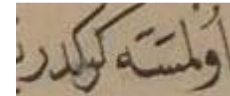
gelse gerekdür

(94b/2)

olmasa gerekdür

(54b/6)

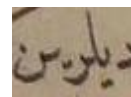

2.2.2.1.1.5. Şimdiki Zaman Eki: {-(X)r; -yor}

Eski Anadolu Türkçesinde şimdiki zaman için kullanılan özel bir ek yoktur. Fakat bu döneme ait geniş zaman {-(X)r} eki şimdiki zaman için de kullanılmaktadır. Şimdiki zaman {-yor} ekinin de bir yerde kullanıldığı görülmektedir:

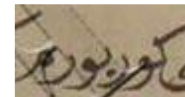
dilerin

(63b/19)

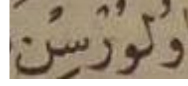
görüyorum

(57b/14)

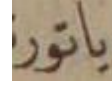
olursın

(71a/15)

yatur

(67b/1)

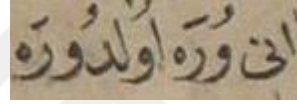
2.2.2.1.2. Tasarlama Kip Ekleri

2.2.2.1.2.1. İstek Kipi: {-(y)A}

Eski Anadolu Türkçesinde istek kipi dilek-istek, tavsiyede gereklilik, şart ve emir gibi birçok işlevde kullanılmaktadır. “EAT’de, tek bir şekil, hemen hemen bütün tür ve derecelerde istek bildirebilmektedir. Yani aynı ek hem dilek-istek hem emir hem tavsiye yolu ile gereklilik, hem temenni vs. göstermek için kullanılmıştır.” (Gülsevin, 2020: 114) İstek kipinin metinde kullanılan bazı örnekleri şunlardır:

anı vura öldüre

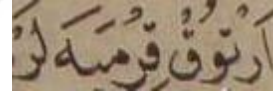
(98b/14)

(dilek-istek işlevinde)

artuğ kırmayalar

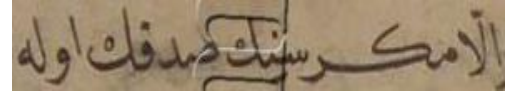
(71a/5)

(dilek-istek işlevinde)

illā meger seniñ şadaqañ ola

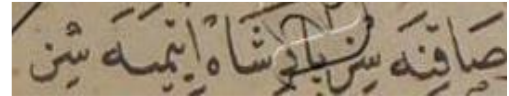
(78a/1)

(şart işlevinde)

şakınasız pādīşāh ētmeyesiz

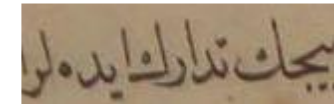
(72b/9)

(tavsiye- gereklilik işlevinde)

yēyecek tedārik ēdeler

(56a/2)

(dilek-istek işlevinde)

2.2.2.1.2.2. Gereklilik Kipi

Eski Anadolu Türkçesi döneminde istek kipi gereklilik kipi olarak kullanılmıştır. Ayrıca bu dönemde gereklilik kipi, ek harici çeşitli sözcük ve yapılarla da gösterilmiştir. Metinde gereklilik kipi daha çok {-mAK gerek} yapısı ile kullanılmıştır.

elinden almak **gerekdür**

(73a/9)

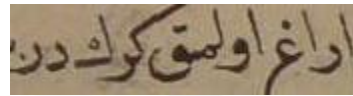
hür görmemek **gerekdür**

(69b/15)

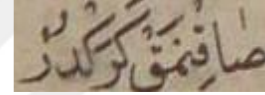
ırağ olmak **gerekdür**

(98a/10)

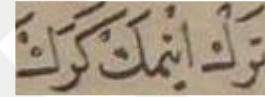
şakınmak **gerekdür**

(77b/4)

terk etmek **gerek**

(72b/6)

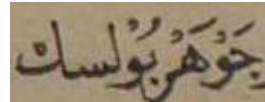

2.2.2.1.2.3. Şart Kipi Eki: {-sA}

Ek Klâsik Osmanlı Türkçesinde, Eski Anadolu Türkçesinde kullanıldığı gibi aynı şekilde devam eder.

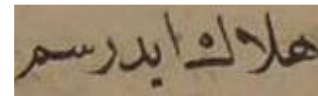
cevher bulsañ

(93b/18)

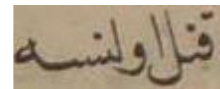
helâk edersem

(84a/17)

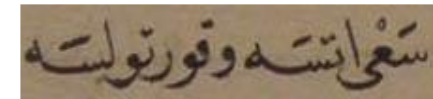
katl olunsa

(54b/5)

sa'y étse ve kırtulsa

(79a/19)

yoğ olsalar

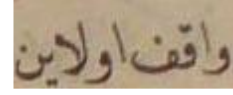
(70b/11)

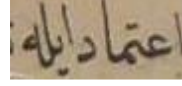
2.2.2.1.2.4. Emir Kipi Ekleri

Türkçede her bir şahıs için ayrı ek kullanılan emir kipinin metinde tüm şahıslar için öreneği bulunmaktadır:

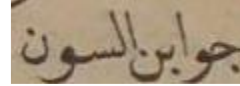
vākıf olayın (teklik 1. şahıs için) (53b/2)

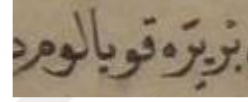
i'timād eyle (teklik 2. şahıs için) (80b/6)

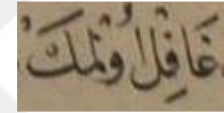
cevābın alsun (teklik 3. şahıs için) (54b/9)

bir yere koyalum (çokluk 1. şahıs için) (69a/12)

gāfil olmañ (çokluk 2. şahıs için) (76a/8)

yel eylesünler (çokluk 3. şahıs için) (77a/12)

2.2.2.1.3. Şahıs Ekleri

Fiil çekiminde işi yapan ve kişiyi ifade eden ekler şahıs ekleridir. Şahıs ekleri üçe ayrılır:

2.2.2.1.3.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri

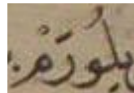
Bu şahıs ekleri zamir kökenli olup görülen geçmiş zaman, emir ve şart dışında kullanılır.

2.2.2.1.3.1.1. Teklik 1. Şahıs Eki: {+(A)m}

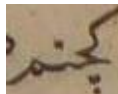
aṇaram (58a/14)

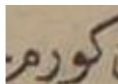
bilürem (70b/5)

gêçinem (63a/1)

görem (83b/2)

ķurtulam

(85a/7)

قورتلام

2.2.2.1.3.1.2. Teklik 2. Şahıs Eki: {+sIn; +sIn}

cenk êdersin

(92b/9)

هجنك ايدرسن

gelürsin

(67a/11)

گيلورسيك

nê dêrsin

(74b/7)

نه ديرسيك

söylersin

(83b/11)

سويلرسن

yêyesin

(78a/4)

پيەيسن

2.2.2.1.3.1.3. Teklik 3. Şahıs Eki: {+Ø}

demiş idi

(87a/3)

ديمش ایدی

hāzırlanmış ola

(98b/3)

حاضیرلنمیش اولار

hücüm êder

(56b/19)

هجوم ایدر

2.2.2.1.3.1.4. Çokluk 1. Şahıs Eki: {+vUz}, {+Uz}

bilürüz

(90a/16)

بلوروز

def` êdevüz

(92a/13)

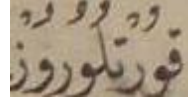
دفع ایدە ووز

ķaldıravuz

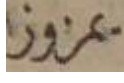
(60a/14)

قالدره ووز

ķurtuluruz (60b/6)

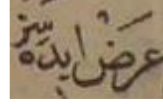

yemezüz (58b/17)

2.2.2.1.3.1.5. Çokluk 2. Şahıs Eki: {+sIz}

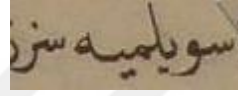
‘arz edesiz (73b/19)

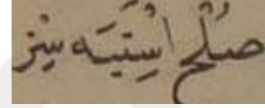
şakınasız (72b/9)

söylemeyesiz (55a/13)

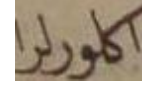

şulh isteyesiz (73b/19)

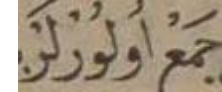

2.2.2.1.3.1.6. Çokluk 3. Şahıs Eki: {+lAr}

añılurlar (69a/5)

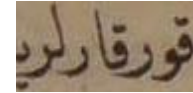
cem‘ olurlar (70b/8)

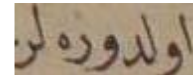
eneler (60b/10)

ķorkarlar (80a/19)

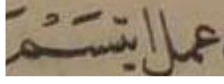
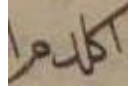
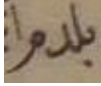
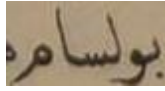
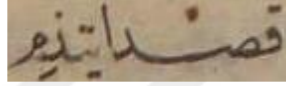
öldüreler (58b/19)

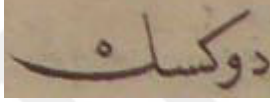
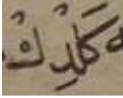
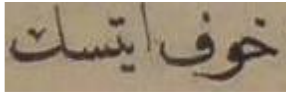
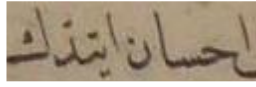
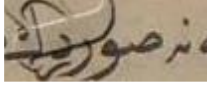
2.2.2.1.3.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri

Bu şahıs ekleri iyelik kökenli olup, görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılır.

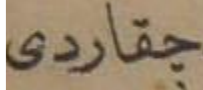
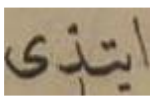
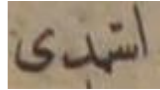
2.2.2.1.3.2.1. Teklik 1. Şahıs Eki: {+m}

‘amel etmek	(91a/12)	
anladım	(62a/4)	
bildüm	(57a/16)	
bulsam	(91a/4)	
kaşd etmek	(61b/1)	

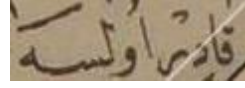
2.2.2.1.3.2.2. Teklik 2. Şahıs Eki: {+n}

dökseñ	(62a/2)	
geldiñ	(71a/16)	
havf etmek	(90a/15)	
ihsân etmek	(66b/18)	
nê şorduñ	(63b/9)	

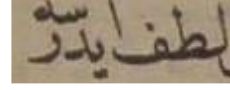
2.2.2.1.3.2.3. Teklik 3. Şahıs Eki: {+Ø}

çıkarđı	(89b/17)	
eyitdi	(91a/5)	
istemedi	(90a/1)	

ķādir olsa (74a/10)

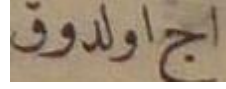

luţf  derse (90a/9)

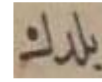

2.2.2.1.3.2.4.  okluk 1. Şahıs Eki: {+k}

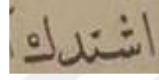
a  olduķ (64b/9)

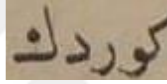
bild k (57b/11)

  itd k (57b/10)

g rd k (93a/4)

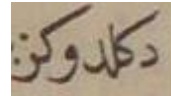

ķurtulduķ (61a/10)

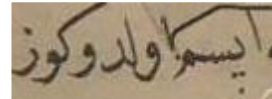

2.2.2.1.3.2.5.  okluk 2. Şahıs Eki: {+ Uz}

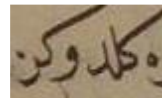
di led   z (55b/8)

epsem oldu  uz (54b/8)

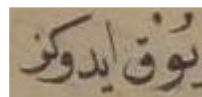
geld   z (63a/14)

ķurtuldu  uz (77a/6)

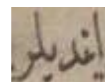

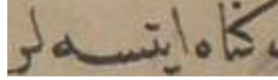
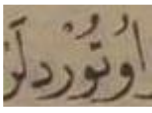
yok  d   z (80a/9)

2.2.2.1.3.2.5.  okluk 3. Şahıs Eki: {+lAr}

eyitdiler (64b/6)

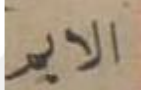
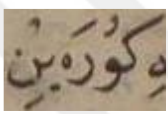
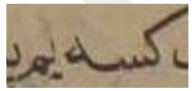
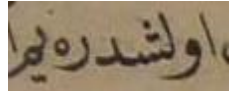
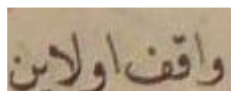

getürdiler	(54a/14)	
günāh etseler	(89b/12)	
oturdılar	(54a/12)	
yoğ olsalar	(70b/11)	

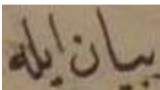
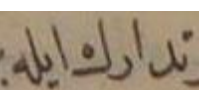
2.2.2.1.3.3. Üçüncü Tip Şahıs Ekleri

Üçüncü tip şahıs ekleri emir eklerinden oluşur.

2.2.2.1.3.3.1. Teklik 1. Şahıs Eki: {+AyIn, + AyIm}

alayım	(89b/14)	
göreyin	(60a/4)	
keseyim	(80b/16)	
üleşdüreyim	(95a/9)	
vākıf olayım	(53b/2)	

2.2.2.1.3.3.2. Teklik 2. Şahıs Eki: {+Ø}

beyān eyle	(55a/19)	
tedārik eyle	(65a/1)	

2.2.2.1.3.3.3. Teklik 3. Şahıs Eki: {+sUn}

belā versün	(59a/10)	
-------------	----------	--

bildürsün (54a/17)

بلدیرسن

cevābın alsun (54b/9)

جوابن السون

görmesün (104b/18)

کور مسین

ma'lūm olsun (54a/14)

معلوم اوسون

2.2.2.1.3.3.4. Çokluk 1. Şahıs Eki: {+AlUm}

bekleyelüm (69a/15)

بکلیه لوم

görelüm (70b/10)

کور لوم

hāzırlanalum (69a/13)

حاضر لانه لوم

kalçalum (60a/13)

قالقه لوم

oturalum (69b/3)

او تور لوم

2.2.2.1.3.3.5. Çokluk 2. Şahıs Eki: {+η, +Uη}

diñleη (55b/8)

دکک

gāfil olmaη (76a/8)

غافل و ملک

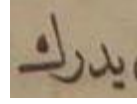
şaklamaη (54b/1)

صقلک

söyleη (72a/15)

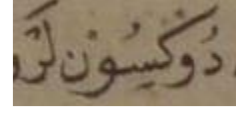
سویلاک

y d r   (55a/1)

2.2.2.1.3.3.6.  okluk 3.  ahıs Eki: {+sUnlAr}

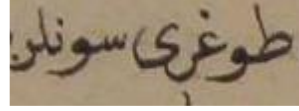
d ks nler (77a/10)

y l eyles nler (77a/12)

 o r sunlar (88a/4)

2.2.2.2. Fiil Yapım Ekleri

2.2.2.2.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

2.2.2.2.1.1.  atı Ekleri

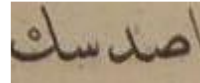
Fiillerin  atılarını ettirgenlik, oldurganlık, d n         ve i         bakımından de i  tiren eklerdir. Metinde kullanılan  atı ekleri   nlardır:

2.2.2.2.1.1.1. Ettirgen  atı

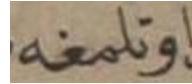
2.2.2.2.1.1.1.1. {-t-}

“  nl  veya l ile r’den biri ile biten  ok heceli fiillere getirilir” (G l evin, 2020: 152). Ekin     ml   ekli de bulunmaktadır.

ı ı sa  (82a/3)

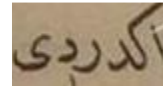

otlatma a (85b/14)

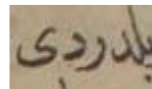

2.2.2.2.1.1.1.2. {-dUr-}

a  dur  (68a/6)

bild r  (68b/5)

bildürsün

(54a/17)

بلدرسن

ètürdün

(71a/17)

ایتدردک

yèdürem

(63b/19)

ایدورما

2.2.2.2.1.1.2. Oldurganlık

2.2.2.2.1.1.2.1. {-t-}

incitmişlerdür

(63b/11)

انجتمیشلردر

2.2.2.2.1.1.2.2. {-dUr-}

döndürmem

(62a/15)

دوندرمم

qaldurdi

(67a/6)

قالدوردی

öldürmiş

(54a/16)

اولدرمش

sevündürdün

(66b/17)

سوندردک

yetişdüre

(62b/17)

یتیشدره

2.2.2.2.1.1.2.3. {-Ur-}

bişüreyin

(64a/19)

بیشورین

bitürmedin

(67b/15)

بتورمدین

düşürdi

(60b/17)

دوشردی

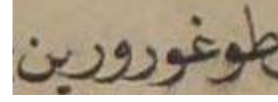
içürdi

(55a/79)

ایچردی

toğururın

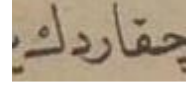
(87b/7)

2.2.2.2.1.1.2.4. {-Ar-}

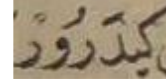
çıķarduņ

(53b/11)

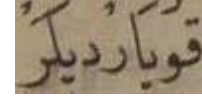
gêderür

(103b/9)

ķopardılar

(60a/15)

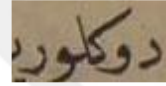
2.2.2.2.1.1.3. Edilgenlik

2.2.2.2.1.1.3.1. {- (X)l-}

Asıl edilgenlik ekidir.

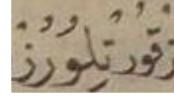
dökülür

(88a/17)

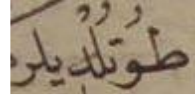
ķurtıluruz

(60b/4)

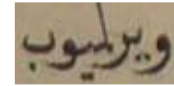
tutuldılar

(60a/9)

vêrilmeyüp

(91b/1)

yazılmışdur

(55b/1)

2.2.2.2.1.1.3.2. {- (I)n-}

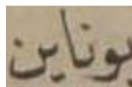
bilinür

(57b/12)

yunayın

(88b/3)

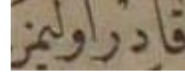

2.2.2.2.1.1.4. Dönüşlülük

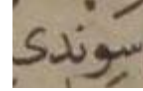
2.2.2.2.1.1.4.1. {-(X)n-}

Asıl dönüşlülük ekidir.

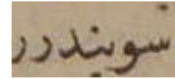
ķādir olınmaz (76b/14)

sevindi (60a/9)

söyündürür (62a/3)

yunmağa (86b/14)

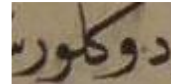
2.2.2.2.1.1.4.2. {-(X)l-}

“Ünlüsü genellikle ‘dar’ olmasına rağmen, uyumdan dolayı ‘geniş’ kullanıldığı örnekler de vardır.” (Gülsevin, 2020: 154)

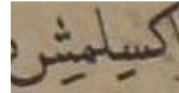
dirile (102b/5)

dökülür (97a/17)

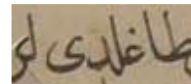
eksilmiş (96b/18)

şaçılmış (60a/7)

tağıldılar (56b/13)

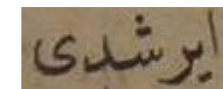

2.2.2.2.1.1.5. İşteşlik: {-(X)ş-}

bulaşmış (88b/10)

erişdi (85a/18)

ķarıřa (65a/11)

قارشه

ulaşdılar (55b/18)

اولشدیلر

yapışdı (55b/1)

یاپشدی

2.2.2.2.1.1.6. {-der-}:

Geşçişli fiil yapan bir ektir.

dönderür (76b/4)

دوندزرا

gönderür (71a/2)

گونددرا

2.2.2.2.1.1.7. {-gür-}:

Geçişli fiil yapan ve seyrek görülen bir ektir. Metinde tek yerde geçmektedir:

zarar ergusin (81a/13-14)

ضرر اگوزه سین

2.2.2.2.1.1.6. Fiillerde Olumsuzluk

2.2.2.2.1.1.6.1. {-mA-}

Türkçenin hemen her döneminde yaygın olarak kullanılan bu ek fiillerin olumsuz şekillerini yapar.

başdurmayalum (69a/15)

با صدرمیه لومر

bilemedüm (71b/15)

بلاه مددم

çıkarmayalar (59b/3)

چقارمیه لر

istemedi (90a/1)

استدی

ķādir olmadı (63b/4)

قادر اولمادی

2.2.2.2.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

2.2.2.2.2.1. {+A-}

İsimlerden hem geçişli hem de geçişsiz fiiller türetir.

benzer (96b/8)

بَنَزَر

diledüm (66a/5)

دِلْدُم

oynarlar idi (89a/14)

اوينارلار ایدی

uzanur (75b/8)

اوزانور

yaşayup (77b/9)

یاشایوب

2.2.2.2.2.2. {+(A)r-}

İsimlerden geçişsiz fiiller türetir.

şararur (103b/10)

شارارور

2.2.2.2.2.3. {+IA-}

İsimlerden hem geçişli hem geçişsiz fiiller türeten en işlek ektir.

bağladığı (67b/17)

باغلدویدی

başladılar (65a/5)

باشلادیلار

boğazlayalum (92b/11)

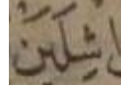
بوغازلیالوم

gizledi (60b/17)

گیزلیدی

işleyen

(70a/8)

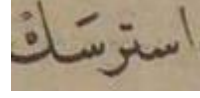

2.2.2.2.2.4. {+dA-}

Ek, metinde tek yerde görülmektedir.

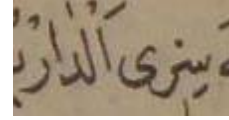
istersen (< iz+de-)

(57b/16)

sizi aldar

(75a/9)

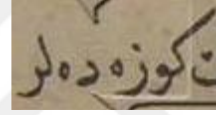

2.2.2.2.2.5. {+eT-}

İsimdn fiil türeten bu ekin metinde ötümlü ve ötümsüz biçimleri görülmektedir.

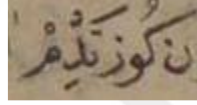
gözedeler

(96a/14)

gözetdim

(77b/17)

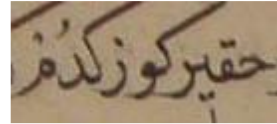

2.2.2.2.2.6. {+ük-}

Geçişsiz fiil yapar.

hâķır gözükdüm

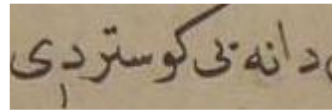
(99a/1)

2.2.2.2.2.7. {+ter-}

dāneyi gösterdi

(60b/17)

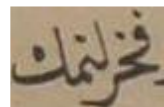

2.2.2.2.2.8. {+lAn-}

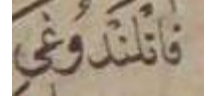
+lA- ekinin -n- çatısı ile genişletilmiş şeklidir.

fahrlenmek

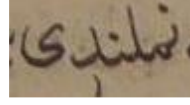
(89b/11)

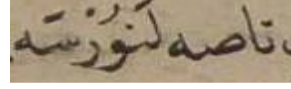
katlandı (77b/8)

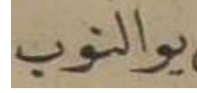
nemlendi (97a/3)

tāşalanursa (96a/7)

yuvalanup (99b/17)

2.2.2.3. Birleşik Fiiller

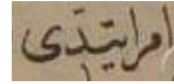
Birleşik fiiller, bir yardımcı fiille bir ismin ya da fiilin bir araya gelerek oluşturduğu kelime gruplarıdır. Birleşik fiiler yardımcı fiilin önüne isim ya da fiil gelmesi bakımından ikiye ayrılır:

2.2.2.3.1. İsim+Yardımcı Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller

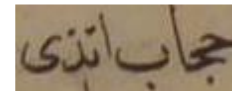
İsimlere eklenerek birleşik fiiller türeten fiiller şunlardır: èt-, eyle-, ol-, bulun-, yap-. Metinde yardımcı fiille kullanılan birleşik fiillere örnekler şunlardır:

2.2.2.3.1.1. èt-

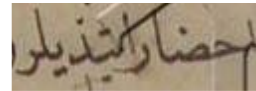
emr ètdi (54a/9)

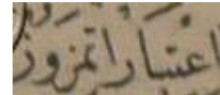
hicāb ètdi (56a/18)

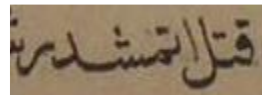
iḥzār ètdiler (54a/13)

i‘tibār ètmezüz (75b/13)

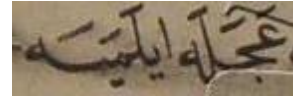
katl ètmişdür (92a/17)

2.2.2.3.1.2. eyle-

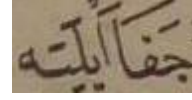
‘acele eylemeye

(97a/9)

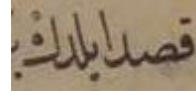
cefā eyleye

(71a/4)

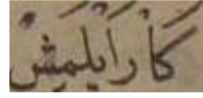
kaşd eyledün

(56a/13)

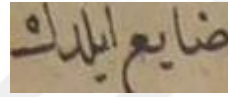
kār eylemiş

(70b/17)

zāyi‘ eyledün

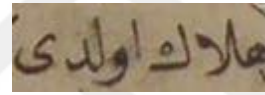
(102b/18)

2.2.2.3.1.3. ol-

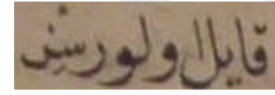
helāk oldı

(78a/15)

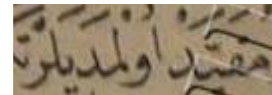
kāyil olursın

(86a/1)

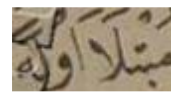
muḳayyed olmadılar

(76a/9)

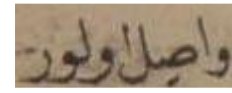
mübtelā ola

(71b/11)

vāşıl olur

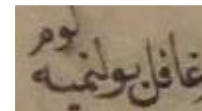
(78b/1)

2.2.2.3.1.4. bulun-

ğāfil bulunmayalum

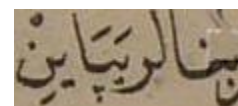
(69a/13)

2.2.2.3.1.5. yap-

binālar yapayın

(88a/10)

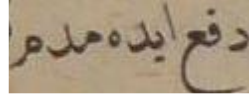
2.2.2.3.2. Fiil+Yardımcı Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller

Tasviri fiiller de denenen bu fiiller, fiillerin zarf-fiil şekillerine yardımcı fiil getirilmesiyle oluşan birleşik fiillerdir.

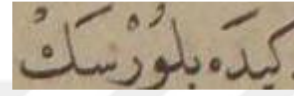
2.2.2.3.2.1. Yeterlilik

Türkçede yeterlilik fiilleri bil-, al- ve u- fiilleridir. Fakat Eski Anadolu Türkçesinde bil- ve u- fiilleri kullanılmıştır. Metindeki örnekleri şu şekildedir:

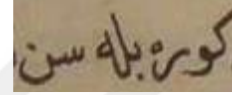
def' **édemedüm** (63b/13)

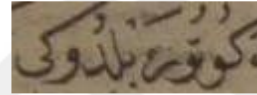
gède**bilürsek** (60b/5)

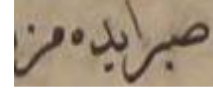
göre**bilesin** (67a/19)

götüre**bildügi** (77a/9)

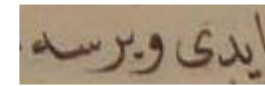
şabr **édemez** (96a/3)

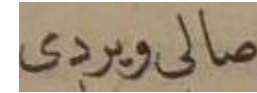
2.2.2.3.2.2. Tezlik

Fiillere tezlik anlamı katar.

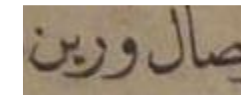
èdivèrse (55a/3)

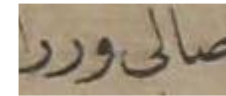
şalıvèrdi (63a/8)

şalıvèrin (86a/4)

şalıvèrür (85b/14)

2.2.3. Cevher Fiili

Türkçede cevheri fiilin görevi; isim soylu sözcüklere gelerek onları fiilleştirmek ve basit zamanlı kiplerden birleşik zamanlı kipler oluşturmaktır. Cevheri fiilin metindeki örnekleri şu şekildedir:

helāk eder **idi** (57b/13)

هلاک ایدر ایدی

kalursa (63b/2)

قالورسه

sever **idi** (75a/13)

سوز ایدی

şorar **iken** (57b/8)

شورر ایکن

yemez **imiş** (68b/5)

یمن ایش

2.2.3.1. Birleşik Çekimler

Metinde kullanılan birleşik çekimler şunlardır:

2.2.3.1.1. Hikâye Çekimi

2.2.3.1.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi

bilürdi (54b/12)

بلوردی

gezerdim (67a/11)

هگزردیم

helāk ederdim (91a/4)

هلاک ایدردیم

hicāb ederdi (96b/2)

حجاب ایدردی

zevk ederdiñüz (86b/8)

ذوق ایدردیñüz

2.2.3.1.2. Şart Çekimi

2.2.3.1.2.1. Geniş Zamanın Şartı

alursa (74b/6)

الورسك

düşerse (57a/12)

دوشرسه

isterlerse (58a/12)

استرلر

kalursa (63b/2)

قالورسه

söylerssem (57b/4)

سويلرسم

2.2.4. Fiilimsiler

2.2.4.1. İsim-Fiiller

Metinde mevcut olan isim-fiiller şunlardır:

2.2.4.1.1. {-mAK}

En işlek isim-fiil ekidir.

ayırmağ (67b/14)

ایرمق

başarmağ (83a/19)

باشرمق

öldürmek (103a/9)

اولدورمک

şaklamağ (64a/2)

صاقلمق

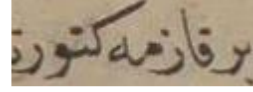
yemek (89a/15)

ییمک

2.2.4.1.2. {-mA}

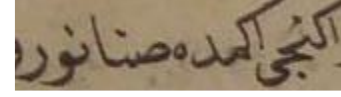
bir kazma getir

(64b/9)

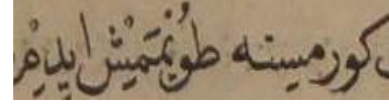
ekinci ekmede şınanur

(104a/6)

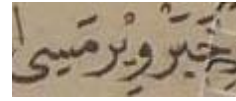
görmesine toymamış idim

(98a/5)

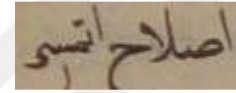
haber vèrmesi

(57b/11)

ıslâh etmek

(62a/8)

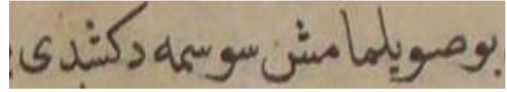
2.2.4.2. Sıfat-Fiiller

2.2.4.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri

2.2.4.2.1.1. {-mİş}

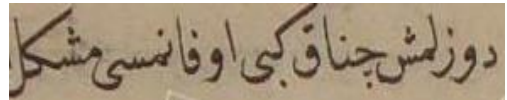
bu şoyulmamış sūsama değışdi

(64b/5)

düzilmiş çanak gibi ufanması müşkil

(62a/8)

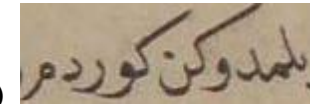
kumaşdan örilmış dīvār var idi

(63b/11)

bilmedüğün gördüm

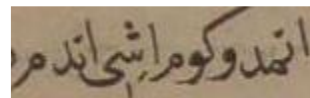
(54b/10)

2.2.4.2.1.2. {-mAdUK}

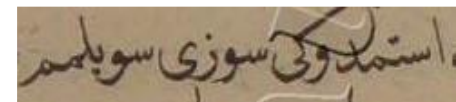
etmedüğüm işi etdüm

(58a/10)

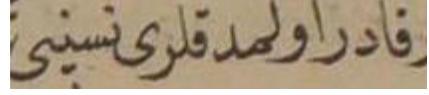

istemedüğü sözi söylemem

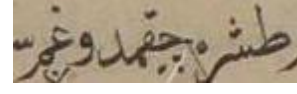
(58a/9)

kādir ol**madu**ğları nesneyi (99b/3)

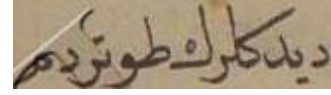
taşra çık**madu**ğum (62b/7)

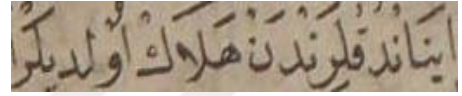
2.2.4.2.2. Görülen Geçmiş Zaman Sıfat-Fiili

2.2.4.2.2.1. {-dUK}

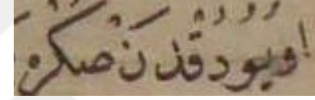
dédüklerün tutardum (53b/13)

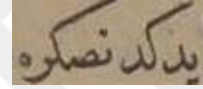
inanduğlarından helāk oldılar (77b/5)

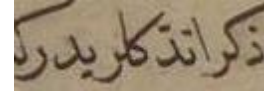
uyuduğdan sonra (74b/18)

yèdükden sonra (58b/9)

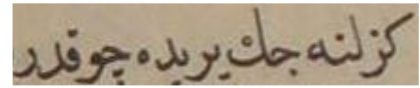
zıkr ètdükleridür (69a/8)

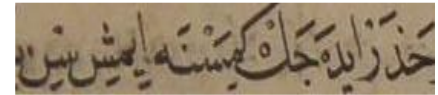
2.2.4.2.3. Gelecek Zaman Sıfat-Fiili

2.2.4.2.3.1. {-(y)AcAK}

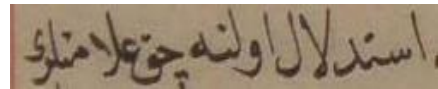
gizlenecek yerde çokdur (67b/9)

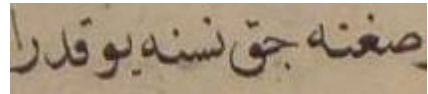
hazer èdecek kimesne imişsin (98a/9)

istidlāl olunacağ 'alāmetleri (55a/16)

şıgınacağ nesne yokdur (80a/3)

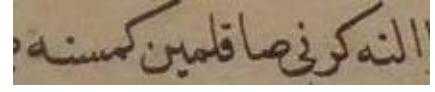
ṭaleb olunacağ yoldaşlardur (66a/9)

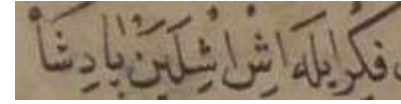
2.2.4.2.4. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri

2.2.4.2.4.1. {-y)An}

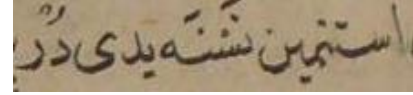
eline gireni şaqlamay**an** kimesne (64a/13)

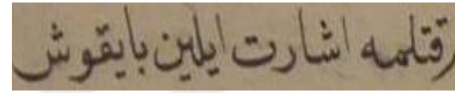
fıkr ile iş işleyen pādīshāh (70a/8)

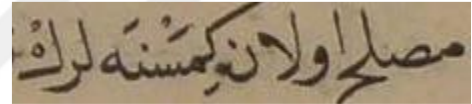
istenmeyen nesne yēdidür (103b/6)

qatlūme işāret eyleyen baykuş (79a/8)

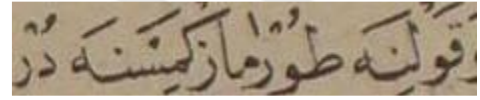
muşliḥ olan kimesnelerüñ (99a/8)

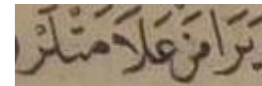
2.2.4.2.4.2. {-mAz}

Olumsuz geniş zaman sıfat-fiil ekidir.

qavline tūrmaz kimesnedür (71b/9)

yaramaz ‘alāmetler (56a/7)

yaramaz fikrleründen (53b/11)

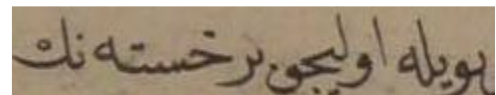

2.2.4.3. Zarf-Fiiller

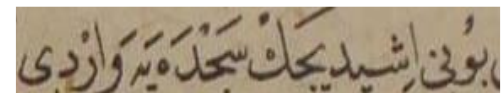
2.2.4.3.1. Zaman Zarf-Fiilleri

2.2.4.3.1.1. {-y)IcAK}

böyle olı**ca**k bir ḥastanūñ (83a/12)

bunı eşidice**k** secdeye vardı (71b/7)

qablubağayı gör**icek** eyitdi (67b/6)

قابلو بغای کوریجک ایندی

sürürü gèd**icek** halk sevmez (65b/2)

سروری کیدیجک خلق سومز

vāşıl olunmay**ıca**k zaferlere (70a/8)

واصل ولتمیجق ظفرلره

2.2.4.3.1.2. {-y)IncA}

ben gel**ince** hemān çıqdı (75b/2)

بن گینجه همآن چقدی

ben işimi işle**yince** (73b/2)

بن ایشیمی شیلینجه

bu işi èd**ince** karga eyitdi (77b/6)

بو ایشی ایدینجه قارغه ایتدی

çāk ol**ınca** saña du'ā eyleyem (80b/13)

چاق اولنجه سکه دعا ایلیم

kardaş olmay**ınca** şıçan eyitdi (62a/14)

قردارش اولینجه شیچان ایتدی

2.2.4.3.1.3. {-mAdIn}

avcı yakla**şmadın** (81a/18)

اوجی یاقلاشمدین

beni çağır**madın** yanına varmak (93a/15)

بنی چاغرمدین یانتنه وارمق

çok gèt**medin** atar (64a/6)

چوق گتمدین اتر

söyle**medin** kaçdum (71b/18)

سویلمدین قاچدوم

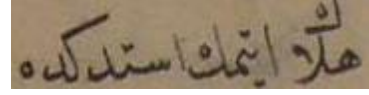
sözin bitür**medin** avcı çıka gelür (67b/15)

سوزین بتورمدین اوجی چقا کلور

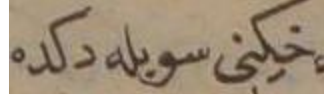
2.2.4.3.1.4. {-dUKdA}

{-dUK} sıfat-fiil ekinin üzerine {+dA} bulunma hâli ekinin gelmesiyle oluşan birleşik zarf-fiil ekidir.

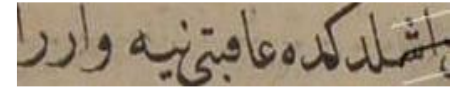
helāk etmek istedükde (79a/19)

hükmi söyledükde (66a/5)

işledükde 'âkıbeti nêye varur (87a/11)

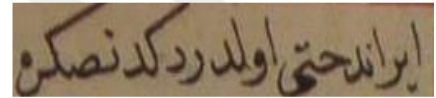
lâzım geldükde 'acele eylemeye (97a/9)

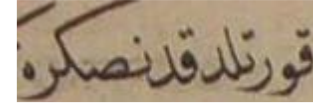
2.2.4.3.1.5. {-dUKdAn}

{-dUK} sıfat-fiil ekinin üzerine {+dAn} ayrılma hâli ekinin gelmesiyle oluşan birleşik bir zarf-fiil ekidir.

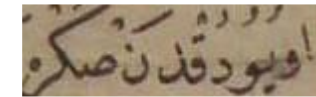
îrānduhtı öldürdükden (102a/1)

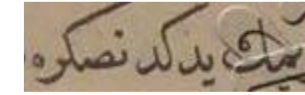
kurtulduktan sonra (87a/1)

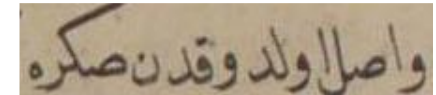
uyuduktan sonra (74b/18)

yemek yèdükden sonra (58b/9)

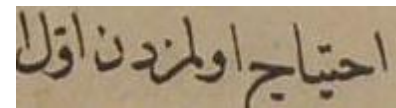

vâşıl olduktan sonra (82b/3)

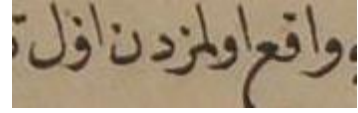

2.2.4.3.1.6. {-mAzdAn}

ihtiyâc olmazdan evvel (101a/8)

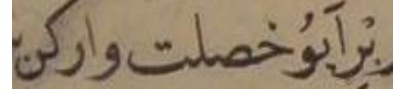
vāki[‘] ol**mazdan** evvel (101a/6)

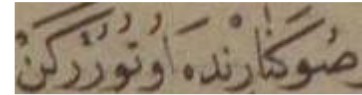
2.2.4.3.2. Hâl Zarf-Fiilleri

2.2.4.3.2.1. {-ken}

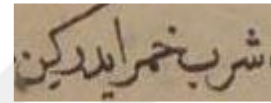
eyü haşlet var**ken** (91a/11)

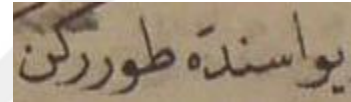
şu kenârında oturur**ken** (76b/1)

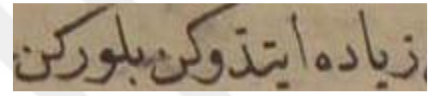
şurb hamr êder**ken** (58b/5)

yuvasında tûrur**ken** (59b/16)

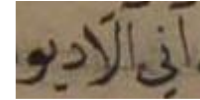

ziyâde êtdüğün bilür**ken** (53b/18)

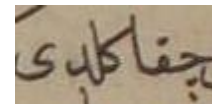

2.2.4.3.2.2. {(y)X}

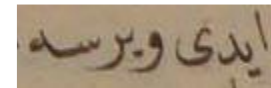
anı ala dèyü (95a/18)

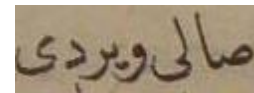
çıkageldi (67b/6)

êdivêrse (55a/3)

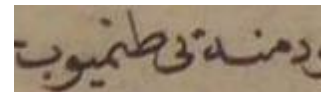
şalıvêrdi (63a/8)

2.2.4.3.3. Bağlama Zarf-Fiili

2.2.4.3.3.1. {(y)Up}

dimneyi tınmay**up** (59a/18)

du‘ālar okuyup (92a/13)

دُعَاوِ قُیُوبِ

étdüğinden incinüp (89a/2)

اَیْتَدُوْکُنْدِنِ اِنْجَنُوبِ

pay édüp üleşdiler (73a/16)

پَاۤیِ اَیْدُوْۤبِ اَوْلَشْدِیْلَرِ

sözine uyup (53b/4)

سُوْزِنِه اَوِیُوبِ

2.2.5. Sıfatlar

2.2.5.1. Niteleme Sıfatları

güzel oğlan (88b/1)

کُوْزِلْ وُغْلَانِ

ḥasīs kimesne (56a/1)

حَسِیْسْ کِمِسْنَه

kızıl қаftān (94b/7)

قِرْل قَفْتَانِ

meşakḳatli işler (104a/1)

مَشَقَقَاتِلِیْ اِیْشَلَرِ

tenhā yer (62b/18)

تَنْهَایَرِ

2.2.5.2. Belirtme Sıfatları

2.2.5.2.1. İşaret Sıfatları

Eski Anadolu Türkçesinde işaret sıfatı olarak bu, ol, şol ve şu sözcükleri kullanılmıştır.

bu iḥsāna (74b/6)

بُو اِحْسَانَه

bu sözi (54a/4)

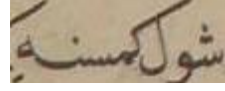
بُو سُوْزِیْ

ol şālīḥ (64b/10)

اَوْل صَالِحِ

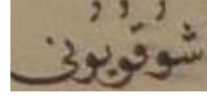
şol kimesne

(61b/5)

şu koyunı

(73a/8)

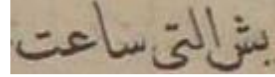

2.2.5.2.2. Sayı Sıfatları

2.2.5.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

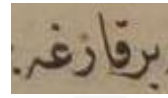
bêş altı sâ'at

(56b/10)

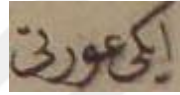
bir kargâ

(63a/6)

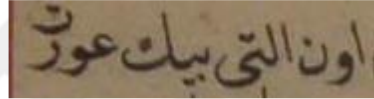
êki 'avratı

(55b/19)

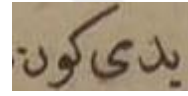
on altı biñ 'avrat

(102a/8)

yêdi gün

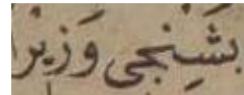
(59a/17)

2.2.5.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

bêşinci vezîr

(70b/5)

yêdinci gün

(92a/12)

2.2.5.2.3. Soru Sıfatları

Metinde bulunan soru sıfatları şunlardır:

2.2.5.2.3.1. nè

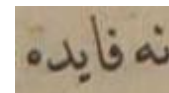
nè bâ'is

(63a/14)

nè fâide

(67b/5)

nê kadar (55b/10)

نه قدر

nê maḳūle (76b/6)

نه مقوله

nê mertebe (91a/3)

نه مرتبه

2.2.5.2.3.2. nêce / nêçe

Ne zamiri ile {+ce} eşitlik hâli ekinin bir araya gelmesiyle oluşan nêce/nêçe sözcüğü metinde, fazla, nasıl ve çokluk bildiren anlamalarda kullanılmıştır.

nêçe ‘amel vardır (73a/4)

نچه عمل واردر

nêce bî-ḥuzūr olmayam (77b/13)

نچه بى حضور اولىم

nêçe gün gêçdi (62b/16)

نچه کون گچدی

nêce ḥükm êder (72a/10)

نچه حکم ایدر

nêce yaramaz sözler (78b/10)

نچه یارامز سوزلر

2.2.5.2.4. Belirsizlik Sıfatları

İsimlerin belirsizlik durumlarını gösteren sıfatlardır. Metinde kullanılan belirsizlik sıfatları şunlardır:

2.2.5.2.4.1. bir

ben **bir** nesneyim (61b/7)

بن بر نسنه ییم

bir belāya mübtelā olsa (56b/18)

بر بلایه مبتلا اولسه

bir dermān eyle (71a/4)

بر درمان اینله

bir miqdār (56a/19)

بىر مىقدار

bir zarar yētişdüre (62b/17)

بىر زىرر يەتىشدۈرە

2.2.5.2.4.2. ba‘zı

ba‘zı ‘adāvet (81b/11)

بعض عداوت

ba‘zı baykuşlar (73b/7)

بعض بايقوشلار

ba‘zı du‘ālar (92b/13)

بعض دعالوار

ba‘zı düşmene (74b/11)

بعض دشمناه

ba‘zı nesne (57b/8)

بعض نسنه

2.2.5.2.4.3. her

her gün (63a/18)

هرگون

her kimse (54a/17)

هركىسه

her maşlahatı (78b/6)

هر مصلحتى

her nesneyi (98a/1)

هر نسنه يى

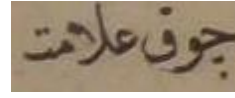
her tarafa (67a/7)

هر طرفه

2.2.5.2.4.4. çok

çok 'alāmet

(55a/17)

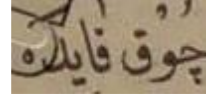
çok düşmen

(76a/6)

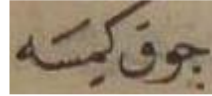
çok fâide

(74a/9)

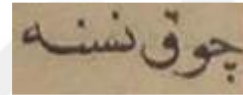
çok kimse

(68b/19)

çok nesne

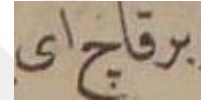
(84a/1)

2.2.5.2.4.5. birkaç

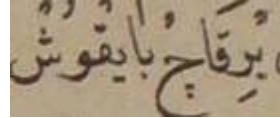
birkaç ay

(58b/3)

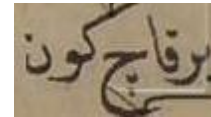
birkaç baykuş

(73b/8)

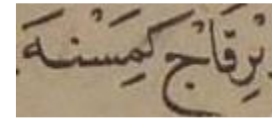
birkaç gün

(93a/14)

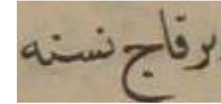
birkaç kimesne

(73a/78)

birkaç nesne

(66b/8)

2.2.6. Zarflar

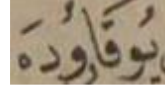
Zarflar yer-yön zarfları, zaman zarfları, azlık-çokluk zarfları ve nicelik-nasıllık zarfları olmak üzere dörde ayrılır:

2.2.6.1. Yer-Yön Zarfları

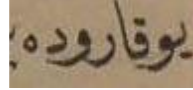
Metinde kullanılan yer-yön zarfları şunlardır:

2.2.6.1.1. yoḡaru

yoḡaruda (71b/8)

yoḡaruda (80a/18)

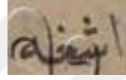

2.2.6.1.2. aṣāḡa

baş aṣāḡa (55b/4)

aṣāḡa (58b/12)

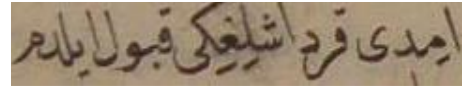

2.2.6.2. Zaman Zarfları

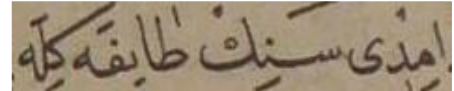
Metinde kullanılan zaman zarfları şunlardır:

2.2.6.2.1. èmdi, ṣimdi

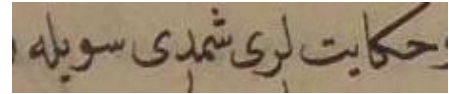
èmdi arkadaşlığını kabûl eyledüm (62a/14)

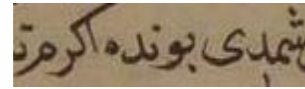
èmdi seniñ t̃ayifeñle (72b/14)

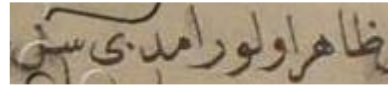
hikāyetleri ṣimdi söyle (63a/15)

ṣimdi bunda anıram (58a/14)

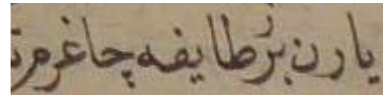

zāhir olur èmdi sen (61b/12)

2.2.6.2.2. yarın

yarın bir t̃ayife çağıram (63a/19)

yarın olur **yarın** olmazsa

(90a/3)

yarın peşīmān olmayalar

(58a/14)

2.2.6.2.3. gēce

meger bir **gēce** bir hırsız

(74b/2)

ol **gēce** baykuşlar geldiler

(73b/4)

ol **gēce** ki īrānduht ile oldı

(95b/6)

ol **gēce** rūmī aña tūtulur

(79b/14)

ol **gēce** öldi

(54a/6)

2.2.6.2.4. gündüz

gēce **gündüz** fikri ve ferāseti

(98a/6)

gündüz bile oynayup

(89b/15)

gündüz bir yēde olmak

(84a/4)

kocı olup gēce **gündüz**

(54b/4)

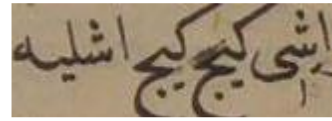
gündüz uçmaz

(100b/10)

2.2.6.2.5. gèç

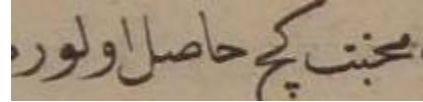
iş **g**eç işleye

(100a/9)

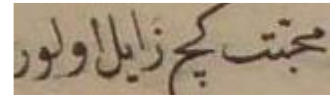
muḥabbet **gēc** ḥāşıl olur

(62a/9)

muḥabbet **gêç** zāyil olur

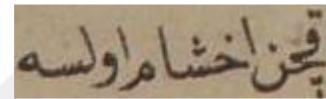
(62a/7)

2.2.6.2.6. aḥṣam

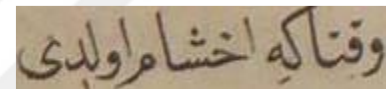
kaçan **ahşam** olsa

(103b/1)

vaḡtā ki **aḡṣam** oldu

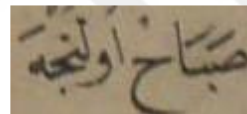
(65b/6)

2.2.6.2.7. sabāḥ

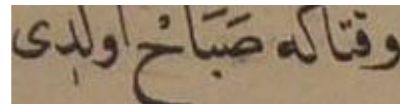
şabāḥ olunca

(75b/17)

vaḳtā ki **ṣabāḥ** oldı

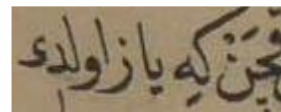
(92a/7)

2.2.6.2.8. yaz

kaçan ki **yaz** oldu

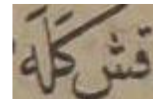
(96b/16)

2.2.6.2.9. kış

kış gele

(96b/13)

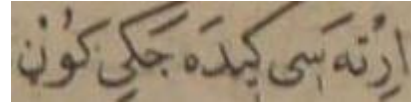
vaktā ki **kış** geldi

(97a/2)

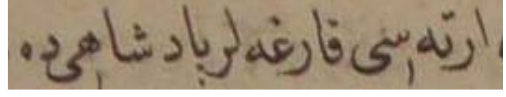

2.2.6.2.10.  rtesi

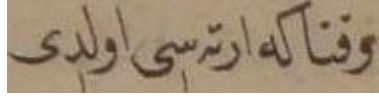
 rtesi g decegi g n (75b/1)

 rtesi  argalar p di  h  da (69a/1)

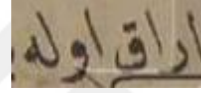
va t  ki  rtesi oldu (54a/6)

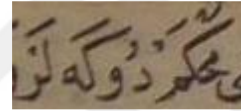
2.2.6.3. Nicelik-Nasillik Zarfları

H l ve tavır ifade eden nicelik-nasillik zarfları sayılamayacak kadar  oktur. Metinde nicelik-nasillik-zarfları  unlardır:

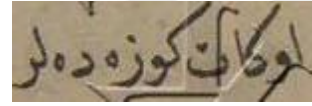
ıraq ola (82a/14)

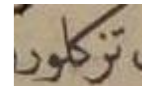
mu kem d geler (73a/19)

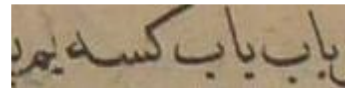
on at g zedeler (96a/14)

t z gel r (66b/7)

yap yap keseyim (80b/16)

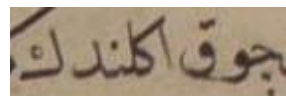

2.2.6.4. Azlık- okluk Zarfları

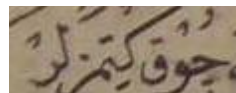
Azlık,  okluk, miktar ve derece bildiren zarflardır. Metinde kullanılan azlık- okluk zarfları  unlardır:

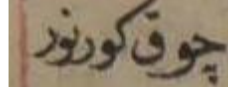
2.2.6.3.1.  ok

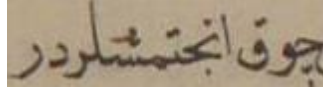
 ok eglend n (85b/2)

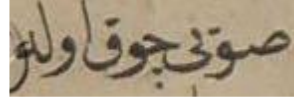

 ok g tmezler (60a/17)

çok görünür (91a/18)

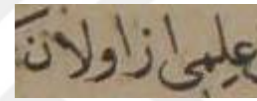
çok incitmişlerdür (63b/11)

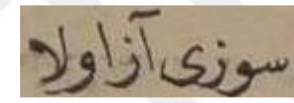
şuyı çok ola (98b/9)

2.2.6.3.2. az

‘alafımı az vèrür (85b/19)

eti az ola (98b/9)

‘ilmi az olan (104a/5)

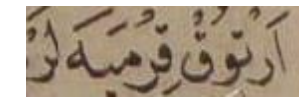
sözi az ola (87a/6)

2.2.6.4.3. artuḡ / artuḡ

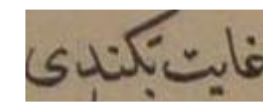
artuḡın yemez (86b/17)

artuḡından geçinür idi (85b/6)

artuḡ göremezin (97b/13)

artuḡ kırmayalar (71a/5)

2.2.6.4.4. ḡāyet

ḡāyet begendi (94a/5)

ġāyet ħavf eyleye (101b/2)

غایت خوف ایلیه

ġāyet ħazz eyledi (75a/19)

غایت حظ ایلیدی

ġāyet korkdı (60a/1)

غایت قورقدی

ġāyet sevündi (66b/17)

غایت سوندی

2.2.6.3.5. eksük

belā eksük olmayup (56b/19)

بلداکسک اولمیبوب

belā eksük olmaz (68a/3)

بلداکسک اولماز

2.2.7. Zamirler

2.2.7.1. Şahıs Zamirleri

2.2.7.1.1. Teklik 1. Şahıs Zamiri: ben

ben bu ħerīfi gözedürdüm (63b/1)

بن بوحریفی کوزدردم

ben de bir baykuş olaydım (76a/14)

بنده بیربايقوش اولیدم

ben saña bir yēr şalıvèrin (86a/4)

بن سکا بیرصال ورین

ben saña geldüm (66a/11)

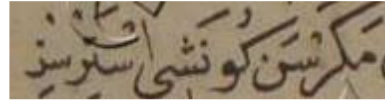
بن سکا کلدم

ben seni işārī buldum (78b/14)

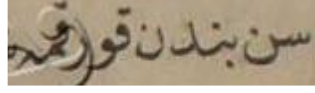
بن سنی ایشاری بولدوم

2.2.7.1.2. Teklik 2. Şahıs Zamiri: sen

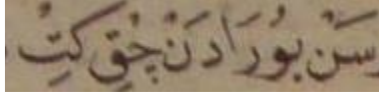
meger **sen** güneşi istersin (76b/7)

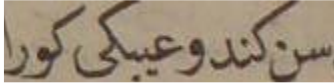
sen benden korkma (81b/9)

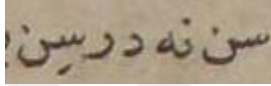
sen buradan çık gèt (72a/1)

sen kendü 'aybuñı gör (55b/15)

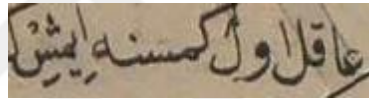

sen nè dèrsin (69b/7)

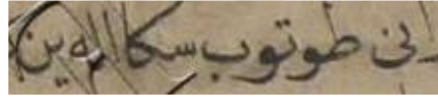

2.2.7.1.3. Teklik 3. Şahıs Zamiri: ol, (ekleşmede) a(n+)

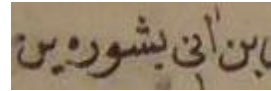
'ākil **ol** kimesne imiş (87a/6)

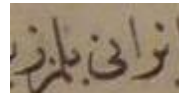
anı tıutup saña alayın (85b/14)

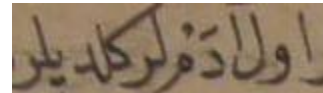
ben **anı** bişüreyin (64a/19)

biz **anı** bilmezüz (55a/18)

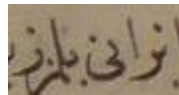

ol adamlar geldiler (95a/1)

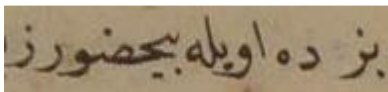

2.2.7.1.4. Çokluk 1. Şahıs Zamiri: biz

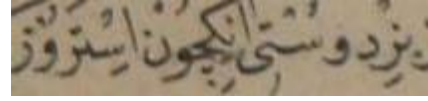
biz anı bilmezüz (55a/18)

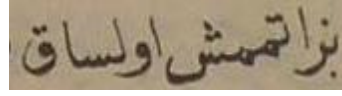
biz de öyle bî-ñuzūruz (68a/8)

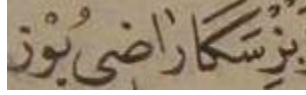
biz dōstı anıñçün isterüz (75b/12)

biz etmemiş olsağ (90a/15)

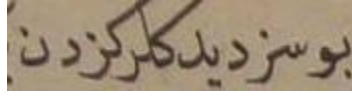

biz saña rāzīyuz (71a/9)

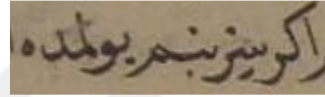

2.2.7.1.5. Çokluk 2. Şahıs Zamiri: siz

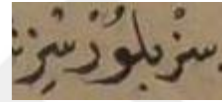
bu **siz** dēdüklerünüzden (93a/4)

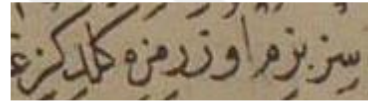
eger **siz** benüm yolumda (95a/9)

siz bilürsiz (92a/14)

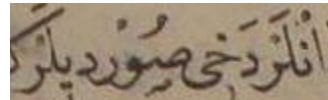

siz bizüm üzerimize geldiniz (73b/16)

2.2.7.1.6. Çokluk 3. Şahıs Zamiri: anlar

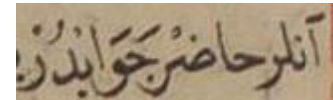
anlar dağı şordılar (59a/5)

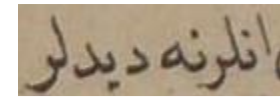
anlar gerçekdür (58b/18)

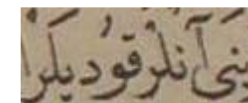
anlar hāzır cevābdur (98b/2)

anlar nè dēdiler (93b/2)

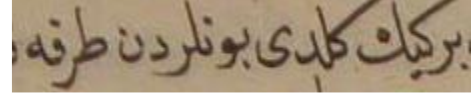
beni **anlar** qodılar (73b/12)

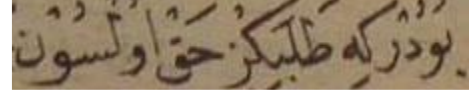
2.2.7.2. İşaret Zamirleri

2.2.7.2.1. bu, bunlar

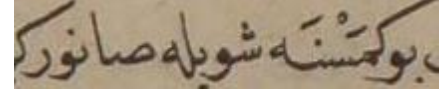
bir geyik geldi **bunlardan** tarafa (67a/3)

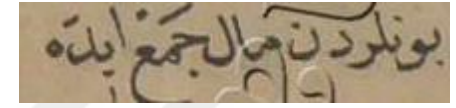
budur ki talebinüz haq olsun (72a/19)

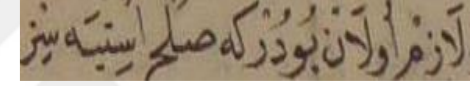
bu kimesne şöyle şanur (55b/8)

bunlardan māl cem'ède (102b/12)

lāzım olan **budur** şulh isteyesiz (73b/19)

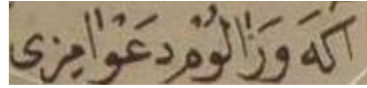

2.2.7.2.2. a (ol zamirinin ekleşmedeki hâli), anlar

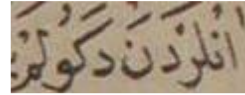
aḡa nāfī' olmaya (55b/10)

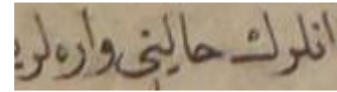
aḡa vèrelüm da'vāmızı (72a/8)

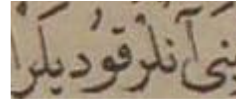
anlardan degülem (73b/12)

anlaruḡ hālını varalar (69b/1)

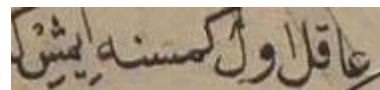

beni **anlar** ḡodılar (73b/12)

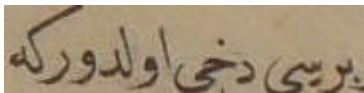

2.2.7.2.3. ol

'āḡil **ol** kimesne imiş (87a/6)

birisi daḡı **oldur** ki (61b/17)

qardaşuñ yaramazı **oldur** ki (91b/3)

وقرداشك يرامزی اولدرکی

ol eyitdi (69b/7)

اول اییتدی

ol seni unutdı (83a/3)

اول سنی اونتدی

2.2.7.2.4. şol (<şu+ol)

birisi dañı **şol** qāḏīdur (104a/19)

برسی دخی شول قاضی در

birisi **şol** ‘ālimdür (102b/19)

برسی شول عالم در

birisi **şol** ḥastadur ki (101b/1)

برسی شول خسته در که

şol ‘āqillere vemişdür (70a/13)

شول عاقل لره ویرمیشدر

şol kimesne gibidür ki (81a/13)

شول کیمسنه کبی در که

2.2.7.3. Belirsizlik Zamirleri

2.2.7.3.1. kimse/ kimesne (< kim+erse+ne)

‘ālim ve zīrek **kimesne** idi (93a/14)

عالم وزیرک کیمسنه ایدی

bir ‘ābid **kimesne** var idi (87b/14)

بیر عابد کیمسنه وار ایدی

birkaç **kimesne** bunı görerler (73a/8)

برقاج کیمسنه بونی کوررلر

kimse bilmemiş ola (103a/1)

کیمسه بلمemiş اوله

kimse ھاڭڭی örtmesün (54b/7)

کیمسه حقیا ورتمسون

2.2.7.3.2. biri, birisi, her birisi

biri erkek biri dişi imiş (96a/10)

بری ارک و بری دشی ایمیش

biri ol kimesnedür ki (97b/7)

بری اول کیمسنه درکه

gögercinlerin her birisi (60a/10)

گؤگرجین لرنک هر بری

qurbağalardan birisi geldi (77b/12)

قورباغه لردن بری گلدی

ve birisi daşı oldur ki (61b/17)

و بری دخی اولدورکه

2.2.7.3.3. her ne

her ne alursa al (74b/6)

هرنه الورسک ال

her ne elüğe girerse (64a/3)

هرنه الکه کررسه

her ne kadar māl isterse (102a/6)

هرنه قدر مال ایتترسه

her ne kadar za'îf de olsa (66a/19)

هرنه قدر ضعیف ده اولسه

her ne ki şadağa ederse (78a/4)

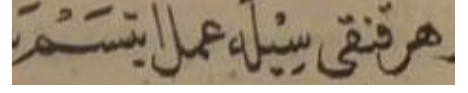
هرنه که صدقه ایدرسه

2.2.7.3.4. her qanqısı

her qanqısın isterse (95a/16)

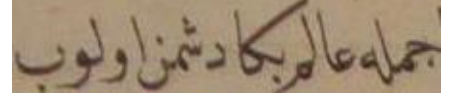
هر قنقسن ایتترسه

her anısıyla ‘amel etsem (91a/12)

2.2.7.3.5. cümle

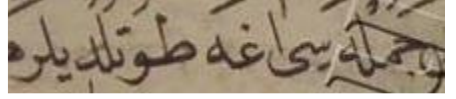
cümle ‘ alem baa dşmen olup (57a/1)

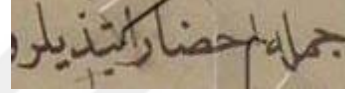
cümle ‘ avratlarınınu baı idi (89a/12)

cümlesi aa utuldılar (60a/9)

cümle ihzr tdiler (54a/13)

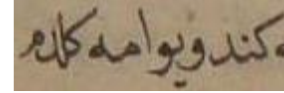
cümlesin kesdi (61a/13)

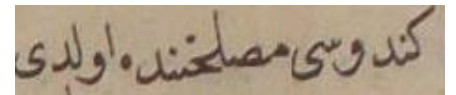
2.2.7.4. Dnşllk Zamiri “kendi”

Metinde “kendi” dnşllk zamiri kullanılmıştır. Eski Anadolu Trkesi dneminde kullanılan dnşllk zamiri olan “z” szcğ metnimizde kullanılmamıştır.

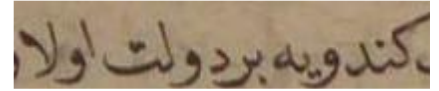
kend yuvama geldm (64b/17)

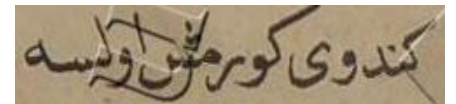
kendsi maşlaatında oldu (64b/3)

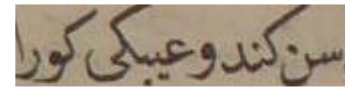
kendye bir devlet ola (78a/7)

kendyi grmiş olsa (101a/9)

sen kend ‘ aybun gr (55b/15)

2.2.7.5. Soru Zamiri “kim”

anı **kim** dər bilürseñ (59a/1)

انی کمر در بلورسک

her **kim** ki başa dirile getürürse (102b/5)

هر کمنکه بکا درله کنوررسه

her **kimi** istersek (64a/19)

هر کیملی استرسک

kim köduğın bilmez idüm (64b/13)

کمر قودوغن بلمز ایدم

2.2.7.5.1. nə

arslan **nə** söyler (57a/12)

الارسلان نه سويلرو

mābeyninde **nə** olursa (56b/5)

ما باینده نه اولورسه

nə bā'ış oldu ki (63a/14)

نه بایش اولدی که

sen **nə** dërsin (69b/7)

سن نه درسین

zīreklik **nə** fāide eder (67b/5)

زیرکک نه فایده ایدر

2.2.7.5.2. mı/mi

ay bize ğažab **mı** eyledi (71b/6)

ای بزه غصبه ایلدی

başına bir belā **mı** geldi (67a/17)

باشنه بریلامی گلدی

ëy bilād gördüñ **mi** (95b/6)

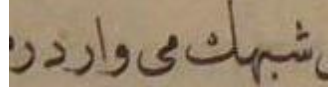
ای بلاد کوردوکی

ğayrı söz bilür **mi** (59a/1)

غیری سوز بلورمی

şübheñ **mi** vardır

(62a/19)

2.2.8. Edatlar

Edatlar tek başalarına kullanıldıklarında bir anlam ifade etmeyen fakat cümle içinde diğer sözcüklerle kullanıldığında anlam kazanan sözcüklerdir. “Edatlar kalıplaşmış, donmuş yahut manaca aşınmış sözler olduklarından dilde anlam elamanı olarak değil sadece görev elemanı olarak kullanılırlar.” (Efendioğlu, 2006: 194) Metinde kullanılan edatlar çekim edatları, bağlama bağlaçları, sıralama bağlaçları , denkleştirme bağlaçları, cümle başı bağlaçları, sona gelen bağlaçlar ve ünlemler şeklinde sıralanabilir:

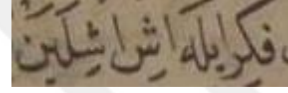
2.2.8.1. Çekim Edatları

“İsimlerden sonra gelerek, bağlı bulundukları isimlerle cümlelerin diğer unsurları arasında zaman, mekân, cihet, tarz, benzerlik, başkalık vb. bakımlardan ilgiler kuran kelimeler” (Hacıeminoğlu, 1992: IX)’dir. Metinde kullanılan çekim edatları şunlardır:

2.2.8.1.1. ile

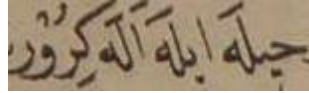
fıkr **ile** iş işleyen

(70a/8)

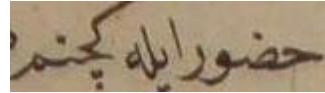
h̄ile **ile** ele girür

(73a/5)

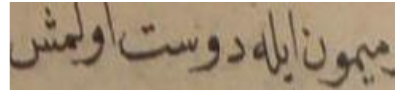
huzūr **ile** geçinem

(63a/1)

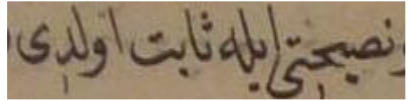
maymūn **ile** dōst olmış

(83a/2)

naşīhati **ile** şābit oldı

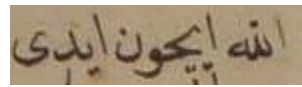
(95a/5)

2.2.8.1.2. için

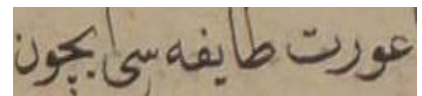
allāh **içün** idi

(68a/5)

‘avrat t̄āyifesi **içün**

(84b/3)

bu dünyā taḥṣīlī **içün** (65b/15)

بودنیا تحصیل اچون

maşlahat **içün** gelmişdür (60a/2)

مصلحت اچون کلمیشدور

nesne **içün** söz söylemez (87b/10)

نسنه اچون سوز سويلمز

2.2.8.1.3. gibi

evvel ki **gibi** oldı (97a/5)

اول که کبی اولدی

misk **gibi** zāhir olur (61b/12)

مسک کبی ظاهر اولور

ol dēdügi **gibi** eylediler (68b/1)

اول دیدوکی کبی ایلدیلر

senün **gibi** qorqarın (62b/9)

سنگ کبی قورقرین

şol ḥasta **gibi** ki (53b/17)

شول خسته کبی که

2.2.8.1.4. kadar

bu **kadar** muḥabbet ēdüp (104b/18)

بو قدر محبت ایدوب

bēsleyecek **kadar** kuvvatı (66b/5)

بسلیه جک قدر قوت

nē **kadar** el vērse (66a/10)

نه قدر ال ویرسه

olduğı **kadar** şaklayam (64a/13)

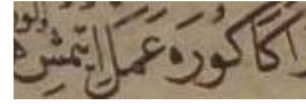
اولدوگی قدر صاقلیم

şu **kadar** naşīhatler ēderdüm (53b/9)

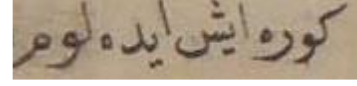
شو قدر نصیحتلر ایدردم

2.2.8.1.5. göre

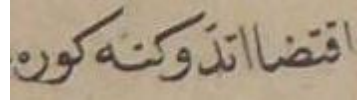
aña **göre** ‘amel etmiş (70a/10)

aña **göre** iş edelüm (64b/10)

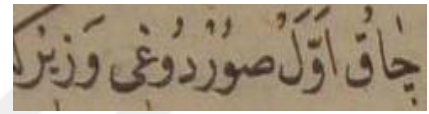

iktizā etdüğine **göre** (79b/5)

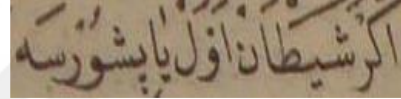

2.2.8.1.6. evvel

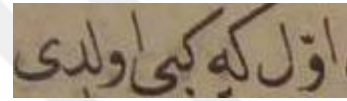
çāk **evvel** şorduğı vezīr ki (75a/8)

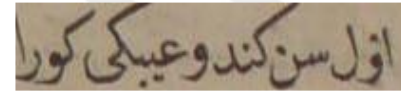
eger şeytān **evvel** yapışursa (75a/2)

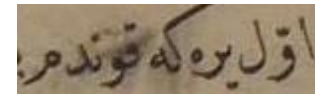
evvel ki gibi oldı (97a/5)

evvel sen kendü ‘aybuñı gör (55b/15)

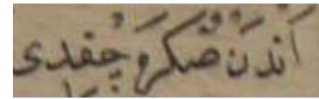

evvel yere ki kōndum (63a/17)

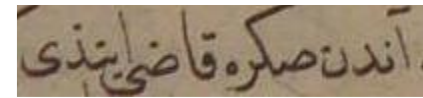

2.2.8.1.7. şonra

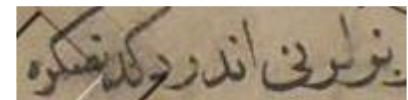
andan **şonra** çıkdı (75b/19)

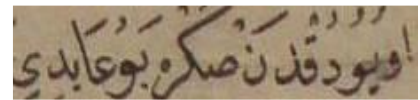
andan **şonra** kādī eyitdi (54a/19)

bézlerini endirdükden **şonra** (85b/13)

uyudukdan **şonra** bu ‘ābidi (74b/18)

vāşıl olduḡdan **şonra** (82b/3)

واصل اولدوقدن صکره

2.2.8.1.8. **karşu**

birisi **karşu**sına gelür (73a/9)

بیرسی قارشوسینه کلور

karşudan belürdi (81a/17)

قرشودن بلوردی

karşudan bir geyik geldi (67a/3)

قرشودن بریک کلدی

2.2.8.2. **Bağlama Bağlaçları**

“Cümleleri veya cümle içinde bulunan kelimeleri ve kelime gruplarını ya mânâ bakımından, yahut şekil itibariyle birbirine bağlayana sözlerdir.” (Hacıeminoğlu, 1992: 112)
Metinde kullanılan bağlama edatları şunlardır:

2.2.8.2.1. **Sıralama Bağlaçları**

Ard arda gelen sözcükleri “ve” anlamında birbirine bağlayan edatlardır.

2.2.8.2.1.1. **dahı**

birisi **dahı** oldur ki (61b/17)

بیرسی دخی اولدورکه

ol **dahı** eyitdi (54b/19)

اولدخی اییدی

rūzbih **dahı** hemān gētdi (57a/7)

روزبه دخی همان گتدی

ve **dahı** emr eylesin ki (73a/19)

و دخی امر ایلیه سین که

ve **dahı** dēmişlerdür ki (91b/1)

و دخی دیمشلردر که

2.2.8.2.1.2. ve

belāda ve ta‘abdadur (66a/1)

بلاده وتعبدده در

ġāyet kōrkđı ve eyitdi (60a/1)

غایت قورقدی وایتدی

ḥayrı ve şerri bilmezsin (57b/5)

خیری وشری بلمزسن

kuş ve kelb gelüp (64b/2)

قوش وکلب گلوب

kuvvatı ve güzelliği gēderür (103b/7)

قوتی وکوزللکی کیدرر

2.2.8.2.2. Denkleştirme Bağlaçları

Birbirinin yerini tutacak iki unsuru bağlayan edatlardır.

2.2.8.2.2.1. yā

‘ākıbet yā eli kesilür (102b/10)

عاقبت یا الی کسلور

bir kıyıya yā bir uçuruma (99a/14)

برقوتی یه یا براوچرمة

şag tarafa yā şol tarafa (79b/19)

صاغ طرفه باصول طرفه

yā bir şuçum olmış ola (57a/15)

یا برصوچماولمش اول

yā mülküm elümden gēder (94a/12)

یا ملکم المدن کیدر

2.2.8.2.2.2. veyā

emr etmiş olam veyā mu‘āvenet (58a/8)

امرایتمش اولام ویا معاونت

kesilür **veyā** qatl olunur (102b/10)

کسلور و با قتل اولور

muştusı **veyā** bir ğayrı āleti (99b/17)

مشتسی و یا بر غیری الی

2.2.8.2.2.3. **veyāhūd**

veyāhūd ‘avratumdan geçem (83a/18)

و یا خود عورت مد ن کچم

2.2.8.2.3. Cümle Başı Bağlaçları

2.2.8.2.3.1. **lākin, velākin**

qorqma **velākin** anda ba‘zı (94b/14)

قورقمه و لیکن آنده بعضی

lākin bağa étdükleri iftirā (58a/7)

لکن بکا اند و کبری افتراء

lākin ben yërimde tırayın (60a/3)

لیکن بن یرمده طو رین

lākin hırş ve hevāyı (53b/16)

لکن حرص و هوای

lākin ümīdüm budur ki (73a/2)

لیکن امیدم بودر که

2.2.8.2.3.2. **ancaq**

ancaq ben maymūn yüregine (83a/16)

انجق بن میمون یوره گنه

ancaq dīv geldüğü yere döndi (68b/7)

انجق دیو کله وکی یره دوندی

ancaq yëne eyitdi (83a/18)

انجق ینه اییدی

yoğ **ancaḳ** ḳarḡa ve ḳablubaḡa (67a/9)

يوغ انحق کارغہ و قابلوباغا

2.2.8.2.3.3. ammā

ammā ‘avrat ṭāyifesi için (84b/3)

اما عورت طایفه سی بچون

ammā biz anı bilmezüz (55a/18)

اما بیزانی بلیمز

ammā dēdūḡini unuda (100a/8)

اما دیدوکنی ونوده

ammā yēne senden ṣaḳınurum (83a/13)

اما ینہ سندن صاقتورم

bahādur olsa **ammā** hâlim olmasa (91b/17)

بہادر اولسه اما حلیم اولسه

2.2.8.2.3.4. eger

eger ben îrānduḡtı göreydüm (97b/19)

اگر بن ایراندوختی کوریدم

eger gērisine dōnerse (79b/18)

اگر کری سته دونرسه

eger yaramaz olmasam (53b/13)

اگر یرامز اولسم

ve **eger** artup ḳalursa (63b/2)

و اگر ارتوب قالورسه

ve **eger** pādīṣāh aṅmazsa (96a/11)

و اگر پادشاه انگمزسه

2.2.8.2.3.5. çün, çünki

‘avratı **çünki** ṣoylamış (63b/14)

عورتی چون که صویلامیش

çün yène yanına vardum (65b/11)

چون ينه يانينا واردوم

çünkü haber aldı (93b/11)

چونکه خبر الدي

çünkü kenāra erişdi (85a/18)

چونکه کناره ایرشدی

eyitdi çünkü cengi münāsib (70a/5)

ایتدی چونکه جنگی مناسب

2.2.8.2.3.6. meger

içinde meger zehr var imiş (55a/6)

ایچند مکر زهر وار ایمیش

illā meger maymūn yüregi ola (83a/15)

الامکر میمون یورگی اول

meger bu şālīhūn evinde (88b/8)

مکر بو صالحک اونداه

meger sen güneşi istersin (76b/7)

مکر سن کونشی ایسترسین

meger yemez imiş (68b/5)

مکر یمز ایمیش

2.2.8.2.4. Sona Gelen Bağlaçlar

2.2.8.2.4.1. dahı

türeler ve dahı cemī' asker (54a/10)

کتوره لرودخی جمیع عسکر

görelüm ve dahı 'acele etmeyelüm (53b/3)

کوره لرودخی عجله ایتمیه لم

ve anası dahı nə söyler (57a/12)

وانه سی دخی نه سویلر

ve **dahı** emr  tdiler ki (54a/13)

ودخی مرا  ندیلرکه

  abit oldu ve **dahı** keb yr nu  (95a/5)

  ثابت اولدی و دخی کبار و ن 

2.2.8.2.4.2. ki

g rdiler **ki** d neler  a ılmış (60a/7)

  کوردیلرکه د نه ل ر   ا

g r r **ki**  avratı  asta eyd r (83a/9)

  کوررکه عورتی  استه ایدر

kimesned r **ki**  avline  urmaya (71b/10)

  ک منه د رکه قولنه  ورمیه

  yle **ki** s z m  utmaya (88a/14)

  شوبله که سوز م  وتمیه

  kr  derin **ki** kel le g tdi (57a/2)

  شکر ایدر  ن که ک ل له ک تدی

2.2.8.2.4.3. kim

bir  urd    agel r g r r **kim** (64a/11)

  بر  ور    ا  لور کوررک 

bir nefret    ıl oldu **kim** (65b/13)

  بر  فرت  اصل اولد ک 

emr eyledi **kim** oraya  neler (60b/10)

  امر ا ل د ک م اورا  ه ل ر

ol yalancıdur **kim** r yında (103b/18)

  اول  ل نجی د ر   ر     د 

  yle  anur **kim** kend n   (55b/8)

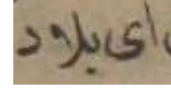
  شوبله ص نور ک ر ک تد ن  

2.2.8.3. Ünlemler

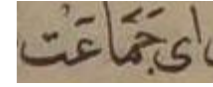
2.2.8.3.1. Seslenme Ünlemleri

2.2.8.3.1.1. èy

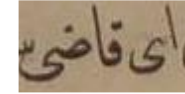
èy bilād (95b/16)

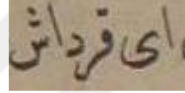
èy cemā'at (54a/14)

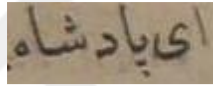
èy kādī (58a/5)

èy kardaş (60b/15)

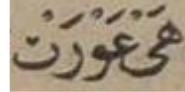

èy pādīşāh (78b/12)

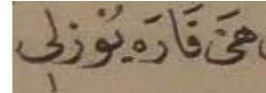

2.2.8.3.1.2. hey

hey 'avrat (93b/8)

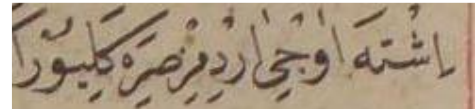
hey kara yüzli (56a/17)

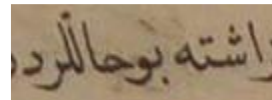
2.2.8.3.2. Gösterme Ünlemleri

2.2.8.3.2.1. işte

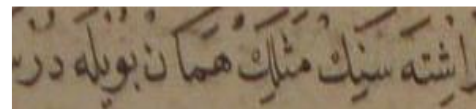
işte avcı ardımız sıra gelür (60b/2)

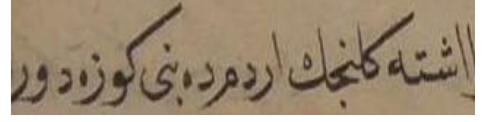
işte bu hāllerdür (68a/3)

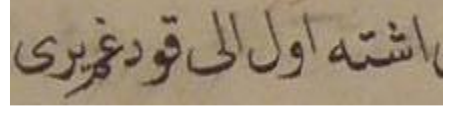
işte seniñ meşeliñ hemān böyledür (77a/1)

işte gelincik ardumda beni gözedür (80a/17)

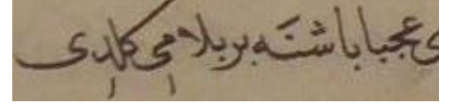
işte ol alı ıoduğum yeri (81a/17)

2.2.8.3.3. Soru Ünlemleri

2.2.8.3.3.1. ‘acabā

‘acabā başına bir belā mı geldi (67a/17)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

[53b]

(1) anasına eyitdi hele sen dimne söyleme ben anı kemāl-i mertebe teftiṣ édüp aṣlına (2) vākıf olayın zīrā dimne kemāl-i mertebe ‘ākıldür anuñ maṣlaḥatını bāb (3) görelüm ve daḥı ‘acele etmeyelüm ve daḥı gerçegini ve yalanını bilmedüğümüz kimesnenüñ (4) sözine uyup kendümüze zarar getürmeli olmayalum ol mu ‘temedü’n-‘aleyh emīn (5) kimesne dedüğün nē aṣl kimesnedür ve ol nēdür baña bildür arslanuñ anası eyitdi (6) ol senüñ dōstuñ ve üstāduñ kaplandur vaḳtā ki gēceden bir miḳdār zamān (7) gēçdi kelīleye ḥaber vāṣıl oldı ki dimneyi tutdılar ḥabse ḳodılar (8) zincīr ile hemān ḳalkdı yerinden dimne geldi gördi ki dimne baḡlı aḡladı ve eyitdi (9) nē ‘aceb belāya duṣ olmışsın saña şu ḳadar naṣīḥatler ēderdüm hīç dinlemezduñ (10) kendü bilişüñe gēderdün yazuḳ senüñ idrāküñe ve ‘aḳluña seni bu mertebeye getürdi (11) bu ḳadar devlet ve ‘izzeti elden ḳıḳardun yaramaz fikrlerüñden ötri ve daḥı nefsuñ (12) hevāsına uyduḡundan ötri dimne eyitdi gerçeksın dāyimā ḥaḳ söylerduñ (13) ben tutmaz idüm yaramazlıḡumdan ötri eger yaramaz olmasam hepdēdüklerüñ tutardum (14) ve başuma bu belā gelmez idi ‘ulemā dēmişlerdür ki ṣol kimesne ki yoldaṣlarınuñ (15) naṣīḥatin dinlemeye ‘ākıbet peṣīmān olacaḳdur bu belā ki benüm başuma geldi (16) ben bunun olacaḡın bilmez degül idüm lākin ḥırṣ ve hevāyı nefs-i hālīm olan (17) kimesnenüñ ḥilmini ve ‘ālim olan kimesnenüñ ‘ilmini bāṣır ṣol ḥasta gibi ki ta‘ām yēmek (18) kendüye yaramaz idüñ ve maraḡın ziyāde ēdügün bilürken ḥırṣ ve iṣtiḥāsı (19) ḡālib olur yer ü maraḡı ziyāde olur belki ‘ākıbet öldüre beni de ḥırṣ ve ṣehvet

[54a]

(1) bu mertebeye getürdi yoksa ben bilürdüm ki bu aṣl iş baña yaramazdur kelīle (2) eyitdi ammā ṣimdi saña lāzım olan oldur ki günāhuña iḳrār ve i‘tirāf ēdesin (3) zīrā ‘ākıbet seni öldürürler dünyāda öldürülmek yēgdür āḥiretde ‘azāb çekmekden (4) kelīle bu sözi söyledi ve yēne meḳānına gētdi lākin ḡāyet bī-ḥuṣūr oldı ki (5) dimnenüñ ṣuçından ötri bunu da tutalar dēyü yürek aḡrısına uğrayup (6) zaḥīr maraḡına mübtelā oldı ve ol gēce öldi vaḳtā ki ērtesi oldı (7) arslanuñ anası arslana geldi ve eyitdi ḳandun dedüğün sözi (8) yerine getür zīrā yaramaza dünyāda mu‘āvenet etmek āḥiretde ‘azābında da ṣerīḳ (9) olmaḳdur hemān arslan emr ētdi kaplana ve ḳāḍīya ki tura ve dimneyi (10) getüreler ve daḥı cemī‘ ‘asker ḥāzır ola ve dimneye ṣoralar ēdügü ḳıṣṣalardan (11) isteyeler ve daḥı dimnenüñ cevābın dinleyeler ve bir kendüye ‘arz ēdeler (12) hīçbir nesne ḳomayalar pes kaplan ve ḳāḍī ḳıḳdılar oturdılar ve daḥı ‘askeri

(13) cümle ihzâr êtdiler ve daḥı emr êtdiler ki dimneyi getüreler vaḳtâ ki dimneyi (14) getürdiler ḳaplan ḳalkdı eyitdi êy cemâ'at ma'lûm olsun ki pâdişâh (15) seterbeyi öldüreliden beri bî-ḥuzûrdur şöyle i'tikâd êder ki ol anı şuçsuz (16) öldürmiş ola bu işi pâdişâha êtdürmedi illâ dimnenün ḥîlesi (17) ve ḳocluḡı her kimse ki dimnenün ba'zı ḥâlin bilür bize bildürsün söylesün (18) pâdişâha bildürelüm zîrâ pâdişâh bir kimseyi öldürmez illâ tamâm ḥâlini tefsîr (19) eyleyüp şorup bilmeyince andan şonra ḳâdî eyitdi begün sözini istimâ' eyleŋ

[54b]

(1) bildüğünüz nesneleri şaḳlamaŋ bu müfside bir zarar olmak lâzım gelür dèyü egerçi ki (2) er günâh degüldür ammâ maẓlûmı şuçsuz bir ḳocı sözi ile öldürmek (3) daḥı büyük günâhdur ve hem ḳaçan ki bir suçlı kimesnenün ḥaḳḳından gelinse (4) bir kimesne daḥı ol aşl iş êtmez olur ve hem ḳocı olup gece gündüz (5) ifsâd üzerine olan kimesne ḳatl olunsa hem pâdişâh ḥuzûr êder (6) ve hem leşker ḥuzûr êder zîrâ ifsâddan ḥâli olmasa gerekdür pes her kişı bildüğün (7) söylesün kimse ḥaḳḳı örtmesün vaḳtâ ki ḳâdî sözün tamâm êtdi leşker (8) biri birine baḳdılar ve epsem oldılar dimne eyitdi nêye epsem olduŋuz (9) her kişı bildüğün söylesün cevâbın alsun eger ki bir kimesne görmedüğün (10) bilmedüğün gördüm ve bildüm dèye lâyıḳdur ki anuŋ başına ol câhil ḥekîmün (11) başına gelen gele ḳâdî eyitdi ol nêcedür ki dimne eyitdi sened şehrinde (12) bir ḥekîm vardı 'ilm-i tıbbı güzel bilürdi bir gün vefât eyledi kitâblarını (13) alup içinde yazılan nesnelerden görürler idi müntefi' olurlar idi (14) bir gün bir kimesne çıkageldi 'ilm-i tıbbdan ḥaber yok ben ḥekîmem dèyü ol şehrüŋ (15) pâdişâhınuŋ bir kıızı var idi ḡâyet sever idi ol kız yüklü iken ishâle (16) mübtelâ oldı bir mertebe ki ḳan gelmege başladı pâdişâh her ḫarafa adamlar şaldı (17) bir ḥâzıḳ ḥekîm varsa getüreler bir ḥekîm buldular ḡâyet ḥâzıḳ ve ehl-i 'ilm velâkin (18) pâdişâhuŋ olduḡı yere bir êki günlük yol ırâḳ yerde sâkin ve hem gözleri de (19) görmez olmuş pâdişâhuŋ kızınıŋ marâzını bu ḥekîme söylediler ol daḥı eyitdi râmıhrân

[55a]

(1) dèrler bir devâ vardır anı yêdürün eyü olur ol adam yène pâdişâha gelür (2) ol ḥekîm ḥâzıḳuŋ dèdüğünü pâdişâha söyler pâdişâh eyitdi bir ḥekîm (3) daḥı olsa ki bu devâyı bize êdiverse hemân ol câhil ḥekîm geldi (4) eyitdi ben ḥâzıḳ ḥekîmem ve otları hep bilürin pâdişâh emr eyledi ki ol (5) fevt olan ḥekîm ḥâzıḳuŋ ḳuvvatlarını bunuŋ öŋine getürdiler bu ḥekîm (6) hemân bir kise çıkardı içinde meger zehr var imiş içinden bir miḳdâr alup ḡayrı (7) otlara ḳarışdırdı ve eyitdi râmıhrân ve pâdişâh bunuŋ tîz başduḡuz (8) göricek şöyle anladı ki bu tamâm aşlını bile pes bu ḥekîm câhil bir miḳdâr (9) bal getürdi ve otları ḳarışdırdı ve pâdişâhuŋ kıızına içürdi (10) hemân ki kız bunu içdi yüregün pâre êtdi ve ol sâ'at öldi (11) pâdişâh bunu

görmek emr eyledi ol hekīm cāhile de bu devādan içürdiler (12) ol dahı hemān ol sā‘at öldi ben bu meşeli anuñçün getürdüm tā ki (13) bilmedüğünüz nesneyi söylemeyesiz zīrā her kişi kendü ‘ameli sebebi ile ‘azāb (14) olunur ben ise bu dedükleri nesnelerden bī-ḥaberem toñuzların başı ki (15) pādīşāhuñ kemāl-i mertebe maḳbūlıdur eyitdi ēy tāyife-i cānvarān ‘ulemā ‘ilm (16) kıyākında her kişinün eyülüğine ve yaramazluğına istidlāl olunacak ‘alāmetleri (17) yazmışlardur ve bu ḥarām-zādede yaramazluğa delālet eder çok ‘alāmet (18) vardur leşkerün başı eyitdi eşidün dedüğünj am mā biz anı bilmezüz bu ḥarām- (19) -zādede ol ‘alāmetler nēdür beyān eyle toñuzların başı da dimnenün

[55b]

(1) eline yapışdı ve eyitdi ‘ilm-i kıyāfetde yazılmışdur ki bir kimesnenün şol (2) gözi küçücük olup çok çok kıpsa ve burnı sağ cānibine māyıl (3) olsa ve eki gözi ortasında perīşān kıllar olsa ve kılları üçer üçer (4) bitse ve yörüdüğü zamānda baş aşağı eylese ve muttaşıl⁹ardına baksa (5) ol aşl kimesne gāyet kocı ve fāsık ve ehl-i fesād olur ve bu sıfatlar ise (6) bu ḥarām-zādede hepvardur dimne eyitdi cümlemüz ḥaḳ te‘ālādan gayrı kim (7) varsa gök altında ve yer üstinde yüzüsün bunun söyledüğünü eşidüp (8) dinledüğünüz beni de dinleñ bu kimesne şöyle şanur kim kendünün okuduğundan (9) gayrısı ‘abeş ola ve ḥalk eyüden ve yaramazdan her nē ederse kendülerde olan (10) ‘alāmetler sebebi ile ede ve bir kimesne nē kadar eylüğe sa‘y etse aña nāfi‘ olmaya (11) ve nē kadar yaramazlık eylese zarar eylemeye ve eger bu dedükleri günāh bende varsa (12) ol bende olan ‘alāmetlerden ötri olmuş olur kend[ü] ihtiyārumla olmamış (13) olur pes ben nēce suçlı olmuş olurın benüm suçsuz olup bī-günāh olduğuma (14) bunun bu sözleri yeter bunun bu ḥālī şol kimesnenün ḥālīne beñzer ki ‘avratına (15) evvel sen kendü ‘aybuñı gör andan sonra elün ‘aybını söyle demiş toñuzların (16) başı eyitdi ol nēcedür dimne eyitdi bir şehir var idi adına bezircīn dērler (17) idi bir gün bu şehrin üzerine düşmen gelür şehri ḥarāb eder ḥalkını (18) kırar ‘avratın oğlanın ister eydür vaktā ki esīrleri ulaşıldı bir ḥerīfün (19) eki ‘avratı var idi bu eki ‘avrat eriyle bir kimesnenün hisşesine düşdi

[56a]

(1) bu kimesne ise gāyet ḥasīs kimesne idi bunlara gēyecek ve yēyecek (2) vērmedi emr eyledi ki varalar kendülerine yēyecek tedārik edeler ol ḥerīf eki (3) ‘avratı ile otun devşürmege gētdiler ‘avratın birisi bir bēz pāresi buldı (4) aldı kendünün ud yerini örtdi öbür ‘avrat erine eyitdi baḳa şu kocıya (5) nēce utanmaz çıblak gezer eri eyitdi eger sen kendüñe bakup çıblakluğın (6) göreydün ‘ayblamazdun şol kimesneyi ki kendünün ud yerini bir nesne ile (7)

⁹ Kelime muttaşıl yazılmıştır ama olması gereken biçim muttaşıldır.

örtmiş olasin dedi¹⁰ ey habîş neçe yaramaz ‘alâmetler vardır yene (8) bu hâlünle pâdişâhuñ meclisine varursın girersin bile yemek yersin bile yemek (9) yersin senün kabâhatlerünjı yalnız ben bilmem hepsunda hâzır olanlar senün (10) kabâhatünjı bilürler nihâyet şimdiye dek izhâr etmedügüme bâ‘ış senünle ortamuzda (11) muhabbet var idi ve hem ol zamânda kimseye zararun yoğ idi ammâ şimdi çünkü (12) başa zarar kaçd êtdün başa bu kadar iftirâ ve bühtân eyledün ve pâdişâh yanında (13) ve bunca leşker yanında benüm helâkûme kaçd eyledün ben dağı kâdir olduğum (14) kadar senün ‘aybuñı izhâr edeyim vesâyir bilenlerde hepsöylerler başka bu kabâhat (15) yeter ki pâdişâhla yemek yersin lâıyık mıdur sen pâdişâhla bile yemek yeyesin (16) debâğluk şanı‘atın etsen olur idi toñuzlarun başı eyitdi bu sözleri (17) hepbağa mı söyledün dimne eyitdi hey kara yüzli sağa söylerüm toñuzlarun (18) başı bî-huzûr oldu leşkerden hicâb êtdi zîrâ pâdişâh yanında maqbûl (19) idi hîç söylemedi dimnenün de bir miqdâr harâreti sâkin oldu vaktâ ki

[56b]

(1) dimne gördi ki toñuzlar başını bî-huzûr oldu eyitdi lâıyıkdur ki sen (2) dâıim ağlayasın zîrâ pâdişâh eger senün murdârluğın ve günâhlarıñı bile idi (3) seni kıovar idi ve yemegine getürmez idi bir çaķalcık var idi adına şehre (4) dërler idi ğâyet şadâķat ve emânet ile ma‘rûf idi arslan ağa (5) emr eylemiş idi ki bu dimne ile leşkerün mâbeyninde nê olursa vara dınleye (6) ve pâdişâha gele haber vëre vaktâ ki dimne toñuzlar başına söylemekden (7) vazgeldi şehre arslana geldi eşitdugin söyledi arslan toñuzlar (8) başının murdârluğından nefret geldi emr eyledi ki toñuzlar başı yemegine (9) gelmeye ve memleketden süreler ma‘zûl edeler dimne bu hâl üzerine (10) bësh altı sâ‘at miqdâr kıaldı kâtib olan kimesne dimnenün cevâbın (11) ve hâzır olan kimesnelerün cevâbın yazup kıaplanun ve kıâdînun mühriyle (12) mektûbı mühürleyüp yene kıaplan mektûbı kendüde alıķoyup dimneyi (13) habse gönderdi ve kendü kıalkdı evine ğetdi ve halk tağıldılar rûzbih (14) dërler idi bir çaķal vardı kelîlenün ğâyet döstı idi ve pâdişâhuñ da (15) maqbûlı idi geldi dimneye kelîlenün ölup dünyâdan ğetdiginı haber vërdi (16) dimnenün bî-huzûrluğı dağı ziyâde olup vâfir ağladı ve eyitdi dünyâ şimden sonra (17) nêye yarar ki yoldaşumdan ve döstumdan ayru düşdüm ğerçek imiş ol (18) sözüñe dërler bir kimesne bir belâya mübtelâ olsa anun başından (19) hîç belâ eksük olmayup belâ üzerine hücum eder şimdi benüm hâlim gibi

[57a]

¹⁰ Kelime dede şeklinde yazılmıştır fakat olması gereken biçim dedi’dir.

(1) biriñe ħabs ve zindān ve biriñe cümle ‘ālem baña düşmen olup helākūme kaşd (2) étmesi lâkin ben ħaķ te‘ālāya şükr éderin ki kelīle gétđi ise baña senüñ (3) gibi bir yār-ı şādık ve muħabbet-i muvāfık vèrđi ve daħı allāh ü te‘ālānuñ kemāl-i (4) iħsānındandır ki seni baña gönderüp benüm maşlahatuma böyle iķdām ve ihtimām (5) édüp baña merħamet ve şefķat édersin kelīle ile birez dünyā cem‘ eylemiş idüñ (6) ve fulān yèrde anı şaķlamışuzdur eger varup getürmege ķādir isenñ var (7) getür dèđi rûzbih daħı hemān gétđi ol dèđügi yère vardı ol (8) ķodukları nesneleri vardı getürđi dimneniñ öñinde ķodı dimne (9) daħı ol nesnenüñ yarusını bölüp rûzbihe vèrđi ve eyitđi (10) benüm maşlahatumda ihtimām üzerine olup hemān yalnız benüm maşlahatum (11) gör ğayrı maşlahat görme ve daħı benüm sözlerim ve leşkerüñ sözlerini arslana (12) söyledükleri zamānda arslan nè söyler ve anası daħı nè söyler ve düşerse (13) sen de benüm içün arslan yanında eyülcek söylersenñ hepbunları (14) baña bildür i‘lām eyle ben bu dèđüklerüm kendüme bir zarar gele dèyü ķorķduğumdan (15) ötri ola yā bir şuçum olmuş ola öyle degüldür hemān senüñ kelīle (16) ile dōstluğın bilüp senden eyü bir kimesnesi yoğ idügin bildüm anuñçün (17) saña bunı tekli‘f éderin pes vaķtā ki értesi oldı ķaplan ve ķāđī (18) ve kātib arslanuñ ķapusına geldiler icāzet istediler ve içèrü girdiler (19) yazılan kāğıdı arslanuñ eline vèrdiler arslan aldı baķdı kātibe emr eyledi

[57b]

(1) bu kāğıduñ şüretin ala ve kāğıdı yène ķaplana vère ve bu cümleye yène emr (2) eyledi ki tekrār geleler dimnenüñ aħvālın göreler teftiş édeler çıkdılar arslanuñ (3) yanından arslan anasın çağırdı yazılan sözleri okudı hemān (4) arslanuñ anası eyitđi eger ben saña pek söylersem şaķın baña incinme zīrā (5) sen kendüñe ħayrı ve şerri bilmezsin ben saña dèmedüm mi ki bu ħarām-zādenüñ (6) sözine aldanma bunun ħīlesi çokdur bunları dèđi ve ğazab ile (7) ķalkdı gétđi rûzbih hepbunları diñler idi hemān dimneye geldi (8) kışşayı bir söyledi dimne daħı ba‘zı nesne sorar iken adam geldi (9) dimneyi aldı gétđi ķāđīnuñ öñine életđi leşker başı eyitđi ey (10) dimne biz senüñ aħvālünñ mu‘temedü'n-‘aleyh kimesnelerden eşitdük anuñla (11) bildük dèmişlerdür ki ħaķ te‘ālā ve ecvāl-i āħiret peygāmbèrleri ħaber vèrmesi ile (12) bilinür eger pādişāhuñ ‘adli ve inşāfı olmasa idi seni hemān evvelki gün (13) helāk éder idi dimne eyitđi senüñ bu sözlerüñden merħamet (14) ve şefķat anlanmaz ħaķķa ve ‘adle meyl olmamaķ anlanur ben seni görüyorum ki (15) kendü nefsüñ hevāsına tābi‘ olup baña iftirā olunan nesneleri daħı zāhir (16) olmadın beni helāk étdürmek istersenñ daħı benüm teftişim üç gün olmadı (17) ammā senüñ bu ‘amelüñ benüm kıatumda ‘aceb degüldür zīrā yaramaz olup fāsık olan (18) kimesne eyü olup şālīh olan kimesneyi istemez ķāđī eyitđi (19) ehl-i şalāh olan kimesneye eyülük édüp nèce iħsānlar étmek gerekdür

[58a]

(1) ve suçlu olan kimesneye 'ikāb etmek gerekdür tã ki ehl-i şalāh olanların (2) şalāhı ziyāde olup ve ehl-i fesād fesāddan vazgele ve hem böyledür ki bir (3) suçlu kimesne suçundan ötri dünyāda 'azāb çekmek yēgdür āhiretde (4) çekmeden sen daḥı günāhuña ikrār ve i'tirāf eyle ki āhiretüñe bu nāfi'dür (5) dimne eyitdi ēy kādī söyledün ammā ḥükemā sözün söyledün gerçek (6) kişinün sa'ādetidür ki āhiretini dünyāsına deḡismeye ve azacık rāḥatı çok (7) 'azāba deḡismeye lākin baña ētdükleri iftirā ve bühândan ben bī-ḥaberem şöyle anla ki (8) ben bir kimesnenün ḡatline emr ētmiş olam veyā mu'āvenet ētmiş olam ve daḥı (9) bir kimesneye istemedüḡi sözi söylemem ve daḥı yalan söylemem ve beni bu şıfatlarla (10) kimse de bilmez nēce ben kendü nefsüme iftirā ēdüp ētmedüḡüm işi ētdüm dēyem (11) ve kendü nefsüme zulm ētmiş olam kendü nefsinı öldürenün ḥōd āhiretde 'azābını (12) bilürsin ben ise bu günāhlardan bī-ḥaberem eger zulm ile beni öldürmek isterlerse (13) mazlūma allāh yardımcıdur ve dün söyledüḡüm sözi bugün de söylerem ve daḥı (14) āhiretde başuma gelecek 'azābı şimdi bunda anaram tã ki yarın peşimān olmayalar (15) ve daḥı bilmedüḡi nesneyi söyleyen kimesnenün başına gelen bunların başına (16) gelmeye leşkerün başı eyitdi ol nēdür dimne eyitdi bir toḡancı kıl (17) kendü ḡatnısına yaramaz ḡaşd ēder ḥātūn buña ḡāyil olmaz nēce kerre buña 'arz-ı (18) ḥāl ēder ašlā mecāl olmaz 'avrat ḡāyil olmaz bu 'avratın eri sircid beglerinden (19) idi toḡancı gördi ki 'avrat buña ḡāyil olmaz istedi ki bunu rüsvāy

[58b]

(1) ēde bir gün şikāre çıkar iki tūtī yavrusı tutar birisine şöyle öğredür ki (2) ben gördüm ki ḡapucı ḡatnem ile şarmaşup yatdılar ve ol birisine öğredür ki (3) ammā ben nesne dēmezem birkaç ay bunun üzerine oldı tūtīlere tamām (4) böyle dēmegi öğretti belḡ dili üzerine öğretti ol şehrün ḡalkı ol dili (5) bilmezler idi bir gün ol beg 'avratı ile oturup şurb ḡamr ēderken toḡancı (6) bu tūtīleri getürdi bu tūtīler ötdiler bir 'aceb dil söylediler ol beḡe bu ḡāyet (7) 'aceb geldi 'avratına emr eyledi bunları şaklaya ḡōş tuta 'avrat daḥı aldı (8) bunları bēsledi bir nēce ay andan sonra bir gün bu beḡe belḡ vilāyetinden birkaç (9) kimesne gelür ḡonuk olur ol beg bunları ḡonuklar yēmek yēdükden sonra şarāb (10) getürürler iḡerler andan sonra ol tūtīleri emr ēder getürürler anlar da öterler bu belḡī- (11) -lerün yanında ol toḡancının öğretdüḡi tarz üzerine vaktā ki belḡīler bu tūtī- (12) -lerün sözünü ēşidürler biri birine bakarlardı ve başların ašāḡa ēderler dönerler (13) beḡe eydürler bu tūtīlerin dēdüḡünü bilür misen ol daḥı yok bilmem velākin (14) āvāzları¹¹ beḡe ḡōş gelür dedi belḡīlerin birisi eyitdi belḡ dilince bu tūtīnün (15)

¹¹ Kelime āvār şeklinde yazılmıştır fakat olması gereken biçim āvāzdır.

birisi d r  apucu sen n  avratu la zin   tmi  ve ol bir t   d r ki amm  ben nesne (16) s ylemedim bizim ise   det m z d r ki bir evde zin  olsa biz ol evden y mek alup (17) y mez z ol  o anc  da orada eyitdi ben de t   ler n  d d  ine   ahidem (18) anlar g r ek d r ben bunu n  e kerre g r p t rurun hem n beg emr eyledi ki (19)  avrat n  ld reler  avrat h ber g nderdi ki te    eyle a l n  g r yalanc vuz

[59a]

(1) an  kim d r bil r n  bu s zden  ayrı s z bil r mi  or g r bu sen n (2) ol yalanc  f s   o lan n i id r bu t   lere ol  o retmi  d r (3) bege n  e kerre yaramazluk  a d  tmi  d r ben r     olmadum bunu ba a anu   n (4)  tmi  d r beg da ı ol bel  ilere eyitdi ki ol   i t    e  or n  (5)  ayrı nesne bil rl r mi anlar da ı  ord lar g rdiler ki  ayrı nesne bilmezler (6) hem n ol   i s  i bil rl r beg ve da ı  onuk lar bildiler ki  avrat s  inde (7) g r ek d r beg  o anc y   a ırd   o anc n n elinde bir yavuz  o an (8) vardı  avrat eyitdi sen ba a iftir   td   n  fi li sen g   n le benden (9) g rd n  mi  o anc  eyitdi bel  g rd m  avrat eyitdi eger yalan s  ler is n  (10) h   te     sa a bir bel  v rs n hem n elinde t ran  o an atlur (11) t rna larıyla   i g  lerin   ıkarur  avrat eyitdi h   te     bel y  sa a (12) t  cek v rd  yalan s  yled   n  i  n bu me eli anu   n get rd m ki t  ki (13) biles n z ki yalan    adet  den ve da ı n      y re s  leyen kimesnen n (14) bel s  t  cek gel r d ny da ve    iretde de y ne mu arrerd r dimnen n d d  i (15) s  zleri hepyazd lar ve dimneyi h bse g nderdiler le ker n  ba ı (16) olan p di   n n yanına g td  ves y r le ker hept   ld lar ve dimneyi (17) y di g n da ı h bs eylediler a l   u  n i r r  td rme e     r olmad lar (18) arslan n  anas  arslana eyitdi eger sen bu dimneyi t nmayup h    ndan (19) gelmez is n  bu  adar  ab  at  z h r  tmi  i en sen n s y r le ker n  da ı senden

[59b]

(1)  or  maz olurlar muttas l  ab   tler  ederler seni adam y rine  omazlar v  t  ki arslan n  (2) anas  arslana dimne i  n k ll  ibr mlar  td  arslan emr eyledi ki (3) dimneyi h bsden    armayalar ve y yecek ve i ecek v rmeyeler h tt  a lı dan (4) ve  usuzluk dan hel   ola arslan n  emr  zerine eylediler h tt  dimne (5)  l p d ny s n de i di bu b b n  mu    lı   n a vardı ki bir kimesne ki (6) kend[ ] nef  i  n  ayr n  z rar n  isteye  u   y   i en  ocılı  ile an  (7) hel    td re anu  da ı     beti hel  l  d r (8) melik d be   m h   m beydeb y  eyitdi d  tlar biri biriyle n  e (9) d  tl    ederler ve biri birine n  e d  t olurlar beydeb  y  h   m (10) eyitdi    il olan kimesne d  tlar n  yolda lar n  incitmez z r  d  tlar (11)  i iy  h yra v   l  ederler ve bir bel  gelse def   ederler bunun  me eli ol (12)  ar a ile g  ercind r melik d be   m eyitdi ol n  ced r beydeb  y  (13) h   m eyitdi m r t   hrin n n yan nda bir y r var idi adına

destānd (14) dērler idi o yêrde bir ağaclı yêr var idi ki şikār aña çok gelür idi (15) ol ecelden avcılar dahı çok gelürler idi orada bir ağacın üstinde (16) bir karga yuvası var idi bir gün karga yuvasında tûrurken görür ki (17) bir bed şekl bir avcı omzunda ağ ve elinde bir degnek kendü yuvası olduğı

[60a]

(1) ağaçdan t̄arafa gelür karga bundan gāyet k̄orkdı ve eyitdi bu avcı (2) buraya bir maşlahat içün gelmişdür bilmez benim ecelim mi getürmişdür (3) bunı buraya yoksa gayrı kimsenin eceli mi lâkin ben yêrimde t̄urayın (4) t̄a ki göreyin bu kişi nê işler avcı hemān ağını kurdı ve içine dāneler (5) saçdı andan sonra kendüsi gizlendi bir yakın yêrde mutavvağa dērler (6) idi bir gögercin var idi ki gögercin t̄ayifesinin başı idi (7) bir ālāy gögercinlerle ağ üstine uğradılar gördiler ki dāneler saçılmış (8) ağı görmediler hemān dānelere endi ve bilesince olan gögercinler de (9) hepbile endiler hattā cümlesi ağa t̄utuldılar hemān avcı sevindi yêrinden (10) kalkdı bunlara geldi gögercinlerin her birisi başlı başına ıztırāb (11) êtmege başladılar mutavvağa bunı gördi eyitdi başka çekinmeñ (12) ve hem her biriñizin nefesi öbür yoldaşının nefesinden mühim olmasun (13) biri birimize yardım êdüp bir uğurdan kalkalum şāyed ağı k̄oparup (14) kaldıravuz andan sonra biri birimizi kurtaravuz cümlesi mutavvağanın (15) sözine t̄abi' oldılar ağı k̄opardılar ve biri birine mu'āvenet êtdiler ve uçdılar (16) gökyüzine çıkdılar ağ ile bile avcı bunları böyle gördi hemān ardları- (17) -na düşdi şöyle fikr êder idi ki bunlar bu hāl ile çok gêtmezler (18) bir yakın yêre düşerler karga eydür ben dahı bunların ardına düşdüm t̄a ki (19) görem bunların hālî nêye varur şayyād bunlarla nê eyler mutavvağa ardına bakdı

[60b]

(1) gördi ki avcı bunların ardına düşüp gelür sâyir gögercinlere eyitdi (2) işte avcı ardımız sıra gelür eger biz şahrāya gēdersek bizi gözedür her nereye (3) gêtsek görür ardımızdan ayrılmaz ammā ağaclı yêre gēdersek görenden gāyib oluruz (4) bizi görmez kurtuluruz ve hem benim fulān yêrde bir dōstum yêr şıçanı vardur (5) eger aña dek gēdebilürsek ol şıçan bizden bu ağı kesüp ayırur ve cümlemiz (6) kurtuluruz bunlarda bir ağaclı yêre gētdiler t̄a ki avcının gözinden gāyib (7) oldılar avcı vaqtā ki bunları görmez oldu döndi gētdi karga yêne (8) bunların ardına düşdi t̄a ki göre ki bunlar nêce kurtulurlar kendüsi de (9) ögrene lāzım olursa eyleye vaqtā ki mutavvağa ol dōstı olan (10) yêr şıçanınun olduğı yêre vardı gögercinlere emr eyledi kim oraya eneler (11) k̄onalar gördi ki şıçan orada k̄orkusından yüz dāne delik êtmiş şıçan (12) adıyla çağırdı ki adına zeyrek dērler idi şıçan da lebbeyk aldı ve sen (13) kimsen dēdi mutavvağa eyitdi senün dōstun mutavvağayın hemān şıçan (14) t̄ez yuvasından taşra çıkdı gördi ki mutavvağa bir belāya giriftār olmuş (15) eyitdi ey kardaş bu belāya nēden düşdün mutavvağa eyitdi bilmez

miş (16) eger hayrdur eger şerrdür ezel ezelde muḳadder olmuşdur gelecek gelür taḳdīr (17) rabbānī beni bu varṭaya düşürdi dāneyi gösterdi ağı gizledi taḳdīr-i (18) ilāhiden bu ‘aceb degüldür dahı benden ḳavī olanlar bundan ḳurtulmağa (19) ḳādir olmamışlardır güneş ve ay tutulur taḳdīr-i ilāhī olıcak

[61a]

(1) ve denizde balık tutulur ve gökden kuş yere ener muḳadderlü [o]lıcak eger ‘āciz (2) eger ḳādir bunda hepberāberdür andan sonra şıçan hemān aḡuṇ muṭavvaḳadan (3) cānibini kesmege başladı muṭavvaḳa eyitdi evvel ol gögercinler cānibinden (4) başla sonra benüm cānibüme gelesin bunu bir neçe kerre söyledi şıçan hıç (5) muḳayyed olmadı sonra gördi ki muṭavvaḳa ibrām eder şıçan eyitdi (6) meger kendü nefsün ḳurtarmağ istemezsin muṭavvaḳa eyitdi bundan ötri baḡa (7) ‘itāb etme ki ben bu ṭāyifeye baş olmağı tekeffül etdüm öyleye anların (8) benüm üstümde ḡaḳları çok olur anlar kendülere lāzım olan ḡaḳlarını (9) edā etdiler zīrā baḡa muṭī‘ oldılar ve naṣīhatimi tutdılar ve anların mu‘āveneti ile (10) avcının elinden ḳurtulduk ve hem ḳorḳarın ki benim cānibim tamām kesdükden (11) sonra uşanasın anları kesmeyesin ḳalalar ammā ol anların cānibin kescek (12) beni terk edecek degülsin şıçan eyitdi bu sözlerin dōstlarının saḡa muḡabbetini (13) ziyāde eder pes başladı ağı kesmege cümlesin kesdi ḡattā muṭavvaḳa vesāyir (14) gögercinler hepḳurtuldılar vaḳtā ki ḳarḡa şıçanın gögercinler ḡaḳkında (15) etdiğini gördi şıçan ile dōst olmağa ḳaşd etdi ve eyitdi (16) ben dahı bu [gö]gercinlere olan belādan emīn degülem ve şıçandan müstaḡnī (17) degülem pes vardı şıçanın yuvasına yakın oldu ve şıçanı adıyla çağırdı (18) şıçan eyitdi sen kimsin ḳarḡa eyitdi benüm ḡālüm şöyledür vaḳtā ki (19) senün dōstlarına vefānı ve ḡaḳḳatünı [gö]gercinler senün elünden ḡalāşlarını

[61b]

(1) gördüm senünle dōst olmağa ḳaşd etdim bunu murād edinüp (2) geldüm şıçan eyitdi senünle ben dōst olmağa mecāl yokdur ‘āḳil o kimsedür ki (3) mümkün olan nesneye yapışa mümkün olmayan nesneyi terk eyleye zīrā cāhil (4) şayılur ol kimesne ki ḳādir olmaduğı nesneyi ṭaleb ede ve ḳādir olduğı (5) nesneyi terk eyleye etmege şol kimesne gibi ki ḳorıda gemi yörötmek isteye ve denizde (6) ‘araba yörötmek isteye neçe ben senünle esnā olup dōst olmağa mecāl (7) ola ki ben bir nesneyim ki yēnirem ammā sen yēyicisin ḳarḡa eyitdi bu neçe ‘aḳldur ki (8) ben seni yēdügüm taḳdīrce benüm ḳarnum toymaz baḡa bir nef ḡaṣıl olmaz senün (9) ṭurumun ve vücūduḡ ve baḡa muḡabbetün her nesneden baḡa yēgdür ve lāyık degüldür ki (10) ben senden bir nesne istemege gelem ve sen beni murād gönderesin senün ḡüsn-i ḡulḳın (11) baḡa zāhir oldu egerçi ki sen söylemezseḡ de zīrā ehl-i faẓl olanun faẓileti giz (12) gizlenmen eger kendü

gizlerse misk gibi zāhir olur ėmdi sen de benden luġını (13) ve muġabbetün dirġ ėtme şıçan eyitdi ėki cins ‘adāvet vardur ki aña ‘adāvet-i (14) cevher dĕrler ki aşl ġılķatde biri birine ‘udvā yaradılmışdur egerći ki ba‘z[ı] (15) ‘avārız ġasbıyla dōstda olursa birisi odur ki şorar ėki cānibden bile (16) iġmāldür fıl ile arslanun ‘adāveti gibi zĭrā āgāh olur fıl arslanı öldürür (17) gāh olur ki arslan fılı öldürür ve birisi daġı oldur ki zarar bir cānibden (18) ola benüm ile kedi mābeyninde olan ‘adāvet gibi ve benim ile senün mābeynünde (19) olan ‘adāvet gibi hĭç bu ėki cins ‘adāvet dōstluġa tebdĭl olmaz olduġı

[62a]

(1) taķdĭrce yĕne i‘timād olunmaz zĭrā dūşmenün dōstluġına i‘tibār yokdur (2) şuyı her nĕ kadar ıssı ėtseñ yĕne āteşün üzerine dōkseñ (3) söyündürür dūşmeni ile mu‘āmele ėden kimesne yĕñi içinde yalan götürmek (4) gibidür ķarġa eyitdi hepdĕdüklerün aġladum ammā saña lāyık olan budur ki (5) luġ u kerem üzerine olasın ve benüm söyledüğüm hepgĕrķek ėdüniz (6) bilesin senünle ben dōst olmaġa mecāl yokdur dĕyüp beni red ėtme eyü (7) kimesnelerün mābeyninde muġabbet gĕç zāyıl olur ve tĕz ġāşıl olur bir altundan (8) düzilmiş çanaķ gibi ufanması mūşķil ammā ufandukdan sonra ışlāġ ėtmesi (9) kolay ammā yaramaz kimesnelerün mābeyninde muġabbet gĕç ġāşıl olur topraķa (10) çanaķ gibi birazcık nesne ile ufanur ufandukdan sonra artuķ ışlāġa ķāyıl olmaz (11) eyü olan kimesne bir eyü kimesneyi gördüġi gibi muġabbet ėder ammā yaramaz olan (12) kimesne biñ dürlü belāyla güc ile muġabbet ėdersin ise bir eyü kimesne sek- (13) -ĭn ise senün muġabbetünge muġtācum ķapundan ayrılmazın ve yemez içmez hattā senünle (14) ķardaş olmayınca şıçan eyitdi nĕ ola ėmdi ķardaşlıġını ķabül eyledüm (15) zĭrā ben kimesnenün ġācetin revā ėdüp dōndürmem ve bu kadar saña söyledüğüm de (16) anuñćın idi ki eger baña bĭ-vefālūķ ėdersen dĕmeyesin ki şıçan (17) bir ‘aķılsız bĭ-tedbĭr kimesne idi pes şıçan yuvasından taşra çıķdı (18) ve ķapısı dibinde tırdı ķarġa eyitdi niçün tamām taşra çıķmazsın (19) yoksa daġı şübheñ mi vardur şıçan eyitdi ehl-i dūnyā biri biriyle

[62b]

(1) mu‘āmeleyi ėki nesne ile ėderler birisine zāt-ı nefis dĕrler ve birisine yed dĕrler (2) zāt-ı nefis oldur ki biri biriyle evvelden muşāfāt üzerine iġtilāt (3) ėdeler mizāc alışduralar ve zāt-ı yed oldur ki biri birine mu‘āvenet ėdeler (4) kendüye nef‘ ġāşıl olmaġıçün yoldaşına eylūk ėde şol avcı gibi ki (5) ķuşlara dāne dōke ķuşlara nef‘ ićün degül belki kendünün nef‘i ićün (6) öyleye zāt-ı nefis yĕgdür ben ise senünle zāt-ı nefis üzerine dōstluķ (7) ėtdüm seni kendü nefsümden tercĭġ ėtdüm ben tamām taşra çıķmadüğüm senden (8) ķorķduğumdan degüldür belki senün daġı yoldaşların vardur ki cevherler senün cevherün gibi (9) ammā baña dōstluķları yokdur

senün gibi qorqarın beni göreler helāk edeler (10) qargā eyitdi dōstun ‘alāmeti oldur ki dōstına dōst ola (11) düşmenine düşmen ola benüm ol aşıl dōstum qardaşım yokdur ki saña dōst (12) olmaya eger varsa da dōstlığı kesmek yanumda kolay nesnedür zīrā bāğçe- (13) -vān olan kimesne dikdügi çiçeklere zarar eder ot bitse yolar yabāna atar (14) hīç benüm ol dedigün gibi dōstum yokdur qargā böyle decek şıçanda (15) yuvasından tamām taşra çıkdı qargā ile görüşdiler öpüşdiler ve muşāhibet (16) etdiler bunun üzerine bir neçe gün geçdi qargā şıçana eyitdi senün (17) yuvañı ben gördüm yola qatı yakın qorqarın gelen geçen saña bir zarar yetişdüre (18) ben bir tenhā yer bilürin ve hem şulı yerdür balığı da çokdur ve benüm anda bir dōstum (19) vardur qablubağa cinsinden ben isterin ki anda varam anuñla olam

[63a]

(1) huzūr ile geçinem şıçan eyitdi ben bile gēdeyin senünle şimdi olduğum (2) yerden hazzum yok qargā eyitdi niçün şimdi olduğun yeri istemezsin (3) şıçan eyitdi benüm çok kıssalarum ve hikāyetlerüm vardur saña hepsöyleyiz (4) ol dedüğün yere varıcaq qargā dahı şıçanun kıyruğun ağızına alur şıçan (5) getirür ol dedügi yere varur vaqtā ki ol qablubağa olduğı şuya (6) yaklaşur qablubağa görür ki bir qargā bir şıçanı götürmiş bundan gāyet (7) havf eder bilmez ki kendü dōstı olan qargadur hemān şu içine (8) taldı qargā şıçanı yere şalıvèrdi ağac üstine çıkdı qablubağayı (9) çağırdı qablubağa āvāzın bildi taşra çıkdı şafā geldün dedi (10) ve dahı şordı ki nereden gelürsin qargā dahı gögercinlerün ardına (11) düşelden bu zamāna gelince olan ahvāli ve şıçan ile olan hep(12) bir söyledi vaqtā ki qablubağa şıçanın ahvālin eşitdi şıçanun (13) vefā-dār olup ‘aqlınun eyülüğine te‘accub eyledi ve şıçan şafā geldün (14) nē bā‘is oldı ki buralara geldünüz dedi pes qargā şıçana eyitdi (15) ol dedigün kıssaları ve hikāyetleri şimdi söyle ve hem qablubağaya (16) cevāb olsun zīrā qablubağa benüm hemān kendüm gibidür şıçan dahı söylemege (17) başladı ve eyitdi evvel yere ki qondum bir şālih kişinün evi idi ve bu (18) şālih kişinün oğlu uşağı yoğ idi ve her gün bir zenbīl ile yemek gelür (19) idi yeyecegin yer idi ve bākī kalanı yene zenbilde koyup zenbīli aşı

[63b]

(1) qor idi ben bu herīfi gözedürdüm taşra çıkdığı gibi hemān zenbīle girer idim (2) içinde olan nesneyi hepyer idim ve eger artup kalursa sāyir şıçanlara (3) döker idim bu şālih şu kadar qaşd etdi ki bu zenbīli bir yere qoya ki ben aña (4) eremeyem qādir olmadı her nereye qodı ise elbette yetişdim hattā bir gece (5) bu şālih kimesneye bir konuq geldi yemekden sonra muşāhabet etdiler konuğa (6) eyitdi neredensin ve nereye gēdersin konuq gezdügi yerlerden ‘acāyib (7) ve garāyib nesneler söyledi ve şālih kimesne eki elini biri birine çalar idi (8) konuq bunun bu hālını göricek qazaba geldi ve eyitdi ben saña söz söylerem (9) sen el çalarsın beni masħaraya alursın

yā baña nè şorduñ şālih ‘özr dileyüp (10) eyitdi ben el çalduğum senden ötri degüldür bil ki şıçanları ürkütmekden ötridür (11) zīrā beni çok incitmişlerdür hīç ellerinden yemek kırtaramazın konuğ eyitdi (12) bir şıçan mıdur yoksa birkaç var mıdur şālih eyitdi bir şıçandur ammā bir hīle (13) édüp def‘ edemedüm konuğ eyitdi bu degüldür illā bir nesneden ötridür (14) şol kimesnenün sözi gibi ki ‘avratı çünki şoyulmuş sūsamı şoyulmamış (15) sūsama değışdi bir nesneden ötridür dēdi şālih eyitdi ol nēcedür (16) konuğ eyitdi bir kimesne var idi şöyle hikāyet eyledi ki fey‘aşīnā şehrinde (17) bir yere konuğ oldum ev şāhibi baña bir yer gösterdi anda oturdum ev şāhibi ile (18) mābeynümüzde bir kumaşdan örilmış dīvār var idi eşitdüm ev şāhibi ‘avratına (19) söyler ki ben dilerin ki yarın bir t̄ayife çağıram tā ki bunları yēdürem içürem

[64a]

(1) ziyāfet eyleyem ‘avratı eyitdi sen bu kadar adamı nēçe çağırabilürsin senün (2) hōd ehlünden ve ‘iyālünden yemek artmaz ve bir nesne şaklamak senün ‘ādetün (3) degüldür hemān her nē elünje girerse ulaşıdurursın ev şāhibi eyitdi ulaşıdurduğumuz (4) ve şadağa vērdüğümüzü sen yabāna gēder egleme zīrā cem‘ édüp şaklamakluğun (5) ‘ākıbeti ol kurdun ‘ākıbeti gibi olur ‘avrat eyitdi ol nēcedür ev şāhibi (6) eyitdi bir gün bir avcı okı yayıyla şikāre çıkar dahı çok gētmedin atar (7) bir geyik urur öldürür götürür evine ēletürken öñine bir t̄onuz gelür hücum (8) ēder vaqtā ki görür ki t̄onuz kendüden t̄arafa gelür geyigi üstinden k̄or yayın (9) eline alur atar t̄onuzı urur t̄onuz dahı ıztırāb ile avcınun üzerine (10) şalar ve çalar herīfi öldürür avcı da orada kalur nāgāh bunların (11) üzerine bir kurd çıkagelür görür kim bir adam ve bir t̄onuz ve bir geyik gāyet (12) sevinür t̄oyum olur eydür ben bu kadar ni‘meti hepyemek ma‘k̄ul degüldür mümkün (13) olduğı kadar şaklayam zīrā eline gireni şaklamayan kimesne şonra peşīmān (14) olur ben elime gireni şaklaram bu yayın kirişiyile geçinürem dēyü yayın kirişin (15) yēmege başladı vaqtā ki kiriş kesdi yay atıldı kurdun bir ölcek yerine (16) t̄okundı hemān kurd orada sesmedi cān vērdi bu meşeli saña anuñçün (17) getürdüm ki bilesin bu şaklamağın şonı yaramazdur ‘avrat eyitdi gerçek (18) dērsin benüm yanumda bir miqdār birinc ve sūsam vardur altı yēdi adama yētecek (19) miqdārı ben anı bişüreyin her kimi istersek da‘vet eyle ‘avrat hemān

[64b]

(1) sūsamı aldı kabuğundan ayırdı ve güneşe k̄urımağa k̄odı bir oğlancuğı (2) vardı ışmarladı ki bu sūsamı gözet kuş ve kelb gelüp incitmesün (3) kendüsi maşlaḥatında oldı oğlancuğ oynamağa meşğül oldı bir kelb (4) geldi sūsamdan yēmege başladı ‘avrat bunu gördi murdār oldı (5) dēyü aldı bāzāra ēletdi bu şoyulmamış sūsama değışdi bāzārda olanlar (6) eyitdiler bu ‘avrat bu şoyulmuş sūsamı şoyulmamış sūsama bir nesneden (7) ötri değışdi konuğ eyitdi bu

şıçan hakkında benüm sözüm de böyledür (8) ya'nî böyle olduğu da bir nesneden ötridür sen ise yavuz şikâyet (9) eyledün baña bir kazma götür tâ ki şıçanın yuvasını kazayın hâlini bilüp aña (10) göre iş edelüm vardı ol şâlih kimesne ba'zı konşılarından (11) bir kazma aldı getürdi şıçan eydür ben kendü yuvamda degül idüm gayrı yuvada (12) idüm bunların bu muşâhabetlerin hepêşidür idüm benüm ve yuvamda biñ altun (13) var idi kim kuduğın bilmez idüm konuk kazmağa başladı hattâ altunları gördi (14) ve aldı şâlihe eyitdi bu şıçan bu işleri hepaltun kuvvatıyla eder imiş (15) zîrâ mâl kişiye kuvvat-ı kalb vürür katlan hele bu altun gètdükden sonra artuk (16) böyle etmege kâdir olmaz şıçan eydür vâkı'â dedüğü gibi altun gètdükden sonra (17) bende kendümde bir za'f ve eksiklik müşâhede eyledim benüm kendü yuvama geldüm (18) vaktâ ki ertesi oldu benüm sayemle geçinen şıçanlar yanıma geldiler ve eyitdiler gâyet (19) aç olduk hemîşe bize ètdüğün ihsânı etmedün bizüm ise senden gayrı

[65a]

(1) kimsemüz yokdur bize bir tedârik eyle ben dahı kalkdum gètdüm şıçanlar dahı (2) yanuma düşdiler evvelki yere vardım her bâr ki zenbîle şıçrayup girmek (3) murâd edindüm kâdir olamadum şıçanlar benüm bu hâlümü gördiler biri birine eyitdiler (4) bu da bizüm gibi gayrı kimesnenün ihsânına muhtâc olmuş hemân beni terk (5) edüp kodılar gètdiler ve baña cefâ etmege başladılar vardılar düşmenlerime koşladılar (6) ve benüm 'ayblarımı söylemege başladılar düşmenlerüm yanında hîç baña bakmaz oldılar (7) ben eyitdüm ne 'aceb döst ve yoldaş hepmâl ile olur imiş ve dahı (8) kuvvat ve fikr de mâl ile olur imiş mâlî olmayan kimesneyi şöyle buldum ki (9) kaçan bir nesnenün olmasun murâd edünse yokluk aña mâni' olur imiş (10) şol şahrâlarda kalan yaz yağmuru şuyı gibi ki çok olmaz ki vara aña (11) denize karşı bil ki yerinde kalur gèdereğ güneş kurıdur şol kimesnenün ki (12) döstları ve oğulu olmaya ol kişi 'âlemde meşhûr olmaz kitâbet bu maḥale (13) gelmişdür inşâ'allâh-u te'âlâ ve şol kimesnenün ki 'aklı olmaya dünyâsı (14) ve âḥiret olmaz ve şol kimesnenün ki mâlî olmaya hîçbir nesneye kâdir olmaz (15) zîrâ bir kimesne fakîr olsa döstları ve muşâhibleri andan munkâti' olurlar (16) ve bu da olur ki nefsi için ve 'ıyâli için ba'z[ı] yaramaz nesneler irtikâb (17) eder ki dînine zarar olur hem dünyâsı ḥarâb olur ve hem âḥireti hîç dünyâda (18) fakîrlükdan güç nesne olmaz fakîrlük ḥalkun nefretine sebebdür ve 'aklı (19) zâyil eder ve dahı 'ilmi yoğ eder şâhibini ḥor ḥakîr eder ve başına belâlar getürür

[65b]

(1) ve gâh olur ki kişiye terk-i hayâ ètdürür bir kişinün hayâsı adını gèdicek (2) sürürü ferihî gèder ve sürürü gèdicek ḥalk sevmez olur ḥalk sevmeyecek (3) ezâ ederler gördüm ki bir kimesne kaçan fakîr olsa emîn iken maḥal tōhmet olur (4) her kişi sū-i zann eder ve gayrısı

günāh  tse andan bil rler ve her  ıfat ki  anıye (5) medi  olur fak re zem olur ve da ı  ı an eyd r ol  onuk vakt  ki altunları (6) aldı k sesine  odı vakt  ki a  am oldu ba ı altına  odı  a d (7)  tdim ki altunun ba  zısın alam y ne mek numa  etem t  ki evvelki  uvvatum y rine (8) gele ve d stlarum y ne ba a geleler   lih uyurdu vakt  ki ba ı yanına vardum (9) oyandı ve ba a bir nesne ile urdu ba uma t  und    yet a ırdı hem n (10) d nd m yuvama geld m vakt  ki ba umun a rısı  etdi y ne hır  ve t ma    lib (11) oldu y ne  ı dum evvelki niyyet  zerine   n y ne yanına vardum bu kez ba a bir (12) uru  urdu ki hatt  benden  anlar a dı ve ar am y re geldi g c ile y ne yuvama (13) geld m bir zam ndan  a lum ba uma geldi m la bir nefret h  ıl oldu kim hatt  (14) her nerede m l zıkr olunsa y reg me h vf d  er oldu ve da ı g rd m her (15) bel  ki adama gel r hır  ile t ma dan gel r ve bu d ny  ta  ili i  n (16) n  e zahmetler ve uzak seferler irtik b olunur hem n r zi olup (17) kan  atden ey  nesne g rmed m ve hi bir vechle ta b r  d p bozulma a da (18)   re yokdur   kil oldur ki olaca ı ve olmayaca ı fark  de h z r  ı olup (19) ta  il m mk n olmayan nesnelerden r c   tmekd r d ny  t lib olan

[66a]

(1) kimesne her zam n bel da ve ta abdudur z r  hır  ve t ma  d yim  (2) anı ta r k  tmekded r ben da ı h l me r zi ve   kir olup   lih n (3) evinden  ahr  c nibine  td m g gercin cinsinden bir d st m var idi (4) ve bir d st da ı h  ıl oldu  ar a cinsind[e] ve ol  ar a sen nle (5) d stlığını ve bunda sa a gele h kmi¹² s yled kde diled m ki ben da ı (6) sa a gelem ve yalnız  alma dan b -h z r oldum z r  bunu bil rem ki d ny  lezzetlerinden (7) y r n mu  ahabetine mu  dil olur nesne yokdur ve bir  am ve  u  a da ı (8) yokdur ki d stların  etmesi  u  ası gibi ola pes bunu bild m ki (9) evvel t leb olunacak yolda lardur amm  y yecek ve t racak y r elbette ele girmemek (10) olmaz bir ki iye d ny  n   adar el v rse y d  i ve   yd  i biraz nesne ile olur (11) b kisi hem n z yid nesne olur ben sa a geld m beni  arda lu a  ab l eyle (12) d di vakt  ki  ı an h k yeti tam m  tdi  abluba a m l yemetle cev b v rdi (13) ve eyitdi sen n s z n i   it m l kin   yle anladum ki bu  ekd   n  ı  alardan (14) fi'l-c mle b -h z rlu un ola b -h z r olmasın hem n eyl k  zerine ol (15) z r  eylemek f ide  tmez  amel olmayınca  ol hasta ki kend n n mar zına n fi  olan (16)  il cı bilse ve eylemese ol bild  in n f idesi olmamı  olur ve mar zına (17) bir h ffet ve istir hat bulmamı  olur sen da ı  ilm n i  amele  et r m l yoklu ına (18)  u  alanma z r  ehl-i kem l olan her nereye varsa ri  yet ve h rmet bulur (19) n   adar fak r ise de  ol arslan gibi ki her n   adar za  f de olsa

¹² Kelime h kni olarak yazılmı tır fakat olması gereken bi im h km'd r.

[66b]

(1) yène mehābet muḳarrerdür ammā şol ğanī ki kemāli olmaya ḥōr ḥaḳīr olur mālī (2) nè ḳadar çoğ ise de şol kelb gibi ki her kişi ḥōrlar bu ğazanda altun (3) ṭavḳı da var ise ve daḥı ğurbete düşdüğüne incinme zīrā ‘āḳil olan (4) kimesne her nè ḳadar diyār-ı ğurbete düşse yène kend[ü] eglencek ḳadar nesnesi (5) vardur şol arslan gibi ki her nereye varsa kendüyi bēsleyecek ḳadar ḳuvvatı (6) vardur ve daḥı dēmeye ki evvel vāfir mālum vardı şimdi bir aḳçeye muḥtāc (7) oldum zīrā māl ve dūnyānuñ sāyir metā‘ı gelmelü olıcaḳ ğāyet tēz gelür ve ğetmelü (8) olıcaḳ da yène tēz ğeder birḳaç nesne vardur ki anuñ şebātı yoḳdur birisi (9) gökyüzindeki buluddur ve ēkincisi yaramazlaruñ muḥabbetidür ve üçüncisi ‘avrat (10) tāyifesiniñ ‘aşkıdur dördüncisi yüze ğülmekdür ve bēşincisi çoḳ māldur (11) pes ‘āḳil olan kimesne çoḳ mālā sevünmez az mālā yētünmez zīrā ‘āḳil kişiniñ mālī ‘aḳlıdur (12) ve daḥı işledügi ‘amelidür ki āḥiretde kendüye nāfi‘ olur ki mevt adama bir uğurdan (13) ğāfil iken gelür ecel nè zamānda gelecegi ma‘lūm degildür ḳablubağa bu ḳadar naşīḥatler (14) édüp eyitdi sen benüm naşīḥatime muḥtāc degilsin zīrā kendüğe nāfi‘ olanı (15) bilürsin lākin senüñ murāduña müsā‘ade ēdeyim ve ben ḳādir olduğum seniñ (16) yoluñda dirīğ degüldür vaḳtā ki ḳarğa ḳablubağanuñ şıçana mülāyemetin ve luṭf ile (17) ḥavābını ğördi ğāyet sevündi mesrūr oldı ve eyitdi beni ğāyet sevündürdüñ (18) ve baña küllī iḥsān ētdüñ ḥaḳ te‘ālā seni de böyle sevündüre zīrā ehl-i dūnyā (19) dāyimā şād [u] mesrūr olup uyutumu söylenmege lāyık ol kimesnedür ki evi

[67a]

(1) her zamān ḳonuḳdan ḥālī olmayup ğāḥ ol anları ve ğāḥ anlar anı sevindürüp (2) rūzigār ğeçüre ğanī ol kimsedür ki mālını ğayrılarla bile yēye ḳarğa bu ḥālde (3) iken ḳarşudan bir geyik geldi bunlardan ṭarafa ḳarğa ve şıçan ve ḳablubağa hep(4) ḳorḳdılar ḳablubağa şuya ṭaldı şıçan yuvasına ḳaçdı ḳarğa uçdı (5) ağaç üstine ḳondı geyik şuya geldi bir miḳdār şı içdi andan şonra (6) başın ḳaldurdu ḥavf-nāk ṭurdu pes ḳarğa gökyüzine ḳıḳdı (7) tā ğöre ki bu geyigüñ isteyicisi var mıdur her ṭarafa baḳdı kimse ğörmedi (8) ḳablubağaya ḳağırdı tā ki şudan ḳıḳa ve şıçana eyitdi çoḳ ḳorḳma ḳorḳacaḳ (9) nesne yoğ ancak ḳarğa ve ḳablubağa ve şıçan yène yerlerine geldiler ḳablubağa geyige (10) eyitdi daḥı iç şudan ḳorḳma geyik daḥı yaḳın geldi esenleşdiler ḳablu- (11) -bağa geyige eyitdi nereden gelürsiñ geyik eyitdi ben şu şahrālarda gezerdim (12) avcılar beni ḳodılar ğāḥ şunda ğāḥ bunda ğētdüm bu ğün ise ırāḳdan bir ḳaraltı (13) ğördüm ḳablubağa eyitdi ḳorḳma biz buralarda ḥiç avcı bilmezüz ve bizüm saña muḥabbetümüz (14) ziyādedür ve buralar ğüzel otlu şulı yerlerdür geyik bunlara meyl muḥabbet eyledi (15) bunlarla bile oldı bir orman var idi anda cem‘ olup muşāḥabet ēderler (16) idi bir

gün yene karga ve şıçan ve kablubağa ve geyik ol ormanda cem‘ oldılar (17) geyik kalkdı gétđi bir zamān gördiler gelmedi ‘acabā başına bir belā mı geldi (18) ola dēyü merhametlerinden kablubağa ve şıçan kargaya eyitdiler uç havāya çık (19) bolayki geyigi görebilesin karga dağı hōş dēyüp gökyüzine çıkđı

[67b]

(1) gördi ki geyik eli ayağı bağlanmış bir yerde yatur tēz hemān kablubağaya ve şıçana (2) haber eyledi kablubağa ve karga şıçana eyitdiler bu işi senden gayrı kimse (3) göremez meded bir dermān ile hemān şıçan tēz kendi geyige geldi ve eyitdi (4) nēden bu vartaya düşdün sen hōd bir ‘ākıl zīrek kimesne idün geyik (5) eyitdi kazā gelicek zīreklik nē fāide eder bu ekisi bu muşāhabetde iken (6) kablubağa dağı çıka geldi geyik kablubağayı göricek eyitdi sen gelmemen (7) gerek idün ma‘kūl etmemişsin zīrā avcı ki gele ve benüm ayağımı şıçan kardaşım (8) çözmüş ola ben kaçır kurtulurum ve şıçan kardaşımın taşlar arasında (9) gizlenecek yerde çokdur ve karga ise uçarsın birer yerde gizlenebilirsin (10) ve nē kaçabilirsin korkarın seni avcı helāk eder kablubağa eyitdi (11) ol dirlik degüldür ki yoldaşdan kardaşdan ayru olan ve hīç (12) bir belāya şabr olmaz illā kişi kardaşına bulaşduğı zamānda birbirine hālını (13) ve rāzını açup söyledüğü zamānda olur bir dōstı bir dōstdan (14) ayırmak cānından ayırmak gibidür hūzūrı ve sürūrı gēder cemī‘ ‘ömri hasret ile (15) geçer dağı kablubağa sözün bitürmedin avcı çıka gelür şıçan da geyik ipini ve bağını (16) çözmüş bulunur geyik kalkır kaçır ve karga uçar ve şıçan bir delige girer avcı (17) gelür görür ki geyik bağladuğı ip pāre olmuş dört tarafına bakar kablū- (18) -bağadan gayrı kimse görmez tutar kablubağayı bağlı kor şıçan ve geyik ve karga (19) kablubağanın tutulduğına bī-hūzūr olurlar şıçan eydür bir belādan kurtulmazuz

[68a]

(1) illā bir belāya dađı mübtelā oluruz gerçek imiş ol söz ki bir kimesne hūzūrda- (2) -dur mādāmki ayağı sürçmeye sürçükden sonra hemān biri ardı sıra (3) belā eksük olmaz işte bu hāllerdür beni ehlümden ve mālumdan ve memleketümden (4) ve yerümden ve sevgilü dōstum kablubağadan ayıran kablubağanın baña dōstluğı (5) allāh için idi hīç bu ğaraž için degül idi bu elem bize sayır geçen (6) elemelerümüzi andırdı şol yara gibi ki üzerine uralar birünge yaranın elemi (7) ve birünge urmak elemi andan sonra karga ve geyik şıçana eyitdiler sen nēçe bī-hūzūr (8) olduŋsa biz de öyle bī-hūzūruz bu sözler aña fāide etmez hemān bir çal (9) varsa anı gör zīrā derler ki bahādur olan kimesne düşmene buluşacak (10) bellü olur ve emīn olan kimesne alışveriş etdüğü zamānda bellü olur (11) ve oğul fakīrlukda bellü olur ve yoldaş ve kardaş belā geldüğü zamānda bellü (12) olur ve ‘aql fikre muhtāc olunduğı zamānda bellü olur

şıcan eyitdi (13) ben bu bābda tedbīr bunı anlarum ki geyik gêtsün yol üzerinde yaralı gibi (14) akşarak görünsün ve karga üstine konsun bunun üstünden (15) yer gibi olsun ben ise avcınun ardına düşeyin ve yanına yaklaşayın (16) ricā ederin ki seni gördüğü gibi okını yayını ve kablubağayı orada (17) koyup senün arduñca gēde kaçan saña yaklaşa bir miqdār dahı kaçır gibi (18) ol ve yēne yap yap gēt ve yēne yaklaşduķca bir miqdār dahı kaçır gibi ol (19) bu hālını nē kadar ēdebilirsen ēt bolayki ben kablubağayı çözüp kırtara

[68b]

(1) bileydüm ve dönüp yerümüze gēdeydük geyik ve karga ol dēdüğü gibi eylediler (2) vaķtā ki avcı bunları gördi ardlarına düşdi geyik şıcanun dēdüğü (3) gibi eyledi hattā avcı yoruldı döndi geldi görse şıcan kablubağanun (4) bağını kesmiş ve gētmişler gördi ki ipi pāre olmuş fikr ētdi ki bu geyik (5) hīle ile beni yokdur bildürdi ve karga üstinden yer gibi oldu meger yēmez imiş (6) ve kablubağanun bağları pāre olmuş bu yerler nē ‘aceb yerler dilver sehḥārlar ve cerler (7) yeri ancak dīv geldüğü yere döndi gētdi geyik ve karga ve şıcan ve kablubağa (8) yēne ol ormanda cem‘ olup gönül hōşlığıyla rüzgār geçürdiler bu bāb (9) dōstlarun biri biriyle mu‘āmelesi şūretidür ḥükkām pādīşāhlara (10) herkese i‘timād ētmemek beyānında melik debşelīm ḥakīm beydebāya eyitdi ki şol (11) ‘adüvv ki aña inanmamak ve aldanmamak gerekdür egerçi ki muḥabbetde izḥār ēderse (12) anun mişlincēdür beydebā-yı ḥakīm eyitdi bir kimesne ki düşmenine aldana ve ma‘zūr (13) ola anun başına kargılardan baykuşlarun başına gelen gelür melik debşelīm (14) eyitdi ol nēcedür beydebā-yı ḥakīm eyitdi bir tağda bir böyük incīr ağacı (15) var idi ki üstinde biñ karganun yuvası var idi ve içlerinde yēne kendülerinden (16) bir pādīşāhları var idi ve yēne ol tağda bir yer var idi ki anda biñ (17) baykuş yuvası var idi ve bunlarun içlerinde kendülerinden bir pādīşāhları (18) var idi ve ortalarında küllī ‘adāvetleri var idi bir gün baykuşlar pādīşāhı çıkıdı (19) bu kargaların üzerine vardı başdı kargılardan çok kimse

[69a]

(1) kırdı öldürdi ertesi kargalar pādīşāhı da kargaları cem‘ (2) eyledi ve eyitdi başunuza gelen belāyı gördünüz mi sizden nē kadar kimse öldi (3) ve nē kadar kimse esīr oldu ve nē kadar yaralı oldu bunlar epsem ötürmeyüp (4) yēne de gelseler gerekdür bunlarun içinde bēş karga var idi ki gāyet ile (5) tedbīrde ve fikrde eyülük ile anılurlar idi pādīşāhlar ekşer umūrını anlarla (6) müşāvere ēder idi vezīrleri idi pādīşāh evvelkisine eyitdi burada (7) senün fikrün nēdür nēce ētmek gerek ol eyitdi burada benim fikrim ḥükemā (8) ve ‘ulemā zikr ētdükleridür ki muķātelesine kādir olmaduğı düşmenden kaçmak gerekdür (9) gayrı çāre yokdur pādīşāh ēkincisine eyitdi burada senün fikrün (10) nēdür ol eyitdi kaçmak fikri fikr degüldür bir def‘a

şınmağ ile kişi (11) kendü yerini ve yurdunu düşmene mi vèrür hõr ve zelîl olmağı ihtiyâr mı eder (12) bunu etmek ma'kûl degüldür lâkin hepcümlemüz fikri bir yere kıoyalum düşmene (13) muqâbele olmağa hâzırlanalum ortamuzda gözciler kıoyalum gâfil bulunmayalum (14) eger düşmen gelürse uğraşalum yüz döndürmeyelüm yerümüz (15) bekleyelüm yad ayak başdurmayalum hattâ fırsat bulup gâlib olunca (16) ve eger fırsat el vermeyüp tâli' müsâ'id olmazsa ol vaqt kaçalum (17) hele kâdir olduğumuzu dirîğ etmemiş olalum pâdişâh üçüncüsine (18) eyitdi senün fikrün nêdür ol eyitdi bu êkisiniñ dedügin ma'kûl (19) görmezem bil ki benüm fikrüm budur ki gözciler ve cäsüslar gönderesin

[69b]

(1) tâ ki anlarun hâlini varalar yoklayalar göreler ki bizümle şulh etmek yanlarında câ'iz midür (2) eger öyle ise biz dahı şulh etmek üzerine olup yıldan yıla bir miqdâr harc (3) vèrelüm tâ ki havfdan emîn olup memleketümüzde huzûr ile oturalum zîrâ kaçan (4) 'adüvvnün şevketi ziyâde olup fesâd ihtimâli olsa pâdişâhların (5) tedbîri böyledür ki bir miqdâr mâl vèrilür zîrâ mâl pâdişâhlardan (6) ve memleketden ve re'âyâdan belâyı def' içündür pâdişâh dördünciye (7) eyitdi sen nê dersen bu şulh ma'kûl midür ol eyitdi ma'kûl degüldür (8) belki biz yerümüz ve yurdumuz terk edüp diyâr-ı gurbeti ve fakr u fenâyı ihtiyâr etmek (9) yègdür düşmene zebûn olmağdan huşûşâ bir ma'kûle alçak tâyife olalar (10) büyük biriyle biz bunlara bu şulh-ı kışsa sen i'lâm etseñ dahı yaramaz olurlar (11) pâdişâh beşincisine eyitdi senün fikrün nêdür ol eyitdi eger uğraşmak dersen (12) dersen aña mecâl yokdur zîrâ düşmen kavîdür 'ulemâ demişdür ki bir kimesne (13) düşmenini ve kendü nefsinı bilmeyüp muqâbelesine kâdir olmaduğı düşmen ile (14) muqâbele eylese kendünün helâkine sa'y etmiş olur düşmen her nê kadar hõr (15) ve haķîr ise de hõr görmemek gerekdür eger hõr görürse aldanmış olur (16) ve aldanan kimesne düşmenine mu'âvenet etmiş olup kendüyı helâk (17) etmiş olur biz bunlardan dâyim havf üzerineyüz egerçi bunlar şimdi (18) ta'arruz etmezler ise de yene i'timâd etmek olmaz zîrâ 'âķil olan düşmenden (19) hiçbir vaqt emîn olmaz eger ırağ ise yene gelmek ihtimâlin vèrür ve eger

[70a]

(1) yakın ise muqâbele ve muqâtele ihtimâlin vèrür ve eger düşmeni mağlûb eyleyüp (2) sırısa pusıda adamı ölüp cümlesi olmak ihtimâlin vèrür hâşıl-ı kelâm hiçbir vechle (3) düşmenden aman yokdur 'âķil olan kimesne cenkden kaçar meger ki andan gayrı dermân (4) kalmaya zîrâ cenkin nafaķası cândur sâyir nafaķaları mâldur baykuşlar ile (5) cenk etmek ma'kûl nesne degildür pâdişâh eyitdi çünkü cengi münâsib (6) görmedik yâ râ'ik fikrin nêdür ol eyitdi şol pâdişâh ki dâyim işi (7) müşâvere ile ola anıñ işi cemî'ân şavâb olup leşker ile ve mâl ile (8)

vāşıl olunmayıcak zaferlere ve nuşretlere vāşıl olup fikr ile iş işleyen pādişāh (9) düşmenin miqdārını ve cengiñ fursatını ve nerede cenk olacağını ve düşmenin (10) hīlesini hepbilmiş olur ve aña göre ‘amel etmiş olur her hāli fikr eder ve ma‘kūl (11) olanı takdīm eder çāk varup murādına vāşıl olunca ve eger bir kimesne (12) dōstlarıyla ve vūzerāsıyla müşāvere etmeyüp kendü bilişine gēde çok (13) devlet sürmez zīrā devleti hāk te‘ālā şol ‘ākıllere vērmişdür ki yēne (14) ‘ākılleriñ sözin ve naşihatın diñleye sen ise bir pādişāhsıñ ki bu (15) dēdüklerimiz sende vardur ben dañı saña bildüğüm söyledim ve bir sözüm dañı (16) vardur bir miqdārın āşikāre söylerin ve bir miqdārın gizli söylerin (17) ammā ol āşikāre söyleyeceğim oldur ki anlarla cengi ma‘kūl görmedigim gibi (18) anlara baş egüp muṭī‘ olmakda ma‘kūl degildür zīrā ehl-i ğayret olan (19) ğayret altında olmañ yēgdür düşmene zebūn olmağdan belki biz de tedārük

[70b]

(1) üzerine olup ğaflet etmemek gerekdür ammā ol gizlü söyleyeceğim (2) oldur ki egerçi ki yuvamızda müşāvere etdiñiz ammā rā’ ikiniz ve fikriñiz nēniñ (3) üzerine qarār tutdı ise izhār etmeyesiz kimse bilmeye pes (4) pādişāh eyitdi hīç bilür misin bu baykuşlar ile qarğalarıñ ‘adāveti (5) evvel nēden oldı ol beşinci vezīr eyitdi belī bilürem bir qarğa bir kerre (6) bir söz söylemişdür ol sözden olmışdur pādişāh eyitdi ol (7) söz nēdür ol vezīr eyitdi bir zamān bir ālāy kuşlar ki pādişāhları (8) yoğ imiş cem‘ olurlar bir baykuşu pādişāh etmek isterler bunlar bu hālde iken (9) aralarına bir qarğa gelür kuşlarıñ ba‘zısı eydür şu qarğaya da müşāvere edelüm (10) görelüm nēdür bunlar dañı qarğaya müşāvere ederler qarğa eydür eger (11) dünyādan tāvus ve tūrna ve kaz ve göğercin yoğ olsalar yēne siz (12) bu işi etmemek gereksiz zīrā ki baykuş cemī‘ kuşlarıñ çirkini ve yaramazı (13) ve uğursuzıdır ve dañı ‘aklı eksikdür ve kemāl-i mertebe ğažab üzerinedür (14) ve aslā şefkati yoğdur bunun biriyle gözi de görmezdür anı pādişāh etmek (15) münāsib degildür varıñız kendü maşlahatıñız tedārik ediñiz ol tāvşan (16) eyitdügi gibi kuşlar eyitdiler ol nēcedür qarğa eyitdi filler memleketinde (17) şular kurımiş fillere ğāyet şusuzluk kār eylemiş pādişāhlar yēne (18) varurlar şusuzluğdan şikāyet eylerler pādişāhları şu aramağa eṭrāfa (19) adamlar gönderür gönderdügi adamlar gelürler fulān yērde bıñar var adına

[71a]

(1) kameriyye dērler ğāyetde çok şuyı var dēyü haber getirürler pādişāhları da (2) filleri anda gönderür anda vāfir tāvşanlar varmış filler bunları (3) başarılar helāk ederler tāvşanlar da cem‘ olurlar pādişāhlarına varurlar (4) eydürler bize olan hāli bildiñ bize bir dermān eyle tekrār yēne gelüp bizi dañı (5) artuğ kırmayalar pādişāhları eyitdi her kimse ki fikrinde şavāb (6)

üzerinedür yanıma gelsün fîrûz dërler bir tavşan öğine gelür ki kemâl-i (7) 'aqlıla meşhûr idi eydür pâdişâh beni fillere göndersün ve yanıma bir emîn (8) kimesne dağı koşsun tâ ki benim dëdügüm göre ve eşide ve pâdişâh eyitdi (9) senden emîn kimesne olmaz biz saña râzîyuz ve saña inanuruz yörü (10) hemân mülâyemet üzerine ol fîrûz dağı gëtdi fillere vardı bir depecik (11) üstine çıkdı ve filler pâdişâhına çağırdı ve eyitdi ey filler pâdişâhı (12) beni saña kamer ya 'nî ay gönderdi ve elçiye zevâl yok fîl eyitdi nè içün (13) gönderdi fîrûz eyitdi ay şöyle dëdi ki bir kimesne kendünün kuvvatına (14) ma'rûz olup za'iflere ve bî-çârelere cefâ eyleye anıñ kuvvatı kendünün (15) helâkine sebep olursın kuvvatını vesâ'ir hayvânâtın za'ifliğini bilüp (16) kuvvatına mağrûr olup benim bıñarına geldin şuyından içdin ve fillerin (17) dağı bile getirüp şuyunu bulandurup murdâr ëtdürdün eger tekrâr yëne (18) böyle ëdüp gelürsen göziñi görmez ëderin ve seni helâk ëderin fîrûz (19) yëne eyitdi eger sen benim sözlerime inanmazsan yëne ol kameriyye bıñarına gel gör

[71b]

(1) dëdügüm olur mı yoksa olmaz mı filler pâdişâhı fîrûzun bu sözinden (2) 'acaba geldi pes fîrûz ile ol bıñara gëtdi vaqtâ ki ol bıñara vardı (3) ayın 'aksini şu içinde gördi fîrûz eyitdi hortumla bu şudan (4) al yüzün yuv aya secde eyle pes fîl dağı hortumunu şuya şokdı (5) şu hareket eyledi fîl şandı ki ayın ziyâsı hareket ëder fîrûza eyitdi mi (6) 'aceb ay bize gâzab mı eyledi niçün böyle hareket ëder fîrûz eyitdi belî öyledür (7) filler pâdişâhı bunu eşidicek secdeye vardı ve bir dağı bu bıñara gelmege (8) tevbe eyledi kargâ eyitdi yoñaruda söyledüğüm kabâhatlerinden mâ'adâ baykuş (9) hîle-bâzdur ve kavline tırmar kimesnedür pâdişâhların yaramazı ol (10) kimesnedür ki kavline tırmaya hîle ve hud'a üzerine ola ve şol (11) kimesne ki bir kavline tırmar pâdişâha mübtelâ ola keklik ile tavşanın (12) başına gelen anıñ başına gelür kuşlar eyitdiler ol nêcedür kargâ (13) eyitdi benim bir keklik konuşum var idi bir yuva yapmış idi anda olur (14) idi benim yuvama olduğı ağaca yakın idi ekşer zamânda biri birimize (15) râst gelüp buluşurduğ bir gün bu kekligi görmez oldum bilemedüm ki nêce (16) oldu bunun üzerine çok zamân geçdi hattâ şöyle şandım ki helâk (17) olmuşdur bir tavşan geldi bunun yuvasına girdi anda sâkin olmağa başladı (18) ben ise tavşana huşûmet ëdüp söylemedin kaçdım tavşan (19) kaldı nêce günler orada oldu bir gün keklik çıka geldi tavşan kendü

[72a]

(1) yuvasında gördi eyitdi bu benim yerimdür sen buradan çık gët tavşan (2) eyitdi yok bu yer benimdür sen yalan söylersin eger senin ise işbât (3) eyle keklik eyitdi yer benimdür ve benim idüğine şahidler de vardur tavşan (4) eyitdi nè ola bir kâdî bulalum varalum keklik eyitdi burada yakın (5) yerde bir kâdî vardur bu derenin kenârında sâkin olur bir kedidür gâyet (6) şâlih

‘ābid kimesnedür muttaşıl namāz kılar ve her gün oruç tutar bir cānvarı (7) incitmez ve hīç kan dökmez ot ile şuyla geçinür kanā‘at eder yörü (8) aña vèrelüm da‘vāmızı diñledelüm tavşan nè ola dèyüp ol kādīya (9) gètdiler karga eydür ben dahı bunların ardına uydum bile gètdüm tā ki görem (10) ol şāyim olan kedi bunlara nèce hüküm eder vaqtā ki kedi ırakdan (11) bunları gördi kendüye gelürler eki ayağı üzerine tırdı namāz (12) kılmağa başladı tavşan bunun bu hālını göricek ta‘accüb eyledi kedinin (13) yanına vardılar huzū‘ ve huşū‘ ile önünde tırdılar da‘vāların (14) söyleyüp ortamızda hüküm eyle dèdiler kedi dahı eyitdi kādīya nèce olmışdur (15) evvelinden āhirine varınca söylen anlar dahı olduğı üzerine söylediler kedi (16) eyitdi gāyet pīr olmuş mıdur kulaqlarım bir mīkdār eşitmez olmışdur dahı yakın (17) gel ki bolayki eşideydim bunlar dahı yakın geldiler kışşayı tekrār söylediler (18) kedi eyitdi kışşayı tamām anladım ammā size evvelā naşīhat edeyin naşīhatım (19) budur ki talebinüz haq olsun haqdan gayrı nesne istemek zīrā haq tālib

[72b]

(1) olan kimesne dünyāda ve āhiretde eyülik bulur da‘vāsında mağlūb da (2) olursa bātıla tālib olan kimesne yaramazlık bulur da‘vāsında gālīb de (3) olursa zīrā dünyāda taḥşīl olunan nesnelerde ‘amel-i şālīhinden gayrı (4) bir nesneden kişi āhiretde nef‘ görmez ‘ākıl ol kimesnedür kendüye nāfi‘ (5) olup ebedül-ābād kendüyle bile qalacak nesneye sa‘y etmek gerek gayrısın (6) hepterk etmek gerek kedi bu maqūle sözler söyleyüp bunlarda tamām (7) diñleyüp ‘ākıl olmuş iken hemān üzerlerine atılup ekisinde tutup (8) helāk eyledi karga eyitdi baykuş dahı sāyir ‘aybından mā‘adā bu (9) maqūle hīle ve hud‘a üzerinedür şakınasız pādīşāh etmeyesiz (10) kuşlar dahı karganın bu sözi ile baykuş pādīşāh etmekden ferāgat (11) ètdiler ol pādīşāh edecekleri baykuş gāyet bī-huzūr olup kargaya (12) eyitdi beni gāyet rencide ètdin ve mabeynimizi küllī ‘adāvet bıraktın şimdiye dek (13) seninle bir ‘adāvet olacak nesnemüz olmamış idi bu işi sen baña (14) neden ètdin emdi senin tayıfeñle bizim tayıfemizin mabeynine küllī (15) ‘adāvet bıraktın dèyüp gāzab ile baykuş gètdi karga bu ètdüğü (16) işe peşimān oldu ve eyitdi nè ‘aceb ben kendü sözümle hem nefsime (17) ve hem yoldaşlarıma düşmen kazandım ol beşinci vezīr eyitdi işte (18) baykuşlarla bizüm mabeynimizdeki ‘adāvete sebeb bu olmışdur pādīşāh eyitdi (19) ma‘lūm oldu ammā çāre nédür nè eylemek gerekdür ki hem bizim ıztırabımız

[73a]

(1) def‘ ola hem leşkerimiz ra‘iyyemiz huzūr eyleye vezīr eyitdi cenk etmegi ki (2) evvelde ma‘kūl görmemiş idin yene anın üzerineyem lākin ümīdüm budur ki (3) ba‘zı hīle ve tedbīr edeyüz ki ol sebeb ile murādımıza vāşıl olup (4) esvede hāl olavuz zīrā nèce ‘amel vardır ki

zor ile ele girmez tedbîr (5) ve hîle ile ele girür şol tâyife gibi ki bir ‘âbidin elinden koyunun aldılar (6) pâdişâh eyitdi ol nêcedür vezîr eyitdi bir ‘âbid bir semüz koyun şatun (7) almış kurbân etmek için boğazına bir ip takup yidüp gèderken (8) birkaç kimesne bunu görerler biri birine eydürler hîle ile şu koyunu (9) şu kimesnenin elinden almak gerekdür içlerinden birisi karşısına gelür (10) eydür bu kelbi neylersin ba‘dehû birisi dahı gelür eydür bu kelb ile şikâre mi (11) gèdersin ba‘dehû birisi dahı gelür eydür şu şûfîler ‘âbidler kaftânın geyen kimesne (12) şûfî degil gibi zîrâ şûfîler ve ‘âbidler kelb yidmez bu i‘tibârların her birisi bu (13) minvâl üzerine buña söylediler hattâ bu ‘âbid kimesnenin yanında muqarrer (14) oldu ve yène böyüdüp gètdi ki koyun olmaya belki kelb ola bunu baña şatan (15) benim gözüm bağlamış efsûn etmiş dèyüp koyunun ipini çözüp şalı vèrdi (16) bu ‘ayyâr kimesneler koyunu aldılar ve ortalarında pay èdüp üleşdiler ben (17) bu meşeli anıñçün getürdüm ki tâ bilesin ki hîle ile kişi murâda vâsıl olur (18) imiş pes rây ve tedbîr budur ki leşker cem‘ olmuş iken anların yanında (19) sen baña gâzab eylesesin ve dahı emr eylesesin ki beni muhkem dögeler ve taşra

[73b]

(1) çıkarup tüylerim ve kuyruğum hepyolalar bir ağacın dibinde beni şöyle ata (2) koyalar ve pâdişâh leşkeri bile fulân yère vara şöyle tura tâ ben işimi işleyince (3) ba‘dehû pâdişâha gelüp haber vèrem pâdişâh dahı bunun dèdüğini eydüp (4) kendü leşkeriyle ol dèdügi yère gètdi hemân ol gèce baykuşlar geldiler (5) gördiler kargalar hepgétmişler hiç kargâ bulamadılar ve bu ağac dibinde (6) olan kargayı da görmediler bu kargâ inleyüp ağlamağa başladı hattâ (7) ba‘zı baykuşlar bunun üzerin[e] eşitdiler pâdişâhlarına haber vèrdiler pes (8) pâdişâhları birkaç baykuş ile kargalardan haber şormağ için (9) yanına geldi bir baykuşa emr eyledi ki sen kimsin dèyü buña şora vesâ‘ir (10) kargalardan haber şora ol baykuş dahı şordı kargâ eyitdi (11) ben fulân bir kulanam ve kargalardan ki haber şorduñ benim hâlimi gördün ben (12) anlardan degülem beni anlar kodılar içlerinden çıkardılar baña bu maqûle haqâretler (13) eylediler baykuşlar pâdişâhı eyitdi bu kargâ kargalar pâdişâhının vezîri (14) ve şâhib-i sırrıdur şoruñ bu haqâreti buña nêden ötri ètdiler kargâ (15) eyitdi bu işi baña kendümün ‘aqlıslızuğı eyledi baykuşlar pâdişâhı eyitdi (16) ol nêce olmuş idi kargâ eyitdi vaqtâ ki siz bizüm üzerimize geldiñiz gâret (17) eylediñiz pâdişâhımız olacak bizi çağırdı ve eyitdi sizin râyıñız ve fikriñiz nêdür (18) bu baykuşlarla cenge mecâliñiz yokdur zîrâ anlar bahâdurlardur ve kuvvatları sizden (19) ziyâdedür pes size lâzım olan budur şulh isteyesiz ve harâc ‘arz èdesiz

[74a]

(1) eger kabûl ètdilerse hõş ve illâ kaçup iklîm gètmek gereksin vesâyir (2) kargalarda haber vèrdüm ki cenk etmek size yaramaz baykuşlara nâfi‘dür (3) şulh yègdür başıñıza belâ şatun

alman zîrâ gâlibi mutlak olan kimesnenin (4) şerri def olmaz illâ hużû‘ ve inkıyâd ile olur pes karğalar benim sözlerimden (5) hazz etmediler baña gaza eylediler ve baña bu işleri eylediler vaktâ ki baykuşlar (6) pâdişâhı karğanın sözlerin eşitdi vezîrlerinden birisine eyitdi (7) bu karğanın hakkında nè dërsin vezîr eyitdi bu karğanın emrinde hîçbir hâl (8) bu kadar katlinde ‘acele etmekden gayrı zîrâ bu karğaların büyüklerindendir bunun (9) katlinde bize çok fâide vardur zîrâ demişlerdür ki bir kimesne bir büyük işe (10) kâdir olsa anı zâyî‘ eylese sonra ona kâdir olmaz pâdişâh bir gayrı (11) vezîrine dağı eyitdi bu karğanın hakkında sen nè dërsin ol vezîr eyitdi (12) benim râyım budur ki bu karğayı öldürmeyesin zîrâ bir düşmen ki hakîr olmuş (13) ola şevketi gëtmiş ola merhamet ve şefkat olunmağa lâyıkdur ki öldürmeyüp (14) müsâmağa etmek gerekdür ve bir kuş bir çalıya sığıncağ lâyıkdur ki emîn ola (15) ve bu da olur ki bir kimesne düşmenine bir cüz’-i bahâne ile döst olur (16) şol bâzîrgân gibi ki hırsıza muhabbet etti birazcık nesneden ötri (17) pâdişâh eyitdi ol nêcedür vezîr eyitdi bir mâlî çok bâzîrgân (18) varmış gâyet koca adam imiş bir ‘avrat var imiş gâyet ile¹³ şâhib-cemâl (19) güzel imiş ve tâze imiş bu bâzîrgân buña gâyet ‘âşık imiş ‘avratı kendüyi bâzîrgâna

[74b]

(1) teslîm etmez imiş ‘avrat böyle edükçe bâzîrgân dağı artuk mahabbet (2) üzerine olur imiş meger bir gece bir hırsız bâzîrgânın evin dalar içeri girür (3) bâzîrgân uyur imiş ‘avrat uyanık oturur imiş hırsızı gördüğü gibi (4) korkusundan bâzîrgânın üzerine atılır pek şarılır bâzîrgân oyanur görür ki (5) ‘avrat kendüye pek şarılmış tûrur gâyet sevinür hazz eder hırsıza eydür (6) her nè alursa al bu ihsâna sebeb olduñ andan sonra pâdişâh bir (7) üçüncü vezîrine dağı sorar bu karğanın hakkında nè dërsin ol eydür (8) benim râyım budur ki bunu öldürmeyesin ve hem ihsân eylesin kendüğe (9) kul eylesin zîrâ ehl-i ‘aql olan düşmenin ba‘zısın ba‘zısına (10) düşürüp ‘adüvv etmekle çok murâdına vâsıl olmuşdur zîrâ ba‘zı düşmen (11) ba‘zı düşmene ‘adüvv olup mâbeynlerinde ihtilâf olmakda olan hâl (12) ol hırsız ile şeytân mâbeyninde olan ihtilâfdaki hâl gibidür (13) pâdişâh eyitdi ol nêcedür vezîr eyitdi bir ‘âbîdî sâlih kimesne var imiş (14) bir kimesneden bir sağmal inek almış bu inegi yidüp evine alup gèderken (15) bir hırsız bunun ardına düşer bu inegi uğrulamak ister bu hırsız bu aralıkda (16) şeytâna râst gelir adam şeklinde hırsız şeytâna eydür sen kimsin (17) şeytân eydür ben şeytânım bu ‘âbîdîñ ardı sıra gèderin halk hep (18) uyuduktan sonra bu ‘âbîdî ben alsam gerekdür hırsızda eydür ben dağı (19) bu inegi uğrulamak isterin êkaside biri birinden ayrılmadılar hattâ ‘âbîdîñ evine

[75a]

¹³ Bu kelimenin üzeri çizilmiştir.

(1) girdi ve inegi dağı bir gayrı eve koydı yemek yedi yatdı uyudı (2) hırsız fikr eyledi ki eger şeytān evvel yapışursa ‘ābid çağırsa gerekdür (3) inegi uğrulamaya mecāl kalmaz ve şeytān fikr etti ki eger evvel hırsuz inegi (4) alursa ‘ābid oyana ‘ābidi alamaya bunlar biri birine düşdiler (5) pes hırsuz çağırdı ki ey fulān seni şeytān almağ ister gāfil olma (6) şeytānda çağırdı ki ey fulān hırsuz inegini uğrulamak ister ‘ābid bu (7) gavgādan oyanur ve kōnşılarda oyanur ekisi de kaçır gider vaktā ki (8) bu vezīrde sözün bitürdi yene çāk evvel şorduğı vezīr ki karganın (9) katline işāret etmiş idi eyitdi bu karga sizi aldar bunun bu (10) yalvarmasına bakman şol ‘āciz kimesneler gibi olmanuz ki kendülerin (11) yalan çıkarup eller inanalar şol bāzīrgān gibi ki gördüğünü yalan şandı (12) ve eşitdiğünü gerçek şandı pādīşāh eyitdi ol nēcedür vezīr eyitdi (13) bir bāzīrgān var idi bir ‘avrat var idi gāyet sever idi bu ‘avrat (14) yabāndan bir kimesneye ‘āşık olmuş idi bāzīrgānın adamlarından ba‘zısı (15) bu ‘avratın bu hālīne vākıf olup bāzīrgāna hālī i‘lām eyleyüp bildürdiler (16) bāzīrgān dağı murād edindi ki bu hālī aşlına vākıf ola gerçek midür (17) yalan midür bile ‘avratına eyitdi bir bilgelik maşlahat düşdi ben fulān köye (18) gētsem gerekdür ve anda bir miqdār eglensem gerekdür başa biraz azık tedārük eyle (19) ‘avrat bāzīrgānın bu sözünden gāyet hāzz eyledi vāfir azık tedārük

[75b]

(1) eyledi ertesı gēdeceğı gün ‘avratına eyitdi kapuları bir hōşca (2) kapa ve evi onat gözet hattā ben gelince hemān çıkdı gētdi biraz gētdikden sonra (3) bir gizlū yoldan yene döndi evine geldi ‘avrat yatduğı tahta bendin altına (4) girdi ve yatdı ‘avrat ol dōstına haber gönderdi ki eglenmeyüp gelesin (5) bāzīrgān bir maşlahatı düşdi gētdi birkaç güne dek gelmez dēyü ol (6) dōstıda gelür yerler ve içerler andan sonra tahta bend üstine çıkarlar (7) şarmaşurlar yaturlar bunlar bu hālde vāfir eglenürler hattā bāzīrgāna uyku (8) galebe eder ayakları tahta bendin altından uzanur ‘avrat görer bilür ki (9) bāzīrgānın ayağıdur hemān dōstına yap yap söyler eydür pek āvāz ile (10) başa şor ki kankımızı pek seversin beni mi yoksa erini mi herīfde dēdüğü (11) gibi şorar ‘avrat eydür ey benim dōstum bunu başa nēye şorarsın biz ‘avrat (12) tāyifesiyüz biz dōstı anıñcün isterüz ki nefsimiz bir miqdār sākin ola (13) yoksa anlar yene yabāndan gibidür biz anlara i‘tibār etmezüz ammā erimiz olan kimesne (14) bize kardaşdan ve atadan yēgdür la‘net ol ‘avrata ki eri anıñ yanında (15) dōstından eyü olmaya kerem eyle bunu bir dağı başa şorma vaktā ki bāzīrgān (16) bu sözleri eşitdi ‘avratının kendüye kemālī muhabbeti olduğına ağladı inandı (17) ve ‘avratına dağı ziyāde muhabbet eyledi tahta bendin altından şabāh olunca- (18) -ya dek çıkdı ‘avratının dōstı olacak kimesnenin çıkup gētdüğün bildi (19) andan sonra çıkdı ‘avratının başı ucına oturdı yelpezesin şaldı

[76a]

(1) hattā ‘avratı oyandı ‘avratına eydür ey sevgüli cânım dağı bir miqdār uyu bu gece (2) uykusuz kaldın eger gönlün benimle olmayacağını bileydin ol herif ile cenk (3) etmek mukarrer idi ben bu mesele sana anıçün getürdüm tā ki ol bāzırgān gibi (4) olmayasın ki gözi ile gördüğünü yalan sana ve eşitdiği yalanı gerçek (5) sana karğaya inanma bu sözler hepyalandı ve dağı bu da ma‘lumdur ki (6) çok düşmen vardır ki kimse zararına kâdir olmaz illā yakınlığı ile olur ben (7) hiç karğa tayıfesinden korkmadım bugün korkduğum gibi huşuśā (8) bu karğayı göreliden şakının gâfil olma dedi pādışāh vesāyir vezīrlar (9) bu baykuşun sözine mukayyed olmadılar tekrār pādışāha eyitdi eger bu karğayı (10) öldürmezsen bārī hāzer üzerine olu bu şerrinden ve mekrinden (11) ve hilesinden emīn olma ben şöyle anların ki bu karğa bizi helāk (12) etmek için gelmiş ola baykuşlar bu vezīrin sözün dinlemeyüp bu karğa ile (13) üns eylediler ve alışdılar ve rāzlarını buja açdılar karğa bunlara eyitdi (14) ne olaydı ben de bir baykuş olaydım düşmenlerimden öcümü alaydım ol (15) vezīr eyitdi sen şol şarāb gibisin ki içinde zehir kâyıl olasın (16) hiç tabī‘atın ve cevherin terk etmege kâdir misin şol şıçan gibi ki güneşi (17) ve buludı ve yeli ve tağı kendüye yār edindi sonra hepbunları terk eyledi (18) bir kendü cinsi bir şıçan buldı anıla çift oldu pādışāh eyitdi ol (19) necedür ol vezīr eyitdi bir ‘ābid kimesne var idi du‘āsı maqbūl kimesne idi

[76b]

(1) bir gün bir şu kenārında otururken bir çaylak geçdi ayağında bir şıçan var çaylağın (2) ayağından düşer ol ‘ābid kimesne buja merhamet eder alur bir bēz pāresine bu şıçan (3) şarar ve yengi içinde kor evine eletmek murād eder haqqa tazarru‘ eder bu şıçanı (4) bir güzel kız şūretine dönderür alur evine eletür ‘avratına eydür bu benim kızımdur (5) ‘avratda bunu alur bēslar hattā böyür balıg olur bu ‘ābid buja eydür ey (6) kızcağızım böyüdün şimden gerü sana er lāzımdur söyle ne maqbūle er istersin (7) kız eyitdi bir kavī mizāçlu er isterin ‘ābid eyitdi meger sen güneşi istersin (8) ‘ābid güneşe geldi ve eyitdi bu kız kendü kızım gibidür sana nikāh etdüm anı (9) üzerine ki senin kuvvatından şedīd kuvvat yokdur güneş eyitdi bulud (10) benden dağı kavīdür zīrā geldüğü zamānda baña galebe eder benim nūrumı örter (11) ‘ābid dağı buluda vardı güneşe dedüğü gibi aña da dedi bulud dağı (12) eyitdi tağ benden dağı kavīdür ‘ābid dağı tağa vardı aña dağı buluda (13) söyledüğü gibi söyledi tağ eyitdi şıçan benden dağı kavīdür zīrā bende (14) delikler deler ki def‘ine kâdir olunmaz ben ‘ābid şıçana vardı aña dağı anlara (15) dedüğü gibi söyledi şıçan eyitdi ben anı nece alabilürin ki ol (16) böyük ve ben küçücek olduğum yer gāyet tardur ‘ābid döndi kıza geldi (17) şıçanın söyledüğün söyledi ve eyitdi ister misin ki du‘ā eyleyem seni yene (18) haq te‘ālā evvelki gibi şıçan eylesün kız dağı rāzī olup hoş dedi (19) ‘ābid dağı haq te‘ālāya du‘ā eyledi şıçana döndi ve ol bir şıçana vėrdiler

[77a]

(1) çift êtdiler işte seniñ meşeliñ hemân böyledür sen qarğalıqdan dönmege (2) mecâli mi vardur êy hîle-bâz dëdi baykuşlar pâdişâhı ve dahı ğayrısı bu vezîriñ (3) sözine iltifât êtmediler ve qarğaya merhamet eyledi ve ri'âyet eyledi hattâ (4) tüyleri bitdi ve semürdi ve dahı bunların fikrlerin hepbildi uğurlayın (5) qarğalara geldi ve pâdişâhlarına eyitdi êdeceğim maşlahatı tamâm êtdüm (6) eger baña yardım êderseñiz baykuşlardan kurtulduñuz qarğalar pâdişâhı eyitdi (7) biz seniñ emriñe tâbi'vüz her nê dërseñ öyle êderüz qarğa eyitdi baykuşlar (8) fulân tağda bir mağârada hepcem' olmışlardur buraya yakın yerde vâfir qurı (9) otun vardur pâdişâh emr eylesün her bir qarğa götürebildüğü kadar ol (10) otunlardan götürüp ol mağâranıñ ağızına döksünler ve çöbânlardan kalan (11) âteşden bir miqdâr âteş alup ben êledeyin anda koyayın vesâyir qarğalar (12) kanadlarıyla yel eylesünler tâ ki ol âteş yansun ve çıkmayup içerde kalan (13) tütünden boğulsun ölsün pes bu qarğanıñ dëdüğü gibi eylediler (14) baykuşlar hephelâk oldılar qarğalar yerlerine sağ ve sâlim gëtdiler (15) andan şonra qarğalar pâdişâhı bu qarğaya şordı ki baykuşlar içinde (16) nêce tırabildin qarğa eyitdi kaçan bir kimesneniñ başına bir belâ gelse (17) şabr ve taħammül êder düşmenine baş eger pâdişâh eyitdi baykuşların (18) 'aklı nêcedür söyleye qarğa eyitdi içlerinde hîç 'âkil baykuş görmedim (19) illâ ol benim katlime işâret eyleyen baykuşı gördüm ğâyet alçaq fikrli

[77b]

(1) tâyife idi benden bir hîle ve hud'a eglemezler idi dëmişlerdür ki bir kimesneye (2) lâyıq degüldür ki kendü rāzını hîle ile müttehem olan kimesneye ifşâ eyleye (3) belki yëdüğinden ve içdüğinden ve gëydüğinden ve kuşandüğünden ve bindü- (4) -ginden bile şakınmak gerekdür pâdişâh eyitdi baykuşlar helâk olmadı (5) illâ saña inanduklarından helâk oldılar ammâ çok zahmet çekdin baykuşlara (6) bu işi êdince qarğa eyitdi bir meşakqatıñ ve zahmetiñ ki şonında menfa'at (7) ve hayr ola aña şabr êtmek gerekdür ol yılan kurbağayı arkasında götürdüğüne (8) katlanduğı gibi pâdişâh eyitdi ol nêcedür qarğa eyitdi bir yılan var idi (9) ğâyet yaşayup pîr-i fânî olmuş idi bir şikâr olmağa kâdir degil idi yemek (10) yemekte kâdir degil idi sürterek yer kurbağası çok şuya vardı ki (11) evvel anda varup vâfir kurbağalar tutup yer idi geldi şuyun kenârında (12) bî-ħuzûr olup tırdı kurbağalardan birisi geldi niçün böyle bî-ħuzûrsıñ (13) dëdi yılan eyitdi nêce bî-ħuzûr olmayam ki evvel gelürdüm vâfir kurbağalar (14) tutardum ve yërdüm hōş geçërdüm bu gün nê tutmağa kâdirem ve nê yemege kurbağa (15) hemân döndi pâdişâhlarına vardı yılanıñ sözün söyleyüp haber vërdi (16) pâdişâhı da yılanı geldi eyitdi bu belâ saña nêden oldu yılan eyitdi bir gün (17) bir kurbağanıñ ardına düşdüm bir nêce gün gözetdim âhir bir eve girdi ben dahı (18) ardı sıra bile girdüm bir qarajuluk ev idi meger bir

‘ābid kişinin evi imiş bu ‘ābidin (19) bir oğlu varmış ol oğlanın ayağı barmağını kurbaga şandım ışırdım helāk

[78a]

(1) êtdüm ve oğlan öldi ben dağı çıkdım kaçdım ol ‘ābidi eşitdim ki bağa (2) beddu‘ā eyledi benüm oğlumı nece öldürdün ise haq te‘ālā sağa da (3) bir belā vërsün kurbagalar üstine bineler tutup yemeğe kâdir olmayasın (4) meger pâdişâhları her ne ki şadağa êderse anı yêyesin ben dağı (5) sağa geldüm tâ ki benüm üstüme binesin tâ ki ol ‘ābidün dëdügi yërine (6) gele kurbagalar pâdişâhı dağı bunun bu sözinden hażz eyledi şöyle şandı ki (7) yılanı binmek kendüye bir devlet ola ve ‘izzet ola pes yılanın üstine (8) bindi ve nece günler bu hâl üzerine oldılar yılan bir gün buğa eyitdi (9) ben bildüm ki eyitdi ben bildüm ki ben yemekden mahrûmam hîç nesne yemeğe kâdir (10) degilem illâ meger senin şadağan ola luţ ile bağa bir vazîfe (11) ta‘yîn eyle ki anıla geçinem pâdişâh eyitdi elbette sağa bir vazîfe lâzımdur (12) benüm bineceğim oldu her gün êki kurbaga ta‘yîn eyledi anıla geçindi (13) düşmene baş egdü ki zarar êtmedi belki fâideler gördi benim dağı baykuşların (14) cefâsına ve zahmetine şabrim şonında zuhûr êden fâideden ötri idi ki (15) düşmenlerimiz helāk oldu ben bu maşlahatın ‘uhdesinden geldüğüm pâdişâhın (16) tâli‘nin kuvvatıdır ve hüsni tedbîrdür demişlerdür ki êki kimesne bir nesneye (17) tâlib olsalar kankısının mürüvveti ve keremi artuq ise ol vâşıl olur (18) ve eger mürüvvetde ve keremde berâber olurlar ise kankısının yoldaşları ve mu‘ayyenleri (19) çoğ ise ol vâşıl olur ve eger cehtde de berâber olurlar ise tâli‘i

[78b]

(1) kankısının kavî ise ol vâşıl olur ve dağı demişlerdür ki bir (2) pâdişâh ki başiret üzerine olup hezîmet ve mazarratdan (3) emîn ola anıla cenk istemek kişi kendünün helâklığın istemekdür (4) huşûşâ senün gibi pâdişâh ola ki cemî‘ ahvâle vâkıf ve her işi yerinde (5) işler ve gâzab êdecek yeri ve mülâyemet êdecek yeri anlamak ve ‘acele olmak (6) ve olmamak ve işlerin şonını bilmek ve her maşlahatı yerinde etmek de nazîrün (7) yok pâdişâh ol kargaya eyitdi belki hepsenün râyın ve fikrün ile (8) bu devlete vâşıl olmuştur zîrâ ‘adüvv ve düşmen helāk etmekde bir ‘âkil (9) kimesnenün râyı ziyâdedür cümleden bağa bu ‘aceb gelür ki sen bu kadar tırdın (10) baykuşlar içinde anlardan bize mute‘allik nece yaramaz sözler eşitdün hîç (11) belirtmeyüp bir söz söylemedün ki biriye nisbetün zâhir ola karga eyitdi (12) ey pâdişâh ben senün râyını unutmadım sen ırağı yakını şulh ile ve bu maşklığı (13) ile zabt eyledün ben dağı ol hâl üzerine oldum tâ ki bu maşlahat bu kadar (14) zuhûr buldı pâdişâh eyitdi ben seni işârî buldum vesâyir vezîrlar (15) hemân dillerinde ‘âkıbeti yok bir nesneye kâdir degüller ellerinden iş gelmez (16) haq te‘ālânın bize ‘azîm ihsânıdır ki seni bize vërmış zîrâ yemegün

(17) ve uykunun lezzetin bulmaz olmuş idük zîrâ demişlerdür ki hasta yemegün (18) ve uykunun lezzetini ve dadını bulmaz eyü olmayınca ve şol hariş kimesne yemegün (19) ve uykunun lezzetin bulmaz ki pâdişâh anı vâfir māl etmiş ola hattâ eline girince

[79a]

(1) ve dağı şol kimesne yemek ve uykunun lezzetin bulmaz ki kavî düşmeni (2) ola her gün havf üzerine ola hattâ düşmeni helâk olunca qarğa (3) eyitdi düşmeni helâk eden hak te'âlâdan isterin ki seni pâdişâhlıkda (4) dâyim ve şâbit eyleyüp re'âyâ ve berâyâ taht-ı himâyetünde esvede hâl olalar (5) pâdişâh eyitdi ol nece olur qarğa eyitdi şa devlet vârsün (6) kibr ve 'acebsüz ve fahr vârsün ve 'acz ve za'afsız ve her müşâhibi ve vezîrün (7) şa beşsesin ve senün râyün gibi olsun râyları ve dağı eyitdi ey (8) pâdişâh ma'lûm olsun ki ol benüm katlûme işâret eyleyen baykuş (9) gâyet 'âkil işârî kimesne idi anuñ sözi ahmaqlar sözi (10) degül idi belki kendülere tamâm nâfi' idi hattâ nece meşeller getürdi (11) kimse dinlemedi ol dedüklerinden birisi bu idi ki pâdişâhına eyitdi ki (12) lâyıq degüldür ki sen bu qarğanın emrinde gâfil olasın zîrâ bu bir emr-i (13) 'azîmdür degmede bu fırsat ele girmez ve buña bir kimse vâşıl olup (14) zafer bulmağa çok sa'y u himmet etmek gerekdür bu bâb düşmene (15) müdârâ etmenün beyânındadır hikâyet (16) melik dâbeşlîm beydebâ -yı hakîme eyitdi bir kimesnenün gâyet (17) çok düşmeni olsa her tarafından bu kimesneyi ihâta edüp (18) helâk etmek istedükde ol kimesne bu düşmenlerin ba'zısı ile döstlük etmek ile (19) bunlardan halâş olmağa sa'y etse ve kurtulsa ol düşmenlerin

[79b]

(1) ba'zısı ile ne tarîk ile döstlük etmek gerekdür anuñ meşeli nâcedür beyde- (2) -bâ-yı hakîm eyitdi her 'adâvet şöyle degüldür ki dâyim şâbit olup (3) izâleye kâyil olmaya zîrâ nece döstlük vardur ki 'adâvete mübeddel (4) olur ve nece 'adâvet vardur ki döstluğa mübeddel olur ahvâl-i rûzigâr (5) iktizâ eddüğine göre 'âkil olan kimesne düşmeninden murâd edündüğü nesneyi (6) nesneyi bu sebep ile tahşîl eder ve döstından me'yûs olur ne oña 'adâvet (7) mâni' olur ve ne buña döstlük fâide eder düşmendür dâyu me'yûs olmamak (8) gerekdür ve döstdür dâyu mağrûr olmamak gerekdür bunun meşeli şıçan ile kedi (9) meşelidür melik dâbeşlîm eyitdi ol nâcedür beydebâ -yı hakîm eyitdi (10) bir yerde bir büyük ağac var idi gâyet çok dalları var idi bu ağacın (11) altında bir şıçan yuvası var idi adına âfrîdün dârlar idi ve ol (12) şıçanın yuvasına yakın yerde bir kedi yuvası var idi adına rûmî (13) dârlar idi avcılar ekşer evi ve şikârî orada olalar idi ittifâk (14) bir gün bir avcı ağını orada yene kurdı ol gece rûmî anı tutulur (15) şıçan dağı meger kendüye yeyecek tedârîki için taşra çıkar kedi korkusından (16) şağına şoluna bakar görür ki rûmî tuzâğı tutulmuş gâyet sevündi (17) ardına bakdı gördi ki bir gelincik ardı

şıra gelür yoğarıya bağıdı (18) gördi ki bir baykuş kendüyi gözedür eger gërisine dönerse kôrğıdı ki (19) gelincik göre helâk êde eger sağ tarafa yâ şol tarafa gëderse kôrğıdı

[80a]

(1) baykuş bunu kapa götüre eger ileri gëderse kediden havf êder (2) şıçan bu hâli göricek eyitdi her taraftan bağa belâ müteveccih oldı (3) bir şıgınacak nesne yokdur illâ 'aqlum vardur 'aqlumı başuma cem' êdeyin (4) şaşmayayın ola ki nefsümi helâk êtmeyem zîrâ 'âkıl olan kimesnenün her hâlde (5) 'aklı kâmil olur hîç müteğayyir olmaz ehl-i 'akl olanların 'aklı şol denize benzer ki (6) dibine êrilmez rây ve tedbîr şâhibi olan kimesneler kendülerin belâdan (7) kurtarurlar pes şimdi hîç bundan eyü hîle ve tedbîr olmaz ki kedi ile (8) döst olam zîrâ başına belâ gelmişdür şâyed hülâşa sebep olam (9) dëdi ve hem benüm bu şimdiki sözlerimde hîle ve hud'a yok êdünüz (10) anlar bağa i'timâd êder inanur benümle döst olur ve hem ihtimâldür ki kediler (11) içinde bu kedi bir eyü kedi ola pes vardı kediye yaklaştı (12) ve eyitdi nêdür hâlün nêcesin kedi eyitdi çâk senün istedüğün gibi (13) elemde ve muzâyakadayım şıçan eyitdi gërçek sen evvel senün yaramazlığın- (14) -dan hazz êderdüm ve senün nekbetün bağa devlet idi lîkin şimdi (15) belâda senünle bir oldum ve kendümi ol belâdan kurtarmağa sebep (16) senün kurtulmağ anladum ve benüm bu sözümde yalan ihtimâli yokdur ve (17) hîle de degüldür zîrâ işte gelincik ardumda beni gözedür ve baykuş (18) yoğaruda beni kapup götürmek ister ve bu êkisi hem sağa ve hem bağa (19) düşmendür lâkin senden êkisi de kôrkarlar yanuğa varduğum tağıdırce

[80b]

(1) eger beni incitmeyüp yaramaz kaşd êtmezsen ben bu êkisinün şerrinden hâlâş (2) oluram ve senün tuzağını kesüp seni bu belâdan hâlâş êderem (3) ve benüm bu sözümde i'timâd ile inan şübhe eyleme zîrâ êki kimesne (4) eyülükden gâyet ırakdur birisi oldur ki ağa hîç kimesne inanmaya ve birisi (5) dağı oldur ki ol hîç kimesneye inanmaya ben 'ahdüme vefâ êderin (6) söyledüğüm sözün altından çıkarın hemân sen de bağa i'timâd eyle te'hîr (7) eyleme benüm sağluğumda gönlüni hōş tut nête ki ben senün sağluğunda (8) gönlümi hōş tutduğum gibi zîrâ her birümüzün hâlâşı birümüzün elindedür denizde (9) gezen gemi ile gemiye binenler gibi gemi gemide olanlar kurtarur ve gemide olanlar (10) gemiyi kurtarurlar vaqtâ ki kedi şıçanın sözünü dinledi bildi ki sözünde (11) gërçektür eyitdi ben senün sözünü gërçek benzer görürem ve senünle ol (12) döstlığı êtmekden kaçmazam ki hem senün ve hem benüm hâlâşıma sebep (13) ola ve çâk olunca sağa du'â eyleyem ve kâdir olduğum kadar ihsânlar (14) eyleyem şıçan eyitdi kaçan ben senün yanuğa varam bir hâlet ile ki gelincik (15) baykuş bizüm biri birümüzle döstluğumuzu anlayup bizden ümîdi keseler (16) andan sonra ben dağı senün bağınu yapı yap

keseyim pes şıçan kedinün (17) yanına geldi kedi dağı bunı yanına aldı ta'zīm eyledi gelincik ve baykuş (18) bunların bu hallerin görincek ümīdi kesüp gētdiler şıçan kedinün (19) bağıını kesmege başladı kedi eyitdi nē 'aceb benüm bağıını kesmekde ihmāl

[81a]

(1) üzerine tutarsın murāduña vāşıl olduña kavlıñden rücū' edesin (2) gibi kerīm olan kimesneye lāyık degüldür ki kādīr olduğun yoldaşı (3) hakkında dirīğ eyleye bā-ḥuşuş benüm vāşııamlā helāklükden kırtulduñ (4) lāyık olan budur ki sen de anuñ muḳābelesinde baña eylük edüp (5) kādīmden ortamuzda olan 'adāveti anmayasın şimdi ḥāşıl olan (6) meveddet ve muḥabbetümüz sābıkda olan 'adāvetleri izāle eder yalan yere and içmekden (7) ve 'ahde vefā etmekden yaramaz nesne yokdur şıçan eyitdi dōst ēki kıısımdur (8) birisi kendü ihtiyār bile olandur ve birisi zāzūrī ile olandur ekisi de (9) eyülük ister ve yaramazluğdan kaçır ammā ol ihtiyār ile olan dōst (10) dōst olduğı kimesneye her hālde inanur hıçbir hālde şaķınmaz ammā (11) ol zārūret ile dōst olan ba'zı hālinde inanur ammā ba'zı (12) aḥvālde inanmaz şaķınur ben ise saña va'de ētdüğüm iḥsānı lā-büdd ederin (13) dirīğ eylemezsin ammā yēne senden şaķınurum zīrā kıorķarın ki baña bir zarar (14) ērgüresin ben senün bağıını çözerin lākin bir yērcügez alı kıorın anı kesmezsin (15) illā şol vaktde keserin ki bilem ki sen beni unudasın kendü hālünge meşğül (16) olasın pes şıçan dēdüğı gibi kesdi tā ki avcı olan kimesne (17) kıarşudan belürdi şıçan eyitdi işte ol alı kıoduğum yēri şimdi kesmek (18) gerekdür dēyü dağı avcı yaklaşımadın oracığı kesüp kedinün yanından (19) ırağ oldı hemān kedi ol sā'at avcı kıorķusından bir ağaca

[81b]

(1) yētişdi çıkıdı ve şıçan bir delüğe girdi avcı ağıını görür ki hep (2) kesilmiş bī-ḥuzūrluk ile evine döner gēder andan sonra şıçan delü- (3) -ginden yēyecek aramak için çıkar ırağdan kedi görür yanına varup (4) yaklaşımak istemez kedi şıçanı gördüğü gibi eydür hay benüm gerçekden (5) dōstum niçün benüm yanuma gelüp yaklaşımazsın tā ki baña ētdüğün iḥsān (6) muḳābelesinde bende saña eyülükler edem gel yanuma kıardaşığı kesme zīrā bir (7) kimesne bir dōst kıazanmış olsa anuñla dōstluk ētse ol dōstluğun (8) fāidesin görmemiş olur her eyülük ki insāna olur dōstdan olur (9) senün iḥsānuñ ben bilmez degülin sen benden kıorķma şunu muḳarrer bil ki senün (10) hakkında benden lutf ve iḥsān dirīğ degüldür bu ma'nī üzerine kedi yemīn (11) ētdi ba'zı 'adāvet vardur ki zāhirā dōstluk yüzündendür o maḳüle (12) 'adāvet āşıkāre 'adāvetden yaramazdur o maḳüle 'adāvetden şaķınmayan (13) şol kimesne gibidür ki bir yavuz fılün dişleri üstine binüp (14) uyuya ḥayvānātı görmez misün ki yavırları analarının ardına düşer ger (15) südi var iken südi dükendüğü gibi artuğ yanına varmaz olur pes (16) 'āķil

olan kimesnede böyle olur aḥvāl rūzigārınca iktizā ederse (17) anuḡla ‘amel eder dōst şanup düşmene inan[an] kimesne kendüyü düşmeni (18) elinde helāk etmiş olur zīrā nefsinde düşmen olup dōstluk (19) izhār eden düşmenlerün ġāyet yaramazıdur ḡuşūşā düşmenliği ḡaylī ola

[82a]

(1) başına bir belā gelüp ol belāyı def‘ etmek için dōst olmuş (2) ola ol belā def‘ olduğu gibi yene evvelki ḡāline varur şol şu gibi ki (3) āteş ile ısıdsan ısınsur sonra āteş[i] gèderseñ yene evvelki ḡāline (4) varur şovuk olur hīç senün düşmenligün den büyük düşmenlük olmaz seni baḡa dōst (5) eden ve beni saḡa dōst eden bir maşlahat idi şimdi ol maşlahat ki (6) beni saḡa ve seni baḡa muḡtāc eylemiş idi tamām oldu ġetdi kōrkārın ki (7) yene evvelki düşmenligün zuhūr ede beni helāk edesin ḡuşūşā ben (8) bir za‘īfüm sen kavīsin za‘īf kavī yanında çok ḡayr etmez şimden sonra (9) benden senün bir murāduñ yokdur illā beni yemek istersen anların hīç (10) saḡa inanamazın zīrā bu muḡarrerdür ki bir za‘īf bir kavī düşmenden (11) kurtulmaġa çāre şakınmaḡdur aḡa maġrūr olmamaḡdur düşmen nè kadar (12) kavī de olsa ‘adüvvisine baş eger kaçan lāzım gelse ‘ākıllık oldur ki (13) kādır olduğu kadar kişi düşmen eglediġi kimesneden ihtirāz üzerine (14) olup ırak ola yaklaşmayasın avcıdan ıraġ olmak ve ben senden (15) ıraġ olmak ma‘kūl nesnedür ben seni ırakdan severin sen de (16) beni öyle sev senünle şimden ġerü cem‘ olup bir yere gelmege mecāl (17) yokdur dēyüp ġetdi bu bāb (18) anı beyān eder ki bir kimesne bir nesne murād edinse ele ġötürdükden (19) sonra zāyi‘ eylese nēce olur melik dābeşlīm beydebā -yı ḡakīme

[82b]

(1) eyitdi bir kimesnenün bir murād olsa ol murādına vāşıl olduğu gibi anı (2) zāyi‘ eylese anuḡ meşeli nēcedür beydebā -yı ḡakīm eyitdi bir kişi murādına vāşıl olmak (3) vāşıl olduğdan sonra anı şaklayup tutmakdan kolaydur bir (4) kimesne bir nesneye vāşıl olsa anı oḡat ḡıfz eylemese ol nesneye (5) vāşıl olmuş olup zāyi‘ etmiş olur şol ḡablubaġa gibi ki bir maymūnuñ (6) yüregın istemiş vāşıl olduğu gibi zāyi‘ etmiş melik dābeşlīm eyitdi (7) ol nēcedür ki beydebā -yı ḡakīm eyitdi bir ālāy maymūnlaruñ bir pādīşāhları (8) var idi ki adına kādır dērler idi ġāyet çok ‘ömr sürmiş idi (9) kōcamış za‘īf olmuş idi bir ġün bir genc tāze maymūn bu koca maymūnuñ (10) üzerine hücum eyleyüp ġālib olup pādīşāhlıġı elinden alup maymūnlara (11) pādīşāh oldu pes bu koca maymūn oradan ġedüp bir şu kenārına (12) varup anda bir büyük yabān incīrinün ağacına vardı üstine (13) çıkar incīrden yemege başlar bir ġün bir incīr elinden düşer şu içine (14) bir ḡablubaġa çıkar bu incīri alup bir maymūn incīrün şuya düşdüġinden (15) ḡazz eder bir incīr daḡı atar böyle birkaç kerre eder ḡablubaġa kendüden (16) ötri atar şanur taşra çıkar maymūnuñ yanına varup dōst olur biri (17) birine kemāl- i mertebe muḡabbet etdiler bir zamān

orada bile oldılar kablubağa (18) dışısını unudur pes dışısı buña gāyet bī-ḥuzūr olur bir dōstı (19) kablubağaya şikāyet eyledi eydür kōrkārın ki erime bir belā gelmiş ola anuñçün

[83a]

(1) gelmez o dōstı olacaḵ eydür bī-ḥuzūr olma ben ḥaber aldum ki erüñ kenārda (2) bir maymūn ile dōst olmuş bile yerler içerler bu zevḵ ile eglenüp (3) anda ḵalmışdur ol seni unutdı sende anı unud dēr ve eger maymūna (4) bir ḥīle édüp helāk etmek istersen eyle zīrā maymūn helāk (5) olursa yēne erüñ senüñ yanuña gelür kablubağanuñ dışısı (6) bunı eşitdügi gibi ba‘zı ‘ilāc eder kendüye tā ki ḥasta gibi olur (7) beñzi şararur bedeni arıḵlar kablubağa daḥı bir gün maymūna eydür ‘avratuma (8) varayın ortalığı uzatduḵ varayın göreyin dēyü ḵalkār evine gelür (9) görür ki ‘avratı ḥasta eydür nēdür ḥālūñ niçün böyle za‘īf olup (10) arıḵladuñ ‘avratı hīç buña cevāb vērmez tekrār yēne eri şorar ḵoñşısı (11) bir kablubağa daḥı cevāb vērür eydür ‘avratınuñ maraḵı gāyet yaramaz güc (12) maraḵdur ‘ilāc dermānı bu yerlerde bulunmaz böyle olıcaḵ bir ḥastanuñ (13) ḥālī ölmekden ḡayrı çāre olmaz eri eyitdi hele ‘ilācı nēdür baña söylen (14) şāyed buluna ol ḵoñşısı eyitdi bu maraḵı ‘avratlar eyü bilürler bunuñ (15) hīçbir ‘ilācı yoḵdur illā meger maymūn yūregi ola anıñla ‘ilāc olur (16) kablubağa eyitdi bu gāyet güc maşlahat ancak ben maymūn yūregine (17) ḵanda ḵādir olabilürin meger bir dōstum maymūn vardur aña bī-vefālūḵ (18) eyleyem veyāḥūd ‘avratumdan geçem her ekisi de güc maşlahat ancak yēne eyitdi (19) bir kimesne bir böyük maşlahat başarmāḵ bir cezā-i irtikāb etmekle olursa

[83b]

(1) etmek gerekdür ‘avratuñ ḥaḵḵı dōst ḥaḵḵından yoḵarıdur lāyık budur ki anuñ (2) maşlahatın görem ḥaḵḵını zāyi‘ etmeyem hemān dōstı olan maymūndan (3) taraḡa gētti vaḵtā ki maymūna geldi selām vērdi maymūn daḥı selām (4) alup eyitdi ey sevgilü ḵarındaşum bu ḵadar zamān eglenmege bā‘iş nē idi (5) kablubağa eyitdi benüm saña kemāl-i mertebe iştıyāḵum var iken yēne bu ḵadar eglendüğüm (6) senden ḥicāb ētdüğündendür senüñ baña olan iḥsānlaruñ muḵābelesinde (7) saña bir eyülüge ḵādir olamadum egerçi bilürem ki sen baña ētdüğün iḥsānlar (8) muḵābelesinde benden bir nesne ricā etmezsin ammā benüm üzerüme lāzımdur ki (9) ben ol eylükleri unutmayup ḵādir olduğum ḵadar yerine getürem ammā senüñ (10) ṭabī‘atuñ ve cibilletün ol kerīmler ṭabī‘atıdur ki ḥayrı ederler ve muḵābelesinde (11) nesne ricā etmezler maymūn eyitdi niçün böyle söylersin ve niçün ḥicāb (12) edersin aşl iḥsānı sen édüp tūrursın belki ben saña eyülük (13) etsem dērem beni kendü adamlarum içlerinden çıkarup ḵovup saña geldük de (14) beni bir ḥōşca gördün ḡaribsemedün diyār-ı ḡurbetde baña eglence olduñ (15) ve yād olduñ kablubağa eyitdi üç nesne vardur ki dōstlar ortasında (16) muḥabbeti

ve meveddeti ziyāde eder senünle bizüm ortamuzda ol üçden (17) birisi vāki‘ olmamışdur ben isterin ki bizüm ortamuzda kemāl-i muḥabbet ola (18) maymūn eyitdi aṣl dōst dōstdan kendüsine dilemek gerekdür (19) yoksa dōst dōstuṅ t̄ayifesini ve ḥalkını ve ṣevketini seyr etmek

[84a]

(1) çok nesne degüldür z̄irā cānbāzda yokarı çıkdığı zamānda (2) ḥalkuṅ ṣevketini seyr eder ve daḥı dōst ile etmek yemek (3) daḥı çok nesne degüldür z̄irā at ve katarıda bir yerde yerler ammā gece (4) ve gündüz bir yerde olmak ḡāyet dōstluḡa düşer nesnedür ḡablubaḡa eyitdi (5) gerçek söylersin dōstdan hemān cān ve dilden muḥabbet eger dünyādan (6) ötri muḥabbet ederse andan dōstluḡı kesmek gerekdür ve hem demişlerdür ki (7) kiṣi dōstına o kadar güc nesneler teklīf etmez ki şonında aṅa (8) incinmek lāzım gele şol buzaḡı gibi ki anasınuṅ memesini ḡāyet (9) çok emse deper ammā ben saṅa bu sözleri söyledüğüm senün baṅa kemāl-i (10) luṭfuṅ aṅladugum içündür ve sen beni gelüp evümde ziyāret (11) etmekden ḡāyet ḥazz etdügünden ötridür benüm evüm bir güzel aḡaçları (12) çok ve yemişi bī-nihāye cezirededür luṭfuṅdan ricā ederin ki (13) benümle bile gēdesin ve arḡama binesin bu sebeb ile benüm gönlümü şād (14) edesin yemişi çokdur dēdügünden maymūn ḡāyet ḥazz eyledi (15) ḡablubaḡaya tābi‘ oldı arḡasına bindi ve ḡablubaḡa yüze yüze (16) gētdi ḡattā şuyuṅ ortasında varduḡı gibi t̄urdı fıkı etdi ki (17) eger ben maymūn helāk edersem dōstluḡa düşer nesne degüldür ḡāyet (18) bī-vefālukdur ve küfrān-ı ni‘metliḡdur ‘avrat t̄ayifesinden ötri (19) kiṣi dōstını helāk etmek münāsib nesne degüldür z̄irā anlara

[84b]

(1) ḥiṣ i‘timād yokdur demişlerdür ki altun āteş ile bilinür ve kiṣinün (2) emāneti ve ḥıyāneti alışveriş ile bilinür ve ḡayvānātuṅ kuvvatı yük urmaḡla (3) bilinür ammā ‘avrat t̄ayifesi için bir nesne yokdur ki anuṅla bilinmege (4) mecāl ola vaḡtā ki maymūn ḡablubaḡanuṅ t̄urduḡını gördi (5) girdāb-ı ıztırāba düşdi ve kendü kendüye eyitdi bu ḡablubaḡanuṅ (6) t̄urması eyü nesneden ötri degüldür belki baṅa gönlinden incinmişdür (7) ihtimāldür ki burada beni helāk ede z̄irā gönlünden tēz döner bir nesne (8) yokdur ‘ākil dōstınuṅ ve yoldaşının gönlinde olan nesneye ḡareketinden (9) istidlāl eder z̄irā kiṣinün ef‘āl ve i‘māli gönlinde olan nesneye (10) delālet eder andan şonra ḡablubaḡaya eyitdi ben ‘aceb ben seni bī-ḡuzūr (11) görürem aṣlı nēdür bu bī-ḡuzūrluk ḥiṣ fāide etmez ḡablubaḡa eyitdi (12) sen benüm evüme gelürsin ammā benüm her istedüğüm senün murāduṅ üzerine (13) olmaḡa mecāl bu kadar z̄irā ‘avratuma ḡastadur ḡāyet zebündür maymūn (14) eyitdi bī-ḡuzūrluḡuṅ aṣlā fāidesi yokdur hemān ‘avratuṅa bir ‘ilāc (15) iste ve bir ḡakīm bul z̄irā demişlerdür ki mālđār olan kimesne mālını

(16) üç yerde harc etmek gerektür birisi şadağadur āhīret isteyen (17) kimesneye ve birisi pādīshāh uğrına harc etmekdür mertebe ve manşīb (18) isteyen kimesneye ve birisi dağı ‘avrat tāyifesinedür zevk (19) isteyen kimesneye qablubağa eyitdi hekīmler dēdüler ki buña hīç ‘ilāc yokdur

[85a]

(1) illā maymūn yūregi gāyet nāfi ‘dür hemān yēdügi gibi eyü olur (2) maymūn bu sözi eşidicek kendü kendüye eyitdi nē ‘aceb (3) belāya giriftār oldum gērçekmiş ol dēdükleri ki harīş olan (4) kimesne dāyimā elemnden ve ıztırābdan ve qorqudan hālī olmaz ammā (5) kāni ‘ olup hālīne şākīr ve rāzī olan kimesne hūzūr ister aht (6) ēder pes lāzım geldi ki bir tedbīr ēdüp ‘aqluma mūrāca ‘at edem (7) ola ki bu belādan qurtulam hemān qablubağaya eyitdi yā niçün bunı (8) baña evvelden dēmedün ki yūregümi bunda bile alup getüreydim qablu- (9) -bağa eyitdi yā senün yūregün şimdi qandadır maymūn eyitdi (10) anda olduğum yerde qodum gētdüm qablubağa eyitdi yā böyle etmeñe (11) bā ‘iş nē oldı maymūn eyitdi biz maymūn tāyifesiyüz bizüm (12) ‘ādetümüz oldur ki kaçan bir dōstumuza varsaq yūregümüzü çıkarup (13) kendü yerümüzde qor gēderüz zīrā yūrekte nēce derd guşsa vardır anuñla (14) dōstumuz ile bir hōşca şafāyla muşāhabet ve ‘işret ēdevüz eger (15) istersen varayın getüreyin qablubağa bu söze ta ‘accub eyledi (16) ve maymūnuñ bu ma ‘nāya rāzī olup hātırı hōş olduğundan (17) gāyet hazz eyledi hemān dōndi maymūnı yēne evvel olduğı (18) yēre gōtürdi maymūn çünki kenāra ērişdi hemān şıçrayup (19) ayak qarada qoyup ol ağaca çıqdı qablubağa aşağıda biraz

[85b]

(1) tırdı maymūnuñ eglendüğün göricek tēzce ol yūregi (2) al çok eglendün gel gēdelüm dēyü çağırdı maymūn eyitdi şöyle (3) anladum ki sen beni ol eşek gibi şandun ki bir çağal anı yūregi ve ēki (4) qulağı yok şanmış idi qablubağa eyitdi ol hikāyet nēcedür (5) maymūn eyitdi bir ormanda meger bir arslan var idi anuñla bir (6) çağal bile olur idi ki arslanın artuğundan gēçinür idi (7) bu arslan gāyet giçiyük marazına mübtelā olur bu sebeb ile (8) gāyet za ‘īf olur hattā şikār tutamaz olur çağal eyitdi (9) ēy cānvarların begi niçün çāk böyle za ‘īf oldın arslan eyitdi bu giçiyük (10) marazı beni böyle za ‘īf eyledi buña ise hīçbir ‘ilāc mümkün degül imiş (11) illā eşek yūregi ve ēki qulağı çağal eyitdi bu gāyet kolaydur (12) bir eşek bulurın bir çerçicinün bir eşegi vardır anda bizüm olduğumuz (13) yēre yakın bir şu vardır anda bēz çırbmağa gelür bēzlerini ēndirdükden şonra (14) eşegi şahrāya otlatmağa şalıvērür anı tutup şaşa alayın getüreyin (15) arslan eyitdi eger sen bu eyülügi baña ēdecek olursan baña gāyet (16) ihsān etmiş olursın hīç te ‘hīr eyleme hemān ihsān eyle dēdi pes çağal (17) gētdi hattā eşegi buldı ve

eyitdi nè ‘aceb ben seni gāyet ırak (18) görürem ve arıkda yağızlar görürem eşek eyitdi şāhibüm olacak (19) kimesnenün yaramazluğundan ki ‘alafımı az vèrür ve muttaşıl kullanur

[86a]

(1) çaķal eyitdi yā niçün sen bununla tırmağa kāyıl olursın (2) eşek eyitdi yā nereye gèdeyin her nereye gèdersem beni elbette bir (3) adam tutar yène böyle kullanur hiçbir tarīķ ile kurtulmağa (4) mecāl yokdur çaķal eyitdi ben saña bir yer şalıvèrin otlı şulı (5) yer olsun ve hem insān cinsinden kimesne varmamış olsun ve hem (6) anda bir dişi eşek vardur ki gözleri görmüş degül saña gāyet müştāķdur (7) eşek bunu eşidicek gāyet sevündi ve eyitdi bu dèdigün (8) yère varsam hemān senün muħabbetün den ötri varurın (9) pes ekisi de arslandan tarafa gètdiler çaķal hemān ileri (10) vardı arslana haber vèrdi arslan hemān eşegün üstine (11) atladı onat yapşınamadı eşek arslanın elinden kurtuldu (12) çaķal arslana eyitdi nè eyledün eger eşegi kaçd ile tutmadun ise (13) yā beni niçün bu kadar zahmete kodun ve eger zabtına kâdir olmadun (14) ise bizüm hālümüz harāb oldu ki bizüm begümüz ve serdārumuz olan bir eşegin (15) hakkında gelmege kâdir olmaya arslan eger kaçd ile tutmadum dèrse (16) çaķal şāyed arslanın ‘aklı harāb olmuş dèye ve eger tutmağa (17) kâdir olamadım dèrse za‘īf olmuş dèye çaķala eyitdi eger eşegi (18) yène baña dönderüp getürebilürsen sözünge cevāb vèreyin çaķal (19) eyitdi eşek beni tecribe eyledi gördi ammā yène senin hātırın

[86b]

(1) için varayın kâdir olduğum kadar sa‘y edeyin bu bolayki getüre (2) bileydüm pes çaķal döndi yène eşege geldi eşek çaķalı göricek (3) eyitdi nè idi bu baña ètdüğün çaķal eyitdi ben saña eyülük (4) eyledüm lākin suç kemāl-i mertebe şehvetün cimā‘a harīş olduğundan (5) ol üstüne atılan ol saña dèdiğüm dişi eşek idi ki saña dèmiş (6) idim ki hīç gözler görmüş degüldür senün üzerünge atladuğı (7) kemāl-i mertebe cimā‘a harīş olduğuçündür eger bir sâ‘at tınmasan (8) ol senün altuņa gelüp küllī zevķ ederdiñüz hemān anun kabāħati (9) ve suçı bu oldu ki kemāl-i mertebe şehvetinden muķaddem senün (10) üstüne atladı vaķtā ki eşek ol dişi eşegi tekrār eşitdi ise (11) şehveti debreşdi yène çaķal ile döndi geldi arslan yène (12) yène gördüğü gibi üzerine atladı boynını ufatdı ve öldürdi (13) ve çaķala eyitdi benüm marāzuma bu ‘ilāc eyidür dèdiler varayın gusül (14) edeyin sonra geleyin yèyeyin pes arslan yunmağa gètdi hemān (15) çaķal eşegün kulağını ve yüregini yèdi tā ki arslan gelüp bunu (16) böyle göre ve eşegün kalanın yemege zīrā arslan gayrı cānvarların (17) artuğın yemez vaķtā ki arslan geldi çaķala eyitdi eşegün kulağı (18) ve yüregi nece oldu çaķal eyitdi bilmedün mi ki bu eşegün kulağı (19) ve yüregi yoğ idi eger kulağı ve yüregi olaydı bir kerre senden

[87a]

(1) kurtulduktan sonra tekrār dönüp saña gelmez idi maymūn eyitdi ben (2) bu meşeli anuñçün getürdüm ki bilesin ki ben ol eşek gibi degülem ki çaçal (3) kulağı ve yüregi yokdur demiş idi baña hîle eyledün ben dañı senün (4) êtdüğün gibi êtdüm kablubaña bu êtdigi işe peşimān oldu gāyet (5) bī-ñuzūr oldu ve gētdi beydebā -yı hākīm eydür pes ma'lūm oldu ki (6) 'ākīl ol kimesne imiş ki sözi az ola ammā işi çok ola ve kendü (7) kuşūruna mu'terif ola ve dañı bir işi şonın fikr êdüp işlemek (8) gerek imiş bu meşel ol kimesnenün mişlidür ki bir nesneyi isteye (9) ve vāşıl ola lākin sonra zāyi' eyleye maymūn ile kablubaña bābı bu arada (10) tamām oldu bu bāb bir kimesne (11) bir işi fikr êtmezsizin işledükde 'ākıbeti nēye varur anı beyān êder melik (12) dābeşlīm beydebā -yı hākīme eyitdi bir kimesne ki işinde 'acele üzerine (13) ola ve fikr êtmezsizin işleye anuñ meşeli nēcedür beydebā -yı hākīm (14) eyitdi bir kimesne işinde ve fi'linde tevañkuf te'emmül êtmeye hemān (15) işleye elbette meşeli sonra peşimān olacañdur anuñ meşeli gelincik (16) ile bir şāliñ meşeli gibidür melik dābeşlīm eyitdi ol nēcedür beydebā -yı (17) hākīm eyitdi cürçān vilāyetinde bir şālih kimesne var idi bir 'ākile (18) uşlı 'avratı var idi bir nēce zamān bunun yanında gebe kalmamış idi (19) ittifāk bir gün bu 'avrat gebe kaldı erine muştıladılar eri gāyet

[87b]

(1) mesrūr olup 'avratına eyitdi bolayki bir erkek oğlan toğura- (2) -sın ki şonumuza kalup bize nēce fāideleri ola ben hemān şimdiden (3) aña bir dāye hāzırlayın ve hem bir güzel ad fikr êdeyin ki toğduğı (4) zamānda ol adı koyalum 'avrat eyitdi niçün böyle yabāna (5) söylersin bildüğün sözi söylemeyesin olmaz mı olacañın (6) nēden bildün ve hem toğurur mıyın yoksa toğurmaz mıyın toğurduğum (7) tañdīrce erkek mi toğururın yoksa kız mı ve hem eyü mi yaramaz mı (8) ola nē bilürsin niçün böyle söylersin söyleme vazgel hañ te'ālā (9) nē vērse aña rāzī ol zīrā 'ākīl olan kimesne bilmedügi (10) nesne içün söz söylemez bil ki hañ te'ālānuñ gāzabından hiç (11) emīn olmazuz kişi bir nesnenün nēce olacañın bilnese anı kendüye (12) hāşıl olacañın muñarrer bilüp söylese anuñ başına ol başına (13) bal ve yağ dōken 'ābid kimesnenün başına gelen gelür şālih eyitdi (14) ol nēcedür 'avratı eyitdi bir 'ābid kimesne var idi bir devletli dōstından (15) aña bal ve yağ gelür idi (16) yēyecegin yēyüp bākīsın bir çölmege koyup şaklar idi hattā (17) ol çölmek tōldı ittifāk ol yıl yağ gāyet bahālu oldu ol (18) 'ābid bir gün arñası üstine tahta bendi üstinde yatur idi (19) ol çölmek başı üstinde bir yerde turur idi

[88a]

(1) yoḡarı baḡdı çömlegi (2) gördi baluḡ ve yaḡuḡ ḡāyet bahālu idüḡin fikr edüp eyitdi (3) ben bu çölmekde olan balı ve yaḡı bir altuna şatup yêrine on (4) dāne keçi alayın biri birinden toḡrisunlar bēş ede bu ḡesāb (5) üzerine bēş yılda dörd yüz keçiden ziyāde olur andan (6) sonra eyitdi bunları şatayın yüz şıḡır alayın her dörd keçi yêrine (7) bir şıḡır almak ḡesābı üzerine bununḡa kimi inek olsun ve kimi öküz olsun ineklerüḡ südi ile (8) ve toḡurduḡları ile müntefi‘ olayın ve öküzlerüḡ çift sürmek ile (9) müntefi‘ olayın bēş yıla dek nêçe māl ve nêçe arpa ve buḡday (10) cem‘ ederin vāfir binālar yapayın ve ḡullar ve cāriyeler ve ḡaftānlar vesāyir (11) metā‘lar alayın bu cümleden sonra bir güzel ‘avrat alayın cem‘ (12) olduḡum gibi gebe ḡalsun bir güzel oḡul toḡursun bir güzel (13) ad ḡoyayın ve ‘ilm edeb öḡredeyin ve edeb öḡretmekde artucaḡ (14) iḡdām eyleyeyin şöyle ki sözüm tutmaya edebi ḡabül etmeye (15) bu deḡnek ile döḡeyin dēyüp elindeki deḡnegi yoḡarı ḡaldırduḡı (16) gibi başı ucında çölmeḡe toḡkunur çölmek ufanur bal ve yaḡ başına (17) dökülür yüzi gözi hepbal ve yaḡ olur ben bu meḡeli saḡa anuḡçün (18) getürdüm ki sende nêçe olacaḡın bilmedüḡün nesne içün (19) söylemeyesin pes şālih ‘avratuḡ sözün diḡledi vazgeldi

[88b]

(1) andan sonra ‘avrat bir güzel oḡlan toḡurdu babası şālih (2) ḡāyet sevündi bir gün ‘avrat eri şāliḡe eyitdi bu oḡlancıḡuḡ (3) yanında oturayın varayın yunayın yēne eglenmeyüp geleyin pes ‘avrat (4) ḡetdi şālih biraz eglenmedin pādīşāhdan bir adam geldi ki tēz gelesin (5) seni pādīşāh ister şālihde pādīşāhdan gelen adam ile hemān ḡalkar (6) ḡeder oḡlancıḡuḡ yanında kimesne ḡomaz bu şālihüḡ bir gelincik (7) dēdükleri cānvarcıḡı adam gibi gözedür idi ol gelincigi ḡodı (8) ḡetdi kendüsü pādīşāha ḡetdi meḡer bu şālihüḡ evinde bir yılan (9) delüḡi var idi hemān üzerine atılır yılanı pāre eder (10) şālih döner evine gelür muştılar şeklinde şālih bunu ḡana bulaşmış (11) göriceḡ ‘aḡlı ḡeder daḡı aşlını bilmedin gelincigiḡ başına deḡnek ile urur gelincik ölür (12) şālih içeri girer görür ki oḡlı saḡ sālīm yılan pārelenmiş (13) ḡışsanun aşlın bilür peşīmān olur döḡünüp saçın ve şaḡalın (14) yolup aḡlamaḡa başlar nê olaydı bu ḡaḡḡıḡatsüzliḡi etmemiş (15) olaydum dēr ‘avratı gelür eydür nê aḡlarsın ve bu yılan niçün (16) pārelenmişdür ve bu gelincik niçün ölmüşdür şālih ḡışsanuḡ aşlın (17) ḡikāyet eder ve fikr etmeyüp ‘acele etdüḡümüḡ netīcesidür dēr (18) bu bāb biri birinden ḡazer üzerine olup ammā zāḡir ayrı birinüḡ

[89a]

(1) yüzine ḡülenlerüḡ biri birinden nêçe şaḡınmaḡ gereḡdür anı beyān (2) eder melik dābeşlīm ḡaḡīm beydebā ya eyitdi bir kimesneyi düşmenler dörd (3) taraḡdan iḡāḡa etdüḡleri zamānda içlerinden birisiyle dōst (4) olup ellerinden ḡalāş olduḡını bildüḡ yā zāḡirā dōst (5) olup lākin yēne biri birinden ḡazer üzerine olan kimesneler (6) biri biriyle nêçe mu‘āmele etmek gereḡdür

biri birinden nece şakınmak (7) gerekdür anuñ meşeli necedür beyân ile hakīm beydebā eyitdi bir pādişāh (8) var idi adına bir humūd dērler idi bir kuşu var idi adına (9) fetre dērler idi adam gibi söyler idi ve gāyet zīrek idi (10) bu kuşuñ yavrıları var idi pādişāh emr eyledi ki bu kuşu (11) yavrıları ile bile ‘avratınuñ yanında koyalar ki ol ‘avrat (12) cümle ‘avratlarınuñ başı idi ısmarladı ki bu kuşu bir hōşca tuta (13) bir gün ol ‘avrat bir oğlan toğurdı ol oğlan bu kuşuñ (14) yavrıları ile kemāl-i mertebe alışdılar birbiriyle muttaşıl oynarlar idi (15) ve bile yemek yerler idi fetre her gün tağa gèder idi tağ yemişlerinden (16) getürür idi bir miqdārın kendü yavrısına ve bir miqdārın (17) pādişāhuñ oğlına vèrür idi hattā bunlar az zamānda böyüdiler (18) pādişāh fetrenüñ bu hizmetin görüp fetreye muhabbet ziyāde oldu (19) bir gün fetre yène tağa yemiş getürmege gètmiş idi fetrenüñ

[89b]

(1) yavrısı pādişāhuñ oğlınuñ üzerine şıçradı oğlan böyle (2) ètdüğinden incinüp gāzaba geldi kaldırdı yère urdı yavru helāk oldu fetre tağdan geldi gördi ki yavrısı ölmüş kim (3) öldürdi yère urdı dèyü şordı pādişāh-zāde öldür- (4) -dügini haber vèrdiler fetre bī-hużūr oldu feryād eyledi ve eyitdi (5) ‘ahdine tırmayup vefāsuz olan kimesnenüñ vay başına ve merhameti (6) ve şefkatı olmayan pādişāhuñ kulu olan kimesnenüñ vay (7) başına bir kimesneye ol zamānda ri‘āyet ve hürmet èderler ki ol (8) kimesne gānī ola ve kendülerinüñ aña bir cehtden ihtiyacı ola (9) kaçan maşlahatları bitüp tamām olsa yanlarından gèderürler görmüş (10) bilmiş çıkmaz nè ihsān èderler nè suçın bağışlarlar işleri (11) güçleri böyüklenmek ve fahrülenmek ve halk-ı ‘āleme kendülerin göstermekdür (12) her nè kadar kendüleri böyük günāh ètseler yanlarında gāyet hakīrdür (13) belki hīç günāh şaymazlar andan sonra eyitdi ben dağı öcümü bugün (14) alayım ol merhametsüz ve şefkatsüzden ki kendü yoldaşını ve gece (15) gündüz bile oynayup muşāhibet ètdüğü kimesneye ‘özr èdüp (16) vefāsuzluk ètmişdür pes hemān pādişāh-zādenüñ yüzine şıçrayup (17) eki gözlerin pençesiyle çıkardı ve uçdı bir yüksek yerde (18) kondı pādişāha haber vèrdiler pādişāh ağlayup bī-hużūr (19) oldu fetreyi tutmağa hīle aradı ata bindi ve fetreyi adıyla

[90a]

(1) çağırdı ve eyitdi gel korkma seni incitmezsin fetre istemedi ve sözün (2) dinlemedi ve eyitdi ey vefāsına ve ‘ahdına tırmayan ètdüğün (3) kabāhatün cezāsı bugün olmazsa yarın olur yarın olmazsa (4) öbür gün olur elbette olur olmaz anlama senün oğluñ başa (5) ‘özr eyledi bende ‘ukūbetin te’hīr ètmedüm pādişāh eyitdi ol saña (6) ètdi sen aña ètmedün bizden ve senden dağı havf èdecek (7) nesne kalmadı nè korkarsın gel yène evvelki gibi dōstlık èdelim (8) fetre eyitdi yok ben saña gelmezsin zīrā ‘aqla men’ ètmişlerdür ki saña (9) kīni olan kimesnenüñ

yanına yaklaşma sana her ne kadar lutf ederse (10) senün nefretün ziyāde olsun zīrā kīni olan kimesneden emīn (11) olmağa çāre ırağ olmağdur ğayrı dinlemezsin sizden bir zarar (12) gördüm ki ol zararı benden ğayrı kimesne çekmeğe kâdir degüldür (13) sizi allāha ısmarladuğ deyüp gêtmeğe müteveccih oldı pādīshāh (14) eyitdi eger bizüm êtdüğümüz muḳābele sen de etmemiş olsañ ve hem evvel (15) biz etmemiş olsağ sen dēdüğün bizden ḥavf êtseñ olur idi (16) lâkin evvel ḳabāḥati biz êdüp tıruruz biz anı bilürüz pes böyle (17) olıcak bizden niçün ḳorḳarsın bize inanmazsın elbette yēne gel (18) ḳorḳma fetre eyitdi bir kişinün göñlinde kīn olıcak andan ḳorḳmak (19) gerekdür dil her ne kadar eyü söylerse yēne inanmak olmaz göñül şāhiddür

[90b]

(1) yēne göñül yēg bilür benüm göñlüm senün sözüne inanmaz ve senün göñlün (2) benüm sözüme inanmaz pādīshāh eyitdi bu kīn çok kimesnede (3) olur lâkin ‘āḳil olan kimesne anı hażm eder zuhūra getürmez (4) fetre eyitdi gerçeksın dēdüğün gibidür lâkin şāḥib-i ‘aḳl (5) olan kimesne kīni olan kimesneye bir uğurdan inanmaz ve ol (6) kīni unıtdı şanmaz ve andan geçdi şanmaz ḥīlesinden ve ḥud‘asından (7) ḥavf üzerine olmağdan ḥālī olmaz ve daḥı bilür ki ekşer kimesne (8) düşmenine zafer bulup zebün etmez illā mülāyemet ile ve ḥīle ile (9) eder bir yavuz yabānı fīlī avda öğrenmiş üns etmiş fīl ile tutduḳları (10) gibi pādīshāh eyitdi bir kimesne bir kimesneye ne zarar etmeğe ve nef‘ etmeğe (11) kâdirdür ve ne sen benüm oğluma êtdüğünde ve ne benüm oğlum (12) senün yavruña êtdüğünde medḥali bu kadar muḳadder böyle imiş nesneğe (13) muḳadder ola andan ötri baña su’āl etmenün ma’nāsı yoğdur fetre eyitdi (14) gerçeksın ḳazā ve ḳadersın dēdüğün gibidür lâkin kişi ḳorḳduğı (15) ḳorḳudan şaḳınmağı māni‘ degüldür muḳadder böyle imiş deyü kişi (16) kendüye mehlekeye etmemek gerekdür ben bilürin ki sen baña bu söyledüklerün (17) göñlünde olmayandır senün oğlun benüm yavrumı öldürdi ben daḥı (18) oğlunün gözlerin çıkardum muḳarrer sen beni öldürmek istersin (19) ğayrı degüldür ben ise ölümden ḳaçarın dērler ki faḳīrluğ belādur

[91a]

(1) ve bī-ḥużūrluğ belādur ve düşmen belādur ve kişi dōstlarından (2) ayrılmak belādur ve ḳocalıḳ belādur ve bu belāların başı ölümdür (3) senün baña ne mertebe kīnün var idi ve kīni ben kendü nefsümden bilürin (4) zīrā bende seni bulsam helāk ederdim muḳarrer sen de öylesin (5) pādīshāh eyitdi ol kimesne ki göñlinde olan nesneyi unutmağa (6) kâdir olmaya anda ḥayr yoğdur fetre eyitdi bir kimesnenün ki ayağı (7) altında yarası olsa her yēre başduğca ol yara ağrıyup incitse (8) gerekdür göñlinde kīni olan kimesne de öyledür kişi her eşitdüğü ve her (9) gördüğü nesneye aldanmamak gerekdür belki her nesnenün şonın fikr (10) êdüp kendüye zarar

olan nesneden kaçmak gerekdür 'âkil (11) olan kimesne korkıdan emîn olur bir eyü haşlet varken benüm hōd (12) nêçe eyü haşletlerüm vardır her kankısıyla 'amel êtsem benüm murādum (13) hâşıl olur zîrâ bēş haşlet vardır bir kimesnede ol bēş (14) haşlet olsa elbette ol kimesne murāda vâşıl olur ve ğurbetde (15) mūnis olur ve emr-i ma'āşî hâşıl olur ve her kişi aña mu'ayyen olur (16) birisi kimesneyi incitmemekdür ve birisi ziyāde edeb üzerine olmağdur (17) ve birisi töhmet yerinden kaçmağdur ve birisi eyü hūylı olmağdur ve birisi (18) eyü 'amel eylemekdür kaçan bir kişi kendü nefsinden ħavf eylese oğlını ve kızını (19) ve ehlini ve yerini yurtını fedā eder baş kurtarmağ için ammā nefsin

[91b]

(1) hîçbir nesneye fedā eylemez ve dahı dēmişlerdür ki mālun yaramazı vērilmeyüp (2) qalandur ve 'avratun yaramazı erine itā'at eylemeyendür ve oğulun yaramazı (3) anasına 'āşî olandır ve kardaşun yaramazı oldur ki suçsuz olan (4) kimesne andan qorqa ve memleketun yaramazı anda fitne sâkin olmayandır (5) benüm nefsüme senün yanında ħuzūr ve emn yokdur dēyüp pâdişāha (6) vedā' eyledi ve uçdı gētdi artuğ gelmedi biri birinden ħazer (7) üzerine olup yēne biri birinün yüzine gülen kimesnelerün ħālî budur ki (8) zıkr olundu ħâtimetü'l-kitābü'l-müsteṭāb melik dābeşlīm (9) ħakīm beydebā ya eyitdi ben senün dēdügün aqladum pes şimdi (10) baña pâdişāhluk ve salṭanat nē ile ṭurup muḥkem olur ve pâdişāh (11) olan kimesne ra'ıyyeti gözine nē ile 'azîz ve mükerrrem görünür ħilm ve mülāyemet (12) ile mi yoksa mürüvvet ile mi olur cür'et ve iḳdām ile mi yoksa seḥā ve (13) germ ile mi olur anı beyān eyle ħakīm beydebā eyitdi bu dēdüklerünün (14) eyüsi ħilm ve 'ağldur zîrâ bu êkisi cemî' işlerün başıdur ve medārıdur (15) ammā bir eyü 'âkil kimesne ile müşāvere etmek ile bile zîrâ kişiye ğāyet (16) nāfi' olan haşlet ħilmdür ve pâdişāhlara ħuşūşā bundan böyük (17) mu'ayyen yokdur bir kimesne nē qadar bahādur olsa ammā hâlim olmasa ve müşāvere (18) edecegi kimesne 'âkil ve 'âlim olmasa birazcık nesne aña çok görünür (19) ekşer işlerinde ħaṭā üzerine olur nēte ki ħikāyet ederler ki

[92a]

(1) hind pâdişāhınun aplād ile vîrān-duḥt īrān-duḥt ile key 'avratı [var] (2) idi ve bilād ile ki şāhib-i sırrı idi olan ħālî gibi melik (3) dābeşlīm eyitdi ol nēcedür ħakīm beydebā eyitdi bilād dēdükleri (4) kimesne bir şālîh 'ābid kimesne idi ħulķı ve hūyî güzel hâlim ve 'âkil (5) ve kāmîl idi bir gece pâdişāh bir şehnişinde yatup uyurken tokuz (6) düş görür her düşü ki görür idi şonında oyanur idi (7) ve yēne uyur idi vaḳtā ki şabāh oldu zamāne senün şeyḥlerin (8) çağırdup vāķı'aların bir söyledi emr êtdi ki bu vāķı'aları (9) ta'bîr edeler bunlar eyitdiler ey pâdişāh nē 'aceb qorqunc 'abeş (10) vāķı'a görmişsin ki hîçbir kimesne böyle vāķı'a görmemişdür (11)

eger murād edinürseñ bize altı gün mühlet vèr varalum gèdelüm (12) fikr èdelüm yèdinci gün geledüm saña haber vèrelüm ve hem ümīddür ki (13) ol kòrku yèrlerin hālet èdüp def` èdevüz pādişāh eyitdi (14) baña nāfi` nè ise öyle èdün siz bilürsiz şeyhler dahı hōş dèyüp (15) pādişāhuñ yanından çıkdılar ba`dehū bir yère gelüp mülāhaza èdüp (16) eyitdiler çok zamān olmamışdur ki bu pādişāh bizden on èki (17) biñ kimesne katl ètmişdür şimdi bizde aña nè ètsek kādīrüz zīrā (18) kendü rāzını bize açdı ve ıztırābını bize i`lām eyledi bu hālde bizde (19) andan öcümüz almak kābildür eger pek söyleyüp gāyet kòrkudursak

[92b]

(1) bize tābi` olur her nè dèrsek èder muhālefet eylemez pes aña dèyelüm ki (2) gāyet sevgüli kimesnelerini bize vèrsün gerek evlādı gerek muşāhibleri (3) gerek vezīrleri bu tarīk ile söyleyelüm ki biz kitāblarumuzda görün ki (4) bu gördüğün vākı`anuñ zararı senden gètmez hattā biz adıyla ta`yīn (5) èdügümüz kimesneleri bize vèrmeyince pādişāhda ol dèdüklerünüz kimdür (6) dèdögi zamānda bizde dèyelüm ki `avratıñ ĩrānduht ve anuñ (7) kıızı havīn ve kardaşuñ oğlu bilād ki senün şāhib-i sırruñdur ehl-i (8) hīledür ve ğanemi ki yazıcıuñdur ve tercümānuñdur ve şol āk fīli ki sen anuñ (9) üzerinde cenk èdersin ve şol büyük èki fīller ki ve bindüğün (10) atı ve bindüğün atı ve bindüğün hecīn deveyi bunları bize vèrüp (11) biz dahı bunları boğazlayalum ve kınlarını bir legen içine oturdalum (12) çıkacağıñ zamānda her nerede şeyh adına kimesne varsa gelüp (13) cem` olalum saña ba`zı du`ālar okuyup kını üstünden şalalum (14) ve şuyla yuyalum ve güzel kòkulı yağlarla seni yağlayalum andan (15) sonra yèrüne seni oturdalum böyle olıcağ hāq te`ālā senden ol (16) kòrkduğun nesneleri def` èder eger bu dèdüklerümüze şabr ve taħammül (17) èdüp göñül hōşluğı ile rāzī olursañ ol saña müteveccih (18) olan belālardan kurtulursın ve hem ol gèden kimesnelerün (19) yèrine yène anlar gibi kimesneler bulursın ve eger bu dèdüklerümüzi ètmezseñ

[93a]

(1) kòrkaruz ki şevketün gèdüp saltānatuñ elden gède ve sen (2) helāk olasın pes bu şeyhler bu kavl üzerine pādişāha yèdinci (3) gün varurlar ki bu zıkr olan gibi söyleyse kitāblarumuzda böyle (4) gördük dèrler pādişāh eyitdi bu siz dèdüklerünüzden baña ölüm yègdür (5) varayın ben bu aşl başım berāber olan kimesneleri öldürüp (6) günāha mı gireyin ölüm hōd en şon muķarrerdür andan hālāşa (7) mecāl yokdur ben bu pādişāhlukda dünyā tırdıkcā tıracak degülem (8) pes bu aşl işleri yène èderin şeyhler eyitdiler eger ğazaba gelmeyeceğün (9) bilsek bu eyitdügün fikrünün hātāsını saña bildürürdük sen kendü nefsün (10) gör ğayrı sen neylersin zīrā nefis muķaddemdür aña hīçbir nesne mu`ādil (11) olmaz pādişāh gördi ki bunlar tamām ve ihtimām ve iķdām ile söylerler yèrinden (12) kalkdı içeri evine girdi ğam-nāk olup fikre vardı

ki nêce eyleye (13) kendü dëdügi gibi mi eyleye yoksa şeyhlerün dëdügi gibi eyleye (14) bu fikr ile birkaç gün tırdı bilād ki gāyet ‘ālim ve zīrek kimesne idi (15) eyitdi pādīşāh beni çağırmadın yanına varmak ma‘kūl degüldür lākin īrānduhta (16) varayın ola ki anuñ vāsıtasıyla aḥvāli ma‘lūm ēdinem pes īrānduhta (17) geldi ve eyitdi ben pādīşāhıñ şāḥib-i sırrı idüm benden bir nesnesin (18) şaklamaz idi ricā ēderin ki bir zārāfet ile bir ḥaber alasın (19) yēdi gündür ki şeyhler ile tenhā muşāḥabet ēder ḥalkdan gizli ben kōrkārın ki

[93b]

(1) anları kendü hemrāz ēdinmişdür anlara ise i‘timād yokdur var tafzīl (2) aḥvāli şor daḥı anlar nē dëdiler anı daḥı şor andan şonra gel (3) baña i‘lām eyle zīrā ben bi‘z-zāt varup ḥaber alamazın şöyle anların (4) ki pādīşāha bir yaramaz işi ētdürüp küllī vebāle qoymak isterler īrānduht (5) daḥı kalkdı pādīşāha vardı başı ucında oturdı ve eyitdi (6) ēy pādīşāh-ı sa‘ādet-mend bu şeyhlerün saña dëdükleri nēdür ki (7) birkaç gündür seni maḥzūn ve ḡam-nāk görürem eger bir ḥile kābil olsa (8) ēdelüm pādīşāh eyitdi hey ‘avrat baña bunı şorma bī-ḥuzūr olmağı (9) daḥı ziyāde ēdersin zīrā bu bir işdür ki hem benüm helāküm ve hem (10) a‘yān memleketümde çok kimesnenün helāki lāzım geliyor īrānduht (11) küllī iḡdām ve ibrām eyledi ḥattā kışşayı söyletdi çünkü ḥaber aldı (12) pādīşāha eyitdi ḥaḡ te‘ālā seni maḥzūn ētmesün ve daḥı bizi senün (13) yoluna ḡurbān ētmeden ötri ḡam çekme bī-ḥuzūr olma ḥaḡ te‘ālā bizüm (14) yērümūze saña nēce ‘avratlar vērsün lākin ben öldükden şonra (15) senden bir nesne murād ēderin oldur ki bu şeyhlere çokluḡ i‘timād (16) ēdüp inanma zīrā adam öldürmek ḡatı böyük işdür günāḥı (17) çokdur öldürdügün kimesneleri tekrār diri ēdüp cān vērmege (18) kādir olamazsın dëmişlerdür ki kaçan bir cevher bulsañ yabāna atma ḥattā (19) bir ḡayrısın bulmayınca ve daḥı sen bindügün tavarları helāk ētmek lāzım gelür

[94a]

(1) lākin kebāyrūn-nām rāhibe var bu kışşayı aña i‘lām eyle ve naşīḥat (2) taleb eyle eger ol daḥı anlar dëdügi gibi dërse ol zamānda bildügün (3) gibi ēdesin ve eger anuñ sözi anların sözüne uymayup muḥālif (4) söylerse te‘emmül ve fikr ēdesin ‘acele eyleme gör nēce olur vaḡtā ki (5) pādīşāh īrānduhtdan bu sözi eşitdi gāyet begendi emr eyledi (6) at ayarladılar bindi kebāyrūna gëtdi vaḡtā ki kebāyrūnuñ olduğı yere (7) yakın geldi atdan aşaḡa ēndi ve secde eyledi ve selām vērdi ba‘dehū (8) başın aşaḡı eyleyüp tırdı kebāyrūn eyitdi ēy pādīşāh gelmege (9) bā‘iş nē oldı ve hem şeklün bozulmuş idi ve başında tācuñ yok (10) pādīşāh eyitdi ben bir gün köşkümde yatup uyurdum bir kōrkunc (11) vāḡı‘a gördüm şeyhlere ḥikāyet eyledüm kōrkārın ki baña bir ‘azīm (12) belā ērişe yā bir uğraşda beni öldürürler yā mülküm elümde gëder (13) kebāyrūn eyitdi sen bu kışşadan bī-ḥuzūr olma ve kōrkma zīrā (14) sen şimdi şimdi

ölmezsın ve mülkün dahı elünden gètmez ol (15) kórkdüğün yaramazluğların birisi lâzım gelmez gördüğün düşün (16) ben saña ta‘bîrin edeyin pes pâdişâh vâkı‘ayı söyledi kebâyrun (17) eyitdi ol gördüğün eki kıızıl balıklar ki kıyruqları üzerine turlar idi (18) saña heymür tarafından elçi gelür eki fîl getürse gerekdür ki üzerlerinde (19) inciler ve yâkütler ola kıymeti dörd biñ batmân altun olsa gerekdür

[94b]

(1) ammâ ol eki kıaz ki ardundan uçup öñünde kındılar belh pâdişâhından (2) saña bir kimesne gelse gerekdür ki eki dâne atı ola ki ol atların dünyâda (3) nazîrleri olmaya ve öñünde turlar ammâ ol yılan ki senün (4) şol ayağında yörüdi şafhîn pâdişâhından saña bir kimesne gelse (5) gerekdür ki yanında bir a‘lâ kılcı ola ki dünyâda anunda nazîri olmaya (6) ammâ kendünjı kıızıl kıana boyadüğün saña bir kimesne gelse gerekdür bir (7) a‘lâ kıızıl kıaftân geymiş ola ki karanulukda ziyâ vère ammâ kendünjı (8) şuyla yuduğün saña vers pâdişâhından bir kimesne gelüp öñünde (9) tursa gerekdür ki arkasında pâdişâhlar kıaftân ola ammâ ol (10) kendünjı bir âk fîlün üstinde gördüğün saña bir fîl gele ki atdan yeg (11) ola ammâ ol başun üstinde âteş gibi bir nesne gördüğün saña ciyâd (12) pâdişâhından bir kimesne gelse gerekdür ki başında altun tâc ola (13) ammâ ol âk kıuş ki burnı ile başınjı kıakduğı anun ta‘bîrin saña söylemez (14) iken kórkıma velâkin anda ba‘zı yaramazlık vardır ve hem sevdüğün kimesnelerden (15) yüz çevürsen gerekdür ve bu zıkr olunan elçiler yedi güne dek hepgelüp (16) öñünde tursalar gerekdür vaktâ ki pâdişâh ta‘bîrleri eşitdi şâd oldu (17) kebâyrunun öñinde secde eyledi ve gètdi ve eyitdi göreyin bu dedükleri (18) gerçek midür vaktâ ki yedinci gün oldu pâdişâh emr eyledi ki dîvân edeler (19) ve dîvân zînet edeler ve kendüsü dahı düzendi kıuşandı tahtda oturdı

[95a]

(1) ‘ulemâya ve büyük adamlarına icâzet vèrdiler ol adamlar geldiler ve pîş- (2) -keşlerin çekdiler pâdişâh bu hâle gâyet şâd ve mesrûr oldu (3) ve eyitdi şimden sonra baña lâyıq olan budur ki döstlarımın ve şâhib-i (4) ‘âkl olan kimesnelerin sözün dinleyem zîrâ benüm saltanatım döstların (5) ve ‘âkil kimesnelerin râyı ve naşîhati ile sâbit oldu ve dahı kebâyrunun (6) fazîleti ve şadâkati benüm yanumda muqarrer oldu hemân pâdişâh cevîr-nâm (7) kâtibini ve bilâd-nâm şâhib-i sırrını ve kâl-nâm kimesneyi çağırıp eyitdi (8) biz bu gelen pîş-keşleri hâzînemüze kıomak ma‘kûl degüldür lâkin sizün (9) ortanuzda taqsim edüp üleşdüreyim eger siz benüm yolumda ölmege kıâyil (10) olursanız pes pâdişâh âk fîli aldı ve ol eki atun birisini cevîre vèrdi ve ol (11) eyü kılcı bilâda vèrdi ve ol bir at kâle vèrdi ve kebâyruna ol (12) pâdişâhlar kıaftânını gönderdi ammâ ol tâc vesâyir ve aña beñzer ne varsa (13) ‘avratlara münâsibdür dèyü bilâdı çağırıp eyitdi var bu tâcı sayir (14) kıaftânları ‘avratlaruma elet pes

īrānduht ile hōrfenāh pādīšāhuṅ (15) öñine geldiler pādīšāh bilāda eyitdi bu tēc ile bu kaftānları (16) īrānduhtuṅ öñine қо her қаңқısn isterse anı alsun vaqtā ki īrānduht (17) tācuṅ leṭāfetini ve güzelligini gördi bilāda baқdı tā ki bilād қаңқısn (18) al dēyü işāret ēderse anı ala dēyü bilād daḡı göziyle işāret eyledi ki (19) tācı al yēgdür dēyü pādīšāh bilādıṅ göziyle işāret ētdüğini gördi

[95b]

(1) bilād daḡı pādīšāhuṅ gördüğini gördi bu işāretten bir tōhmet (2) zann olunmasun dēyü bilād kırk yel pādīšāha girdi çıқdı her bār ki (3) pādīšāha girer idi gözini kırpdı ol īrānduhta ētdüğü gibi ētdi (4) eger böyle ētmese idi nē īrānduht қалur idi ve nē bilād қалur idi (5) pādīšāh bir gece īrānduht ile olur idi ve bir gece hōrfenā¹⁴ ile olur idi (6) ol gece ki īrānduht ile oldı īrānduht pādīšāha pilāv bişirüp (7) altun şahana қoyup ve başına ol tācı gēyüp pādīšāhuṅ öñine (8) vardı hōrfenāh¹⁵ bunı böyle göricek ğayrete geldi ol güzel kaftānları (9) gēydi ve kemāl-i mertebe düzendi güneş gibi pādīšāhuṅ öñinden geçdi (10) pādīšāh bunı böyle göricek buña müştāk oldı īrānduhta eyitdi (11) ‘aceb қабāḡat ētmişseñdür ol kaftānları almayup ve tācı olduḡunda (12) bu kaftānlar benüm ḡazīnemde bile bulunmaz idi vaqtā ki īrānduht pādīšāhuṅ (13) bu sözini eşitdi ğazaba geldi elindeki şahanı pādīšāhuṅ başına (14) urdı içindeki pilāv pādīšāhuṅ üzerine döküldi kebāyrūnuṅ (15) yoқarıda ta‘bīr ētmedüğü düşüñ ta‘bīri bu idi hemān pādīšāh bilād[ı] çağırdı (16) ve eyitdi ēy bilād gördüñ mi yēryüzinüñ pādīšāhını bu ‘avrat nēce (17) taḡkīr ētdi ve nē aşl iş eyledi yōri tēz boynın ur şaқın merḡamet (18) eyleme bilād daḡı īrānduhtı pādīšāhuṅ yanından taşra çıқardı kendü (19) kendüye eyitdi ben bunı öldürmeyeyin tā ki ğazabı sākin olınca

[96a]

(1) zīrā bu bir ‘āқile ḡātūndur pādīšāh ‘avratlarında böyle ‘aқlı güzel (2) ve tedbīri şaḡīḡ ‘avrat gelmişdür ve hem bu ölecek olursa pādīšāh (3) bunun firāқına şabr ēdemez ve hem bu ḡātūn nēce kimesneleri ölümdeñ (4) қurtarmışdur ve nēce eyülükler ve iḡtimāldür ki pādīšāh bir gün (5) şabr ēdemedüñ mi niçün tēz öldürdüñ dēye ḡaşıl kelām ben bugün (6) öldürmezin ḡattā göreyin pādīšāha nē ḡālet ēder eger öldürdügüne (7) peşīmān olup tāşalanursa yēne getüreyin böyle ētmek ile üç (8) ‘azīm iş ētmiş olurun ve birisi budur ki īrānduhtı ölümdeñ (9) қurtarmış olurun ve birisi daḡı budur ki pādīšāhuṅ bī-ḡużurluḡını (10) def‘ ētmiş olurun ve birisi daḡı budur ki ḡaḡ-ı ‘ālem ortasında (11) bir şeref daḡı taḡşīl ētmiş olurun ve eger pādīšāh anmazsa ve

¹⁴ Metinde curfenā şeklinde yazılmıştır.

¹⁵ Metinde cuzfena şeklinde yazılmıştır.

istemezse (12) nihāyet ol zamānda öldürürün dēyüp evine gētdi īrānduhtuñ (13) üzerine ēki adam kōdı ve kendü ‘avratına ıřmarladı ki īrānduhtı (14) oñat gözedeler ve hōřluğla tūtalar ‘izzet ve hūrmet ēdeler (15) tā ki ol dēdügi üzerine aḥvāli ma‘lūm olıncaya dek pes bilād (16) kılıcın aldı kınla boyadı ve pādīřāha girdi maḥzūn řeklinde pādīřāha (17) eyitdi īrānduht ḥaḳḳında emrūñi yērine getürdüm pādīřāhuñ ğaḏabı (18) hemān ol sā‘at sākın olup īrānduhtuñ güzelligini ve rāyında (19) ve tedbīrinde řāyib idüğini ve çok nef‘i olduğini fikr ēdüp

[96b]

(1) bī-ḥuzūr olup tāřalanmağā bařladı lākin izḥār ētmege ‘ār ēdüp (2) bilāda nēce ētdüğini řormağā ḥicāb ēderdi ammā bilāduñ (3) ‘āḳıl kimesne olduğından řöyle ricā ēderdi ki īrānduhtı öldürmemiř (4) ola bilād pādīřāha eyitdi bī-ḥuzūr olup ğam çekme zīrā bu ğam (5) ve ğuřřanıñ fāidesi yokdur adamıñ bedenini arḳaladup za‘īf (6) ētmekden ğayrı ve hem dōřtları maḥzūn ēder ve dūřmenleri sevindürür (7) ēy pādīřāḥ řabr eyle tāřalanma řol nesneye ki tamām ařlın bilmezsin (8) eger pādīřāḥ isterse bu kıřřaya beñzer bir kıřřa ḥikāyet ēdeyin (9) pādīřāḥ eyitdi nē ola řöyle bilād eyitdi ēki dāne göğercin varmiř (10) biri erkek biri diři imiř yuvalarını buğday ve arpa ile tōldurmiřlar (11) erkegi diřisine eyitdi mādāmki biz řaḥrālarda dāne bulup anuñla (12) ğēçinevüz yuvamızda olan dāneleri yēmeyelūm řaḳlayalum ḳačan ki (13) kıř ğele řaḥrālarda yēyecek bulamayavuz ol dūřürdüğümüz dānelerden (14) yēyevüz diřisi bu ḥālete ḳāyil oldı nē ola öyle olsun dēdi (15) ammā ol dūřürdükleri dāneleri yař iken dūřürilmiř imiř yuvalarını (16) tōldurmiř imiř orada bir zamān eglenmiř ḳačan ki yaz oldı (17) ol dāneler ḳurıdı bir miḳdār eksildi vaḳtā ki erkegi geldi gördi (18) ki dāneler eksilmiř diřisine eyitdi biz ḥōd ḳavl ētmiř idik ki (19) yuvamızda olan dānelerden yēmeyevüz sen niçün yēdiñ diři daḳı

[97a]

(1) yemīn ētdi ki ben bu dānelerden ařlā yēmedüm erkegi inanmadı başına (2) burnı ile ḳaḳlaya öldürdi vaḳtā ki kış geldi (3) yağmurlar yağdı ol dāneler yēne nemlendi şişdi böyüdi yuvası (4) yēne tōldı evvel nēce ise yēne öyle oldı vaḳtā ki erkegi (5) gördi ki yuva yēne tōldı evvel ki gibi oldı yanı üzerine (6) dūřdi ve ağladı ētdügi iře peřīmān oldı ve eyitdi benüm şimden (7) şonra nēce ḥuzūrum olur ki ben seni isteyem ve bulmağā ḳādir olmayam (8) pes ma‘lūm olsun ‘āḳıl ol kimesnedür ki bir kimesneye ‘azāb ve ‘uḳūbete (9) ētmek lāzım geldükde ‘acele eylemeye ḥuřuřā řol kimesnenüñ (10) ‘azābındaki şonra ‘azāb ētdüğine peřīmān olmaḳ lāzım ğele ol (11) göğercin peřīmān olduğı gibi ve daḳı ēřitdim ki bir kimesne arḳasında (12) bir řuvāl mercimek götürür idi biz ağacı yēre rāřt ğelür arḳasından (13) yūkini aşağı ḳor ve kendüsi yatur bir miḳdār uyur başı ucında (14) bir ağac var idi üstinde bir maymūn var idi ḥerīf uyuduğı (15) gibi aşağı ēner mercimekten avucı tōlusı alur yēne ağaca ḳıḳar (16) mercimekten bir dānesi elinden

aşağı düşer ol dāneyi tutmak ister (17) elinde olan mercimekler daḥı dökülür sen daḥı ey pādīšāh on (18) altı biḡ'avrata mālīksin anları terk edersin ve ol zāyī' olup (19) şimden gerü bulunmayı istersin vaḳtā ki pādīšāh bu sözi eşitdi

[97b]

(1) korkdı ki īrānduḥtı gerçek öldürmiş ola bilāda eyitdi bir miḳdār (2) te'hīr edemedün mi nè tēz öldürdün bilād eyitdi şol ki sözi (3) bir ola ve bir qarār ola ol allāh u te'alādur pādīšāh eyitdi īrānduḥtı (4) öldürdügüne¹⁶ gāyet bī-ḥuzūr oldum bilād eyitdi eki kimesne vardur ki (5) anlaruḡ sürürü ve ni'meti dünyāda gāyet azdur ve yaramazluḡa vāşıl olduḡdan sonra (6) gāyet çok zamān gēder kırtulmaz birisi ol kimesnedür ki ḥesāb (7) ve 'iḳāb yoḡdur dēye ve biri ol kimesnedür ki 'ömrinde aşlā eyülük (8) etmiş ola pādīšāh eyitdi eger īrānduḥtı bir kerecik dünyāda diri (9) göreydüm artuḡ bir nesne içün tāşe çekmezdüm dāyimā şād-mān olurdum (10) bilād eyitdi eki kimesne vardur ki dünyāda anlar aşlā tāşalanup (11) maḡzūn olmaḡ lāyık degüldür birisi ol kimesnedür ki her gün nēçe (12) iḡsānlar ve eyülükler eyleye ve birisi daḥı ol kimesnedür ki cemī' 'ömrinde (13) günāh etmemiş ola pādīšāh eyitdi ben īrānduḥtı artuḡ göremezin (14) bilād eyitdi hīç görmeyen eki kimesnedür ki birisi aşlā gözleri olmayandur (15) ve birisi 'aḡl olmayandur gözi olmayandur gözi olmayan kimesne dünyāyı (16) görmedüḡi gibi ve gökyüzini ve yıldızları ve yeri ve yakını ve ıraḡı (17) ve öḡini ve ardını görmedüḡi gibi 'aḡl olmayan kimesnede bir nesneyi görmez (18) ve 'ālemi cāhilden fark eylemez ve eyüyi yaramazdan fark eylemez pādīšāh eyitdi (19) eger ben īrānduḥtı göreydüm gāyet mesrūr olurdum bilād eyitdi eger ben

[98a]

(1) eki kimesne her nesneyi görür birisi ol kimesnedür ki gözi ola (2) ve birisi daḥı ol kimesnedür ki 'ālim ola gözi olan kimesne nūr-ı (3) 'ālemi gördüḡi gibi 'ālim olan kimesnede eyü ve yaramazı ve āḡiret (4) aḡvālını ve kendüye āḡiretde nāfi' olanı bilür pādīšāh eyitdi ben (5) īrānduḥtuḡ görmesine toymamış idim bilād eyitdi eki kimesne vardur ki (6) hīç toymazlar birisi ol kimesnedür ki gēce gündüz fikri ve ferāseti (7) māl cem'inde ola ve birisi daḥı ol kimesnedür ki bulduḡını yēye (8) ve bulduḡını isteye pādīšāh eyitdi bize lāyık olan oldur ki senden (9) ıraḡ olavuz zīrā sen ḡorḡacaḡ ve ḡazer edecek kimesne imişsin bilād (10) eyitdi eki kimesneden ıraḡ olmaḡ gerekdür birisi ol kimesnedür ki (11) ḡayr ve günāh ve şevāb ve 'iḳāb yoḡdur dēye ve birisi ol kimesnedür ki (12) gözini baḡması ḡarām olan nesnelerden şaḡlamaya ve ḡulaḡını rāz (13) dinlemeden şaḡlamaya ve zīkrini ḡayrılarıḡ 'avratlarından şaḡlamaya (14)

¹⁶Metinde öldürdügüne şeklinde yazılmıştır.

ve albini g n h olan nesneye meyl  tmeden aklamaya p di h eyitdi (15) sen n i n den ben her nesneden mu‘arr  oldum z r  benim varum yo um (16)  r nduht idi sen ise anı  ld rd n bil d eyitdi mu‘arr  olan (17) d ny da    nesned r birisi ol dere ki uy  olmaya ve birisi da ı (18) ol memleketd r ki p di h  olmaya ve birisi da ı ol ‘avratdur ki (19) eri olmaya p di h eyitdi n  ‘aceb h z r cev bs n hem n her n 

[98b]

(1) s ylense fevr  cev b v r rs n bil d eyitdi    kimesne vardur ki (2) anlar h z r cev bdur birisi ol p di hdur ki ra‘iyyet ve lekerine kend  h z nesinden (3) v re ve birisi da ı ol ‘avratdur ki bir sevd gi kimesneye h z rlanm  (4) ola ve birisi da ı ol ‘ lim kimesned r ki ha  te‘ l n n d n  ta‘l m (5) ta‘l m eyleye p di h eyitdi  r nduht   ld rd g n   n  (6) ba a tesl m  td g nde g yet ma z n olup t rur n bil d eyitdi g yet (7) ma z n olmak    kimesneye l y kdur birisi ol kimesned r ki (8) sem z at  ola ve eklide g zel ola l kin h y  yaramaz ola ve birisi ol (9)   lmek  c dur ki   inde uy   ok ola ve eti az ola bi rd gi (10) va tin lezzeti olmaya ve birisi da ı ol kimesned r ki bir g zel (11) ‘avrat ala zev in  tmege   dir olmaya p di h eyitdi ben ba a  d p (12) t rur n bil d eyitdi kend ye zarar eyley p renk v ren    kimesned r ki (13) birisi ol kimesned r ki cenge gele varup cenk  tmeye birisi (14) bunun b yle  td g ne an  vura  ld re ve birisi ol kimesned r ki (15) o lı olmaya ve arda  olmaya ve y ne rib  ile ve har m t r k ile m l (16) cem‘ eyleye an  birisi vura  ld re ve birisi da ı ol  ocadur ki (17) bir genc t ze f hi  ‘avrat ala ve d yim  ol ‘avrat bu  ocanın (18)  l min isteye t  ki bunun elinden hal  bulup  ayrı kimesneye vara (19) t  bir g n  ocay  hel k  de p di h eyitdi sen beni g yet

[99a]

(1) ta  r eyled n ben sen n g z ne h r ve ha r g z kd m ki sen benim (2)  n mde b yle s zler s ylers n bil d eyitdi efendisi   inde buldu n (3) s yley p  kd m  den    kimesned r ki buldu n s yleye ve birisi (4) da ı ol  uldur ki m l  o  ola ve efendisi fa r ola efendisine v rmeye (5) ve birisi da ı ol  uldur ki efendisine pek s yleye ve efendisiyle d yim (6)  eki  p di h eyitdi  r nduht n d dar na  rz   der n bil d eyitdi (7)    kimesne vardur ki bir nesne  rz   derler ve v  l olamazlar birisi (8) bir m fsid kimesned r ki muli  olan kimesneler n ev b n isteye ve birisi (9) da ı oldur ki sa   kimesneler n ev b n isteye ve birisi da ı ol (10) c hild r ki nefsine ma l b yaramaz ıfatlar ile muttas f ola l kin (11) d r-    iretde ey lerle har olmak isteye p di h eyitdi bu me k atleri (12) kend  nefs me ben  td m bil d eyitdi  ki kimesne vardur ki me k ati (13) kend  kend lerine get rm lerd r birisi ol kimesned r ki ard n (14) ard n g de hatt  g derecek bir  uy ya y  bir u uruma d   birisi (15) oldur ki ben

uğraşdan ve cenkden havf etmezsin diye kaçan ki cenk (16) yerine gele sağına ve soluna bakmağa meşgûl ola tâ ki kaçan kurtula (17) pâdişâh eyitdi senünle benüm ortamda şimden gerü ‘alâka kalmadı (18) bilâd eyitdi üç kimesne vardır ki muhabbetleri sâbit degüldür birisi (19) şol dōstdur ki dōstuna buluşmaya ve mektûblaşmaya ve haberleşmeye

[99b]

(1) ve birisi dahı şol dōstdur ki dōstları anı ri‘âyetler edeler (2) ammâ ol kabûl eylemeye anları maşharaluğa ala ve birisi dahı şol¹⁷ dōst- (3) -dur ki dōstlar kâdir olmadıkları nesneyi teklîf eyleye pâdişâh eyitdi (4) sen îrânduhtı öldürmekle bir iş eyledün ki seniñ cehlünge istidlâl (5) olundı bilâd eyitdi üç kimesne vardır ki kendü fikrleri ile (6) iş ederler ve cehllerine istidlâl eder birisi şol kimesnedür ki zarûret (7) yoğ iken mālını bir bilmedügi kimesnede emânet koya ve kendüyle haşımı (8) mabeyninde bir bilmedügi kimesneyi kâdî eyleye ve birisi dahı ol eyledür ki (9) gâyet miñnet ola ve kōrkak ola yene ben bahâdurın ve ağır iş (10) ahvâl-in bilürin deyü bir böyük maşlahata mübâşeret ede sonra (11) yalanı zâhir ola birisi dahı ol kimesnedür ki da‘vâ eyleye ki (12) umûr-ı cismâniyyeyi terk eyledim ve ahvâl-i rûha teveccüh eyledim lâkin (13) nefsinün hevâsına tâbi‘ olup allâhuñ emrini terk eyleyüp bildügi gibi (14) eyleye işte bu aşıl kimesnelerün ‘aklı gâyet azdur pâdişâh eyitdi (15) sen ‘âkil degülsin bilâd eyitdi beş kimesne vardır ki ‘uçalâdan sayılmaq (16) lâıyık degüldür birisi şol başmaqcıdur ki bir yüksek yerde otura (17) kaçan ki muştusu veyâ bir gayrı âleti yuvalanup düşse anı varup (18) getürmekde çok işinden kala ve birisi dahı şol derzîdür ki (19) iblugini gâyet uzun kullana kaçan düğümlense anı kurtarmada çok

[100a]

(1) zahmet çeke ve birisi şol kimesnedür ki gâyet eyü yıldızlar ahvâl-in (2) bilür geçüne kaçan ki cenge varsa bir mübârek sâ‘at bulamaz ki ol (3) sâ‘atde vara cenk ede belki bir naḥs sâ‘atde varur cenk eder (4) kendüyi öldürürler ve birisi dahı ol kimesnedür ki gâyet eyü nakḳâş (5) geçüne ve renkleri kullanmağı bilmeye ve birisi dahı ol kimesnedür her nesneyi bilür geçüne ammâ sözün eyüsini ve yaramazını fark etmeye ve kendü nêcedür (6) ve sâ‘atlerde kankı sâ‘atdür bilmeye pâdişâh eyitdi îrânduhtı (7) öldürdügünde haḳ üzerine etmezler birisi ol kimesnedür dili ile (8) gerçek söyleye ammâ dedüğünü unuda hıfz etmeye ve birisi dahı şol (9) kimesnedür ki yemeği tēz yeye ve işi geç işleye ve birisi dahı (10) ol kimesnedür ki bir kimesnenün suçın bilmedin gâzabın teskîn eylemeye (11) ve birisi dahı ol pâdişâhdur ki bir böyük işi işlemege ‘azîmet eyleye (12) sonra terk eyleye işlemeye pâdişâh eyitdi eger sen

¹⁷ Metinde sol şeklinde yazılmıştır.

benüm ‘âdetüm ve hūyum (13) bileydün ĩrānduhtı öldürmez idiñ bilād eyitdi dörd kimesne vardur ki (14) anlar bir işi işledükleri zamānda tamām fıkır ile ve tedbīr ile ederler (15) birisi ol kimesnedür ki kendü için hāzırladığı yemegi efendisine (16) getüre efendisiniñ miqdārın ve mertebesini izhār için ve birisi (17) dañı ol kimesnedür ki bir ‘avrat ile kanā‘at eyleye kendüyi harāmdan (18) şaķınmak için ve birisi dañı ol pādīşāhdur ki bir böyük işi işledüğü (19) zamānda ulular ve ‘ulemāya müşāvere ile eyleye ve birisi dañı ol kimesnedür ki

[100b]

(1) ‘azbı kahr etmek kâdir ola pādīşāh eyitdi ben senden korkarın bilād (2) eyitdi dörd nesne vardur ki korkmayacak nesneden korkar birisi ol (3) küçük kuşcağızdur ki ağac üstinde eki ayağı yokaı tutar korkar ki (4) gökyüzü üzerine yıkıla eger yıkılırsa anı eki ayağı ile tutup (5) def eyleye ve birisi dañı şol turna kuşıdır ki bir ayağı üzerine (6) turur korkar ki yer aşığı öbür ayağıyla kendüyi kurtara ve birisi (7) dañı şol kurdcağızdur ki yer içinde olur topraktan yemez ki döğünüp kendüsü (8) aklıktan helāk ola dēyü dāyimā bu ğam ve ğazaba mübtelādur ve birisi (9) dañı şol yarası kuşıdır ki kendüyi ğāyet güzel şanur anuñçün (10) gündüz uçmaz ki tutalar kafese koyup habs edeler dēyü pādīşāh eyitdi (11) ĩrānduht getdükden sonra benüm aşıla huzūrum kalmamışdur bilād eyitdi (12) üç kimesne anlara taşalanmak ve mahzūn olmak lāyık degüldür birisi ol (13) ‘ākıl kimesnedür ki bir cāhil anı lāyık olmayan söz ile cevāb vere (14) ve birisi dañı şol harīş ve eşhāsı ğālib kimesnedür ki mālı ve ğınası (15) vāfir ola ve birisi dañı ol kimesnedür ki yaramaz ola ve habīsü'n-nefs (16) ola kabāhat eglemeye pādīşāh eyitdi hiç ĩrānduhta beñzer bir kimesne (17) göremezin bilād eyitdi dörd kimesne vardur ki kimesne anuñ gibiye (18) kâdir olmaz birisi ol ‘avratdur ki neçe er görmüş ola bir ere kâyil (19) olmaya ve birisi dañı ol kimesnedür ki dilini yalana öğretmiş ola aşıla ğerçek

[101a]

(1) söylemeye ve birisi dañı ol kimesnedür ki kendüyi görmüş ola kimseye (2) kâyil olmaya ve kimsenün sözün dinlemeye ve birisi dañı ol azğın (3) kimesnedür ki kendüye düşmez işler işleye haddinden tecāvüz (4) eyleye pādīşāh eyitdi ne olaydı bu sözleri ben bugünden evvel (5) bilmiş olaydum ammā şimdi baña fāidesi yokdur bilād eyitdi (6) üç nesne vardur ki vāķi‘ olmazdan evvel tedārik etmek ğerekdür birisi (7) oldur ki bir kimesne düşmeni ile cenk etmek istediğinde lāzım olan tedbīrini (8) ihtiyāc olmazdan evvel etmek ğerekdür ve birisi dañı oldur ki bir kimesne (9) kendüyi görmüş olsa ve katında aşıla ‘afv etmek cā‘iz olmasa (10) bu aşı kimesnenün bir āhir kimesne ile bir kıymetlü nesneden ötri (11) huşūmeti olsa anı lāyık olan budur ki kendü maşlahatı için (12) bir ‘ādil kimesne tedārik edüp kādī degmek ğerekdür rüşvet (13) kabül etmek maşlahatı ‘adl üzerine görüp ortaların hak üzerine (14) faş eyleye ve birisi dañı oldur

ki bir kimesne bir kimesneyi evine (15) ziyāfet için da‘vet eylese lāyık olan budur ki muḳaddemā bişecek (16) yemekleri tedārik eyleye tā ki ol ziyāfet olacak kimesne geldükden sonra (17) tedārige muhtāc olmaya ki sonra kendüsi ve ehli çok zaḥmet (18) çekmek lāzım gelür pādīşāh eyitdi nē eyülük bilürsin (19) ve nē günāhı bilürsin bilād eyitdi dörd kimesne eyülüğü ve günāhı fikr eylemez

[101b]

(1) birisi şol ḥastadur ki ḥastalığı gāyet muḥkem ola ve birisi daḥı (2) şol ḳuldur ki efendisinden gāyet ḥavf eyleye ve birisi daḥı şol (3) kimesnedür ki düşmen ile dāyimā ‘inādda ola ve birisi daḥı (4) oldur ki zālīm ve ḥaḳīr kimesnedür ki kendüden büyük bir zālīmün (5) elinde giriftār ola pādīşāh eyitdi ašlā sende ḥayr ḳalmadı bilād (6) eyitdi dörd kimesne vardur ki içi zulm ile tobtolu ola ve birisi (7) daḥı ol kimesnedür ki kendüyi görmiş ola kimseye ḳāyil olmaya (8) ve birisi daḥı şol kimesnedür ki ḥırsuzluğa mu‘tād olmuş ola ve birisi (9) daḥı ol kimesnedür ki gāzabı tēz ola ve mülāyemeti ve rızāsı (10) gēc ola pādīşāh eyitdi bize lāyık degüldür ki saḡa i‘timād ēdevüz (11) bilād eyitdi dörd kimesne vardur ki anlara i‘timād olunmaz birisi yavuz (12) yalandur ve birisi daḥı yırtıcı cānvarlardur ve birisi daḥı raḥimsüz (13) ve şefḳatsüz pādīşāhlardur ve birisi daḥı ölümü muḳarrer olmuş (14) cesetdür pādīşāh eyitdi kerem şāḥibi olan kimesnelere lāyık (15) degüldür ki senünle iḥtilāt eyleye ve tekellüfsüz muşāḥibet eyleye bilād (16) eyitdi dörd kimesne vardur ki anlarla teklifsiz muşāḥabet ve iḥtilād (17) cā‘iz degildür birisi büyük pādīşāhlardur ve birisi daḥı gāyet ‘ābid (18) zāhid olan kimesnedür ve birisi daḥı ol sāḥirdür ki ḥuşū‘ üzerine (19) ola ve birisi daḥı ḥulḳı yaramaz olan kimesnedür pādīşāh eyitdi sen

[102a]

(1) ĩrānduḥtı öldürdükden sonra biz senünle iḥtilāt etmek lāyık degüldür (2) bilād eyitdi dörd nesne vardur ki biri biriyle iḥtilāt etmege mecāl (3) yokdur birisi gece ile gündüzdür ve birisi daḥı şālih ile fāsıḳdur (4) ve birisi daḥı nūr ile zulmetdür ve birisi daḥı ḥayr ile şerrdür pādīşāh (5) eyitdi bize lāyık degüldür ki saḡa inanup i‘timād ēdevüz bilād eyitdi (6) dörd kimesne vardur ki ḥiḅbir kimesne anlara inanmaz birisi ḥırsuzdur ve birisi yalancıdur (7) ve birisi daḥı dōstluğu muḥkem olmayan kimesnedür ve birisi daḥı evzār ki (8) musallaḥ olan kimesnedür pādīşāh eyitdi on altı biḡ ‘avrat (9) görsem içlerinde ĩrānduḥtı görmesem ḥāḥırım ḥōş olmaz gāyet maḥzūn (10) olurum bilād eyitdi ‘avrat tāyifesinden dörd cins ‘avrat (11) vardur ki anuḅçün maḥzūn olmaḳ lāyık degüldür birisi ol ‘avratdur ki (12) eli uzun ola her gördüğünü uğrulaya ve birisi daḥı ol ‘avrat- (13) -dur ki kör ola ve ḅirkīn ola güzel olmaya ve birisi daḥı ol (14) ‘avratdur ki erine muḥī‘ olmaya dāyimā muḥālefet eyleyüp murādınca (15) olmaya ve birisi

dağı ol ‘avratdur ki gāyet aḥmak ola kendü emrinde (16) tedārike kādir olmaya pādīṣāh eyitdi īrānduḥtuñ firākından çekdügüm (17) gam ve gūṣsayı hīçbir kimesneden ötri çekmedüm bilād eyitdi beş (18) ‘avrat vardur ki anlar içün kişi gam ve gūṣsa çekmek lāyıkdur birisi (19) ol ‘avratdur ki gāyet ‘ākile ola ve gāyet güzel ola ve birisi

[102b]

(1) dağı ol ‘avratdur ki aṣıl-zāde ola ve kerīmü’ş-şān ola ve birisi (2) dağı ol ‘avratdur ki mestüre ola başı taṣra olmaya ve birisi dağı (3) ol ‘avratdur ki ayağı kuvvatlı ola ve birisi dağı ol ‘avratdur ki (4) her nesnede erine muṭī‘ ola aṣlā muḥālefet etmek ve istemedüğü (5) işi işlemeye pādīṣāh eyitdi īrānduḥtı her kim ki baña dirile getürürse (6) her ne kadar māl isterse vēreyin bilād eyitdi beş kimesne vardur ki (7) māl anlara kendü nefislerinden sevgülüdür birisi ol kimesnedür ki (8) kerr ile ücret ile cenk eyleye zīrā ol aṣıl kimesnenin cenkden murādı (9) hemān māldur ḥattā başını vērür ve birisi dağı ol hırsuzdur ki evlere girür (10) ve yolları keser ‘ākıbet yā eli kesilür veyā katl olunur ve birisi dağı ol (11) bāzırgāndur ki deryā seferin eyleye ve birisi dağı şol zindāncıdur ki (12) ḥabs olacak kimesneleri çok ister tā ki bunlardan māl cem‘ ede (13) ve birisi dağı şol rüşvet yēyen kāḍīdur pādīṣāh eyitdi īrānduḥtı (14) öldürdügününden ötri saña ‘adāvet edüp tūrurın bilād eyitdi (15) dörd cins ḥayvān vardur ki aṣlā mābeynlerinden ‘adāvet gētmez birisi (16) kurd ile koyundur ve birisi kedi ile sıçandur ve birisi toğan ile (17) dürrācdur ve birisi karga ile baykuşdur pādīṣāh eyitdi īrānduḥtı (18) öldürmekle cemī‘ işlerin zāyi‘ eyledüğ bilād eyitdi yēdi kimesne vardur ki (19) işlerin zāyi‘ etmişlerdür birisi şol ‘ālimdür ki meşhūr olmamış ola

[103a]

(1) ve kimse bilmemiş ola tā ki varalar ‘ilm öğreneler ve birisi dağı şol (2) pādīṣāhdur ki yalancı olup eyülgün bilmeyen kimesnelere eyülük eyleye ve birisi (3) dağı şol efendüdür ki merḥameti ve şefkati olmaya ol cihetden kullarınun (4) ḥālī mükedder ola ve birisi dağı şol anadur ki yaramaz fāsık oğula dāyim (5) eyülük eyleye ve birisi dağı şol kimesnedür ki bir ḥāyin mekkār kimesneyi emīn (6) egleye ve birisi dağı şol kimesnedür ki dōstına tēzcecik bī-ḥuzūr (7) olup ‘itāb eyleye ve birisi dağı şol kimesnedür ki ehl-i allāhdan ve meşāyihden (8) ictināb eyleye pādīṣāh eyitdi īrānduḥtuñ bu ḥālī benüm gözümde uykuyı (9) gēderdi bilād eyitdi altı kimesne vardur ki adam öldürmek isteye (10) ḥarāmīler gibi ve hırsuzluğu ve birisi dağı ol kimesnedür ki çok mālī ola (11) ve mālını inanacak bir emīn kimesesi olmaya ve birisi dağı ol (12) kimesnedür ki müslümānlara yaramazlıkla dāyimā bühtān ve iftirā eyleye tā ki (13) ḥalk bundan ḥavf edüp ba‘zı nesne vēreler bu sebeb ile vāfir māl cem‘ (14) eyleye ve birisi dağı ol ḥastadur ki ḥekīmi olmaya ve birisi dağı şol (15) kimesnedür ki vāfir māl taleb edeler borcu yog

iken ve birisi dahı (16) şol 'aşıkdur ki sevdügi kimesnenün dāyimā firākı ıztırābında ola (17) pādīşāh eyitdi hīç merḥametün yokdur beni acımaz mısın bilād eyitdi (18) bēş kimesne vardur ki anlar kimesneye merḥamet étmezler birisi ol ḥasūd kimesne- (19) -dür ki dāyimā mühmelāt söyleye ve birisi dahı kirā ile ve ücret ile evvelī götürē

[103b]

(1) ve birisi dahı ol hırsuzdur ki kaçan aḥşam olsa esbāb uğrulasam (2) dēye ve birisi dahı ol ḥarīş ve muḳaddem kimesnedür ki kendü murādını (3) taḥşīl étmekde eger kendü nefsinı ve eger ḡayrı kimesneyi telef étmekden kaçmaya (4) ve birisi dahı ol kimesnedür bir kimesneyi ḥayr étmekden men' eyleye pādīşāh (5) eyitdi īrānduhṭı öldürdüḡün benüm ḥōşuma gelmedi bilād eyitdi (6) ḥōş olmayup istenmeyen nesne yēdidür birisi ḳocalıkdur ki tāzelügi (7) ve ḳuvvatı ve güzelliḡi gēderür ve birisi dahı şol aḡrıdur ki bedeni (8) arıqladur ve ḳanı ḳurıdur ve birisi dahı şol ḡazābdur ki ḥalīmlerün (9) ḥilmini ve 'ālemlerün 'ilmini gēderür ve birisi dahı şol ḡam ve ḡuşşadur ki 'aḳlı (10) perīşān éder ve beñzi şararur ve birisi dahı şol şü ḳadar ki bahār zamānında (11) çiçeklere otlara zarar éder ve birisi açlık ve şusuzluḡdur ki ḳişinün (12) cānına gēçe ve birisi dahı ölumdür ki adamı helāk éder pādīşāh eyitdi (13) benüm şimden gērü senünle işim yokdur bilād eyitdi sekiz kimesne vardur ki (14) anlarla mu'āmele étmek lāyık degüldür birisi ol kimesnedür ki 'ilmi olmayan (15) kimesne ile maşlaḥatın müşāvere eyleye ve birisi dahı şol kimesnedür ki (16) mütelevvin ola ya'nī bir nesne üzerine ḳarār tutmaya ve birisi dahı ol (17) kimesnedür ki kendüyi görmiş ola kimseyi begenmeye ve birisi dahı (18) ol yalancıdur kim rāyında kimseye tābi' olmaya ve birisi dahı ol (19) kimesnedür ki mālını kendü nefsinden muḳaddem tuta ve birisi dahı ol za'īf

[104a]

(1) kimesnedür ki üzerinden uzak seferler ve meşāḳḳatlı işler irtikāb étmış (2) ola ve birisi dahı şol kimesnedür ki üstādı ve efendisi anuḡ étdügi (3) işi begenmeye ve birisi dahı şol kimesnedür ki dāyimā ḳardaşları (4) ve yoldaşları ile cenk ve cidāl üzerine ola pādīşāh eyitdi yēter (5) söyledün baña şübhe vērdün seni şınamamak yēḡ imiş bilād eyitdi adam on (6) yēde şınanur bahādur cenkde şınanur ve ikinci ekmede şınanur ve ḳul efendisini (7) mużāyāḳa zamānında şınar ki ḥalḳ ile ol zamānda nēçe mu'āmele éder (8) ve pādīşāh ḡazābı zamānında şınanur ki ol zamānda 'aḳlı ve ḥükmı ve 'ilmi (9) nēce olur görölür ve bāzırgānuḡ ṭoḡruluḡı ve ḡerçeklügi orta ḳılıḡda şınanur (10) ve dōstlar ihtiyāc vāḳtinde şınanur ve 'āḳıl olan kimesnenün (11) 'aḳlı ve mülāyemeti nekbet ve belā zamānında şınanur şālīḡ olan kimesne (12) rehinde ve taḳavvīsinde ve dūnyādan ictinābında şınanur ve saḡī cōmerd (13) kimesne vērmesende ve merḥametinde ve şefḳatinde şınanur faḳīr olan kimesne (14) günāhından kaçmasanda ve rızḳını

helâl yolından istemesende şınanur pâdişâh (15) eyitdi benüm öñümde nêce söyleye bilürsin benüm ğazabumdan korkmaz mısın (16) bilâd eyitdi altı kimesne vardur ki anlar dâyimâ pâdişâhların ğazabından (17) emîn degüldür birisi şol kimesnedür ki tēz ğazaba gele tar gönüllü ola (18) ve birisi dağı şol ‘âlimdür ki şalâh istemeye ve birisi dağı şol şalâh (19) isteyüp lâkin ‘âlim olmaya ve birisi dağı şol kâdîdur ki rüşvet ala

[104b]

(1) ve birisi dağı şol kimesnedür ki halka merhameti ve şefkati ola lîkin (2) nesne vèrmeye ve birisi dağı şol sağı cömerd kimesnedür ki vèrdüğü (3) nesnenün şevâbın tēzcecük isteye pâdişâh eyitdi bağı ve kendüğe ‘azâb (4) eyledün bilâd eyitdi yēdi kimesne vardur ki hem kendülerine ve hem ğayrılara (5) ‘azâb vèrürler birisi şol ‘ilmi az olan kimesnedür ki çok kimesneye (6) ta‘lîm edüp ders vèrmek isteye ve birisi dağı şol büyük adamdur ki (7) ‘aklı kâmil ola ve lâkin tedbîrde kuşurı ola ve birisi dağı şol (8) kimesnedür ki hâşıl olmaya çok nesneye çalışa ve birisi dağı (9) fâsık ve fâcir ve günâhkâr kimesnedür ki hâdden tecâvüz etmiş ola dōstlarından (10) kimesnenün sözün dîñlemeye ve birisi dağı pâdişâhların ve büyük adamların (11) maşlahatların göre lâkin kendüde hulk-ı hüsn ve ‘ilm olmaya ve birisi dağı (12) şol ‘ilme tâlîb olan kimesnedür ki kendüden ‘âlim olan kimesne (13) ile muqâbele eyleye sözünü dîñleye öğretdüğünü kabûl etmeye ve birisi (14) dağı ol kimesnedür ki pâdişâhlara gire çıka lâkin şafâyı mu‘âmele (15) eylemeye kemâl-i muhabbet üzerine olmaya bu sözleri söyledükden sonra bilâd (16) sâkin oldı ve bildi ki pâdişâhın hüznü ve ıztırâbı îrânduht (17) içün ziyâde oldı görmege müştâk oldı pes bağı lâyık olan (18) budur ki pâdişâh bu kadar muhabbet edüp görmesün edindüğü kimesneyi (19) pâdişâha götürem zîrâ ben bu kadar yavuz sözler söyledüm ve aşağı yokarı

[105a]

(1) bulduğum¹⁸ sözleri söyledüm bağı hiçbir ‘ukûbet emr eylemedi (2) dēyüp eyitdi yeryüzünde senün gibi bir pâdişâh dağı (3) yokdur ileri zamânda dağı gelmemişdür zîrâ ben sağı (4) bulduğum söyledüm aşlâ bağı ğazab etmedün yēne ağırluğun (5) üzerine sâbit olup bağı lutf üzerine oldu (6) pâdişâh-ı cihân iken lâyık olan sözlerden ğayrı (7) nesne söylemedün bârî te‘âlânın imânında olasın (8) dēyü sözi hatm eyledi

¹⁸ Metinde bulduğüm şeklinde yazılmıştır

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN

A

ābād < Ar. *ābād* “sonu olmayan, sozsuz zamanlar”

ā. (072b/5)

ebedü'l-ābād ‘ebedî hayat’ (072b/5)

‘abeş < Ar. *‘abeş* “boş, anlamsız, saçma şey”

‘a. (055b/9), (092a/9)

‘ābid < Ar. *‘ābid* “ibâdet eden, kulluk eden kimse”

‘ā. (072a/6), (073a/6), (073a/13), (075a/2), (075a/4), (075a/6), (076a/19), (076b/11), (076b/12), (076b/14), (076b/16), (076b/19), (076b/2), (076b/5), (076b/7), (076b/8), (077b/18), (087b/13), (087b/14), (087b/18), (092a/4), (101b/17)

‘ā.+i (074b/13), (074b/18), (075a/4), (078a/1)

‘ā.+iñ (073a/5), (074b/17), (074b/19), (077b/18)

‘ā.+ler (073a/11), (073a/12)

‘ā.+üñ 078a/5)

‘acabā < Ar. *‘acebā* “şüphe, kuşku” → **‘acabe**

‘a. (067a/17)

‘acāyib < Ar. *‘acā’ib* “garip, tuhaf, alışanın dışında, değişik”

‘a. (063b/6)

‘aceb < Ar. *‘aceb* “şüphe, terddüt, hayret ifâde eden soru zarfı, acaba”

‘a. (053b/9), (057b/17), (058b/6), (058b/7), (060b/18), (065a/7), (068b/6), (071b/6), (072b/16), (078b/9), (080b/19), (084b/10), (085a/2), (085b/17), (092a/9), (095b/11), (098a/19)

‘acebe < Ar. *‘acebā* “şüphe, kuşku” → **‘acabā**

‘a. (071b/2)

‘acebsüz < Ar. *‘aceb* + T. +süz “şüphesiz, tereddütsüz”

‘a. (079a/6)

‘**acele** < Ar. ‘*acele* “bir şeyi çabuk yapmaya çalışma, telâş ve sabırsızlık göstererek çabuk davranma, çabukluk, tezlik, şıtap”

‘a. (053b/3), (074a/8), (078b/5), (087a/12), (088b/17), (094a/4), (097a/9)

acı- “başkasının durumundan üzüntü duymak, hâline kederlenmek”

a.-maz (103a/17)

‘**âciz** < Ar. ‘*âciz* “güçsüz, kudretsiz, zayıf kimse”

‘â. (061a/1), (075a/10)

‘**acz** < Ar. ‘*acz* “gücü yetmeme durumu, güçsüzlük, âcizlik”

‘a. (079a/6)

aç “yemek yeme isteği ve ihtiyâcı duyan”

a. (064b/19)

aç- “kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkarmak”

a.-dı (092a/18)

a.-dılar (076a/13)

a.-up (067b/13)

açlık “aç olma, acıkma durumu”

a. (103b/11)

a.+dan (059b/3), (100b/8)

ad “ad, isim”

a. (087b/3), (088a/13)

a.+ı (087b/4)

a.+ına (055b/16), (056b/3), (059b/13), (060b/12), (070b/19), (079b/11), (079b/12), (082b/8), (089a/8), (089a/8), (092b/12)

a.+ını (065b/1)

a.+ıyla (060b/12), (061a/17), (089b/19), (092b/4)

adam “kişi, kimse, şahıs”

a. (055a/1), (057b/8), (059b/1), (064a/11), (074a/18), (074b/16), (086a/3), (088b/4), (088b/5), (088b/7), (089a/9), (093b/16), (096a/13), (103a/9), (104a/5)

a.+a (064a/18), (065b/15), (066b/12)

a.+dur (104b/6)

a.+ı (064a/1), (070a/2), (103b/12)

a.+ıñ (096b/5)

a.+lar (054b/16), (070b/19), (070b/19), (095a/1)

a.+larına (095a/1)

a.+larından (075a/14)

a.+larum (083b/13)

a.+laruñ (104b/10)

‘**adāvet** < Ar. ‘*adāvet* “dümanlık, hasımlık, husûmet”

‘a. (061b/13), (061b/13), (061b/18), (061b/19), (061b/19), (072b/12), (072b/13), (072b/15), (079b/2), (079b/4), (079b/6), (081b/11), (081b/12), (102b/14), (102b/15)

‘a.+den (081b/12), (081b/12)

‘a.+e (072b/18), (079b/3)

‘a.+i (061b/16), (070b/4), (081a/5)

‘a.+leri (068b/18), (081a/6)

‘adāvet-i cevher ‘cevherin düşmanı’ (061b/13)

‘**adet** < Ar. ‘*adet* “alışkanlık, huy, tabiat”

‘ā.+üm (100a/12)

‘ā.+ümüz (085a/12)

‘ā.+ümüzdür (058b/16)

‘ā.+üñ (064a/2)

‘**ādil** < Ar. ‘*ādil* “haktan, adâletten ayrılmayan, adâletli”

‘ā. (101a/12)

‘**adl** < Ar. ‘*adl* “adâlet, hakkaniyet, doğruluk, tarafsızlık”

‘a. (101a/13)

‘a.+e (057b/14)

‘a.+i (057b/12)

‘**adüvv** < Ar. ‘*adüvv* “düşman”

‘a. (068b/11), (074b/10), (074b/11), (078b/8)

‘a.+isine (082a/12)

‘a.+nüñ (069b/4)

āfrīdūn “özel isim”

ā. (079b/11)

‘**afv** < Ar. ‘*afv* “suç, kusur ve hatâyı cezâlandırmama, bağışlama”

‘a. (101a/9)

ağ “iplik, sicim veya tel gibi malzemedен kafes şeklinde örölmüş, göz seyrek örgü”

a. (059b/17), (060a/16), (060a/7)

a.+a (060a/9)

a.+ı (060a/13), (060a/15), (060a/8), (060b/17), (060b/5), (061a/13)

a.+ını (060a/4), (079b/14), (081b/1)

a.+uñ (061a/2)

ağac “kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste veya odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki” → **ağaç**

a. (063a/8), (073b/5), (079b/10), (097a/14), (100b/3)

a.+a (071b/14), (081a/19), (085a/19), (097a/15)

a.+dan (060a/1)

a.+ı (068b/14)

a.+ıñ (073b/1)

a.+ına (082b/12)

a.+uñ (059b/15), (079b/10)

ağacılı “ağacı bulunan, ağacı olan yer”

a. (059b/14), (060b/3), (060b/6), (097a/12)

ağaç “kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste veya odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki “→ **ağac**

a. (067a/5)

a.+ları (084a/11)

āgāh < Far. *āgāh* “haberi olan, haberdar”

ā. (061b/16)

ağır “tartıda çok gelen, yerinden kaldırılması, taşınması güç olan”

a. (099b/9)

ağır- “ağırılı olmak, insana ızdırıp ve acı vermek”

a.-dı (065b/9)

ağırluğ “tartıda ağır olma durumu, sıklet”

a.+uğ (105a/4)

ağız “hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk”

a.+ına (063a/4), (077a/10)

ağla- “acı, keder, pişmanlık ve bâzan da sevinçten göz yaşı dökmek”

a.-dı (053b/8), (056b/16), (075b/16), (097a/6)

a.-mağa (073b/6), (088b/14)

a.-rsın (088b/15)

a.-yasın (056b/2)

a.-yup (089b/18)

ağrı “vücûdun herhangi bir yerinde derinden ve yaygın bir şekilde hissedilen sürekli acı ve ızdırıp, sızı, veca”

a.+dur (103b/7)

a.+sı (065b/10)

a.+sına (054a/5)

ağrı- “ağrılı olmak, insana ızdırıp ve acı vermek”

a.-yup (091a/7)

‘**ahd** < Ar. *‘ahd* “yemin, ant, söz” → **aht**

‘a.+e (081a/7)

‘a.+ma (090a/2)

‘a.+ine (089b/5)

‘a.+üme (080b/5)

āhir < Ar. *āhir* “son”

ā. (077b/17), (101a/10)

ā.+ine (072a/15)

āhiret < Ar. *āhiret* “ölümünden sonragidilecek olan âlem, öbür dünya”

ā. (057b/11), (065a/14), (084b/16), (098a/3)

ā.+de (054a/3), (054a/8), (058a/11), (058a/14), (058a/3), (059a/14), (066b/12),
(072b/1), (072b/4), (098a/4), (099a/11)

ā.+i (065a/17)

ā.+ini (058a/6)

ā.+üğe (058a/4)

dār-ı āhiret ‘öteki dünya’ (099a/11)

ecvāl-i āhiret ‘ahiret seyri’ (057b/11)

aḥmak < Ar. *aḥmak* “aklı kıt, anlayışsız, kalın kafalı (kimse) , beyinsiz, bön, budala”

a. (102a/15)

a.+lar (079/9)

aḥşam “güneşin batma zamânı, günün sonu”

a. (065b/6), (103b/1)

aht < Ar. *‘ahd* “yemin, ant, söz” → ‘**ahd**

a. (085a/5)

aḥvāl < Ar. *aḥvāl* “hâller”

a. (079b/4), (081b/16), (099b/12)

a.+de (081a/12)

a.+e (078b/4)

a.+i (063a/11), (093a/16), (093b/2), (096a/15)

a.+in (057b/2), (063a/12), (099b/10), (100a/1)

a.+ini (098a/4)

a.+üñi (057b/10)

aḥvāl-i rūḥ ‘ruhun hâlleri’ (099b/12)

aḥvāl-i rûzigâr ‘devrin, zamanın hâlleri’ (079b/4)

aḳ “kar, süt vb.nin renginde olan; beyaz olan”

a. (092b/8), (094b/10), (094b/13), (095a/10)

aḳ- “bulunduğu yerden daha alçak bir yere doğru gitmek, yukarıdan aşağıya doğru düşmek”

a.-a (065a/10)

a.-dı (065b/12)

aḳçe “Selçuklular ve Osmanlılar’da para birimi olarak kullanılan gümüş sikke”

a.+ye (066b/6)

‘**ākıbet** < Ar. ‘*ākıbet* “son, nihâyet, encam”

‘ā. (053b/15), (053b/19), (054a/3), (102b/10)

‘ā.+i (059b/7), (064a/5), (064a/5), (078b/15), (087a/11)

‘**ākılsız** < Ar. ‘*akl* + T. +*sız* “aklı, gerçeği görüp ona göre davranmayan, anlayışı kıt”

‘a. (062a/17)

‘**ākılsızlık** < Ar. ‘*akl* + T. +*sız* +*luk* “akılsız olma durumu, beyinsizlik, ahmaklık, budalalık, aptallık”

‘a.+ı (073b/15)

‘**ākīl** < Ar. ‘*ākīl* “akıllı”

‘ā. (059b/10), (061b/2), (065b/18), (066b/11), (066b/11), (066b/3), (067b/4), (069b/18), (070a/3), (072b/4), (072b/7), (077a/18), (078b/8), (079/9), (079b/5), (080a/4), (081b/16), (084b/8), (087a/6), (087b/9), (090b/3), (091a/10), (091b/15), (091b/18), (092a/4), (095a/5), (096b/3), (097a/8), (099b/15), (100b/13), (104a/10)

‘ā.+dür (053b/2)

‘ā.+lere (070a/13)

‘ā.+leriñ (070a/14)

‘**ākīle** < Ar. ‘*ākīle* “ākıl kelimesinin kadını ifade eden ve kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli”

‘ā. (087a/17), (096a/1), (102a/19)

‘**ākīllık** < Ar. ‘*ākīl* + T. +*lık* “akıllı olma durumu”

‘ā. (082a/12)

‘**ākıl** < Ar. ‘*ākıl* “düşünme, anlama ve kavrama gücü, us”

‘a. (068a/12), (074b/9), (080a/5), (090b/4), (095a/3), (097b/15), (097b/17)

‘a.+a (090a/8)

‘a.+dur (061b/7), (091b/14)

‘a.+ı (065a/13), (065a/18), (070b/13), (077a/18), (080a/5), (080a/5), (086a/16), (088b/11), (096a/1), (099b/14), (103b/9), (104a/11), (104a/8), (104b/7)

‘a.+ıdur (066b/11)

‘a.+ıla (071a/6)

‘a.+ınuñ (063a/13)

‘a.+um (065b/13), (080a/3)

‘a.+uma (085a/6)

‘a.+umı (080a/3)

‘a.+uñ (053b/10)

ehl-i ‘ākıl ‘akıl sahibi’ (074b/9), (80a/5)

kemāl-i ‘aql ‘aklın mükemmelliği’ (071a/6)

şāhib-i ‘aql ‘akıl sahibi’ (090b/4), (095a/3)

‘aks < Ar. ‘aks “yansıma”

‘a.+ini (071b/3)

akşa- “bir ayağın kısa veya sakat olması sebebiyle hafifçe topallamak”

a.-rak (068a/14)

al- “tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak”

a. (071b/4), (074b/6), (085b/2), (095a/18), (095a/19)

a.-a (057b/1), (095a/18), (098b/11), (098b/17), (099b/2), (104a/19)

a.-abilürin (076b/15)

a.-am (065b/7)

a.-amaya (075a/4)

a.-amazın (093b/3)

a.-asın (093a/18)

a.-aydım (076a/14)

a.-ayım (089b/14)

a.-ayın (085b/14), (088a/11), (088a/11), (088a/4), (088a/6)

a.-dı (056a/4), (057a/19), (057b/9), (058b/7), (060b/12), (064b/1), (064b/11),
(064b/14), (064b/5), (065b/6), (080b/17), (093b/11), (095a/10), (096a/16)

a.-dılar (073a/16), (073a/5)

a.-dum (083a/1)

a.-ı (081a/14), (081a/17)

a.-ı koyup (056b/12)

a.-mağ (075a/5)

a.-mak (073a/9), (088a/7), (092a/19)

a.-maṇ (074a/3)

a.-mayup (095b/11)

a.-mış (073a/7), (074b/14)

a.-sam (074b/18)

a.-sun (054b/9), (095a/16)

a.-up (054b/13), (055a/6), (058b/16), (074b/14), (077a/11), (082b/10),
(082b/14), (083b/4), (085a/8)

a.-ur (063a/4), (064a/9), (076b/2), (076b/4), (076b/5), (097a/15)

a.-ursa (075a/4)

a.-ursaŋ (074b/6)

a.-ursın (063b/9)

a‘lā < Ar. *a‘lā* “daha yüksek, en yüksek, pek yüce”

a. (094b/5), (094b/7)

‘alaf “hayvanların yiyeceği saman, ot vb.”

‘a.+ımı (085b/19)

‘alāķa < Ar. *‘alāķa* “iki şey arasındaki bağ, ilgi, râbıta, münâsebet”

‘a. (099a/17)

‘alāmet < Ar. *‘alāmet* “işâret, belirti, nişan, emâre, alem, araz”

‘a. (055a/17)

‘a.+i (062b/10)

‘a.+ler (055a/19), (055b/10), (056a/7)

‘a.+lerden (055b/12)

‘a.+leri (055a/16)

alķaķ “kötü ve ahlâksızca davranışlarda bulunan (kimse); hâin, bayağı, aşağılık, soysuz,
denî”

a. (069b/9), (077a/19)

alda- “aldatmak, kandırmak”

a.-r (075a/9)

aldan- “bir yalana, bir hîleye, güvene lâîk olmayan birine kanmak, kapılmak; oyuna gelmek”

a.-a (068b/12)

a.-an (069b/16)

a.-ma (057b/6)

a.-mamak (091a/9)

a.-mamağ (068b/11)

a.-mış (069b/15)

ālāy “bir merâsimde bir gösteride yer alan kalabalık, kortej”

ā. (060a/7), (070b/7), (082b/7)

‘**âlem** < Ar. ‘*âlem* “yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü, evren, kâinat”

‘ā. (057a/1), (096a/10), (098a/2)

‘ā.+de (065a/12)

‘ā.+e (089b/11)

‘ā.+i (097b/18)

‘ā.+lerün (103b/9)

halk-ı ‘âlem ‘bütün insanlar’ (089b/11), (096a/10)

nūr-ı ‘âlem ‘alemin nuru’ (098a/2)

âlet < Ar. *âlet* “bir işi yapmak için kullanılan nesne, araç, mekine, aygıt”

ā.+i (099b/17)

‘**aleyh** < Ar. ‘*aleyh* “üzere, üzerine, onun üzerine”

‘a. (053b/4), (057b/10)

mu ‘temedü’ n-‘aleyh ‘güvenilir kimse’ (053b/4), (057b/10)

alış- “bağlanmak, ısınmak, ünsiyet peydâ etmek”

a.-dılar (076a/13), (089a/14)

alışdur- “benimsemesini sağlamak, yadırgamaz duruma getirmek”

a.-alar (062b/3)

alışveriş “satın alma, çarşıdan pazardan ihtiyaçlarını temin etme işi”

a. (068a/10), (084b/2)

‘**âlim** < Ar. *‘âlim* “ilim sâhibi olan, bilici, bilen”

‘â. (053b/17), (091b/18), (093a/14), (098a/2), (098a/3), (098b/4), (104a/19),
(104b/12)

‘â.+dür (102b/19), (104a/18)

Allāh < Ar. *Allāh* “her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı, Hudâ”

a. (057a/3), (058a/13), (068a/5), (097b/3)

a.+a (090a/13)

a.+uñ (099b/13)

a.+dan (103a/7)

ehl-i Allāh ‘Allah ehli’ (103a/7)

alt “bir şeyin yere bakan yüzü”

a.+ına (065b/6), (075b/3)

a.+ında (055b/7), (070a/19), (079b/11), (091a/7)

a.+ından (075b/17), (075b/8), (080b/6)

a.+uña (086b/8)

altı “altı sayısı”

a. (056b/10), (064a/18), (092a/11), (097a/18), (102a/8), (103a/9), (104a/16)

altun “kıymetli element, zer”

a. (064b/12), (064b/14), (064b/15), (064b/16), (066b/2), (084b/1), (094a/19),
(094b/12), (095b/7)

a.+a (088a/3)

a.+dan (062a/7)

a.+ları (064b/13), (065b/5)

a.+uñ (065b/7)

amān < Ar. *emān* “emin olma, korkusuzluk, güven, emniyet”

a. (070a/3)

‘amel < Ar. *‘amel* “bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil”

‘a. (066a/15), (070a/10), (072b/3), (073a/4), (081b/17), (091a/12), (091a/18)

‘a.+e (066a/17)

‘a.+i (055a/13)

‘a.+idür (066b/12)

‘a.+ün (057b/17)

‘amel-i şālīḥ ‘iyi, faydalı iş’ (072b/3)

ammā < Ar. *ammā* “zıt ve aykırı hüküm ifâde eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lâkin”

a. (054a/2), (054b/2), (055a/18), (056a/11), (057b/17), (058a/5), (058b/15), (058b/3), (060b/3), (061a/11), (061b/7), (062a/11), (062a/4), (062a/8), (062a/9), (062b/9), (063b/12), (066a/9), (066b/1), (070a/17), (070b/1), (070b/2), (072a/18), (072b/19), (075b/13), (077b/5), (081a/10), (081a/11), (081a/13), (081a/9), (083b/8), (083b/9), (084a/3), (084a/9), (084b/12), (084b/3), (085a/4), (086a/19), (087a/6), (088b/18), (091a/19), (091b/15), (091b/17), (094b/1), (094b/11), (094b/13), (094b/3), (094b/6), (094b/7), (094b/9), (095a/12), (096b/15), (096b/2), (099b/2), (100a/5), (100a/8), (101a/5)

aḡ- “hatırlamak, akla getirmek, yâd etmek, tahattur etmek”

a.-aram (058a/14)

a.-mayasın (081a/5)

a.-mazsa (096a/11)

aḡa “ona” → **oḡa**

a. (055b/10), (056b/4), (059b/14), (060b/5), (061b/13), (063b/3), (064b/9), (065a/9), (068a/8), (068b/11), (069b/12), (070a/10), (072a/8), (076b/11), (076b/12), (076b/14), (077b/7), (078b/19), (079b/14), (080b/4), (082a/11), (083a/17), (084a/7), (087b/15), (087b/3), (087b/9), (089b/8), (090a/6), (091a/15), (091b/18), (092a/17), (092b/1), (093a/10), (094a/1), (095a/12), (099b/1), (100b/13), (101a/11)

ana “insanın ve hayvanın yavru sâhibi olan dişisi, anne, vâlide”

a.+dur (103a/4)

a.+larınuñ (081b/14)

a.+sı (053b/5), (054a/7), (057a/12), (057b/4), (059a/18), (059b/2)

a.+sin (057b/3)

a.+sına (053b/1), (091b/3)

a.+sinuñ (084a/8)

ancağ “yalnız, sâdece”

a. (067a/9), (068b/7), (083a/16), (083a/18)

and “Allah’ı veya mukaddes bir varlığı şahit tutarak verlen söz, yemin, kasem”

a. (081a/6)

anda “orada”

a. (062b/18), (062b/19), (063b/17), (067a/15), (068b/16), (071a/2), (071a/2), (071b/13), (071b/17), (075a/18), (077a/11), (077b/11), (082b/12), (083a/3), (085a/10), (085b/12), (085b/13), (086a/6), (091a/6), (091b/4), (094b/14)

andan “ondan”

a. (054a/19), (055b/15), (058b/10), (058b/8), (060a/14), (060a/5), (061a/2), (065a/15), (065b/4), (067a/5), (068a/7), (070a/3), (074b/6), (075b/19), (075b/6), (077a/15), (080b/16), (081b/2), (084a/6), (084b/10), (088a/5), (088b/1), (089b/13), (090a/18), (090b/13), (090b/6), (091b/4), (092a/19), (092b/14), (093a/6), (093b/2)

ağdur- “hatırlatmak, hatıra getirmek”

a.-dı (068a/6)

anı “onu”

a. (053b/1), (054a/15), (055a/1), (055a/18), (057a/6), (059a/1), (059b/6), (064a/19), (066a/2), (067a/1), (068a/9), (070b/14), (074a/10), (076b/15), (078a/4), (081a/14), (082a/18), (082b/1), (082b/3), (082b/4), (083a/3), (085b/14), (085b/3), (087a/11), (087b/11), (089a/1), (090a/16), (090b/3), (091b/13), (093b/2), (095a/16), (095a/18), (098a/16), (098b/14), (098b/16), (099b/17), (099b/19), (100b/4)

anıñ “onun”

a. (070a/7), (071a/14), (071b/12), (073a/2), (075b/14), (076b/8)

anıçün “onun için”

a. (073a/17), (075b/12), (076a/3)

añıl- “hatırlanmak, yâdedilmek”

a.-urlar (069a/5)

anıñla “onunla”

a. (076a/18), (078a/11), (078a/12), (078b/3), (083a/15)

añla- “bir şeyin ne olduğunu akıl yoluyla kavramak, akıl erdirmek”

a. (058a/7)

a.-dı (055a/8)

a.-dım (072a/18)

a.-dugum (084a/10)

a.-dum (062a/4), (066a/13), (080a/16), (085b/3), (091b/9)

a.-ma (090a/4)

a.-mağ (078b/5)

a.-rın (076a/11), (082a/9), (093b/3)

a.-rum (068a/13)

a.-yup (080b/15)

añlan- “anlaşılmaq”

a.-maz (057b/14)

a.-ur (057b/14)

añlar “onlar” → **anlar**

a. (080a/10)

anlar “onlar” → **añlar**

a. (058b/10), (058b/18), (059a/5), (061a/8), (067a/1), (072a/15), (073b/12), (073b/18), (075b/13), (092b/19), (093b/2), (094a/2), (097b/10), (098b/2), (100a/14), (102a/18), (103a/18), (104a/16)

a.+la (103b/14)

a.+uñ (069b/1), (094a/3), (097b/5)

anlara “onlara”

a. (070a/18), (075b/13), (076b/14), (084a/19), (093b/1), (100b/12), (101b/11), (102a/6), (102b/7)

anlardan “onlardan”

a. (073b/12), (078b/10)

anları “onları”

a. (061a/11), (067a/1), (093b/1), (097a/18), (099b/2)

anlarıñ “onların”

a. (061a/11), (061a/9), (073a/18)

anlarla “onlarla”

a. (069a/5), (070a/17), (101b/16)

añlarıñ “onların”

a. (061a/7)

anuç “onun”

a. (053b/2), (054b/10), (056b/18), (059b/7), (066b/8), (068b/12), (068b/13), (079/9), (079b/1), (081a/4), (082b/2), (083b/1), (086b/8), (087a/13), (087a/15), (087b/12), (089a/7), (092b/6), (092b/8), (093a/16), (094a/3), (094b/13), (100b/17), (104a/2)

a.+da (094b/5)

a.+la (057b/10), (062b/19), (081b/17), (081b/7), (084b/3), (085a/13), (085b/5), (096b/11)

anuçñin “onun için”

a. (055a/12), (057a/16), (059a/3), (059a/12), (062a/16), (064a/16), (082b/19), (087a/2), (088a/17), (100b/9), (102a/11)

aplād “özel isim”

a. (092a/1)

‘**ār** < Ar. ‘*ār* “utanma, utanç, hayâ, hicab”

‘ā. (096b/1)

ara “iki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesâfe”

a.+da (087a/9)

a.+larına (070b/9)

a.+sında (067b/8)

ara- “bir şeyi bulmaya çalışmak, taharrî etmek”

a.-dı (089b/19)

a.-mağa (070b/18)

a.-mak (081b/3)

‘**araba** “tekerlekli, motorlu veya motorsuz her türlü kara taşıtı”

‘a. (061b/6)

aralık “birbirine bitişmeyen iki şey arasında kalan mesâfe, iki şey arasındaki açıklık”

a.+da (074b/15)

arık “zayıf, güçsüz, çelimsiz, lâğar”

a.+da (085b/18)

arıkla- “zayıflamak”

a.-duş (083a/10)

a.-dur (103b/8)

a.-r (083a/7)

arğa “ön, sağ ve solun dışında dördüncü yön, görünmeyen taraf”

a.+m (065b/12)

a.+ma (084a/13)

a.+sı (087b/18)

a.+sına (084a/15)

a.+sında (077b/7), (094b/9), (097a/11)

a.+sından (097a/12)

arķalat- “sırtına aldirmek, y klemek”

a.-up (096b/5)

arpa “buğdaygillerden, t neleri ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen bir tahıl cinsi”

a. (088a/9), (096b/10)

arşlan “Afrika ve Batı Asya’da yaşıyan, d rt ayaklı, yırtıcı,  ok kuvvetli, kedi cinsinden memeli hayvan”

a. (054a/9), (056b/4), (056b/7), (057a/12), (057a/13), (057a/19), (057b/3), (059b/2), (061b/17), (066a/19), (066b/5), (085b/15), (085b/5), (085b/7), (085b/9), (086a/10), (086a/15), (086b/11), (086b/14), (086b/15), (086b/16), (086b/17)

a.+a (054a/7), (056b/7), (057a/11), (059a/18), (059b/2), (086a/10), (086a/12)

a.+dan (086a/9)

a.+ı (061b/16)

a.+ıı (085b/6)

a.+uı (053b/5), (054a/7), (057a/18), (057a/19), (057b/2), (057b/4), (059a/18), (059b/1), (059b/4), (061b/16), (086a/11), (086a/16)

art “arka taraf, geri”

a.+ı (068a/2), (074b/17), (077b/18), (079b/17)

a.+ımız (060b/2)

a.+ımızdan (060b/3)

a.+ın (099a/13), (099a/14)

a.+ına (055b/4), (060a/18), (060a/19), (060b/1), (060b/8), (063a/10), (068a/15), (072a/9), (074b/15), (077b/17), (079b/17), (081b/14)

a.+ını (097b/17)

a.+larına (060a/16), (068b/2)

a.+umda (080a/17)

a.+uınca (068a/17)

a.+uından (094b/1)

art- “sayıca ve miktarca çoğalmak, fazlalaşmak, tezâyüt etmek”

a.-maz (064a/2)

a.-up (063b/2)

a.-ucağ (088a/13)

artuğ (ğ) “harcanandan geriye kalan veya fazla gelip artan kısım, artan şey”

a. (062a/10), (064b/15), (071a/5), (074b/1), (078a/17), (081b/15), (091b/6), (097b/13), (097b/9)

a.+ın (086b/17)

a.+ından (085b/6)

‘**arz** < Ar. ‘arz “sunma, takdim etme, bildirme”

‘a. (054a/11), (058a/17), (073b/19)

‘arz-ı hâl ‘hâlini bildirme’ (058a/17)

ârzû < Far. *ârzû* “insanın bir şeye karşı duyduğu istek, dilek”

a. (099a/6), (099a/7)

aş- “bir şeyi yüksek bir yere ilâştirip sarkıtmak, tâlik etmek”

a.-a (063a/19)

aşıl < Ar. *aşl* “gerçek, hâkikat” → **aşl**

a. (062b/11), (099b/14), (102b/8)

‘**âşî** < Ar. ‘*âşî* “baş kaldıran, isyan eden (kimse), isyankâr, serkeş”

‘â. (091b/3)

aşilzâde < Ar. “asil bir âileye mensup olan, soylu kimse”

a. (102b/1)

‘**asker** < Ar. ‘asker “ordu”

‘a. (054a/10)

‘a.+i (054a/12)

aşl < Ar. *aşl* “gerçek, hâkikat” → **aşıl**

a. (053b/5), (054a/1), (054b/4), (055b/5), (061b/14), (083b/12), (083b/18), (093a/5), (093a/8), (095b/17), (101a/10)

a.+ı (084b/11)

a.+ın (088b/13), (088b/16), (096b/7)

a.+ına (053b/1), (075a/16)

a.+ını (055a/8), (058b/19), (088b/11)

aşlā < Ar. *aşlā* “hiçbir zaman, kesinlikle”

a. (058a/18), (059a/17), (070b/14), (084b/14), (097a/1), (097b/10), (097b/14), (097b/7), (100b/11), (100b/19), (101a/9), (101b/5), (102b/15), (102b/4), (105a/4)

aşağa “aşağı” → **aşağı**

a. (055b/4), (058b/12), (094a/7)

aşağı “aşağı” → **aşağa**

a. (094a/8), (097a/13), (097a/15), (097a/16), (100b/6), (104b/19)

a.+da (085a/19)

‘**āşık** < Ar. ‘*āşık* “bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun, meftun”

‘ā. (074a/19), (075a/14)

‘ā.+dur (103a/16)

āşikāre < Far. *āşkār* – *āşkāre* açık, meydanda, gözle görülebilen, belli, ayan, vâzih, bâriz

ā. (070a/16), (070a/17), (081b/12)

‘**aşk** < Ar. ‘*ışk* “bir kimse veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık, aşırı muhabbet”

‘a.+ıdur (066b/10)

at “at, binek hayvanı”

a. (084a/3), (094a/6), (095a/11)

a.+a (089b/19)

a.+dan (094a/7), (094b/10)

a.+ı (092b/10), (092b/10), (094b/2), (098b/8)

a.+ları (094b/2)

a.+u (095a/10)

at- “bir şeyi bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatmak”

a.-a (073b/1)

a.-ar (062b/13), (064a/6), (064a/9), (082b/15), (082b/16)

a.-ma (093b/18)

ata “baba, cet, büyük baba veya aynı soydan daha önce yaşamış olan kimse”

a.+dan (075b/14)

āteş < Far. *āteş* odun, kömür vb.maddelerin tutuşup yanması ile beliren ısı ve ışık

ā. (077a/11), (077a/12), (082a/3), (084b/1), (094b/11)

ā.+den (077a/11)

ā.+i (082a/3)

ā.+ü (062a/2)

atıl- “bir şey bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatılmak”

a.-an (086b/5)

a.-dı (064a/15)

a.-up (072b/7)

a.-ur (059a/10), (074b/4), (088b/9)

atla- “yüksek bir yerden, bir taşıttan inmek”

a.-dı (086a/11), (086b/10), (086b/12)

a.-duğı (086b/6)

av “karada ve havada yabânî hayvanları, denizde balıkları tutma veya vurma işi, şikâr”

a.+da (090b/9)

‘**avārız** < Ar. *avāriż* “ârızalar, engeller”

‘a. (061b/15)

āvāz < Far. *āvāz* – *āvāze* “ses, sedâ”

ā. (075b/9)

ā.+ın (063a/9)

ā.+ları (058b/14)

avcı “avlanmayı kendine meslek edinen veya spor amacı ile avlanan kimse”

a. (059b/17), (060a/1), (060a/16), (060a/4), (060a/9), (060b/1), (060b/2), (060b/7), (062b/4), (064a/10), (064a/6), (067a/13), (067b/10), (067b/15), (067b/16), (067b/7), (068b/2), (068b/3), (079b/14), (081a/16), (081a/18), (081a/19), (081b/1)

a.+dan (082a/14)

a.+lar (059b/15), (067a/12), (079b/13)

a.+nın (060b/6)

a.+nuñ (061a/10), (064a/9), (068a/15)

‘**avrat** < Ar. ‘*avrat* “kadın; zevce, karı”

‘a. (055b/19), (056a/4), (058a/18), (058a/19), (058b/19), (058b/7), (059a/11), (059a/6), (059a/8), (059a/9), (064a/17), (064a/19), (064a/5), (064b/4), (064b/6), (066b/9), (074a/18), (074b/1), (074b/3), (074b/5), (075a/13), (075a/13), (075a/19), (075b/11), (075b/11), (075b/3), (075b/4), (075b/8), (084a/18), (084b/18), (084b/3), (087a/19), (087b/4), (088a/11), (088b/1), (088b/2), (088b/3), (089a/11), (089a/13), (093b/8), (095b/16), (096a/2), (098b/11), (098b/17), (098b/17), (100a/17), (102a/10), (102a/10), (102a/18), (102a/8)

‘a.+a (075b/14)

‘a.+da (076b/5)

‘a.+dur (098a/18), (098b/3), (100b/18), (102a/11), (102a/12), (102a/14), (102a/15), (102a/19), (102b/1), (102b/2), (102b/3), (102b/3)

‘a.+ı (055b/19), (056a/3), (058b/5), (063b/14), (064a/1), (074a/19), (076a/1), (083a/10), (083a/9), (087a/18), (087b/14), (088b/15), (092a/1)

‘a.+ın (055b/18), (058b/19)

‘a.+ıñ (058a/18), (075a/15), (092b/6)

‘a.+ına (055b/14), (058b/7), (063b/18), (075a/17), (075b/1), (075b/17), (076a/1), (076b/4), (087b/1), (096a/13)

‘a.+ınıñ (075b/16), (075b/18), (075b/19)

‘a.+ınuñ (083a/11), (089a/11)

‘a.+lar (083a/14), (093b/14)

‘a.+lara (095a/13)

‘a.+larında (096a/1)

‘a.+larından (098a/13)

‘a.+larınuñ (089a/12)

‘a.+laruma (095a/14)

‘a.+uma (083a/7), (084b/13)

‘a.+umdan (083a/18)

‘a.+uñ (056a/3), (083b/1), (088a/19), (091b/2)

‘a.+uñ (084b/14)

‘a.+uñla (058b/15)

avuc “elin iç kısmı”

a.+ı (097a/15)

ay “güneşten aldığı ışığı yeryüzüne yansıtan ve dünyamızın tek uydusu olan gök cismi, kamer, mah”

a. (058b/3), (058b/8), (060b/19), (071a/12), (071a/13), (071b/6)

a.+a (071b/4)

a.+ıñ (071b/3), (071b/5)

ayak (ğ) “vücûdun, bacadan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı, kadem”

a. (069a/15), (085a/19)

a.+1 (067b/1), (068a/2), (072a/11), (077b/19), (091a/6), (100b/3), (100b/4), (100b/5), (102b/3)

a.+ıdur (075b/9)

a.+ında (076b/1)

a.+ından (076b/2)

a.+ıyla (100b/6)

a.+ları (075b/8)

a.+umı (067b/7)

a.+uñda (094b/4)

a‘yān < Ar. *a‘yān* “bir şehrin ileri gelenleri, eşraf”

a. (093b/10)

ayarla- “bir şeyi kendi cinsi için belirlenmiş ve doğru kabul edilmiş olan ölçüye, ayara uydurmak, ayar etmek”

a.-dılar (094a/6)

‘ayb < Ar. *‘ayb* “utanılacak hâl ve davranış”

‘a.+ından (072b/8)

‘a.+ını (055b/15)

‘a.+larımı (065a/6)

‘a.+uñı (055b/15), (056a/14)

‘aybla- < Ar. *‘ayb* + T. *la-* “bir kimseyi kusurlu bularak kınamak, tâyip etmek”

‘a.-mazduñ (056a/6)

ayır- “birbirinden uzaklaştırmak, fasletmek”

a.-an (068a/4)

a.-dı (064b/1)

a.-mağ (067b/14), (067b/14)

a.-ur (060b/5)

ayrı “farklı ve değişik, başka”

a. (088b/18)

ayrıl- “uzaklaşmak, onu geride bırakmak, ayrı düşmek”

a.-madılar (074b/19)

a.-mak (091a/2)

a.-maz (060b/3)

a.-mazın (062a/13)

ayru “farklı ve değişik, başka”

a. (056b/17), (067b/11)

‘**ayyār** < Ar. ‘*ayyār* “hîlekâr, hîlecî, düzenbaz”

‘a. (073a/16)

az “miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan”

a. (066b/11), (085b/19), (087a/6), (089a/17), (098b/9), (104b/5)

a.+dur (097b/5), (099b/14)

‘**azāb** < Ar. ‘*azāb* “büyük sıkıntı, eziyet, ezinç”

‘a. (054a/3), (055a/13), (058a/3), (097a/10), (097a/8), (104b/3), (104b/5)

‘a.+a (058a/7)

‘a.+ı (058a/14)

‘a.+ında (054a/8)

‘a.+ındaki (097a/10)

‘a.+ını (058a/11)

azacuk “pek az, biraz, az miktarda olan”

a. (058a/6)

‘**azb** < Ar. ‘*azb* “tatlı, hoş”

‘a.+ı (100b/1)

azgun “zaptedilmesi mümkün olmayan, sert, dik başlı”

a. (101a/2)

azık “yolculuk sırasında veya dışarıda çalışırken yenmek üzere hazırlanan yiyecek, kumanya, nevâle”

a. (075a/18), (075a/19)

‘**azīm** < Ar. ‘*azīm* “(maddî bakımdan) büyük; (mânevî bakımdan) büyük, ulu, haşmetli”

‘a. (078b/16), (094a/11), (096a/8)

‘a.+dür (079a/12)

emr-i ‘*azīm* ‘büyük emir, iş’ (079a/12)

‘**azīmet** < Ar. ‘*azīmet* “gitme, gidiş, yola çıkma”

‘a. (100a/11)

‘**azīz** < Ar. ‘*azīz* “yüce, kıymetli, değerli, mukaddes, muazzez”

‘a. (091b/11)

B

bāb < Ar. *bāb* “bir kitabın bölümlerinden her biri”

b. (053b/2), (053b/2), (068b/8), (079a/14), (082a/17), (087a/10), (088b/18)

b.+da (068a/13)

b.+ı (087a/9)

b.+uñ (059b/5)

baba “bir çocuğun dünyâya gelmesine sebep olan erkek, çocuk sâhibi adam, peder”

b.+sı (088b/1)

ba‘dehū < Ar. *ba‘de* ve *-hū* “ondan sonra, daha sonra”

b. (073a/10), (073a/11), (073b/3), (092a/15), (094a/7)

bağ “bir şeyi başka bir şeye veya birçok şeyi birbirine bağlamaya yarayan ip, sicim, tel gibi şeyler, bent”

b.+ını (067b/15), (068b/4), (080b/19)

b.+ları (068b/6)

b.+umı (080b/19)

b.+uñı (080b/16), (081a/14)

bāğçevān < Far. *bāğçe-bān* “mesleği bahçeye bakmak, çiçek, meyve veya sebze yetiştirmek olan kimse, bağban”

b. (062b/12)

bağışla- “vermek, ihsan etmek, bahşetmek”

b.-rlar (089b/10)

bağla- “ip, bağ veya başka bir araçla bir şeyi bir yere, diğer bir şeye veyâhut birkaç şeyi birbirine tutturmak, birleştirmek, raptetmek”

b.-duğı (067b/17)

b.-miş (073a/15)

bağlan- “ip, bağ gibi vâsıta ile bir şeye, bir yere tutturulmuş olmak, bağlı bulunmak”

b.-miş (067b/1)

bağlı “ip veya başka bir araçla bir şeye, bir yere bağlanmış olan”

b. (053b/8), (067b/18)

bahādur < Far. *bahādur* “usta savaşçı, cengâver, yiğit, kahraman, cesur”

b. (068a/9), (091b/17), (104a/6)

b.+ın (099b/9)

b.+lardur (073b/18)

bahālu < Far. *behā* + T. *+lu* “fiyatı yüksek olan”

b. (087b/17), (088a/2)

bahāne < Far. *behāne* “bir şeyin asıl sebebi yerine ileri sürülen sözde sebep, gerçeikle ilgisi olmayan sahte özür ve mâzeret”

b. (074a/15)

cüz’-i bahāne ‘birtakım bahane’ (074a/15)

bahār < Far. *behār* “kış ile yaz arasında 21 Mart’tan 22 Haziran’a kadar süren mevsim, ilkbahar”

b. (103b/10)

bāḥuṣūṣ < Far. *bā-* ve Ar. *ḥuṣūṣ* “husûsiyle, bilhassa, özellikle”

b. (081a/3)

bā'is̱ < Ar. *bā's̱* “sebepe olan űey, sebepe”

b. (056a/10), (063a/14), (083b/4), (085a/11), (094a/9)

baḳ- “gözleri bir űey üzerine çevirmek”

b.-a (056a/4)

b.-ar (067b/17), (079b/16)

b.-arlar (058b/12)

b.-dı (057a/19), (060a/19), (067a/7), (079b/17), (079b/17), (088a/1), (095a/17)

b.-dılar (054b/8)

b.-maḡa (099a/16)

b.-maḡ (075a/10)

b.-ması (098a/12)

b.-maz (065a/6)

b.-sa (055b/4)

b.-up (056a/5)

bāḳī < Ar. *beḳā* “ebedî, ölümsüz, kalımlı”

b. (063a/19)

b.+si (066a/11)

b.+sin (087b/16)

bal “bal arılarının mahsulü olan tatlı madde”

b. (055a/9), (087b/13), (087b/15), (088a/16), (088a/17)

b.+ı (088a/3)

b.+uḡ (088a/2)

balıḳ (ḡ) “su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan, çoḡunlukla yumurtlama űeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı”

b. (061a/1), (076b/5)

b.+ı (062b/18)

b.+lar (094a/17)

bağa “bana”

b. (053b/5), (054a/1), (056a/12), (056a/12), (056a/17), (057a/1), (057a/14), (057a/2), (057a/4), (057a/5), (057b/15), (057b/4), (058a/7), (059a/3), (059a/8), (061a/6), (061a/9), (061b/11), (061b/8), (061b/9), (061b/9), (062a/16), (062b/9), (063b/17), (063b/9), (064b/9), (065a/5), (065a/6), (065b/11), (065b/8), (065b/9), (066b/18), (068a/4), (072b/13), (073a/14), (073a/19), (073b/12), (073b/15), (074a/5), (074a/5), (075a/18), (075b/10), (075b/11), (075b/15), (076b/10), (077a/6), (078a/1), (078a/10), (078b/9), (080a/10), (080a/14), (080a/18), (080a/2), (080b/6), (081a/13), (081a/4), (081b/5), (082a/4), (082a/6), (083a/13), (083b/14), (083b/6), (083b/7), (084a/9), (084b/6), (085a/8), (085b/15), (085b/15), (086a/18), (086b/3), (087a/3), (090a/4), (090b/13), (090b/16), (091a/3), (091b/10), (092a/14), (093a/4), (093b/3), (093b/8), (094a/11), (095a/3), (098b/11), (098b/6), (101a/5), (102b/5), (104a/5), (104b/17), (104b/3), (105a/1), (105a/4), (105a/5)

bār < Far. *bār* “yük, ağırlık veren şey, sıklet; defa, kere”

b. (065a/2), (095b/2)

bārī < Far. *bārī* “hiç olmazsa”

b. (076a/10), (105a/7)

barmağ (ğ) “elde ve ayakta bulunan uzunca organların her biri”

b.+ını (077b/19)

b. (076a/10), (105a/7)

baş- “ayağı, üzerine vücûdun veya bacağın ağırlığını verecek şekilde zemîne yâhut herhangi bir yere koymak”

b.-arlar (071a/3)

b.-dı (068b/19)

b.-duğca (091a/7)

başdur- “çiğnetmek, önlemek”

b.-mayalum (069a/15)

bāşır < Ar. *başır* “gören, görücü”

b. (053b/17)

başiret < Ar. *başiret* “kalp gözüyle görme, kalp gözüyle görerek bir şeyin gerçeğini kavrama, anlama, idrak etme”

b. (078b/2)

baş “vücûdun üst kısmında bulunan ve beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan bölüm, kafa; bir topluluğu yöneten kimse, başkan, reis”

b. (055b/4), (061a/7), (070a/18), (077a/17), (078a/13), (082a/12), (091a/19)

b.+ı (055a/14), (055a/18), (055a/19), (055b/16), (056a/16), (056a/18), (056b/8), (057b/9), (058a/16), (059a/15), (060a/6), (065b/6), (065b/8), (075b/19), (087b/19), (088a/16), (089a/12), (091a/2), (093b/5), (097a/13), (102b/2)

b.+ıdur (091b/14)

b.+ım (093a/5)

b.+ın (067a/6), (094a/8)

b.+ıñı (094b/13)

b.+ıñıza (074a/3)

b.+ına (054b/10), (054b/11), (056b/6), (058a/15), (058a/15), (060a/10), (065a/19), (067a/17), (068b/13), (068b/13), (071b/12), (071b/12), (077a/16), (080a/8), (082a/1), (087b/12), (087b/12), (087b/13), (088a/16), (088b/11), (089b/5), (089b/7), (095b/13), (095b/7), (097a/1)

b.+ında (094a/9), (094b/12)

b.+ından (056b/18)

b.+ını (056b/1), (102b/9)

b.+ınuñ (056b/8)

b.+ların (058b/12)

b.+uma (053b/14), (053b/15), (058a/14), (065b/13), (065b/9), (080a/3)

b.+umuñ (065b/10)

b.+uñ (094b/11)

b.+uñuza (069a/2)

başar- “bir işi istenilen şekilde sonuçlandırmak, muvaffak olmak, üstesinden gelmek”

b.-mak (083a/19)

başduğuz ? “baş sözü ile alakalı olabilir”

b. (055a/7)

başka “bilinenden gayri, diğer, sâir”

b. (056a/14), (060a/11), (060a/11)

başla- “bir işi yapmak üzere harekete geçmek, bir işe girişmek, şürû etmek”

b. (061a/4)

b.-dı (054b/16), (061a/13), (061a/3), (063a/17), (064a/15), (064b/13), (064b/4),
(071b/17), (072a/12), (073b/6), (080b/19), (096b/1)

b.-dılar (060a/11), (065a/5), (065a/6)

b.-r (082b/13), (088b/14)

başlı “başı olan”

b. (060a/10)

başmağcı “eskiden ayakkabı yapan veya satanlara verilen isim, ayakkabıcı”

b.+dur (099b/16)

bâtl < Ar. *buṭlān* “doğru ve sahih olmayan, gerçekle ilgisi bulunmayan”

b.+a (072b/2)

batmān “yerine veya ölçülen mala göre birimi değişen eski bir ağırlık ölçüsü”

b. (094a/19)

baykuş “zararlı ve kemirici hayvanları avlamakla geçinen, başlarında iki tepelik bulunan, yırtıcı gece kuşlarının ortak adı”

b. (068b/17), (070b/12), (071b/8), (072b/10), (072b/11), (072b/15), (072b/8),
(073b/10), (073b/8), (076a/14), (077a/18), (079a/8), (079b/18), (080a/1), (080a/17), (080b/15),
(080b/17)

b.+a (073b/9)

b.+dur (102b/17)

b.+ı (070b/8), (077a/19)

b.+lar (068b/18), (070a/4), (070b/4), (073b/13), (073b/15), (073b/4), (073b/7), (074a/5), (076a/12), (077a/14), (077a/15), (077a/2), (077a/7), (077b/4), (078b/10)

b.+lara (074a/2), (077b/5)

b.+lardan (077a/6)

b.+ların (077a/17), (078a/13)

b.+larla (072b/18), (073b/18)

b.+ların (068b/13)

b.+uñ (076a/9)

bāzār < Far. *bāzār* “pazar kelimesinin eskiden kullanılan asıl şekli, çarşı alış veriş yeri”

b.+a (064b/5)

b.+da (064b/5)

ba‘zı < Ar. *ba‘z* “birtakım, bir kısım”

b. (054a/17), (057b/8), (061b/14), (064b/10), (065a/16), (073a/3), (073b/7), (074b/10), (074b/11), (081a/11), (081a/11), (081b/11), (083a/6), (092b/13), (094b/14), (103a/13)

b.+sı (070b/9), (075a/14), (079a/18), (079b/1)

b.+sın (065b/7), (074b/9)

b.+sına (074b/9)

bāzırgān < Far. *bāzārgān* “tüccar, tâcır”

b. (074a/16), (074a/17), (074a/19), (074b/1), (074b/3), (074b/4), (075a/11), (075a/13), (075a/16), (075b/15), (075b/5), (076a/3)

b.+a (074a/19), (075a/15), (075b/7)

b.+dur (102b/11)

b.+ıñ (074b/2), (074b/4), (075a/14), (075a/19), (075b/9)

b.+uñ (104a/9)

bed < Far. *bed* “kötü, fenâ, çirkin”

b. (059b/17)

beddu‘ā < Far. *bed* ve Ar. *du*‘ā “bir kimseye kötülük dilemek için edilen duâ, ilenç, inkisar, intizar”

b. (078a/2)

beden < Ar. *beden* “vücut, gövde”

b.+i (083a/7), (103b/7)

b.+in (096b/5)

beg “ileri gelen nüfuzlu kimse”

b. (058b/18), (058b/5), (058b/9), (059a/4), (059a/6), (059a/7)

b.+e (058b/13), (058b/14), (058b/6), (058b/8), (059a/3)

b.+i (085b/9)

b.+lerinden (058a/18)

b.+ümüz (086a/14)

b.+ünj (054a/19)

begen- “iyi ve güzel bulmak, takdir etmek”

b.-di (094a/5)

b.-meye (103b/17), (104a/3)

bekle- “(bir kimsenin gelmesini veya bir işin olmasını) gözler vaziyette olmak, durup kollamak”

b.-yelüm (069a/15)

belā < Ar. *belā* “insana büyük bir sıkıntı veren, içinden çıkılması güç durum, bâdire, dert, gam, keder”

b. (053b/14), (053b/15), (056b/19), (056b/19), (056b/19), (059a/10), (059b/11), (065b/15), (067a/17), (068a/11), (068a/3), (074a/3), (077a/16), (077b/16), (078a/3), (080a/2), (080a/8), (082a/1), (082a/2), (082b/19), (094a/12), (104a/11)

b.+da (066a/1), (080a/15)

b.+dan (061a/16), (067b/19), (080a/15), (080a/6), (080b/2), (085a/7)

b.+dur (090b/19), (091a/1), (091a/1), (091a/2), (091a/2)

b.+lar (065a/19)

b.+lardan (092b/18)

b.+laruñ (091a/2)

b.+sı (059a/14)

b.+ya (053b/9), (056b/18), (060b/14), (060b/15), (067b/12), (068a/1), (085a/3)

b.+yı (059a/11), (069a/2), (069b/6), (082a/1)

b.+yla (062a/12)

belh < Far. *belh* “Afganistan’ın kuzeyinde bir şehir”

b. (058b/14), (058b/4), (058b/8), (094b/1)

belhî < Far. *belhî* “Belh şehrinden olan kimse, Belhli”

b.+ler (058b/11)

b.+lere (059a/4)

b.+leruñ (058b/10), (058b/14)

belî < Far. *belî* “evet, hay, peki”

b. (059a/9), (070b/5), (071b/6)

belirt- “belirli duruma koymak, açıklığa kavuşturmak, göstermek, tebâruz ettirmek”

b.-meyüp (078b/11)

belki < Ar. *bel* ve Far. *ki* “olabilir, olabilir ki, bir ihtimâle göre, muhtemelen”

b. (053b/19), (062b/5), (062b/8), (069b/8), (070a/19), (073a/14), (077b/3), (078a/13), (078b/7), (079a/10), (083b/12), (084b/6), (089b/13), (091a/9), (100a/3)

bellü “anlaşılabilecek ve görülecek şekilde açık olan, meydanda, âşikâr, zâhir”

b. (068a/10), (068a/10), (068a/11), (068a/11), (068a/12)

belür- “meydana çıkmak, görünmek, zuhur etmek, tezâhür etmek”

b.-di (081a/17)

ben “kişi zamiri”

b. (053b/1), (053b/13), (053b/16), (054a/1), (054b/14), (055a/12), (055a/14), (055a/4), (055b/13), (056a/13), (056a/9), (057a/14), (057a/2), (057b/14), (057b/4), (057b/5), (058/10), (058a/12), (058a/7), (058a/8), (058b/15), (058b/17), (058b/18), (058b/2), (058b/3), (059a/3), (060a/18), (060a/3), (061a/16), (061a/7), (061b/10), (061b/2), (061b/6), (061b/7), (061b/8), (062a/15), (062a/6), (062b/17), (062b/18), (062b/19), (062b/6), (062b/7), (063a/1), (063b/1), (063b/10), (063b/19), (063b/3), (063b/8), (064a/12), (064a/14), (064a/19), (064b/11), (065a/1), (065a/7), (066a/11), (066a/2), (066a/5), (066b/15), (067a/11), (067b/8), (068a/13), (068a/15), (068a/19), (070a/15), (071b/18), (072a/9), (072b/16), (073a/16), (073b/11), (073b/11), (073b/2), (074b/17), (074b/18), (074b/18), (075a/17), (075b/2), (076a/11), (076a/14), (076a/3), (076a/6), (076b/14), (076b/15), (076b/16), (077a/11), (077b/17), (078a/1), (078a/15), (078a/4), (078a/9), (078a/9), (078a/9), (078b/12), (078b/13), (078b/14), (080b/1), (080b/11), (080b/14), (080b/16), (080b/5), (080b/7), (081a/12), (081a/14), (081b/9), (082a/14), (082a/15), (082a/7), (083a/1), (083a/16), (083b/12), (083b/17), (083b/9), (084a/17), (084a/9), (084b/10), (084b/10), (085b/17), (086a/4), (086b/3), (087a/1), (087a/2), (087a/3), (087b/2), (088a/17), (088a/3), (089b/13), (090a/8), (090b/16), (090b/17), (090b/19), (091a/3), (091b/9), (093a/17), (093a/19), (093a/5), (093a/7), (093b/14), (093b/3), (094a/10), (094a/16), (095b/19), (096a/5), (097a/1), (097a/7), (097b/13), (097b/19), (097b/19), (098a/15), (098a/4), (098b/11), (099a/1), (099a/12), (099a/15), (099b/9), (100b/1), (101a/4), (104b/19), (105a/3)

bend < Far. *bend* “(metinde) yatak”

b. (075b/6)

b.+i (087b/18)

b.+iñ (075b/17), (075b/3), (075b/8)

bende “bende”

b. (055b/11), (055b/12), (064b/17), (076b/13), (081b/6), (090a/5), (091a/4)

benden “benden”

b. (059a/8), (060b/18), (061b/12), (065b/12), (076b/10), (076b/12), (076b/13), (077b/1), (081b/10), (081b/9), (082a/9), (083b/8), (090a/12), (093a/17)

beni “beni”

b. (053b/19), (055b/8), (057b/16), (058a/12), (058a/9), (060b/17), (061a/12), (061b/10), (062a/6), (062b/9), (063b/11), (063b/9), (065a/4), (066a/11), (066b/17), (067a/12), (068a/3), (068b/5), (071a/12), (071a/7), (072b/12), (073a/19), (073b/1), (073b/12), (075b/10),

(080a/17), (080a/18), (080b/1), (081a/15), (082a/16), (082a/5), (082a/6), (082a/7), (082a/9), (083b/13), (083b/14), (084a/10), (084b/7), (085b/10), (085b/3), (086a/13), (086a/19), (086a/2), (090b/18), (093a/15), (094a/12), (098b/19), (103a/17)

benim “benim” → **benüm**

b. (060a/2), (060b/4), (061a/10), (061b/18), (069a/7), (071a/16), (071a/19), (071a/8), (071b/13), (071b/14), (072a/1), (072a/3), (073a/15), (073b/11), (074a/12), (074a/4), (074b/8), (075b/11), (076b/10), (076b/4), (077a/19), (078a/13), (098a/15), (099a/1)

b.+dür (072a/2), (072a/3)

b.+le (076a/2)

beñiz “yüz, yüzün rengi”

b.+i (083a/7), (103b/10)

benüm “benim” → **benim**

b. (053b/15), (055b/13), (056a/13), (056b/19), (057a/10), (057a/10), (057a/11), (057a/13), (057a/4), (057b/16), (057b/17), (061a/18), (061a/4), (061a/8), (061b/18), (061b/8), (062a/5), (062b/11), (062b/14), (062b/18), (063a/16), (063a/3), (064a/18), (064b/12), (064b/17), (064b/18), (064b/7), (065a/3), (065a/6), (066b/14), (067b/7), (069a/19), (078a/12), (078a/2), (078a/5), (079a/8), (080a/16), (080a/9), (080b/12), (080b/19), (080b/3), (080b/7), (081a/3), (081b/4), (081b/5), (083b/5), (083b/8), (084a/11), (084a/13), (084b/12), (084b/12), (086b/13), (090b/1), (090b/11), (090b/11), (090b/17), (090b/2), (091a/11), (091a/12), (091b/5), (093b/9), (095a/4), (095a/6), (095a/9), (095b/12), (097a/6), (099a/17), (100a/12), (100b/11), (103a/8), (103b/13), (103b/5), (104a/15), (104a/15)

b.+le (080a/10), (084a/13)

beñze- “birbirine uygun ve ortak taraflar bulunmak”

b.-r (055b/14), (080a/5), (080b/11), (095a/12), (096b/8), (100b/16)

b.-sin (079a/7)

berāber < Far. *ber-ā-ber* “birlikte”

b. (078a/18), (078a/19), (093a/5)

b.+dür (061a/2)

berāyā < Ar. *berāyā* “halk, mahlûkat”

b. (079a/4)

beri “iki uzaklıktan daha yakın olanı, yakın, daha yakın yer”

b. (054a/15)

bēsle- “yedirip içirmek, karnını doyurmak”

b.-di (058b/8)

b.-r (076b/5)

b.-yecek (066b/5)

bēš “beş sayısı”

b. (056b/10), (069a/4), (088a/4), (088a/5), (088a/9), (091a/13), (091a/13), (099b/15), (102a/17), (102b/6), (103a/18)

bēšinci “beş sayısının sıra sıfatı”

b. (070b/5), (072b/17)

b.+si (066b/10)

b.+sine (069b/11)

beyān < Ar. *beyān* “açıklama, anlatma, söyleme”

b. (055a/19), (082a/18), (087a/11), (089a/1), (089a/7), (091b/13)

b.+ında (068b/10)

b.+ındadır (079a/15)

beydebā “özel isim”

b. (059b/12), (059b/9), (068b/12), (068b/14), (079b/1), (079a/16), (079b/9), (082a/19), (082b/2), (082b/7), (087a/12), (087a/13), (087a/16), (087a/5), (089a/7), (091b/13), (092a/3)

b.+ya (059/8), (068b/10), (089a/2), (091b/9)

beydebā-yı ḥakīm ‘hakim beydeba’ (059b/9), (059b/12), (068b/12), (068b/14), (079a/16), (079b/1), (079b/9), (082a/19), (082b/2), (082b/7), (087a/13), (087a/12), (087a/16), (087a/5)

bēz “ince pamuk veya keten ipliğinden yapılan bir cins dokuma”

b. (056a/3), (076b/2), (085b/13)

b.+lerini (085b/13)

bezircin “özel isim”

b. (055b/16)

bınar “bir suyun çıktığı yer, göze, memba”

b. (070b/19)

b.+a (071b/2), (071b/2), (071b/7)

b.+ıma (071a/16)

b.+ına (071a/19)

bırağ- “tutmaktan vazgeçip tutmaz olmak”

b.-dın (072b/12), (072b/15)

bîçâre < Far. *bî-çâre* “çâresiz, âciz, zavallı”

b.+lere (071a/14)

bîgünâh < Far. *bi-günâh* “günahsız, suçsuz”

b. (055b/13)

bîhaber < Far. *bî-* ve Ar. *haber* “habersiz, bilgisiz”

b.+em (055a/14), (058a/7), (058a/12)

bîhuzûr < Far. *bî-* ve Ar. *huzûr* “huzursuz, tedirgin, rahatsız”

b. (054a/4), (056a/18), (056b/1), (066a/14), (066a/6), (067b/19), (068a/7), (072b/11), (077b/12), (077b/13), (082b/18), (083a/1), (084b/10), (087a/5), (089b/18), (089b/4), (093b/13), (093b/8), (094a/13), (096b/1), (096b/4), (097b/4), (103a/6)

b.+dur (054a/15)

b.+sın (077b/12)

b.+uz (068a/8)

bîhuzûrluk (ğ) < Far. *bî-* ve Ar. *huzûr* + T. *+luk* “huzursuz olma”

b. (081b/2), (084b/11), (091a/1)

b.+ı (056b/16)

b.+ını (096a/9)

b.+uñ (066a/14), (084b/14)

bil- “bir şey hakkında bilgisi olmak, mâlûmâtı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak”

b. (063b/10), (065a/11), (069a/19), (081b/9), (087b/10)

b.-di (063a/9), (075b/18), (077a/4), (080b/10), (104b/16)

b.-diler (059a/6)

b.-diñ (071a/4)

b.-dügi (099b/13)

b.-dügin (054b/6), (054b/9)

b.-düginüñ (066a/16)

b.-dügüm (070a/15)

b.-dügüñ (087b/5), (094a/2)

b.-dügüñüz (054b/1)

b.-dük (057b/11)

b.-düm (054b/10), (057a/16), (066a/8), (078a/9), (078a/9)

b.-dün (087b/6), (089a/4)

b.-e (055a/8), (56b/2)

b.-em (081a/15)

b.-emedüm (071b/15)

b.-enlerde (056a/14)

b.-esin (062a/6), (064a/17), (073a/17), (087a/2)

b.-esüñüz (059a/13)

b.-eydim (076a/2)

b.-eydüm (068b/1), (086b/2)

b.-eydün (100a/13)

b.-medin (088b/11), (100a/10)

b.-medügi (058a/15), (087b/9), (099b/7), (099b/8)

b.-medügin (054b/10)

b.-medügümüz (053b/3)

b.-medügün (088a/18)

b.-medügünüz (055a/13)

b.-medün (086b/18)

b.-mek (078b/6)

b.-mem (056a/9), (058b/13)

b.-memiş (103a/1)

b.-mese (087b/11)

b.-meye (070b/3), (100a/5), (100a/6)

b.-meyen (103a/2)

b.-meyince (054a/19)

b.-meyüp (069b/13)

b.-mez (053b/16), (058/10), (060b/15), (063a/7), (064b/13), (081b/9)

b.-mezin (060a/2)

b.-mezler (058b/5), (059a/5)

b.-mezsın (057b/5), (096b/7)

b.-mezüz (055a/18), (067a/13)

b.-miş (070a/10), (089b/10), (101a/5)

b.-se (066a/16)

b.-sek (093a/9)

b.-üp (057a/16), (064b/9), (071a/15), (087b/12)

b.-ür (054a/17), (058b/13), (059a/1), (070b/4), (075b/8), (088b/13), (090b/1), (090b/7), (098a/4), (100a/2), (100a/5)

b.-ürdi (054b/12)

b.-ürdüm (054a/1)

b.-ürem (066a/6), (070b/5), (083b/7)

b.-ürin (055a/4), (062b/18), (090b/16), (091a/3), (099b/10)

b.-ürken (053b/18)

b.-ürler (056a/10), (059a/5), (059a/6), (065b/4), (083a/14)

b.-ürseñ (059a/1)

b.-ürsin (058a/12), (066b/15), (087b/8), (101a/18), (101a/19)

b.-ürsüz (092a/14)

b.-ürüz (090a/16)

bilād “özel isim”

b. (092a/2), (092a/3), (092b/7), (093a/14), (095a/17), (095a/18), (095b/1), (095b/16), (095b/18), (095b/2), (095b/4), (096a/15), (096b/4), (096b/9), (097b/10), (097b/14), (097b/19), (097b/2), (097b/4), (098a/16), (098a/5), (098a/9), (098b/1), (098b/12), (098b/6), (099a/12), (099a/18), (099a/2), (099a/6), (099b/15), (099b/5), (100a/13), (100b/1), (100b/11), (100b/17), (101a/19), (101a/5), (101b/11), (101b/15), (101b/5), (102a/10), (102a/17), (102a/2), (102a/5), (102b/14), (102b/18), (102b/6), (103a/17), (103a/9), (103b/13), (103b/5), (104a/16), (104a/5), (104b/15), (104b/4)

b.+a (095a/11), (095a/15), (095a/17), (096b/2), (097b/1)

b.+ı (095a/13), (095b/15)

b.+ıñ (095a/19)

b.+uñ (096b/2)

bilādnām “bilād isimli”

b. (095a/7)

bildür- “bilinir duruma koymak, açıklamak, anlatmak, îlân etmeki tefhim etmek”

b. (053b/5), (057a/14)

b.-di (068b/5)

b.-diler (075a/15)

b.-elüm (054a/18)

b.-sün (054a/17)

b.-ürdük (093a/9)

bile “birlikte, beraber”

b. (056a/15), (056a/8), (056a/8), (060a/16), (060a/9), (061b/15), (063a/1), (067a/15), (067a/2), (071a/17), (072a/9), (072b/5), (073b/2), (075a/17), (077b/18), (077b/4), (081a/8), (082b/17), (083a/2), (084a/13), (085a/8), (085b/6), (089a/11), (089a/15), (089b/15), (091b/15), (095b/12)

bilesince “beraberinde, yanında”

b. (060a/8)

bilgelik “bilge olma, olayları erdem ve bilgiden gelen bir üstünlükle değerlendirme durumu”

b. (075a/17)

bilin- “anlaşılmaq, öğrenilmek”

b.-mege (084b/3)

b.-ür (057b/12), (084b/1), (084b/2), (084b/3)

biliş “bilme işi ve tarzı”

b.+ine (070a/12)

b.+üñe (053b/10)

biñ “bin sayısı”

b. (062a/12), (064b/12), (068b/15), (068b/16), (092a/17), (094a/19), (097a/18)
(102a/8)

bin- “(Bir şeyin veya bir hayvanın üzerine çıkıp) ayakları sarkıtarak oturmak”

b.-di (078a/8), (084a/15), (089b/19), (094a/6)

b.-düginden (077b/3)

b.-dügün (092b/10), (092b/10), (092b/9), (093b/19)

b.-ecegim (078a/12)

b.-eler (078a/3)

b.-enler (080b/9)

b.-esin (078a/5), (084a/13)

b.-mek (078a/7)

b.-üp (081b/13)

binā < Ar. *binā* ‘barınmak veya belli bir maksat için kullanılmak üzere yapılmış her türlü mîmârî eser, yapı’

b.+lar (088a/10)

bīnihāye < Far. *bī-* + Ar. *nihāye* ‘nihâyetsiz, sonsuz’

b. (084a/12)

bir ‘bir, tek’

b. (053b/6), (054a/11), (054a/11), (054a/18), (054b/1), (054b/12), (054b/12), (054b/14), (054b/14), (054b/15), (054b/16), (054b/17), (054b/17), (054b/18), (054b/2), (054b/3), (054b/4), (054b/9), (055a/1), (055a/2), (055a/6), (055a/6), (055a/8), (055b/1), (055b/10), (055b/16), (055b/17), (055b/18), (055b/19), (056a/19), (056a/3), (056a/6), (056b/14), (056b/18), (056b/18), (056b/3), (057a/14), (057a/15), (057a/16), (057a/3), (057b/8), (057b/8), (058a/16), (058a/2), (058a/8), (058a/9), (058b/1), (058b/15), (058b/16), (058b/5), (058b/6), (058b/8), (058b/8), (059a/10), (059a/7), (059b/11), (059b/13), (059b/14), (059b/15), (059b/16), (059b/16), (059b/17), (059b/17), (059b/17), (059b/5), (060a/13), (060a/18), (060a/2), (060a/5), (060a/6), (060a/7), (060b/14), (060b/4), (060b/6), (061a/4), (061b/10), (061b/17), (061b/7), (061b/8), (062a/11), (062a/12), (062a/17), (062a/7), (062b/16), (062b/17), (062b/18), (062b/18), (063a/12), (063a/12), (063a/17), (063a/18), (063a/6), (063a/6), (063b/12), (063b/12), (063b/12), (063b/13), (063b/15), (063b/16), (063b/17), (063b/17), (063b/18), (063b/19), (063b/3), (063b/4), (063b/5), (064a/11), (064a/11), (064a/11), (064a/11), (064a/15), (064a/18), (064a/2), (064a/6), (064a/6), (064a/7), (064a/7), (064b/1), (064b/11), (064b/17), (064b/3), (064b/6), (064b/8), (064b/9), (065a/1), (065a/15), (065a/9), (065b/1), (065b/11), (065b/13), (065b/13), (065b/3), (065b/9), (066a/10), (066a/17), (066a/3), (066a/4), (066a/7), (066b/12), (066b/6), (067a/12), (067a/15), (067a/16), (067a/17), (067a/17), (067a/3), (067a/5), (067b/1), (067b/12), (067b/12), (067b/13), (067b/13), (067b/16), (067b/19), (067b/3), (067b/4), (068a/1), (068a/1), (068a/17), (068a/18), (068a/8), (068b/12), (068b/14), (068b/14), (068b/16), (068b/16), (068b/17), (068b/18), (069a/10), (069a/12), (069b/12), (069b/2), (069b/5), (069b/9), (070a/11), (070a/14), (070a/15), (070a/16), (070a/16), (070b/5), (070b/5),

(070b/6), (070b/7), (070b/7), (070b/8), (070b/9), (071a/10), (071a/13), (071a/4), (071a/6), (071a/7), (071b/11), (071b/13), (071b/13), (071b/15), (071b/17), (071b/19), (071b/7), (072a/16), (072a/4), (072a/5), (072a/5), (072a/6), (072b/13), (072b/4), (073a/5), (073a/6), (073a/6), (073a/7), (073b/1), (073b/11), (073b/9), (074a/10), (074a/12), (074a/14), (074a/14), (074a/15), (074a/15), (074a/17), (074a/18), (074a/9), (074a/9), (074b/13), (074b/14), (074b/14), (074b/15), (074b/2), (074b/2), (074b/6), (075a/1), (075a/13), (075a/13), (075a/14), (075a/17), (075a/18), (075b/1), (075b/12), (075b/15), (075b/3), (075b/5), (076a/1), (076a/14), (076a/18), (076a/18), (076a/19), (076b/1), (076b/1), (076b/1), (076b/1), (076b/19), (076b/2), (076b/4), (076b/7), (077a/11), (077a/16), (077a/16), (077a/8), (077a/9), (077b/1), (077b/1), (077b/16), (077b/17), (077b/17), (077b/17), (077b/18), (077b/18), (077b/19), (077b/6), (077b/8), (077b/9), (078a/10), (078a/11), (078a/16), (078a/3), (078a/7), (078a/8), (078b/1), (078b/11), (078b/15), (078b/8), (079a/12), (079a/13), (079a/16), (079b/10), (079b/10), (079b/11), (079b/12), (079b/14), (079b/14), (079b/17), (079b/18), (080a/11), (080a/15), (080a/3), (080b/14), (081a/13), (081a/14), (081a/19), (081b/1), (081b/13), (081b/6), (081b/7), (082a/1), (082a/10), (082a/10), (082a/16), (082a/18), (082a/18), (082a/5), (082a/8), (082a/9), (082b/1), (082b/1), (082b/11), (082b/12), (082b/13), (082b/13), (082b/14), (082b/14), (082b/15), (082b/17), (082b/18), (082b/19), (082b/2), (082b/3), (082b/4), (082b/5), (082b/7), (082b/7), (082b/9), (082b/9), (083a/11), (083a/12), (083a/17), (083a/19), (083a/19), (083a/19), (083a/2), (083a/4), (083a/7), (083b/14), (083b/7), (083b/8), (084a/11), (084a/3), (084a/4), (084b/14), (084b/15), (084b/3), (084b/7), (085a/12), (085a/14), (085a/6), (085b/12), (085b/12), (085b/12), (085b/13), (085b/3), (085b/5), (085b/5), (085b/5), (086a/14), (086a/2), (086a/4), (086a/6), (086b/19), (086b/7), (087a/10), (087a/11), (087a/12), (087a/14), (087a/16), (087a/17), (087a/17), (087a/18), (087a/19), (087a/7), (087a/8), (087b/1), (087b/11), (087b/14), (087b/14), (087b/16), (087b/18), (087b/19), (087b/3), (087b/3), (088a/11), (088a/12), (088a/12), (088a/3), (088a/7), (088b/1), (088b/2), (088b/4), (088b/6), (088b/8), (089a/12), (089a/13), (089a/13), (089a/14), (089a/16), (089a/16), (089a/19), (089a/2), (089a/7), (089a/8), (089a/8), (089b/17), (089b/7), (089b/8), (090a/11), (090a/18), (090b/10), (090b/10), (090b/5), (090b/9), (091a/11), (091a/13), (091a/18), (091a/6), (091b/15), (091b/17), (092a/15), (092a/4), (092a/5), (092a/5), (092a/8), (092a/8), (092b/11), (093a/17), (093a/18), (093a/18), (093b/15), (093b/18), (093b/19), (093b/4), (093b/7), (093b/9), (094a/10), (094a/10), (094a/11), (094a/12), (094b/10), (094b/10), (094b/11), (094b/12), (094b/2), (094b/4), (094b/5), (094b/6), (094b/6), (094b/8), (095a/11), (095b/1), (095b/5), (095b/5), (096a/1), (096a/11), (096a/4), (096b/16), (096b/17), (096b/8), (097a/11), (097a/12), (097a/13), (097a/14), (097a/14), (097a/16), (097a/8), (097b/1), (097b/17), (097b/3), (097b/3), (097b/8), (097b/9), (098b/10), (098b/17),

(098b/19), (098b/3), (099a/14), (099a/14), (099a/7), (099a/8), (099b/10), (099b/16), (099b/17), (099b/4), (099b/7), (099b/8), (100a/10), (100a/11), (100a/14), (100a/17), (100a/18), (100a/2), (100a/3), (100b/13), (100b/16), (100b/18), (100b/5), (101a/10), (101a/10), (101a/12), (101a/14), (101a/14), (101a/7), (101a/8), (101b/4), (103a/11), (103a/5), (103b/16), (103b/4), (105a/2)

b.+er (067b/9)

b.+i (054b/8), (058b/12), (059/8), (059b/9), (060a/13), (060a/14), (060a/15), (061b/14), (062a/19), (062b/2), (062b/3), (063b/7), (065a/3), (068a/2), (068a/2), (068b/9), (071b/14), (073a/8), (074b/19), (075a/4), (080b/15), (082b/16), (088a/4), (088b/18), (089a/1), (089a/5), (089a/6), (089a/6), (091b/6), (091b/7), (096b/10), (096b/10), (097b/7), (102a/2)

b.+imize (060a/13), (071b/14)

b.+imizi (060a/14)

b.+içe (057a/1), (057a/1)

b.+içizi (060a/12)

b.+inc (064a/18)

b.+inden (074b/19), (088a/4), (088b/18), (089a/1), (089a/5), (089a/6), (091b/6)

b.+ine (054b/8), (058b/12), (059b/9), (060a/15), (061b/14), (062b/3), (063b/7), (065a/3), (067b/12), (073a/8), (075a/4), (082b/17)

b.+inü (088b/18), (091b/7)

b.+isi (056a/3), (058b/14), (058b/15), (060a/10), (061b/15), (061b/17), (066b/8), (073a/10), (073a/11), (073a/12), (073a/9), (077b/12), (079a/11), (080b/4), (080b/4), (081a/8), (081a/8), (083b/17), (084b/16), (084b/17), (084b/18), (091a/16), (091a/16), (091a/17), (091a/17), (091a/17), (094a/15), (096a/10), (096a/8), (096a/9), (097b/11), (097b/12), (097b/14), (097b/15), (097b/6), (098a/1), (098a/10), (098a/11), (098a/17), (098a/17), (098a/18), (098a/2), (098a/6), (098a/7), (098b/10), (098b/13), (098b/13), (098b/14), (098b/16), (098b/16), (098b/2), (098b/3), (098b/4), (098b/7), (098b/8), (099a/13), (099a/14), (099a/18), (099a/3), (099a/5), (099a/7), (099a/8), (099a/9), (099b/1), (099b/11), (099b/16), (099b/18), (099b/2), (099b/6), (099b/8), (100a/1), (100a/11), (100a/15), (100a/16), (100a/18), (100a/19), (100a/4), (100a/5), (100a/7), (100a/8), (100a/9), (100b/12), (100b/14), (100b/15), (100b/18), (100b/19), (100b/2), (100b/5), (100b/6), (100b/8), (101a/1), (101a/14), (101a/2), (101a/6),

(101a/8), (101b/1), (101b/1), (101b/11), (101b/12), (101b/12), (101b/13), (101b/17), (101b/17), (101b/18), (101b/19), (101b/2), (101b/3), (101b/6), (101b/8), (101b/8), (102a/11), (102a/12), (102a/13), (102a/15), (102a/18), (102a/19), (102a/3), (102a/3), (102a/4), (102a/4), (102a/6), (102a/6), (102a/7), (102a/7), (102b/1), (102b/10), (102b/11), (102b/13), (102b/15), (102b/16), (102b/16), (102b/17), (102b/19), (102b/2), (102b/3), (102b/7), (102b/9), (103a/1), (103a/10), (103a/11), (103a/14), (103a/14), (103a/15), (103a/18), (103a/19), (103a/2), (103a/4), (103a/5), (103a/6), (103a/7), (103b/1), (103b/10), (103b/11), (103b/12), (103b/14), (103b/15), (103b/16), (103b/17), (103b/18), (103b/19), (103b/2), (103b/4), (103b/6), (103b/7), (103b/8), (103b/9), (104a/17), (104a/18), (104a/18), (104a/19), (104a/2), (104a/3), (104b/1), (104b/10), (104b/11), (104b/13), (104b/2), (104b/5), (104b/6), (104b/7), (104b/8)

b.+isine (058b/1), (058b/2), (062b/1), (062b/1), (074a/6)

b.+isini (095a/10)

b.+isiyle (089a/3)

b.+iye (078b/11)

b.+iyle (059/8), (062a/19), (062b/2), (068b/9), (069b/10), (070b/14), (089a/14), (089a/6), (102a/2)

b.+ümüzle (080b/15)

b.+ümüzün (080b/8), (080b/8)

b.+ünçe (068a/6), (068a/7)

biraz “bir parça, azıcık” → **birez**

b.(066a/10), (075a/18), (075b/2), (085a/19), (088b/4)

birazcık “az, pek az”

b. (062a/10), (074a/16), (091b/18)

birez “bir parça, azıcık” → **biraz**

b. (057a/5)

birkaç “ne kadar olduğu kesin bilinmeyen az sayıdaki şeyleri belirtmek için kullanılır, üç beş tâne kadar, az sayıda”

b. (058b/3), (058b/8), (063b/12), (066b/8), (073a/8), (073b/8), (075b/5), (082b/15), (093a/14), (093b/7)

biş- “ateşte ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek”

b.-ecek (101a/15)

bişür- “ısıda tutarak yenecek duruma getirmek”

b.-üp (095b/6)

b.-dügi (098b/9)

b.-eyin (064a/19)

bit- “sona ermek, tamamlamak”

b.-di (077a/4)

b.-se (055b/4), (062b/13)

b.-üp (089b/9)

bītedbīr < Far. *bīr*- + Ar. *tedbīr* “tedbirsiz, önlemsiz”

b. (062a/17)

bitür- “sona erdirmek, tamamlamak”

b.-di (075a/8)

b.-medin (067b/15)

bīvefālūḵ < Far. *bi-* + Ar. *vefā* + T. *+luḵ* “vefâsız, sözünde durmayan, dönecek, sadâkatsiz”

b. (062a/16), (083a/17)

b.+dur (084a/18)

biz “biz”

b. (055a/18), (057b/10), (058b/16), (060b/2), (067a/13), (068a/8), (069b/10), (069b/17), (069b/2), (069b/8), (070a/19), (071a/9), (075b/11), (075b/12), (075b/13), (077a/7), (085a/11), (090a/15), (090a/16), (090a/16), (092b/11), (092b/3), (092b/4), (095a/8), (096b/11), (096b/18), (097a/12), (102a/1)

bizde “bizde”

b. (092a/17), (092a/18), (092b/6)

bizden “bizden”

b. (060b/5), (080b/15), (090a/15), (090a/17), (090a/6), (092a/16)

bize “bize”

b. (054a/17), (055a/3), (064b/19), (065a/1), (068a/5), (071a/4), (071a/4), (071b/6), (074a/9), (075b/14), (078b/10), (078b/16), (078b/16), (087b/2), (090a/17), (092a/11), (092a/18), (092a/18), (092b/1), (092b/10), (092b/2), (092b/5), (098a/8), (101b/10), (102a/5)

bizi “bizi”

b. (060b/2), (060b/4), (071a/4), (073b/17), (076a/11), (093b/12)

bizim “bizim” → **bizüm**

b. (058b/16), (072b/14), (072b/19)

bizüm “bizim” → **bizim**

b. (064b/19), (065a/4), (067a/13), (072b/18), (073b/16), (080b/15), (083b/16), (083b/17), (085a/11), (085b/12), (086a/14), (086a/14), (090a/14), (093b/13)

b.+le (69b/1)

bizzāt < Ar. *bi'z-zāt* “kendisi, kendi, şahsen”

b. (093b/3)

boğaz “ağız boşluğundan sonra yiyeceklerin geçtiği, ağızla gırtlak arasındaki dar kısım”

b.+ına (073a/7)

boğazla- “boğazını keserek öldürmek”

b.-yalum (092b/11)

boğul- “nefes alamamaktan dolayı ölmek”

b.-sun (077a/13)

bolayki “bari, keşke, hiç olmazsa, öyle ise”

b. (067a/19), (068a/19), (072a/17), (086b/1), (087b/1)

borc “geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi kabul ve taahhüt edilen para yahut şey, deyn”

b.+ı (103a/15)

boya- “boya ya batırarak veya boya sürerek renk vermek”

b.-dı (096a/16)

b.-duğun (094b/6)

boyun “vücûdun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısım”

b.+ın (095b/17)

b.+ını (086b/12)

bozul- “geçersiz duruma gelmek, hükmü ortadan kalkmak”

b.-mağa (065b/17)

b.-mış (094a/9)

böl- “bir şeyi parçalara ayırıp paylaşmak, taksim etmek”

b.-üp (057a/9)

böyle “bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü, bu tarzda ve sıfatta bulunan”

b. (057a/4), (058b/4), (060a/16), (062b/14), (064b/16), (064b/8), (066b/18), (071a/18), (071b/6), (074b/1), (077b/12), (081b/16), (082b/15), (083a/12), (083a/9), (083b/11), (085a/10), (085b/10), (085b/9), (086a/3), (086b/16), (087b/4), (087b/8), (089b/1), (090a/16), (090b/12), (090b/15), (092a/10), (092b/15), (093a/3), (095b/10), (095b/4), (095b/8), (096a/1), (096a/7), (098b/14), (099a/2)

b.+dür (058a/2), (064b/7), (069b/5), (077a/1)

böyü- “daha büyük duruma gelmek, yaşı ilerlemek, yetişmek”

b.-di (097a/3)

b.-diler (089a/17)

b.-dün (076b/6)

b.-r (076b/5)

böyük “ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha yüksek, daha geniş, daha uzun veya iri olan”

b. (054b/3), (068b/14), (069b/10), (074a/9), (076b/16), (079b/10), (082a/4), (082b/12), (083a/19), (089b/12), (091b/16), (092b/9), (093b/16), (095a/1), (099b/10), (100a/11), (100a/18), (101b/17), (101b/4), (104b/10), (104b/6)

b.+lerindendür (074a/8)

böyüklen- “büyüklük taslamak, kendini büyük göstermek”

b.-mek (089b/11)

böyüt- “büyüməsinə xizmet və yardım etmək, baxıp yetişdirmək”

b.-üp (073a/14)

bu “en yaxında olan kimse və ya şeyi işâret yolu ilə bildirir”

b. (053b/10), (053b/11), (053b/14), (053b/15), (054a/1), (054a/1), (054a/16), (054a/4), (054b/1), (054b/19), (055a/11), (055a/12), (055a/14), (055a/17), (055a/18), (055a/3), (055a/5), (055a/8), (055a/8), (055b/11), (055b/14), (055b/14), (055b/17), (055b/19), (055b/5), (055b/6), (055b/8), (056a/1), (056a/12), (056a/14), (056a/16), (056a/8), (056b/5), (056b/9), (057a/14), (057b/1), (057b/1), (057b/13), (057b/17), (057b/5), (058a/12), (058a/18), (058a/4), (058a/9), (058b/10), (058b/11), (058b/13), (058b/14), (058b/6), (058b/6), (058b/6), (058b/8), (059a/1), (059a/1), (059a/12), (059a/18), (059a/18), (059a/19), (059a/2), (059b/5), (060a/1), (060a/17), (060a/4), (060b/15), (060b/17), (060b/18), (060b/5), (061a/12), (061a/16), (061a/7), (061b/19), (061b/7), (062a/15), (063a/11), (063a/17), (063b/1), (063b/13), (063b/3), (063b/3), (063b/5), (063b/8), (064a/1), (064a/12), (064a/14), (064a/16), (064a/17), (064b/12), (064b/14), (064b/14), (064b/15), (064b/2), (064b/5), (064b/6), (064b/6), (064b/7), (065a/12), (065a/16), (065a/3), (065a/4), (065b/11), (065b/15), (066a/13), (066b/13), (066b/2), (067a/2), (067a/7), (067b/2), (067b/4), (067b/5), (067b/5), (068a/13), (068a/19), (068a/3), (068a/5), (068a/5), (068a/8), (068b/19), (068b/4), (068b/5), (068b/6), (068b/8), (069a/18), (069b/10), (069b/7), (070a/14), (070b/12), (070b/4), (070b/8), (071b/1), (071b/15), (071b/3), (071b/7), (072a/1), (072a/12), (072a/2), (072a/5), (072b/10), (072b/13), (072b/15), (072b/18), (072b/6), (072b/8), (073a/10), (073a/10), (073a/12), (073a/12), (073a/13), (073a/16), (073a/17), (073b/12), (073b/13), (073b/14), (073b/15), (073b/18), (073b/5), (073b/6), (074a/11), (074a/12), (074a/15), (074a/19), (074a/5), (074a/7), (074a/7), (074a/8), (074a/8), (074b/14), (074b/15), (074b/15), (074b/15), (074b/17), (074b/18), (074b/19), (074b/6), (074b/7), (075a/13), (075a/15), (075a/15), (075a/16), (075a/19), (075a/6), (075a/8), (075a/9), (075a/9), (075b/16), (075b/7), (076a/1), (076a/11), (076a/12), (076a/12), (076a/3), (076a/5), (076a/5), (076a/8), (076a/9), (076a/9), (076b/2), (076b/3), (076b/4), (076b/5), (076b/8), (077a/13), (077a/15), (077a/2), (077b/16), (077b/18), (077b/6), (078a/15), (078a/6), (078a/8), (078b/12), (078b/13), (078b/13), (078b/8), (078b/9), (078b/9), (079a/11), (079a/12), (079a/12), (079a/13), (079a/14), (079a/17), (079a/18), (079b/10), (079b/6), (080a/11), (080a/16), (080a/18), (080a/2), (080a/9), (080b/1), (080b/18), (080b/2), (080b/3), (081b/10), (082a/10), (082a/17), (082b/11), (082b/14),

(082b/9), (083a/12), (083a/14), (083a/16), (083a/2), (083b/4), (083b/5), (084a/13), (084a/9), (084b/11), (084b/13), (084b/5), (085a/15), (085a/16), (085a/2), (085a/7), (085b/11), (085b/15), (085b/7), (085b/7), (085b/9), (086a/13), (086a/7), (086b/1), (086b/13), (086b/18), (086b/3), (086b/9), (087a/10), (087a/19), (087a/2), (087a/4), (087a/8), (087a/9), (088a/11), (088a/15), (088a/17), (088a/3), (088a/4), (088b/14), (088b/15), (088b/16), (088b/18), (088b/2), (088b/6), (088b/8), (089a/10), (089a/10), (089a/12), (089a/13), (089a/18), (090b/12), (090b/16), (090b/2), (091a/2), (091b/13), (091b/14), (092a/16), (092a/18), (092a/8), (092b/16), (092b/19), (092b/3), (092b/4), (093a/14), (093a/2), (093a/2), (093a/3), (093a/4), (093a/5), (093a/7), (093a/8), (093a/9), (093b/15), (093b/6), (093b/9), (094a/1), (094a/13), (094a/5), (094b/15), (094b/17), (095a/13), (095a/15), (095a/15), (095a/2), (095a/8), (095b/1), (095b/12), (095b/13), (095b/15), (095b/16), (096a/1), (096a/2), (096a/3), (096b/14), (096b/4), (096b/8), (097a/1), (097a/19), (098b/17), (099a/11), (099b/14), (100b/8), (101a/10), (101a/4), (103a/13), (103a/8), (104b/15), (104b/18), (104b/19)

b.+dur (062a/4), (069a/19), (072a/19), (073a/18), (073a/2), (073b/19), (074a/12), (074b/8), (081a/4), (083b/1), (091b/7), (095a/3), (096a/10), (096a/8), (096a/9), (101a/11), (101a/15), (104b/18)

b.+na (058a/17), (058a/17), (058a/19), (073a/13), (073b/14), (073b/9), (074a/19), (076a/13), (076b/2), (076b/5), (078a/8), (079a/13), (079b/7), (082b/18), (083a/10), (084b/19), (085b/10), (095b/10)

b.+nca (056a/13)

b.+nda (058a/14), (061a/2), (066a/5), (067a/12), (085a/8)

b.+ndan (060a/1), (060b/18), (061a/6), (063a/6), (080a/7), (091b/16), (103a/13)

b.+nı (054a/5), (055a/10), (055a/11), (057a/17), (058a/19), (058b/18), (059a/3), (060a/11), (060a/3), (061a/4), (061b/1), (064b/4), (066a/6), (066a/8), (068a/13), (069a/12), (071b/7), (073a/14), (073a/8), (074b/8), (075b/11), (075b/15), (076b/5), (080a/1), (080b/17), (083a/6), (085a/7), (086a/7), (086b/15), (088b/10), (093b/8), (095b/10), (095b/19), (095b/8)

b.+nıŋ (055b/7), (098b/14)

b.+nlar (060a/17), (060b/8), (069a/3), (069b/17), (070b/10), (070b/8), (072a/17), (075a/4), (075b/7), (089a/17), (092a/9), (093a/11)

b.+nlara (056a/1), (060a/10), (067a/14), (069b/10), (072a/10), (076a/13)

b.+nlarda (060b/6), (072b/6)

b.+nlardan (067a/3), (069b/17), (079a/19), (102b/12)

b.+nları (057a/13), (057b/6), (057b/7), (058b/7), (058b/8), (058b/9), (060a/16), (060b/7), (063b/19), (068b/2), (071a/2), (072a/11), (076a/17), (088a/6), (092b/10), (092b/11)

b.+nların (060a/18), (060a/19), (060b/1), (060b/8), (072a/9), (077a/4)

b.+nlarla (060a/19), (067a/15)

b.+nların (058a/15), (064a/10), (064b/12), (069a/4), (080b/18)

b.+nlarında (068b/17)

b.+nın (053b/16), (055a/5), (055a/7), (055b/14), (055b/14), (057b/6), (058b/3), (059b/11), (062b/16), (063b/8), (068a/14), (070b/14), (071b/16), (071b/17), (072a/12), (073b/3), (073b/7), (074a/8), (074b/15), (075a/9), (076a/10), (078a/6), (079b/8), (083a/14), (087a/18), (096a/3), (098b/18)

b.+nunda (088a/7)

b.+nıyla (086a/1)

buğday “tâneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdâsını teşkil eden bitki”

b. (088a/9), (096b/10)

bugün “içinde bulunulan gün”

b. (058a/13), (067a/12), (076a/7), (077b/14), (089b/13), (090a/3), (096a/5)

b.+den (101a/4)

bul- “bir şeyi bulmak, elde etmek”

b. (084b/15)

b.-alum (072a/4)

b.-amadılar (073b/5)

b.-amayavuz (096b/13)

b.-amaz (100a/2)

b.-dı (056a/3), (078b/14), (085b/17)

b.-duğın (099a/2)

b.-duğını (098a/7), (098a/8)
b.-duğum (105a/1), (105a/4)
b.-duğun (099a/3)
b.-dular (054b/17)
b.-dum (065a/8), (078b/14)
b.-mağa (079a/14), (097a/7)
b.-mamış (066a/17)
b.-mayınca (093b/19)
b.-maz (078b/17), (078b/18), (078b/19), (079a/1)
b.-sam (091a/4)
b.-sañ (093b/18)
b.-up (069a/15), (090b/8), (096b/11), (098b/18)
b.-ur (066a/18), (072b/1), (072b/2)
b.-urin (085b/12)
b.-ursın (092b/19)

bulandır- “karıştırıp duruluğunu, berraklığını, saflığını bozmak”

b.-up (071a/17)

bulaş- “sürölmek, sıvaşmak, sıvaşıp yapışmak”

b.-duğı (067b/12)

b.-mış (088b/10)

bulun- “elde edilmek, ele geçirilmek”

b.-a (083a/14)

b.-mayalum (069a/13)

b.-mayanı (097a/19)

b.-maz (083a/12), (095b/12)

b.-ur (067b/16)

buluş- “belli bir yerde bir araya gelmek, birbirini bulmak”

b.-acak (068a/9)

b.-maya (099a/19)

b.-urduķ (071b/15)

bulut “gökyüzündeki su buharı kütlesi”

b. (076b/11), (076b/9)

b.+a (076b/11), (076b/12)

b.+dur (066b/9)

b.+ı (076a/17), (076a/18)

bura “bu yer”

b.+da (069a/6), (069a/7), (069a/9), (072a/4), (084b/7)

b.+dan (072a/1)

b.+lar (067a/14)

b.+lara (063a/14)

b.+larda (067a/13)

b.+ya (060a/2), (060a/3), (077a/8)

burun “yüzün oratasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı”

b.+ı (055b/2), (094b/13), (097a/2)

buzacı “sütten kesilmemiş inek yavrusu”

b. (084a/8)

bühtān < Ar. *buhtān* “bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftirâ”

b. (056a/12), (103a/12)

b.+dan (058a/7)

C

cāhil < Ar. *cāhil* “okuyarak bilgisini ilerletmemiş, tahsil görmemiş, bilgisiz kimse”

c. (054b/10), (055a/3), (055a/8), (061b/3), (100b/13)

c.+den (097b/18)

c.+dür (099a/10)

c.+e (055a/11)

cā'iz < Ar. *cā'iz* “din ve törece işlenmesi emir veya yasak edilmediği için yapılmasında bir sakınca bulunmayan, izin verilmiş sayılan şey”

c. (069b/1), (101a/9), (101b/17)

cān < Far. *cān* “insan ve hayvanların yaşamasını sağlayan ve ölümle bedenden ayrılan madde dışı varlık, ruh; sevgili, dost, kardeş”

c. (064a/16), (084a/5), (093b/17)

c.+dur (070a/4)

c.+ım (076a/1)

c.+ına (103b/12)

c.+ından (067b/14)

cānbāz < Far. *cān-bāz* “ip, at vb. üzerinde tehlikeli gösteriler yapan kimse, akrobat”

c.+da (084a/1)

cānib < Ar. *cānib* “yan, taraf, yön, cihet”

c.+den (061b/15), (061b/17)

c.+im (061a/10)

c.+in (061a/11)

c.+inden (061a/3)

c.+ine (055b/2), (066a/3)

c.+ini (061a/3)

c.+üme (061a/4)

cānvar < Far. *cān-āver* veya *cān-vār* “çok eskiden yaşadığı düşünülen ve masallarda adı geçen, kan dökücü, cana kıyıcı, korkunç mahlûk”

c.+ı (072a/6)

c.+lardur (101b/12)

c.+laruñ (085b/9), (086b/16)

cānvarān < Far. *cān-āver* veya *cān-vār* ve Far. +*ān* “canavarlar”

c. (055a/15)

ṭāyife-i cānvarān ‘canavarlar topluluğu’ (055a/15)

cānvarcık “küçük canavar”

c.+ı (088b/7)

cāriye < Ar. *cārī* “para ile alınıp satılan, üzerinde sâhibinin her türlü hakka sâhip bulunduğu kız, halayık”

c.+ler (088a/10)

cāsūs < Ar. *cess* “gizli bir şeyi görüp anlamak istemek”ten cāsūs “bir devletin askerî, siyâsî ve ekonomik sırlarını başka bir devlet hesâbına gizlice öğrenmekle görevli kimse”

c.+lar (069a/19)

cefā < Ar. *cefā* ‘“eziyet, sıkıntı, ezâ, cevr”

c. (065a/5), (071a/14)

c.+sına (078a/14)

cehl < Ar. *cehl* “bilgisizlik, bilmezlik, câhillik, cehâlet”

c.+lerine (099b/6)

c.+üne (099b/4)

ceht < Ar. *cehd* “çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma”

c.+de (078a/19)

c.+den (089b/8)

cem ‘ < Ar. *cem* ‘ “toplama, toplanma, bir araya gelme, getirme”

c. (057a/5), (064a/4), (067a/15), (067a/16), (068b/8), (069a/1), (070b/8), (071a/3), (073a/18), (077a/8), (080a/3), (082a/16), (088a/10), (088a/11), (092b/13), (098b/16), (102b/12), (103a/13)

c.+inde (098a/7)

cemā‘at < Ar. *cemā‘at* “bir yere toplanmış insan, kalabalık”

c. (054a/14)

cemī‘ < Ar. *cemī‘* “bütün, hep, cümle”

c. (054a/10), (067b/14), (070b/12), (078b/4), (091b/14), (097b/12), (102b/18)

cemī‘ān < Ar. *cemī‘* “hep birden, cümleten, hep, tekml”

c. (070a/7)

cenk < Far. *ceng* “silâhlı çatışma, savaş, harp, muhârebe, kıtal; mücâdele, kavga, çekişme”

c. (070a/5), (070a/9), (073a/1), (074a/2), (076a/2), (078b/3), (092b/9), (098b/13), (099a/15), (100a/3), (100a/3), (101a/7), (102b/8), (104a/4)

c.+de (104a/6)

c.+den (070a/3), (099a/15), (102b/8)

c.+e (073b/18), (098b/13), (100a/2)

c.+i (070a/17), (070a/5)

c.+iñ (070a/4), (070a/9)

cer “yarık, çukur”

c.+ler (068b/6)

ceset < Ar. *cesed* “cansız, ölü vücut, naaş”

c.+dür (101b/14)

cevāb < Ar. *cevāb* “bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyâca söz, yazı veya başka bir ifâde yoluyla verilen karşılık, yanıt”

c. (063a/16), (066a/12), (083a/10), (083a/11), (086a/18), (098b/1), (100b/13)

c.+dur (098b/2)

c.+ın (054a/11), (054b/9), (056b/10), (056b/11)

c.+sın (098a/19)

cevher < Ar. *cevher* “var olan bir şeyin özü, esâsı, varlığındaki maya, gevher; elmas, zümrüt, mücevher”

c. (061b/13), (093b/18)

c.+iñ (076a/16)

c.+ler (062b/8)

c.+ün (062b/8)

‘adāvet-i cevher ‘cevherin düşmanı’ (061b/13)

cevīr “özel isim”

c.+e (095a/10)

cevīrnām “cevir isimli”

c. (095a/6)

cezā < Ar. *cezā* ‘suç işleyen bir kimseye suçunun derecesine göre verilen acı karşılık’

c. (083a/19)

c.+sı (090a/3)

cezā-i irtikāb ‘kötülüğün cezası’ (083a/19)

cezīre < Ar. *cezīre* “ada”

c.+dedür (084a/12)

cibillet < Ar. *cibillet* “yaratılış, tıynet, huy”

c.+ün (083b/10)

cidāl < Ar. *cidāl* “savaş, cenk, kavga”

c. (104a/4)

cihān < Far. *cihān* “yaratılmış olan şeylerin bütünü, evren, kâinat”

c. (105a/6)

pādişāh-ı cihān ‘dünya padişahı’ (105a/6)

cihet < Ar. *vech* “taraf”tan *cihet* “yön, taraf, istikâmet, cânip”

c.+den (103a/3)

cimā < Ar. *cimā* ‘cinsel ilişkide bulunma, çiftleşme’

c.+a (086b/4), (086b/7)

cins < Ar. *cins* “başlıca nitelikleri aynı olan ve aralarında çok yakın benzerlikler bulunan varlık veya nesneler topluluğu, tür, nevi”

c. (061b/13), (061b/19), (102a/10), (102b/15)

c.+i (076a/18)

c.+inde (066a/4)

c.+inden (062b/19), (066a/3), (086a/5)

cismāniyye < Ar. *cismānī* “cismânî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli”

c.+yi (099b/12)

umûr-ı cismāniyye ‘maddî işler’ (99b/12)

ciyād “özel isim”

c. (094b/11)

cömerd < Far. *cuvān-merd* “kendine âit şeyleri kolaylıkla verebilen, ikram edebilen, vermekten kaçınmayan, eli açık”

c. (104a/12), (104b/2)

cümle < Ar. *cumle* “bütün, hep”

c. (054a/13), (057a/1), (089a/12)

c.+den (078b/9), (088a/11)

c.+miz (060b/5)

c.+müz (055b/6), (069a/12)

c.+si (060a/14), (060a/9), (070a/2)

c.+sin (061a/13)

c.+ye (057b/1)

cürcān “İran’da bir şehir, gürgan şehri”

c. (087a/17)

cür’et < Ar. *cur’et* “çekinmeden ortaya atılma, cesâret, atılganlık”

c. (091b/12)

cüz' < Ar. *cuz* '“bir bütünü maydana getiren kısımlardan her biri, kısım, parça”

c. (074a/15)

cüz' -i bahâne ‘birtakım bahane’ (074a/15)

Ç

çağır- “bir kimseye gelmesi için seslenmek, bağırarak”

ç.-abilürsin (064a/1)

ç.-am (063b/19)

c.-dı (057b/3), (059a/7), (060b/12), (061a/17), (063a/9), (067a/8), (071a/11), (073b/17), (075a/5), (075a/6), (085b/2), (090a/1), (095b/15)

ç.-madın (093a/15)

ç.-sa (075a/2)

ç.-up (095a/13), (095a/7)

çağırt- “çağırtmak işini başkasına yaptırmak, dâvet ettirmek”

ç.-up (092a/8)

çāk < Far. *çāk* “yırtık, ayrık”

ç. (070a/11), (075a/8), (080a/12), (080b/13), (085b/9)

çakal “et oburlardan, geceleri sürü hâlinde ve uluyarak gezen, kuyruğu tilkiye, rengi kurda benzer, memeli yabânî hayvan”

ç. (056b/14), (085b/11), (085b/16), (085b/3), (085b/6), (085b/8), (086a/1), (086a/12), (086a/16), (086a/18), (086a/4), (086a/9), (086b/11), (086b/15), (086b/18), (086b/2), (086b/3), (087a/2)

ç.+a (086a/17), (086b/13), (086b/17)

ç.+ı (086b/2)

çakalcık “küçük çakal”

ç. (056b/3)

çal “taşlık yer, çıplak tepe”

ç. (068a/8)

çal- “darbe indirmek; vurmak, üflemek veya gerekeni yapmak sûretiyle ses çıkarmasını sağlamak”

ç.-ar (063b/7), (064a/10)

ç.-arsın (063b/9)

ç.-duğum (063b/10)

çalı “ağaçtan küçük, cılız, dalları çok sık ve çatallı, odunumsu bitki”

ç.+ya (074a/14)

çalış- “bir şeyin olması, yapılması, elde edilmesi için gereken gayreti göstermek, çaba sarfetmek”

ç.-a (104b/8)

çanak “pişirilmiş topraktan yapılma yayvan kâse”

ç. (062a/10), (062a/8)

çäre < Far. *çāre* “istenen noktaya varmak, bir engeli aşmak için tutulması gereken yol, çıkar yol”

ç. (065b/18), (069a/9), (072b/19), (082a/11), (083a/13), (090a/11)

çaylak “uzun kanatlı, çengel gagalı, uzun çatal kuyruklu, kızıla bakan esmer tüylü, fâre vb. zararlı hayvanları, küçük kuşları avlayan, tavuk büyüklüğünde yertici kuş”

ç. (076b/1)

ç.+uñ (076b/1)

çek- “(bir kimse veya bir şey yüzünden) devamlı üzüntü ve sıkıntı içinde bulunmak, sıkıntısını çekmek; güç durumlara dayanmak, katlanmak”

ç.-diler (095a/2)

ç.-diñ (077b/5)

ç.-dügüm (102a/16)

ç.-dügün (066a/13)

ç.-e (100a/1)

ç.-me (093b/13), (096b/4)

ç.-meden (058a/4)

ç.-medüm (102a/17)

ç.-mege (090a/12)

ç.-mek (058a/3), (101a/18), (102a/18)

ç.-mekden (054a/3)

ç.-mezdüm (097b/9)

çekin- “(bir şeyi yapmaktan herhangi bir korku veya düşünceyle) geri durmak, kaçmak, sakınmak, içtinap etmek, hazer etmek”

ç.-meñ (060a/11)

çekiş- “anlaşmazlık içinde bulunmak, tartışmak, münâkaşa etmek”

ç.-e (099a/6)

çerçici “köyleri dolaşarak ufak tefek satan ayak satıcısı, çerçi”

ç.+nüñ (085b/12)

çevür- “daire şeklinde hareket ettirmek, döndürmek, taklib etmek”

ç.-señ (094b/15)

çıblak “üzerinde gerekli olan veya bulunması bir güzellik verecek olan şeyden bulunmayan, giyecek, örtecek, koruyacak, süsleyecek vb. bir şeyi mevcut olmayan, üryan”

ç. (056a/5)

çıblakluğ “çıplak olma durumu, bir şeyle örtülmemiş veya üzerine bir süsleme yapılmamış durumda bulunma”

ç.+ıñı (056a/5)

çık- “dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek”

ç. (067a/18), (072a/1)

ç.-a (067a/8), (067b/15), (067b/6), (071b/19), (104b/14)

ç.-acağun (092b/12)

ç.-ageldi (054b/14)

ç.-agelür (064a/11)

ç.-ar (058b/1), (064a/6), (079b/15), (081b/3), (082b/13), (082b/14), (082b/16),
(097a/15)

ç.-arın (080b/6)

ç.-arlar (075b/6)

ç.-dı (060b/14), (062a/17), (062b/15), (063a/8), (063a/9), (067a/19), (067a/6),
(068b/18), (071a/11), (075b/18), (075b/19), (075b/2), (081b/1), (085a/19), (095b/2)

ç.-dılar (054a/12), (057b/2), (060a/16), (092a/15)

ç.-duğı (063b/1), (084a/1)

ç.-dum (065b/11), (078a/1)

ç.-maduğum (062b/7)

ç.-mayup (077a/12)

ç.-maz (089b/10)

ç.-mazsın (062a/18)

ç.-up (075b/18)

çıkar- “bir şeyin çıkmasını sağlamak”

c.-dı (055a/6), (089b/17), (095b/18)

c.-dılar (073b/12)

c.-dum (090b/18)

c.-duş (053b/11)

c.-mayalar (059b/3)

c.-up (073b/1), (075a/11), (083b/13), (085a/12)

c.-ur (059a/11)

çırp- “(örtü, bez, halı vb. şeyleri) ucundan tutup kısa ve çabuk hareketlerle silkelemek”

c.-mağa (085b/13)

çiçek “tohumlu bitkilerin, üreme organlarını taşıyan güzel renkli ve ekseri güzel kokulu kısım”

c.+lere (062b/13), (103b/11)

çift “iki, tek olmayan”

c. (076a/18), (077a/1), (088a/8)

çirkîn < Far. *çirk-în* “göze ve kulağa hoş gelmeyen, bet, kabih”

c. (102a/13)

c.+i (070b/12)

çōbān < Far. *çōbān – šōbān* “koyun, keçi, manda, sığır gibi ehli hayvan sürülerini güdüp otlatan kimse”

c.+lardan (077a/10)

çok (ğ) “miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde”

c. (055a/17), (055b/2), (055b/2), (058a/6), (059b/14), (059b/15), (060a/17), (061a/8), (063a/3), (063b/11), (064a/6), (065a/10), (066b/2), (066b/10), (066b/11), (067a/8), (068b/19), (070a/12), (071a/1), (071b/16), (074a/17), (074a/9), (074b/10), (076a/6), (077b/10), (077b/5), (078a/19), (079a/14), (079a/17), (079b/10), (082a/8), (082b/8), (084a/1), (084a/12), (084a/3), (084a/9), (085b/2), (087a/6), (090b/2), (091b/18), (092a/16), (093b/10), (096a/19), (097b/6), (099a/4), (098b/9), (099b/18), (099b/19), (101a/17), (102b/12), (103a/10), (104b/5), (104b/8)

c.+dur (057b/6), (062b/18), (067b/9), (084a/14), (093b/17)

çokluğ “çok olma durumu”

c. (093b/15)

çölmek “süzülmüş çamura istenen şekil verildikten sonra pişirilmek sûretiyle elde edilen tencere, küçük küp vb. kaplara verilen isim” → **çömlek**

c. (087b/17), (087b/19), (088a/16), (098b/9)

c.+de (088a/3)

c.+e (087b/16), (088a/16)

çömlek “süzülmüş çamura istenen şekil verildikten sonra pişirilmek sûretiyle elde edilen tencere, küçük küp vb. kaplara verilen isim” → **çölmek**

c.+i (088a/1)

çöz- “bağlı bir şeyi açmak”

c.-erin (081a/14)

c.-miş (067b/16), (067b/8)

c.-üp (068a/19), (073a/15)

çuval < Far. *çuval* “erzak, öteberi koymaya veya nakletmeye yarayan, kenevir, pamuk gibi bitkilerin elyâfindan veya naylon iplikten yapılmış büyük torba”

c. (097a/12)

çün < Far. *çün* “çünkü, mâdemki”

c. (065b/11)

çünkü < Far. *çün ki* “şundan dolayı ki, şu sebepten ki, zirâ”

c. (056a/11), (063b/14), (070a/5), (085a/18), (093b/11)

D

da “bağlaç” → **de**

d. (054a/5), (054a/8), (055a/19), (056b/14), (058b/10), (058b/17), (060b/12), (062b/12), (062b/18), (064a/10), (064b/8), (065a/16), (065a/4), (065b/17), (066b/3), (066b/8), (067b/15), (069a/1), (070b/9), (071a/1), (071a/3), (072b/1), (073b/6), (074a/15), (076a/5), (076b/11), (077b/16), (078a/2)

dābeşlīm “özel isim”

d. (059/8), (059b/12), (068b/10), (068b/13), (079a/16), (079b/9), (082a/19), (082b/6), (087a/12), (087a/16), (089a/2), (091b/8), (092a/3)

dad “bazı cisimlerin tatma organında bıraktığı tatlı, ekşi, acı, kekre vb. duyum”

d.+ını (078b/18)

dahı

1. (e.) de, da, dahi, daha

d. (053b/11), (053b/3), (053b/3), (054a/10), (054a/11), (054a/12), (054a/13), (054b/19), (054b/3), (054b/4), (055a/12), (055a/3), (056a/13), (056b/16), (057a/11), (057a/12), (057a/3), (057a/7), (057a/9), (057b/15), (057b/16), (057b/8), (058a/13), (058a/15), (058a/4), (058a/8), (058a/9), (058b/13), (058b/7), (059a/13), (059a/17), (059a/19), (059a/4), (059a/5),

(059a/6), (059b/15), (059b/7), (060a/18), (060b/18), (061a/16), (061b/17), (062a/19), (062b/8), (063a/10), (063a/10), (063a/16), (063a/4), (064a/6), (064a/9), (065a/1), (065a/1), (065a/19), (065a/7), (065b/14), (065b/5), (066a/17), (066a/2), (066a/4), (066a/5), (066a/7), (066b/12), (066b/3), (066b/6), (067a/10), (067a/10), (067a/19), (067b/15), (067b/6), (068a/1), (068a/17), (068a/18), (069b/10), (069b/2), (070a/15), (070a/15), (070b/10), (070b/13), (071a/10), (071a/17), (071a/8), (071b/4), (071b/7), (072a/14), (072a/15), (072a/16), (072a/17), (072a/9), (072b/10), (072b/8), (073a/10), (073a/11), (073a/19), (073b/3), (073b/10), (074a/11), (074b/1), (074b/18), (074b/7), (075a/1), (075a/16), (075b/15), (075b/17), (076a/1), (076a/5), (076b/10), (076b/11), (076b/11), (076b/12), (076b/12), (076b/12), (076b/13), (076b/14), (076b/18), (076b/19), (077a/2), (077a/4), (077b/17), (078a/1), (078a/13), (078a/4), (078a/6), (078b/1), (078b/13), (079a/1), (079a/7), (079b/15), (080b/16), (080b/17), (080b/5), (081a/18), (082b/15), (083a/11), (083a/7), (083b/3), (084a/2), (084a/3), (084b/18), (087a/3), (087a/7), (088b/11), (089b/13), (090b/17), (090b/7), (091b/1), (092a/14), (092b/11), (093b/12), (093b/19), (093b/2), (093b/2), (093b/5), (093b/9), (094a/14), (094a/2), (094b/19), (095a/18), (095a/5), (095b/1), (095b/18), (096a/10), (096a/11), (096a/9), (096b/19), (097a/11), (097a/17), (097a/17), (097b/12), (098a/17), (098a/18), (098a/2), (098a/7), (098b/10), (098b/16), (098b/3), (098b/4), (099a/4), (099a/5), (099a/9), (099a/9), (099b/1), (099b/11), (099b/18), (099b/2), (099b/8), (100a/11), (100a/17), (100a/18), (100a/19), (100a/4), (100a/5), (100a/8), (100a/9), (100b/14), (100b/15), (100b/19), (100b/5), (100b/7), (100b/9), (101a/1), (101a/14), (101a/2), (101a/8), (101b/1), (101b/12), (101b/12), (101b/13), (101b/17), (101b/18), (101b/19), (101b/2), (101b/3), (101b/7), (101b/8), (101b/9), (102a/12), (102a/13), (102a/15), (102a/3), (102a/4), (102a/4), (102a/7), (102a/7), (102b/1), (102b/10), (102b/11), (102b/13), (102b/2), (102b/2), (102b/3), (102b/9), (103a/1), (103a/10), (103a/11), (103a/14), (103a/14), (103a/15), (103a/19), (103a/3), (103a/4), (103a/5), (103a/6), (103a/7), (103b/1), (103b/10), (103b/12), (103b/15), (103b/16), (103b/17), (103b/18), (103b/19), (103b/2), (103b/4), (103b/7), (103b/8), (103b/9), (104a/18), (104a/18), (104a/19), (104a/2), (104a/3), (104b/1), (104b/10), (104b/11), (104b/14), (104b/2), (104b/6), (104b/7), (104b/8), (105a/2), (105a/3)

2. (zf.) artık

d. (067a/10), (071a/4), (090a/6)

dal “bir ağaç gövdesinde çıkan kollardan her biri”

d.+ları (079b/10)

dal- “hızla girmek, girivermek”

d.-ar (074b/2)

dāne < Far. *dāne* “tohum, habbe”

d. (060b/11), (062b/5), (088a/4), (094b/2), (096b/11), (096b/9)

d.+ler (060a/4), (060a/7), (096b/17), (096b/18), (097a/3)

d.+lerden (096b/13), (096b/19), (097a/1)

d.+lere (060a/8)

d.+leri (096b/12), (096b/15)

d.+si (097a/16)

d.+yi (060b/17), (097a/16)

dār < Ar. *dār* “birkaç bölümden ibâret mesken, ev, konak”

d. (099a/11)

dār-ı âhîret ‘öteki dünya’ (099a/11)

da‘vā < Ar. *da‘vā* “hakkını elde etmek veya korunmasını sağlamak yahut bir anlaşmazlığın çözümü için mahkemeye baş vurma”

d. (099b/11)

d.+ların (072a/13)

d.+mızı (072a/8)

d.+sında (072b/1), (072b/2)

da‘vet < Ar. *da‘vet* “çağırma, gelmesini isteme, çağrı”

d. (064a/19), (101a/15)

dāye < Far. *dāye* “sütnine, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı, taya”

d. (087b/3)

dāyim < Ar. *dā‘im* “devam eden, devamlı, sürekli, fâsılasız”

d. (056b/2), (069b/17), (070a/6), (079a/4), (079b/2), (099a/5), (103a/4)

dāyimā < Ar. *dā‘imā* “her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli”

d. (053b/12), (066a/1), (066b/19), (085a/4), (097b/9), (098b/17), (100b/8), (101b/3), (102a/14), (103a/12), (103a/16), (103a/19), (104a/16), (104a/3)

de “bağlaç” → **da**

d. (053b/19), (054b/18), (055a/11), (055b/8), (056a/19), (057a/13), (058/10), (058a/13), (058b/17), (059a/14), (060a/8), (060b/8), (061b/11), (061b/12), (062a/15), (064b/7), (065a/8), (066a/19), (066a/19), (066b/18), (066b/2), (068a/8), (069a/4), (069b/15), (069b/18), (070a/19), (070b/14), (072a/3), (072b/2), (075a/7), (076a/14), (078a/19), (078b/6), (080a/17), (080a/19), (080b/6), (081a/4), (081a/8), (082a/12), (082a/15), (083a/18), (083b/13), (086a/9), (090a/14), (091a/4), (091a/8)

dè- “duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söyleme”

d.-cek (062b/14)

d.-di (056a/7), (057a/7), (057b/6), (058b/14), (060b/13), (063a/14), (063a/9), (063b/15), (066a/12), (071a/13), (076a/8), (076b/11), (076b/18), (077a/2), (077b/13), (080a/9), (085b/16), (096b/14)

d.-digünj (062b/14), (063a/15), (086a/7)

d.-diler (072a/14), (086b/13), (093b/2)

d.-dügi (057a/7), (059a/14), (063a/5), (064b/16), (068b/1), (068b/2), (073b/4), (075b/10), (076b/11), (076b/15), (077a/13), (078a/5), (081a/16), (092b/6), (093a/13), (093a/13), (094a/2), (096a/15)

d.-dügin (069a/18)

d.-düginden (084a/14)

d.-dügine (058b/17)

d.-dügini (058b/13), (073b/3), (100a/8)

d.-dügüm (071a/8), (071b/1), (086b/5)

d.-dügünj (053b/5), (054a/7), (063a/4), (090a/15), (090b/14), (090b/4), (091b/9)

d.-dügünji (055a/18)

d.-dügüni (055a/2)

d.-dükleri (055a/14), (055b/11), (085a/3), (088b/7), (092a/3), (093b/6), (094b/17)

d.-düklerimiz (070a/15)

d.-düklerinden (079a/11)

d.-düklerüm (057a/14)

d.-düklerümüze (092b/16)

d.-düklerümüzi (092b/19)

d.-düklerün (053b/13), (062a/4)

d.-düklerünün (091b/13)

d.-düklerünüz (092b/5)

d.-düklerünüzden (093a/4)

d.-düler (084b/19)

d.-medüm (057b/5)

d.-medün (085a/8)

d.-megi (058b/4)

d.-meye (066b/6)

d.-meyesin (062a/16)

d.-mezem (058b/3)

d.-miş (055b/15), (086b/5), (087a/3)

d.-mişdür (069b/12)

d.-mişlerdür (053b/14), (057b/11), (074a/9), (077b/1), (078a/16), (078b/1), (078b/17), (084a/6), (084b/1), (084b/15), (091b/1), (093b/18)

d.-r (058b/15), (059a/1), (083a/3), (088b/15), (088b/17)

d.-rem (083b/13)

d.-rler (055a/1), (055b/16), (056b/14), (056b/18), (056b/4), (059b/14), (060a/5), (060b/12), (061b/14), (062b/1), (062b/1), (068a/9), (071a/1), (071a/6), (079b/11), (079b/13), (082b/8), (089a/8), (089a/9), (090b/19), (093a/4)

d.-rse (086a/15), (086a/17), (094a/2)

d.-rsek (092b/1)

d.-rseñ (069b/11), (069b/12), (077a/7)

d.-rsin (064a/18), (069b/7), (074a/11), (074a/7)

d.-rsin (074b/7)

d.-ye (054b/10), (086a/16), (086a/17), (096a/5), (097b/7), (098a/11), (099a/15),
(103b/2)

d.-yelüm (092b/1), (092b/6)

d.-yem (058/10)

d.-yü (054a/5), (054b/1), (054b/14), (057a/14), (064a/14), (064b/5), (067a/18),
(071a/1), (073b/9), (075b/5), (079b/7), (079b/8), (081a/18), (083a/8), (085b/2), (089b/3),
(090b/15), (095a/13), (095a/18), (095a/18), (095a/19), (095b/2), (099b/10), (100b/10),
(100b/8), (105a/8)

d.-yüp (062a/6), (067a/19), (072a/8), (072b/15), (073a/15), (082a/17),
(088a/15), (090a/13), (091b/5), (092a/14), (096a/12), (105a/2)

debāğluḡ “hayvan postlarını kullanabilecek duruma getirmek amacıyla değişik kimyasal maddelerle işlemek, terbiye etmek”

d. (056a/16)

debreş- “kıpırdamak, oynamak, harekete gelmek”

d.-di (086b/11)

def < Ar. *def* “öteye itme; savma, kovma”

d. (059b/11), (063b/13), (069b/6), (073a/1), (074a/4), (082a/1), (082a/2),
(092a/13), (092b/16), (096a/10), (100b/5)

d.+ine (076b/14)

def^a < Ar. *def*^a “kere, kez, sefer”

d. (069a/10)

deg- “erişmek, isâbet etmek”

d.-mede (079a/13)

d.-mek (101a/12)

degil “-im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve imiş, ise, iken’in başına gelerek cümlelerin anlamını olumsuz hâle getiren kelime” → **degül**

d. (073a/12), (077b/10), (077b/9)

d.+dür (066b/13), (070a/18), (070a/5), (070b/15), (101b/17)

d.+em (078a/10)

d.+sin (066b/14)

değiş- “bir şey verip yerine başka bir şey almak, mübâdele etmek”

d.-di (059b/5), (063b/15), (064b/5), (064b/7)

d.-meye (058a/6), (058a/7)

degnek “elde taşınacak uzunluk ve incelikte düzgün ağaç, sopa, çomak”

d. (059b/17), (088a/15), (088b/11)

d.+i (088a/15)

degül “-im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve imiş, ise, iken’in başına gelerek cümlelerin anlamını olumsuz hâle getiren kelime” → **degil**

d. (053b/16), (062b/5), (064b/11), (068a/5), (079a/10), (085b/10), (086a/6)

d.+dür (054b/2), (057a/15), (057b/17), (060b/18), (061b/9), (062b/8), (063b/10), (063b/13), (064a/12), (064a/3), (066b/16), (067b/11), (069a/10), (069a/12), (069b/7), (077b/2), (079a/12), (079b/2), (080a/17), (081a/2), (081b/10), (084a/1), (084a/17), (084a/19), (084a/3), (084b/6), (086b/6), (090a/12), (090b/15), (090b/19), (093a/15), (095a/8), (097b/11), (099a/18), (099b/16), (100b/12), (101b/10), (101b/15), (102a/1), (102a/11), (102a/5), (103b/14), (104a/17)

d.+em (061a/16), (061a/17), (073b/12), (087a/2), (093a/7)

d.+in (081b/9)

d.+ler (078b/15)

d.+sin (061a/12), (099b/15)

dek “bir işin sona erdiği yeri veya zamânı gösterir, -e kadar, -e değin”

d. (056a/10), (060b/5), (072b/12), (075b/18), (075b/5), (088a/9), (094b/15), (096a/15)

del- “üzerinde delik açmak”

d.-er (076b/14)

delâlet < Ar. *delâlet* “yol gösterme, kılavuzluk, rehberlik, aracılık”

d. (055a/17), (084b/10)

delik “bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık” →
delük

d. (060b/11)

d.+e (067b/16)

d.+ler (076b/14)

delük “bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık” →
delik

d.+e (081b/1)

d.+i (088b/9)

d.+inden (081b/2)

deñiz “yer yüzünün büyük bir kısmını kaplayan tuzlu su kütlesi, bahir, deryâ”

d.+de (061a/1), (061b/5), (080b/8)

d.+e (065a/11), (080a/5)

dep- “(hayvan) arka ayağı ile vurmak, çifte atmak”

d.-er (084a/9)

depecik “küçük, yüksekliği az tepe”

d. (071a/10)

derd < Far. *derd* “insana ızdırap veren her türlü hâl, sıkıntı, zorluk, üzüntü”

d. (085a/13)

dere < Far. *derre* “genellikle kışın akan küçük akar su”

d. (098a/17)

d.+niñ (072a/5)

dermān < Far. *dermān* “ilâç, şifâ, devâ; çâre, hal yolu”

d. (067b/3), (070a/3), (071a/4)

d.+ı (083a/12)

ders < Ar. *ders* “bir öğeticinin belli bir konuda öğrencilere verdiği ders”

d. (104b/6)

deryā < Far. *deryā* “deniz”

d. (102b/11)

derzī < Far. *derzī* “elbise biçip diken ve bunu meslek edinen kimse, terzi”

d.+dür (099b/18)

destānd “özel isim”

d. (059b/13)

devā < Ar. *devā* “ilâç, derman, şifâ”

d. (055a/1)

d.+dan (055a/11)

d.+y1 (055a/3)

deve “geviş getiren memelilerden, sırtı bir veya iki hörgüçlü, eti yenip sütü içilen, bacakları ve boynu çok uzun yük ve binek hayvanı”

d.+yi (092b/10)

devlet < Ar. *devlet* “mutluluk, saâdet, tâlih, baht; milletin huuki şahsiyet kazanmış şekli”

d. (053b/11), (070a/13), (078a/7), (079a/5), (080a/14)

d.+e (078b/8)

d.+i (070a/13)

devletli < Ar. *devlet* + T. +*li* “talihli, şanslı”

d. (087b/14)

devşür- “toplamak, dermek”

d.-mege (056a/3)

dib “çukur bir yerin en aşağı kısmı, en alt bölümü”

d.+inde (062a/18), (073b/1), (073b/5)

d.+ine (080a/6)

dīdār < Far. *dīdār* “yüz, güzel yüz, çehre”

d.+ına (099a/6)

dik- “(bir bitkiyi) kök salıp yetişmesi için toprağa yerleştirmek”

d.-dügi (062b/13)

dil “konuşma ve tat alma organı; insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban”

d. (058b/6), (090a/19)

d.+i (058b/4), (058b/4), (100a/7)

d.+ince (058b/14)

d.+ini (100b/19)

d.+lerinde (078b/15)

dil < Far. *dil* “gönül, yürek”

d.+den (084a/5)

dile- “bir şeyin gerçekleşmesini veya olmasını istemek, ummak, temennî etmek, niyaz etmek”

d.-düm (066a/5)

d.-mek (083b/18)

d.-rin (063b/19)

d.-yüp (063b/9)

dilver < Far. *dil-āver* “korkusuz, cesur”

d. (068b/6)

dimne “özel isim”

d. (053b/1), (053b/12), (053b/2), (053b/8), (053b/8), (054b/11), (054b/8), (055b/16), (055b/6), (056a/17), (056b/1), (056b/5), (056b/6), (056b/9), (057a/8), (057b/10), (057b/13), (057b/8), (058a/16), (058a/5), (059b/2), (059b/4)

d.+niñ (057a/8)

d.+nüñ (054a/11), (054a/16), (054a/17), (054a/5), (055a/19), (056a/19), (056b/10), (056b/16), (057b/2), (059a/14)

d.+ye (054a/10), (056b/15), (057b/7)

d.+yi (053b/7), (054a/13), (054a/13), (054a/9), (056b/12), (057b/9), (059a/15), (059a/16), (059a/18), (059b/3)

dīn < Ar. *dīn* “insanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan îmanlarını, ona yapacakları ibâdetlerin bütünü ve bu îmâna göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu”

d.+i (098b/4)

d.+ine (065a/17)

dinle- “dinlemek işi”

d.-di (080b/10), (088a/19)

d.-dünüz (055b/8)

d.-meden (098a/13)

d.-medi (079a/11), (090a/2)

d.-meye (053b/15), (101a/2), (104b/10)

d.-meyüp (076a/12)

d.-mezdün (053b/9)

d.-mezin (090a/11)

d.-n (055b/8)

d.-r (057b/7)

d.-ye (056b/5), (070a/14), (104b/13)

d.-yeler (054a/11)

d.-yem (095a/4)

d.-yüp (072b/7)

dinlet- “dinlenmesini sağlamak”

d.-elüm (072a/8)

diri “canlı, yaşamakta olan kimse, sağ, berhayat”

d. (093b/17), (097b/8)

dirġ < Far. *dirġ* “esirgeme, kıyamama”

d. (061b/13), (066b/16), (069a/17), (081a/13), (081a/3), (081b/10)

diril- “canlanmak, hayat kazanmak, yaşar duruma gelmek”

d.-e (102b/5)

dirlik “bir tedirginliği, üzüntü ve sıkıntısı olmama durumu, huzur, rahat, iyi geçim”

d. (067b/11), (067b/11)

diş “çene kemiklerin üstüne dizili, ısırp koparmaya ve çiğnemeye yarayan, sert, beyaz organlardan her biri”

d.+leri (081b/13)

dişi “canlıların üreme bakımından ayrıldığı iki cinsten, erkeği tarafından döllenecek ve neslini üretecek biçimde yaratılmış olanı, erkeğin karşıt cinsi”

d. (086a/6), (086b/10), (086b/5), (096b/10), (096b/19)

d.+si (082b/18), (083a/5), (096b/14)

d.+sine (096b/11), (096b/18)

d.+sini (082b/18)

dīv < Far. *dīv* “şeytan”

d. (068b/7)

dīvān < Far. *dīvān* “büyük meclis, yüksek meclis”

d. (094b/18), (094b/19)

dīvār < Far. *dīvār* “duvar kelimesinin eski metinlerden geçen şekli”

d. (063b/18)

diyār < Ar. *diyār* “memleket, ülke, belde, el”

d. (066b/4), (069b/8), (083b/14)

diyār-ı gurbet ‘gurbet yurdu’(066b/4), (069b/8), (083b/14)

dōst < Far. *dūst* “birini riyâsız ve samîmî duygularla seven, her bakımdan kendisine güvenilir kimse, enis; evlilik dışı ilişki kurulan kadın veya erkek”

d. (059b/9), (061a/15), (061b/1), (061b/2), (061b/6), (062a/6), (062b/10), (062b/11), (065a/7), (066a/4), (074a/15), (080a/10), (080a/8), (081a/10), (081a/11), (081a/7), (081a/9), (081b/17), (081b/7), (082a/1), (082a/4), (082a/5), (082b/16), (083a/2), (083b/1), (083b/18), (083b/19), (084a/2), (084a/2), (089a/3), (089a/4)

d.+da (061b/15)

d.+dan (067b/13), (081b/8), (083b/18), (084a/5)

d.+dur (079b/8), (099a/19), (099b/1), (099b/2)

d.+ı (056b/14), (060b/9), (063a/7), (067b/13), (075b/12), (075b/18), (082b/18), (083a/1), (083b/2)

d.+ıda (075b/6)

d.+ına (062b/10), (075b/4), (075b/9), (084a/7), (103a/6)

d.+ından (075b/15), (079b/6), (087b/14)

d.+ını (084a/19)

d.+ınun (084b/8)

d.+lar (059/8), (059b/10), (083b/15), (099b/3), (104a/10)

d.+ları (065a/12), (065a/15), (096b/6), (099b/1)

d.+larından (091a/1), (104b/9)

d.+larını (059b/10)

d.+larınun (061a/12)

d.+larıyla (070a/12)

d.+larum (065b/8)

d.+larumın (095a/3)

d.+larun (066a/8), (068b/9), (095a/4)

d.+laruna (061a/19)

d.+um (060b/4), (062b/11), (062b/14), (062b/18), (066a/3), (068a/4), (075b/11), (081b/5), (083a/17)

d.+umdan (056b/17)

d.+umuz (085a/14)

d.+umuza (085a/12)

d.+uñ (053b/6), (060b/13), (062b/10), (083b/19)

d.+una (099a/19)

dōstluḡ (ġ) < Far. *dūst* + T. +*luḡ* “birine veya bir şeye karşı duyulan riyâsız, samîmî ve güvenilir sevgi, böyle bir sevgi duyma, dost olma durumu” → **dōstluḡ (ġ)**

d. (090a/7)

d.+a (084a/4)

d.+ı (062b/12), (080b/12)

d.+ını (066a/5)

dōstluḡ (ġ) < Far. *dūst* + T. +*luḡ* “birine veya bir şeye karşı duyulan riyâsız, samîmî ve güvenilir sevgi, böyle bir sevgi duyma, dost olma durumu” → **dōstluḡ (ġ)**

d. (059b/9), (062b/6), (079a/18), (079b/1), (079b/3), (079b/7), (081b/11), (081b/18), (081b/7)

d.+a (061b/19), (079b/4), (084a/17)

d.+ı (068a/4), (084a/6), (102a/7)

d.+ını (057a/16)

d.+ına (062a/1)

d.+ları (062b/9)

d.+umuzu (080b/15)

d.+uñ (081b/7)

dög- “üst üste vurmak, dayak atmak, darbetmek”

d.-eler (073a/19)

d.-eyin (088a/15)

dögün- “kendi kendini dövmek, kendini oradan oraya vurmak; çok fazla üzölmek”

d.-üp (088b/13), (100b/7)

dök- “(sıvı veya tâne hâlindeki şeyleri) bulundukları yerden başka bir kaba veya yere boşaltmak; saçmak, serpmek, koymak; akıtmak; yığmak”

d.-e (062b/5)

d.-en (087b/13)

d.-er (063b/3)

d.-mez (072a/7)

d.-señ (062a/2)

d.-sünler (077a/10)

dökül- “saçılmak, serpilmek, etrafâ yayılmak”

d.-di (095b/14)

d.-ür (088a/17), (097a/17)

dön- “(bir yere) geri gitmek veya geri gelmek, avdet etmek”

d.-di (060b/7), (068b/3), (068b/7), (075b/3), (076b/16), (076b/19), (077b/15), (085a/17), (086b/11), (086b/2)

d.-düm (065b/10)

d.-er (081b/2), (084b/7), (088b/10)

d.-erler (058b/12)

d.-erse (079b/18)

d.-mege (077a/1)

d.-üp (068b/1), (087a/1)

dönder- “hareket ettirmek” → **döndür-**

d.-üp (086a/18)

d.-ür (076b/4)

dördüncü “dört sayısının sıra sıfatı”

d.+si (066b/10)

d.+ye (069b/6)

döndür- “hareket ettirmek” → **dönder-**

d.-mem (062a/15)

d.-meyelüm (069a/14)

dört “dört sayısı”

d. (067b/17), (088a/5), (088a/6), (089a/2), (094a/19), (100a/13), (100b/17), (100b/2), (101a/19), (101b/11), (101b/16), (101b/6), (102a/10), (102a/2), (102a/6), (102b/15)

du‘ā < Ar. *du‘ā* “güçsüzlük ve ihtiyâcını ortaya koyarak Allah’a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz”

d. (076b/17), (076b/19), (080b/13)

d.+lar (092b/13)

d.+sı (076a/19)

duş “rastlama, tesadüf”

d. (053b/9)

düğüm- “düğüm yapılmak, düğüm yapılarak bağlanmak”

d.-se (099b/19)

düken- “bitmek, hiç kalmamak”

d.-dügi (081b/15)

dün “içinde bulunulan günden bir önceki gün”

d. (058a/13)

dünyā < Ar. *dunyā* “içinde yaşamakta olduğumuz yeryüzü, yer küresi, arz, cihan”

d. (056b/16), (057a/5), (062a/19), (065b/15), (065b/19), (066a/10), (066a/6), (066b/18), (093a/7)

d.+da (054a/3), (054a/8), (058a/3), (059a/14), (065a/17), (072b/1), (072b/3), (094b/2), (094b/5), (097b/10), (097b/5), (097b/8), (098a/17)

d.+dan (056b/15), (070b/11), (084a/5), (104a/12)

d.+nuḡ (066b/7)

d.+sı (065a/13), (065a/17)

d.+sın (059b/5)

d.+sına (058a/6)

d.+y1 (097b/15)

ehl-i dünyâ ‘dünya adamı’ (062a/19), (066b/18)

dürlü “çeşitli, muhtelif”

d. (062a/12)

dürrâc < Ar. *durrâc- durrâce* “Turaç denen kuş”

d.+dur (102b/17)

düş “uyurken zihinde beliren hayaller ve düşünceler, rüyâ”

d. (092a/6)

d.+i (092a/6)

d.+üş (094a/15), (095b/15)

düş- “payına isâbet etmek; (zorlayıcı bir sebeple) başını alıp gitmeye koyulmak, kendini -e atmak; (kötü bir durum yüzünden) istenmeyecek bir yerde bulunmaya mecbur olmak; (bir şey veya kimse) dengesini kaybederek yıkılmak, dik durumda iken devrilip yatık duruma gelmek; olduğu yerden ayrılp gitmek; tartışmak, aralarında anlaşmazlık çıkmak; uğramak, dâçar olmak”

d.-di (055b/19), (060a/17), (060b/8), (068b/2), (075a/17), (075b/5), (084b/5), (097a/6)

d.-diler (065a/2), (075a/4)

d.-düginden (082b/14)

d.-dügüne (066b/3)

d.-düm (056b/17), (060a/18), (077b/17)

d.-düş (060b/15), (067b/4)

d.-e (099a/14)

d.-elden (063a/11)

d.-er (065b/14), (074b/15), (076b/2), (081b/14), (082b/13), (084a/17), (084a/4), (097a/16)

d.-erler (060a/18)

d.-erse (057a/12)

d.-eyin (068a/15)

d.-mez (101a/3)

d.-se (066b/4), (099b/17)

d.-üp (060b/1)

düşmen < Far. *duşmen* “(birine karşı) iyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, yağı, hasım, adû”

d. (055b/17), (057a/1), (062b/11), (069a/14), (069b/12), (069b/13), (069b/14), (072b/17), (074a/12), (074b/10), (076a/6), (078b/8), (081b/18), (082a/11), (082a/13), (091a/1), (101b/3)

d.+den (069a/8), (069b/18), (070a/3), (082a/10)

d.+dür (079b/7), (080a/19)

d.+e (068a/9), (069a/11), (069a/12), (069b/9), (070a/19), (074b/11), (078a/13), (079a/14), (081b/17)

d.+i (062a/3), (070a/1), (079a/1), (079a/17), (079a/2), (081b/17), (101a/7)

d.+iñ (070a/9), (070a/9), (074b/9)

d.+iñi (079a/3)

d.+inden (079b/5)

d.+ine (062b/11), (068b/12), (069b/16), (074a/15), (077a/17), (090b/8)

d.+ini (069b/13)

d.+ler (089a/2)

d.+leri (096b/6)

d.+lerimden (076a/14)

d.+lerime (065a/5)

d.+leriñ (079a/18)

d.+lerüm (065a/6)

d.+lerümüz (078a/15)

d.+lerün (079a/19), (081b/19)

d.+ün (062a/1)

düşmenlik < Far. *duşmen* + T. +*lik* “düşman olma durumu” → **düşmenlük**

d.+i (081b/19)

d.+ün (082a/7)

d.+ünden (082a/4)

düşmenlük < Far. *duşmen* + T. +*lük* “düşman olma durumu” → **düşmenlik**

d. (082a/4)

düşür- “aşağı düşmesine veya dik durumdan yatık duruma gelmesine, devrilmesine sebep olmak, ıskat etmek”

d.-di (060b/17)

d.-dügümüz (096b/13)

d.-dükleri (096b/15)

d.-üp (074b/10)

düşüril- “düşürmek işine konu olmak veya herhangi biri tarafından düşürmek işi yapılmak”

d.-miş (096b/15)

düzen- “süslenmek”

d.-di (094b/19), (095b/9)

düzil- “düzmek işi yapılmak, hazırlanıp meydana getirilmek”

d.-miş (062a/8)

E

ebed < Ar. *ebed* “sonu olmayan gelecek zaman”

e. (072b/5)

ebedü'l-âbâd ‘ebedî hayat’ (072b/5)

ecel < Ar. *ecel* “ölüm zamanı”

e. (066b/13)

e.+den (059b/15)

e.+i (060a/3)

e.+im (060a/2)

ecvāl < Ar. ? *ecvāl* “gidiş, seyir”

e. (057b/11)

ecvāl-i āhîret ‘ahiret seyri’ (057b/11)

edā < Ar. *edā* ‘ödeme, verme’

e. (061a/9)

edeb < Ar. *edeb* “terbiye, nezâket, zârafet”

e. (088a/13), (088a/13), (091a/16)

e.+i (088a/14)

édin- “kendini bir şeyin sâhibi ve mâliki kılmak, ...sâhibi olmak” → **édün-**

è.-di (075a/16), (076a/17)

è.-dügi (104b/18)

è.-düm (065a/3)

è.-em (093a/16)

è.-mişdür (093b/1)

è.-se (082a/18)

è.-üp (061b/1)

è.-ürseñ (092a/11)

édün- “kendini bir şeyin sâhibi ve mâliki kılmak, ...sâhibi olmak” → **édin-**

è.-dügi (079b/5)

è.-se (065a/9)

ef‘āl < Ar. *ef‘āl* “fiiller, yapılan işler, eylemler”

e. (084b/9)

efendi “sâhip durumunda olan, buyruğu geçen, hükmünü yürüten, kendisine uyulan kimse, sâhip”

e.+dür (103a/3)

e.+si (099a/2), (099a/4), (104a/2)

e.+sinden (101b/2)

e.+sine (099a/4), (099a/5), (100a/15)

e.+sini (104a/6)

e.+siniñ (100a/16)

e.+siyle (099a/5)

efsün < Far. *efsün* “büyü, sihir, tılsım, afsun, arpag, rukye”

e. (073a/15)

eg- “(düz duran bir şeyi) biraz öne veya bir yana doğru meylettirmek, çevirmek, eğik duruma getirmek, bükmek”

e.-dü (078a/13)

e.-üp (070a/18)

eger < Far. *eger* “şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şâyet” → **ger**

e. (053b/13), (054b/9), (055b/11), (056a/5), (056b/2), (057a/6), (057b/12), (057b/4), (058a/12), (059a/18), (059a/9), (060b/16), (060b/16), (060b/2), (060b/5), (061a/1), (061a/2), (061b/12), (062a/16), (062b/12), (063b/2), (069a/14), (069a/16), (069b/11), (069b/15), (069b/19), (069b/19), (069b/2), (070a/1), (070a/11), (070b/10), (071a/17), (071a/19), (072a/2), (074a/1), (075a/2), (075a/3), (076a/2), (076a/9), (077a/17), (077a/6), (078a/18), (078a/19), (079b/18), (079b/19), (080a/1), (080b/1), (082a/12), (083a/3), (084a/17), (084a/5), (085a/14), (085b/15), (086a/12), (086a/13), (086a/15), (086a/16), (086a/17), (086b/19), (086b/7), (090a/14), (092a/11), (092a/19), (092b/16), (092b/19), (093a/8), (093b/7), (094a/2), (094a/3), (095a/9), (095b/4), (096a/11), (096a/6), (096b/8), (097b/19), (097b/19), (097b/8), (100a/12), (100b/4), (103b/3), (103b/3)

egerçi < Far. *egerçi* “her ne kadar, ise de, gerçi”

e. (054b/1), (061b/11), (061b/14), (068b/11), (069b/17), (070b/2), (083b/7)

egle- “alıkoymak, geciktirmek, vakit geçirtmek, durdurmak”

e.-dügi (082a/13)

e.-me (064a/4)

e.-meye (100b/16)

e.-mezler (077b/1)

e.-ye (103a/6)

eglen- “(zevk ve neşe veren şeylerle) hoşça vakit geçirmek; oyalanmak, durmak, eğlenmek, beklemek, kalmak”

e.-cek (066b/4)

e.-dügin (085b/1)

e.-dügüm (083b/5)

e.-dünj (085b/2)

e.-medin (088b/4)

e.-mege (083b/4)

e.-meyüp (075b/4), (088b/3)

e.-miş (096b/16)

e.-sem (075a/18)

e.-üp (083a/2)

e.-ürler (075b/7)

eglence “eğlenme işi”

e. (083b/14)

ehl < Ar. *ehl* “sâhip, mâlik; bir yerin, topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemâat; karı kocadan her biri, eş”

e. (054b/17), (055b/5), (057b/19), (058a/1), (058a/2), (061b/11), (062a/19), (066a/18), (066b/18), (070a/18), (074b/9), (080a/5), (092b/7), (103a/7)

e.+i (101a/17)

e.+ini (091a/19)

e.+ümnden (068a/3)

e.+ünnden (064a/2)

ehl-i Allāh ‘Allah ehli’ (103a/7)

ehl-i dünyā ‘dünya adamı’ (062a/19), (066b/18)

ehl-i fażl ‘fazilet sahibi’ (061b/11)

ehl-i fesād ‘bozgunculuk çıkaranlar’ (055b/5), (058a/2)

ehl-i ġayret ‘gayret sahibi’ (070a/18)

ehl-i hīle ‘hile ehli’ (92b/7)

ehl-i kemāl ‘kemāl sahibi, olgun kimseler’ (066a/18)

ehl-i ‘aql ‘akıl sahibi’ (074b/9), (080a/5)

ehl-i ‘ilm ‘ilim ehli, âlimler’ (054b/17)

ehl-i şalāḥ ‘namuslu, doğru, adaletli kimseler’ (057b/19), (058a/1)

ek- “ürün elde etmek için toprağa tohum atmak veya gömmek”

e.-mede (104a/6)

eki “iki sayısı”

è. (054b/18), (055b/19), (055b/19), (055b/3), (056a/2), (059a/11), (059a/4), (059a/6), (061b/13), (061b/15), (061b/19), (062b/1), (063b/7), (072a/11), (078a/12), (078a/16), (080b/3), (081a/7), (085b/11), (085b/3), (089b/17), (092a/16), (092b/9), (094a/17), (094a/18), (094b/1), (094b/2), (095a/10), (096a/13), (096b/9), (097b/10), (097b/14), (097b/4), (098a/1), (098a/10), (098a/5), (099a/12), (100b/3), (100b/4)

è.+si (067b/5), (075a/7), (080a/18), (080a/19), (081a/8), (083a/18), (086a/9), (091b/14)

è.+side (074b/19)

è.+sinde (072b/7)

è.+siniñ (069a/18)

è.+sinüñ (080b/1)

ekinci “iki sayısının sıra sıfatı”

è. (104a/6)

è.+si (066b/9)

è.+sine (069a/9)

ekinci “ekinci, çiftçi”

e. (104a/6)

ekşer < Ar. *ekşer* “genellikle, umûmiyetle, ekseriya”

e. (069a/5), (071b/14), (079b/13), (090b/7), (091b/19)

eksik “bir bölümü olmayan, noksan, natamam” → **eksük**

e.+dür (070b/13)

eksiklük “eksik olma durumu”

e. (064b/17)

eksil- “eskisinden az duruma gelmek, azalmak, tenâkus etmek”

e.-di (096b/17)

e.-miş (096b/18)

eksük “bir bölümü olmayan, noksan, natamam” → **eksik**

e. (056b/19), (068a/3)

el “kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü; sahiplik, mülkiyet”

e. (063b/10), (063b/9), (066a/10), (069a/16)

e.+den (053b/11), (093a/1)

e.+e (066a/9), (073a/4), (073a/5), (079a/13), (082a/18)

e.+i (067b/1), (102a/12), (102b/10)

e.+ime (064a/14)

e.+inde (059a/10), (059a/7), (059b/17), (081b/18), (097a/17), (101b/5)

e.+indedür (080b/8)

e.+indeki (088a/15), (095b/13)

e.+inden (061a/10), (073a/5), (073a/9), (082b/10), (082b/13), (086a/11), (097a/16), (098b/18)

e.+ine (055b/1), (057a/19), (064a/13), (064a/9), (078b/19)

e.+ini (063b/7)

e.+lerinden (063b/11), (078b/15), (089a/4)

e.+ümden (094a/12)

e.+ünden (061a/19), (094a/14)

e.+üñe (064a/3)

ël “yabancı”

ë.+ler (075a/11)

ë.+üñ (055b/15)

elbette < Ar. *el-bette* “şüphesiz, muhakkak, mutlaka”

e. (063b/4), (066a/9), (078a/11), (086a/2), (087a/15), (090a/17), (090a/4), (091a/14)

elçi “belli bir husûsu konuşmak üzere bir taraf adına diğer tarafa gönderilen kimse, aracı”

e. (094a/18)

e.+ler (094b/15)

e.+ye (071a/12)

elem < Ar. *elem* “ızdırıp, keder, gam, tasa, hüzn, melâl”

e. (068a/5)

e.+de (080a/13)

e.+den (085a/4)

e.+i (068a/6), (068a/7)

e.+lerümüzi (068a/6)

êlet- “götürmek veya getirmek, ulaştırmak, erişirmek”

è. (095a/14)

è.-di (057b/9), (064b/5)

è.-em (065b/7)

è.-eyin (077a/11)

è.-mek (076b/3)

è.-ür (076b/4)

è.-ürken (064a/7)

em- “(bir şeyi) dudak, dil ve nefes yardımı ile içine çekmek”

e.-se (084a/9)

emānet < Ar. *emānet* “güvenilir bir kimseye saklanması veya birine teslim etmesi için bırakılan şey veya kimse, vedā”

e. (056b/4), (099b/7)

e.+i (084b/2)

ēmdi “şimdi”

è. (061b/12), (062a/14), (072b/14)

emīn < Ar. *emīn* “güvenilir, inanılır, îtimat edilir (kimse), inak; herhangi bir konuda tereddüt ve şüphesi olmayan, kesin olarak kanaât getirmiş bulunan (kimse)”

e. (053b/4), (061a/16), (065b/3), (068a/10), (069b/19), (069b/3), (071a/7), (071a/9), (074a/14), (076a/11), (078b/3), (087b/11), (090a/10), (091a/11), (103a/11), (103a/5), (104a/17)

emn < Ar. *emn* “emniyet, korkusuzluk, güven, huzur”

e. (091b/5)

emr < Ar. *emr* “bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk; iş, şey, husus, olay”

e. (054a/13), (054a/9), (055a/11), (055a/4), (056a/2), (056b/5), (056b/8), (057a/19), (057b/1), (058a/8), (058b/10), (058b/18), (058b/7), (059b/2), (059b/4), (060b/10), (073a/19), (073b/9), (077a/9), (079a/12), (089a/10), (091a/15), (092a/8), (094a/5), (094b/18), (105a/1)

e.+içe (077a/7)

e.+inde (074a/7), (079a/12), (102a/15)

e.+ini (099b/13)

e.+üñi (096a/17)

emr-i ma‘āş ‘geçim meselesi, geçinme işi’ (091a/15)

emr-i ‘aẓīm ‘büyük emir, iş’ (079a/12)

en “başına geldiği sıfatın ifade ettiği anlamın en üstün derecesinde olduğunu belirtir”

e. (093a/6)

ên- “(bulunduğu yerden) aşağıya doğru gelmek”

ê.-di (060a/8), (094a/7)

ê.-diler (060a/9)

ê.-eler (060b/10)

ê.-er (061a/1), (097a/15)

ëndir- “(yukarıdan aşağıya doğru) gelmesini, inmesini sağlamak”

ê.-dükden (085b/13)

epsem “sessiz, susmuş”

e. (054b/8), (054b/8), (069a/3)

er “erkek, koca”

e. (054b/2), (076b/6), (076b/6), (076b/7), (100b/18)

e.+e (100b/18)

e.+i (056a/5), (058a/18), (075b/14), (083a/10), (083a/13), (087a/19), (088b/2),
(098a/19)

e.+ime (082b/19)

e.+imiz (075b/13)

e.+iñi (075b/10)

e.+ine (056a/4), (087a/19), (091b/2), (102a/14), (102b/4)

e.+iyle (055b/19)

e.+ün (083a/1), (083a/5)

êr- “yetişip dokunmak”

ê.-emeyem (063b/4)

êrgür- “ulaştırmak, eriştirmek”

ê.-esin (081a/14)

êril- “erişilmek”

ê.-mez (080a/6)

êriř- “yetişmek, yetişip dokunmak”

ê.-di (085a/18)

ê.-e (094a/12)

erkek “canlı varlıkların üreme bakımından ayrıldığı iki cinsten dişisini dölleyecek şekilde yaratılmış olanı, dişinin karşıt cinsi”

e. (087b/1), (087b/7), (096b/10)

e.+i (096b/11), (096b/17), (097a/1), (097a/4)

erte “bir günün veya belli bir zam^nın hemen arkasından gelen gün veya zaman”

ê.+si (054a/6), (057a/17), (064b/18), (069a/1), (075b/1)

esbāb < Ar. *esbāb* “sebepler, vâsıtalar”

e. (103b/1)

esenleş- “birbirine esenlik dilemek, selâmet dileyerek vedâlaşmak”

e.-diler (067a/10)

esîr < Ar. *esîr* “tutsak”

e. (069a/3)

e.+leri (055b/18)

esnā “(metinde) ortak, yakın”

e. (061b/6)

esved < Ar. *esved* “siyah, kara”

e.+e (073a/4), (079a/4)

eşek “tek parmaklılardan, uzun kulaklı, attan küçük binek ve yük hayvanı, merkep”

e. (085b/11), (085b/12), (085b/18), (085b/3), (086a/11), (086a/19), (086a/2), (086a/6), (086a/7), (086b/10), (086b/2), (086b/5), (087a/2)

e.+e (086b/2)

e.+i (085b/12), (085b/14), (085b/17), (086a/12), (086a/17), (086b/10)

e.+iñ (086a/14)

e.+üñ (086a/10), (086b/15), (086b/16), (086b/17), (086b/18)

eşhā < Ar. *eşhā* “çok sevilip istenen, pek zevkle yenen”

e.+sı (100b/14)

êşit- “duymak, işitmek”

ê.-di (063a/12), (074a/6), (075b/16), (086b/10), (094a/5), (094b/16), (095b/13), (097a/19)

ê.-diler (073b/7)

ê.-dim (078a/1), (097a/11)

ê.-dügi (076a/4), (083a/6), (091a/8)

ê.-dügin (056b/7)

ê.-dügüni (075a/12)

ê.-dük (057b/10)

ê.-düm (063b/18), (066a/13)

ê.-dün (078b/10)

ê.-e (071a/8)

ê.-eydim (072a/17)

ê.-icek (071b/7), (085a/2), (086a/7)

ê.-mez (072a/16)

ê.-ün (055a/18)

ê.-üp (055b/7)

è.-ür (064b/12)

è.-ürler (058b/12)

et “hayvan vücûdunun yiyecek maddesi olarak kullanılan kas kısmı”

e.+i (098b/9)

èt- “yapmak, etmek, yerine getirmek”

è. (068a/19)

è.-di (054a/9), (054b/7), (055a/10), (056a/18), (059b/2), (061a/15), (063b/3), (066a/12), (068b/4), (074a/16), (075a/3), (081b/11), (084a/16), (090a/6), (092a/8), (095b/17), (095b/3), (097a/1)

è.-digi (087a/4)

è.-diler (054a/13), (054a/13), (060a/15), (061a/9), (062b/16), (063b/5), (072b/11), (073b/14), (077a/1), (082b/17)

è.-dilerse (074a/1)

è.-dim (061b/1), (065b/7)

è.-diñ (072b/12), (072b/14)

è.-diñiz (070b/2)

è.-dügi (054a/10), (068a/10), (072b/15), (089b/15), (095b/3), (097a/6), (104a/2)

è.-dügin (053b/18)

è.-düginden (089b/2)

è.-dügine (079b/5), (097a/10), (098b/14)

è.-dügini (061a/15), (095a/19), (096b/2)

è.-dügüm (081a/12)

è.-dügümdendir (083b/6)

è.-dügümün (088b/17)

è.-dügümüz (090a/14), (092b/5)

è.-dügün (059a/8), (064b/19), (081b/5), (083b/7), (086b/3), (087a/4), (090a/2)

è.-dügünde (090b/11), (090b/12), (098b/6)

è.-dügün den (084a/11)

è.-dükçe (074b/1)

è.-dükleri (058a/7), (089a/3)

è.-dükleridür (069a/8)

è.-düm (058/10), (061a/7), (062b/7), (062b/7), (076b/8), (077a/5), (078a/1), (087a/4), (099a/12)

è.-dün (056a/12), (066b/18)

è.-e (055b/10), (058b/1), (061b/4), (062b/4), (065b/18), (067b/10), (079b/19), (082a/7), (084b/7), (088a/4), (098b/19), (099b/10), (100a/3), (102b/12)

è.-ebilürsen (068a/19)

è.-ecegi (091b/18)

è.-ecegim (077a/5)

è.-ecek (061a/12), (078b/5), (078b/5), (085b/15), (090a/6), (098a/9)

è.-ecekleri (072b/11)

è.-eler (054a/11), (056a/2), (056b/9), (057b/2), (062b/3), (062b/3), (062b/9), (092a/9), (094b/18), (094b/19), (096a/14), (099b/1), (100b/10), (103a/15)

è.-elim (090a/7)

è.-elüm (064b/10), (070b/9), (092a/12), (093b/8)

è.-em (081b/6), (085a/6)

è.-emedüm (063b/13)

è.-emedün (096a/5), (097b/2)

è.-emez (096a/3)

è.-en (059a/13), (062a/3), (078a/14), (079a/3), (081b/19), (082a/5), (082a/5), (099a/3)

è.-er (054a/15), (054b/5), (054b/6), (055a/17), (055b/17), (056b/19), (057b/13), (058a/17), (058a/18), (058b/10), (060a/17), (061a/13), (061a/5), (062a/11), (062b/13), (063a/7), (064a/8), (064b/14), (065a/17), (065a/19), (065a/19), (065a/19), (065b/4), (067b/5), (069a/11), (069a/6), (070a/10), (070a/11), (071b/5), (071b/6), (072a/10), (072a/7), (074b/5),

(075b/8), (076b/10), (076b/2), (076b/3), (076b/3), (077a/17), (079b/6), (079b/7), (080a/1), (080a/10), (081a/6), (081b/17), (082a/18), (082b/15), (082b/15), (083a/6), (083b/16), (084a/2), (084b/10), (084b/9), (085a/6), (087a/11), (088b/17), (088b/9), (089a/2), (090b/3), (090b/9), (091a/19), (092b/1), (092b/16), (093a/19), (096a/6), (096b/6), (099b/6), (100a/3), (103b/10), (103b/11), (103b/12), (104a/7)

è.-erdi (096b/2), (096b/3)

è.-erdim (091a/4)

è.-erdiñüz (086b/8)

è.-erdüm (053b/9), (080a/14)

è.-erem (080b/2)

è.-erin (057a/17), (057a/2), (068a/16), (071a/18), (071a/18), (080b/5), (081a/12), (084a/12), (088a/10), (093a/18), (093a/8), (093b/15), (099a/6)

è.-erken (058b/5)

è.-erler (058b/12), (059b/1), (059b/11), (059b/11), (059b/9), (062b/1), (065b/3), (067a/15), (070b/10), (071a/3), (083b/10), (089b/10), (089b/7), (091b/19), (099a/7), (099b/6), (100a/14)

è.-erse (055b/9), (068b/11), (078a/4), (081b/16), (084a/6), (090a/9), (095a/18)

è.-ersem (084a/17)

è.-ersen (062a/16)

è.-erseniz (077a/6)

è.-ersin (057a/5), (062a/12), (083b/12), (092b/9), (093b/9), (097a/18)

è.-erüz (077a/7)

è.-esin (054a/2), (081a/1), (082a/7), (084a/14), (094a/3), (094a/4)

è.-esiz (073b/19)

è.-evüz (085a/14), (101b/10), (102a/5)

è.-eyim (056a/14), (066b/15)

è.-eyin (072a/18), (080a/3), (086b/1), (086b/14), (087b/3), (094a/16), (096b/8)

è.-eyüz (073a/3)

è.-ince (077b/6)

è.-inîz (070b/15)

è.-ivêrse (055a/3)

è.-me (061a/7), (061b/13), (062a/6)

è.-meden (093b/13), (098a/14)

è.-medi (078a/13)

è.-mediler (074a/5), (077a/3)

è.-medügi (095b/15)

è.-medügüm (058/10)

è.-medügüme (056a/10)

è.-medüm (090a/5)

è.-medün (064b/19), (090a/6), (105a/4)

è.-mege (060a/11), (061b/5), (064b/16), (065a/5), (076a/16), (090b/10), (090b/10), (096b/1), (098b/11), (100b/1), (102a/2)

è.-megi (073a/1)

è.-mek (054a/8), (057b/19), (058a/1), (069a/12), (069a/7), (069b/1), (069b/18), (069b/2), (069b/8), (070a/5), (070b/14), (070b/8), (072b/5), (072b/6), (073a/7), (074a/14), (074a/2), (076a/12), (076a/3), (077b/7), (078b/6), (079a/14), (079a/18), (079a/18), (079b/1), (082a/1), (083a/4), (083b/1), (083b/19), (084a/19), (084a/2), (084b/16), (089a/6), (091b/15), (093b/19), (096a/7), (097a/9), (101a/6), (101a/7), (101a/8), (101a/9), (102a/1), (103b/14)

è.-mekde (078b/8), (103b/3)

è.-mekdedür (066a/2)

è.-mekden (072b/10), (074a/8), (080b/12), (081a/7), (084a/11), (096b/6), (103b/3), (103b/4)

è.-mekdür (065b/19), (084b/17)

è.-mekle (074b/10), (083a/19)

è.-memek (068b/10), (070b/1), (070b/12), (090b/16)

è.-memiş (069a/17), (088b/14), (090a/14), (090a/15), (097b/13)

è.-memişsin (067b/7)

è.-meçe (085a/10)

è.-menüñ (079a/15), (090b/13)

è.-mese (095b/4)

è.-mesi (057a/2), (062a/8)

è.-mesün (093b/12)

è.-meye (087a/14), (088a/14), (098b/13), (100a/5), (100a/8), (101a/13),
(102b/4), (104b/13)

è.-meyelüm (053b/3)

è.-meyem (080a/4), (083b/2)

è.-meyesiz (070b/3), (072b/9)

è.-meyüp (070a/12), (088b/17)

è.-mez (054b/4), (066a/15), (068a/8), (074b/1), (082a/8), (084a/7), (084b/11),
(090b/8)

è.-mezin (099a/15)

è.-mezler (069b/18), (083b/11), (100a/7), (103a/18)

è.-mezseñ (080b/1), (092b/19)

è.-mezsın (083b/8)

è.-mezsizin (087a/11), (087a/13)

è.-mezüz (075b/13)

è.-miş (058a/11), (058a/8), (058a/8), (058b/15), (059a/19), (060b/11),
(069b/14), (069b/16), (069b/17), (070a/10), (073a/15), (075a/9), (078b/19), (081b/18),
(082b/5), (082b/6), (085b/16), (090b/9), (096a/10), (096a/11), (096a/8), (096b/18), (097b/8),
(104a/1), (104b/9)

è.-mişdür (059a/3), (059a/4), (089b/16), (092a/17)

è.-mişlerdür (090a/8), (102b/19)

è.-mişseñdür (095b/11)

è.-se (055b/10), (065b/4), (079a/19), (081b/7)

è.-sek (092a/17)

è.-seler (089b/12)

è.-sem (083b/13), (091a/12)

è.-señ (056a/16), (062a/2), (069b/10), (090a/15)

è.-üş (092a/14)

è.-üşiz (062a/5)

è.-üşüz (080a/9)

è.-üp (053b/1), (057a/5), (057b/19), (058/10), (060a/13), (062a/15), (063b/13), (064a/4), (065a/5), (065b/17), (066b/14), (069b/8), (071a/18), (071b/18), (073a/16), (079a/17), (081a/4), (083a/4), (083b/12), (085a/6), (087a/7), (088a/2), (089b/15), (090a/16), (091a/10), (092a/13), (092a/15), (092b/17), (093b/16), (093b/17), (095a/9), (096a/19), (096b/1), (098b/11), (101a/12), (102b/14), (103a/13), (104b/18), (104b/6)

è.-vüz (092a/13)

ètdür- “başkası vâsıtasıyla yapmak veya başkasının yapmasına yol açmak, yapmaya zorlamak”

è.-düş (071a/17)

è.-e (059b/7)

è.-medi (054a/16)

è.-mege (059a/17)

è.-mek (057b/16)

è.-üp (093b/4)

è.-ür (065b/1)

eṭrāf < Ar. *eṭrāf* “bir yer veya şeyi kuşatan, çevreleyen yerler, çevre, yöre”

e.+a (070b/18)

ev “bir âilenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanılan, ikâmet edilen yer, konut, mesken, hâne, ikâmetgâh”

e. (063b/17), (063b/17), (063b/18), (064a/3), (064a/5), (077b/18)

e.+de (058b/16)

e.+den (058b/16)

e.+e (075a/1), (077b/17)

e.+i (063a/17), (066b/19), (075b/2), (077b/18), (079b/13)

e.+in (074b/2)

e.+inde (088b/8)

e.+inden (066a/3)

e.+ine (056b/13), (064a/7), (074b/14), (074b/19), (075b/3), (076b/3), (076b/4), (081b/2), (083a/8), (088b/10), (093a/12), (096a/12), (101a/14)

e.+lere (102b/9)

e.+üm (084a/11)

e.+ümde (084a/10)

e.+üme (084b/12)

evlād < Ar. *evlād* “bir anne baba için kendi oğulları veya kızları”

e.+ı (092b/2)

evvel < Ar. *evvel* “önce”

e. (055b/15), (061a/3), (063a/17), (066a/9), (066b/6), (070b/5), (075a/2), (075a/3), (075a/8), (077b/11), (077b/13), (080a/13), (085a/17), (090a/14), (090a/16), (097a/4), (101a/4), (101a/6), (101a/8)

e.+de (073a/2)

e.+den (062b/2), (085a/8)

e.+i (103a/19)

e.+inden (072a/15)

evvelā < Ar. *evvelā* “ilk önce, ilk olarak”

e. (072a/18)

evvelī < Ar. *evvelī* “bir önceki, evvelki”

e. (103a/19)

evvelki “daha önceki, bundan önce gelen veya olan”

e. (057b/12), (065a/2), (065b/11), (065b/7), (076b/18), (082a/2), (082a/3), (082a/7), (090a/7), (097a/5)

e.+sine (069a/6)

evzār < Ar. *evzār* “günahlar, hatâlar”

e. (102a/7)

ëy “hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamını güçlendirmek için kullanılırİ seslenme”

ë. (054a/14), (055a/15), (056a/7), (057b/9), (058a/5), (060b/15), (071a/11), (075a/5), (075a/6), (075b/11), (076a/1), (076b/5), (077a/2), (078b/12), (079a/7), (083b/4), (085b/9), (090a/2), (092a/9), (093b/6), (094a/8), (095b/16), (096b/7), (097a/17)

eyi “beğenilecek, makbûle geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan; iyileştirmek, sağlığına kavuşturmak” → **eyü**

e.+dür (086b/13)

eyit- “söylemek, demek”

e.-di (053b/1), (053b/12), (053b/5), (053b/8), (054a/14), (054a/19), (054a/2), (054a/7), (054b/11), (054b/11), (054b/19), (054b/8), (055a/15), (055a/18), (055a/2), (055a/4), (055a/7), (055b/1), (055b/16), (055b/16), (055b/6), (056a/16), (056a/17), (056a/4), (056a/5), (056b/1), (056b/16), (057a/9), (057b/13), (057b/18), (057b/4), (057b/9), (058a/16), (058a/16), (058a/5), (058b/14), (058b/17), (059/8), (059a/11), (059a/18), (059a/4), (059a/8), (059a/9), (059a/9), (059b/10), (059b/12), (059b/13), (060a/1), (060a/11), (060b/1), (060b/13), (060b/15), (060b/15), (061a/12), (061a/15), (061a/18), (061a/18), (061a/3), (061a/5), (061a/6), (061b/13), (061b/2), (061b/7), (062a/14), (062a/18), (062a/19), (062a/4), (062b/10), (062b/16), (063a/1), (063a/14), (063a/17), (063a/2), (063a/3), (063b/10), (063b/11), (063b/12), (063b/13), (063b/15), (063b/16), (063b/6), (063b/8), (064a/1), (064a/17), (064a/3), (064a/5), (064a/6), (064b/14), (064b/7), (066a/13), (066b/14), (066b/17), (067a/10), (067a/11), (067a/11), (067a/13), (067a/8), (067b/10), (067b/3), (067b/5), (067b/6), (068a/12), (068b/10), (068b/12), (068b/14), (068b/14), (069a/10), (069a/18), (069a/18), (069a/2), (069a/6), (069a/7), (069a/9), (069b/11), (069b/11), (069b/7), (069b/7), (070a/5), (070a/6), (070b/16), (070b/4), (070b/5), (070b/6), (070b/7), (071a/11), (071a/12), (071a/13), (071a/19), (071a/5), (071a/8), (071b/13), (071b/3), (071b/5), (071b/6), (071b/8), (072a/1), (072a/14), (072a/16), (072a/18), (072a/2),

(072a/3), (072a/4), (072a/4), (072b/12), (072b/16), (072b/17), (072b/18), (072b/8), (073a/1), (073a/6), (073a/6), (073b/10), (073b/13), (073b/15), (073b/15), (073b/16), (073b/17), (074a/11), (074a/11), (074a/17), (074a/17), (074a/6), (074a/7), (074b/13), (074b/13), (075a/12), (075a/12), (075a/17), (075a/9), (075b/1), (076a/13), (076a/15), (076a/18), (076a/19), (076a/9), (076b/12), (076b/13), (076b/15), (076b/17), (076b/7), (076b/7), (076b/8), (076b/9), (077a/16), (077a/17), (077a/18), (077a/5), (077a/6), (077a/7), (077b/13), (077b/16), (077b/16), (077b/4), (077b/6), (077b/8), (077b/8), (078a/11), (078a/8), (078a/9), (078b/11), (078b/14), (078b/7), (079a/11), (079a/16), (079a/3), (079a/5), (079a/5), (079a/7), (079b/2), (079b/9), (079b/9), (080a/12), (080a/12), (080a/13), (080a/2), (080b/11), (080b/14), (080b/19), (081a/17), (081a/7), (082b/1), (082b/2), (082b/6), (082b/7), (083a/13), (083a/14), (083a/16), (083a/18), (083b/11), (083b/15), (083b/18), (083b/4), (083b/5), (084a/4), (084b/10), (084b/11), (084b/14), (084b/19), (084b/5), (085a/10), (085a/11), (085a/2), (085a/7), (085a/9), (085a/9), (085b/11), (085b/15), (085b/17), (085b/18), (085b/2), (085b/4), (085b/5), (085b/8), (085b/9), (086a/1), (086a/12), (086a/17), (086a/19), (086a/2), (086a/4), (086a/7), (086b/13), (086b/17), (086b/18), (086b/3), (086b/3), (087a/1), (087a/12), (087a/14), (087a/16), (087a/17), (087b/1), (087b/13), (087b/14), (087b/4), (088a/2), (088a/6), (088b/2), (089a/2), (089a/7), (089b/13), (089b/4), (090a/1), (090a/14), (090a/18), (090a/2), (090a/5), (090a/8), (090b/10), (090b/13), (090b/2), (090b/4), (091a/5), (091a/6), (091b/13), (091b/9), (092a/13), (092a/3), (092a/3), (093a/15), (093a/17), (093a/4), (093b/12), (093b/5), (093b/8), (094a/10), (094a/13), (094a/17), (094a/8), (094b/17), (095a/13), (095a/15), (095a/3), (095a/7), (095b/10), (095b/16), (095b/19), (096a/17), (096b/11), (096b/18), (096b/4), (096b/9), (096b/9), (097a/6), (097b/1), (097b/10), (097b/13), (097b/14), (097b/18), (097b/19), (097b/2), (097b/3), (097b/4), (097b/8), (098a/10), (098a/14), (098a/16), (098a/19), (098a/4), (098a/5), (098a/8), (098b/1), (098b/11), (098b/12), (098b/19), (098b/5), (098b/6), (099a/11), (099a/12), (099a/17), (099a/18), (099a/2), (099a/6), (099a/6), (099b/14), (099b/15), (099b/3), (099b/5), (100a/12), (100a/13), (100a/6), (100b/1), (100b/10), (100b/11), (100b/16), (100b/17), (100b/2), (101a/18), (101a/19), (101a/4), (101a/5), (101b/10), (101b/11), (101b/14), (101b/16), (101b/19), (101b/5), (101b/6), (102a/10), (102a/16), (102a/17), (102a/2), (102a/5), (102a/5), (102a/8), (102b/13), (102b/14), (102b/17), (102b/18), (102b/5), (102b/6), (103a/17), (103a/17), (103a/8), (103a/9), (103b/12), (103b/13), (103b/5), (103b/5), (104a/15), (104a/16), (104a/4), (104a/5), (104b/3), (104b/4), (105a/2)

e.-diler (064b/18), (064b/6), (065a/3), (067a/18), (067b/2), (068a/7), (070b/16), (071b/12), (092a/16), (092a/9), (093a/8)

e.-dügi (070b/16)

e.-dügün (093a/9)

e.-düm (065a/7)

e.-üp (073b/3)

e.-ür (055b/18), (060a/18), (064a/12), (064b/11), (064b/16), (065b/5), (067b/19), (070b/10), (070b/9), (071a/7), (072a/9), (073a/10), (073a/10), (073a/11), (074b/16), (074b/17), (074b/18), (074b/5), (074b/7), (075b/11), (075b/9), (076a/1), (076b/4), (076b/5), (081b/4), (082b/19), (083a/1), (083a/11), (083a/7), (083a/9), (087a/5), (088b/15)

e.-ürler (058b/13), (071a/4), (073a/8)

eyle- “yapmak, etmek”

e. (055a/19), (057a/14), (058a/4), (058b/19), (064a/19), (065a/1), (066a/11), (071a/4), (071b/4), (072a/14), (072a/3), (075a/18), (075b/15), (078a/11), (080b/6), (083a/4), (085b/16), (091b/13), (093b/3), (094a/1), (094a/2), (096b/7)

e.-di (054b/12), (055a/11), (055a/4), (056a/2), (056b/8), (057a/19), (057b/2), (058b/18), (058b/7), (059b/2), (060b/10), (063a/13), (063b/16), (067a/14), (067b/2), (068b/3), (069a/2), (071b/5), (071b/6), (071b/8), (072a/12), (072b/8), (073b/15), (073b/9), (075a/19), (075a/2), (075b/1), (075b/17), (076a/17), (076b/19), (077a/3), (077a/3), (078a/12), (078a/2), (078a/6), (080b/17), (082b/19), (084a/14), (085a/15), (085a/17), (085b/10), (086a/19), (089a/10), (089b/4), (090a/5), (091b/6), (092a/18), (093b/11), (094a/5), (094a/7), (094b/17), (094b/18), (095a/18), (095b/17), (105a/8)

e.-diler (059a/17), (059b/4), (068b/1), (073b/13), (074a/5), (074a/5), (076a/13), (077a/13)

e.-dim (064b/17), (099b/12), (099b/12)

e.-diñiz (073b/17)

e.-düm (062a/14), (086b/4), (094a/11)

e.-dün (056a/12), (056a/13), (064b/9), (078b/13), (086a/12), (087a/3), (099a/1), (099b/4), (102b/18), (104b/4)

e.-dür (099b/8)

e.-me (080b/3), (080b/7), (085b/16), (094a/4), (095b/18)

e.-medi (105a/1)

e.-mek (066a/15), (072b/19)

e.-mekdür (091a/18)

e.-mese (066a/16), (082b/4)

e.-meye (055b/11), (097a/9), (099b/2), (100a/10), (104b/15)

e.-meyendür (091b/2)

e.-mez (091b/1), (092b/1), (097b/18), (097b/18), (101a/19)

e.-mezin (081a/13)

e.-miş (056b/5), (057a/5), (070b/17), (082a/6)

e.-ņ (054a/19)

e.-r (060a/19)

e.-rler (070b/18)

e.-se (055b/11), (055b/4), (069b/14), (074a/10), (082a/19), (082b/2), (091a/18),
(101a/15)

e.-sün (076b/18), (077a/9)

e.-sünler (077a/12)

e.-ye (060b/9), (061b/3), (061b/5), (071a/14), (073a/1), (077b/2), (081a/3),
(087a/9), (093a/12), (093a/13), (093a/13), (097b/12), (098b/16), (098b/5), (099b/11),
(099b/14), (099b/3), (099b/8), (100a/11), (100a/12), (100a/17), (100a/19), (100b/5), (101a/14),
(101a/16), (101a/4), (101b/15), (101b/15), (101b/2), (102b/11), (102b/8), (103a/12), (103a/14),
(103a/2), (103a/5), (103a/7), (103a/8), (103b/15), (103b/4), (104b/13)

e.-yem (064a/1), (076b/17), (080b/13), (080b/14), (083a/18)

e.-yen (077a/19), (079a/8)

e.-yesin (073a/19), (073a/19), (074b/8), (074b/9)

e.-yeyin (088a/14)

e.-yüp (054a/19), (070a/1), (075a/15), (079a/4), (082b/10), (094a/8), (098b/12),
(099b/13), (102a/14)

eylük “maddî bir karşılık beklemeden insânî duygularla yapılan yardım, lutuf ve ihsan”

e. (062b/4), (066a/14), (081a/4)

e.+e (055b/10)

e.+leri (083b/9)

eyü “beğenilecek, makbûle geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan” → **eyi**

e. (055a/1), (057a/16), (057b/18), (062a/11), (062a/11), (062a/12), (062a/6), (065b/17), (075b/15), (078b/18), (080a/11), (080a/7), (083a/14), (084b/6), (085a/1), (087b/7), (090a/19), (091a/11), (091a/12), (091a/17), (091a/18), (091b/15), (095a/11), (098a/3), (100a/1), (100a/4)

e.+den (055b/9)

e.+lerle (099a/11)

e.+si (091b/14)

e.+sini (100a/5)

e.+yi (097b/18)

eyülcek “iyice”

e. (057a/13)

eyülük “maddî bir karşılık beklemeden insânî duygularla yapılan yardım, lutuf ve ihsan” → **eyülük**

e. (072b/1)

e.+in (103a/2)

eyülük “maddî bir karşılık beklemeden insânî duygularla yapılan yardım, lutuf ve ihsan” → **eyülük**

e. (057b/19), (069a/5), (081a/9), (081b/8), (083b/12), (086b/3), (097b/7), (101a/18), (103a/2), (103a/5)

e.+den (080b/4)

e.+e (083b/7)

e.+i (085b/15), (101a/19)

e.+ine (055a/16), (063a/13)

e.+ler (081b/6), (096a/4), (097b/12)

ezā < Ar. *ezā* “eziyet, sıkıntı verme, incitme, üzüntü, cefâ, cevr”

e. (065b/3)

ezel < Ar. *ezel* “başlangıcı olmayan geçmiş zaman, tasavvur edilemeyen zaman”

e. (060b/16)

e.+de (060b/16)

F

fācir < Ar. *fācir* “kötü işler yapan, zinâ ve işrete düşkün olan, fîsk u fücür sâhibi, sefih”

f. (104b/9)

fāhişe < Ar. *fāhişe* “kötü kadın, genel kadın, hayat kadını, kahpe”

f. (098b/17)

fahır < Ar. *fahır* “övünme, iftihar, gurulanma”

f. (079a/6)

fahrlen- < Ar. *fahır* + T. *len-* “övünmek, gururlanmak”

f.-mek (089b/11)

faķīr < Ar. *faķīr* “yoksul, muhtaç, fukarâ”

f. (065a/15), (065b/3), (066a/19), (099a/4), (104a/13)

f.+e (065b/5)

faķīrluk < Ar. *faķīr* + T. *+luk* “fakir olma durumu, yoksulluk”

f. (065a/18), (090b/19)

f.+da (068a/11)

f.+dan (065a/18)

faķr < Ar. *faķr* “fakirlik, yoksulluk”

f. (069b/8)

fānī < Ar. *fānī* “son bulucu, sonlu, ölümlü, kalımsız, bâkî olmayan”

f. (077b/9)

pīr-i fānī ‘çok yaşlı kimse’ (077b/9)

farḳ < Ar. *farḳ* “iki şeyin birbirinden ayrılmasını sağlayan değişik taraf, başkalık, farklılık”

f. (065b/18), (097b/18), (097b/18), (100a/5)

fāsiḳ < Ar. *fāsiḳ* “fisk u fucur sâhibi, şerîat hükümlerine uymayan günahkâr kimse”

f. (055b/5), (057b/17), (059a/2), (103a/4), (104b/9)

f.+dur (102a/3)

faşl < Ar. *faşl* “ayırma, ayrılma”

f. (101a/14)

fāyide < Ar. *fā'ide* “işe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar, nefî”

f. (066a/15), (067b/5), (068a/8), (074a/9), (079b/7), (084b/11)

f.+den (078a/14)

f.+ler (078a/13)

f.+leri (087b/2)

f.+si (066a/16), (084b/14), (096b/5), (101a/5)

f.+sin (081b/8)

fazîlet < Ar. *fazîlet* “dürüstlük, iffet, nâmus, merhamet, alçak gönüllülük, yiğitlik, sadâkat, adâlet, kerem ve ihsan gibi ahlâkî meziyetlerin hepsine birden verilen isim, erdem”

f.+i (061b/11), (095a/6)

faẓl < Ar. *faẓl* “cömertlik, iyilik, lutuf”

f. (061b/11)

ehl-i faẓl ‘fazilet sahibi’ (061b/11)

fedâ < Ar. *fidâ* “bir şey uğrunda değerlibir şeyden vazgeçme, uğruna verme”

f. (091a/19), (091b/1)

fenâ < Ar. *fenâ* “gelip geçici olma durumu, devamlı ve kalıcı olmama, ölümlü ve son bulucu olma, ölümlülük, fânîlik”

f. (069b/8)

ferāġat < Ar. *ferāġat* “hakkından isteyerek vazgeçme, el çekme, sarf-ı nazar etme”

f. (072b/10)

ferāset < Ar. *firāset* “hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış, sezgi, iz‘an”

f.+i (098a/6)

ferih < Ar. *ferih* “naşeli, sevinçli”

f.+i (065b/2)

feryād < Ar. *feryād* “yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırıtı, haykırış, çığlık, âvâze, figan”

f. (089b/4)

fesād < Ar. *fesād* “kargaşalık, karışıklık, fenâlık, kötülük, bozgunculuk, fitne”

f. (055b/5), (058a/2), (069b/4)

f.+dan (058a/2)

ehl-i fesād ‘bozgunculuk çıkaranlar’ (055b/5), (058a/2)

fetre “özel isim”

f. (089a/15), (089a/19), (089a/9), (089b/2), (089b/4), (090a/1), (090a/18), (090a/8), (090b/13), (090b/4), (091a/6)

f.+nün (089a/18), (089a/19)

f.+ye (089a/18)

f.+yi (089b/19), (089b/19)

fevrī < Ar. *fevrī* “ânî kararın, kuvvetli bir duygunun etkisiyle birdenbire yapılan (hareket), söylenen (söz)”

f. (098b/1)

fevt < Ar. *fevt* “bir şeyi bir daha ele geçmeyecek şekilde kaybetme, elden kaçırma”

f. (055a/5)

fey‘aşînā “özel isim”

f. (063b/16)

fırşat < Ar. *furşat* “bir şeyin yapılması için uygun düşen, elden kaçırılmayacak durum ve zaman, vesîle” → **furşat**

f. (069a/15), (069a/16), (079a/13)

fıkr < Ar. *fıkr* “düşünce , zihinde tasarlanan şey, düşün”

f. (060a/17), (065a/8), (068b/4), (069a/10), (070a/10), (070a/8), (075a/2), (075a/3), (084a/16), (087a/11), (087a/13), (087a/7), (087b/3), (088a/2), (088b/17), (091a/9), (092a/12), (093a/14), (094a/4), (096a/19), (100a/14), (101a/19)

f.+de (069a/5)

f.+e (068a/12), (093a/12)

f.+i (069a/10), (069a/12), (098a/6)

f.+im (069a/7)

f.+iñ (070a/6)

f.+iñiz (070b/2), (073b/17)

f.+inde (071a/5)

f.+leri (099b/5)

f.+lerin (077a/4)

f.+leründen (053b/11)

f.+üm (069a/19)

f.+üğ (069a/18), (069a/7), (069a/9), (069b/11), (078b/7)

f.+üğün (093a/9)

fıkrli < Ar. *fıkr* + T. +*li* “fıkri, düşüncesi olan”

f. (077a/19)

fîl < Ar. *fîl* “Afrika veAsya’nın sıcak bölgelerinde yaşayan, kolayca evcilleşen, yaşamakta olan kara hayvanlarının en irisi, hortumlu, kalın derili, memel, hayvan”

f. (061b/16), (061b/16), (071a/12), (071b/4), (071b/5), (090b/9), (094a/18), (094b/10)

f.+i (061b/17), (090b/9), (092b/8), (095a/10)

f.+ler (070b/16), (071a/11), (071a/11), (071a/2), (071b/1), (071b/7), (092b/9)

f.+lere (070b/17), (071a/10), (071a/7)

f.+leri (071a/2)

f.+leriñ (071a/16)

f.+üñ (081b/13), (094b/10)

fi'l < Ar. *fi'l* “olup gerçekleşmiş iş, yapılp gerçekleşmiş hareket veya davranış, kasıtlı kasıtsız her türlü iş, eylem, amel”

f.+i (059a/8)

f.+inde (087a/14)

fi'l-cümle “ezcümle, minelcümle, bir hayli, bütünüyle”

f. (066a/14)

firāk < Ar. *firāk* “ayrılık, ayrılma, ayrı düşme, hicran, firkat”

f.+ı (103a/16)

f.+ına (096a/3)

f.+ından (102a/16)

fīrūz “özel isim”

f. (071a/10), (071a/13), (071a/18), (071a/6), (071b/2), (071b/3), (071b/6)

f.+a (071b/5)

f.+uñ (071b/1)

fitne < Ar. *fitne* “karışıklık, fesat, kargaşalık”

f. (091b/4)

fulān < Ar. *fulān* “falan, filân”

f. (057a/6), (060b/4), (070b/19), (073b/11), (073b/2), (075a/17), (075a/5), (075a/6), (077a/8)

fursat < Ar. *furşat* “bir şeyin yapılması için uygun düşen, elden kaçırılmayacak durum ve zaman, vesîle” → **fırşat**

f.+ını (070a/9)

G

ġāfil < Ar. *ġāfil* “çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, gaflet içinde bulunan, dalgın, dikkatsiz ve düşüncesiz (kimse)”

ġ. (066b/13), (069a/13), (075a/5), (076a/8), (079a/12)

ġaflet < Ar. *ġaflet* “çevresinde olanları farkedememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, basîretsizlik, aymazlık, gafillik”

ġ. (070b/1)

ġāh < Far. *gāh* “bâzan, bâzı zaman, kâh”

g. (061b/17), (065b/1), (067a/1), (067a/1), (067a/12), (067a/12)

ġalebe < Ar. *ġalebe* “galip gelme, üstün olma, galibiyet”

ġ. (075b/8), (076b/10)

ġālib < Ar. *ġālib* “üstün gelen, yenen, galebe çalan kimse”

ġ. (053b/19), (065b/10), (069a/15), (072b/2), (082b/10), (100b/14)

ġ.+i (074a/3)

ġam < Ar. *ġamm* “kaygı, tasa, keder, iç darlığı”

ġ. (066a/7), (093b/13), (096b/4), (096b/4), (100b/8), (102a/17), (102a/18), (103b/9)

ġamnāk < Ar. *ġamm* + Far. +*nāk* “gamlı, kederli”

ġ. (093b/7), (093a/12)

ġanem < Ar. *ġanem* “koyun”

ġ.+i (092b/8)

ġanī < Ar. *ġanī* “zengin”

ġ. (066b/1), (067a/2), (089b/8)

ġ.+ye (065b/4)

ġarāyib < Ar. *ġarā'ib* “garîbiler, şaşılacak tuhaf şeyler, işitilmemiş, duyulmamış olaylar”

ġ. (063b/7)

ġaraż < Ar. *ġaraż* “gaye, maksat, istek, arzu”

ġ. (068a/5)

ġāret < Ar. *ġāret* “düşman toprağına yağma için yapılan hücum, akın, çapul”

ġ. (073b/16)

ġaribse- “garip bulmak, alışılmışın dışında bulup yadırgamak”

ġ.-medün (083b/14)

ġavgā < Far. *ġavgā* “şiddetli tartışma veya dövüş, mücadele”

ġ.+dan (075a/7)

ġāyet < Ar. *ġāyet* “çok, pek, pek çok, son derece”

ġ. (054a/4), (054b/15), (054b/17), (055b/5), (056a/1), (056b/14), (056b/4), (058b/6), (060a/1), (063a/6), (064a/11), (064b/18), (065b/9), (066b/17), (066b/17), (066b/7), (069a/4), (070b/17), (072a/16), (072a/5), (072b/11), (072b/12), (074a/18), (074a/18), (074a/19), (074b/5), (075a/13), (075a/19), (076b/16), (077a/19), (077b/9), (079/9), (079a/16), (079b/10), (079b/16), (080b/4), (081b/19), (082b/18), (082b/8), (083a/11), (083a/16), (084a/11), (084a/14), (084a/17), (084a/4), (084a/8), (084b/13), (085a/1), (085a/17), (085b/11), (085b/15), (085b/17), (085b/7), (085b/8), (086a/6), (086a/7), (087a/19), (087a/4), (087b/17), (088a/2), (088b/2), (089a/9), (089b/12), (091b/15), (092a/19), (092b/2), (093a/14), (094a/5), (095a/2), (097b/19), (097b/4), (097b/5), (097b/6), (098b/19), (098b/6), (098b/6), (099b/14), (099b/19), (099b/9), (100a/1), (100a/4), (100b/9), (101b/1), (101b/17), (101b/2), (102a/15), (102a/19), (102a/19), (102a/9)

ġ.+de (071a/1)

ġāyib < *ġā'ib* “göz önünde olmayan, hazır bulunmayan şey”

ġ. (060b/3), (060b/6)

ġayr < Ar. *ġayr* “başka bir kimse, başkası”

ġ.+uñ (059b/6)

ġayret < Ar. *ġayret* “içten gelerek çalışma, belli bir iş için çabalama, didinme, çaba, ceht”

ġ. (070a/18), (070a/19)

ġ.+e (095b/8)

ehl-i ğayret ‘gayret sahibi’ (070a/18)

ġayrı < Ar. *ġayr* + T. +i “başka”

ġ. (055a/6), (055b/6), (057a/11), (059a/1), (059a/5), (059a/5), (060a/3), (064b/11), (064b/19), (065a/4), (067b/18), (067b/2), (069a/9), (070a/3), (072a/19), (072b/3), (074a/10), (074a/8), (075a/1), (083a/13), (086b/16), (090a/11), (090a/12), (090b/19), (093a/10), (096b/6), (098b/18), (099b/17), (103b/3), (105a/6)

ġ.+lara (104b/4)

ġ.+larla (067a/2)

ġ.+laruŋ (098a/13)

ġ.+sı (055b/9), (065b/4), (077a/2)

ġ.+sın (072b/5), (093b/19)

ġažab < Ar. *ġažab* “aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık, hışım”

ġ. (057b/6), (070b/13), (071b/6), (072b/15), (073a/19), (074a/5), (078b/5), (105a/4)

ġ.+a (063b/8), (089b/2), (093a/8), (095b/13), (100b/8), (104a/17)

ġ.+dur (103b/8)

ġ.+ı (095b/19), (096a/17), (101b/9), (104a/8)

ġ.+ın (100a/10)

ġ.+ından (104a/16), (087b/10)

ġ.+umdan (104a/15)

ġazan “içinde çok miktarda yemek pişirilen veya bir şey kaynatılan büyük ve derin kap”

ġ.+da (066b/2)

gebe “karnında yavru bulunan, yüklü, hâmile”

g. (087a/18), (087a/19), (088a/12)

ġeç (c) “belirtilen, istenen veya alışılan zamandan sonra”

g. (062a/7), (062a/9), (100a/9), (100a/9), (101b/10)

ġeç- “geçmek işi”

g.-di (053b/7), (062b/16), (071b/16), (076b/1), (090b/6), (095b/9)

g.-e (103b/12)

g.-em (083a/18)

g.-en (062b/17), (068a/5)

g.-er (067b/15)

g.-erdüm (077b/14)

gêce “güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman”

g. (054a/6), (054b/4), (063b/4), (073b/4), (074b/2), (076a/1), (079b/14), (084a/3), (089b/14), (092a/5), (095b/5), (095b/5), (095b/6), (098a/6), (102a/3)

g.+den (053b/6)

gêçin- “yaşamak için gerekli şeyleri sağlayıp hayâtını sürdürmek, taayyüş etmek” →
gêçün-

g.-di (078a/12)

g.-em (063a/1), (078a/11)

g.-en (064b/18)

g.-evüz (096b/12)

g.-ür (072a/7), (085b/6)

g.-ürem (064a/14)

gêçün- “yaşamak için gerekli şeyleri sağlayıp hayâtını sürdürmek, taayyüş etmek” →
gêçin-

g.-e (100a/2), (100a/5), (100a/5)

gêçür- “zaman harcamak”

g.-diler (068b/8)

g.-e (067a/2)

gêder- “ortadan kaldırmak, yok etmek, izâle etmek”

g.-di (103a/9)

g.-se (079b/19)

g.-ür (103b/7), (103b/9)

g.-ürler (089b/9)

gel- “bir yere varmak”

g. (071a/19), (072a/17), (081b/6), (085b/2), (090a/1), (090a/7), (090a/17), (093b/2)

g.-di (053b/15), (053b/8), (054a/7), (055a/3), (056b/15), (056b/7), (056b/8), (057b/7), (057b/8), (058b/7), (060a/10), (063b/5), (063b/8), (064b/4), (065b/12), (065b/13), (067a/10), (067a/17), (067a/3), (067a/5), (067b/3), (067b/6), (068b/3), (071b/17), (071b/19), (071b/2), (073b/9), (075b/3), (076b/16), (076b/8), (077a/5), (077b/11), (077b/12), (077b/16), (080b/17), (083b/3), (085a/6), (086b/11), (086b/17), (086b/2), (088b/4), (089b/2), (089b/2), (093a/17), (094a/7), (095b/13), (095b/8), (096b/17), (097a/2)

g.-diler (057a/18), (064b/18), (067a/9), (072a/17), (073b/4), (095a/1), (095a/15)

g.-diñ (071a/16)

g.-diñiz (073b/16)

g.-dügi (068a/11), (068b/7), (076b/10)

g.-dügüm (078a/15)

g.-dük (083b/13)

g.-dükde (097a/9)

g.-dükden (101a/16)

g.-düm (061b/2), (064b/17), (065b/10), (065b/13), (066a/11), (078a/5)

g.-dün (063a/13), (063a/9)

g.-dünüz (063a/14)

g.-e (054b/11), (056b/6), (057a/14), (065b/8), (066a/5), (067b/7), (078a/6), (084a/8), (094b/10), (096b/13), (097a/10), (098b/13), (099a/16), (104a/17)

g.-ecegi (066b/13)

g.-ecek (058a/14)

g.-eler (057b/2), (065b/8)

g.-elüm (092a/12)

g.-em (061b/10), (066a/6)

g.-en (054b/11), (058a/15), (062b/17), (068b/13), (069a/2), (071b/12), (087b/13), (088b/5), (095a/8)

g.-esin (061a/4), (075b/4), (088b/4)

g.-eyin (086b/14), (088b/3)

g.-icek (067b/5)

g.-ince (063a/11), (075b/2)

g.-iyor (093b/10)

g.-medi (067a/17), (091b/6), (103b/5)

g.-mege (054b/16), (071b/7), (082a/16), (086a/15), (094a/8)

g.-mek (069b/19)

g.-melü (066b/7)

g.-memeñ (067b/6)

g.-memişdür (105a/3)

g.-meye (056b/9), (058a/16)

g.-meyeceğünj (093a/8)

g.-mez (053b/14), (059a/19), (075b/5), (078b/15), (083a/1), (087a/1), (094a/15)

g.-mezin (090a/8)

g.-miş (076a/12), (082b/19)

g.-mişdür (060a/2), (065a/13), (080a/8), (096a/2)

g.-se (059b/11), (077a/16), (082a/12), (094b/12), (094b/2), (094b/4), (094b/6)

g.-seler (069a/4)

g.-sün (071a/6)

g.-üp (064b/2), (071a/4), (071b/15), (073b/3), (081b/5), (082a/1), (084a/10), (086b/15), (086b/8), (092a/15), (092b/12), (094b/15), (094b/8)

g.-ür (054b/1), (055a/1), (055b/17), (058b/14), (058b/9), (059a/14), (059b/14), (060a/1), (060b/1), (060b/16), (060b/2), (063a/18), (064a/7), (064a/8), (065b/15), (065b/15),

(066b/13), (066b/7), (067b/15), (067b/17), (068b/13), (070b/9), (071a/6), (071b/12), (073a/10), (073a/11), (073a/9), (074b/16), (075b/6), (078b/9), (079b/17), (083a/5), (083a/8), (085b/13), (087b/13), (087b/15), (088b/10), (088b/15), (093b/19), (094a/18), (097a/12), (101a/18)

g.-ürdüm (077b/13)

g.-ürler (059b/15), (070b/19), (072a/11)

g.-ürse (069a/14)

g.-ürseñ (071a/18)

g.-ürsin (063a/10), (084b/12)

g.-ürsiñ (067a/11)

gelecek “gelmesi beklenen, gelişinin gerçekleşeceği düşünülen”

g. (060b/16)

gelin- “gelmek işi yapılmak”

g.-se (054b/3)

gelincik “sansargillerden, ince uzun yapılı, sivri çeneli, küçük bir hayvan”

g. (079b/17), (079b/19), (080a/17), (080b/14), (080b/17), (087a/15), (088b/11), (088b/16), (088b/6)

g.+i (088b/7)

g.+iñ (088b/11)

gemi “su üstünde giden büyük taşıt, sefîne”

g. (061b/5), (080b/9), (080b/9)

g.+de (080b/9), (080b/9)

g.+ye (080b/9)

g.+yi (080b/10)

genc “hayâtın çocuklukla orta yaşlılık arasındaki döneminde bulunan”

g. (082b/9), (098b/17)

ger “şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen edat”

g. (081b/14)

gêrçek “înkâr edilmeyecek şekilde var olan, var olmuş bulunan hakîkî, vaki, reel; aslı olan, sahih”

g. (056b/17), (058a/5), (062a/5), (064a/17), (068a/1), (075a/12), (075a/16), (076a/4), (080a/13), (080b/11), (084a/5), (094b/18), (097b/1), (100a/8), (100b/19)

g.+den (081b/4)

g.+dür (058b/18), (059a/7), (080b/11)

g.+ini (053b/3)

g.+miş (085a/3)

g.+sin (053b/12), (090b/14), (090b/4)

gêrçeklûk “gerçek olma durumu”

g.+i (104a/9)

gerek “herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan şey, lâzım; cümlede aynı görevi yapan kelimelerin her birinin başına ayrı ayrı getirildiğinde “ister” anlamında kullanılır ve bunlardan birinin tercih edilebileceğini gösterir”

g. (067b/7), (069a/7), (072b/5), (072b/6), (087a/8), (092b/2), (092b/2), (092b/3)

g.+dür (054b/6), (057b/19), (058a/1), (068b/11), (069a/4), (069a/8), (069b/15), (070b/1), (072b/19), (073a/9), (074a/14), (074b/18), (075a/18), (075a/18), (075a/2), (077b/4), (077b/7), (079a/14), (079b/1), (079b/8), (079b/8), (081a/18), (083b/1), (083b/18), (084a/6), (084b/16), (089a/1), (089a/6), (089a/7), (090a/19), (090b/16), (091a/10), (091a/8), (091a/9), (094a/18), (094a/19), (094b/12), (094b/15), (094b/16), (094b/2), (094b/5), (094b/6), (094b/9), (098a/10), (101a/12), (101a/6), (101a/8)

g.+sin (074a/1)

gereksiz “gerekmeyen, lüzûmu olmayan”

g. (070b/12)

gêri “arkada bulunan taraf, arka taraf”

g.+sine (079b/18)

germ < Far. *germ* “sıcak”

g. (091b/13)

gèrû “-den sonra”

g. (076b/6), (082a/16), (097a/19), (099a/17), (103b/13)

gèt- “bir yerden başka bir yere doğru hareket etmek, ölmek”

g. (068a/18), (072a/1)

g.-di (054a/4), (056b/13), (057a/2), (057a/7), (057b/7), (057b/9), (059a/16), (060b/7), (065b/10), (067a/17), (068b/7), (071a/10), (071b/2), (072b/15), (073a/14), (073b/4), (075b/2), (075b/5), (082a/17), (082a/6), (084a/16), (085b/17), (086b/14), (087a/5), (088b/4), (088b/8), (088b/8), (091b/6), (094a/6), (094b/17), (096a/12)

g.-digini (056b/15)

g.-dikden (075b/2)

g.-diler (056a/3), (060b/6), (065a/5), (072a/9), (077a/14), (080b/18), (086a/9)

g.-dügin (075b/18)

g.-dükden (064b/15), (064b/16), (100b/11)

g.-düm (065a/1), (066a/3), (067a/12), (072a/9), (085a/10)

g.-e (068a/17), (070a/12), (093a/1), (099a/14)

g.-ebilürsek (060b/5)

g.-ecegi (075b/1)

g.-elüm (085b/2), (092a/11)

g.-en (092b/18)

g.-er (064a/4), (065b/2), (066b/8), (067b/14), (075a/7), (081b/2), (088b/11), (088b/6), (089a/15), (094a/12), (097b/6)

g.-erdünj (053b/10)

g.-erek (065a/11), (099a/14)

g.-erin (074b/17)

g.-erken (073a/7), (074b/14)

g.-erse (080a/1)

g.-ersek (060b/2), (060b/3)

g.-ersem (086a/2)
g.-ersen (082a/3)
g.-ersin (063b/6), (073a/11)
g.-erüz (085a/13)
g.-esin (084a/13)
g.-eydük (068b/1)
g.-eyin (063a/1), (086a/2)
g.-icek (065b/1), (065b/2)
g.-medin (064a/6)
g.-mege (090a/13)
g.-mek (074a/1)
g.-melü (066b/7)
g.-mesi (066a/8)
g.-mez (092b/4), (094a/14), (102b/15)
g.-mezler (060a/17)
g.-miş (074a/13), (089a/19)
g.-mişler (068b/4), (073b/5)
g.-sek (060b/3)
g.-sem (075a/18)
g.-sün (068a/13)
g.-ti (083b/3)
g.-üp (082b/11), (093a/1)

getür- “bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek”

g. (054a/8), (057a/7), (064b/9), (066a/17)
g.-di (053b/10), (054a/1), (055a/9), (057a/8), (058b/6), (064b/11), (079a/10)

g.-diler (054a/14), (055a/5)

g.-düm (055a/12), (059a/12), (064a/17), (073a/17), (076a/3), (087a/2),
(088a/18), (096a/17)

g.-e (086b/1), (100a/16)

g.-ebilürseñ (086a/18)

g.-eler (054a/10), (054a/13), (054b/17)

g.-em (083b/9)

g.-eydim (085a/8)

g.-eyin (085a/15), (085b/14), (096a/7)

g.-mege (057a/6), (089a/19)

g.-mekde (099b/18)

g.-meli (053b/4)

g.-mez (056b/3), (090b/3)

g.-mişdür (060a/2)

g.-mişlerdür (099a/13)

g.-se (094a/18)

g.-üp (071a/17)

g.-ür (063a/5), (065a/19), (089a/16)

g.-ürler (058b/10), (058b/10), (071a/1)

g.-ürse (102b/5)

gèy- “örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek”

g.-di (095b/9)

g.-dügi (066a/10)

g.-düginden (077b/3)

g.-en (073a/11)

g.-miş (094b/7)

g.-üp (095b/7)

gèyecek “giysi, elbise”

g. (056a/1)

geyik “çift parmaklılar takımından, erkeklerinin başında uzun ve çatallı boynuzlar bulunan, geviş getirici, memeli hayvan”

g. (064a/11), (064a/7), (067a/10), (067a/11), (067a/14), (067a/16), (067a/17), (067a/3), (067a/5), (067b/1), (067b/15), (067b/16), (067b/17), (067b/18), (067b/4), (067b/6), (068a/13), (068a/7), (068b/1), (068b/2), (068b/4), (068b/7)

g.+e (067a/11), (067a/9), (067b/3)

g.+i (064a/8), (067a/19)

g.+ünj (067a/7)

gez- “(bir yerde) bir yöne doğru sürekli yer değiştirmek, hareket etmek, yürümek, dolaşmak”

g.-dügi (063b/6)

g.-en (080b/9)

g.-er (056a/5)

g.-erdim (067a/11)

ġinā < Ar. *ġinā* – *ġanā*’ “zenginlik”

ġ.+sı (100b/14)

gibi “benzerlik bildiren edat”

g. (053b/17), (056b/19), (057a/3), (061b/12), (061b/16), (061b/18), (061b/19), (061b/5), (062a/10), (062a/11), (062a/8), (062b/14), (062b/4), (062b/8), (062b/9), (063b/1), (063b/14), (064a/5), (064b/16), (065a/10), (065a/4), (066a/19), (066a/8), (066b/2), (066b/5), (068a/13), (068a/15), (068a/16), (068a/17), (068a/18), (068a/6), (068b/1), (068b/3), (068b/5), (070a/17), (070b/16), (073a/12), (073a/5), (074a/16), (074b/3), (075a/10), (075a/11), (075b/11), (076a/16), (076a/3), (076a/7), (076b/11), (076b/13), (076b/15), (076b/18), (077a/13), (077b/8), (078b/4), (079a/7), (080a/12), (080b/8), (080b/9), (081a/16), (081a/2), (081b/15), (081b/4), (082a/2), (082a/2), (082b/1), (082b/5), (082b/6), (083a/6), (083a/6), (084a/16), (084a/8), (085a/1), (085b/3), (086b/12), (087a/2), (087a/4), (088a/12), (088a/16),

(088b/7), (089a/9), (090a/7), (090b/10), (092a/2), (092b/19), (093a/13), (093a/13), (093a/3), (094a/2), (094a/3), (094b/11), (095b/3), (095b/9), (097a/11), (097a/15), (097a/5), (097b/16), (097b/17), (098a/3), (099b/13), (103a/10), (105a/2)

g.+dür (062a/4), (063a/16), (067b/14), (074b/12), (075b/13), (076b/8), (081b/13), (087a/16), (090b/14), (090b/4)

g.+sin (076a/15)

g.+ye (100b/17)

giçiyük “uyuz hastalığı”

g. (085b/7), (085b/9)

gir- “(dışarıdan içeriye) geçmek, (içeriye) varmak, dâhil olmak, duhul etmek”

g.-di (071b/17), (075a/1), (075b/4), (077b/17), (081b/1), (093a/12), (095b/2), (096a/16)

g.-diler (057a/18)

g.-düm (077b/18)

g.-e (104b/14)

g.-eni (064a/13), (064a/14)

g.-er (063b/1), (067b/16), (088b/12), (095b/3)

g.-erse (064a/3)

g.-ersin (056a/8)

g.-eyin (093a/6)

g.-ince (078b/19)

g.-mek (065a/2)

g.-memek (066a/9)

g.-mez (073a/4), (079a/13)

g.-ür (073a/5), (074b/2), (102b/9)

girdāb < Far. *gird-āb* “içinden çıkılmaz tehlikeli veya zor durum”

g. (084b/5)

girdāb-ı ıztırāb ‘ıztırabın girdabı’ (084b/5)

giriiftār < Far. *giriiftār* “tutulmuş, yakalanmış, tutkun, müptelâ”

g. (060b/14), (085a/3), (101b/5)

giz “sır, gizem”

g. (061b/11)

gizle- “başkalarının görmeyeceği bir yere koymak veya belli olmayacak bir duruma sokmak, saklamak”

g.-di (060b/17)

g.-rse (061b/12)

gizlen- “kendi kendini gizlemek, görünmeyecek şekilde saklanmak, gizli tutulmak”

g.-di (060a/5)

g.-ebilürsin (067b/9)

g.-ecek (067b/9)

g.-men (061b/12)

gizli “açıkça bilinmeyen, görülmeyen, açık ve âşikâr olmayan, meçhul” → **gizlü**

g. (070a/16), (093a/19)

gizlü “açıkça bilinmeyen, görülmeyen, açık ve âşikâr olmayan, meçhul” → **gizli**

g. (070b/1), (075b/3)

gögercin “güvercingillerden, hızlı ve uzun zaman uçabilen, kısa vücutlu, sık tüylü, evcilleşöiş birçok türü bulunan, yemle beslenen bir tür kuş”

g. (060a/6), (060a/6), (066a/3), (070b/11), (096b/9), (097a/11)

g.+dür (059b/12)

g.+ler (060a/8), (061a/14), (061a/14), (061a/19), (061a/3)

g.+lere (060b/1), (060b/10), (061a/16)

g.+leriñ (060a/10)

g.+lerle (060a/7)

g.+lerüñ (063a/10)

gök “yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mâvi boşluk, semâ, âsuman”

g. (055b/7)

g.+den (061a/1)

gökyüzi “semâ, âsuman, felek”

g.(100b/4)

g.+ndeki (066b/9)

g.+ne (060a/16), (067a/19), (067a/6)

g.+ni (097b/16)

gönder- “bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak, irsal etmek”

g.-di (056b/13), (058b/19), (071a/12), (071a/13), (075b/4), (095a/12)

g.-diler (059a/15)

g.-dügi (070b/19)

g.-esin (061b/10), (069a/19)

g.-sün (071a/7)

g.-üp (057a/4)

g.-ür (070b/19), (071a/2)

göñül “sevgi, istek, düşünüş, anma, hatırl vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı”

g. (068b/8), (090a/19), (090b/1), (092b/17)

g.+den (084b/7)

g.+imi (080b/8)

g.+iñi (080b/7)

g.+inde (084b/8), (084b/9), (090a/18), (091a/5), (091a/8)

g.+inden (084b/6)

g.+üm (090b/1)

g.+ümi (084a/13)

g.+ün (076a/2), (090b/1)

g.+ünde (090b/17)

gönüllü “çok istekli”

g. (104a/17)

gör- “göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek”

g. (055b/15), (057a/11), (058b/19), (059a/1), (068a/9), (071a/19), (093a/10),
(094a/4)

g.-di (053b/8), (056b/1), (058a/19), (060a/11), (060a/16), (060b/1), (060b/11),
(060b/14), (061a/15), (061a/5), (064b/13), (064b/4), (066b/17), (067b/1), (068b/2), (068b/4),
(071b/3), (072a/1), (072a/11), (078a/13), (079b/17), (079b/18), (084b/4), (086a/19), (088a/2),
(089b/2), (093a/11), (095a/17), (095a/19), (095b/1), (096b/17), (097a/5)

g.-diler (059a/5), (060a/7), (065a/3), (067a/17), (073b/5)

g.-dügi (062a/11), (068a/16), (074b/3), (081b/4), (086b/12), (091a/9), (098a/3)

g.-dügini (075a/11), (095b/1), (102a/12)

g.-dügün (092b/4), (094a/15), (094a/17), (094b/10), (094b/11)

g.-dügünü (076a/4)

g.-dük (093a/4)

g.-düm (054b/10), (058b/2), (059a/9), (061b/1), (062b/17), (065b/14), (065b/3),
(067a/13), (077a/19), (090a/12), (094a/11)

g.-dün (059a/9), (073b/11), (083b/14), (095b/16)

g.-dünüz (069a/2)

g.-e (060b/8), (067a/7), (071a/8), (079b/19), (086b/16), (104b/11)

g.-ebilesin (067a/19)

g.-elden (076a/8)

g.-eler (057b/2), (062b/9), (069b/1)

g.-elüm (053b/3), (070b/10)

g.-em (060a/19), (072a/9), (083b/2)

g.-emez (067b/3)
g.-emezin (097b/13), (100b/17)
g.-enden (060b/3)
g.-er (075b/8)
g.-erler (073a/8)
g.-eydüm (097b/19), (097b/9)
g.-eydün (056a/6)
g.-eyin (060a/4), (083a/8), (094b/17), (096a/6)
g.-icek (055a/8), (063b/8), (067b/6), (072a/12), (080a/2), (085b/1), (086b/2),
(088b/11), (095b/10), (095b/8)
g.-incek (055a/11), (080b/18)
g.-me (057a/11)
g.-medi (067a/7)
g.-medigim (070a/17)
g.-medik (070a/6)
g.-mediler (060a/8), (073b/6)
g.-medim (077a/18)
g.-medügi (097b/16), (097b/17)
g.-medügin (054b/9)
g.-medüm (065b/17)
g.-mege (104b/17)
g.-memek (069b/15)
g.-memiş (073a/2), (081b/8)
g.-memişdür (092a/10)
g.-mesem (102a/9)
g.-mesine (098a/5)

g.-mesün (104b/18)

g.-meyen (097b/14)

g.-mez (054b/19), (060b/4), (060b/7), (067b/18), (071a/18), (071b/15), (072b/4), (081b/14), (097b/17)

g.-mezdür (070b/14)

g.-mezem (069a/19)

g.-miş (086a/6), (086b/6), (089b/9), (100b/18), (101a/1), (101a/9), (101b/7), (103b/17)

g.-mişsin (092a/10)

g.-se (068b/3)

g.-sem (102a/9)

g.-üş (092b/3)

g.-üp (058b/18), (089a/18), (101a/13)

g.-ür (059b/16), (060b/3), (063a/6), (064a/11), (064a/8), (067b/17), (074b/4), (079b/16), (081b/1), (081b/3), (083a/9), (088b/12), (092a/6), (092a/6), (098a/1)

g.-ürem (080b/11), (084b/11), (085b/18), (085b/18), (093b/7)

g.-ürler (054b/13)

g.-ürse (069b/15)

g.-üyorum (057b/14)

göre “uygun şekilde, uygun olarak”

g. (064b/10), (070a/10), (079b/5)

görül- “kabul edilmek, sayılmak”

g.-ür (104a/9)

görün- “görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek”

g.-sün (068a/14)

g.-ür (091b/11), (091b/18)

görüş- “buluşup konuşmak, konuşup sohbet etmek”

g.-diler (062b/15)

göster- “birini veya bir şeyi işaretle belirtmek”

g.-di (060b/17), (063b/17)

g.-mekdür (089b/11)

götür- “taşımak, ulaştırmak, iletmek”

g.-di (085a/18)

g.-düğine (077b/7)

g.-dükden (082a/18)

g.-e (080a/1), (103a/19)

g.-ebildügi (077a/9)

g.-em (104b/19)

g.-mek (062a/3), (080a/18)

g.-miş (063a/6)

g.-üp (077a/10)

g.-ür (064a/7), (097a/12)

göz “insanda ve hayvanda görme organı”

g.+i (055b/2), (055b/3), (070b/14), (076a/4), (088a/17), (097b/15), (097b/15),
(098a/1), (098a/2)

g.+iği (071a/18)

g.+inden (060b/6)

g.+ine (091b/11)

g.+ini (095b/3), (098a/12)

g.+iyle (095a/18), (095a/19)

g.+ler (086b/6)

g.+leri (054b/18), (086a/6), (097b/14)

g.+lerin (059a/11), (089b/17), (090b/18)

g.+üm (073a/15)

g.+ümden (103a/8)

g.+üñe (099a/1)

g.+üñle (059a/8)

gözcü “gözetlemek işini yapan kimse”

g.+ler (069a/13), (069a/19)

gözet- “dikkatle bakmak, gözlemek, gözetlemek, tarassut etmek, kontrol etmek”

g. (064b/2), (075b/2)

g.-dim (077b/17)

g.-eler (096a/14)

g.-ür (060b/2), (079b/18), (080a/17), (088b/7)

g.-ürdüm (063b/1)

gözük- “görünmek”

g.-düm (099a/1)

gurbet < Ar. *gurbet* “yabancı memleket, yad el”

ğ.+de (083b/14), (091a/14)

ğ.+e (066b/3), (066b/4)

ğ.+i (069b/8)

diyâr-ı gurbet ‘gurbet yurdu’ (066b/4), (069b/8), (083b/14)

ğuşşa < Ar. *ğuşşa* “gam, keder, tasa”

ğ. (066a/7), (085a/13), (102a/18)

ğ.+dur (103b/9)

ğ.+nıñ (096b/5)

ğ.+sı (066a/8)

ğ.+yı (102a/17)

ğuşşalan- < Ar. *ğuşşa* +T. *lan-* “kederlenmek, üzülmek”

ğ.-ma (066a/18)

ğusül < Ar. *ğusl* “boy abdesti alma, yıkanma”

ğ. (086b/13)

güc (ç) “yapılması, başa çıkılması zor olan, emek isteyen, yorucu, zor, müşkül, çetin”

g. (062a/12), (065a/18), (065b/12), (083a/11), (083a/16), (083a/18), (084a/7)

g.+leri (089b/11)

gül- “sevinç veya hayretini açığa vurmak”

g.-en (091b/7)

g.-enlerün (089a/1)

g.-mekdür (066b/10)

gün “dünyânın kendi yörüngesi etrâfında bir defa dönmesinden ibâret 24 saatlik zaman parçası”

g. (054b/12), (054b/14), (055b/17), (057b/12), (057b/16), (058b/1), (058b/5), (058b/8), (059a/17), (059b/16), (062b/16), (063a/18), (064a/6), (067a/16), (068b/18), (071b/15), (071b/19), (072a/6), (075b/1), (076b/1), (077b/16), (077b/17), (078a/12), (078a/8), (079a/2), (079b/14), (082b/13), (082b/9), (083a/7), (087a/19), (087b/18), (088b/2), (089a/13), (089a/15), (089a/19), (090a/4), (092a/11), (092a/12), (093a/14), (093a/3), (094a/10), (094b/18), (096a/4), (097b/11), (098b/19)

g.+dür (093a/19), (093b/7)

g.+e (075b/5), (094b/15)

g.+ler (071b/19), (078a/8)

günâh < Far. *gunâh* “Allah’ın emirlerine aykırı olan davranış, mâsiyet”

g. (054b/2), (055b/11), (065b/4), (089b/12), (089b/13), (097b/13), (098a/11), (098a/14)

g.+a (093a/6)

g.+dur (054b/3)

g.+ı (093b/16), (101a/19), (101a/19)

g.+ından (104a/14)

g.+lardan (058a/12)

g.+larını (056b/2)

g.+uņa (054a/2), (058a/4)

günāhkār < Far. *gunāh-kār* “günah işleyen, günah işlemiş kimse”

g. (104b/9)

gündüz “güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman, gün”

g. (054b/4), (084a/4), (089b/15), (098a/6), (100b/10)

g.+dür (102a/3)

güneş “gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi”

g. (060b/19), (065a/11), (076b/9), (095b/9)

g.+e (064b/1), (076b/11), (076b/8)

g.+i (076a/16), (076b/7)

günlük “belli bir gün içinde olan, o günle ilgili, o güne âit”

g. (054b/18)

güzel “göze ve kulağa hoş gelen, görülmesi, duyulması insana zevk veren, cemil”

g. (054b/12), (067a/14), (074a/19), (076b/4), (084a/11), (087b/3), (088a/11), (088a/12), (088a/12), (088b/1), (092a/4), (092b/14), (095b/8), (096a/1), (098b/10), (098b/8), (100b/9), (102a/13), (102a/19)

güzellik “estetik bir zevk, coşku, hoşlanma duygusu uyandıran nitelik, hüsün” →
güzellük

g.+ini (095a/17), (096a/18)

güzellük “estetik bir zevk, coşku, hoşlanma duygusu uyandıran nitelik, hüsün” →
güzellik

g.+i (103b/7)

H

haber < Ar. *ḥaber* “olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dâir orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz”

h. (053b/7), (054a/11), (054b/14), (056b/15), (056b/6), (057b/11), (058b/19), (067b/2), (071a/1), (073b/10), (073b/11), (073b/3), (073b/7), (073b/8), (074a/2), (075b/4), (077b/15), (083a/1), (086a/10), (089b/18), (089b/4), (092a/12), (093a/18), (093b/11), (093b/3)

haberleş- < Ar. *haber* + T. *leş-* “karşılıklı haber alıp vermek”

h.-meye (099a/19)

habīs < Ar. *habīs* “kötü, huysuz, alçak, fesat kimse” → **habīs**

h. (100b/15)

habīsü'n-nefs ‘kötü nefisli’ (100b/15)

habīs < Ar. *habīs* “kötü, huysuz, alçak, fesat kimse” → **habīs**

h. (056a/7)

habs < Ar. *habs* “dışarı çıkmasına izin vermemek üzere bir yere kapatma”

h. (057a/1), (059a/17), (100b/10), (102b/12)

h.+den (059b/3)

h.+e (053b/7), (056b/13), (059a/15)

hācet < Ar. *hācet* “gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç”

h.+in (062a/15)

had < Ar. *hadd* “sınır”

h.+den (104b/9)

h.+dinden (101a/3)

hak < Ar. *ḥaḳḳ* “doğru, gerçek; Allah, Cenâbıhak”

h. (053b/12), (055b/6), (057a/2), (057b/11), (059a/10), (059a/11), (066b/18), (070a/13), (072a/19), (072a/19), (076b/18), (076b/19), (078a/2), (078b/16), (079a/3), (087b/10), (087b/8), (092b/15), (093b/12), (093b/13), (098b/4), (100a/7), (101a/13)

h.+dan (072a/19)

h.+ları (061a/8)

h.+ları^{nı} (061a/8)

hakāret < Ar. *ḥaḳāret* “küçük düşürme, horlama; küçük düşürücü söz veya davranış”

h.+i (073b/14)

h.+ler (073b/12)

ḥaḳīḳat < Ar. *ḥaḳīḳat* “vefâlı olma durumu”

h.+ünj (061a/19)

ḥaḳīḳatsüzlik < Ar. *ḥaḳīḳat* + T. +*lik* “vefâsızlık”

h.+i (088b/14)

ḥakīm < Ar. *ḥakīm* “varlıktaki şeylerin mâhiyet ve hakikatlerini aklı ile bilen kimse”

h. (059/8), (059b/12), (059b/9), (068b/10), (068b/12), (068b/14), (079b/1), (079b/9), (082a/19), (082b/2), (082b/7), (084b/15), (087a/12), (087a/13), (087a/16), (087a/5), (089a/2), (089a/7), (091b/13), (091b/9), (092a/3)

h.+e (079a/16), (082a/19), (087a/12)

beydebâ-yı ḥakīm ‘hakim beydeba’ (059b/9), (059b/12), (068b/12), (068b/14), (079a/16), (079b/1), (079b/9), (082a/19), (082b/2), (082b/7), (087a/13), (087a/12), (087a/16), (087a/5)

ḥaḳīr < Ar. *ḥaḳīr* “değersiz, îtibarsız, küçük”

h. (065a/19), (066b/1), (069b/15), (074a/12), (099a/1), (101b/4)

h.+dür (089b/12)

ḥaḳḳ < Ar. *ḥaḳḳ* “doğru, gerçek; (bir kimseyi) alt etmek, yenmek”

h.+a (057b/14), (076b/3)

h.+ı (054b/7), (083b/1)

h.+ında (061a/14), (064b/7), (074a/11), (074a/7), (074b/7), (081a/3), (096a/17)

h.+ından (054b/3), (059a/18), (083b/1), (086a/15)

h.+ını (083b/2)

h.+unda (081b/10)

ḥāl < Ar. *ḥāl* “bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum” →

ḥāl, ḥāl

h.+i (103a/8)

h.+iñ (075a/16)

hāl < Ar. *ḥāl* “bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum” →
hāl, ḥāl

ḥ. (056b/9), (058a/17), (060a/17), (073a/4), (074a/7), (074b/11), (074b/12),
(078a/8), (078b/13), (079a/4)

ḥ.+de (067a/2), (070b/8), (075b/7), (080a/4), (081a/10), (081a/10), (092a/18)

ḥ.+e (095a/2)

ḥ.+i (054b/6), (055b/14), (060a/19), (070a/10), (071a/4), (075a/15), (080a/2),
(083a/13), (090b/7), (091b/7), (092a/2), (103a/4)

ḥ.+im (056b/19)

ḥ.+imi (073b/11)

ḥ.+in (054a/17)

ḥ.+inde (081a/11)

ḥ.+ine (055b/14), (075a/15), (082a/2), (082a/3), (085a/5)

ḥ.+ini (054a/18), (063b/8), (064b/9), (067b/12), (068a/19), (069b/1), (072a/12)

ḥ.+lerdür (068a/3)

ḥ.+lerin (080b/18)

ḥ.+üm (061a/18)

ḥ.+üme (066a/2)

ḥ.+ümi (065a/3)

ḥ.+ümüz (086a/14)

ḥ.+üñ (080a/12), (083a/9)

ḥ.+üñe (081a/15)

ḥ.+üñle (056a/8)

‘arz-ı ḥāl ‘hâlini bildirme’ (058a/17)

ḥāl < Ar. *ḥāl* “bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum” →
hāl, ḥāl

h.+i (085a/4)

ḥalāṣ < Ar. *ḥalāṣ* “kurtulma, kurtuluş”

h. (079a/19), (080b/1), (080b/2), (089a/4), (098b/18)

h.+a (093a/6)

h.+ı (080b/8)

h.+ıma (080b/12)

h.+larını (061a/19)

ḥālet < Ar. *ḥālet* “hâl, nitelik, keyfiyet”

h. (080b/14), (092a/13), (096a/6)

h.+e (096b/14)

ḥālī < Ar. *ḥālī* “boş”

h. (067a/1)

hâlim < Ar. *hâlim* “yumuşak huylu, yumuşak”

h. (053b/16), (091b/17), (092a/4)

h.+lerünj (103b/8)

nefs-i hâlim ‘kişiliği sakin, yumuşak olan’ (053b/16)

ḥalk < Ar. *ḥalk* “belli bir bölgede veya çevrede yaşayanların bütünü”

h. (055b/9), (056b/13), (065b/2), (065b/2), (074b/17), (089b/11), (096a/10),
(103a/13), (104a/7)

h.+a (104b/1)

h.+dan (093a/19)

h.+ı (058b/4)

h.+ını (055b/17), (083b/19)

h.+uñ (065a/18), (084a/2)

ḥalk-ı ‘âlem ‘bütün insanlar’ (089b/11), (096a/10)

ḥamr < Ar. *ḥamr* “şarap”

h. (058b/5)

ḥarāb < Ar. *ḥarāb* “yıkık dökük, virân; kötü durumda, bitik, perîşan”

h. (055b/17), (065a/17), (086a/14), (086a/16)

ḥarāc < Ar. *ḥarāc* “zor kullanarak pay, hisse almak”

h. (073b/19)

ḥarām < Ar. *ḥarām* “dînin kesin bir delille yasakladığı, işlenmesi azâbı, inkâr edilmesi küfrü gerektiren hareket veya davranış”

h. (098a/12), (098b/15)

h.+dan (100a/17)

ḥarāmî < Ar. *ḥarāmî* “haydut, yol kesen kimse, şakî”

h.+ler (103a/10)

ḥarāmzāde < Ar. *ḥarām* + Far. *zāde* “soysuz, ahlâksız kimse, haram yiyici”

h.+de (055a/17), (055a/18), (055b/6)

h.+nün (057b/5)

ḥarāret < Ar. *ḥarāret* “sıcaklık, coşkunluk, ateş”

h.+i (056a/19)

ḥarc < Ar. *ḥarc* “bir iş için harcanan para, masraf”

h. (069b/2), (084b/16), (084b/17)

ḥareket < Ar. *ḥareket* “bir cismin durumunun ve yeriin değişmesi, devinim”

h. (071b/5), (071b/5), (071b/6)

h.+inden (084b/8)

ḥarîş < Ar. *ḥarîş* “bir şeyi elde etmek husûsunda aşırı derecede istekli olan, hırslı”

h. (078b/18), (085a/3), (086b/4), (086b/7), (100b/14), (103b/2)

ḥasb < *ḥaseb* “gereğince, sebebiyle, göre, cihetiyle”

h.+ıyla (061b/15)

ḥāşıl < Ar. *ḥāşil* “husûle gelen, olan, meydana çıkan”

h. (061b/8), (062a/7), (062a/9), (062b/4), (065b/13), (066a/4), (070a/2), (081a/5), (087b/12), (091a/13), (091a/15), (096a/5), (104b/8)

hâşıl-ı kelâm ‘sözün kısası’ (070a/2)

hâsîs < Ar. *hasîs* “paraya , mala aşırı düşkünlüğü yüzünden elindekini harcayamayan kimse, cimri, pinti”

h. (056a/1)

hâşlet < Ar. *hâşlet* “yaratılıştan gelen özellik, huy, tabiat”

h. (091a/11), (091a/13), (091a/14), (091b/16)

h.+lerüm (091a/12)

hâşm < Ar. *hâşm* “düşman”

h.+ı (099b/7)

hâsret < Ar. *hasret* “özlem, iştîyak”

h. (067b/14)

hâsta < Far. *haste* “sağlığı bozuk olan, sıhhati yerinde olmayan kimse”

h. (053b/17), (066a/15), (078b/17), (083a/6), (083a/9)

h.+dur (084b/13), (101b/1), (103a/14)

h.+nuñ (083a/12)

hâstaluk < Far. *haste* + T. +*luk* “hasta olma durumu”

h.+ı (101b/1)

hâsūd < Ar. *hasūd* “çok kıskanç, haset eden, kıskanan kimse”

h. (103a/18)

hâşr < Ar. *hâşr* “toplanma, bir araya getirme”

h. (099a/11)

hâṭā < Ar. *ḥaṭā* ‘aslına uygun olmayan, doğru olmayan şey; yanlış, yanlışlık”

h. (091b/19)

h.+sını (093a/9)

hâṭır < Ar. *ḥāṭır* “düşünme, akılda tutma yeteneği, zihin, hâfıza”

h.+ı (085a/16)

h.+ım (102a/9)

h.+ıñ (086a/19)

hātīme < Ar. *hātīme* “son, nihâyet, encam”

h. (091b/8)

hātīmetü'l-kitābü'l-müstetāb (091b/8)

hātīm < Ar. *hātīm* “bitirme, sona erdirmе, tamamlama”

h. (105a/8)

hattā < Ar. *hattā* “bile, dahi, üstelik, bundan başka, hem de”

h. (059b/3), (059b/4), (060a/9), (061a/13), (062a/13), (063b/4), (064b/13), (065b/12), (065b/13), (068b/3), (069a/15), (071b/16), (073a/13), (073b/6), (074b/19), (075b/2), (075b/7), (076a/1), (076b/5), (077a/3), (078b/19), (079a/2), (079a/10), (084a/16), (085b/17), (085b/8), (087b/16), (089a/17), (092b/4), (093b/11), (093b/18), (096a/6), (099a/14), (102b/9)

hātūn < Far. *hātūn* “kadın”

h. (058a/17), (096a/3)

h.+dur (096a/1)

havā < Ar. *hevā* “yeryüzünden yukarıya doğru bakıldığında görülen boşluk”

h.+ya (067a/18)

havāb “uyku” ?

h.+ını (066b/17)

havf < Ar. *havf* “korku”

h. (063a/7), (065b/14), (069b/17), (079a/2), (080a/1), (090a/15), (090a/6), (090b/7), (091a/18), (099a/15), (101b/2), (103a/13)

h.+dan (069b/3)

havfnāk < Ar. *havf* + Far. *-nāk* “korkulu, korku veren”

h. (067a/6)

havīn “özel isim”

h. (092b/7)

hay “başına geldiği kelime veya cümleinin anlamını kuvvetlendirir”

h. (081b/4)

hayā < Ar. *hayā* ‘utanma, sıkılma, utanç; ar, nâmus, edep’

h. (065b/1)

h.+sı (065b/1)

terk-i hayā ‘edebi terk etmek’ (065b/1)

hāyin < Ar. *hā’in* ‘hıyânet eden, sadâkat göstermeyen, güveni kötüye kullanan kimse’

h. (103a/5)

haylî < Far. *haylî* ‘oldukça fazla, çokça, epey’

h. (081b/19)

hayr < Ar. *hayr* ‘iyi, hayırlı, faydalı’

h. (077b/7), (082a/8), (091a/6), (098a/11), (101b/5), (102a/4), (103b/4)

h.+a (059b/11)

h.+ı (057b/5), (083b/10)

h.+dur (060b/16)

hayvân < Ar. *hayevân* ‘duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdülerıyla hareket eden canlı yaratık’

h. (102b/15)

hayvânât < Ar. *hayvânât* ‘hayvanlar’

h.+ı (081b/14)

h.+ıı (071a/15)

h.+uı (084b/2)

hazer < Ar. *hazer* ‘sakinme, çekinme’

h. (076a/10), (088b/18), (089a/5), (091b/6), (098a/9)

hâzık < Ar. *hâzık* ‘usta, mahâretli’

h. . (054b/17), (054b/17), (055a/4)

h.+uñ (055a/2), (055a/5)

hāzır < Ar. *hāzır* “bir işi yapmak için gerekli her türlü şeyini tamamlanmış olan”

h. (054a/10), (056a/9), (056b/11), (098a/19), (098b/2)

hāzır-la- < Ar. *hāzır* + T. *la-* “bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek, kurmak”

h.-duğı (100a/15)

h.-yın (087b/3)

hāzır-ı-lan- < Ar. *hāzır* + T. *lan-* “(bir şey) yapılacak işe uygun ve hazır duruma getirilmek, hazır edilmek”

h.-alum (069a/13)

h.-mış (098b/3)

hazîne < Ar. *hazîne* “toplulu hâlde bulunan altın, gümüş, mücevher, para vb. maddî değeri yüksek şeylerin bütünü”

h.+mde (095b/12)

h.+müze (095a/8)

h.+sinden (098b/2)

hazm < Ar. *hazm* “sindirme; banimseme, kabul etme”

h. (090b/3)

hazız < Ar. *hazız* “bir şeyin insana verdiği hoş giden tatlı duygu, zevk”

h. (074a/5), (074b/5), (075a/19), (078a/6), (080a/14), (082b/15), (084a/11), (084a/14), (085a/17)

h.+um (063a/2)

hep < Far. *hamāğ* “hiçbiri veya hiçbir kimse dışarda kalmamak üzere, bütün; her zaman, daima”

h. (053b/13), (055a/4), (055b/6), (056a/14), (056a/17), (056a/9), (057a/13), (057b/7), (059a/15), (059a/16), (060a/9), (061a/14), (061a/2), (062a/4), (062a/5), (063a/11), (063a/3), (063b/2), (064a/12), (064b/12), (064b/14), (065a/7), (067a/3), (069a/12), (070a/10),

(072b/6), (073b/1), (073b/5), (074b/17), (076a/17), (076a/5), (077a/14), (077a/4), (077a/8), (078b/7), (081b/1), (088a/17), (094b/15)

hec̣in < Ar. *hec̣in* “çok hızlı giden, sususluğa çok dayanıklı binek devesi”

h. (092b/10)

heḳim < Ar. *heḳim* “mesleği hastaları teşhis ve tedâvi etmek olan kimse, tabip”

h. (054b/12), (054b/17), (054b/17), (055a/11), (055a/2), (055a/2), (055a/3), (055a/5), (055a/5), (055a/8)

h.+e (054b/19)

h.+em (054b/14), (055a/4)

h.+i (103a/14)

h.+ler (084b/19)

h.+ün (054b/10)

helāk < Ar. *helāk* “ölme, mahvolma, yok olma”

h. (057b/13), (057b/16), (059b/4), (059b/7), (062b/9), (067b/10), (069b/16), (071a/18), (071a/3), (071b/16), (072b/8), (076a/11), (077a/14), (077b/19), (077b/4), (077b/5), (078a/15), (078b/8), (079a/18), (079a/2), (079a/3), (079b/19), (080a/4), (081b/18), (082a/7), (083a/4), (083a/4), (084a/17), (084a/19), (084b/7), (089b/2), (091a/4), (093a/2), (093b/19), (098b/19), (100b/8), (103b/12)

h.+i (093b/10)

h.+ine (069b/14), (071a/15)

h.+üm (093b/9)

h.+üme (056a/13), (057a/1)

helāklıġ < Ar. *helāk* + T. +*lıġ* “mahvolma, yok olma durumu” → **helāklük**

h.+ın (078b/3)

helāklük < Ar. *helāk* + T. +*lük* “mahvolma, yok olma durumu” → **helāklıġ**

h.+den (081a/3)

h.+dür (059b/7)

helāl < Ar. *halāl* “dinin yasaklamadığı hareket ve davranışlar”

h. (104a/14)

hele < Far. *hele* “bir kimse veya şey diğer kimse veya şeylerin içinde ayrıca belirtmek istendiği zaman ifâde eden kelimenin başına veya sonuna getirilir, özellikle, bilhassa, bâhusus, her şeyden önce”

h. (053b/1), (064b/15), (069a/17), (083a/13)

hem < Far. *hem* “kullanıldığı cümleye ‘üstelik, bir de, şu da var ki, zâten’ mânâları katarak anlamı kuvvetlendirir

h. (054b/18), (054b/3), (054b/4), (054b/5), (054b/6), (056a/11), (058a/2), (060a/12), (060b/4), (061a/10), (062b/18), (063a/15), (065a/17), (065a/17), (072b/16), (072b/17), (072b/19), (073a/1), (074b/8), (080a/10), (080a/18), (080a/18), (080a/9), (080b/12), (080b/12), (084a/6), (086a/5), (086a/5), (087b/3), (087b/6), (087b/7), (090a/14), (092a/12), (092b/18), (093b/9), (093b/9), (094a/9), (094b/14), (096a/2), (096a/3), (096b/6), (104b/4), (104b/4)

hemân < Far. *hemân* “derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden”

h. (053b/8), (054a/9), (055a/10), (055a/12), (055a/3), (055a/6), (057a/10), (057a/15), (057a/7), (057b/12), (057b/3), (057b/7), (058b/18), (059a/10), (059a/6), (060a/16), (060a/4), (060a/8), (060a/9), (060b/13), (061a/2), (063a/16), (063a/7), (063b/1), (064a/16), (064a/19), (064a/3), (065a/4), (065b/16), (065b/9), (066a/11), (066a/14), (067b/1), (067b/3), (068a/2), (068a/8), (071a/10), (072b/7), (073b/4), (075b/2), (075b/9), (077a/1), (077b/15), (078b/15), (080b/6), (081a/19), (083b/2), (084a/5), (084b/14), (085a/1), (085a/17), (085a/18), (085a/7), (085b/16), (086a/10), (086a/8), (086a/9), (086b/14), (086b/8), (087a/14), (087b/2), (088b/5), (088b/9), (089b/16), (095a/6), (095b/15), (096a/18), (098a/19), (102b/9)

hemîşe < Far. *hemîşe* “daima, her zaman”

h. (064b/19)

hemrâz < Far. *hem-râz* “sırdaş, dost”

h. (093b/1)

her < Far. *her* “önüne geldiği ismin benzerlerini ‘teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı’ anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz”

h. (054a/17), (054b/16), (054b/6), (054b/9), (055a/13), (055a/16), (055b/9), (060a/10), (060a/12), (060b/2), (061b/9), (062a/2), (063a/18), (063b/4), (064a/19), (064a/3),

(065a/2), (065b/14), (065b/14), (065b/4), (065b/4), (066a/1), (066a/18), (066a/19), (066b/2), (066b/4), (066b/5), (067a/1), (067a/7), (069b/14), (070a/10), (071a/5), (072a/6), (073a/12), (074b/6), (077a/7), (077a/9), (078a/12), (078a/4), (078b/4), (078b/6), (079a/17), (079a/2), (079a/6), (079b/2), (080a/2), (080a/4), (080b/8), (081a/10), (081b/8), (083a/18), (084b/12), (086a/2), (088a/6), (089a/15), (089b/12), (090a/19), (090a/9), (091a/12), (091a/15), (091a/7), (091a/8), (091a/8), (091a/9), (092a/6), (092b/1), (092b/12), (095a/16), (095b/2), (097b/11), (098a/1), (098a/15), (098a/19), (100a/5), (102a/12), (102b/4), (102b/5), (102b/6)

ḥerīf < Ar. *ḥarīf* “(kaba konuşmada) adam”

ḥ. (056a/2), (076a/2), (097a/14)

ḥ.+de (075b/10)

ḥ.+i (063b/1), (064a/10)

ḥ.+ün (055b/18)

herkes < Far. *herkes* “kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar”

h.+e (068b/10)

ḥesāb < Ar. *ḥisāb* “sayılara âit kural ve işlemlerden bahseden ilim, aritmetik”

ḥ. (088a/4), (097b/6)

ḥ.+ı (088a/7)

hevā < Ar. *hevā* “isek, arzu, heves”

h.+sına (053b/12), (057b/15), (099b/13)

h.+yı (053b/16)

hey “seslenmek ve bir kimsenin dikkatini çekmek için kullanılır.

h. (056a/17), (093b/8)

heymūr “özel isim”

h. (094a/18)

hezīmet < Ar. *hezīmet* “büyük ve kesin mağlûbiyet, bozgun, yenilgi”

h. (078b/2)

ḥıfz < Ar. *ḥıfz* “koruma, saklama, muhâfaza etme”

ḥ. (082b/4), (100a/8)

hırş < Ar. *hırş* “bir şeyi elde etmek için duyulan, önüne geçilmez derecede kuvvetli istek”

h. (053b/16), (053b/18), (053b/19), (065b/10), (065b/15), (066a/1)

hırsız “başkasının malını çalan kimse” → **hırsuz**

h. (074b/16), (074b/2), (075a/2)

h.+a (074a/16), (074b/5)

h.+da (074b/18)

h.+ı (074b/3)

hırsuz “başkasının malını çalan kimse” → **hırsız**

h. (074b/12), (074b/15), (074b/15), (075a/3), (075a/5), (075a/6)

h.+dur (102a/6), (102b/9), (103b/1)

hırsuzluğ “başkasına âit olan bir şeyi çalma işi”

h.+a (101b/8)

h.+ı (103a/10)

hiyānet < Ar. *hiyānet* “hilekârlık göstererek sözünü ve ahdini tutmama, ihânet etme”

h.+i (084b/2)

hicāb < Ar. *hicāb* “utanma, sıkılma, mahcûbiyet”

h. (056a/18), (083b/11), (083b/6), (096b/2)

hiç < Far. *hiç* “olumsuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir, ka’iyen, asla”

h. (053b/9), (056a/19), (056b/19), (061a/4), (061b/19), (062b/14), (063b/11), (065a/17), (065a/6), (067a/13), (067b/11), (068a/5), (070b/4), (072a/7), (073b/5), (076a/16), (076a/7), (077a/18), (078a/9), (078b/10), (080a/5), (080a/7), (080b/4), (080b/5), (082a/4), (082a/9), (083a/10), (084b/1), (084b/11), (084b/19), (085b/16), (086b/6), (087b/10), (089b/13), (097b/14), (098a/6), (100b/16), (103a/17)

hiçbir “bir addan önce getirilerek o adın bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz”

h. (054a/12), (065a/14), (065b/17), (069b/19), (070a/2), (074a/7), (081a/10), (083a/15), (085b/10), (086a/3), (091b/1), (092a/10), (093a/10), (102a/17), (102a/6), (105a/1)

hıffet < Ar. *hıffet* “hafiflik, hoppalık”

h. (066a/17)

hikāyet < Ar. *hikāyet* “hikāye”

h. (063b/16), (079a/15), (085b/4), (088b/17), (091b/19), (094a/11), (096b/8)

h.+i (066a/12)

h.+leri (063a/15)

h.+lerüm (063a/3)

hīle < Ar. *hīle* “bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak amacıyla yapılan tertip, düzen”

h. (063b/12), (068b/5), (071b/10), (072b/9), (073a/17), (073a/3), (073a/5), (073a/8), (077b/1), (077b/2), (080a/7), (080a/9), (080a/17), (083a/4), (087a/3), (089b/19), (090b/8), (093b/7)

h.+dür (092b/7)

h.+si (054a/16), (057b/6)

h.+sinden (076a/11), (090b/6)

h.+sini (070a/10)

ehl-i hīle ‘hile ehli’ (92b/7)

hīlebāz < Ar. *hīle* + Far. *bāz* “hīle yapan, hīleci, hīlekâr”

h. (077a/2)

h.+dur (071b/9)

hilkāt < Ar. *hilkāt* “yaratma, yaratılma, yaratılış”

h.+de (061b/14)

hilm < Ar. *hilm* “huy yumuşaklığı, yumuşak huyluluk, öfke ve hiddet gerektiren durumlarda kendini yenerek sâkin ve serinkanlı olma”

h. (091b/11), (091b/14)

h.+dür (091b/16)

h.+ini (053b/17), (103b/9)

hımāyet < *himāyet* “koruma, esirgeme, sâhip çıkma”

h. +ünde (079a/4)

taht-ı hımāyet ‘hükümdarlığın koruması’ (79a/4)

himmet < Ar. *himmet* “çalışma, gayret, emek”

h. (079a/14)

hind “Hindistan”

h. (092a/1)

hişşe < Ar. *hişşe* “bölünen bir bütünden bir kimseye düşen kısım, pay”

h.+sine (055b/19)

hizmet < Ar. *hidmet* “birinin işini görme veya birine yarayan bir işi yapma”

h.+in (089a/18)

hōd < Far. *hōd* “kendi bizzat, -de, dahi”

h. (058a/11), (064a/2), (067b/4), (091a/11), (093a/6), (096b/18)

hōr < Far. *hōr* “değersiz, bayağı, hakir”

h. (065a/19), (066b/1), (069a/11), (069b/14), (069b/15), (069b/15), (099a/1)

hōrfenā “özel isim”

h. (095b/5)

hōrfenāh “özel isim”

h. (095a/14), (095b/8)

hōrla- < Far. *hōr* + T. *la-* “değer vermeyip küçük düşürmek, küçük görmek”

h.-r (066b/2)

hortūm < Ar. *hurṭūm* “bazı hayvanlarda boru gibi uzanmış olan ağız ve burun kısmı”

h.+ını (071b/4)

h.+la (071b/3)

hōş < Far. *hōş* “duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif”

h. (058b/14), (058b/7), (067a/19), (074a/1), (076b/18), (077b/14), (080b/7), (080b/8), (085a/16), (092a/14), (102a/9), (103b/6)

h.+uma (103b/5)

hōşca < Far. *hōş* + T. +*ça* “hoşa gidecek şekilde, güzelce”

h. (075b/1), (083b/14), (085a/14), (089a/12)

hōşlıġ < Far. *hōş* + T. +*lıġ* “hoş olma durumu” → **hōşluk**

h.+ıyla (068b/8)

hōşluk < Far. *hōş* + T. +*luk* “hoş olma durumu” → **hōşlıġ**

h.+ı (092b/17)

h.+la (096a/14)

hud’a < Ar. *hud’a* “hile, düzen, oyun, aldatma”

h. (071b/10), (072b/9), (077b/1), (080a/9)

h.+sından (090b/6)

hulķ < Ar. *hulķ* “doġuřtan olan huy, yaratılış, tabiat”

h. (104b/11)

h.+ı (092a/4), (101b/19)

h.+ıı (061b/10)

hulķ-ı hūsn ‘güzel ahlak’(104b/11)

hūsn-i hulķ ‘ahlak güzelliġi’ (061b/10)

humūd “özel isim”

h. (089a/8)

huřūmet < Ar. *huřūmet* “hasımlık, düşmanlık, adâvet”

h. (071b/18)

h.+i (101a/11)

huřūřā < Ar. *huřūřā* “bilhassa, hasseten, özellikle”

h. (069b/9), (076a/7), (078b/4), (081b/19), (082a/7), (091b/16), (097a/9)

huşû < Ar. *huşû* ‘‘alçak gönüllülük gösterme, tevâzu’’

h. (072a/13), (101b/18)

hūy < Far. *hūy* ‘‘doğuştan olan tabiat, yaratılış, mizaç’’

h.+ı (092a/4), (098b/8)

h.+um (100a/12)

hūyh < Far. *hūy* + T. +*h* ‘‘herhangi bir huyu olan’’

h. (091a/17)

huzû < Ar. *huzû* ‘‘alçak gönüllülük, tevâzu’’

h. (072a/13), (074a/4)

huzūr < Ar. *huzūr* ‘‘iç rahatlığı, hâlimden memnun olup gönlünde rahatlık duyma, kendini rahat ve memnun hissetme durumu’’

h. (054b/5), (054b/6), (063a/1), (065b/18), (069b/3), (073a/1), (085a/5), (091b/5)

h.+dadur (068a/1)

h.+ı (067b/14)

h.+um (097a/7), (100b/11)

hucūm < Ar. *hucūm* ‘‘üstüne yürüme, saldırma, saldırı, salvet’’

h. (056b/19), (064a/7), (082b/10)

hükemā < Ar. *hükemā* ‘‘hakîmler, filozoflar, ilim adamları’’

h. (058a/5), (069a/7)

hükkām < Ar. *hükkām* ‘‘hâkimler’’

h. (068b/9)

hük̄m < Ar. *hukm* ‘‘bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı’’

h. (072a/10), (072a/14)

h.+i (066a/5), (104a/8)

hülāşa < Ar. *hulāşa* ‘‘bir sözün veya yazının özünü belirten kısaltılmış şekli’’

h. (080a/8)

hürmet < Ar. *hurmet* “saygı”

h. (066a/18), (089b/7), (096a/14)

hüsn < Ar. *husn* “güzellik”

h. (061b/10), (104b/11)

h.+i (078a/16)

hulû-ı hüsn ‘güzel ahlak’(104b/11)

hüsn-i hulû ‘ahlak güzelliği’ (061b/10)

hüzn < Ar. *huzn* “üzüntü, gam, keder”

h.+i (104b/16)

I

ırağ “uzak” → **ırak**

1. (069b/19), (081a/19), (082a/14), (082a/15), (090a/11), (098a/10), (098a/9)

ırak “uzak” → **ırağ**

1. (054b/18), (082a/14), (085b/17)

1.+dan (067a/12), (072a/10), (081b/3), (082a/15)

1.+dur (080b/4)

1.+ı (078b/12), (097b/16)

ısr- “dişler arasına alıp sıkamak, dişlemek”

1.-dum (077b/19)

ışıt- “sıcak duruma getirmek”

1.-saṇ (082a/3)

ışlāḥ < Ar. *ışlāḥ* “iyi duruma koyma, düzeltme, iyileştirme”

1. (062a/8)

1.+a (062a/10)

ışmarla- “emânet etmek, tevdî etmek”

1.-dı (064b/2), (089a/12), (096a/13)

1.-duḡ (090a/13)

ıssı “sıcak”

1. (062a/2)

ıssın- “sıcak duruma gelmek”

1.-ur (082a/3)

‘ıyāl < Ar. *‘ıyāl* “eş, zevce”

‘1.+i (065a/16)

‘1.+üğden (064a/2)

ıztırāb < Ar. *ıztırāb* “maddî veya mânevî acı, azap, eziyet, zahmet, sıkıntı”

1. (060a/10), (064a/9)

1.+a (084b/5)

1.+dan (085a/4)

1.+ı (104b/16)

1.+ımız (072b/19)

1.+ında (103a/16)

1.+ımı (092a/18)

girdāb-ı ıztırāb ‘ıztırabın girdabı’ (084b/5)

î

i- “olmak, cevher fiili, ek fiil”

i.-di (053b/14), (054b/13), (054b/13), (054b/15), (054b/15), (055b/16), (055b/17), (055b/19), (056a/1), (056a/11), (056a/11), (056a/16), (056a/19), (056b/14), (056b/14), (056b/15), (056b/2), (056b/3), (056b/3), (056b/3), (056b/4), (056b/4), (056b/5), (057b/12), (057b/13), (057b/7), (058a/19), (058b/5), (059b/13), (059b/14), (059b/14), (059b/14), (059b/15), (059b/16), (060a/17), (060a/6), (060a/6), (060a/6), (060b/12), (062a/16), (062a/17), (063a/17), (063a/18), (063a/19), (063a/19), (063b/1), (063b/16), (063b/18), (063b/7), (064b/13), (066a/3), (067a/15), (067a/16), (068a/5), (068a/5), (068b/15), (068b/15), (068b/16), (068b/16), (068b/17), (068b/18), (068b/18), (069a/4), (069a/5), (069a/6), (069a/6),

(071a/7), (071b/13), (071b/13), (071b/14), (071b/14), (072b/13), (073b/16), (075a/13), (075a/13), (075a/13), (075a/14), (075a/9), (076a/19), (076a/19), (076a/3), (077b/1), (077b/1), (077b/10), (077b/11), (077b/18), (077b/8), (077b/9), (077b/9), (078a/14), (079/9), (079a/10), (079a/10), (079a/11), (079b/10), (079b/10), (079b/11), (079b/11), (079b/12), (079b/13), (079b/13), (080a/14), (082a/5), (082a/6), (082b/8), (082b/8), (082b/8), (082b/9), (083b/4), (085b/4), (085b/5), (085b/6), (085b/6), (086b/19), (086b/3), (086b/5), (087a/1), (087a/17), (087a/18), (087a/18), (087a/3), (087b/14), (087b/15), (087b/16), (087b/18), (087b/19), (088b/7), (088b/9), (089a/10), (089a/12), (089a/14), (089a/15), (089a/15), (089a/16), (089a/17), (089a/19), (089a/8), (089a/8), (089a/8), (089a/9), (089a/9), (089a/9), (090a/15), (091a/3), (092a/2), (092a/2), (092a/4), (092a/5), (092a/6), (092a/6), (092a/7), (093a/14), (093a/18), (094a/17), (094a/9), (095b/12), (095b/15), (095b/3), (095b/4), (095b/4), (095b/4), (095b/5), (095b/5), (097a/12), (097a/14), (097a/14), (098a/16)

i.-dik (096b/18)

i.-dim (063b/1), (063b/2), (063b/3), (086b/6), (098a/5)

i.-diñ (073a/2), (100a/13)

i.-dügün (053b/18), (057a/16), (088a/2)

i.-dügine (072a/3)

i.-dügini (096a/19)

i.-dük (078b/17)

i.-düm (053b/13), (053b/16), (064b/11), (064b/12), (064b/12), (064b/13), (093a/17)

i.-dünj (057a/5), (067b/4), (067b/7)

i.-ken (054b/15), (057b/8), (059a/19), (059b/6), (065b/3), (066b/13), (067a/3), (067b/5), (070b/8), (072b/7), (073a/18), (081b/15), (083b/5), (094b/14), (096b/15), (099b/7), (103a/15), (105a/6)

i.-miş (055a/6), (056b/17), (064b/14), (065a/7), (065a/8), (065a/9), (068a/1), (068b/5), (070b/8), (073a/18), (074a/18), (074a/18), (074a/19), (074a/19), (074a/19), (074b/1), (074b/13), (074b/2), (074b/3), (074b/3), (077b/18), (085b/10), (087a/6), (087a/8), (090b/12), (090b/15), (096b/10), (096b/15), (096b/16), (104a/5)

i.-mişsin (098a/9)

i.-se (055a/14), (055b/5), (056a/1), (057a/2), (058a/12), (058b/16), (062a/12), (062a/13), (062b/6), (063b/4), (064b/19), (064b/8), (066a/19), (066b/2), (066b/3), (067a/12), (067b/9), (068a/15), (069b/15), (069b/18), (069b/19), (069b/2), (070a/1), (070a/14), (070b/3), (071b/18), (072a/2), (078a/17), (078a/18), (078a/19), (078a/19), (078a/2), (078b/1), (081a/12), (085b/10), (086a/12), (086a/14), (086b/10), (090b/19), (092a/14), (093b/1), (097a/4), (098a/16)

i.-señ (057a/6), (059a/19), (059a/9)

iblūk “pamuk, keten, yün, ipek, naylon vb. dokuma meddelerinin uzun, ince liflerinden her biri”

i.+ini (099b/19)

ibrām < Ar. *ibrām* “bıktırıncaya kadar üstüne düşme, can sıkacak şekilde ısrar etme, zorlama”

i. (061a/5), (093b/11)

i.+lar (059b/2)

icāzet < Ar. *icāzet* “izin, müsâade, ruhsat”

i. (057a/18), (095a/1)

ictināb < Ar. *ictināb* “kaçınma, sakınma, çekinme”

i. (103a/8)

i.+ında (104a/12)

iç “bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil”

i.+i (101b/6)

i.+inde (054b/13), (055a/6), (062a/3), (063b/2), (069a/4), (071b/3), (076a/15), (076b/3), (077a/15), (078b/10), (080a/11), (098b/9), (100b/7)

i.+indeki (095b/14)

i.+inden (055a/6)

i.+ine (060a/4), (063a/7), (082b/13), (092b/11)

i.+lerinde (068b/15), (068b/17), (077a/18), (102a/9)

i.+lerinden (073a/9), (073b/12), (083b/13), (089a/3)

iç- “bir sıvıyı ağza alıp yutmak”

i. (067a/10)

i.-di (055a/10), (067a/5)

i.-diñ (071a/16)

i.-düginden (077b/3)

i.-erler (058b/10), (075b/6), (083a/2)

i.-mekden (081a/6)

i.-mezin (062a/13)

içecek “içilen her şey, meşrubat”

i. (059b/3)

içerü “içte kalan yer, iç kısım, iç taraf”

i.(057a/18), (074b/2), (088b/12), (093a/12)

i.+de (077a/12)

içün “sebeup bildirir; sebebiyle, -den ötürü, -den dolayı”

i. (057a/13), (059a/12), (059b/2), (059b/6), (060a/2), (062b/4), (062b/5), (062b/5), (065a/16), (065a/16), (065b/15), (068a/5), (068a/5), (071a/12), (073a/7), (073b/8), (076a/12), (079b/15), (081b/3), (082a/1), (084b/3), (086b/1), (087b/10), (088a/18), (091a/19), (097b/9), (098b/5), (100a/15), (100a/16), (100a/18), (101a/11), (101a/15), (102a/18), (104b/17)

i.+dür (069b/6), (084a/10)

içür- “içmesine yol açmak, içmesini sağlamak”

i.-di (055a/9)

i.-diler (055a/11)

i.-em (063b/19)

idrāk < Ar. *idrāk* “anlama yeteneği, akıl erdirme, anlayış”

i.+üne (053b/10)

ifşā < Ar. *ifşā* “gizli bir şeyi açığa çıkarma, yayma”

i. (077b/2)

ifsād < Ar. *ifsād* “bozma, fesāda uğratma, fitne çıkarma”

i. (054b/5)

i.+dan (054b/6)

iftirā < Ar. *iftirā* ‘‘bir kimseye kasıtlı ve asılsız suç yükleme, kara çalma, bühtan’’

i. (056a/12), (057b/15), (058/10), (058a/7), (059a/8), (103a/12)

iḥāṭa < *iḥāṭa* ‘‘bir şeyin etrâfını çevirme, çevreleme, kuşatma, sarma’’

i. (079a/17), (089a/3)

iḥmāl < Ar. *iḥmāl* ‘‘üstüne düşeni zamânında yapmama, gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeyip kendi hâline bırakma’’ → **iḥmāl**

i.+dür (061b/16)

iḥmāl < Ar. *iḥmāl* ‘‘üstüne düşeni zamânında yapmama, gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeyip kendi hâline bırakma’’ → **iḥmāl**

i. (080b/19)

iḥsân < Ar. *iḥsân* ‘‘lütuf, kerem, cömertlik, iyilik’’

i. (066b/18), (074b/8), (081b/5), (081b/10), (085b/16), (085b/16), (089b/10)

i.+a (074b/6)

i.+ı (064b/19), (083b/12), (081a/12)

i.+ıdur (078b/16)

i.+ına (065a/4)

i. +ındandur (057a/3)

i.+lar (057b/19), (080b/13), (083b/7), (097b/12)

i.+laruḡ (083b/6)

i.+uḡ (081b/9)

kemāl-i iḥsân ‘yardımın yetkinliği’ (057a/3)

iḥtilād < Ar. *iḥtilāt* ‘‘karşılaşıp görüşme, görüşüp temas etme’’ → **iḥtilāṭ**

i. (101b/16)

iḥtilāf < Ar. *iḥtilāf* ‘‘anlaşmazlık, uyuşmazlık’’

i. (074b/11)

i.+daki (074b/12)

iḥtilāṭ < Ar. iḥtilāt “karşılaşıp görüşme, görüşüp temas etme” → **iḥtilād**

i. (062b/2), (101b/15), (102a/1), (102a/2)

iḥtimāl < Ar. iḥtimāl “mümkün olma, imkân dahilinde bulunma, olasılık” → **iḥtimāl**

i.+in (070a/1)

iḥtimāl < Ar. iḥtimāl “mümkün olma, imkân dahilinde bulunma, olasılık” → **iḥtimāl**

i.+dür (080a/10), (084b/7), (096a/4)

i.+i (069b/4), (080a/16)

i.+in (069b/19), (070a/2)

iḥtimām < Ar. iḥtimām “bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme, üzerinde dikkatle çalışma, özen, özenme”

i. (057a/10), (057a/4), (093a/11)

iḥtirāz < Ar. iḥtirāz “çekinme, kaçınma, sakınma”

i. (082a/13)

iḥtiyāc < Ar. iḥtiyāc “gerekli olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma”

i. (101a/8), (104a/10)

i.+ı (089b/8)

iḥtiyār < Ar. iḥtiyār “seçme, intihap etme, tercih etme”

i. (069a/11), (069b/8), (081a/8), (081a/9)

i.+umla (055b/12)

iḥzār < Ar. iḥzār “hazır etme, hazır bulundurma, hazırlama”

i. (054a/13)

‘iḳāb < Ar. ‘iḳāb “azap, ezā, eziyet”

‘i. (058a/1), (097b/7), (098a/11)

iḳdām < Ar. iḳdām “bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme”

i. (057a/4), (088a/14), (091b/12), (093a/11), (093b/11), (099a/3)

iki “iki sayısı”

i. (058b/1)

iklīm < Ar. *iklīm* “ülke, diyar”

i. (074a/1), (074a/1)

ikrār < Ar. *ikrār* “gizlemeyip açıklama, itiraf etme”

i. (054a/2), (058a/4), (059a/17)

iktizā < Ar. *iktizā* “gerekme, gerektirme”

i. (079b/5), (081b/16)

‘ilāc < Ar. *‘ilāc* “bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde,em, deva”

‘i. (083a/12), (083a/15), (083a/6), (084b/14), (084b/19), (085b/10), (086b/13)

‘i.+1 (066a/16), (083a/13), (083a/15)

ilāhī < Ar. *ilāhī* “Allah’la ilgili, Allah’a âit, Allah’tan gelen”

i. (060b/19)

i.+den (60b/17)

takdīr-i ilāhī ‘Allah’ın takdiri’ (60b/17), (060b/19)

i‘lām < Ar. *i‘lām* “bildirme, anlatma”

i. (057a/14), (069b/10), (075a/15), (092a/18), (093b/3), (094a/1)

ile “kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz”

i. (053b/8), (054b/2), (055a/13), (055b/10), (056a/3), (056a/6), (056b/4), (056b/5), (057a/16), (057a/5), (057b/11), (057b/6), (058a/12), (058b/2), (058b/5), (059b/12), (059b/6), (060a/16), (060a/17), (061a/15), (061a/9), (061b/16), (061b/18), (061b/18), (062a/10), (062a/12), (062a/3), (062b/1), (062b/15), (063a/1), (063a/11), (063a/18), (063b/17), (064a/9), (065a/7), (065a/8), (065b/12), (065b/15), (065b/9), (066a/10), (066b/16), (067b/14), (067b/3), (068b/5), (069a/10), (069a/4), (069a/5), (069b/13), (069b/3), (070a/4), (070a/7), (070a/7), (070a/8), (070b/4), (071b/11), (071b/2), (072a/13), (072a/7), (072b/10), (072b/15), (073a/10), (073a/17), (073a/3), (073a/4), (073a/5), (073a/8), (073b/8), (074a/15),

(074a/18), (074a/4), (074b/12), (075b/9), (076a/12), (076a/2), (076a/4), (076a/6), (077b/2), (078a/10), (078b/12), (078b/13), (078b/7), (079a/18), (079a/18), (079b/1), (079b/1), (079b/6), (079b/8), (080a/7), (080b/14), (080b/3), (080b/9), (081a/11), (081a/8), (081a/9), (081b/2), (082a/3), (083a/2), (083a/2), (084a/13), (084a/2), (084b/1), (084b/2), (085a/14), (085b/7), (086a/12), (086a/15), (086a/3), (086b/11), (087a/16), (087a/9), (088a/15), (088a/7), (088a/8), (088a/8), (088b/11), (088b/5), (089a/11), (089a/14), (089a/7), (090b/8), (090b/8), (090b/9), (091b/10), (091b/11), (091b/12), (091b/12), (091b/12), (091b/13), (091b/15), (091b/15), (092a/1), (092a/1), (092a/2), (092b/17), (092b/3), (093a/11), (093a/14), (093a/18), (093a/19), (094b/13), (095a/14), (095a/15), (095a/5), (095b/5), (095b/5), (095b/6), (096a/7), (096b/10), (097a/2), (098b/15), (098b/15), (099a/10), (099b/5), (100a/14), (100a/14), (100a/17), (100a/19), (100a/7), (100b/13), (100b/4), (101a/10), (101a/7), (101b/3), (101b/6), (102a/3), (102a/3), (102a/4), (102a/4), (102b/16), (102b/16), (102b/16), (102b/17), (102b/8), (102b/8), (103a/13), (103a/19), (103a/19), (103b/15), (104a/4), (104a/7), (104b/13)

ileri “ileri doğru”

i. (080a/1), (086a/9), (105a/3)

illā < Ar. *illā* “ ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka, ille”

i. (054a/16), (054a/18), (063b/13), (067b/12), (068a/1), (074a/1), (074a/4), (076a/6), (077a/19), (077b/5), (078a/10), (080a/3), (081a/15), (082a/9), (083a/15), (085a/1), (085b/11), (090b/8)

‘ilm < Ar. *‘ilm* “bilme, biliş; bilim; okumakla elde edilen nazari bilgi”

‘i. (054b/12), (054b/14), (054b/17), (055a/15), (055b/1), (088a/13), (103a/1), (104b/11)

‘i.+e (104b/12)

‘i.+i (065a/19), (103b/14), (104a/8), (104b/5)

‘i.+ini (053b/17), (103b/9)

‘i.+ünj (066a/17)

ehl-i ‘ilm ‘ilim ehli, âlimler’ (054b/17)

‘ilm-i kıyâfet ‘insanın yüzünden ve dış görünüşünden ahlâk ve karakterini anlama mârifeti’ (055b/1)

‘ilm-i tıbb ‘tıp ilmi’ (054b/12), (054b/14)

iltifāt < Ar. *iltifāt* “bir kimseye gönlünü alacak şekilde davranma, güler yüz gösterme, hatırını sorma, ilgilenme, teveccüh”

i. (077a/3)

i‘māl < Ar. *i‘māl* “yapma, işleyip yapma”

i.+i (084b/9)

imān < Ar. *imān* “Allah’a inanma, dînî inanç”

i.+ında (105a/7)

‘inād < Ar. *‘inād* “dediğinden vazgeçmeme, ayak direme, direnme”

‘i.+da (101b/3)

inan- “inanmak işi, güven, emniyet, îtimat”

i. (080b/3)

i.-acağ (103a/11)

i.-alar (075a/11)

i.-amazın (082a/10)

i.-an (081b/17)

i.-dı (075b/16)

i.-duklarından (077b/5)

i.-ma (093b/16)

i.-madı (097a/1)

i.-mağ (090a/19)

i.-mamağ (068b/11)

i.-mağ (076a/5)

i.-maya (080b/4), (080b/5)

i.-maz (081a/12), (090b/1), (090b/2), (090b/5), (102a/6)

i.-mazsağ (071a/19)

i.-mazsın (090a/17)

i.-up (102a/5)

i.-ur (080a/10), (081a/10), (081a/11)

i.-uruz (071a/9)

inci “istiridye cinsinden deniz hayvanlarının içinden çıkarılan ve süs eşyası olarak kullanılan küçük, yuvarlak, sert, sedefli tâne”

i.+ler (094a/19)

incin- “gönlü kırılmak, gücüne gidip üzülmek”

i.-me (057b/4), (066b/3)

i.-mek (084a/8)

i.-mişdür (084b/6)

i.-üp (089b/2)

incir < Far. *encir* “incir ağacını etli ve tatlı, içinde küçük çekirdekler bulunan meyvesi”

i. (068b/14), (082b/13), (082b/15)

i.+den (082b/13)

i.+i (082b/14)

i.+inün (082b/12)

i.+ün (082b/14)

incit- “gönlünü kırmak, gücendirip üzülmesine sebep olmak”

i.-memekdür (091a/16)

i.-mesün (064b/2)

i.-meyüp (080b/1)

i.-mez (059b/10), (072a/7)

i.-mezin (090a/1)

i.-mişlerdür (063b/11)

i.-se (091a/7)

inek “dişi sığır”

i. (074b/14), (088a/7)

i.+i (074b/14), (074b/15), (074b/19), (075a/1), (075a/3), (075a/3)

i.+inji (075a/6)

i.+lerün (088a/7)

inķiyād < Ar. *inķiyād* “boyun eğme, baş eğme, itâat etme”

i. (074a/4)

inķle- “acı ve üzüntü ifâde eden kesik kesik sesler çıkarmak”

i.-yüp (073b/6)

inşāf < Ar. *inşāf* “hakka ve adâlete uygun davranış, nefse değil vicdâna uyarak adâletle hareket etme, merhametli davranma”

i.+ı (057b/12)

insān < Ar. *insān* “âdemoğlu”

i. (086a/5)

i.+a (081b/8)

inşā'allāh < Ar. *in-şāa'llāh* “Allah nasip ederse, Allah'ın izniyle”

i. (065a/13)

inşā'allāh-u te'ālā ‘yüce Allah'ın izniyle’ (065a/13)

ip “dokuma malzemesinden yapılan ve bağlamak için kullanılan, çeşitli kalınlıkta bükülmüş sicim”

i. (067b/17), (073a/7)

i.+i (068b/4)

i.+ini (067b/15), (073a/15)

īrānduht “özel isim”

ī. (092a/1), (092b/6), (093b/10), (093b/4), (095a/14), (095a/16), (095b/12), (095b/4), (095b/5), (095b/6), (095b/6), (096a/17), (098a/16), (100b/11), (104b/16)

ī.+a (093a/15), (093a/16), (095b/10), (095b/3), (100b/16)

ī.+dan (094a/5)

ī.+1 (095b/18), (096a/13), (096a/8), (096b/3), (097b/1), (097b/13), (097b/19), (097b/3), (097b/8), (098b/5), (099b/4), (100a/13), (100a/6), (102a/1), (102a/9), (102b/13), (102b/17), (102b/5), (103b/5)

ī.+ıı (099a/6)

ī.+uı (095a/16), (096a/12), (096a/18), (098a/5), (102a/16), (103a/8)

irtikāb < Ar. *irtikāb* “kötü bir işi, bir kötülüğü yapma”

i. (065a/16), (065b/16), (083a/19), (104a/1)

cezā-i irtikāb ‘kötülüğün cezası’ (083a/19)

ışbāt < Ar. *ışbāt* “tanık ve delil göstererek bir şeyin doğruluğunu şüpheyi yer bırakmayacak, reddedilmeyecek şekilde ortaya koyma”

i. (072a/2)

ishāl < Ar. *ishāl* “tabiî olandan daha çok, daha sık ve daha sulu dışkı çıkarma, amel, sürgün”

i.+e (054b/15)

iste- “istek duymak, arzulamak”

i. (084b/15)

i.-di (058a/19)

i.-diler (057a/18)

i.-düğünde (101a/7)

i.-düğüm (084b/12)

i.-dügün (080a/12)

i.-dükde (079a/18)

i.-medi (090a/1)

i.-medügi (058a/9), (102b/4)

i.-mege (061b/10)

i.-mek (072a/19), (078b/3)

i.-mekdür (078b/3)

i.-mesende (104a/14)

i.-meye (104a/18)

i.-mez (057b/18), (081b/4)

i.-mezse (096a/11)

i.-mezsın (063a/2)

i.-mezsın (061a/6)

i.-miş (082b/6)

i.-r (055b/18), (074b/15), (075a/5), (075a/6), (076b/17), (080a/18), (081a/9),
(085a/5), (088b/5), (097a/16), (102b/12)

i.-rin (062b/19), (074b/19), (076b/7), (079a/3), (083b/17)

i.-rl̄er (070b/8), (093b/4)

i.-rl̄erse (058a/12)

i.-rse (095a/16), (096b/8), (102b/6)

i.-rsek (064a/19)

i.-rsen (082a/9)

i.-rseñ (057b/16), (083a/4), (085a/15)

i.-rsin (076b/6), (076b/7), (090b/18), (097a/19)

i.-rüz (075b/12)

i.-ye (059b/6), (061b/5), (061b/6), (087a/8), (098a/8), (098b/18), (099a/11),
(099a/8), (099a/9), (103a/9), (104b/3), (104b/6)

i.-yeler (054a/11)

i.-yem (097a/7)

i.-yen (084b/16), (084b/18), (084b/19)

i.-yesiz (073b/19)

i.-yüp (104a/19)

isten- “arzu edilmek, arzulanmak”

i.-meyen (103b/6)

isteyici “isteme işini yapan”

i.+si (067a/7)

istidlāl < Ar. *istidlāl* “bir delîle dayanarak bir husus hakkında hükme varma, bir sonuç çıkarma, dolayısıyla anlama”

i. (055a/16), (084b/9), (099b/4), (099b/6)

istimā ‘ < Ar. *istimā* ‘ “kulak verme, dinleme”

i. (054a/19)

istirāhat < Ar. *istirāhat* “dinlenme”

i. (066a/17)

iş “bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel”

i. (054a/1), (054b/4), (064b/10), (070a/8), (078b/15), (095b/17), (096a/8), (099b/4), (099b/6), (099b/9)

i.+dür (093b/16), (093b/9)

i.+e (072b/16), (074a/9), (087a/4), (097a/6)

i.+i (054a/16), (058/10), (067b/2), (070a/6), (070a/7), (070b/12), (072b/13), (073b/15), (077b/6), (078b/4), (087a/11), (087a/6), (087a/7), (093b/4), (100a/11), (100a/14), (100a/18), (100a/9), (102b/5), (104a/3)

i.+idür (059a/2)

i.+im (103b/13)

i.+imi (073b/2)

i.+inde (087a/12), (087a/14)

i.+inden (099b/18)

i.+ler (104a/1)

i.+leri (064b/14), (074a/5), (089b/10), (093a/8)

i.+lerin (102b/19)

i.+leriñ (102b/18)

i.+lerinde (091b/19)

i.+lerün (078b/6), (091b/14)

i.+ün den (098a/15)

işâret < Ar. *işâret* “bir şeyi, anlatılmak istenen bir mânâyı el, parmak, kaş, göz, baş ile gösterme; bir şey üzerine dikkati çekme, belli bir husûsu belirtme, gösterme”

i. (075a/9), (077a/19), (079a/8), (095a/18), (095a/18), (095a/19)

i.+den (095b/1)

işâri < Ar. *işâri* “işâretle ilgili”

i. (078b/14), (079/9)

işle- “yapmak, yerine getirmek”

i.-dügi (066b/12), (100a/18)

i.-dükde (087a/11)

i.-dükleri (100a/14)

i.-mege (100a/11)

i.-mek (087a/7)

i.-meye (100a/12), (102b/5)

i.-r (060a/4), (078b/5), (101a/3)

i.-ye (087a/13), (087a/15), (100a/9), (101a/3)

i.-yen (070a/8)

i.-yince (073b/2)

‘işret < Ar. *‘işret* “içki içme, içki”

‘i. (085a/14)

işte “bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz; bak, aha, ahacık”

i. (060b/2), (068a/3), (072b/17), (077a/1), (080a/17), (081a/17), (099b/14)

iştihā < Ar. *iştihā* “arzu, istek”

i.+sı (053b/18)

iştihāk < Ar. *iştihāk* “büyük arzu duyma, özleme, özleyiş”

i.+um (083b/5)

iṭāʿat < Ar. *iṭāʿat* “emre uyma, söz dinleme”

i. (091b/2)

ʿitāb < Ar. *ʿitāb* “azarlama, paylama”

ʿi. (061a/7), (103a/7)

iʿtibār < Ar. *iʿtibār* “saygı gösterme, saygı görme, değer verme, kandine değer verilme”

i. (062a/1), (075b/13)

i.+larıṅ (073a/12)

iʿtikād < Ar. *iʿtikād* “inanma, kalben tasdik ederek inanma, inanç”

i. (054a/15)

iʿtimād < Ar. *iʿtimād* “güvenme, emniyet etme, güven, emniyet”

i. (062a/1), (068b/10), (069b/18), (080a/10), (080b/3), (080b/6), (084b/1), (093b/1), (093b/15), (101b/10), (101b/11), (102a/5)

iʿtirāf < Ar. *iʿtirāf* “başkaları tarafından bilinmesi sakıncalı görülen bir gerçeği saklamaktan vazgeçip açıklama, söyleme, bildirme”

i. (054a/2), (058a/4)

ittifāk < Ar. *ittifāk* “fikir birliğine varma, uyuşma, anlaşmaya varma”

i. (079b/13), (087a/19), (087b/17)

izāle < Ar. *izāle* “giderme, yok etme, ortadan kaldırma”

i. (081a/6)

i.+ye (079b/3)

iẓhār < Ar. *iẓhār* “açığa vurma, meydana çıkarma, gösterme, âşikar etme”

i. (056a/10), (056a/14), (068b/11), (070b/3), (081b/19), (096b/1), (100a/16)

ʿizzet < Ar. *ʿizzet* “hürmet, saygı, ikram; kıymet, îtibar, büyüklük”

ʿi. (078a/7), (096a/14)

ʿi.+i (053b/11)

K

ḳabāḥat < Ar. *ḳabāḥat* “suç, kusur”

ḳ. (056a/14), (095b/11), (100b/16)

ḳ.+i (086b/8), (090a/16)

ḳ.+ı (059a/19)

ḳ.+ler (059b/1)

ḳ.+lerinden (071b/8)

ḳ.+lerüñi (056a/9)

ḳ.+ün (090a/3)

ḳ.+ünj (056a/10)

ḳablubağa “kaplımbağalardan, çok sert ve kemiksi bir kabuk içinde yaşayan, ağır ağır yürüyen, dört ayaklı, sürüngen hayvan”

ḳ. (062b/19), (063a/12), (063a/16), (063a/5), (063a/6), (063a/9), (066a/12), (066b/13), (067a/10), (067a/13), (067a/16), (067a/18), (067a/3), (067a/4), (067a/9), (067a/9), (067b/10), (067b/15), (067b/2), (067b/6), (068b/7), (082b/14), (082b/15), (082b/17), (082b/5), (083a/11), (83a/15), (083a/16), (083a/7), (083b/5), (084a/15), (084a/4), (084b/11), (084b/19), (085a/10), (085a/15), (085a/19), (085a/8), (85b/4), (087a/4), (087a/9)

ḳ.+dan (067b/17), (068a/4)

ḳ.+nuñ (066b/16), (067b/19), (068a/4), (068b/3), (068b/6), (083a/5), (084b/4), (084b/5)

ḳ.+ya (063a/15), (067a/8), (067b/1), (082b/19), (084a/15), (084b/10), (085a/7)

ḳ.+yı (063a/8), (067b/18), (067b/6), (068a/16), (068a/19)

ḳābil < Ar. *ḳābil* “olabilir, mümkün”

ḳ. (093b/7)

ḳ.+dür (092a/19)

ḳabuḳ “bir şeyin üstünü kaplayan, kendiliğinden meydana gelmiş az veya çok sert tabaka”

ḳ.+undan (064b/1)

ķabŭl < Ar. *ķabŭl* “bir Şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, rāzı olma, muvāfakat etme”

ķ. (062a/14), (066a/11), (074a/1), (088a/14), (099b/2), (101a/13), (104b/13)

ķaç- “(birinden ya da bir Şeyden) kurtulmak iin sŭratle uzaklaşmak”

ķ.-a (099a/16)

ķ.-abilŭrsin (067b/10)

ķ.-alum (069a/16)

ķ.-ar (067b/16), (067b/8), (068a/17), (068a/18), (070a/3), (075a/7), (081a/9)

ķ.-arın (090b/19)

ķ.-dı (067a/4)

ķ.-dım (078a/1)

ķ.-dum (071b/18)

ķ.-maķ (069a/10), (069a/8), (091a/10)

ķ.-maķdur (091a/17)

ķ.-masanda (104a/14)

ķ.-maya (103b/3)

ķ.-mazam (080b/12)

ķ.-up (074a/1)

ķaçan “ne vakit, ne zaman ki”

ķ. (054b/3), (065a/9), (065b/3), (068a/17), (069b/3), (077a/16), (080b/14), (082a/12), (085a/12), (089b/9), (091a/18), (093b/18), (096b/12), (096b/16), (099a/15), (099b/17), (099b/19), (100a/2), (103b/1)

ķadar < Ar. *ķadr* - *ķadar* “bir Şeyin, kıyaslandığı diğer bir Şey lŭsŭnde, derecesinde veya bŭyŭklŭęŭnde olduğunu anlatır”

ķ. (053b/11), (053b/9), (055b/10), (055b/11), (056a/12), (056a/14), (059a/19), (062a/15), (062a/2), (063b/3), (064a/1), (064a/12), (064a/13), (066a/10), (066a/19), (066a/19), (066b/13), (066b/2), (066b/4), (066b/4), (066b/5), (068a/19), (068b/5), (069a/2), (069a/3), (069a/3), (069b/14), (074a/8), (077a/9), (078b/13), (078b/9), (080b/13), (082a/11), (082a/13),

(083b/4), (083b/5), (083b/9), (084a/7), (084b/13), (086a/13), (086b/1), (089b/12), (090a/19), (090a/9), (090b/12), (091b/17), (102b/6), (103b/10), (104b/18), (104b/19)

ḳader < Ar. *ḳader* Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilmiş hükümlerin bütünü, alın yazısı”

ḳ.+sin (090b/14)

ḳādī < Ar. *ḳādī* “hukuki ve dinî uyuşmazlıkları ve davaları karara bağlamak üzere devletçe tayin edilen görevli, hâkim”

ḳ. (054a/12), (054a/19), (054b/11), (054b/7), (057a/17), (057b/18), (058a/5), (072a/4), (072a/5), (099b/8), (101a/12)

ḳ.+dur (102b/13), (104a/19)

ḳ.+nuḡ (056b/11), (057b/9)

ḳ.+ya (054a/9), (072a/14), (072a/8)

ḳadīm < Ar. *ḳadīm* “geçmişî uzun zamâne dayanan, eski”

ḳ.+den (081a/5)

ḳādir < Ar. *ḳādir* “kudret ve kuvvet sâhibi, yapabilme gücüne mâlik olan kimse, muktedir”

ḳ. (056a/13), (057a/6), (059a/17), (060b/19), (061a/2), (061b/4), (061b/4), (063b/4), (064b/16), (065a/14), (065a/3), (066b/15), (069a/17), (069a/8), (069b/13), (074a/10), (074a/10), (076a/16), (076a/6), (076b/14), (077b/10), (077b/9), (078a/3), (078a/9), (078b/15), (080b/13), (081a/2), (082a/13), (082b/8), (083a/17), (083b/7), (083b/9), (086a/13), (086a/15), (086a/17), (086b/1), (090a/12), (091a/6), (093b/18), (097a/7), (098b/11), (099b/3), (100b/1), (100b/18), (102a/16)

ḳ.+dür (090b/11)

ḳ.+em (077b/14)

ḳ.+üz (092a/17)

ḳafes < Far. *ḳafes* “kaçmalarını önlemek için hayvanların içine kapatıldığı, aralıklı olarak yapılmış mahfaza”

ḳ.+e (100b/10)

ḳaftān < Far. *ḳaftān* “çoğu ipekten yapılan, bir tür uzun, süslü üst giysi”

ķ. (094b/7), (094b/9)

ķ.+ın (073a/11)

ķ.+ını (095a/12)

ķ.+lar (088a/10), (095b/12)

k.+ları (095a/14), (095a/15), (095b/11), (095b/8)

kāğıd < Far. *kāğıd* “hamur duruma getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak”

k.+ı (057a/19), (057b/1)

k.+uñ (057b/1)

ķahr < Ar. *ķahr* “insanın içine işleyen derinüzüntü, sıkıntı, keder”

ķ. (100b/1)

ķak- “itmek, vurmak”

ķ.-duğı (094b/13)

ķakla- “vurmak”

ķ.-ya (097a/2), (097a/2)

ķal- “durmak; vakit geçirmek, eğlenmek; olmak, herhangi bir durumda bulunmak”

ķ.-a (099b/18)

ķ.-acaķ (072b/5)

ķ.-alar (061a/11)

ķ.-an (065a/10), (077a/10), (077a/12)

ķ.-andur (091b/2)

ķ.-anı (063a/19)

ķ.-anın (086b/16)

ķ.-dı (056b/10), (071b/19), (087a/19)

ķ.-dın (076a/2)

ķ.-madı (090a/7), (099a/17), (101b/5)

ķ.-maķdan (066a/6)

ķ.-mamış (087a/18)

ķ.-mamışdur (100b/11)

ķ.-maya (070a/4)

ķ.-maz (075a/3)

ķ.-mışdur (083a/3)

ķ.-sun (088a/12)

ķ.-up (087b/2)

ķ.-ur (064a/10), (065a/11), (095b/4), (095b/4)

ķ.-ursa (063b/2)

ķalb < Ar. *ķalb* “kan dolařımını saęlayan organ, yűrek”

ķ. (064b/15)

ķ.+ini (098a/14)

ķuvvat-ı ķalb ‘ķalp kuvveti’(64b/15)

ķaldır- “bulunduğu yerden yukarıya doğru hareket ettirmek” → **ķaldır-**

ķ.-avuz (060a/14)

ķ.-dugı (088a/15)

ķaldur- “bulunduğu yerden yukarıya doğru hareket ettirmek” → **ķaldır-**

ķ.-dı (067a/6), (089b/2)

ķāle “űzel isim”

k. (095a/11)

ķalk- “gitmek űzere yerinden ayrılmak; oturma durumundan dik duruma gelmek, doęrulmak”

ķ.-alum (060a/13)

ķ.-ar (067b/16), (083a/8), (088b/5)

ķ.-dı (053b/8), (054a/14), (056b/13), (057b/7), (060a/10), (067a/17), (093a/12), (093b/5)

ķ.-dum (065a/1)

kālnām “kāl isimli kişi”

ķ. (095a/7)

ķamer < Ar. *ķamer* “ay, mah”

ķ. (071a/12)

ķameriyye “özel isim”

ķ. (071a/1), (071a/19)

kāmīl < Ar. *kāmīl* “yetkin, erişkin, eksiksiz, ağırbaşlı, mükemmel, olgun”

ķ. (080a/5), (092a/5), (104b/7)

ķan “plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı”

ķ. (054b/16), (072a/7)

ķ.+a (088b/10), (094b/6)

ķ.+ı (092b/13), (103b/8)

ķ.+la (096a/16)

ķ.+lar (065b/12)

ķ.+larını (092b/11)

ķanā‘at < Ar. *ķanā‘at* “elindekilerden hoşnut olup fazlasını istememe, kısmetine, kendisine verilene râzı olma”

ķ. (072a/7), (100a/17)

ķ.+den (065b/17)

ķanat “kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ”

ķ.+larıyla (077a/12)

ķanda “nerede”

ķ. (083a/17)

ķ.+dur (085a/9)

ķandun ? “nereden”

ķ. (054a/7)

ķāni < *ķāni* ‘‘kanaan eden, elindekini yeterli bulupfazlasını istemeyen, kendisine verilene rāzı olan’’

ķ. (085a/5)

ķankı ‘‘hangi’’

ķ. (100a/6)

ķ.+mızı (075b/10)

ķ.+sın (095a/16), (095a/17)

ķ.+sınıñ (078a/17), (078a/18)

ķ.+sınıuñ (078b/1)

ķ.+sıyla (091a/12)

ķap- ‘‘birdenbire çekip almak, yakalayıp tutmak’’

ķ.-a (080a/1)

ķ.-up (080a/18)

ķapa- ‘‘bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek’’

ķ. (075b/2)

ķaplan ‘‘kedigillerden, enine siyah çizgili, koyu sarı postu olan, Asya’da yaşayan çevik ve yırtıcı hayvan’’

ķ. (054a/12), (054a/14), (056b/12), (057a/17)

ķ.+a (054a/9), (057b/1)

ķ.+dur (053b/6)

ķ.+uñ (056b/11)

ķapu ‘‘bir yere girip çıkarken içinden geçilen yer’’

ķ.+ları (075b/1)

ķ.+ñdan (062a/13)

ķ.+sı (062a/18)

ķ.+sına (057a/18)

ķapucı “ķapıyı bekleyen kimse, bekçi”

ķ. (058b/2), (058b/15)

ķār < Far. *ķār* “fayda, çıkar”

ķ. (070b/17)

ķara₁ “en koyu renkte olan, siyah”

ķ. (056a/17)

ķara₂ < Ar. *ķārre* “toprak”

ķ.+da (085a/19)

ķaraltı “kim veya ne olduğu tam olarak seçilemeyen koyu renkli şekil”

ķ. (067a/12)

ķarañuluk “ışık olmama durumu”

ķ. (077b/18)

ķ.+da (094b/7)

ķarār < Ar. *ķarār* “bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm”

ķ. (070b/3), (097b/3), (103b/16)

ķardaş “kardeş” → **ķarındaş**

ķ. (060b/15), (062a/14), (068a/11)

ķ.+dan (067b/11), (075b/14)

ķ.+ı (098b/15)

ķ.+ım (062b/11), (067b/7)

ķ.+ına (067b/12)

ķ.+ları (104a/3)

ķ.+umuñ (067b/8)

ķ.+uñ (091b/3), (092b/7)

ķardaşlıđ “kardeşçe davranış” → **ķardaşluđ**

ķ.+ı (081b/6)

ķ.+ıııı (062a/14)

ķardaşluę “ķardeşçe davranış” → **ķardaşlıę**

ķ.+a (066a/11)

ķarga “ķargagillerden, kanatları geniş, tüyleri kara renkte, tarla ve bahçelere çok zarar veren kuş”

ķ. (059b/12), (059b/16), (059b/16), (060a/1), (060a/18), (060b/7), (061a/14), (061a/18), (061b/7), (062a/18), (062a/4), (062b/10), (062b/14), (062b/15), (062b/16), (063a/10), (063a/14), (063a/2), (063a/4), (063a/6), (063a/8), (066a/4), (066a/4), (066b/16), (067a/16), (067a/19), (067a/2), (067a/3), (067a/4), (067a/6), (067a/9), (067b/16), (067b/18), (067b/2), (067b/9), (068a/14), (068a/7), (068b/1), (068b/5), (068b/7), (069a/4), (070b/10), (070b/16), (070b/5), (070b/9), (071b/12), (071b/8), (072a/9), (072b/15), (072b/8), (073b/10), (073b/13), (073b/14), (073b/16), (073b/5), (073b/6), (075a/9), (076a/11), (076a/12), (076a/13), (076a/7), (077a/16), (077a/18), (077a/7), (077a/9), (077b/6), (077b/8), (078b/11), (079a/2), (079a/5), (102b/17)

ķ.+dur (063a/7)

ķ.+lar (069a/1), (073b/13), (073b/5), (074a/4), (077a/11), (077a/14), (077a/15), (077a/6)

ķ.+lara (077a/5)

ķ.+larda (074a/2)

ķ.+lardan (068b/13), (068b/19), (073b/10), (073b/11), (073b/8)

ķ.+ları (069a/1)

ķ.+ların (070b/4), (074a/8)

ķ.+ların (068b/19)

ķ.+nın (072b/10), (074a/11), (074a/6), (074a/7), (074a/7), (074b/7), (075a/8), (077a/13), (079a/12)

ķ.+nun (068b/15)

ķ.+ya (067a/18), (070b/10), (070b/9), (072b/11), (076a/5), (077a/15), (077a/3), (078b/7)

ķ.+yı (073b/6), (074a/12), (076a/8), (076a/9)

ķarķalıķ “ķarga olma durumu”

ķ.+dan (077a/1)

ķarın “mide”

ķ.+um (061b/8)

ķarındaş “ķardeş” → **ķardaş**

ķ.+um (083b/4)

ķarış- “iki veya ikiden ķok şey bir araya gelip birbirinin iķinde daēılmak, birbirinin iķine girmek”

ķ.-a (065a/11)

ķarışdır- “ķarışma işini yaptırmak”

ķ.-dı (055a/7), (055a/9)

ķarşu “bir şey, yer veya kimsenin yüz tarafının ilerisi; bulunan yerin ön ilerisinde olan”

ķ.+dan (067a/3), (081a/17)

ķ.+sına (073a/9)

ķaşd < Ar. *ķaşd* “amaç, istek, maksat; öldürmeyi, yaralamayı veya zarar vermeyi isteme, kötü niyet”

ķ. (056a/12), (056a/13), (057a/1), (058a/17), (059a/3), (061a/15), (061b/1), (063b/3), (065b/6), (080b/1), (086a/12), (086a/15)

ķat “huzur, yan, ön”

ķ.+ında (101a/9)

ķ.+umda (057b/17)

ķatı “ķok, aşırı derecede”

ķ. (062b/17), (093b/16)

ķatır “atgillerden, kısarak ve erkek eşeēin çiftleşmesinden doğan melez hayvan”

ķ.+da (084a/3)

ķātib < Ar. *ķātib* “bir resmî dâirede, dâirede, bir kurumda veya bir kişinin yanında yazı yazmakla görevli kimse, yazan, yazıcı”

k. (056b/10), (057a/18)

k.+e (057a/19)

k.+ini (095a/7)

katl < Ar. *katl* “öldürme, öldürölme”

k. (054b/5), (092a/17), (102b/10)

k.+ime (077a/19)

k.+inde (074a/8), (074a/9)

k.+ine (058a/8), (075a/9)

k.+ölme (079a/8)

katlan- “hoş olmayan bir duruma, güç şartlara dayanmak, tahammöl etmek”

k. (064b/15)

k.-duğı (077b/8)

katnem “özel isim”

k. (058b/2)

kātın “hizmetçi”

k.+sına (058a/17)

kavī < Ar. *kavī* “güçlü, kuvvetli, sağlam”

k. (060b/18), (076b/7), (078b/1), (079a/1), (082a/10), (082a/12), (082a/8)

k.+dür (069b/12), (076b/10), (076b/12), (076b/13)

k.+sin (082a/8)

kavl < *kavl* “söz, kelam”

k. (093a/2), (096b/18)

k.+ine (071b/10), (071b/11), (071b/9)

k.+ünden (081a/1)

kāyil < Ar. *kā'il* “râzı olmuş, boyun eğmiş”

ķ. (058a/17), (058a/18), (058a/19), (062a/10), (076a/15), (079b/3), (086a/1), (095a/9), (096b/14), (100b/18), (101a/2), (101b/7)

ķaz “perde ayaklılardan, uzun, beyaz veya gri boyunlu, suda ve karada yaşıyan, uçan, yabani veya evcil kuş”

ķ. (094b/1), (70b/11)

ķaz- “herhangi bir araçla toprağı açmak, oymak”

ķ.-ayın (064b/9)

ķ.-mağı (064b/13)

ķazā < Ar. *ķazā* ‘kaderin, Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi”

ķ. (067b/5), (090b/14)

ķazan- “edinmek, sahip olmak”

ķ.-dum (072b/17)

ķ.-miş (081b/7)

ķazma “toprağı kazıp kaldırma, düzeltme vb. işlerde kullanılan ağaç saplı demir ağaç”

ķ. (064b/11), (064b/9)

ķebāyrūn “özel isim”

k. (094a/13), (094a/16), (094a/8)

k.+a (094a/6), (095a/11)

k.+uñ (094a/6), (094b/17), (095a/5), (095b/14)

ķebāyrūnnām “ķebāyrūn isimli kişisi”

k. (094a/1)

ķeçi “geviş getiren memelilerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen hayvan”

k. (088a/4), (088a/6)

k.+den (088a/5)

ķedi “kedigillerden, memeli, köpek dişleri iyi gelişmiş, çevik ve kuvvetli, evcil, küçük hayvan, pisik”

k. (061b/18), (072a/10), (072a/10), (072a/14), (072a/15), (072a/18), (072b/6), (079b/12), (079b/15), (079b/8), (080a/11), (080a/11), (080a/12), (080a/7), (080b/10), (080b/17), (080b/19), (081a/19), (081b/10), (081b/3), (081b/4), (102b/16)

k.+den (080a/1)

k.+dür (072a/5)

k.+ler (080a/10)

k.+niñ (072a/12)

k.+nün (080b/16), (080b/18), (081a/18)

k.+ye (080a/11)

keklik “sülüngillerden, güvercin büyüklüğünde, eti için avlanan, tüyü boz, ayakları ve gagası kırmızı renkte bir kuş”

k. (071b/11), (071b/13), (071b/19), (072a/3), (072a/4)

k.+i (071b/15)

kelām < Ar. *kelām* “tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade”

k. (070a/2), (096a/5)

hāşıl-ı kelām ‘sözün kıyası’ (070a/2)

kelb < Ar. *kelb* “köpek”

k. (064b/2), (064b/3), (066b/2), (073a/10), (073a/12), (073a/14)

k.+i (073a/10)

kelīle “özel isim”

k. (054a/1), (054a/4), (057a/15), (057a/2), (057a/5)

k.+nün (056b/14), (056b/15)

k.+ye (053b/7)

kemāl < Ar. *kemāl* “bilgi ve erdem bakımından olgunluk, yetkinlik, erginlik, eksiksizlik”

k. (053b/1), (053b/2), (055a/15), (057a/3), (066a/18), (070b/13), (071a/6), (082b/17), (083b/17), (083b/5), (084a/9), (086b/4), (086b/7), (086b/9), (089a/14), (095b/9), (104b/15)

k.+i (066b/1), (075b/16)

ehl-i kemāl ‘kemāl sahibi, olgun kimseler’ (066a/18)

kemāl-i ihsān ‘yardımın yetkinliği’ (057a/3)

kemāl-i lutf ‘lutfun yetkinliği’ (84a/9)

kemāl-i mertebe ‘olgunluk mertebesi’ (053b/1), (053b/2), (055a/15), (070b/13), (082b/17), (083b/5), (086b/4), (086b/7), (086b/9), (089a/14), (095b/9)

kemāl-i muhabbet ‘tam bir sevgi’ (083b/17), (104b/15)

kemāl-i ‘aql ‘aklın mükemmelliği’ (071a/6)

kenār < Far. *kenār* “bir şeyin bitiş kısmı, bitiş yeri, uçta kalan kısmı”

k.+a (085a/18)

k.+da (083a/1)

k.+ına (082b/11)

k.+ında (072a/5), (076b/1), (077b/11)

kendü “kişinin öz varlığı, zâtı”

k. (053b/10), (055a/13), (055b/12), (055b/15), (056b/13), (057b/15), (058/10), (058a/11), (058a/11), (058a/17), (059b/17), (059b/6), (061a/6), (061b/12), (062b/7), (063a/7), (064b/11), (064b/17), (066b/4), (067b/3), (069a/11), (069b/13), (070a/12), (070b/15), (071b/19), (072b/16), (073b/4), (076a/18), (076b/8), (077b/2), (081a/15), (081a/8), (083b/13), (084b/5), (085a/13), (085a/2), (087a/6), (089a/16), (089b/14), (091a/18), (091a/3), (092a/18), (093a/13), (093a/9), (093b/1), (095b/18), (096a/13), (098b/2), (099a/12), (099a/13), (099b/5), (100a/15), (100a/5), (101a/11), (102a/15), (102b/7), (103b/19), (103b/2), (103b/3)

k.+de (056b/12), (104b/11)

k.+den (064a/8), (082b/15), (101b/4), (104b/12)

k.+lerde (055b/9)

k.+lere (061a/8), (079a/10)

k.+leri (089b/12)

k.+lerin (075a/10), (080a/6), (089b/11)

k.+lerinden (068b/15), (068b/17)

k.+lerine (056a/2), (099a/13), (104b/4)

k.+lerinün (089b/8)

k.+m (063a/16)

k.+mde (064b/17)

k.+me (057a/14)

k.+mi (080a/15)

k.+mün (073b/15)

k.+müze (053b/4)

k.+nje (056a/5), (057b/5), (066b/14), (074b/8), (104b/3)

k.+nji (094b/10), (094b/6), (094b/7)

k.+nün (055b/8), (056a/4), (056a/6), (062b/5), (066a/15), (069b/14), (071a/13),
(071a/14), (078b/3)

k.+si (060a/5), (060b/8), (064b/3), (094b/19), (097a/13), (100b/7), (101a/17)

k.+sine (083b/18)

k.+sü (088b/8)

k.+ye (053b/18), (054a/11), (062b/4), (066b/12), (072a/11), (072b/4), (074b/5),
(075b/16), (076a/17), (078a/7), (079b/15), (083a/6), (084b/5), (085a/2), (087b/11), (090b/16),
(091a/10), (095b/19), (098a/4), (098b/12), (101a/3)

k.+yi (066b/5), (069b/16), (074a/19), (079b/18), (100a/17), (100a/4), (100b/6),
(100b/9), (101a/1), (101a/9), (101b/7), (103b/17)

k.+yle (072b/5), (099b/7)

k.+yü (081b/17)

kerecik < Ar. *kerre* + T. *+cik* “bir defaya mahsus”

k. (097b/8)

kerem < Ar. *kerem* “lutuf, iyilik, merhamet, ihsan”

k. (062a/5), (075b/15), (101b/14)

k.+de (078a/18)

k.+i (078a/17)

kerīm < Ar. kerīm “kerem sahibi kimse, cömert, âlîcenap”

k. (081a/2), (102b/1)

k.+ler (083b/10)

kerīmü'ş-şān ‘ün, cömertlik’ (102b/1)

kerr < Far. *kerr* “kuvvet, kudret”

k. (102b/8)

kerre < Ar. *kerre* “defa, kez, sefer”

k. (058a/17), (058b/18), (059a/3), (061a/4), (070b/5), (082b/15), (086b/19)

kes- “bıçak, makas vb. araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak; kesici bir araçla yaralamak; bitirmek, son vermek”

k.-cek (061a/11)

k.-di (061a/13), (064a/15), (081a/16)

k.-dükden (061a/10)

k.-eler (080b/15)

k.-er (102b/10)

k.-erin (081a/15)

k.-eyim (080b/16)

k.-me (081b/6)

k.-meğe (061a/13)

k.-mege (061a/3), (080b/19)

k.-mek (062b/12), (081a/17), (084a/6)

k.-mekde (080b/19)

k.-meyesin (061a/11)

k.-mezin (081a/14)

k.-miş (068b/4)

k.-üp (060b/5), (080b/18), (080b/2), (081a/18)

kesil- “kesme işi yapılmak”

k.-miş (081b/2)

k.-ür (102b/10)

key “çok, pek çok”

k. (092a/1)

kez “defa, kere, sefer”

k. (065b/11)

kıl “insan ve hayvan vücûdunda biten sertçe ve kalınca tüy”

k.+lar (055b/3)

k.+ları (055b/3)

kıl- “yapmak, etmek; (namaz için) edâ etmek, yerine getirmek”

k.-ar (072a/6)

k.-mağa (072a/12)

k.-up (065b/18)

kılıc “kın içine konup bir kayışla bele takılan, çelikten yapılmış, eğri veya düz, uzun kesici silâh”

k.+ı (094b/5), (095a/11)

k.+ın (096a/16)

kılık “görünüş, biçim, sûret, şekil”

k.+da (104a/9)

kıp- “göz kapaklarını çabucak açıp kapamak, kırpma” → **kırp-**

k.-sa (055b/2)

kır- “öldürmek, yok olmasına neden olmak”

k.-ar (055b/18)

k.-dı (069a/1)

ķ.-mayalar (071a/5)

ķırķ “ķırķ sayısı”

ķ. (095b/2)

ķırp- “göz kapaklarını çabucak açıp kapamak, ķırpmak” → **ķıp-**

ķ.-dı (095b/3)

ķışķa < Ar. *ķışķa* “ķısa hikâye , ibretli hikâye, fıkra, rivâyet”

ķ. (069b/10), (096b/8)

ķ.+dan (094a/13)

ķ.+lardan (054a/10), (066a/13)

ķ.+ları (063a/15)

ķ.+larum (063a/3)

ķ.+nun (088b/13)

ķ.+nuñ (088b/16)

ķ.+ya (096b/8)

ķ.+yı (057b/8), (072a/17), (072a/18), (093b/11), (094a/1)

sulh-ı ķışķa ‘barışma hikâyesi (069b/10)

ķısım < Ar. *ķısm* “ķısım, bölüm, kesim”

ķ.+dur (081a/7)

ķış “22 Aralık’ta başlayıp 21 Mart’ta sona eren, sonbahar ve ilkbahar arasındaki yılın en soğuk mevsimi”

ķ. (096b/13), (097a/2)

ķıyâfet < Ar. *ķiyâfet* “görünüş biçim, şekil”

ķ. +de (055b/1)

‘ilm-i ķıyâfet ‘insanın yüzünden ve dış görünüşünden ahlâk ve karakterini anlama mârifeti’ (055b/1)

ķıyak “hoşgörü, ayrıcalık tanıma”

ķ.+ında (055a/16)

kıymet < Ar. *kıymet* “bir şeyin taşıdığı maddî varlığa göre tespit edilen karşılık, hakkında biçilen değer”

k.+i (094a/19)

kıymetlü < Ar. *kıymet* + T. + *lü* “maddî kıymeti yüksek olan, değerli”

k. (101a/10)

kız “dişi cinsten olan evlât”

k. (054b/15), (055a/10), (076b/18), (076b/4), (076b/7), (076b/8), (087b/7)

k.+a (076b/16)

k.+ı (054b/15), (092b/7)

k.+ım (076b/8)

k.+ımdur (076b/4)

k.+ına (055a/9)

k.+ını (091a/18)

k.+ınuş (054b/19)

kızcağız “kendisine şefkat ve acıma duyulan kız”

k.+ım (076b/6)

kızıl “parlak kırmızı renk”

k. (094a/17), (094b/6), (094b/7)

ki < Far. *ki* ki, çünkü, o kadar, öyle → **kim (I)**

k. (053b/14), (053b/14), (053b/15), (053b/17), (053b/6), (053b/7), (053b/8), (054a/1), (054a/13), (054a/13), (054a/14), (054a/15), (054a/17), (054a/2), (054a/4), (054a/6), (054a/9), (054b/1), (054b/10), (054b/11), (054b/16), (054b/3), (054b/7), (054b/9), (055a/10), (055a/12), (055a/14), (055a/3), (055a/4), (055a/8), (055b/1), (055b/14), (055b/18), (056a/15), (056a/19), (056a/2), (056a/6), (056b/1), (056b/1), (056b/17), (056b/5), (056b/6), (056b/8), (057a/17), (057a/2), (057a/4), (057b/11), (057b/14), (057b/2), (057b/5), (058a/1), (058a/14), (058a/19), (058a/19), (058a/2), (058a/4), (058a/6), (058a/7), (058b/1), (058b/11), (058b/15), (058b/16), (058b/18), (058b/19), (058b/2), (058b/2), (059a/12), (059a/12), (059a/13), (059a/4), (059a/5), (059a/6), (059b/1), (059b/14), (059b/16), (059b/2), (059b/5), (059b/5), (060a/17),

(060a/18), (060a/4), (060a/6), (060a/7), (060b/1), (060b/11), (060b/12), (060b/14), (060b/6), (060b/7), (060b/8), (060b/8), (060b/9), (061a/10), (061a/14), (061a/18), (061a/5), (061a/7), (061b/11), (061b/13), (061b/14), (061b/14), (061b/15), (061b/17), (061b/17), (061b/2), (061b/4), (061b/5), (061b/7), (061b/7), (061b/7), (061b/9), (062a/16), (062a/16), (062a/4), (062b/10), (062b/11), (062b/19), (062b/2), (062b/3), (062b/4), (062b/8), (063a/10), (063a/12), (063a/14), (063a/17), (063a/5), (063a/6), (063a/7), (063b/10), (063b/14), (063b/16), (063b/19), (063b/19), (063b/19), (063b/3), (063b/3), (064a/15), (064a/17), (064a/8), (064a/8), (064b/18), (064b/2), (064b/9), (065a/10), (065a/10), (065a/11), (065a/11), (065a/13), (065a/14), (065a/16), (065a/17), (065a/2), (065a/8), (065b/1), (065b/10), (065b/12), (065b/15), (065b/18), (065b/3), (065b/4), (065b/5), (065b/6), (065b/7), (065b/7), (065b/8), (066a/12), (066a/13), (066a/15), (066a/19), (066a/5), (066a/6), (066a/8), (066a/8), (066b/1), (066b/12), (066b/12), (066b/16), (066b/19), (066b/2), (066b/5), (066b/6), (066b/8), (067a/19), (067a/2), (067a/7), (067a/8), (067b/1), (067b/11), (067b/17), (067b/7), (068a/1), (068a/13), (068a/16), (068a/19), (068a/6), (068a/9), (068b/10), (068b/11), (068b/11), (068b/12), (068b/15), (068b/16), (068b/2), (068b/4), (068b/4), (069a/19), (069a/19), (069a/4), (069a/8), (069b/1), (069b/1), (069b/12), (069b/3), (069b/5), (070a/13), (070a/14), (070a/17), (070a/3), (070a/6), (070b/12), (070b/2), (070b/2), (070b/7), (071a/13), (071a/5), (071a/6), (071a/8), (071b/10), (071b/11), (071b/15), (071b/16), (071b/2), (071b/5), (072a/10), (072a/17), (072a/17), (072a/19), (072a/9), (072b/19), (073a/1), (073a/14), (073a/17), (073a/17), (073a/18), (073a/19), (073a/2), (073a/3), (073a/4), (073a/5), (073b/11), (073b/16), (073b/9), (074a/12), (074a/12), (074a/13), (074a/14), (074a/15), (074a/16), (074a/2), (074a/5), (074a/9), (074b/4), (074b/8), (075a/10), (075a/11), (075a/16), (075a/2), (075a/3), (075a/5), (075a/6), (075a/7), (075a/8), (075b/10), (075b/12), (075b/14), (075b/15), (075b/4), (075b/8), (076a/11), (076a/15), (076a/16), (076a/3), (076a/4), (076a/5), (076a/6), (076b/14), (076b/15), (076b/17), (076b/9), (077a/12), (077a/15), (077b/1), (077b/10), (077b/13), (077b/2), (077b/6), (078a/1), (078a/11), (078a/13), (078a/14), (078a/16), (078a/4), (078a/5), (078a/5), (078a/6), (078a/9), (078a/9), (078b/1), (078b/11), (078b/13), (078b/16), (078b/17), (078b/19), (078b/2), (078b/4), (078b/9), (079a/1), (079a/11), (079a/11), (079a/12), (079a/3), (079a/8), (079b/16), (079b/17), (079b/18), (079b/18), (079b/2), (079b/3), (079b/4), (080a/10), (080a/4), (080a/5), (080a/7), (080b/10), (080b/10), (080b/12), (080b/14), (080b/4), (080b/5), (080b/7), (081a/13), (081a/15), (081a/15), (081a/16), (081a/2), (081a/4), (081b/1), (081b/11), (081b/13), (081b/14), (081b/5), (081b/8), (081b/9), (082a/10), (082a/12), (082a/18), (082a/2), (082a/5), (082a/6), (082b/19), (082b/5), (082b/7), (082b/8), (083a/1), (083a/6), (083a/9), (083b/1), (083b/10), (083b/15), (083b/17), (083b/3), (083b/7), (083b/8), (084a/12), (084a/16), (084a/6), (084a/7), (084a/8), (084b/1), (084b/15), (084b/19), (084b/3), (084b/4),

(084b/7), (085a/12), (085a/3), (085a/6), (085a/7), (085a/8), (085b/19), (085b/3), (085b/3),
 (085b/6), (086a/14), (086a/6), (086b/1), (086b/10), (086b/15), (086b/17), (086b/18), (086b/5),
 (086b/6), (086b/9), (087a/12), (087a/2), (087a/2), (087a/2), (087a/5), (087a/6), (087a/8),
 (087b/1), (087b/10), (087b/2), (087b/3), (088a/14), (088a/18), (088b/12), (088b/4), (089a/10),
 (089a/11), (089a/12), (089b/14), (089b/2), (089b/7), (090a/12), (090a/8), (090b/16), (090b/19),
 (090b/7), (091a/5), (091a/6), (091b/1), (091b/19), (091b/19), (091b/3), (091b/7), (092a/10),
 (092a/12), (092a/16), (092a/2), (092a/6), (092a/7), (092a/8), (092b/1), (092b/3), (092b/3),
 (092b/6), (092b/7), (092b/8), (092b/8), (092b/9), (093a/1), (093a/11), (093a/12), (093a/14),
 (093a/16), (093a/18), (093a/19), (093a/19), (093a/3), (093b/15), (093b/18), (093b/4), (093b/6),
 (093b/9), (094a/11), (094a/17), (094a/18), (094a/4), (094a/6), (094b/1), (094b/10), (094b/12),
 (094b/13), (094b/16), (094b/18), (094b/18), (094b/2), (094b/2), (094b/3), (094b/5), (094b/5),
 (094b/7), (094b/9), (095a/16), (095a/17), (095a/18), (095a/3), (095b/12), (095b/19), (095b/2),
 (095b/6), (096a/10), (096a/13), (096a/15), (096a/4), (096a/8), (096a/9), (096b/12), (096b/16),
 (096b/17), (096b/18), (096b/18), (096b/3), (096b/7), (097a/1), (097a/11), (097a/19), (097a/2),
 (097a/4), (097a/5), (097a/7), (097a/8), (097b/1), (097b/10), (097b/11), (097b/12), (097b/14),
 (097b/2), (097b/4), (097b/6), (097b/7), (098a/1), (098a/10), (098a/11), (098a/17), (098a/18),
 (098a/18), (098a/2), (098a/5), (098a/6), (098a/7), (098a/8), (098b/1), (098b/10), (098b/12),
 (098b/13), (098b/14), (098b/16), (098b/18), (098b/2), (098b/3), (098b/4), (098b/7), (098b/9),
 (099a/1), (099a/10), (099a/12), (099a/13), (099a/15), (099a/15), (099a/16), (099a/18),
 (099a/19), (099a/3), (099a/4), (099a/5), (099a/7), (099a/8), (099a/9), (099b/1), (099b/11),
 (099b/11), (099b/15), (099b/16), (099b/17), (099b/18), (099b/3), (099b/4), (099b/5), (099b/6),
 (099b/8), (100a/1), (100a/10), (100a/11), (100a/13), (100a/15), (100a/17), (100a/18), (100a/19),
 (100a/2), (100a/2), (100a/4), (100a/9), (100b/10), (100b/13), (100b/14), (100b/15), (100b/17),
 (100b/18), (100b/19), (100b/2), (100b/3), (100b/3), (100b/5), (100b/6), (100b/7), (100b/7),
 (100b/9), (101a/1), (101a/11), (101a/14), (101a/15), (101a/16), (101a/17), (101a/3), (101a/6),
 (101a/7), (101a/8), (101b/1), (101b/10), (101b/11), (101b/15), (101b/16), (101b/18), (101b/2),
 (101b/3), (101b/4), (101b/4), (101b/6), (101b/7), (101b/8), (101b/9), (102a/11), (102a/11),
 (102a/13), (102a/14), (102a/15), (102a/18), (102a/19), (102a/2), (102a/5), (102a/6), (102a/7),
 (102b/1), (102b/11), (102b/11), (102b/12), (102b/15), (102b/18), (102b/19), (102b/2), (102b/3),
 (102b/3), (102b/5), (102b/6), (102b/7), (102b/9), (103a/1), (103a/10), (103a/12), (103a/12),
 (103a/14), (103a/15), (103a/16), (103a/18), (103a/19), (103a/2), (103a/3), (103a/4), (103a/5),
 (103a/6), (103a/7), (103a/9), (103b/1), (103b/10), (103b/11), (103b/12), (103b/13), (103b/14),
 (103b/15), (103b/17), (103b/19), (103b/2), (103b/6), (103b/7), (103b/8), (103b/9), (104a/1),
 (104a/16), (104a/17), (104a/18), (104a/19), (104a/2), (104a/3), (104a/7), (104a/8), (104b/1),

(104b/12), (104b/14), (104b/16), (104b/18), (104b/2), (104b/4), (104b/5), (104b/6), (104b/8), (104b/9)

tā k. (055a/12), (058a/1), (058a/14), (059a/12), (060a/18), (060a/4), (060b/6), (060b/8), (063b/19), (064b/9), (065b/7), (067a/7), (067a/8), (069b/1), (069b/3), (071a/8), (072a/9), (073a/17), (073b/2), (076a/3), (077a/12), (078a/5), (078a/5), (078b/13), (081a/16), (081b/5), (083a/6), (086b/15), (095a/17), (095b/19), (096a/15), (098b/18), (098b/19), (099a/16), (101a/16), (102b/12), (103a/1), (103a/12) → **tā**

vaḳtā k. (053b/6), (054a/13), (054a/6), (054b/7), (055b/18), (056a/19), (056b/6), (057a/17), (058b/11), (059b/1), (060b/7), (060b/9), (061a/14), (061a/18), (063a/12), (063a/5), (064a/15), (064a/8), (064b/18), (065b/10), (065b/5), (065b/6), (065b/8), (066a/12), (066b/16), (068b/2), (071b/2), (072a/10), (073b/16), (074a/5), (075a/7), (075b/15), (080b/10), (083b/3), (084b/4), (086b/10), (086b/17), (092a/7), (094a/4), (094a/6), (094b/16), (094b/18), (095a/16), (095b/12), (096b/17), (097a/19), (097a/2), (097a/4) → **vaḳtā**

kibr < Ar. *kibr* “büyüklik taslama, kendini herkesten üstün görme, burun büyüklüğü”

k. (079a/6)

kim (I) ki (edat) → **ki**

k. (055b/8), (060b/10), (064a/11), (065b/13), (103b/18)

kim (II) kim

k. (055b/6), (059a/1), (064b/13), (089b/2), (102b/5),

k.+dür (092b/5)

k.+seḡ (060b/13)

k.+sin (061a/18), (073b/9), (074b/16)

kimesne kimse → **kimse, kişi**

k. (053b/14), (053b/5), (054b/14), (054b/4), (054b/5), (054b/9), (055b/10), (055b/5), (055b/8), (056a/1), (056a/1), (056b/10), (056b/18), (057b/18), (058a/3), (058b/9), (059b/10), (059b/5), (061b/4), (061b/5), (062a/11), (062a/12), (062a/12), (062a/17), (062a/3), (062b/13), (063b/16), (063b/7), (064a/13), (064b/10), (065a/15), (065b/3), (066a/1), (066b/11), (066b/4), (067b/4), (068a/1), (068a/10), (068a/9), (068b/12), (069b/12), (069b/16), (070a/11), (070a/3), (071a/13), (071a/8), (071a/9), (071b/11), (072b/1), (072b/2), (073a/11), (073a/8), (074a/15), (074a/9), (074b/13), (075b/13), (076a/19), (076a/19), (076b/2), (078a/16),

(078b/18), (079/9), (079a/1), (079a/18), (079b/5), (080b/3), (080b/4), (081a/16), (081b/13), (081b/17), (081b/7), (082a/18), (082b/4), (083a/19), (084b/15), (085a/4), (085a/5), (086a/5), (087a/10), (087a/12), (087a/14), (087a/17), (087a/6), (087b/14), (087b/9), (088b/6), (089b/8), (090a/12), (090b/10), (090b/3), (090b/5), (090b/7), (091a/11), (091a/14), (091a/5), (091a/8), (091b/11), (091b/15), (091b/17), (091b/18), (091b/4), (092a/10), (092a/17), (092a/4), (092a/4), (092b/12), (093a/14), (094b/12), (094b/2), (094b/4), (094b/6), (094b/8), (096b/3), (097a/11), (097b/10), (097b/15), (097b/4), (098a/1), (098a/2), (098a/5), (098a/9), (098b/1), (099a/12), (099a/18), (099a/7), (099b/15), (099b/5), (100a/13), (100b/12), (100b/16), (100b/17), (100b/17), (101a/10), (101a/12), (101a/14), (101a/16), (101a/19), (101a/7), (101a/8), (101b/11), (101b/16), (101b/6), (102a/6), (102a/6), (102b/18), (102b/6), (103a/18), (103a/9), (103b/13), (103b/15), (104a/11), (104a/13), (104a/13), (104a/16), (104b/12), (104b/4)

k.+de (081b/16), (090b/2), (091a/13), (097b/17), (098a/3), (099b/7)

k.+den (074b/14), (082a/13), (090a/10), (098a/10), (102a/17)

k.+dür (053b/5), (066b/19), (071b/10), (071b/9), (072a/6), (072b/4), (097a/8), (097b/11), (097b/12), (097b/14), (097b/6), (097b/7), (098a/1), (098a/10), (098a/11), (098a/2), (098a/6), (098a/7), (098b/10), (098b/12), (098b/13), (098b/14), (098b/4), (098b/7), (099a/13), (099a/3), (099a/8), (099b/11), (099b/6), (100a/1), (100a/10), (100a/15), (100a/17), (100a/19), (100a/4), (100a/5), (100a/7), (100a/9), (100b/13), (100b/14), (100b/15), (100b/19), (101a/1), (101a/3), (101b/18), (101b/19), (101b/3), (101b/4), (101b/7), (101b/8), (101b/9), (102a/7), (102a/8), (102b/7), (103a/10), (103a/12), (103a/15), (103a/18), (103a/5), (103a/6), (103a/7), (103b/14), (103b/15), (103b/17), (103b/19), (103b/2), (103b/4), (104a/1), (104a/17), (104a/2), (104a/3), (104b/1), (104b/12), (104b/14), (104b/2), (104b/5), (104b/8), (104b/9)

k.+ler (073a/16), (075a/10), (080a/6), (089a/5), (092b/19)

k.+lerden (057b/10), (094b/14)

k.+lere (101b/14), (103a/2)

k.+leri (092b/5), (093a/5), (093b/17), (096a/3), (102b/12)

k.+lerin (099a/9)

k.+lerini (092b/2)

k.+lerün (056b/11), (062a/7), (062a/9), (091b/7), (092b/18), (095a/4), (095a/5), (099a/8), (099b/14)

k.+niḡ (073a/13), (073a/9), (074a/3), (075b/18), (077a/16), (102b/8)

k.+nün (087b/13)

k.+nün (053b/17), (053b/17), (053b/3), (054b/3), (055b/1), (055b/14), (055b/19), (058a/15), (058a/8), (059a/13), (062a/15), (063b/14), (065a/11), (065a/13), (065a/14), (065a/4), (078b/9), (079a/16), (080a/4), (082b/1), (085b/19), (087a/8), (089b/5), (089b/6), (090a/9), (091a/6), (093b/10), (097a/9), (100a/10), (101a/10), (103a/16), (104a/10), (104b/10)

k.+si (057a/16)

k.+ye (057b/19), (058a/1), (058a/9), (063b/5), (075a/14), (077b/1), (077b/2), (080b/5), (081a/10), (081a/2), (084b/17), (084b/18), (084b/19), (089b/15), (089b/7), (090b/10), (090b/5), (097a/8), (098b/18), (098b/3), (098b/7), (103a/18), (104b/5)

k.+yi (056a/6), (057b/18), (062a/11), (065a/8), (079a/17), (089a/2), (091a/16), (095a/7), (099b/8), (101a/14), (103a/5), (103b/3), (103b/4), (104b/18)

kimi “kimi, bazı”

k. (064a/19), (088a/7), (088a/7)

kimse kimse → **kimesne, kiṣi**

k. (054a/17), (054b/7), (058/10), (067a/7), (067b/18), (067b/2), (068b/19), (069a/2), (069a/3), (070b/3), (071a/5), (076a/6), (079a/11), (079a/13), (103a/1)

k.+dür (061b/2), (067a/2)

k.+müz (065a/1)

k.+niḡ (060a/3)

k.+nün (101a/2)

k.+si (103a/11)

k.+ye (056a/11), (101a/1), (101b/7), (103b/18)

k.+yi (054a/18), (103b/17)

kīn < Far. *kīn* “kendisine yapılan bir şeyi hazmedememekten doğan devamlı ve gizli düşmanlık, garaz, buğz”

k. (090a/18), (090b/2)

k.+i (090a/10), (090a/9), (090b/5), (090b/6), (091a/3), (091a/8)

k.+ünj (091a/3)

kirā < Ar. *kirā* ‘“bu şekilde verilen bir şey için karşılık olarak ödenen para”

k. (103a/19)

kiriş “ok yayının iki ucu arasında gerilen esnek bağ”

k.+i (064a/15)

k.+in (064a/14)

k.+iyle (064a/14)

kīse < Far. *kīse* “cepte taşınan, içine para, tütün vb. konulan, kumaştan veya örgüden küçük torba”

k. (055a/6)

k.+sine (065b/6)

kişi “insan, kimse, şahıs” → **kimesne, kimse**

k. (054b/6), (054b/9), (055a/13), (060a/4), (065a/12), (065b/4), (066b/2), (067b/12), (069a/10), (072b/4), (073a/17), (078b/3), (082a/13), (082b/2), (084a/19), (084a/7), (087b/11), (090b/14), (090b/15), (091a/1), (091a/15), (091a/18), (091a/8), (102a/18)

k.+nin (077b/18)

k.+niñ (066b/11)

k.+nünj (055a/16), (058a/6), (063a/17), (063a/18), (065b/1), (084b/1), (084b/9), (090a/18), (103b/11)

k.+ye (064b/15), (065b/1), (066a/10), (091b/15)

k.+yi (059b/11)

kitāb < Ar. *kitāb* “herhangi bir konuda yazılmış eser”

k. (091b/8)

k.+larını (054b/12)

k.+larumuzda (092b/3), (093a/3)

ḥātmetü'l-kitābü'l-müsteṭāb (091b/8)

kitābet < Ar. *kitābet* “yazı yazma”

k. (065a/12)

ko- “koymak”

k. (095a/16)

k.-dı (057a/8), (063b/4), (064b/1), (065b/6), (065b/6), (088b/7), (096a/13)

k.-dılar (053b/7), (065a/5), (067a/12), (073b/12)

k.-duğın (064b/13)

k.-duğum (081a/17)

k.-dukları (057a/8)

k.-dum (085a/10)

k.-duş (086a/13)

k.-mak (095a/8)

k.-mayalar (054a/12)

k.-maz (088b/6)

k.-mazlar (059b/1)

k.-r (063b/1), (064a/8), (067b/18), (076b/3), (085a/13), (097a/13)

k.-rın (081a/14)

koca “yaşça büyük, yaşlı”

k. (074a/18), (082b/11), (082b/9)

k.+dur (098b/16)

k.+nıñ (098b/17)

k.+yı (098b/19)

koca- “yaşlanmak, ihtiyarlanmak”

k.-mıñ (082b/9)

kocalık “ihtiyarlık”

k. (091a/2)

ķ.+dur (103b/6)

ķoci “ķōtū, fesat”

ķ. (054b/2), (054b/4), (055b/5)

ķ.+ya (056a/4)

ķocılıķ “ķōtūlūk, fesatlık” → **ķocluġ**

ķ. (059b/6)

ķocluġ “ķōtūlūk, fesatlık” → **ķocılıķ**

ķ.+ı (054a/17)

ķoķulı “kokusu olan”

ķ. (092b/14)

ķolay “zahmetsizce, sıkıntı çekmeden yapılan, ġüçlüġü olmayan”

ķ. (062a/9), (062b/12)

ķ.+dur (082b/3), (085b/11)

ķon- “(uķucu ŗey) uķmasına son verip bir yerde durmak”

ķ.-alar (060b/11)

ķ.-dı (067a/5), (089b/18)

ķ.-dılar (094b/1)

ķ.-dum (063a/17)

ķ.-sun (068a/14)

ķoņşı “konutları yakın olan kimselerin birbirine ġöre aldıkları ad” → **ķoņsu**

ķ.+larda (075a/7)

ķ.+larından (064b/10)

ķ.+sı (083a/10), (083a/14)

ķoņsu “konutları yakın olan kimselerin birbirine ġöre aldıkları ad” → **ķoņşı**

ķ.+m (071b/13)

ķonuk “bir eve, bir yere geķici olarak kalmak üzere gelen kimse, misâfir”

ķ. (058b/9), (063b/11), (063b/13), (063b/16), (063b/17), (063b/5), (063b/6),
(063b/8), (064b/13), (064b/7), (065b/5)

ķ.+a (063b/5)

ķ.+dan (067a/1)

ķ.+lar (059a/6)

ķonuķla- “konuk olarak alıkoymak, misâfir edip ağırlamak”

ķ.-r (058b/9)

ķopar- “kopmasına yol açmak, bağlı vulunduğu yerden ayırmak”

ķ.-dılar (060a/15)

ķ.-up (060a/13)

ķorı “bakımlı küçük orman”

ķ.+da (061b/5)

ķork- “korkuya kapılmak, korku duymak, ürkmek”

ķ.-a (091b/4)

ķ.-acak (067a/8), (098a/9)

ķ.-ar (100b/2), (100b/3), (100b/6)

ķ.-arın (061a/10), (062b/17), (062b/9), (067b/10), (081a/13), (082a/6),
(082b/19), (093a/19), (094a/11), (100b/1)

ķ.-arlar (080a/19)

ķ.-arsın (090a/17), (090a/7)

ķ.-aruz (093a/1)

ķ.-dı (060a/1), (079b/18), (079b/19), (097b/1)

ķ.-dılar (067a/4)

ķ.-duğı (090b/14)

ķ.-duğum (076a/7)

ķ.-duğumdan (057a/14), (062b/8)

ķ.-duęuņ (092b/16), (094a/15)

ķ.-ma (067a/10), (067a/13), (067a/8), (081b/9), (090a/1), (090a/18), (094a/13),
(094b/14)

ķ.-madım (076a/7)

ķ.-mak (090a/18)

ķ.-mayacak (100b/2)

ķ.-maz (059b/1), (104a/15)

ķorķak “çok çabuk korkan ve olmayacak şeylerden korkan (kimse, hayvan)”

ķ. (099b/9)

ķorkı “bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü” → **ķorku**

ķ.+dan (091a/11)

ķorku “bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü” → **ķorkı**

ķ. (092a/13)

ķ.+dan (085a/4), (090b/15)

ķ.+sından (060b/11), (074b/4), (079b/15), (081a/19)

ķorkunc “dehşete düşüren, korku veren, müthiş”

ķ. (092a/9), (094a/10)

ķorkut- “korkmasına yol açmak”

ķ.-ursak (092a/19)

ķoş- “adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek”

ķ.-sun (071a/8)

ķoşla- “haber vermek”

ķ.-dılar (065a/5)

ķov- “uzaklaşmasını, gitmesini sert bir şekilde söylemek, yanından defetmek”

ķ.-ar (056b/3)

ķ.-up (083b/13)

ķoy- “bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek, bırakmak”

ķ.-a (063b/3), (099b/7)

ķ.-alar (073b/2), (089a/11)

ķ.-alum (069a/12), (069a/13), (087b/4)

ķ.-ayın (077a/11), (088a/13)

ķ.-dı (075a/1)

ķ.-mak (093b/4)

ķ.-up (063a/19), (068a/17), (085a/19), (087b/16), (095b/7), (100b/10)

ķoyun “geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan”

ķ. (073a/14), (073a/6)

ķ.+dur (102b/16)

ķ.+ı (073a/16), (073a/8)

ķ.+ın (073a/5)

ķ.+uğ (073a/15)

ķr < Far. *kr* “görme duyusundan mahrum olan, görmeyen”

k. (102a/13)

ķřk < Far. *köşk – kuşk* “bahçe içindeki byk süslü ev, kasır”

k.+mde (094a/10)

ķy < Far. *köy* “yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şahirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi, ķylk yer, ķy yeri”

k.+e (075a/17)

ķul “Allah tarafından yaratılmış olan insan; ķle, hizmetkr”

ķ. (058a/16), (074b/9), (104a/6)

k.+anam (073b/11)

ķ.+dur (099a/4), (099a/5), (101b/2)

ķ.+ı (089b/6)

ķ.+lar (088a/10)

ķ.+larınuğ (103a/3)

ķulak (ġ) “başın her iki yanında bulunan işitme organı”

ķ.+ı (085b/11), (085b/4), (086b/17), (086b/18), (086b/19), (087a/3)

ķ.+ını (086b/15), (098a/12)

ķ.+larım (072a/16)

ķullan- “bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak; bir kimseyi hizmette bulundurmak, çalıştırmak”

ķ.-a (099b/19)

ķ.-maġı (100a/5)

ķ.-ur (085b/19), (086a/3)

ķumař “pamuk, yün, ipek vb.nden makinede dokunmuş her türlü dokuma”

ķ.+dan (063b/18)

ķur- “yapmak, oluştırmak”

ķ.-dı (060a/4), (079b/14)

ķurbān < Ar. *ķurbān* “Allah yolunda kesilen koyun, dana, deve vb. hayvan; bir amaç uğruna kendini fedā eden veya fedā edilen kimse”

ķ. (073a/7), (093b/13)

ķurbaġa “kurbaġalardan , yumurta ile üreyen, yavruları gelişimlerini durgun sularda tamamladıktan sonra kuyruġu ve solungacı körelerek karada yaşayabilen, sıçrayarak yürüyen ve suda iyi yüzen küçük hayvan”

ķ. (077b/14), (077b/19), (078a/12)

ķ.+lar (077b/11), (077b/13), (078a/3), (078a/6)

ķ.+lardan (077b/12)

ķ.+nığ (077b/17)

ķ.+sı (077b/10)

ķ.+yı (077b/7)

ķurd “köpekgillerden, gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan”

ķ. (064a/11), (064a/16), (102b/16)

ķ.+uŋ (064a/15), (064a/5)

ķurdcagız “ķüçük kurt”

ķ.+dur (100b/7)

ķurı “suyu, nemi olmayan”

ķ. (077a/8)

ķurı- “ıslaklığı, yaşılgı kaybolarak kuru duruma gelmek; akarsu göl vb.nin suyu kalmamak”

ķ.-dı (096b/17)

ķ.-dur (065a/11)

ķ.-maĝa (064b/1)

ķ.-mış (070b/17)

ķurt- “kuru duruma getirmek”

ķ.-ur (103b/8)

ķurtar- “bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak”

ķ.-a (068a/19), (100b/6)

ķ.-amazın (063b/11)

ķ.-avuz (060a/14)

ķ.-mada (099b/19)

ķ.-maĝ (061a/6), (091a/19)

ķ.-maĝa (080a/15)

ķ.-mış (096a/9)

ķ.-mışdur (096a/4)

ķ.-ur (080b/9)

ķ.-urlar (080a/7), (080b/10)

ķurtıl- “tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak” → **ķurtul-**

ķ.-uruz (060b/4)

ķurtul- “tehlikeli veya k t  bir durumu atlatmak” → **ķurtul-**

ķ.-a (099a/16)

ķ.-am (085a/7)

ķ.-dı (086a/11)

ķ.-dılar (061a/14)

ķ.-duķ (061a/10)

ķ.-duķdan (087a/1)

ķ.-duņ (081a/3)

ķ.-duņuz (077a/6)

ķ.-maķa (060b/18), (082a/11), (086a/3)

ķ.-maņ (080a/16)

ķ.-maz (097b/6)

ķ.-mazuz (067b/19)

ķ.-sa (079a/19)

ķ.-urlar (060b/8)

ķ.-ursın (092b/18)

ķ.-urum (067b/8)

ķ.-uruz (060b/6)

ķuŗ r < Ar. *ķuŗ r* “eksiklik, noksan”

ķ.+ı (104b/7)

ķ.+una (087a/7)

ķuŗ “yumurtlayan omurgalılardan gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı, v c du t ylerle kaplı, u ucu hayvanların ortak adı”

ķ. (061a/1), (064b/2), (074a/14), (094b/13)

ķ.+ı (089a/10), (089a/12), (089a/8)

ķ.+ıdur (100b/5), (100b/9)

ķ.+lar (070b/16), (070b/7), (071b/12), (072b/10)

ķ.+lara (062b/5), (062b/5)

ķ.+ların (070b/12), (070b/9)

ķ.+uñ (089a/10), (089a/13)

ķuşan- “giyinmek”

ķ.-dı (094b/19)

ķ.-duğından (077b/3)

ķuşcağız “küçük, zavallı kuş”

ķ.+dur (100b/3)

ķuvvat < Ar. *ķuvvet* “güç, kudret, dayanıklılık”

ķ. (064b/15), (065a/8), (076b/9)

ķ.+ı (066b/5), (071a/14), (084b/2), (103b/7)

ķ.+ıdur (078a/16)

ķ.+ıña (071a/16)

ķ.+ıñdan (076b/9)

ķ.+ıñı (071a/15)

ķ.+ına (071a/13)

ķ.+ıyla (064b/14)

ķ.+ları (073b/18)

ķ.+larını (055a/5)

ķ.+um (065b/7)

ķuvvatlı < Ar. *ķuvvet* + T. +*lı* “güçlü, dayanıklı”

ķ. (102b/3)

ķuyı “toprağā kazılan derince çukur”

ķ.+ya (099a/14)

kuyruk (ğ) “hayvanların çoğunda, gövdenin sonunda bulunan, omurganın uzantısı olan uzun ve esnek organ”

k.+ın (063a/4)

k.+ları (094a/17)

k.+um (073b/1)

küçücek “küçücük, çok küçük” → **küçücik**

k. (076b/16)

küçücik “çok küçük” → **küçücek**

k. (055b/2)

küçük “boyutları, benzerlerinininkinden daha ufak olan”

k. (100b/3)

küfrān < Ar. *kufrān* “yapılan iyiliği unutma, iyilik bilmeme, nankörlük”

k. (084a/18)

küfrān-ı ni‘metlik ‘iyiliğe nankörlük etme’ (084a/18)

küllī < Ar. *kullī* “bütün, hep”

k. (059b/2), (066b/18), (068b/18), (072b/12), (072b/14), (086b/8), (093b/11), (093b/4)

L

lābüdd < Ar. *lā-büdd* “gerekli, lâzım, zarûrî, terkedilmesi mümkün olmayan”

l. (081a/12)

lākin < Ar. *lākinne* “ama, ancak, fakat” → **līkin**

l. (053b/16), (057a/2), (058a/7), (060a/3), (066a/13), (066b/15), (069a/12), (073a/2), (080a/19), (081a/14), (086b/4), (087a/9), (089a/5), (090a/16), (090b/14), (090b/3), (090b/4), (093a/15), (093b/14), (094a/1), (095a/8), (096b/1), (098b/8), (099a/10), (099b/12), (104a/19), (104b/11), (104b/14), (104b/7)

la‘net < Ar. *la‘net* “bir ilenme sözü”

l. (075b/14)

lāyık < Ar. *lāyık* “uygun, yaraşır, münâsip”

1. (056a/15), (061b/9), (062a/4), (066b/19), (077b/2), (079a/12), (081a/2), (081a/4), (083b/1), (095a/3), (097b/11), (098a/8), (099b/16), (100b/12), (100b/13), (101a/11), (101a/15), (101b/10), (101b/14), (102a/1), (102a/11), (102a/5), (103b/14), (104b/17), (105a/6)

1.+dur (054b/10), (056b/1), (074a/13), (074a/14), (098b/7), (102a/18)

lāzım < Ar. *lāzım* “gerekli, lüzumlu”

1. (054a/2), (054b/1), (060b/9), (061a/8), (073b/19), (082a/12), (084a/8), (085a/6), (093b/10), (093b/19), (094a/15), (097a/10), (097a/9), (101a/18), (101a/7)

1.+dur (076b/6), (078a/11), (083b/8)

lebbeyk < Ar. *lebbeyk* “buyurun efendim, emredin anlamlarında bir seslenme sözü”

1. (060b/12)

legen < Far. *legen* “içinde öteberi yıkanan veya çeşitli işlerde kullanılan yayvan kap”

1. (092b/11)

leşker < Far. *leşker* “asker, ordu”

1. (054b/6), (054b/7), (056a/13), (057b/9), (059a/16), (070a/7), (073a/18)

1.+den (056a/18)

1.+i (073b/2)

1.+imiz (073a/1)

1.+ine (098b/2)

1.+iyle (073b/4)

1.+ünj (055a/18), (056b/5), (057a/11), (058a/16), (059a/15), (059a/19)

leṭāfet < Ar. *leṭāfet* “hoşluk, güzellik, incelik”

1.+ini (095a/17)

lezzet < Ar. *lezzet* “herhangi bir şeyden alınan zevk, haz, safâ”

1.+i (098b/10)

1.+in (078b/17), (078b/19), (079a/1)

1.+ini (078b/18)

l.+lerinden (066a/6)

l̄ikin < Far. *l̄ikin* “ama, ancak, fakat” → **l̄akin**

l. (054a/4), (080a/14), (104b/1)

luṭf < Ar. *luṭf* “iyi muâmele, iyilik, yumuşaklık, hoşluk; bağış, ihsan, kerem”

l. (062a/5), (066b/16), (078a/10), (081b/10), (090a/9), (105a/5)

l.+ıñı (061b/12)

l.+uñ (084a/9)

l.+uñdan (084a/12)

kemāl-i luṭf ‘lütfun yetkinliği’ (84a/9)

M

mā‘adā < Ar. *mā-‘adā* “-den başka, -den gayri”

m. (071b/8), (072b/8)

ma‘āş < Ar. *ma‘āş* “yaamak ve geçinmek için gerekli olan şey”

m.+ı (091a/15)

emr-i ma‘āş ‘geçim meselesi, geçinme işi’ (091a/15)

mābeyn < Ar. *mā-beyn* “iki şeyin arası, ara”

m.+imizdeki (072b/18)

m.+imizi (072b/12)

m.+inde (056b/5), (061b/18), (062a/7), (062a/9), (074b/12), (099b/8)

m.+ine (072b/14)

m.+lerinde (074b/11)

m.+lerinden (102b/15)

m.+ümüzde (063b/18)

m.+üñde (061b/18)

mādāmki < Ar. *mādām* + Far. +*ki* “başına getirildiği cümleyi ‘değil mi ki, -diği için, -diğine göre’ gibi anlamlarla daha sonraki cümleye bağlar”

m. (068a/2), (096b/11)

mağāra < Ar. *meğāre* “bir yamaca veya kaya içine doğru uzanan, barınak olarak kullanılabilen yer kovuğu”

m.+da (077a/8)

m.+nın (077a/10)

mağlūb < Ar. *mağlūb* “yanık düşmüş, yenilmiş”

m. (070a/1), (072b/1), (099a/10)

mağrūr < Ar. *mağrūr* “kendini beğenmiş, kibirli”

m. (071a/16), (079b/8), (082a/11)

maḥabbet < Ar. *maḥabbet* “sevgi, dostluk” → **muḥabbet**

m. (074b/1)

maḥal < Ar. *maḥall* “yerinde, uygun, lâıyk, münâsıp, mehel”

m. (065b/3)

m.+e (065a/12)

maḥrūm < Ar. *maḥrūm* “iyi ve güzel bir şeyden hissesi, payı olayan, yoksun olan, istediğini eldeedemeyen (kimse), nasipsiz”

m.+am (078a/9)

maḥzūn < Ar. *maḥzūn* “üzüntülü, gamlı, kederli, hüznü”

m. (093b/12), (093b/7), (096a/16), (096b/6), (097b/11), (098b/6), (098b/7), (100b/12), (102a/11), (102a/9)

maḳbūl < Ar. *maḳbūl* “kabul edilen”

m. (056a/18), (076a/19)

m.+ı (056b/15)

m.+ıdur (055a/15)

maḳūl < Ar. *maḳūl* “akla uygun, akla yatkın gelen, mantıkî”

m. (064a/12), (067b/7), (069a/12), (069a/18), (069b/7), (069b/7), (070a/10), (070a/17), (070a/18), (070a/5), (073a/2), (082a/15), (093a/15), (095a/8)

maḳūle < Ar. *maḳūle* “cins, tür, takım, çeşit, nevi”

m. (069b/9), (072b/6), (072b/9), (073b/12), (076b/6), (081b/11), (081b/12)

māl < Ar. *māl* “bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk, îrat, varlık, servet”

m. (064b/15), (065a/7), (065a/8), (065b/14), (066a/17), (066b/7), (069b/5), (069b/5), (070a/7), (078b/19), (088a/9), (098a/7), (098b/15), (099a/4), (102b/12), (102b/6), (102b/7), (103a/13), (103a/15)

m.+a (065b/13), (066b/11), (066b/11)

m.+dur (066b/10), (070a/4), (102b/9)

m.+ı (065a/14), (065a/8), (066b/1), (066b/11), (074a/17), (100b/14), (103a/10)

m.+ını (067a/2), (084b/15), (099b/7), (103a/11), (103b/19)

m.+um (066b/6)

m.+umdan (068a/3)

m.+uḡ (091b/1)

māldār < Ar. *māl* + Far. *+dār* “mal sâhibi, varlıklı, zengin (kimse)”

m. (084b/15)

mālik < Ar. *mālik* “sahip”

m.+sin (097a/18)

ma‘lūm < Ar. *ma‘lūm* “herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan şey”

m. (054a/14), (066b/13), (072b/19), (079a/8), (087a/5), (093a/16), (096a/15), (097a/8)

m.+dur (076a/5)

ma‘nā < Ar. *ma‘nā* “kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifâde ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam, medlûl, mefhum” → **ma‘nī**

m.+sı (090b/13)

m.+ya (085a/16)

māni‘ < Ar. *māni‘* “bir işin yapılmasını önleyen şey, engel”

m. (065a/9), (079b/7), (090b/15)

ma' nī < Ar. *ma' nā* “kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifâde ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam, medlûl, mefhum” → **ma' nā**

m. (081b/10)

manşib < Ar. *manşib* “makam”

m. (084b/17)

maraz < Ar. *maraz* “hastalık, illet”

m.+dur (083a/12)

m.+ı (053b/19), (083a/11), (083a/14), (085b/10)

m.+ın (053b/18)

m.+ına (054a/6), (066a/15), (066a/16), (085b/7)

m.+ını (054b/19)

m.+uma (086b/13)

ma' rûf < Ar. *ma' rûf* “herkesçe bilinen, tanınan, belli, sanlı”

m. (056b/4)

mārūt “özel isim”

m. (059b/13)

ma' rûz < Ar. *ma' rûz* “bir şeyin karşısında veya etkisinde bulunan”

m. (071a/14)

maşhara < Ar. *maşhara* “eğlendirici, sevimli, güldürücü, soytarı, hoş kimse”

m.+ya (063b/9)

maşlahat < Ar. *maşlahat* “iş, önemli iş, mesele”

m. (057a/11), (060a/2), (075a/17), (078b/13), (082a/5), (082a/5), (083a/16), (083a/18), (083a/19)

m.+a (099b/10)

m.+ı (075b/5), (077a/5), (078b/6), (101a/11), (101a/13)

m.+ın (083b/2), (103b/15)

m.+ında (064b/3)

m.+ını (053b/2)

m.+ınız (070b/15)

m.+ları (089b/9)

m.+ların (104b/11)

m.+um (057a/10)

m.+uma (057a/4)

m.+umda (057a/10)

m.+uñ (078a/15)

mash̄araluġ < Ar. *mesh̄are* + T. +*luġ* “maskara olma durumu”

m.+a (099b/2)

maş̄klık < Ar. *maş̄k* + T. +*lık* “alıştırma”

m.+ı (078b/12)

māyil < Ar. *mā`il* “bir yana, bir tarafa doğru eğilmiş, meyletmiş”

m. (055b/2)

maymūn < Ar. *meymūn* “dört ayaklı, iki ayağı üzerinde de yürüyebilen, ormanda toplu olarak yaşayan, kuyruklu hayvan, primat”

m. (082b/11), (082b/14), (082b/9), (083a/15), (083a/16), (083a/17), (083a/2), (083a/4), (083b/11), (083b/18), (083b/3), (084a/14), (084a/17), (084b/13), (084b/4), (085a/1), (085a/11), (085a/11), (085a/18), (085a/2), (085a/9), (085b/2), (085b/5), (087a/1), (087a/9), (097a/14)

m.+a (083a/3), (083a/7), (083b/3)

m.+dan (083b/2)

m.+ı (085a/17)

m.+lara (082b/10)

m.+laruñ (082b/7)

m.+uñ (082b/16), (082b/5), (082b/9), (085a/16), (085b/1)

maẓarrat < Ar. *maẓarrat* “zarar, ziyan”

m.+dan (078b/2)

mazlūm < Ar. *mazlūm* “haksızlığa uğramış, zulüm görmüş kimse”

m.+a (058a/13)

m.+ı (054b/2)

ma‘zūl < *ma‘zūl* “işten çıkarılmış, işine son verilmiş, azledilmiş”

m. (056b/9)

ma‘zūr < Ar. *ma‘rūz* “mâzereti olan, özü bulunan”

m. (068b/12)

mecāl < Ar. *mecāl* “güç, kuvvet, derman, tâkat”

m. (058a/18), (061b/2), (061b/6), (062a/6), (069b/12), (075a/3), (082a/16),
(084b/13), (084b/4), (086a/4), (093a/7), (102a/2)

m.+i (077a/2)

m.+ınız (073b/18)

meclis < Ar. *meclis* “bir araya gelmiş dozt topluluğu”

m.+ine (056a/8)

medār < Ar. *medār* “dayanak, destek”

m.+ıdur (091b/14)

meded < Ar. *meded* “yardım, imdat”

m. (067b/3)

medḥal < Ar. *medḥāl* “giriş, giriş yeri”

m.+i (090b/12)

mediḥ < Ar. *mediḥ* “övme”

m. (065b/5)

meger < Far. *meger* “bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz, meğerse, oysa, oysaki”

m. (055a/6), (061a/6), (068b/5), (070a/3), (074b/2), (076b/7), (077b/18), (078a/10), (078a/4), (079b/15), (083a/15), (083a/17), (085b/5), (088b/8)

mehābet < Ar. *mehābet* “büyük ve saygıdeğer kimselere duyulan saygı”

m. (066b/1)

mehleke < Ar. *mehleke* – *mehlike* “insanın mahvına, helâkine sebep olabilecek kadar tehlikeli, tehlikelerle dolu yer, iş, durum”

m.+ye (090b/16)

mekān < Ar. *mekān* “yer, mahal”

m.+ına (054a/4)

m.+uma (065b/7)

mekkār < Ar. *mekkār* “çok hîle yapan (kimse), hîlekar, düzenbaz”

m. (103a/5)

mekr < Ar. *mekr* “hîle, düzen, aldatma”

m.+inden (076a/10)

mektüb < Ar. *mektüb* “başka yerde bulunan bir kimseye haber ulaştırmak, hâl hatır sormak, istek bildirmek vb. bir maksatla elden yâhut posta aracılığı ile gönderilen yazılı kâğıt, nâme”

m.+ı (056b/12), (056b/12)

mektüblaş- < Ar. *mektüb* + T. *laş-* “karşılıklı mektup yazmak ve göndermek”

m.-maya (099a/19)

melik < Ar. *melik* – *melîk* “hükümdar, pâdişah, hâkan”

m. (059/8), (059b/12), (068b/10), (068b/13), (079a/16), (079b/9), (082a/19), (082b/6), (087a/11), (087a/16), (089a/2), (091b/8), (092a/2)

mem “insanların ve memeli hayvanların dişilerinde bulunan ve süt salgılayarak yavruların emzirilmesine yarayan organ”

m.+sini (084a/8)

memleket < Ar. *memleket* “diyar, ülke, yurt”

m.+den (056b/9), (069b/6)

m.+dür (098a/18)

m.+inde (070b/16)

m.+ümden (068a/3), (093b/10)

m.+ümüzde (069b/3)

m.+üñ (091b/4)

men < Ar. *men* “yasaklama, engelleme, önleme”

m. (090a/8), (103b/4)

menfa < Ar. *menfa* “fayda, yarar, çıkar, kâr”

m. (077b/6)

mercimek < Far. *mercumek* “baklagillerden, beyaz çiçekli bir tarım bitkisi”

m. (097a/12)

m.+den (097a/15), (097a/16)

m.+ler (097a/17)

merhamet < Ar. *merhamet* “bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma”

m. (057a/5), (057b/13), (074a/13), (076b/2), (077a/3), (095b/17), (103a/18)

m.+i (089b/5), (103a/3), (104b/1)

m.+inde (104a/13)

m.+lerinden (067a/18)

m.+üñ (103a/17)

merhametsüz < Ar. *merhamet* + T. +süz “acıması olmayan, katı yürekli, katı kalpli, taş yürekli, kalpsiz”

m. (089b/14)

mertebe < Ar. *mertebe* “aşama, derece, rütbe”

m. (053b/1), (053b/2), (054b/16), (055a/15), (070b/13), (082b/17), (083b/5), (084b/17), (086b/4), (086b/7), (086b/9), (089a/14), (091a/3), (095b/9)

m.+sini (100a/16)

m.+ye (053b/10), (054a/1)

kemāl-i mertebe ‘olgunluk mertebesi’ (053b/1), (053b/2), (055a/15), (070b/13), (082b/17), (083b/5), (086b/4), (086b/7), (086b/9), (089a/14), (095b/9)

meşel < Ar. *meşel* “örnek, benzer, misal, numûne”

m. (087a/8)

m.+i (055a/12) (059a/12), (059b/11), (064a/16), (073a/17), (076a/3), (079b/1), (079b/8), (082b/2), (087a/13), (087a/15), (087a/15), (087a/16), (087a/2), (088a/17), (089a/7)

m.+idür (079b/9)

m.+iñ (077a/1)

m.+ler (079a/10)

meşāyih < Ar. *meşāyih* “şeyhler”

m.+den (103a/7)

meşakḳat < Ar. *meşakḳat* “güçlük, zorluk, sıkıntı, eziyet, zahmet”

m.+i (099a/12)

m.+iñ (077b/6)

m.+leri (099a/11)

meşakḳatli < Ar. *meşakḳat* + T. +li “sıkıntılı, zahmetli”

m. (104a/1)

meşgûl < Ar. *meşgûl* “bir işle uğraşan, bir iş yapmakta olan”

m. (064b/3), (081a/15), (099a/16)

meşhûr < Ar. *meşhûr* “ünlü, tanınmış, herkesçe bilinen”

m. (065a/12), (071a/7), (102b/19)

mesrûr < Ar. *mesrûr* “sevinçli, memnun (kimse), mutlu”

m. (066b/17), (066b/19), (087b/1), (095a/2), (097b/19)

mestûre < Ar. *mestûre* “örtülü, kapalı, gizli”

m. (102b/2)

metā < Ar. *metā* “kumaş, elbise vb. giyilen, kullanılan veya herhangi bir şekilde kendisinden faydalanılan eşyâ, mal”

m.+ı (066b/7)

m.+lar (088a/11)

meveddet < Ar. *meveddet* “sevma, sevgi, muhabbet”

m. (081a/6)

m.+i (083b/16)

mevt < Ar. *mevt* “ölüm”

m. (066b/12)

meyl < Ar. *meyl* “eğilme, yönelme”

m. (057b/14), (067a/14), (098a/14)

me'yūs < Ar. *me'yūs* “ümîdi kalmamış, ümitsizliğe düşmüş, ümitsiz, karamsar, üzgün”

m. (079b/6), (079b/7)

mı “soru edatı” → **mi**

m. (056a/17), (067a/17), (069a/11), (071b/1), (071b/1), (071b/6), (087b/5), (087b/7), (087b/7), (093a/6)

m.+dur (056a/15), (063b/12), (063b/12), (067a/7), (072a/16), (075a/17)

m.+sin (103a/17), (104a/15)

m.+yın (087b/6), (087b/6)

mi “soru edatı” → **mı**

m. (057b/5), (059a/1), (059a/5), (059a/9), (060a/2), (060a/3), (062a/19), (069a/11), (069a/2), (071b/5), (073a/10), (075b/10), (075b/10), (077a/2), (086b/18), (087b/7), (087b/7), (091b/12), (091b/12), (091b/12), (091b/13), (093a/13), (095b/16), (096a/5), (097b/2)

m.+dür (069b/1), (069b/7), (075a/16), (094b/18)

m.+sen (058b/13)

m.+sin (070b/4), (076a/16), (076b/17)

m.+sin (060b/15)

m.+sün (081b/14)

miḥnet < Ar. *miḥnet* “sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat”

m. (099b/9)

miḫdār < Ar. *mikdār* “bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik”

m. (053b/6), (055a/6), (055a/8), (056a/19), (056b/10), (064a/18), (067a/5), (068a/17), (068a/18), (069b/2), (069b/5), (072a/16), (075a/18), (075b/12), (076a/1), (077a/11), (096b/17), (097a/13), (097b/1)

m.+ı (064a/19)

m.+ın (070a/16), (070a/16), (089a/16), (089a/16), (100a/16)

m.+ını (070a/9)

minvāl < Ar. *minvāl* “biçim, şekil, yol, tarz, sûret”

m. (073a/13)

misk < Ar. *misk* “Asya’nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde”

m. (061b/12)

mişl < Ar. *mişl* “eş, benzer, örnek”

m.+idür (087a/8)

mişlince < Ar. *mişl* “çok fazla olan”

m.+dür (068b/12)

mizāc < Ar. *mizāc* “huy, yaratılış, tabiat, karakter”

m. (062b/3)

mizāçlu < Ar. *mizāc* + T. +*lu* “mizacı herhangi bir özellikte olanı”

m. (076b/7)

mu‘ādil < Ar. *mu‘ādil* “denk, eşit, müsâvi”

m. (066a/7), (093a/10)

mu‘āmele < Ar. *mu‘āmele* “başkasına karşı olan davranış, davranış biçimi, tutum”

m. (062a/3), (089a/6), (103b/14), (104a/7), (104b/14)

m.+si (068b/9)

m.+yi (062b/1)

mu‘arrā < Ar. *mu‘arrā* “temizlenmiş, arınmış”

m. (098a/15), (098a/16)

mu‘āvenet < Ar. *mu‘āvenet* “yardım”

m. (054a/8), (058a/8), (060a/15), (062b/3), (069b/16)

m.+i (061a/9)

mu‘ayyen < Ar. *mu‘ayyen* “belli, belirli, bilinen”

m. (091a/15), (091b/17)

m.+leri (078a/18)

muḥabbet < Ar. *maḥabbet* “sevgi, dostluk” → **maḥabbet**

m. (056a/11), (057a/3), (062a/11), (062a/12), (062a/7), (062a/9), (067a/14),
(074a/16), (075b/17), (082b/17), (083b/17), (084a/5), (084a/6), (089a/18), (104b/15), (104b/18)

m.+de (068b/11)

m.+i (075b/16), (083b/16)

m.+idür (066b/9)

m.+ini (061a/12)

m.+leri (099a/18)

m.+ümüz (067a/13), (081a/6)

m.+ünj (061b/9), (061b/13)

m.+ünden (086a/8)

m.+üñe (062a/13)

kemāl-i muḥabbet ‘tam bir sevgi’ (083b/17), (104b/15)

muḥabbet-i muvāfık ‘iyi, münsip dost’ (057a/3)

muḥālefet < Ar. *muḥālefet* “uymama, karşı çıkma”

m. (092b/1), (102a/14), (102b/4)

muḥālif < Ar. *muḥālif* “karşı çıkan, karşı koyan”

m. (094a/3)

muḥaṣṣıl < Ar. *muḥaṣṣıl* “meydana getiren, ortaya çıkaran, üreten, hâsıl eden”

m.+ı (059b/5)

muḥkem < Ar. *muḥkem* “sağlam, kuvvetli”

m. (073a/19), (091b/10), (101b/1), (102a/7)

muḥtâc < Ar. *muḥtâc* “bir şeye veya kimseye ihtiyâcı olan, ihtiyaç duyan”

m. (065a/4), (066b/14), (066b/6), (068a/12), (082a/6), (101a/17)

m.+um (062a/13)

muḥābele < Ar. *muḥābele* “karşılık verme, karşılama, karşılık, çatışma”

m. (069a/13), (069b/14), (070a/1), (090a/14), (104b/13)

m.+sinde (081a/4), (081b/6), (083b/10), (083b/6), (083b/8)

m.+sine (069b/13)

muḥaddem < Ar. *muḥaddem* “önde olan, önde giden, ileride bulunan”

m. (086b/9), (103b/19), (103b/2)

m.+dür (093a/10)

muḥaddemā < Ar. *muḥaddemā* “bundan önce, evvelce, eskiden”

m. (101a/15)

muḥadder < Ar. *muḥadder* “Allah tarafından ezelde belirlenip takdir edilen, alın yazısında bulunan (şey)”

m. (060b/16), (090b/12), (090b/13), (090b/15)

muḥadderlü < Ar. *muḥadder* + T. +lü “kaderi iyi olan, bahtlı”

m. (061a/1)

muḥarrer < Ar. *muḥarrer* “olacağı veya yapılacağı şüpheyeye yer bırakmayacak şekilde kesinleşmiş, şüphesiz, muhakkak”

m. (073a/13), (076a/3), (081b/9), (087b/12), (090b/18), (091a/4), (095a/6),
(101b/13)

m.+dür (059a/14), (066b/1), (082a/10), (093a/6)

muḳātele < Ar. *muḳātele* “karşılıklı, vuruşma, birbirini öldürme, boğazlaşma”

m. (070a/1)

m.+sine (069a/8)

muḳayyed < Ar. *muḳayyed* “bağlı olan, bağlanmış”

m. (061a/5), (076a/9)

mūnis < Ar. *mūnis* “kolayca dostluk kurabilen, sacakkanlı, cana yakın”

m. (091a/15)

munḳaṭi < Ar. *munḳaṭi* “arkası kesilen, devam etmeyen, son bulan, sona eren”

m. (065a/15)

murād < Ar. *murād* “erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç”

m. (061b/1), (061b/10), (065a/3), (065a/9), (075a/16), (076b/3), (079b/5),
(082a/18), (082b/1), (092a/11), (093b/15)

m.+a (073a/17), (091a/14)

m.+ı (102b/8)

m.+ımız (073a/3)

m.+ına (070a/11), (074b/10), (082b/1), (082b/2)

m.+ını (103b/2)

m.+um (091a/12)

m.+uḡ (082a/9), (084b/12)

m.+uḡa (066b/15), (081a/1)

murādınca < Ar. *murād* + T. *+ınca* “istediğin gibi”

m. (102a/14)

murdār < Far. *murdār* “kirli, pis, iğrenç”

m. (064b/4), (071a/17)

murdârluġ < Far. *murdâr* + T. +*luġ* “murdar olma durumu”

m.+ıñ (056b/2)

m.+ından (056b/8)

muşâfât < Ar. *muşâfât* “saf ve hâlis dostluk, samîmî sevgi”

m. (062b/2)

muşâhabet < Ar. *muşâhabe* – *muşâhabet* “karşılıklı konuşma, görüşme, sohbet” →
muşâhibet

m. (063b/5), (067a/15), (085a/14), (093a/19), (101b/16)

m.+de (067b/5)

m.+ine (066a/7)

m.+lerin (064b/12)

muşâhib < Ar. *muşâhib* “biriyle karşılıklı konuşan, sohbet arkadaşı olan kimse”

m.+ıñ (079a/6)

m.+leri (065a/15), (092b/2)

muşâhibet < Ar. *muşâhabe* – *muşâhabet* “karşılıklı konuşma, görüşme, sohbet” →
muşâhabet

m. (062b/15), (089b/15), (101b/15)

musallaġ < Ar. *musallaġ* “bir kimsenin sıkıntı verecek, bıktırarak şekilde üzerine düşen”

m. (102a/8)

muşlih < Ar. *muşlih* “daha iyi bir şekle veya hâle koyan, iyileştiren, düzelten, ıslâh eden kimse”

m. (099a/8)

muştıla- “müjdelemek”

m.-dılar (087a/19)

m.-r (088b/10)

muştı “sevindirici haber, müjde”

m.+sı (099b/17)

mu‘tād < Ar. *mu‘tād* “alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış, her zamanki”

m. (101b/8)

muṭavvaḳa “özel isim”

m. (060a/11), (060a/19), (060a/5), (060b/13), (060b/14), (060b/15), (060b/9),
(061a/13), (061a/3), (061a/5), (061a/6)

m.+dan (061a/2)

m.+nın (060a/14)

m.+yın (060b/13)

mute‘allik < Ar. *mute‘allik* “âit, dâir, ilgili, alâkalı”

m. (078b/10)

mu‘temed < Ar. *mu‘temed* “inanılır, güvenilir, emin, îtimâda şâyan kimse”

m. (053b/4), (057b/10)

mu‘temedü'n-‘aleyh ‘güvenilir kimse’ (053b/4), (057b/10)

mu‘terif < Ar. *mu‘terif* “bir suçu veya gerçeği saklamaktan vazgeçip açıklayan, açıkça söyleyen, îtaf eden (kimse)”

m. (087a/7)

muṭî < Ar. *muṭî* “uyan, itâat eden, boyun eğen, tâbi olan (kimse)”

m. (061a/9), (070a/18), (102a/14), (102b/4)

muṭlaḳ < Ar. *muṭlaḳ* “herhangi bir şart ve kayıtle sınırlı olmayan, kayıtsız şartsız”

m. (074a/3)

muttaşif < Ar. *muttaşif* “bir hâl ve sıfatla nitelenmiş olan, kendisinde o hâl ve sıfat bulunan”

m. (099a/10)

muttaşıl < Ar. *muttaşıl* “aralıksız ve yan yana olan, bitişmiş durumda bulunan, bitişik”

m. (055b/4), (059b/1), (072a/6), (085b/19), (089a/14)

muṭāfık < Ar. *muṭāfık* “uygun, münasip”

m. (057a/3)

muhabbet-i muvāfık ‘iyi, münsip dost’ (057a/3)

müzāyaķa < Ar. *muzāyaķa* “darlık, sıkıntı, müşkülât”

m. (104a/7)

m.+dayım (080a/13)

mübārek < Ar. *mubārek* “hayırlı, uğurlu, kutlu, mukaddes”

m. (100a/2)

mübāşeret < Ar. *mubāşeret* “bir işe başlama, yapmaya girişme”

m. (099b/10)

mübeddel < Ar. *mubeddel* “başka bir şekle konulmuş, değiştirilmiş, tebdil ve tağyir edilmiş”

m. (079b/3), (079b/4)

mübtelā < Ar. *mubtelā* “bir şeye kendini kaptırmış olan, tutulmuş, düşkün”

m. (054a/6), (054b/16), (056b/18), (068a/1), (071b/11), (085b/7)

m.+dur (100b/8)

müdārā < Ar. *mudārā* “yüze gelme, yüze gülücülük, dost gibi görünme”

m. (079a/15)

müfsid < Ar. *mufsid* “ara bozan, bozgunculuk yapan, fitne fesat çıkaran, bozguncu, fitneci”

m. (099a/8)

m.+e (054b/1)

mühim < Ar. *muhimm* “ehemmiyetli, önemli”

m. (060a/12)

mühlet < Ar. *muhlet* “bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için verilen süre, vâde, mehil”

m. (092a/11)

mühmelāt < Ar. *muhmelāt* “anlamsız, boş sözler”

m. (103a/19)

mühr < Far. *muhr* “mühür, damga”

m.+iyle (056b/11)

mühürle- < Far. *muhr* + T. *le-* “mühür koymak, mühür basmak”

m.-yüp (056b/12)

mükedder < Ar. *mukedder* “kederli, gamlı, üzgün, mahzun”

m. (103a/4)

mükerrem < Ar. *mukarrem* “saygı değer, hürmete lâyık, yüce, aziz, mihterem”

m. (091b/11)

mülâhaza < Ar. *mülâhaza* “etrafıca ve iyice düşünme”

m. (092a/15)

mülâyemet < Ar. *mulâyemet* “yumuşak huyluluk, yumuşaklık, mülâyimlik”

m. (071a/10), (078b/5), (090b/8), (091b/11)

m.+i (101b/9), (104a/11)

m.+in (066b/16)

m.+le (066a/12)

mülk < Ar. *mulk* “her türlü maddi varlık”

m.+ün (094a/14)

m.+üm (094a/12)

mümkîn < Ar. *mumkin* “hem varlığı hem yokluğutasavvur edilebilen, varlığı kendisinden olmayıp başkasına muhtaç olan; muhtemel, olası”

m. (061b/3), (061b/3), (064a/12), (065b/19), (085b/10)

münāsib < Ar. *munāsib* “uygun, yerinde”

m. (070a/5), (070b/15), (084a/19)

m.+dür (095a/13)

müntefi' < Ar. *muntefi'* “faydalanan, yararlanan, kazanç sağlayan”

m. (054b/13), (088a/8), (088a/9)

mürāca‘at < Ar. *murāca‘at* “başvuru, danışma”

m. (085a/6)

mürüvvet < Ar. *muruvvet* “iyilik ve ihsanda bulunma, cömertlik, lutufkârlık”

m. (091b/12)

m.+de (078a/18)

m.+i (078a/17)

müsā‘ade < Ar. *müsā‘ade* “izin”

m. (066b/15)

müsā‘id < Ar. *müsā‘id* “elverişli, uygun”

t. (069a/16)

müsāmaḥa < Ar. *musāmaḥa* “hoşgörülü davranma, hoşgörü”

m. (074a/14)

müslümān < Far. *muslimān* “İslâm dîninden olan kimse, müslim, Muhammedî”

m.+lara (103a/12)

müstağnī < Ar. *mustağnī* “elinde olanla yetinen, doygun”

m. (061a/16)

müsteṭāb < Ar. *musteṭāb* “hoşa giden, beğenilen, iyi, güzel”

m. (091b/8)

ḥātīmetü'l-kitābü'l-müsteṭāb (091b/8)

müşāhede < Ar. *muşāhede* “gözlem”

m. (064b/17)

müşāvere < Ar. *muşāvere* “önemli bir konu üzerinde iki veya daha çok kimse arasında yapılan fikir alış veriş, danışma, istişâre”

m. (069a/6), (070a/12), (070a/7), (070b/9), (070b/10), (070b/2), (091b/15), (091b/17), (100a/19), (103b/15)

müşkil < Ar. *muşkil* “zor, güç, çetin”

m. (062a/8)

müştāk < Ar. *muştāk* “şiddetle arzu eden, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen”

m. (095b/10), (104b/17)

m.+dur (086a/6)

müteğayyir < Ar. *muteğayyir* “başka bir şekle giren, başka bir hâl alan, değişen, başkalaşan”

m. (080a/5)

mütelevvin < Ar. *mutelevvin* “çabuk fikir değiştiren, döneke, kararsız, sebatsız”

m. (103b/16)

müteveccih < Ar. *muteveccih* “yönelmiş, yönelen”

m. (080a/2), (090a/13), (092b/17)

müttehem < Ar. *muttehem* “suçlanan, suçlu olduğu iddia edilen, töhmet altında bulunan”

m. (077b/2)

N

nafağa < Ar. *nafağa* “geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü, geçimlik”

n.+ları (070a/4)

n.+sı (070a/4)

nāfi < Ar. *nāfi* “faydalı, faydası olan, menfaatli”

n. (055b/10), (066a/15), (066b/12), (066b/14), (072b/4), (079a/10), (091b/16), (092a/14), (098a/4)

n.+dür (058a/4), (074a/2), (085a/1)

nāgāh < Far. *nā-gāh* “zamansız, vakitsiz”

n. (064a/10)

nāḥaḳ < Far. *nā-ḥaḳḳ* “haksız, gereksiz”

n. (059a/13)

naḥs < Ar. *naḥs* “uğursuzluk”

n. (100a/3)

naḳḳāṣ < Ar. *naḳḳāṣ* “yapıların duvar ve tavanlarına süslemeler yapan usta, bezekçi”

n. (100a/4)

namāz < Far. *nemāz* “İslam’ın beş şartından biri olan ve Müslümanların günde beş vakit, dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadet, salat”

n. (072a/11), (072a/6)

naşīḥat < Ar. *naşīḥat* “bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend”

n. (072a/18), (094a/1)

n.+i (095a/5)

n.+im (072a/18)

n.+ime (066b/14)

n.+imi (061a/9)

n.+in (053b/15), (070a/14)

n.+ler (053b/9), (066b/13)

naẓīr < Ar. *naẓīr* “benzer, eş”

n.+i (094b/5)

n.+leri (094b/3)

n.+ün (078b/6)

nē “hangi şey”

n. (053b/5), (053b/9), (055b/10), (055b/11), (055b/9), (056b/5), (057a/12), (057a/12), (060a/19), (060a/4), (062a/14), (062a/2), (063a/14), (063b/9), (064a/3), (065a/7), (066a/10), (066a/19), (066a/19), (066b/13), (066b/2), (066b/4), (067b/10), (067b/5), (068a/19), (068b/6), (069a/2), (069a/3), (069a/3), (069b/14), (069b/7), (071a/12), (072a/4), (072a/8), (072b/16), (072b/19), (074a/11), (074a/7), (074b/6), (074b/7), (076a/14), (076b/6), (077a/7), (077b/14), (077b/14), (078a/4), (079b/1), (079b/6), (079b/7), (080b/19), (082a/11), (083b/4), (085a/11), (085a/2), (085b/17), (086a/12), (086b/3), (087b/8), (087b/9), (088b/14), (088b/15), (089b/10), (089b/10), (089b/12), (090a/19), (090a/7), (090a/9), (090b/10), (090b/11),

(090b/11), (091a/3), (091b/10), (091b/11), (091b/17), (092a/14), (092a/17), (092a/9), (092b/1), (093b/2), (094a/9), (095a/12), (095b/17), (095b/4), (095b/4), (096a/6), (096b/14), (096b/9), (097b/2), (098a/19), (098a/19), (101a/18), (101a/19), (101a/4), (102b/6)

n.+dür (053b/5), (055a/19), (058a/16), (069a/10), (069a/18), (069a/7), (069b/11), (070a/6), (070b/10), (070b/7), (072b/19), (073b/17), (080a/12), (083a/13), (083a/9), (084b/11), (093b/6)

n.+niņ (070b/2)

n.+ye (054b/8), (056b/17), (060a/19), (075b/11), (087a/11)

nêce “çok, pek çok; nasıl, nice, ne kadar” → **nêce**

n. (055b/13), (056a/5), (057b/19), (058/10), (058b/18), (058b/8), (059/8), (060b/8), (061b/6), (061b/7), (069a/7), (071b/15), (072a/10), (072a/14), (073b/16), (076b/15), (077a/16), (077b/13), (078a/2), (078a/8), (078b/10), (079a/10), (079a/5), (079b/3), (082a/19), (085a/13), (086b/18), (087a/18), (087b/11), (088a/18), (089a/1), (089a/6), (089a/6), (093a/12), (094a/4), (095b/16), (096a/4), (096b/2), (097a/7), (097b/11), (104a/15), (104a/9)

n.+dür (054b/11), (055b/16), (059b/12), (063b/15), (068b/14), (070b/16), (071b/12), (073a/6), (074a/17), (074b/13), (075a/12), (076a/19), (077a/18), (077b/8), (079b/1), (079b/9), (082b/2), (082b/7), (085b/4), (087a/13), (087a/16), (087b/14), (089a/7), (092a/3), (100a/5)

n.+sin (080a/12)

nêce “çok, pek çok; nasıl, nice, ne kadar” → **nêce**

n. (056a/7), (056a/7), (058a/17), (059a/3), (059b/9), (061a/4), (062b/16), (064a/1), (065b/16), (065b/16), (068a/7), (071b/19), (073a/4), (077b/17), (079b/4), (087b/2), (088a/9), (088a/9), (091a/12), (093b/14), (093b/14), (096a/3), (096a/4), (097a/4), (097b/11), (100b/18), (104a/7)

n.+dür (064a/5)

nêden “niçin, nasıl”

n. (060b/15), (067b/4), (070b/5), (072b/14), (073b/14), (077b/16), (087b/6)

nef < Ar. *nef* “fayda, çıkar, kâr, menfaat”

n. (061b/8), (062b/4), (062b/5), (072b/4), (090b/10)

n.+i (059b/6), (062b/5), (096a/19)

nefes < Ar. *nefes* “can, varlık”

n.+i (060a/12)

n.+inden (060a/12)

nefret < Ar. *nefret* “bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu; tiksinti”

n. (056b/8), (065b/13)

n.+ine (065a/18)

n.+ün (090a/10)

nefs < Ar. *nefs* “öz varlık, öz benlik; kulun kötü, beğenilmeyen arzularının, huy ve fiillerinin merkezi”

n. (053b/16), (062b/1), (062b/2), (062b/6), (062b/6), (093a/10), (100b/15)

n.+i (065a/16)

n.+ime (072b/16)

n.+imiz (075b/12)

n.+inde (081b/18)

n.+inden (091a/18), (103b/19)

n.+ine (099a/10)

n.+ini (058a/11), (069b/13), (091a/19), (103b/3)

n.+inün (099b/13)

n.+lerinden (102b/7)

n.+ümnden (062b/7), (091a/3)

n.+üme (058/10), (058a/11), (091b/5), (099a/12)

n.+ümi (080a/4)

n.+ün (053b/11), (057b/15), (061a/6)

n.+ün (093a/9)

ḥabīsü' n-nefs ‘kötü nefisli’ (100b/15)

nefs-i hâlim ‘kişiliği sakın, yumuşak olan” (053b/16)

zât-ı nefis ‘kişilik sahibi’ (062b/1), (062b/2), (062b/6), (062b/6)

nekbet < Ar. *nekbet* “talihsizlik, felaket”

n. (104a/11)

n.+ün (080a/14)

nemlen- < Far. *nem* + T. *len-* “nemli duruma gelmek, hafifçe ıslanmak”

n.-di (097a/3)

nerede “hangi yerde”

n. (065b/14), (070a/9), (092b/12)

nereden “hangi yerden”

n. (063a/10), (067a/11)

n.+sin (063b/6)

nereye “hangi tarafa, ne yöne”

n. (060b/2), (063b/4), (063b/6), (066a/18), (066b/5), (086a/2), (086a/2)

nesne “şey, eşya; bir şey, hiçbir şey”

n. (054a/12), (056a/6), (057b/8), (058b/15), (058b/3), (059a/5), (059a/5), (061b/10), (062a/10), (062b/1), (064a/2), (065a/18), (065b/17), (065b/9), (066a/10), (066a/11), (066a/7), (066b/8), (067a/9), (070a/5), (072a/19), (078a/9), (080a/3), (081a/7), (082a/18), (083b/11), (083b/15), (083b/8), (084a/1), (084a/17), (084a/19), (084a/3), (084b/3), (084b/7), (087b/10), (088a/18), (090a/7), (091b/18), (093a/10), (093b/15), (094b/11), (097b/9), (099a/7), (100b/2), (101a/6), (102a/2), (103a/13), (103b/16), (103b/6), (104b/2), (105a/7)

n.+de (102b/4)

n.+den (061b/9), (063b/13), (063b/15), (064b/6), (064b/8), (072b/4), (074a/16), (084b/6), (091a/10), (098a/15), (100b/2), (101a/10)

n.+dür (062b/12), (082a/15), (084a/4), (098a/17)

n.+ge (090b/12)

n.+ler (063b/7), (065a/16), (084a/7)

n.+lerde (072b/3)

n.+lerden (054b/13), (055a/14), (065b/19), (098a/12)

n.+leri (054b/1), (057a/8), (057b/15), (092b/16)

n.+müz (072b/13)

n.+nünj (057a/9), (065a/9), (087b/11), (091a/9), (104b/3)

n.+si (066b/4)

n.+sin (093a/17)

n.+ye (061b/3), (065a/14), (072b/5), (078a/16), (078b/15), (082b/4), (082b/4), (084b/8), (084b/9), (091a/9), (091b/1), (096b/7), (098a/14), (104b/8)

n.+yi (055a/13), (058a/15), (061b/3), (061b/4), (061b/5), (063b/2), (079b/5), (079b/6), (087a/8), (091a/5), (097b/17), (098a/1), (099b/3), (100a/5)

n.+yim (061b/7)

nête “nasıl, niçin”

n. (080b/7), (091b/19)

netīce < Ar. *netīce* “sonuç”

n.+sidür (088b/17)

neyle- “ne yapmak”

n.-rsin (093a/10)

n.-rsin (073a/10)

niçün “hangi amaçla, hangi sebeple, neden, niye”

n. (062a/18), (063a/2), (071b/6), (077b/12), (081b/5), (083a/9), (083b/11), (083b/11), (085a/7), (085b/9), (086a/1), (086a/13), (087b/4), (087b/8), (088b/15), (088b/16), (090a/17), (096a/5), (096b/19)

nihāyet < Ar. *nihāyet* “sonunda, en sonunda”

n. (056a/10), (096a/12)

nikāḥ < Ar. *nikāḥ* “bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurmasını sağlayacak yasal işlem, evlilik akdi”

n. (076b/8)

ni‘met < Ar. *ni‘met* “iyilik, lütuf, ihsan”

n.+i (064a/12), (097b/5)

ni‘metlik < Ar. *ni‘met* + T. *+lık* “iyi, yardımda bulunma durumu”

n.+dur (084a/18)

küfrân-ı ni‘metlik ‘iyiliğe nankörlük etme’ (084a/18)

nisbet < Ar. *nisbet* “ilgi, bağ, râbıta”

n.+ün (078b/11)

niyyet < Ar. *niyyet* “bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, maksat”

n. (065b/11)

nūr < Ar. *nūr* “aydınlık, ışıık, parıltı, ziya”

n. (098a/2), (102a/4)

n.+umı (076b/10)

nūr-ı ‘âlem ‘alemin nuru’ (098a/2)

nuşret < Ar. *nuşret* “üstünlük, başarı, galebe, zafer”

n.+lere (070a/8)

O

o “tekil üçüncü şahsı gösterir, işaret sıfatı”

o. (059b/14), (061b/2), (081b/11), (081b/12), (083a/1), (084a/7)

o.+dur (061b/15)

oğlan “erkek çocuk”

o. (078a/1), (087b/1), (088b/1), (089a/13), (089a/13), (089b/1)

o.+ın (055b/18)

o.+uñ (059a/2), (077b/19)

oğlancığ “çocuk, küçük çocuk” → **oğlancuğ** (ğ)

o.+uñ (088b/2), (088b/6)

oğlancuğ (ğ) “çocuk, küçük çocuk” → **oğlancığ**

o. (064b/3)

o.+1 (064b/1)

oğul “erkek evlat, çocuk”

o. (068a/11), (088a/12)

o.+a (103a/4)

o.+1 (063a/18), (065a/12), (077b/19), (088b/12), (092b/7), (098b/15)

o.+ma (089a/17)

o.+ını (091a/18)

o.+ının (089b/1)

o.+um (090b/11)

o.+uma (090b/11)

o.+umı (078a/2)

o.+uñ (090a/4), (090b/17), (091b/2)

o.+uñuñ (090b/18)

oķ “yayla atılan, ucu sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk”

o.+1 (064a/6)

o.+ını (068a/16)

oku- “bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlemek veya seslendirmek”

o.-dı (057b/3)

o.-yup (092b/13)

o.-duğundan (055b/8)

ol “üçüncü tekil şahıs zamiri ve işaret sıfatı, ‘o’nun eski şekli”

o. (053b/4), (053b/5), (053b/6), (054a/15), (054a/6), (054b/10), (054b/11), (054b/14), (054b/15), (054b/19), (054b/4), (055a/1), (055a/10), (055a/11), (055a/12), (055a/12), (055a/19), (055a/2), (055a/3), (055a/4), (055b/12), (055b/16), (055b/5), (056a/11), (056a/2), (056b/17), (057a/7), (057a/7), (057a/9), (058a/16), (058b/10), (058b/11), (058b/13),

(058b/15), (058b/16), (058b/17), (058b/2), (058b/4), (058b/4), (058b/5), (058b/6), (058b/9), (059a/2), (059a/2), (059a/4), (059a/4), (059a/6), (059b/11), (059b/12), (059b/15), (060b/5), (060b/9), (061a/11), (061a/3), (061b/4), (062b/11), (062b/14), (063a/15), (063a/4), (063a/5), (063a/5), (063b/15), (064a/5), (064a/5), (064b/10), (065a/12), (065b/5), (066a/16), (066a/4), (066b/19), (067a/1), (067a/16), (067a/2), (067b/11), (068a/1), (068b/1), (068b/14), (068b/16), (068b/8), (069a/10), (069a/16), (069a/18), (069a/7), (069b/11), (069b/7), (070a/17), (070a/6), (070b/1), (070b/15), (070b/16), (070b/5), (070b/6), (070b/6), (070b/7), (071a/19), (071b/12), (071b/2), (071b/2), (071b/9), (072a/10), (072a/8), (072b/11), (072b/17), (072b/4), (073a/3), (073a/6), (073b/10), (073b/16), (073b/4), (073b/4), (074a/11), (074a/17), (074b/12), (074b/13), (074b/7), (075a/12), (075b/14), (075b/4), (075b/5), (076a/14), (076a/18), (076a/19), (076a/2), (076a/3), (076b/15), (076b/19), (076b/2), (077a/10), (077a/12), (077a/19), (077a/9), (077b/19), (077b/7), (077b/8), (078a/1), (078a/17), (078a/19), (078a/5), (078b/1), (078b/13), (078b/7), (079a/11), (079a/18), (079a/19), (079a/5), (079a/8), (079b/11), (079b/14), (079b/9), (080a/15), (080b/11), (080b/5), (081a/11), (081a/17), (081a/19), (081a/9), (081b/7), (082a/1), (082a/2), (082a/5), (082b/1), (082b/4), (082b/7), (083a/14), (083a/3), (083b/10), (083b/16), (083b/9), (085a/19), (085a/3), (085b/1), (085b/3), (085b/4), (086b/10), (086b/5), (086b/5), (086b/8), (087a/16), (087a/2), (087a/6), (087a/8), (087b/12), (087b/14), (087b/17), (087b/17), (087b/17), (087b/19), (087b/4), (088b/7), (089a/11), (089a/13), (089a/13), (089b/14), (089b/7), (089b/7), (090a/12), (090a/5), (090b/5), (091a/13), (091a/14), (091a/5), (091a/7), (092a/13), (092a/3), (092b/15), (092b/17), (092b/18), (092b/5), (094a/14), (094a/17), (094a/2), (094a/2), (094b/1), (094b/11), (094b/13), (094b/2), (094b/3), (094b/9), (095a/1), (095a/10), (095a/10), (095a/11), (095a/11), (095a/12), (095b/11), (095b/3), (095b/6), (095b/7), (095b/8), (096a/12), (096a/15), (096a/18), (096b/13), (096b/15), (096b/17), (097a/10), (097a/16), (097a/18), (097a/3), (097a/8), (097b/11), (097b/12), (097b/3), (097b/6), (097b/7), (098a/1), (098a/10), (098a/11), (098a/17), (098a/18), (098a/18), (098a/2), (098a/6), (098a/7), (098b/10), (098b/13), (098b/14), (098b/16), (098b/17), (098b/2), (098b/3), (098b/4), (098b/7), (099a/13), (099a/4), (099a/5), (099a/9), (099b/11), (099b/2), (099b/8), (100a/10), (100a/11), (100a/15), (100a/17), (100a/18), (100a/19), (100a/2), (100a/4), (100a/5), (100a/7), (100b/12), (100b/15), (100b/18), (100b/19), (100b/2), (101a/1), (101a/16), (101a/2), (101b/18), (101b/7), (101b/9), (102a/11), (102a/12), (102a/13), (102a/15), (102a/19), (102b/1), (102b/10), (102b/2), (102b/3), (102b/3), (102b/7), (102b/8), (102b/9), (103a/10), (103a/11), (103a/14), (103a/18), (103a/3), (103b/1), (103b/14), (103b/16), (103b/18), (103b/18), (103b/19), (103b/2), (103b/4), (104a/7), (104a/8), (104b/14)

o.+dur (054a/2), (062b/10), (062b/2), (062b/3), (065b/18), (070a/17), (070b/2), (080b/4), (080b/5), (082a/12), (085a/12), (091b/3), (093b/15), (098a/8), (099a/15), (099a/9), (101a/14), (101a/7), (101a/8), (101b/4)

ol- “meydana gelmek, gerçekleşmek, var olmak, bulunmak”

o. (066a/14), (068a/18), (068a/18), (071a/10), (087b/9)

o.-a (054a/10), (054a/16), (055b/9), (057a/15), (057a/15), (059b/4), (061b/18), (061b/7), (062a/14), (062b/10), (062b/11), (066a/14), (066a/8), (067a/18), (067b/8), (068b/13), (070a/7), (071b/10), (071b/11), (072a/4), (072a/8), (073a/1), (073a/14), (074a/13), (074a/13), (074a/14), (075a/16), (075b/12), (076a/12), (077b/7), (078a/10), (078a/7), (078a/7), (078b/11), (078b/19), (078b/3), (078b/4), (079a/2), (079a/2), (080a/11), (080a/4), (080b/13), (081b/19), (082a/14), (082a/2), (082b/19), (083a/15), (083b/17), (084b/4), (085a/7), (087a/13), (087a/6), (087a/6), (087a/7), (087a/9), (087b/2), (087b/8), (089b/8), (089b/8), (090b/13), (093a/16), (094a/19), (094b/11), (094b/12), (094b/2), (094b/5), (094b/7), (094b/9), (096b/14), (096b/4), (096b/9), (097b/1), (097b/13), (097b/3), (097b/3), (097b/8), (098a/1), (098a/2), (098a/7), (098b/4), (098b/8), (098b/8), (098b/8), (098b/9), (098b/9), (099a/10), (099a/16), (099a/4), (099a/4), (099b/11), (099b/9), (099b/9), (100b/1), (100b/15), (100b/15), (100b/16), (100b/18), (100b/19), (100b/8), (101a/1), (101b/1), (101b/10), (101b/19), (101b/3), (101b/5), (101b/6), (101b/7), (101b/8), (101b/9), (102a/12), (102a/13), (102a/13), (102a/15), (102a/19), (102a/19), (102b/1), (102b/1), (102b/19), (102b/2), (102b/3), (102b/4), (103a/1), (103a/10), (103a/16), (103a/4), (103b/16), (103b/17), (104a/17), (104a/2), (104a/4), (104b/1), (104b/7), (104b/7), (104b/9)

o.-abilürin (083a/17)

o.-acağı (065b/18)

o.-acağın (053b/16), (087b/11), (087b/12), (087b/5), (088a/18)

o.-acağını (070a/9)

o.-acağ (072b/13), (073b/17), (075b/18), (083a/1), (085b/18), (101a/16), (102b/12)

o.-acağdur (053b/15), (087a/15)

o.-alar (069b/9), (079a/4), (079b/13)

o.-alum (069a/17), (092b/13)

o.-am (058a/11), (058a/8), (058a/8), (062b/19), (080a/8), (080a/8)

o.-amadım (086a/17)

o.-amadum (065a/3), (083b/7)

o.-amazlar (099a/7)

o.-amazsın (093b/18)

o.-an (053b/16), (053b/17), (054a/2), (054b/5), (055a/5), (055b/12), (055b/9), (056b/10), (056b/11), (057b/17), (057b/18), (057b/19), (058a/1), (059a/16), (059b/10), (060a/8), (060b/9), (061a/16), (061a/8), (061b/18), (061b/19), (061b/3), (062a/11), (062a/11), (062a/4), (062b/13), (063a/11), (063a/11), (063a/7), (063b/2), (065b/19), (066a/15), (066a/18), (066b/11), (066b/3), (067b/11), (068a/10), (068a/9), (069b/18), (070a/18), (070a/3), (071a/4), (072a/10), (072b/1), (072b/2), (073b/19), (073b/6), (074a/3), (074b/11), (074b/12), (074b/9), (075b/13), (077b/2), (079b/5), (080a/4), (080a/6), (081a/11), (081a/16), (081a/2), (081a/4), (081a/5), (081a/5), (081a/6), (081a/9), (081b/16), (083b/2), (083b/6), (084b/15), (084b/8), (084b/9), (085a/3), (085a/5), (086a/14), (087b/9), (088a/3), (089a/5), (089b/5), (089b/6), (090a/10), (090a/9), (090b/3), (090b/5), (090b/5), (091a/10), (091a/11), (091a/5), (091a/8), (091b/11), (091b/16), (091b/3), (092a/2), (092b/18), (093a/3), (093a/5), (095a/3), (095a/4), (096b/12), (096b/19), (097a/17), (098a/12), (098a/14), (098a/16), (098a/2), (098a/3), (098a/8), (099a/8), (101a/11), (101a/15), (101a/7), (101b/14), (101b/18), (101b/19), (102a/8), (104a/10), (104a/11), (104a/13), (104b/12), (104b/12), (104b/17), (104b/5), (105a/6)

o.-andur (081a/8), (081a/8), (091b/3)

o.-anı (066b/14), (070a/11), (098a/4)

o.-anlar (056a/9), (060b/18), (064b/5), (080b/9), (080b/9)

o.-anların (058a/1), (080a/5)

o.-anun (061b/11)

o.-asın (056a/7), (062a/5), (076a/15), (079a/12), (081a/16), (093a/2), (105a/7)

o.-avuz (073a/4), (098a/9)

o.-aydı (076a/14), (086b/19), (088b/14), (101a/4)

o.-aydım (076a/14)

o.-aydum (088b/15), (101a/5)

o.-ayın (053b/2), (088a/8), (088a/9)

o.-dı (053b/7), (054a/4), (054a/6), (054a/6), (054b/16), (056a/18), (056a/19), (056b/1), (057a/17), (058b/3), (060b/7), (061a/17), (061b/11), (063a/14), (064b/18), (064b/3), (064b/3), (064b/4), (065b/11), (065b/13), (065b/14), (065b/6), (066a/4), (066b/17), (067a/15), (068b/5), (069a/3), (069a/3), (070b/5), (071b/16), (071b/19), (072b/16), (072b/19), (073a/14), (076a/18), (077b/16), (078a/15), (080a/2), (081a/19), (082a/6), (082b/11), (084a/15), (085a/11), (086a/14), (086b/18), (087a/10), (087a/4), (087a/5), (087a/5), (087b/17), (089a/18), (089b/19), (089b/2), (089b/4), (090a/13), (092a/7), (094a/9), (094b/16), (094b/18), (095a/2), (095a/5), (095a/6), (095b/10), (095b/6), (096b/14), (096b/16), (097a/4), (097a/5), (097a/6), (104b/16), (104b/17), (104b/17)

o.-dılar (054b/8), (060a/15), (060b/7), (061a/9), (065a/6), (067a/16), (077a/14), (077b/5), (078a/8), (082b/17)

o.-dın (085b/9)

o.-du (086b/9)

o.-duğı (054b/18), (059b/17), (060b/10), (061b/19), (061b/4), (063a/5), (064a/13), (064b/8), (071b/14), (072a/15), (081a/10), (082a/13), (082a/2), (082b/1), (082b/6), (085a/17), (094a/6), (097a/11)

o.-duğıçündür (086b/7)

o.-duğına (075b/16)

o.-duğından (085a/16), (096b/3)

o.-duğıını (089a/4), (096a/19)

o.-duğum (056a/13), (063a/1), (066b/15), (080b/13), (083b/9), (085a/10), (086b/1), (088a/12)

o.-duğuma (055b/13)

o.-duğumuz (085b/12)

o.-duğumuzı (069a/17)

o.-duğun (081a/2)

o.-duğun (063a/2)

o.-duğun da (095b/11)

o.-duğundan (086b/4)

o.-dugum (076b/16)

o.-duğ (064b/19)

o.-duğdan (082b/3), (097b/5)

o.-dum (063b/17), (066a/6), (066b/7), (071b/15), (078b/13), (080a/15), (085a/3),
(097b/4), (098a/15)

o.-duğ (074b/6), (078a/12), (083b/14), (083b/15), (105a/5)

o.-duğsa (068a/8), (081a/1)

o.-duğuz (054b/8)

o.-dur (061b/17)

o.-ıcak (061a/1)

o.-ıcağ (060b/19), (066b/7), (066b/8), (083a/12), (090a/17), (090a/18),
(092b/15)

o.-ınca (080b/13), (095b/19)

o.-ıncaya (096a/15)

o.-ma (075a/5), (083a/1), (093b/13), (094a/13)

o.-madı (057b/16), (061a/5), (063b/4), (077b/4)

o.-madılar (059a/17), (076a/9)

o.-madın (057b/16)

o.-maduğı (061b/4), (069a/8), (069b/13)

o.-madukları (099b/3)

o.-madum (059a/3)

o.-maduğ (086a/13)

o.-mağ (062b/4)

o.-mağa (061a/15), (061b/1), (061b/2), (061b/6), (062a/6), (069a/13), (071b/17),
(077b/9), (079a/19), (084b/13), (090a/11)

o.-mağı (061a/7), (069a/11), (093b/8)

o.-mak (098b/7)

o.-mak (054b/1), (070a/2), (078b/5), (082a/14), (082a/15), (082b/2), (084a/4), (097a/10), (097b/11), (098a/10), (099a/11), (100b/12), (102a/11)

o.-makda (070a/18), (074b/11)

o.-makdan (069b/9), (070a/19), (090b/7)

o.-makdur (054a/9), (090a/11), (091a/16), (091a/17)

o.-mama (057b/14), (078b/6), (079b/7), (079b/8)

o.-mama (082a/11)

o.-mamış (055b/12), (066a/16), (072b/13), (102b/19)

o.-mamışdur (083b/17), (092a/16)

o.-mamışlardır (060b/19)

o.-ma (070a/19), (076a/11), (076a/8)

o.-ma (075a/10)

o.-masa (054b/6), (057b/12), (091b/17), (091b/18), (101a/9)

o.-masam (053b/13)

o.-masın (066a/14)

o.-masun (060a/12), (065a/9)

o.-maya (055b/10), (062b/12), (065a/12), (065a/13), (065a/14), (066b/1), (073a/14), (075b/15), (079b/3), (086a/15), (091a/6), (094b/3), (094b/5), (098a/17), (098a/18), (098a/19), (098b/10), (098b/11), (098b/15), (098b/15), (100b/19), (101a/17), (101a/2), (101b/7), (102a/13), (102a/14), (102a/15), (102a/16), (102b/2), (103a/11), (103a/14), (103a/3), (103b/18), (104a/19), (104b/11), (104b/15), (104b/8)

o.-mayacağı (065b/18)

o.-mayacağın (076a/2)

o.-mayalar (058a/14)

o.-mayalum (053b/4)

o.-mayam (077b/13), (097a/7)

o.-mayan (061b/3), (065a/8), (065b/19), (089b/6), (097b/15), (097b/17),
(100b/13), (102a/7), (103b/14)

o.-mayandur (090b/17), (091b/4), (097b/14), (097b/15), (097b/15)

o.-mayasın (076a/4), (078a/3)

o.-mayınca (062a/14), (066a/15), (078b/18)

o.-mayup (056b/19), (067a/1), (103b/6)

o.-maz (058a/17), (058a/18), (058a/18), (058a/19), (061b/19), (061b/8),
(062a/10), (064b/16), (065a/10), (065a/12), (065a/14), (065a/14), (065a/18), (066a/10),
(067b/12), (068a/3), (069b/18), (069b/19), (071a/9), (071b/1), (074a/10), (074a/4), (076a/6),
(080a/5), (080a/7), (082a/4), (083a/13), (085a/4), (087b/5), (090a/19), (090a/4), (090b/7),
(093a/11), (100b/18), (102a/9)

o.-mazdan (101a/6), (101a/8)

o.-mazsa (069a/16), (090a/3), (090a/3)

o.-mazuz (087b/11)

o.-mış (054b/19), (055b/12), (055b/13), (057a/15), (060b/14), (065a/4),
(067b/17), (068b/4), (068b/6), (072a/16), (072b/7), (073a/18), (073b/16), (074a/12), (075a/14),
(077b/9), (078b/17), (082a/1), (082b/5), (082b/9), (083a/2), (086a/16), (086a/17), (101b/13),
(101b/8)

o.-mışdur (060b/16), (070b/6), (071b/17), (072a/14), (072a/16), (072b/18),
(074b/10), (078b/8)

o.-mışlardur (077a/8)

o.-mışsın (053b/9)

o.-sa (055a/3), (055b/3), (055b/3), (056b/18), (058b/16), (065a/15), (065b/3),
(066a/19), (069b/4), (074a/10), (079a/17), (081b/7), (082a/12), (082b/1), (082b/4), (089b/9),
(091a/14), (091a/7), (091b/17), (093b/7), (094a/19), (101a/11), (101a/9), (103b/1)

o.-sak (090a/15)

o.-salar (070b/11), (078a/17)

o.-sañ (090a/14)

o.-sun (054a/14), (063a/16), (068a/15), (072a/19), (079a/7), (079a/8), (086a/5),
(086a/5), (088a/7), (088a/7), (090a/10), (096b/14), (097a/8)

o.-uŋ (076a/10)

o.-unan (057b/15), (072b/3)

o.-unca (069a/15), (070a/11), (079a/2)

o.-uncaya (075b/17)

o.-up (054b/4), (055b/13), (055b/2), (056b/16), (057a/1), (057a/10), (057b/15),
(057b/17), (057b/18), (058a/2), (061b/6), (063a/13), (065b/16), (066a/2), (066b/19), (067a/15),
(068b/8), (069b/16), (069b/2), (069b/3), (069b/4), (070a/7), (070a/8), (070b/1), (071a/14),
(071a/16), (072b/11), (072b/5), (073a/3), (074b/11), (075a/15), (076b/18), (077b/12), (078b/2),
(079a/13), (079b/2), (081b/18), (082a/14), (082a/16), (082b/10), (082b/5), (083a/9), (085a/16),
(085a/5), (087b/1), (088b/18), (089a/4), (089a/5), (091b/7), (093a/12), (096a/18), (096a/7),
(096b/1), (096b/4), (097a/18), (098b/6), (099b/13), (103a/2), (103a/7), (105a/5)

o.-ur (053b/19), (053b/19), (054b/4), (055a/1), (055b/12), (055b/13), (055b/5),
(056a/16), (058b/9), (061a/8), (061b/12), (061b/16), (061b/17), (062a/7), (062a/7), (062a/9),
(064a/12), (064a/14), (064a/5), (065a/16), (065a/17), (065a/17), (065a/7), (065a/8), (065a/9),
(065b/1), (065b/2), (065b/3), (065b/5), (065b/5), (066a/10), (066a/11), (066a/16), (066a/17),
(066a/7), (066b/1), (066b/12), (067b/13), (068a/10), (068a/10), (068a/11), (068a/12),
(068a/12), (069b/14), (069b/15), (069b/17), (070a/10), (070a/10), (071b/1), (071b/13),
(072a/5), (073a/17), (074a/15), (074a/15), (074a/4), (074b/2), (076a/6), (076b/5), (078a/17),
(078a/19), (078b/1), (079a/5), (079b/4), (079b/4), (079b/6), (079b/7), (080a/10), (080a/5),
(081b/15), (081b/16), (081b/18), (081b/8), (081b/8), (081b/8), (082a/19), (082a/4), (082b/16),
(082b/18), (082b/5), (083a/15), (083a/6), (085a/1), (085b/6), (085b/7), (085b/8), (085b/8),
(088a/17), (088a/5), (088b/13), (090a/15), (090a/3), (090a/4), (090a/4), (090b/3), (091a/11),
(091a/13), (091a/14), (091a/15), (091a/15), (091a/15), (091b/10), (091b/12), (091b/13),
(091b/19), (092b/1), (094a/4), (095b/5), (095b/5), (097a/7), (100b/7), (104a/9)

o.-uram (080b/2)

o.-urdum (097b/19), (097b/9)

o.-urin (055b/13), (096a/10), (096a/11), (096a/8), (096a/9)

o.-urlar (054b/13), (059b/1), (059b/9), (065a/15), (067b/19), (069b/10),
(070b/8), (071a/3), (078a/18), (078a/19)

o.-ursa (056b/5), (060b/9), (061b/15), (072b/2), (072b/3), (083a/19), (083a/5),
(096a/2)

o.-ursañ (085b/15), (092b/17)

o.-ursañuz (095a/10)

o.-ursın (71a/15), (085b/16), (086a/1)

o.-urum (102a/10)

o.-uruz (060b/3), (068a/1)

olın- “olma işine konu almak” → **olun-**

o.-maz (076b/14)

olun- “olma işine konu almak” → **olın-**

o.-acak (055a/16), (066a/9)

o.-an (094b/15)

o.-dı (091b/8), (099b/5)

o.-duğı (068a/12)

o.-mağa (074a/13)

o.-masun (095b/2)

o.-mayıcak (070a/8)

o.-maz (062a/1), (101b/11)

o.-sa (054b/5), (065b/14)

o.-ur (055a/14), (065b/16), (102b/10)

omuz “boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm”

o.+unda (059b/17)

on “on sayısı”

o. (088a/3), (092a/16), (097a/17), (102a/8), (104a/5)

oña “ona” → **aña**

o. (074a/10), (079b/6)

oḡat “doḡru, düzgün, iyi”

o. (075b/2), (082b/4), (086a/11), (096a/14)

ora “o yer”

o.+da (058b/17), (059b/15), (060b/11), (064a/10), (064a/16), (068a/16),
(071b/19), (079b/13), (079b/14), (082b/17), (096b/16)

o.+dan (082b/11)

o.+ya (060b/10)

oracuk “hemen o yer, bulunduḡu yer”

o.+ı (081a/18)

orman “aḡaçlarla örtülü geniş alan”

o. (067a/15)

o.+da (067a/16), (068b/8), (085b/5)

orta “bir şeyin kenarlarından merkeze doḡru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer;
ara, beyn”

o. (104a/9)

o.+ların (101a/13)

o.+larında (068b/18), (073a/16)

o.+mda (099a/17)

o.+mızda (072a/14)

o.+muzda (056a/10), (069a/13), (081a/5), (083b/17), (083b/16)

o.+nuzda (095a/9)

o.+sında (055b/3), (083b/15), (084a/16), (096a/10)

ortalık “bulunan yer, çevre”

o.+ı (083a/8)

oruç < Far. *rūze* “Allah’a ibadet amacıyla yeme, içme vb şeylerden belli bir süre için
kendini alıkoyma”

o. (072a/6)

ot “toprak üstündeki küçük bitkiler”

o. (062b/13), (072a/7)

o.+lara (055a/7), (103b/11)

o.+ları (055a/4), (055a/9)

otlat- “hayvanı veya sürüyü otlayabileceği bir yere götürmek, otlamaya bırakmak, otlamasını sağlamak”

o.-mağa (085b/14)

otlı “otu olan”

o. (067a/14), (086a/4)

oğun “odun”

o. (056a/3), (077a/9)

o.+lardan (077a/10)

otur- “vücudun belden yukarı kısmı dik duracak şekilde bir yere yerleşmek”

o.-a (099b/16)

o.-alum (069b/3)

o.-ayın (088b/3)

o.-dı (075b/19), (093b/5), (094b/19)

o.-dılar (054a/12)

o.-dum (063b/17)

o.-up (058b/5)

o.-ur (074b/3)

o.-urken (076b/1)

oturt- “oturma işini yaptırmak”

o.-alum (092b/11), (092b/15)

oyan- “uyku durumundan çıkma, uyanmak”

o.-a (075a/4)

o.-dı (065b/9), (076a/1)

o.-ur (074b/4), (075a/7), (075a/7), (092a/6)

oyna- “vakit geçirme, eğlenme, oyalanma vb. amaçlarla bir şeyle uğraşmak”

o.-mağa (064b/3)

o.-rlar (089a/14)

o.-yup (089b/15)

Ö

öbür “diğer, öteki”

ö. (056a/4), (060a/12), (090a/4), (100b/6)

öc “yapılan bir kötülüğün acısını çıkarma arzusu ve işi, intikam”

ö.+ümi (076a/14), (089b/13)

ö.+ümüz (092a/19)

öğren- “bir husus hakkında bilgi sâhibi olmal, bilgi edinmek”

ö.-e (060b/9)

ö.-eler (103a/1)

ö.-miş (090b/9)

öğret- “bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak”

ö.-di (058b/4), (058b/4)

ö.-dügi (058b/11)

ö.-dügini (104b/13)

ö.-eyin (088a/13)

ö.-mekde (088a/13)

ö.-miş (100b/19)

ö.-mişdür (059a/2)

ö.-ür (058b/1), (058b/2)

öküz “çift sürmekte, kağı çekmekte kullanılan, etinden yararlanan, iğdiş edilmiş erkek sığır”

ö. (088a/7)

ö.+lerün (088a/8)

öl- “yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek”

ö.-cek (064a/15)

ö.-di (054a/6), (055a/10), (055a/12), (069a/2), (078a/1)

ö.-dükden (093b/14)

ö.-ecek (096a/2)

ö.-mege (095a/9)

ö.-mekden (083a/13)

ö.-mezsın (094a/14)

ö.-miş (089b/2)

ö.-müşdür (088b/16)

ö.-sün (077a/13)

ö.-üp (056b/15), (059b/5), (070a/2)

ö.-ür (088b/11)

öldür- “bir canlının hayatına son vermek”

ö.-di (069a/1), (086b/12), (089b/3), (090b/17), (097a/2)

ö.-dügüne (097b/4)

ö.-dügini (089b/3)

ö.-dügün (093b/17), (098b/5), (103b/5)

ö.-dügünde (100a/7)

ö.-dügünden (102b/14)

ö.-dügüne (096a/6)

ö.-dükden (102a/1)

ö.-dün (078a/2), (096a/5), (097b/2), (098a/16)

ö.-e (053b/19), (098b/14), (098b/16)

ö.-elden (054a/15)

ö.-eler (058b/19)

ö.-enün (058a/11)

ö.-mek (054b/2), (058a/12), (090b/18), (093b/16), (103a/9)

ö.-mekle (099b/4), (102b/18)

ö.-memiş (096b/3)

ö.-meyesin (074a/12), (074b/8)

ö.-meyeyin (095b/19)

ö.-meyüp (074a/13)

ö.-mez (054a/18), (100a/13)

ö.-mezin (096a/6)

ö.-mezseñ (076a/10)

ö.-miş (054a/16), (097b/1)

ö.-üp (093a/5)

ö.-ür (061b/16), (061b/17), (064a/10), (064a/7)

ö.-ürler (054a/3), (094a/12), (100a/4)

ö.-ürün (096a/12)

öldürül- “hayatına son verilmek”

ö.-mek (054a/3)

ölüm “bir canlının hayatının sona ermesi, vefat”

ö. (093a/4), (093a/6)

ö.+den (090b/19), (096a/3), (096a/8)

ö.+dür (091a/2), (103b/12)

ö.+i (101b/13)

ö.+in (098b/18)

‘ömr < Ar. *‘ömr* “yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat”

‘ö. (082b/8)

‘ö.+i (067b/14)

‘ö.+inde (097b/12), (097b/7)

öñ “arka, sağ ve soldan başka dördüncü yön, ileri taraf; karşı, huzur”

ö.+inde (057a/8), (094b/17), (099a/2)

ö.+inden (095b/9)

ö.+ine (055a/5), (057b/9), (064a/7), (071a/6), (095a/15), (095a/16), (095b/7)

ö.+ini (097b/17)

ö.+ümde (099a/2), (104a/15)

ö.+ünde (094b/1), (094b/16), (094b/3), (094b/8)

ö.+ünde (072a/13)

öpüş- “birbirini öpmek”

ö.-diler (062b/15)

öril- “örme işi yapılmak”

ö.-miş (063b/18)

ört- “korumak, gizlemek veya görünmez duruma getirmek için üstüne bir şey koymak, örtülü duruma getirmek”

ö.-di (056a/4)

ö.-er (076b/10)

ö.-mesün (054b/7)

ö.-miş (056a/7)

öt- “kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak”

ö.-diler (058b/6)

ö.-erler (058b/10)

ötri “dolayı, sebebiyle”

ö. (053b/11), (053b/12), (053b/13), (054a/5), (055b/12), (057a/15), (058a/3), (061a/6), (063b/10), (064b/7), (073b/14), (074a/16), (078a/14), (082b/16), (084a/18), (084a/6), (084b/6), (086a/8), (090b/13), (093b/13), (101a/10), (102a/17), (102b/14)

ö.+dür (063b/10), (063b/13), (063b/15), (064b/8), (084a/11)

ötür- “ishal olmak”

ö.-meyüp (069a/3)

öyle “ona benzer, onun gibi; o şekilde, o biçimde, o tarzda”

ö. (057a/15), (068a/8), (069b/2), (077a/7), (082a/16), (092a/14), (096b/14), (097a/4)

ö.+dür (071b/6), (091a/8)

ö.+sin (091a/4)

ö.+ye (061a/7), (062b/6)

‘**özr** < Ar. ‘*özr* “bir kusurun hoş görülmesini gerektiren sebep, mazeret”

‘ö. (063b/9), (089b/15), (090a/5)

P

pādiṣāh < Far. *pādiṣāh* “büyük hükümdar”

p. (054a/14), (054a/18), (054b/16), (054b/5), (055a/11), (055a/2), (055a/4), (055a/7), (056a/12), (056a/18), (056b/2), (069a/17), (069a/6), (069a/9), (069b/11), (069b/6), (070a/5), (070a/6), (070a/8), (070b/14), (070b/4), (070b/6), (070b/8), (071a/7), (071a/8), (072b/10), (072b/11), (072b/18), (072b/9), (073a/6), (073b/2), (073b/3), (074a/10), (074a/17), (074b/13), (074b/6), (075a/12), (076a/18), (076a/8), (077a/17), (077a/9), (077b/4), (077b/8), (078a/11), (078b/12), (078b/14), (078b/19), (078b/2), (078b/4), (078b/7), (079a/5), (079a/8), (082b/11), (084b/17), (088b/5), (089a/10), (089a/18), (089a/7), (089b/18), (090a/13), (090a/5), (090b/10), (090b/2), (091a/5), (091b/10), (092a/13), (092a/16), (092a/5), (092a/9), (093a/11), (093a/15), (093a/4), (093b/6), (093b/8), (094a/10), (094a/16), (094a/5), (094a/8), (094b/16), (094b/18), (095a/10), (095a/15), (095a/19), (095a/2), (095a/6), (095b/10), (095b/15), (095b/5), (096a/1), (096a/11), (096a/2), (096a/4), (096b/7), (096b/8), (096b/9), (097a/17), (097a/19), (097b/13), (097b/18), (097b/3), (097b/8), (098a/14), (098a/19), (098a/4), (098a/8), (098b/11), (098b/19), (098b/5), (099a/11), (099a/17), (099a/6), (099b/14), (099b/3), (100a/12), (100a/6),

(100b/1), (100b/10), (100b/16), (101a/18), (101a/4), (101b/10), (101b/14), (101b/19), (101b/5), (102a/16), (102a/4), (102a/8), (102b/13), (102b/17), (102b/5), (103a/17), (103a/8), (103b/12), (103b/4), (104a/14), (104a/4), (104a/8), (104b/18), (104b/3), (105a/2), (105a/6)

p.+a (054a/16), (054a/18), (055a/1), (055a/2), (056b/6), (071b/11), (073b/3), (076a/9), (088b/8), (089b/18), (091b/5), (093a/2), (093b/12), (093b/4), (093b/5), (095b/2), (095b/3), (095b/6), (096a/16), (096a/16), (096a/6), (096b/4), (104b/19)

p.+da (092b/5)

p.+dan (088b/4), (088b/5)

p.+dur (098b/2), (100a/11), (100a/18), (103a/2)

p.+ı (068b/18), (069a/1), (071a/11), (071b/1), (071b/7), (073b/13), (073b/15), (074a/6), (077a/15), (077a/2), (077a/6), (077b/16), (078a/6), (098a/18)

p.+ımız (073b/17)

p.+ıy (093a/17)

p.+ına (071a/11), (079a/11)

p.+ından (094b/1), (094b/12), (094b/4), (094b/8)

p.+ını (095b/16)

p.+ınıy (073b/13)

p.+ınıy (054b/15), (092a/1)

p.+la (056a/15), (056a/15)

p.+lar (069a/5), (070b/17), (094b/9), (095a/12)

p.+lara (068b/9), (091b/16), (104b/14)

p.+lardan (069b/5)

p.+lardur (101b/13), (101b/17)

p.+ları (068b/16), (068b/17), (070b/18), (070b/7), (071a/1), (071a/5), (073b/8), (078a/4), (082b/7)

p.+larıy (071b/9)

p.+larına (071a/3), (073b/7), (077a/5), (077b/15)

p.+larıy (069b/4), (104a/16), (104b/10)

p.+sın (070a/14)

p.+un (054b/18), (054b/19), (055a/15), (055a/9), (056a/8), (056b/14), (057b/12), (59a/16), (078a/15), (089a/17), (089b/1), (089b/6), (092a/15), (95a/14), (095b/1), (095b/12), (095b/13), (095b/14), (095b/18), (095b/7), (095b/9), (096a/17), (096a/9), (104b/16)

pādiṣāh-ı cihān ‘dünya padişahı’ (105a/6)

pādiṣāh-ı sa ‘âdetmend ‘mutluluğun padişahı’ (093b/6)

pādiṣāhlık < Far. *pādiṣāh* + T. +*lık* “padişah olma durumu, hükümdarlık, sultanlık”→

pādiṣāhluk

p.+da (079a/3)

p.+ı (082b/10)

pādiṣāhluk < Far. *pādiṣāh* + T. +*luk* “padişah olma durumu, hükümdarlık, sultanlık”→

pādiṣāhlık

p. (091b/10)

p.+da (093a/7)

pādiṣāhzāde < Far. *pādiṣāh-zāde* “padişah oğlu”

p. (089b/3)

p.+nün (089b/16)

pāre < Far. *pāre* “parça, kısım”

p. (055a/10), (055a/10), (067b/17), (067b/17), (068b/4), (068b/4), (068b/6), (068b/6), (088b/9), (088b/9)

p.+si (056a/3)

p.+sine (076b/2)

pārelen- < Far. *pāre* + T. *len-* “parçalanmak”

p.-miş (088b/12)

p.-mişdür (088b/16)

pay “bir bütünden bir kimseye düşen kısım, hisse”

p. (073a/16)

pek “sert, sağlam, çok”

p. (057b/4), (074b/4), (074b/5), (075b/10), (075b/9), (092a/19), (099a/5)

pençe < Far. *pençe* “yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla tırnakları”

p.+siyle (089b/17)

perīṣān < Far. *perīṣān* “dağınık, düzensiz, karmakarışık”

p. (055b/3), (103b/10)

pes < Far. *pes* “şu hâlde, öyleyse, imdi”

p. (054a/12), (054b/6), (055a/8), (055b/13), (057a/17), (061a/13), (061a/17), (062a/17), (063a/14), (066a/8), (066b/11), (067a/6), (070b/3), (071b/2), (071b/4), (073a/18), (073b/19), (073b/7), (074a/4), (075a/5), (077a/13), (078a/7), (080a/11), (080a/7), (080b/16), (081a/16), (081b/15), (082b/11), (082b/18), (085a/6), (085b/16), (086a/9), (086b/14), (086b/2), (087a/5), (088a/19), (088b/3), (089b/16), (090a/16), (091b/9), (092b/1), (093a/16), (093a/2), (093a/8), (094a/16), (095a/10), (095a/14), (096a/15), (097a/8), (104b/17)

peṣīmān < Far. *peṣīmān* “yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzülen, nadim”

p. (053b/15), (058a/14), (064a/13), (072b/16), (087a/15), (087a/4), (088b/13), (096a/7), (097a/10), (097a/11), (097a/6)

peygāmbēr < Far. *peygām-ber* “Allah’ın emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, nebî”

p.+leri (057b/11)

pilāv < Far. *pelāv – pilāv* “pirinçten, bulgurdan veya kuskustan yapılan bir yemek”

p. (095b/14), (095b/6)

pīr < Far. *pīr* “yaşlı, ihtiyar kimse”

p. (072a/16)

pīr-i fānī ‘çok yaşlı kimse’ (077b/9)

pīṣkeṣ < Far. *pīṣ-keṣ* “hediye, armağan, peşkeş”

p.+leri (095a/8)

p.+lerin (095a/1)

pusu “birine saldırmak için saklanarak beklenilen yer”

p.+da (070a/2)

R

rabbānī < Ar. *rabbānī* “rabla ilgili, Allah’a âit, ilâhî”

r. (060b/17)

rāḥat < Ar. *rāḥat* “üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu, huzur”

r.+ı (058a/6)

rāhibe < Ar. *rāhibe* “kadın rahip”

r. (094a/1)

raḥimsüz < Ar. *raḥm* + T. +süz “merhameti, acıması olmayan”

r. (101b/12)

rā’ik < Ar. *rā’ik* “sâde, saf, hâlis”

r. (070a/6)

r.+iniz (070b/2)

ra’iyye < Ar. *ra’iyye* – *ra’iyyet* “bir hükümdârın yönetimi altında olan, vergi veren ve devlet tarafından korunan halk” → **ra’iyyet**

r.+miz (073a/1)

ra’iyyet < Ar. *ra’iyye* – *ra’iyyet* “bir hükümdârın yönetimi altında olan, vergi veren ve devlet tarafından korunan halk” → **ra’iyyet**

r. (098b/2)

r.+i (091b/11)

rāmīhrān (?) “bir tür ilaç”

r. (054b/19), (055a/7)

rāst < *Far.* *rāst* “rastlama, tesâdüf”

r. (071b/15), (074b/16), (097a/12)

rāy < Ar. *re’y* “oy; fikir, görüş, düşünce, ray”

r. (073a/18), (080a/6)

r.+ı (078b/9), (095a/5)

r.+ım (074a/12), (074b/8)

r.+ıñız (073b/17)

r.+ında (096a/18), (103b/18)

r.+ları (079a/7)

r.+uñ (078b/7), (079a/7)

r.+uñı (078b/12)

rāz < Far. *rāz* “gizlenen şey, sır”

r. (098a/12)

r.+ını (067b/13), (077b/2), (092a/18)

r.+larını (076a/13)

rāzī < Ar. *rāzī* “kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rızâ gösteren”

r. (059a/3), (065b/16), (066a/2), (076b/18), (085a/16), (085a/5), (087b/9),
(092b/17)

r.+yuz (071a/9)

re‘āyā < Ar. *re‘āyā* “bir hükümdarın yönetimi altında bulunan ve vergi veren halk”

r. (079a/4)

r.+dan (069b/6)

red < Ar. *redd* “kabul etmeme, geri çevirme, geri döndürme”

r. (062a/6)

rehd < Far. (?) “yol, yöntem”

r.+inde (104a/12)

rencide < Far. *rencide* “incinmiş, gönlü kırılmış”

r. (072b/12)

renk < Far. *reng* “cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyu, görünüş, nitelik”

r. (098b/12)

r.+leri (100a/5)

revā < Far. *revā* “lâayık, uygun, yerinde, münâsip”

r. (062a/15)

rızā < Ar. *rızā* ‘râzı olma, kalben hoş görüp kabul etme, kolaylıkla benimseme, karşı koymama”

r.+sı (101b/9)

rızķ < Ar. *rızķ* “Allah tarafından herkese takdir edilen nîmet”

r.+ını (104a/14)

ri‘āyet < Ar. *ri‘āyet* “saygı, sayma, îtibar; uyma, itâat etme”

r. (066a/18), (077a/3), (089b/7)

r.+ler (099b/1)

ribā < Ar. *ribā* “bir akitte karşılıksız olan herhangi bir fazlalık, fâiz”

r. (098b/15)

ricā < Ar. *ricā* ‘dilek, istek”

r. (068a/16), (083b/11), (083b/8), (084a/12), (093a/18), (096b/3)

rūḥ < Ar. *rūḥ* “canlı ve cansız varlıklarda vücut ve nesneden ayrı bir varlık olarak kabul edilen öz, manevi cevher”

r. (099b/12)

aḥvāl-i rūḥ ‘ruhun hâlleri’ (099b/12)

rūmī “özzel isim”

r. (079b/12), (079b/14), (079b/16)

rūzbih “özel isim”

r. (056b/13), (057a/7), (057b/7)

r.+e (057a/9)

rūzigār < Ar. *rūzgār* “dünyânın içinde bulunduğu devir, zaman, vakit, dehr”

r. (067a/2), (068b/8), (079b/4)

r.+ınca (081b/16)

aḥvāl-i rūzigār ‘devrin, zamanın hâlleri’ (079b/4)

rücū < Ar. *rucū* ‘‘dönme, geri dönme’’

r. (065b/19), (081a/1)

rüsvāy < Ar. *rusvā* – *rusvāy* ‘‘kötülükle şöhret bulmuş, rezil, kepâze kimse’’

r. (058a/19)

rüşvet < Ar. *ruşvet* – *rişvet* ‘‘yaptırılmak istenen bir işte yasa dışı kolaylık ve çabukluk sağlanması için bir kimseye mal ve para olarak sağlanan çıkar’’

r. (101a/12), (102b/13), (104a/19)

S

sa‘ādet < Ar. *sa‘ādet* ‘‘mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, mutluluk, bahtiyarlık’’

s.+idür (058a/6)

sa‘ādetmend < Ar. *sa‘ādet* + Far. *-mend* ‘‘mutlu, mesut, bahtiyar’’

s. (093b/6)

pādişāh-ı sa‘ādetmend ‘mutluluğun padişahı’ (093b/6)

sā‘at < Ar. *sā‘at* ‘‘vakit, zaman’’

s. (055a/10), (055a/12), (056b/10), (081a/19), (086b/7), (096a/18), (100a/2)

s.+de (100a/3), (100a/3)

s.+dür (100a/6)

s.+lerde (100a/6)

şabāḥ < Ar. *şabāḥ* ‘‘günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri’’

ş. (075b/17), (092a/7)

sābık < Ar. *sābık* ‘‘zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki’’

s.+da (081a/6)

sābit < Ar. *sābit* ‘‘yerinden oynamayan, yerini değiştirmeyen, durağan; gerçekliği tespit edilmiş, kanıtlanmış olan’’

s. (079a/4), (079b/2), (095a/5), (099a/18), (105a/5)

şabr < Ar. *şabr* “acı, yoksulluk, haksızlık vb, üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç”

ş. (067b/12), (077a/17), (077b/7), (092b/16), (096a/3), (096a/5), (096b/7)

ş.+ım (078a/14)

şâc “birkaç milimetre kalınlığındaki ince demir levha”

ş.+ıdur (098b/9)

şac “başı kaplayan kıllar”

ş.+ın (088b/13)

saç- “bir şeyi ortalığa dağıtmak, dökmek”

s.-dı (060a/5)

şaçıl- “ortalığa dağılmak, etrâfa dökülmek”

ş.-mış (060a/7)

şadağa < Ar. *şadağa* “karşılık beklenmeden sâdece Allah rızâsı için fakirlere verilen para, mal vb.”

ş. (064a/4), (078a/4)

ş.+dur (084b/16)

ş.+η (078a/10)

şadâkat < Ar. *şadâkat* “kendisine iyilik edene, lutufta bulunup koruyana minnet ve şükran duyguları ile bağlanma, bu bağlılığa yakışır şekilde davranma, hâinlik ve döneklik etmeme, vefakârlık gösterme”

ş. (056b/4)

ş.+i (095a/6)

şadık < Ar. *şadık* “dostluğunda samîmî ve vefâlı olan, dostluk bağlarının gerektirdiği vefâyı gösteren, sadâkatli kimse”

ş. (057a/3)

yâr-ı şadık ‘sadık dost’ (057a/3)

şafâ < Ar. *şafâ* ‘gönül şenliği, rahat, huzur; eğlence, neşe”

ş. (063a/13), (063a/9)

ş.+yla (085a/14), (104b/14)

şafh̄in “özel isim”

ş. (094b/4)

şağ₁ “sağ taraf”

ş. (055b/2), (079b/19)

ş.+ına (079b/16), (099a/16)

şağ₂ “sağlıklı, sağlam”

ş. (077a/14), (088b/12)

şağluk (ğ) “vücut esenliği, sıhhat, afiyet”

ş.+umda (080b/7)

ş.+uñda (080b/7)

şağmal “süt veren, sağılan, sağımlı”

ş. (074b/14)

şahan < Ar. *şahan* “küçük ve derinliği az olan yemek kabı”

ş.+a (095b/7)

ş.+ı (095b/13)

seḥḥār < Ar. *seḥḥār* “güçlü ve etkili büyü yapan kimse, büyücü, sihirbaz”

ş.+lar (068b/6)

saḥī < Ar. *saḥī* “cömert, eli açık, sahâvetli kimse”

s. (099a/9), (104a/12), (104b/2)

şāhib < Ar. *şāhib* “bir şeyin mülkiyetini elinde bulunduran kimse, mâlik”

ş. (073b/14), (090b/4), (092a/2), (092b/7), (093a/17), (095a/3), (095a/7)

ş.+i (063b/17), (063b/17), (063b/18), (064a/3), (064a/5), (080a/6), (101b/14)

ş.+ini (065a/19)

ş.+üm (085b/18)

şāhib-i ‘aql ‘akıl sahibi’ (090b/4), (095a/3)

şāhib-i sırr ‘sır sahibi’ (073b/14), (092a/2), (092b/7), (093a/17), (095a/7)

şāhib-cemāl < Ar. *şāhib* Ar. *cemāl* “cemal sahibi”

ş. (074a/18)

şahīḥ < Ar. *ṣaḥīḥ* “yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru”

ş. (096a/2)

sāḥir < Ar. *sāḥir* “büyü yapan, efsun ve sihirle uğraşan kimse, büyücü, sihirbaz”

s.+dür (101b/18)

şahrā < Ar. *ṣaḥrā* “kasaba, köy vb. meskûn yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova”

ş. (066a/3)

ş.+larda (065a/10), (067a/11), (096b/11), (096b/13)

ş.+ya (060b/2), (085b/14)

şakal “erkeklerde çene ve yanaklarda çıkan kılların bütünü”

ş.+ın (088b/13)

şakın “bir davranışın yapılmaması, bir şeyin düşünülmemesi gereken durumlarda söylenen uyarı sözü,

ş. (057b/4), (095b/17)

şakın- “uzak durmak, çekinmek, kaçınmak, içtinap etmek”

ş.-asız (072b/9)

ş.-ıḡ (076a/8)

ş.-mağı (090b/15)

ş.-mak (077b/4), (089a/1), (089a/6), (100a/18)

ş.-mağdur (082a/11)

ş.-mayan (081b/12)

ş.-maz (081a/10)

ş.-ur (081a/12)

ş.-urum (081a/13)

sākin < Ar. *sākin* “öfkesi veya heyecânı yatışmış, huysuzluğu geçmiş, acısı dinmiş, teskin olmuş”

s. (054b/18), (056a/19), (071b/17), (072a/5), (075b/12), (091b/4), (095b/19), (096a/18), (104b/16)

şakla- “elinde bulundurmak, tutmak; kaybolmaması, görünmemesi için gizli bir yere koymak; gizli tutmak, duyurmamak”

ş.-mağuş (064a/17)

ş.-mak (064a/2)

ş.-mağlûş (064a/4)

ş.-maş (054b/1)

ş.-maya (098a/12), (098a/13), (098a/13), (098a/14)

ş.-mayan (064a/13)

ş.-maz (093a/18)

ş.-mîşuzdur (057a/6)

ş.-r (087b/16)

ş.-ram (064a/14)

ş.-ya (058b/7)

ş.-yalum (096b/12)

ş.-yam (064a/13)

ş.-yup (082b/3)

şal- “koyvermek, serbest bırakmak, bırakmak”

ş.-alum (092b/13)

ş.-ar (064a/10)

ş.-dı (054b/16), (075b/19)

ş.-ıvêrdi (063a/8), (073a/15)

ş.-ıvêrin (086a/4)

ş.-ıvêrür (085b/14)

şalāḥ < Ar. *şalāḥ* “düzeltme, iyileşme, iyilik”

ş. (057b/19), (058a/1), (104a/18), (104a/18)

ş.+ı (058a/2)

ehl-i şalāḥ ‘namuslu, doğru, adaletli kimseler’ (057b/19), (058a/1)

şāliḥ < Ar. *şāliḥ* “dinin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sâhibi, günah işlemekten kaçınan kimse”

ş. (057b/18), (063a/17), (063a/18), (063b/12), (063b/15), (063b/3), (063b/5), (063b/7), (063b/9), (064b/10), (065b/8), (072a/6), (074b/13), (087a/17), (087b/13), (088a/19), (088b/1), (088b/10), (088b/10), (088b/12), (088b/16), (088b/4), (092a/4), (102a/3), (104a/11)

ş.+de (088b/5)

ş.+e (064b/14), (088b/2)

ş.+iṇ (087a/16)

ş.+inden (072b/3)

ş.+üṇ (066a/2), (088b/6), (088b/8)

‘amel-i şāliḥ ‘iyi, faydalı iş’ (72b/3)

sālim < Ar. *sālim* “sağlam, sağlıklı, sıhhatli”

s. (077a/14), (088b/12)

salṭanat < Ar. *salṭanat* “hükümdarlık, sultanlık”

s. (091b/10)

s.+um (095a/4)

s.+uṇ (093a/1)

şan- “bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek”

ş.-a (076a/4), (076a/5)

ş.-dı (071b/5), (075a/11), (075a/12), (078a/6)

ş.-dım (077b/19)

ş.-dum (071b/16)

ş.-duñ (085b/3)

ş.-maz (090b/6), (090b/6)

ş.-mış (085b/4)

ş.-up (081b/17)

ş.-ur (055b/8), (082b/16), (100b/9)

saña “sana”

s. (053b/9), (054a/2), (056a/17), (057a/17), (057b/4), (057b/5), (059a/10), (059a/11), (061a/12), (062a/15), (062a/4), (062b/11), (062b/17), (063a/3), (063b/8), (064a/16), (066a/11), (066a/5), (066a/6), (067a/13), (068a/17), (070a/15), (071a/12), (071a/9), (071a/9), (076a/3), (076b/6), (076b/8), (077b/16), (077b/5), (078a/11), (078a/2), (078a/5), (079a/5), (079a/7), (080a/18), (080b/13), (081a/12), (081b/6), (082a/10), (082a/5), (082a/6), (083b/12), (083b/13), (083b/5), (083b/7), (084a/9), (085b/14), (086a/4), (086a/6), (086b/3), (086b/5), (086b/5), (087a/1), (088a/17), (090a/5), (090a/8), (090a/8), (090a/9), (092a/12), (092b/13), (092b/17), (093a/9), (093b/14), (093b/6), (094a/16), (094a/18), (094b/10), (094b/11), (094b/13), (094b/2), (094b/4), (094b/6), (094b/8), (101b/10), (102a/5), (102b/14), (105a/3)

şanī at < Ar. *şan at* “duygu, tasavvur ve fikirleri etkili bir biçimde ve göze gönle hitap edecek şekilde sözi yazı, resim, heykel vb. ile ifâde etme husûsundaki yaratıcılık”

ş.+ın (056a/16)

şarar- “bir şeyi üzerine başka bir şey dolayarak onunla kaplamak, sargı, örtü vb. şeylerin içine almak, örtmek”

ş.-ar (076b/3)

şarar- “korku, üzüntü, coşku vb. sebeplerle yüzün rengi solmak”

ş.-ur (083a/7), (103b/10)

şarıl- “kollarını dolamak, kucaklamak, sarmak”

ş.-mış (074b/5)

ş.-ur (074b/4)

şarmaş- “birbirine sarılmak, sarmaş dolaş olmak, kucaklaşmak”

ş.-up (058b/2)

ş.-urlar (075b/7)

şat- “bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek”

ş.-an (073a/14)

ş.-ayın (088a/6)

ş.-up (088a/3)

şatun “satın alma işi”

ş. (073a/6), (074a/3)

şavāb < Ar. *şavāb* “doğruluk”

ş. (070a/7), (071a/5)

şay- “kabul etmek, addetmek, varsaymak”

ş.-mazlar (089b/13)

sa’y < Ar. *sa’y* “çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme, ceht”

s. (055b/10), (069b/14), (072b/5), (079a/14), (079a/19), (086b/1)

saye < Far. *sāye* “yardım etmek, destek olmak sûretiyle kayırma, koruyup gözetme, himâye”

s.+mle (064b/18)

şayıl- “kabul edilmek, addedilmek, farzedilmek”

ş.-mağ (099b/15)

ş.-ur (061b/4)

şāyib < Ar. *şā’ib* “doğru, isâbetli, yanlışsız, maksada uygun”

ş. (096a/19)

şāyim < Ar. *şā’im* “oruç tuta, oruçlu”

ş. (072a/10)

sāyir < Ar. *sā’ir* “başka, diğer, öteki, öbür”

s. (059a/19), (060b/1), (063b/2), (066b/7), (068a/5), (070a/4), (072b/8), (095a/13)

şayyād < Ar. *şayyād* “avcı”

s. (060a/19)

şebāt < Ar. *şebāt* “karârından ve sözünden dönmeme, bir iş veya davranışta azim ve karalılık gösterme”

s.+1 (066b/8)

sebeb < Ar. *sebeb* “bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey, neden”

s. (071a/15), (072b/18), (073a/3), (074b/6), (079b/6), (080a/15), (080a/8), (080b/12), (084a/13), (085b/7), (103a/13)

s.+dür (065a/18)

s.+i (055a/13), (055b/10)

secde < Ar. *secde* “genellikle namaz kılarken alnı, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum”

s. (071b/4), (094a/7), (094b/17)

s.+ye (071b/7)

sefer < Ar. *sefer* “yolculuk, seyahat”

s.+in (102b/11)

s.+ler (065b/16), (104a/1)

sehā < Ar. *sehā* “el açıklığı, cömertlik”

s. (091b/12)

sekīn < Ar. “rahat, sakin”

s. (062a/12)

sekiz “sekiz sayısı”

s. (103b/13)

selām < Ar. *selām* “bir kimseyle karşılaşıldığında , birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma, esenleme, merhaba”

s. (083b/3), (083b/3), (094a/7)

semür- “besili, yağlı bir duruma gelmek, semizlemek, şişmanlamak”

s.-di (077a/4)

semüz “besili, etli, yağlı”

s. (073a/6), (098b/8)

sen “tekil ikinci şahsı gösterir”

s. (053b/1), (055b/15), (056a/15), (056a/5), (056b/1), (057a/13), (057b/5), (058a/4), (059a/18), (059a/8), (059a/8), (060b/12), (061a/18), (061b/10), (061b/11), (061b/12), (061b/7), (063b/9), (064a/1), (064a/4), (064b/8), (066a/17), (066b/14), (067b/4), (067b/6), (068a/7), (069b/10), (069b/7), (070a/14), (071a/19), (072a/1), (072a/2), (072b/13), (073a/19), (073b/9), (074a/11), (074b/16), (076a/15), (076b/7), (077a/1), (078b/12), (078b/9), (079a/12), (080a/13), (080b/6), (081a/15), (081a/4), (081b/9), (082a/15), (082a/8), (083b/12), (083b/7), (084a/10), (084b/12), (085b/15), (085b/3), (086a/1), (090a/14), (090a/15), (090a/6), (090b/11), (090b/16), (090b/18), (091a/4), (092b/8), (093a/1), (093a/10), (093a/9), (093b/19), (094a/13), (094a/14), (096b/19), (097a/17), (098a/16), (098a/9), (098b/19), (099a/1), (099b/15), (099b/4), (100a/12), (101b/19)

s.+i (061b/8)

sende “sende”

s. (070a/15), (083a/3), (088a/18), (101b/5)

senden “senden”

s. (057a/16), (059a/19), (061b/10), (062b/7), (063b/10), (064b/19), (067b/2), (071a/9), (080a/19), (081a/13), (082a/14), (083b/6), (086b/19), (090a/6), (092b/15), (092b/4), (093b/15), (098a/8), (100b/1)

sened “özel isim”

s. (054b/11)

seni “seni”

s. (053b/10), (054a/3), (056b/3), (057a/4), (057b/12), (057b/14), (059b/1), (062b/7), (066b/18), (067b/10), (068a/16), (071a/18), (075a/5), (076b/17), (078b/14), (078b/16), (079a/3), (080b/2), (082a/15), (082a/4), (082a/6), (083a/3), (084b/10), (085b/17), (088b/5), (090a/1), (091a/4), (092b/14), (092b/15), (093b/12), (093b/7), (097a/7), (104a/5)

seniŋ “senin” → **senüŋ**

s. (066b/15), (072a/2), (072b/14), (076b/9), (077a/1), (077a/7), (078a/10), (086a/19), (099b/4)

s.+le (072b/13)

senüŋ “senin” → **seniŋ**

s. (053b/10), (053b/6), (056a/14), (056a/9), (056a/9), (056b/2), (057a/15), (057a/2), (057b/10), (057b/13), (057b/17), (058b/15), (059a/1), (059a/19), (060b/13), (061a/19), (061a/19), (061b/10), (061b/18), (061b/8), (062a/13), (062b/16), (062b/8), (062b/8), (062b/9), (064a/1), (064a/2), (066a/13), (066b/15), (068a/17), (069a/18), (069a/7), (069a/9), (069b/11), (078b/12), (078b/4), (078b/7), (079a/7), (080a/12), (080a/13), (080a/14), (080a/16), (080b/11), (080b/12), (080b/14), (080b/16), (080b/2), (080b/7), (081a/14), (081b/9), (081b/9), (082a/4), (082a/9), (083a/5), (083b/6), (083b/9), (084a/9), (084b/12), (085a/9), (086a/8), (086b/6), (086b/8), (086b/9), (087a/3), (090a/10), (090a/4), (090b/1), (090b/1), (090b/12), (090b/17), (091a/3), (091b/5), (091b/9), (092a/7), (092b/7), (093b/12), (094b/3), (098a/15), (099a/1), (105a/2)

s.+le (056a/10), (061b/1), (061b/2), (061b/6), (062a/13), (062a/6), (062b/6), (063a/1), (066a/4), (080a/15), (080b/11), (082a/16), (083b/16), (099a/17), (101b/15), (102a/1), (103b/13)

serdār < Far. *ser-dār* “bir topluluğun başı, en ileride geleni”

s.+umuz (086a/14)

ses- “birden ölmek”

s.-medi (064a/16)

seterbe “özel isim”

s.+yi (054a/15)

sev- “sevgi duymak, muhabbet beslemek”

s. (082a/16)

s.-dügi (098b/3), (103a/16)

s.-dügüŋ (094b/14)

s.-er (054b/15), (075a/13)

s.-erin (082a/15)

s.-ersin (075b/10)

s.-meyecek (065b/2)

s.-mez (065b/2)

şevāb < Ar. *şevāb* “iyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükâfat”

ş. (098a/11)

ş.+ın (099a/8), (099a/9), (104b/3)

sevgilü “sevgi duyulan, kendisine sevgi besleyen” → **sevgülü, sevgülü**

s. (068a/4), (083b/4)

sevgülü “sevgi duyulan, kendisine sevgi besleyen” → **sevgilü, sevgülü**

s. (076a/1), (092b/2)

sevgülü “sevgi duyulan, kendisine sevgi besleyen” → **sevgilü, sevgülü**

s.+dür (102b/7)

sevin- “sevinç duymak, memnun ve hoşnut olmak” → **sevün-**

s.-di (060a/9)

s.-ür (064a/12), (074b/5)

sevindür- “sevinmesine yol açmak, sevinmesini sağlamak”

s.-e (066b/18)

s.-üp (067a/1)

s.-ür (096b/6)

sevün- “sevinç duymak, memnun ve hoşnut olmak” → **sevin-**

s.-di (066b/17), (079b/16), (086a/7), (088b/2)

s.-düdüñ (066b/17)

s.-mez (066b/11)

seyr < Ar. *seyr* “bir şeyi zevk alarak gözle tâkip etme, bakma, izleme, temâşa”

s. (083b/19), (084a/2)

şıçan “sıçangillerden, fareden iri, zararlı birçok türü bulunan kemirgen, memeli hayvan”

s. (060b/11), (060b/11), (060b/12), (060b/13), (060b/5), (061a/12), (061a/15), (061a/18), (061a/2), (061a/4), (061a/5), (061b/13), (061b/2), (062a/14), (062a/16), (062a/17), (062a/19), (063a/1), (063a/11), (063a/13), (063a/16), (063a/3), (063a/4), (063b/12), (064b/11), (064b/14), (064b/16), (064b/7), (065b/5), (066a/12), (067a/16), (067a/18), (067a/3), (067a/4), (067a/9), (067b/15), (067b/16), (067b/18), (067b/19), (067b/3), (067b/7), (067b/8), (068a/12), (068b/3), (068b/7), (076a/16), (076a/18), (076b/1), (076b/13), (076b/15), (076b/2), (076b/18), (079b/11), (079b/15), (079b/8), (080a/13), (080a/2), (080b/14), (080b/16), (080b/18), (081a/16), (081a/7), (081a/17), (081b/1), (081b/2)

s.+a (062b/16), (063a/14), (066b/16), (067a/8), (067b/1), (067b/2), (068a/7), (076b/14), (076b/19), (076b/19)

s.+da (062b/14)

s.+dan (061a/16)

s.+dur (063b/12), (102b/16)

s.+ı (060b/4), (061a/17), (063a/6), (063a/8), (076b/3), (081b/4)

s.+ıñ (063a/12), (076b/17)

s.+ınuñ (060b/10)

s.+lar (064b/18), (065a/1), (065a/3)

s.+lara (063b/2)

s.+ları (063b/10)

s.+uñ (061a/14), (061a/17), (063a/12), (063a/4), (064b/9), (068b/2), (079b/12), (080b/10)

şıçra- “ayaklarla, birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak”

ş.-dı (089b/1)

ş.-yup (065a/2), (085a/18), (089b/16)

şifat < Ar. *şifat* “bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasıf”

ş. (065b/4)

ş.+lar (055b/5), (099a/10)

ş.+larla (058a/9)

şığın- “tehlikelerden korunmak için emin ve güvenilir bir yere sokulmak”

ş.-acak (080a/3)

şığıncağ “sığınacak yer”

ş. (074a/14)

şığır “geviş getirenlerden, boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adı”

ş. (088a/6), (088a/7)

şın- “yenilmek, bozguna uğramak, mağlûp olmak”

ş.-mağ (069a/10)

şına- “denemek, tecrübe etmek”

ş.-r (104a/7)

ş.-mamağ (104a/5)

şınan- “denenmek, tecrübe edilmek”

ş.-ur (104a/10), (104a/11), (104a/12), (104a/13), (104a/14), (104a/6), (104a/6), (104a/6), (104a/8), (104a/9)

şır- “sarmak”

ş.-sa (070a/2)

şıra “ardı, arkası, önü ve yanı kelimelerinden sonra gelerek tamlamalar kuran ve ‘ardından, arkasından, önünden, yanından, beraberinde’ anlamlarında kullanılan bir söz”

ş. (060b/2), (068a/2), (074b/17), (077b/18), (079b/17)

sırr < Ar. *sırr* “bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey”

s.+ı (092a/2), (093a/17)

s.+ıdur (073b/14)

s.+ını (095a/7)

s.+ıundur (092b/7)

şāhib-i sırr ‘sır sahibi’ (073b/14), (092a/2), (092b/7), (093a/17), (095a/7)

sircid “özel isim”

s. (058a/18)

siz “çoğul ikinci şahsı gösterir”

s. (070b/11), (073b/16), (092a/14), (093a/4), (095a/9)

sizden “sizden”

s. (069a/2), (073b/18), (090a/11)

size “size”

s. (072a/18), (073b/19), (074a/2)

sizi “sizi”

s. (075a/9), (090a/13)

siziñ “sizin” → **sizüñ**

s. (073b/17)

sizüñ “sizin” → **siziñ**

s. (095a/8)

şolq- “içine veya arasına girmesini sağlamak”

ş.-dı (071b/4)

şol “sol taraf”

ş. (055b/1), (079b/19), (094b/4)

ş.+ına (099a/16)

ş.+una (079b/16)

şoñ “bir şeyin bitimi, sonu, nihâyet”

ş. (093a/6)

ş.+ı (064a/17)

ş.+ın (087a/7), (091a/9)

ş.+ında (077b/6), (078a/14), (084a/7), (092a/6)

ş.+ını (078b/6)

ş.+umuza (087b/2)

şonra “daha ileri bir zamanda, müteakiben; -nin ardından, ...arkasından”

ş. (054a/19), (055b/15), (056b/16), (058b/10), (058b/8), (058b/9), (060a/5), (060a/14), (061a/11), (061a/2), (061a/4), (061a/5), (062a/10), (062a/8), (063b/5), (064a/13), (064b/15), (064b/16), (067a/5), (068a/2), (068a/7), (074a/10), (074b/18), (074b/6), (075b/19), (075b/2), (075b/6), (076a/17), (077a/15), (080b/16), (081b/2), (082a/19), (082a/3), (082a/8), (082b/3), (084b/10), (085b/13), (086b/14), (087a/1), (087a/9), (087a/15), (088a/11), (088a/6), (088b/1), (089b/13), (092b/15), (093b/14), (093b/2), (095a/3), (097a/10), (097a/7), (097b/5), (099b/10), (100a/12), (100b/11), (101a/16), (101a/17), (102a/1), (104b/15)

şor- “birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek”

ş. (059a/1), (075b/10), (093b/2), (093b/2)

ş.-a (073b/10), (073b/9)

ş.-alar (054a/10)

ş.-ar (057b/8), (061b/15), (074b/7), (075b/11), (083a/10)

ş.-arsın (075b/11)

ş.-dı (063a/10), (073b/10), (077a/15), (089b/3)

ş.-dılar (059a/5)

ş.-duğı (075a/8)

ş.-duğ (063b/9), (073b/11)

ş.-ıñ (059a/4)

ş.-ma (075b/15), (093b/8)

ş.-mağ (073b/8)

ş.-mağa (096b/2)

ş.-uñ (073b/14)

ş.-up (054a/19)

şovuk “sağuk, ısısı düşük olan”

ş. (082a/4)

şoyul- “üzerindeki kabuk, deri, zar vb. çıkarmak”

ş.-mamış (063b/14), (064b/5), (064b/6)

ş.-mı (063b/14), (064b/6)

söyle- “düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak; konuşmak”

s. (055b/15), (063a/15), (076b/6), (096b/9)

s.-di (054a/4), (056b/7), (057b/8), (061a/4), (063a/12), (063b/7), (076b/13),
(076b/15), (076b/17), (092a/8), (094a/16)

s.-diler (054b/19), (058b/6), (072a/15), (072a/17), (073a/13)

s.-dim (070a/15)

s.-dügi (067b/13), (076b/13)

s.-dügin (076b/17)

s.-dügini (055b/7)

s.-dügüm (058a/13), (062a/15), (062a/5), (071b/8), (080b/6), (084a/9)

s.-dügün (059a/12)

s.-dükde (066a/5)

s.-dükden (104b/15)

s.-dükleri (057a/12)

s.-düklerün (090b/16)

s.-düm (104b/19), (105a/1), (105a/4)

s.-dün (056a/17), (058a/5), (058a/5), (104a/5)

s.-me (053b/1), (087b/8)

s.-medi (056a/19)

s.-medim (058b/16)

s.-medin (071b/18)

s.-medün (078b/11), (105a/7)

s.-mege (063a/16), (065a/6)

s.-mekden (056b/6)

s.-mem (058a/9), (058a/9)

s.-meye (101a/1)

s.-meyesin (088a/19)

s.-meyesiñ (087b/5)

s.-meyesiz (055a/13)

s.-mez (087b/10)

s.-mezin (094b/13)

s.-mezseñ (061b/11)

s.-mişdür (070b/6)

s.-ñ (072a/15), (083a/13)

s.-r (055a/2), (057a/12), (057a/12), (059a/9), (063b/19), (075b/9), (089a/9)

s.-rdün (053b/12)

s.-rem (058a/13), (063b/8)

s.-rin (070a/16), (070a/16)

s.-rler (056a/14), (093a/11)

s.-rse (090a/19), (093a/3), (094a/4)

s.-rsem (057b/4)

s.-rsin (072a/2), (083b/11), (084a/5), (087b/5), (087b/8), (099a/2)

s.-rsiñ (057a/13)

s.-rüm (056a/17)

s.-se (087b/12)

s.-sün (054a/17), (054b/7), (054b/9)

s.-ye (077a/18), (099a/3), (099a/5), (100a/8), (103a/19)

s.-yebilürsin (104a/15)

s.-yecegim (070a/17), (070b/1)

s.-yelüm (092b/3)

s.-yen (058a/15), (059a/13)

s.-yiz (063a/3)

s.-yüp (072a/14), (072b/6), (077b/15), (092a/19), (099a/3)

söylen- “söylenmek işi yapılmak, sözle anlatmak”

s.-mege (066b/19)

s.-se (098b/1)

söylet- “söylemek işini başkasına yaptırmak”

s.-di (093b/11)

söyündür- “söndürmek”

s.-ür (062a/3)

söz “bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf, kavi”

s. (059a/1), (063b/8), (068a/1), (070b/6), (070b/7), (078b/11), (087b/10),
(100b/13)

s.+den (059a/1), (070b/6)

s.+e (085a/15)

s.+i (054a/4), (054a/7), (054b/2), (058a/13), (058a/9), (059a/6), (063b/14),
(072b/10), (079/9), (079/9), (085a/2), (087a/6), (087b/5), (094a/3), (094a/5), (097a/19),
(097b/2), (105a/8)

s.+in (054b/7), (058a/5), (067b/15), (070a/14), (075a/8), (076a/12), (077b/15),
(088a/19), (090a/1), (095a/4), (101a/2), (104b/10)

s.+inde (059a/6), (080b/10)

s.+inden (071b/1), (075a/19), (078a/6)

s.+ine (053b/4), (057b/6), (060a/15), (076a/9), (077a/3)

s.+ini (054a/19), (058b/12), (080b/10), (095b/13), (104b/13)

s.+ler (068a/8), (072b/6), (076a/5), (078b/10), (099a/2), (104b/19)

s.+lerden (105a/6)

s.+leri (055b/14), (056a/16), (057b/3), (059a/15), (075b/16), (084a/9), (101a/4), (104b/15), (105a/1)

s.+lerim (057a/11)

s.+lerimde (080a/9)

s.+lerimden (074a/4)

s.+lerime (071a/19)

s.+lerin (074a/6)

s.+lerini (057a/11)

s.+lerün (061a/12)

s.+leründen (057b/13)

s.+üm (064b/7), (070a/15), (088a/14)

s.+ümde (080a/16)

s.+üme (080b/3), (090b/2)

s.+ümle (072b/16)

s.+ün (080b/6), (100a/5)

s.+üne (056b/18), (086a/18), (090b/1)

s.+ünj (066a/13), (080b/11)

s.+üne (094a/3)

şu “tüm canlıların yaşam kaynağı olan kokusu ve tadı olmayan şeffaf sıvı madde, âb, mâ”

ş. (063a/7), (067a/5), (070b/18), (071b/3), (071b/5), (076b/1), (082a/2), (082b/11), (082b/13), (085b/13), (103b/10)

ş.+dan (067a/10), (067a/8), (071b/3)

ş.+lar (070b/17)

ş.+ya (063a/5), (067a/4), (067a/5), (071b/4), (077b/10), (082b/14)

ş.+y1 (062a/2), (065a/10), (071a/1), (098a/17), (098b/9)

ş.+yından (071a/16)

ş.+yla (072a/7), (092b/14), (094b/8)

ş.+yuñ (077b/11), (084a/16)

ş.+yunı (071a/17)

sū < Ar. *sū* ‘kötü, fenâ, yanlış’

s. (065b/4)

sū-i zann ‘kötü düşünce’ (065b/4)

su’āl < Ar. *su’āl* ‘sorulan şey, soru’

s. (090b/13)

şuç ‘töre ve ahlâka aykırı davranış, günah’

ş. (086b/4)

ş.+ı (059b/6), (086b/9)

ş.+ın (059a/17), (089b/10), (100a/10)

ş.+ından (054a/5), (058a/3)

ş.+um (057a/15)

şuçlı ‘suç işlemiş, suçu, kabahati olan kimse’

ş. (054b/3), (055b/13), (058a/1), (058a/3)

şuçsuz ‘suçu, kabahati olmayan, suç veya günah işlememiş olan kimse, mâsum’

ş. (054a/15), (054b/2), (055b/13), (091b/3)

şūfī < Ar. *şūfī* ‘tasavvufa inanan, tasavvufu bir hayat görüşü olarak benimseyen, tasavvuf ehli kimse, derviş, mutasavvıf’

ş. (073a/12)

ş.+ler (073a/11), (073a/12)

şulh < Ar. *şulh* ‘barış’

ş. (069b/1), (069b/10), (069b/2), (069b/7), (073b/19), (074a/3), (078b/12)

şulh-ı kışsa ‘barışma hikâyesi (069b/10)

şulı ‘suyu olan, suyu bol’

ş. (062b/18), (067a/14), (086a/4)

şûret < Ar. *şûret* “görünüş, biçim; yazı veya resim kopyası, nüsha”

ş.+idür (068b/9)

ş.+in (057b/1)

ş.+ine (076b/4)

sûsam < Ar. *sumsum* “anayurdu Hindistan ile güney adaları olan, meyvesi kapsül şeklinde, beyaz veya alacalı beyaz çiçekli otsu bitki, sûsen, sevsen”

s. (064a/18)

s.+a (063b/15), (064b/5), (064b/6)

s.+dan (064b/4)

s.+ı (063b/14), (064b/1), (064b/2), (064b/6)

şusuzluk “susuz olma, susuz kalma durumu”

ş. (070b/17)

ş.+dan (059b/4), (070b/18)

ş.+dur (103b/11)

sûr- “devam etmek; oturduğu, bulunduğu yerden, ülkeden ceza olarak başka bir yer veya ülkeye göndermek, nefyetmek; pulluk veya sabanla toprağı işlemek; içinde bulunup yaşamak, geçirmek”

s.-eler (056b/9)

s.-mek (088a/8)

s.-mez (070a/13)

s.-miş (082b/8)

sürç- “yürürken yanlış adım atıp dengesini yitirmek”

s.-meye (068a/2)

sürçük “sürçmek”

s.+den (068a/2)

sürt- “gezip, dolaşmak”

s.-erek (077b/10)

sürür < Ar. *surūr* “sevinç”

s.+1 (065b/2), (065b/2), (067b/14), (097b/5)

süt “kasınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını besledikleri, memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı”

s.+i (081b/15), (081b/15), (088a/7)

Ş

şād < Far. *šād* “sevinçli, memnun, mesrur”

s. (066b/19), (084a/13), (094b/16), (095a/2)

şādmān < Far. *šād-mān* “sevinçli, şād, mesrur”

s. (097b/9)

şāhid < Ar. *šāhid* “bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse, tanık”

s.+dür (090a/19)

s.+em (058b/17)

s.+ler (072a/3)

şākir < Ar. *šākir* “şükreden kimse, şükredici”

s. (066a/2), (085a/5)

şān < Ar. *šān* “ün, şöhret, itibar”

s. (102b/1)

kerīmü'ş-şān (12b/1)

şarāb < Ar. *šerāb* “meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usûllerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki”

s. (058b/9), (076a/15)

şaş- “umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek”

s.-mayayın (080a/4)

şāyed < Ar. *šāyed* “şart bildirir, eğer; ihtioal bildirir, belki, ola ki, muhtemelen”

s. (060a/13), (080a/8), (083a/14), (086a/16)

şedīd < Ar. *şedīd* “şiddetli”

s. (076b/9)

şefkat < Ar. *şefkat* “koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi”

s. (057a/5), (057b/14), (074a/13)

s.+i (070b/14), (103a/3), (104b/1)

s.+ı (089b/6)

s.+inde (104a/13)

şefkatsüz < Ar. *şefkat* + T. +süz “şefkatten yoksun, sevgisiz ve merhametsiz, katı kalpli”

s. (101b/13)

s.+den (089b/14)

şehādet < Ar. *şehādet* “görülen ve bilinen bir durum veya iş hakkında şâhitlik etme, tanıklık yapma”

s. (059a/13)

şehnişīn < Far. *şāh-nişīn* – *şeh-nişīn* “odaların sokak ve bahçeye bakan cephelerinde dışarıya doğru çıkan, üç tarafı pencereli küçük bir cumba şeklindeki çıkma, sahnış”

s.+de (092a/5)

şehr < Far. *şehr* “kalabalık yerleşim merkezi”

s. (055b/16)

s.+i (055b/17)

s.+inde (054b/11), (063b/16)

s.+inüŋ (059b/13)

s.+üŋ (054b/14), (055b/17), (058b/4)

şehre “özel isim”

s. (056b/3), (056b/7)

şehvet < Ar. *şehvet* “karşı cinse duyulan şiddetli arzu, cinsel istek; aşırı istek, arzu”

s. (053b/19)

s.+i (086b/11)

s.+inden (086b/9)

s.+ün (086b/4)

şekl < Ar. *şekl* “biçim, şekil”

s. (059b/17)

s.+ide (098b/8)

s.+inde (074b/16), (088b/10), (096a/16)

s.+ün (094a/9)

şeref < Ar. *şeref* “başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur”

s. (096a/11)

şerik < Ar. *şerik* “ortak”

s. (054a/8)

şerr < Ar. *şerr* “kötülük, fenâlık”

s.+dür (060b/16), (102a/4)

s.+i (057b/5), (074a/4)

s.+inden (076a/10), (080b/1)

şevket < Ar. *şevket* “büyüklük, ululuk, heybet, haşmet”

s.+i (069b/4), (074a/13)

s.+ini (083b/19), (084a/2)

s.+ün (093a/1)

şeyh < Ar. *şeyh* “tarikat kurucusu, bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış olan kimse”

s. (092b/12)

s.+ler (092a/14), (093a/19), (093a/2), (093a/8)

s.+lere (093b/15), (094a/11)

s.+lerin (092a/7)

s.+lerün (093a/13), (093b/6)

şeytân < Ar. *şeytân* “Meleklerin başı ve hocası olduğu hâlde isyan edip Allah’ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan âsî varlık, iblis”

s. (074b/17), (075a/2), (075a/3), (075a/5)

s.+a (074b/16), (074b/16)

s.+am (074b/17)

s.+da (075a/6)

şikâr < Far. *şikār* “av”

s. (059b/14), (077b/9), (085b/8)

s.+e (058b/1), (064a/6), (073a/10)

şikârî < Far. *şikārî* “avla ilgili”

s. (079b/13)

şikâyet < Ar. *şikâyet* “durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma”

s. (064b/8), (070b/18), (082b/19)

şimden < *uş imdi+den* “şimdiden sonra, artık, bundan sonra” → **şimdi**

s. (056b/16), (082a/16), (082a/8), (095a/3), (097a/19), (097a/6), (099a/17), (103b/13)

şimdi < *uş imdi* “içinde bulunduğumuz zamanda, şu anda” → **şimden**

s. (054a/2), (056a/11), (056b/19), (058a/14), (063a/1), (063a/15), (063a/2), (066b/6), (069b/17), (080a/14), (080a/7), (081a/17), (081a/5), (082a/5), (085a/9), (091b/9), (092a/17), (094a/14), (094a/14), (101a/5)

s.+den (076b/6), (087b/2)

s.+ye (056a/10), (072b/12)

s.+ki (080a/9)

şiş- “sıvı emerek hacmi büyümek, genişlemek”

s.-di (097a/3)

şol “şu, o”

s. (053b/14), (053b/17), (055b/14), (056a/6), (061b/5), (062b/4), (063b/14), (065a/10), (065a/11), (065a/13), (065a/14), (066a/15), (066a/19), (066b/1), (066b/2), (066b/5), (068a/6), (068b/10), (070a/13), (070a/6), (071b/10), (073a/5), (074a/16), (075a/10), (075a/11), (076a/15), (076a/16), (078b/18), (079a/1), (080a/5), (081a/15), (081b/13), (082a/2), (082b/5), (084a/8), (092b/8), (092b/9), (096b/7), (097a/9), (097b/2), (098b/8), (099a/19), (099b/1), (099b/16), (099b/18), (099b/2), (099b/6), (100a/1), (100a/8), (100b/14), (100b/5), (100b/7), (100b/9), (101b/1), (101b/2), (101b/2), (101b/8), (102b/11), (102b/13), (102b/19), (103a/1), (103a/14), (103a/16), (103a/3), (103a/4), (103a/5), (103a/6), (103a/7), (103b/10), (103b/15), (103b/7), (103b/8), (103b/9), (104a/17), (104a/18), (104a/18), (104a/19), (104a/2), (104a/3), (104b/1), (104b/12), (104b/2), (104b/5), (104b/6), (104b/7)

şöyle “şunu gibi, şu şekilde”

s. (054a/15), (055a/8), (055b/8), (058a/7), (058b/1), (060a/17), (063b/16), (065a/8), (066a/13), (071a/13), (071b/16), (073b/1), (073b/2), (076a/11), (078a/6), (079b/2), (085b/2), (088a/14), (093b/3), (096b/3)

s.+dür (061a/18)

şu “çok uzakta olmayan kimse veya şeyi işâret yoluyla belirtir; şu, o”

s. (053b/9), (056a/4), (063b/3), (067a/11), (070b/9), (073a/11), (073a/8), (073a/9)

s.+ña (059b/5)

s.+nda (056a/9), (067a/12)

s.+nı (081b/9)

şurb < Ar. *şurb* “bir içki”

s. (058b/5)

şübhe < Ar. *şubhe* “bir husula ilgili gerçek veya doğrunun ne olduğuna kesin biçimde karar verememe durumu, bu kararsızlıktan doğan ve tam bir hüküm vermeyi engelleyen tereddüt, kuşku, şek”

s. (080b/3), (104a/5)

s.+ñ (062a/19)

şükür < Ar. *şukr* “verdiği nîmetler için Allah’a karşı duyulan minneti dile getirme”

s. (057a/2)

T

tâ < Far. *tâ* “yeter ki, sonunda ”

t. (067a/7), (073a/17), (073b/3), (098b/19)

t. ki (055a/12), (058a/1), (058a/14), (059a/12), (060a/18), (060a/4), (060b/6), (060b/8), (063b/19), (064b/9), (065b/7), (067a/7), (067a/8), (069b/1), (069b/3), (071a/8), (072a/9), (073a/17), (073b/2), (076a/3), (077a/12), (078a/5), (078a/5), (078b/13), (081a/16), (081b/5), (083a/6), (086b/15), (095a/17), (095b/19), (096a/15), (098b/18), (098b/19), (099a/16), (101a/16), (102b/12), (103a/1), (103a/12) → **ki**

ta‘ab < Ar. *te‘ab* “sıkıntı, zahmet, eziyet, meşakkat”

t.+dadur (066a/1)

ta‘ām < Ar. *ta‘ām* “yemek, aş”

t. (053b/17)

ta‘arruz < Ar. *te‘arruz* “düşman üzerine yapılan hücum, saldırı”

t. (069b/18)

tābi‘ < Ar. *tābi‘* “birine veya bir şeye uyan, onun arkası sıra giden”

t. (057b/15), (060a/15), (084a/15), (092b/1), (099b/13), (103b/18)

t.+vüz (077a/7)

ṭabī‘at < Ar. *ṭabī‘at* “bir kimsenin davranışlarına yön veren yaratılışı, huy, meşrep, mizaç”

ṭ.+ıdur (083b/10)

ṭ.+ıñ (076a/16)

ṭ.+uñ (083b/10)

ta‘bīr < Ar. *ta‘bīr* “ifade, anlatım”

t. (065b/17), (092a/9), (095b/15)

t.+i (95b/15)

t.+in (094a/16), (094b/13)

t.+leri (094b/16)

tāc < Far. *tāc* “değerli taşlarla süslü başlık”

t. (094b/12), (095a/12), (095a/15)

t.+ı (095a/13), (095a/19), (095b/11), (095b/7)

t.+uñ (094a/9), (095a/17)

tafzīl < Ar. *tafzīl* - *tafdīl* “birini veya bir şeyi diğerlerine tercih etme, diğerlerine üstün görme”

t. (093b/1)

tağ “büyük toprak veya kaya kütlesi, dağ”

t. (076b/12), (076b/13), (089a/15)

t.+a (076b/12), (089a/15), (089a/19)

t.+da (068b/14), (068b/16), (077a/8)

t.+dan (089b/2)

t.+ı (076a/17)

tağıl- “(toplu hâlde bulunan kimseler) bir yerden uzaklaşmak,, o yeri terketmek”

t.-dılar (056b/13), (059a/16)

taḥammül < Ar. *teḥammul* “zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma” →
taḥammül

t. (077a/17)

taḥammül < Ar. *teḥammul* “zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma” →
taḥammül

t. (092b/16)

taḥkīr < Ar. *taḥkīr* “hakaret etme”

t. (095b/17), (099a/1)

taḥrīk < Ar. *taḥrīk* “bir kimseyi, kötü bir iş yapması için harekete geçirme, kışkırtma”

t. (066a/2)

taḥṣīl < Ar. *taḥṣīl* “ilim öğrenmek için okuma, öğrenim”

t. (065b/19), (072b/3), (079b/6), (096a/11), (103b/3)

t.+i (065b/15)

taḥt < Ar. *taḥt* “hükümdarlık makamı, hükümdarlık”

t. (079a/4)

t.+da (094b/19)

taḥt-ı ḥimāyet ‘hükümdarlığın koruması’ (79a/4)

taḥta < Far. *taḥte* “ağaçtan yapılmış eşya”

t. (075b/17), (075b/3), (075b/6), (075b/8), (087b/18)

taḥ- “bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştiirmek, geçirmek”

t.-up (073a/7)

taḥavvī < Ar. *teḥavvī* “kuvvetlenme, kuvvet kazanma”

t.+sinde (104a/12)

taḥdīm < Ar. *taḥdīm* “bir şeyi karşılıksız olarak birine verme, sunma”

t. (070a/11)

taḥdīr < Ar. *taḥdīr* “ezelde Cenâb-ı Hakk’ın olmasını dilediği şeyler, her şey hakkında vermiş olduğu ezeli karar, alın yazısı, kader”

t. (060b/16), (060b/19), (60b/17)

taḥdīr-i ilāhī ‘Allah’ın takdiri’ (60b/17), (060b/19)

taḥdīrce “...dığı sürece”

t. (061b/8), (062a/1), (080a/19), (087b/7)

taḥsīm < Ar. *taḥsīm* “parçalara ayırıp bölme, bölüştürme, pay etme”

t. (095a/9)

taḥ- “suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek”

t.-dı (063a/8), (067a/4)

taḥleb < Ar. *taḥleb* “isteme, dileme, arzu etme”

t. (061b/4), (066a/9), (094a/2), (103a/15)

t.+inüz (072a/19)

ṭālib < Ar. *ṭālib* “isteyen, telep ede, istekli olan kimse”

t. (065b/19), (072a/19), (072b/2), (078a/17), (104b/12)

ṭālī < Ar. *ṭālī* “baht, tâlih”

t. (069a/16)

t.+i (078a/19)

t.+niḡ (078a/16)

ta' līm < Ar. *ta' līm* “öğretme, öğretim”

t. (098b/4), (098b/5), (104b/6)

ṭama < Ar. *ṭama* “aç gözlülük, tamah”

t. (065b/10), (066a/1)

t.+dan (065b/15)

tamām < Ar. *tamām* “bütünlüğünü bozacak bir eksiği olmayan, bütün; tam olarak, bütünüyle, eksiksiz”

t. (054a/18), (054b/7), (055a/8), (058b/3), (061a/10), (062a/18), (062b/15), (062b/7), (066a/12), (072a/18), (072b/6), (077a/5), (079a/10), (082a/6), (087a/10), (089b/9), (093a/11), (096b/7), (100a/14)

ṭar “ensiz, genişliği az”

t. (104a/17)

t.+dur (076b/16)

ṭaraf < Ar. *ṭaraf* “ön, arka, sağ, sol, üst ve alt yanlardan her biri, cihet, yön”

t.+a (054b/16), (060a/1), (064a/8), (067a/3), (067a/7), (079b/19), (079b/19), (083b/3), (086a/9)

t.+dan (079a/17), (080a/2), (089a/3)

t.+ına (067b/17)

t.+ından (094a/18)

ṭarīḳ < Ar. *ṭarīḳ* “yol”

ṭ. (079b/1), (086a/3), (092b/3), (098b/15)

tāṣalan- < Far. *tāsā – tāse* + T. *lan-* “bir şeyi kendine dert üzüntü etmek, endişelenmek, kaygılanmak”

t.-ma (096b/7)

t.-mağa (096b/1)

t.-maḳ (100b/12)

t.-up (097b/10)

t.-ursa (096a/7)

tāṣe < Far. *tāsā – tāse* “üzüntü, kaygı”

t. (097b/9)

ṭarz < Ar. *ṭarz* “biçim, şekil, sûret”

ṭ. (058b/11)

ṭaṣ “kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde”

ṭ.+lar (067b/8)

ṭaṣra “dışarı”

ṭ. (060b/14), (062a/17), (062a/18), (062b/7), (062b/15), (063a/9), (063b/1), (073a/19), (079b/15), (082b/16), (095b/18), (102b/2)

ṭavar “inek, özellikle koyun ve keçi gibi hayvanların ortak adı”

ṭ.+ları (093b/19)

ṭavḳ < Ar. *ṭavḳ* “tasma, halka”

ṭ.+ı (066b/3)

ṭavṣan “tavşangillerden, eti yenen, hızlı koşan, kemirgen, postundan yararlanılan bir tür memeli”

ṭ. (070b/15), (071a/6), (071b/17), (071b/18), (071b/19), (072a/1), (072a/12), (072a/3), (072a/8)

t.+a (071b/18)

t.+ıı (071b/11)

t.+lar (071a/2), (071a/3)

tāvus < Far. *tā'ūs* “sülüngiller familyasından süsülü, parlak ve güzel renkli çok büyük kuş”

t. (070b/11)

tāyife < Ar. *tā'ife* “grup hâlindeki insan topluluğu, bölük, fırka, takım, cemâat”

t. (055a/15), (063b/19), (069b/9), (073a/5), (077b/1)

t.+mizi (072b/14)

t.+ıle (072b/14)

t.+si (084b/3)

t.+sinden (076a/7), (084a/18), (102a/10)

t.+sinedür (084b/18)

t.+sini (083b/19)

t.+sini (060a/6), (066b/10)

t.+siyüz (075b/12), (085a/11)

t.+ye (061a/7)

tāyife-i cānvarān ‘canavarlar topluluğu’ (055a/15) (055a/15)

ta'yīn < Ar. *ta'yīn* “bir göreve yerleştirme, atama”

t. (078a/11), (078a/12), (092b/4)

taẓarru' < Ar. *teẓarru'* “yalvarma, yakınma”

t. (076b/3)

tāze < Far. *tāze* “dinç görünüşlü, yıpranmamış, körpe, genç”

t. (074a/19), (082b/9), (098b/17)

tāzelük < Far. *tāze* + T. + *lük* “dinç, diri, canlı olma durumu, gençlik”

t.+i (103b/6)

ta'zīm < Ar. *ta'zīm* “hürmet etme, saygı gösterme, ululama”

t. (080b/17)

‘.+ya (095a/1), (100a/19)

te'ālā < Ar. *te'ālā* “şânı yüce olsun anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır”

t. (057b/11), (059a/10), (059a/11), (065a/13), (066b/18), (070a/13), (076b/18), (078a/2), (087b/8), (092b/15), (093b/12), (093b/13)

t.+dan (055b/6), (079a/3)

t.+dur (097b/3)

t.+nın (098b/4)

t.+nuñ (057a/3), (078b/16), (087b/10), (105a/7)

t.+ya (057a/2), (076b/19)

inşā'allāh-u te'ālā ‘yüce Allah’ın izniyle’ (065a/13)

te'accub < Ar. *te'accub* “şaşma, hayret etme”

t. (063a/13), (072a/12), (085a/15)

tebdīl < Ar. *tebdīl* “değiştirme, değiştirilme, başka şekle sokma”

t. (061b/19)

tecāvüz < Ar. *tecāvuz* “saldırma, hücum etme”

t. (101a/3), (104b/9)

tecribe < Ar. *tecribe* “deneyim, deney, tecrübe”

t. (086a/19)

tedārik < Ar. *tedāruk* “edinme, sağlama, hazır etme, hazır bulundurma, araştırıp elde etme”

t.+e (102a/16)

tedārik < Ar. *tedāruk* “edinme, sağlama, hazır etme, hazır bulundurma, araştırıp elde etme” → **tedārük**

t. (056a/2), (065a/1), (070b/15), (101a/12), (101a/16), (101a/6)

t.+e (101a/17)

t.+i (079b/15)

tedārūk < Ar. *tedāruk* “edinme, sağlama, hazır etme, hazır bulundurma, araştırıp elde etme” → **tedārik**

t. (070a/19), (075a/18), (075a/19)

tedbīr < Ar. *tedbīr* “bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çâre, önlem”

t. (068a/13), (073a/18), (073a/3), (073a/4), (080a/6), (080a/7), (085a/6), (100a/14)

t.+de (069a/5), (104b/7)

t.+dür (078a/16)

t.+i (069b/5), (096a/2)

t.+inde (096a/19)

t.+ini (101a/7)

te’emmül < Ar. *te’emmul* “iyice, etraflıca düşünme”

t. (087a/14), (094a/4)

tefsīr < Ar. *tefsīr* “yorumlamak, açıklamak”

t. (054a/18)

teftiṣ < Ar. *teftiṣ* “denetleme”

t. (053b/1), (057b/2), (058b/19)

t.+im (057b/16)

te’hīr < Ar. *te’hīr* “iyice, etraflıca düşünme”

t. (080b/6), (085b/16), (090a/5), (097b/2)

tekeffül < Ar. *tekeffül* “bir şeyin sorumluluğunu üzerine alma, yükümlenme”

t. (061a/7)

tekellüfsüz < Ar. *tekeffül* + T. +süz “zahmetsiz”

t. (101b/15)

teklîf < Ar. *teklîf* “bir hususta yapılması veya yapılmaması düşünülen şeyler hakkında başkalarına görüş sunma, öneride bulunma”

t. (057a/17), (084a/7), (099b/3)

teklifsiz < Ar. *teklîf* + T. +siz “samimi bir şekilde, içli dışlı, senli benli”

t. (101b/16)

tekrâr < Ar. *tekrâr* “bir daha, yine, yeniden, gene”

t. (057b/2), (071a/17), (071a/4), (072a/17), (076a/9), (083a/10), (086b/10), (087a/1), (093b/17)

telef < Ar. *telef* “telef yok etme, mahvetme, öldürme”

t. (103b/3)

tenhâ < Ar. *tenhâ* “ıssız; yalnız, tek”

t. (062b/18), (093a/19)

tercîh < Ar. *tercîh* “bir şeyi diğerlerinden daha üstün tutma, daha önemli sayma, yeğleme”

t. (062b/7)

tercümân < Ar. *tercümân* “bir şeyi anlatmaya yardımcı olan vâsıta veya kimse”

t.+uğdur (092b/8)

terk < Ar. *terk* “bırakma, ayrılma”

t. (061a/12), (061b/3), (061b/5), (065a/4), (065b/1), (069b/8), (072b/6), (076a/16), (076a/17), (097a/18), (099b/12), (099b/13), (100a/12)

terk-i hayâ ‘edebi terk etmek’ (065b/1)

teskîn < Ar. *teskîn* “yatıştırma, sükûnete erdirmeye”

t. (100a/10)

teslîm < Ar. *teslîm* “bir şeyi sahibine verme; bırakma”

t. (074b/1), (098b/6)

tevaḳḳuf < Ar. *tevaḳḳuf* “bekleme, durma”

t. (087a/14)

tevbe < Ar. *tevbe* “işlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme”

t. (071b/8)

teveccüh < Ar. *teveccüh* “bir tarafa doğru yönelme, doğrulma”

t. (099b/12)

têz < Far. *tîz* “hemen, çabuk”

t. (055a/7), (055a/7), (060b/14), (062a/7), (066b/7), (066b/8), (067b/1), (067b/3), (084b/7), (088b/4), (095b/17), (096a/5), (097b/2), (100a/9), (100a/9), (101b/9), (104a/17)

têzce < Far. *tîz* + T. +*ce* “çabucak, hemen” → **têzcecik, têzcecük, têzcek**

t. (085b/1)

têzcecik < Far. *tîz* + T. +*ce* T. +*cik* “çabucak, hemencecik” → **têzce, têzcecük, têzcek**

t. (103a/6)

têzcecük < Far. *tîz* + T. +*ce* T. +*cük* “çabucak, hemencecik” → **têzce, têzcecik, têzcek**

t. (104b/3)

têzcek < Far. *tîz* + T. +*cek* “çabucak, hemen” → **têzce, têzcecik, têzcecük**

t. (059a/12), (059a/14)

tıbb < Ar. *ṭibb* “hastalıkları iyileştirmek, hafifletmek veya önlemek amacıyla başvuru teknik ve bilimsel çalışmaların tümü, tababet”

ṭ.+dan (054b/14)

ṭ.+ı (054b/12)

‘ilm-i ṭibb ‘tıp ilmi’ (054b/12), (054b/14)

ṭın- “ses çıkarmak, bir şey söylemek”

ṭ.-masaṭ (086b/7)

ṭ.-mayup (059a/18)

ṭırnaḳ “insan ve omurgalı hayvanlarda parmak uçlarının üst kısmını örten boynuzsu tabaka”

t.+larıyla (059a/11)

tobtolu “çok dolu, tamâmen dolu”

t. (101b/6)

toğ- “dünyaya gelmek”

t.-duğı (087b/3)

toğan “kartalgiller familyasından, küçük kuşlarla, böceklerle beslenen ve dünyânın her yerinde birçok türü bulunan yırtıcı kuş sınıfı”

t. (059a/10), (059a/7), (102b/16)

toğancı “doğan yetiştiren, doğanla avlanan kimse”

t. (058a/16), (058a/19), (058b/17), (058b/5), (059a/9)

t.+nuñ (058b/11), (059a/7)

t.+y1 (059a/7)

toğruluk “doğru hareket etme, dürüstlük, sıdk”

t.+1 (104a/9)

toğur- “yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak”

t.-asın (087b/1)

t.-dı (088b/1), (089a/13)

t.-duğum (087b/6)

t.-dukları (088a/8)

t.-maz (087b/6)

t.-sun (088a/12)

t.-sunlar (088a/4)

t.-ur (087b/6)

t.-urın (087b/7)

toğun- “yaklaşıp hafifçe değmek, temas etmek”

t.-dı (064a/16), (065b/9)

.-ur (088a/16)

okuz “dokuz sayısı”

. (092a/5)

ol- “dolu duruma gelmek”

.-dı (087b/17), (097a/4), (097a/5)

oldur- “dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek”

.-mış (096b/16)

.-mışlar (096b/10)

olu “ii boş olmayan, dolmuş”

.+sı (097a/15)

oņuz “ift parmaklılardan, eti, yağı, derisi veya kılı iin beslenen, evcil hayvan”

. (064a/11), (064a/7), (064a/8), (064a/9)

.+ı (064a/9)

.+lar (056b/1), (056b/6), (056b/7), (056b/8)

.+laruņ (055a/14), (055a/19), (055b/15), (056a/16), (056a/17)

oprak “yer kabuğunun, uzerini kaplayan urumuş organik meddelerden ve ktle kırıntılarından oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı”

.+a (062a/9)

.+dan (100b/7)

oy- “alık duygusu gidinceye kadar yemek, tok hle gelmek”

.-mamış (098a/5)

.-maz (061b/8)

.-mazlar (098a/6)

oyum “yeter bulma, yetinme, doyum”

. (064a/12)

thmet < Ar. *tuhmet* “kesin olarak ispat edilmediği hlde birine su ykleme, sulama, sulanma”

t. (065b/3), (091a/17), (095b/1)

tır- “hareketsiz durumda olmak; beklemek, dikilmek”

t.-a (054a/9), (073b/2)

t.-abildiñ (077a/16)

t.-acak (066a/9), (093a/7)

t.-alar (094b/3)

t.-an (059a/10)

t.-ayın (060a/3)

(094a/8) t.-dı (062a/18), (067a/6), (072a/11), (077b/12), (084a/16), (085b/1), (093a/14),

t.-dılar (072a/13)

t.-duğın (084b/4)

t.-dukca (093a/7)

t.-duñ (078b/9)

t.-mağa (086a/1)

t.-ması (084b/6)

t.-maya (071b/10)

t.-mayan (090a/2)

t.-mayup (089b/5)

t.-maz (071b/11), (071b/9)

t.-sa (094b/9)

t.-salar (094b/16)

t.-up (091b/10)

t.-ur (074b/5), (087b/19), (100b/6)

t.-urın (058b/18), (098b/12), (098b/6), (102b/14)

t.-urken (059b/16)

.-urlar (094a/17)

.-ursın (083b/12)

.-uruz (090a/16)

urna “turnagillerden, Avrupa ve Afrika’da toplu olarak yaşıyan, büyük sürüler hâlinde göçen iri kuş”

. (070b/11), (100b/5)

urum “bir şeyin içinde bulunduğu şartların bütünü, vaziyet, hâl”

.+uñ (061b/9)

ut- “elde bulundurmak; ele geçirmek yakalamak; kabul etmek, saymak”

. (080b/7)

.-a (058b/7), (089a/12), (103b/19)

.-alar (054a/5), (096a/14), (100b/10)

.-amaz (085b/8)

.-ar (058b/1), (067b/18), (072a/6), (086a/3), (100b/3)

.-ardum (053b/13), (077b/14)

.-arsın (081a/1)

.-dı (070b/3)

.-dılar (053b/7), (061a/9)

.-duğum (080b/8)

.-duğları (090b/9)

.-madum (086a/15)

.-maduñ (086a/12)

.-mağa (077b/14), (086a/16), (089b/19)

.-mak (097a/16)

.-makdan (082b/3)

.-maya (088a/14), (103b/16)

ţ.-maz (053b/13)

ţ.-up (072b/7), (077b/11), (078a/3), (085b/14), (100b/4)

ţutul- “yakalanmak, ele geçirilmek”

ţ.-mış (079b/16)

ţūţī < Far. *ţūţī* “işittiği sesleri taklit eden, bâzı kelimeleri söyleyebilen papağan türünden bir kuş, dudu, dudu kuşu”

ţ. (058b/1)

ţ.+dür (058b/15)

ţ.+ler (058b/6)

ţ.+lere (058b/3), (059a/2)

ţ.+leri (058b/10), (058b/6)

ţ.+lerünj (058b/11), (058b/13), (058b/17)

ţ.+nünj (058b/14)

ţ.+ye (059a/4)

ţutul- “yakalanmak, ele geçirilme; avlanmak; ay ve güneş, tutulma olayına uğramak”

ţ.-dılar (060a/9)

ţ.-duğuna (067b/19)

ţ.-ur (060b/19), (061a/1), (079b/14)

ţuzak “kuş veya yaban hayvanlarını yakalamaya yarayan araç veya düzenek”

ţ.+a (079b/16)

ţ.+ıñı (080b/2)

tütün “duman”

t.+den (077a/13)

tüy “insanlarda ve hayvanlarda deri üzerinde bulunan çok ince kıl”

t.+leri (077a/4)

t.+lerim (073b/1)

U

u < Far. ve “ve” → **ü**

u. (062a/5), (066b/19), (069b/8), (079a/14), (097b/3)

uç (c) “kenar, yan”

u.+ına (075b/19)

u.+ında (088a/16), (093b/5), (097a/13)

uç- “havada yol almak, havada gitmek”

u. (067a/18)

u.-ar (067b/16)

u.-arsın (067b/9)

u.-dı (067a/4), (089b/17), (091b/6)

u.-dılar (060a/15)

u.-maz (100b/10)

u.-up (094b/1)

uçurum “deniz, göl, ırmak vb. su kıyılarında veya karada dik yer, yar”

u.+a (099a/14)

ud “insan vücûdunda örtülmesi gereken, görünmesi haram ve ayıp olan mahrem yer, avret yeri, edep yeri”

u. (056a/4), (056a/6)

‘**udvā** < Ar. “düşman”

‘u. (061b/14)

ufan- “parçalanmak, ufalanmak”

u.-dukdan (062a/10), (062a/8)

u.-ması (062a/8)

u.-ur (062a/10), (088a/16)

ufat- “kırmak, parçalanmak”

u.-dı (086b/12)

uğra- “kötü bir durum başına gelmek”

u.-dılar (060a/7)

u.-yup (054a/5)

uğraş “bir güçlüğü yenmek için gösterilen sürekli çaba, mücadele”

u.+da (094a/12)

u.+dan (099a/15)

uğraş- “savaşmak, mücadele etmek”

u.-alum (069a/14)

u.-mağ (069b/11)

uğrula- “çalmak”

u.-mağa (075a/3)

u.-mağ (074b/15), (074b/19), (075a/6)

u.-sam (103b/1)

u.-ya (102a/12)

uğur “hedef, amaç, gaye, erek, yol”

u.+dan (060a/13), (066b/12), (090b/5)

u.+ına (084b/17)

uğurla- “birini iyi dileklerle yolcu etmek, teşyî etmek”

u.-yın (077a/4)

uğursuz “kötülük getiren, uğurlu olmayan, hayırsız, işe yaramaz”

u.+ıdur (070b/13)

‘uhde < Ar. *‘uhde* “biri işi üzerine alma, yüklenme, sorumluluk”

‘u.+sinden (078a/15)

‘uḳalā < Ar. *‘uḳalā* “akıllılık, bilgiçlik taslayan kimse”

‘u.+dan (099b/15)

‘ukūbet < Ar. *‘ukūbet* “cezâ; eziyet, işkence”

‘u. (105a/1)

‘u.+e (097a/8)

‘u.+in (090a/5)

ulaş- “varmak, gelmek”

u.-dılar (055b/18)

ulaşdur- “ulaşmasını sağlamak”

u.-duğumuz (064a/3)

u.-ursın (064a/3)

‘ulemā < Ar. *‘ulemā* “âlimler, bilginler”

‘u. (053b/14), (055a/15), (069a/8), (069b/12)

‘u.+ya (095a/1), (100a/19)

ulu “erdemleri bakımından çok büyük, yüce”

u.+lar (100a/19)

umūr < Ar. *emūr* “işler”

u. (099b/12)

u.+ını (069a/5)

umūr-ı cismāniyye ‘maddî işler’ (99b/12)

unıt- “aklında kalmamak, hatırlamamak” → **unut-**

u.-dı (090b/6)

unut- “aklında kalmamak, hatırlamamak” → **unıt-**

u. (083a/3)

u.-a (100a/8)

u.-asın (081a/15)

u.-dı (083a/3)

u.-madum (078b/12)

u.-mağa (091a/5)

u.-mayup (083b/9)

u.-ur (082b/18)

ur- “vurmak, çarpmak”

u. (095b/17)

u.-alar (068a/6)

u.-dı (065b/12), (065b/9), (089b/2), (089b/3), (095b/14)

u.-mağla (084b/2)

u.-mak (068a/7)

u.-ur (064a/7), (064a/9), (088b/11)

uruş “vurma işi”

u. (065b/12)

uşan- “bıkmak, bezmek”

u.-asın (061a/11)

uşlı “akıllı, zeki”

u. (087a/18)

uşak “çocuk”

u.+ı (063a/18)

utan- “ölçülü hareket etmek, bir şeyi yapmaktan kaçınmak, çekinmek, hayâ etmek”

u.-maz (056a/5)

uy- “bağlı olmak, tabi olmak”

u.-duğundan (053b/12)

u.-dum (072a/9)

u.-mayup (094a/3)

u.-up (053b/4)

uyanuk “uyanmış veya uyumamış olan, uyku durumunda olmayan, uyumayan”

u. (074b/3)

uyku “organizmanın, dinlenip toparlanabilmesini sağlamak üzere vücuttan ve dış dünyâdan gelen uyarıları fizyolojik ve geçici olarak idrak edememesi durumu”

u. (075b/7)

u.+nuñ (078b/17), (078b/18), (078b/19), (079a/1)

u.+yı (103a/8)

uykusuz “uyumamış veya uykusunu almamış”

u. (076a/2)

uyu- “uyku durumunda olmak”

u. (076a/1)

u.-dı (075a/1)

u.-duğı (097a/14)

u.-duğdan (074b/18)

u.-r (074b/3), (092a/7), (097a/13)

u.-rdı (065b/8)

u.-rdum (094a/10)

u.-rken (092a/5)

u.-ya (081b/14)

uyut “utanma”

u.+umı (66b/19)

uzak “gidilmesi çok süren, çok ötelere bulunan, ırak”

u. (065b/16), (104a/1)

uzan- “boyu boyunca yatmak”

u.-ur (075b/8)

uzat- “uzamasına sebep olmak, uzamasını sağlamak”

u.-duğ (083a/8)

uzun “uzun süre devam edecek şekilde, uzun müddet, uzun uzun”

u. (099b/19), (102a/12)

Ü

ü < Far. ve “ve” → **u**

ü. (053b/19), (057a/3)

ücret < Ar. *ucret* “bir hizmet ve emek karşılığında ödenen para veya mal”

ü. (102b/8), (103a/19)

üç “üç sayısı”

u. (057b/16), (083b/15), (084b/16), (096a/7), (098a/17), (098b/1), (098b/12), (098b/7), (099a/18), (099a/3), (099a/7), (099b/5), (100b/12), (101a/6)

ü.+den (083b/16)

ü.+er (055b/3), (055b/3)

üçüncü “üç sayısının sıra sıfat”

ü. (074b/7)

ü.+si (066b/9)

ü.+sine (069a/17)

üleş- “paylaşmak, bölüşmek”

ü.-diler (073a/16)

üleşdür- “paylaştırmak, bölüştürmek”

ü.-eyim (095a/9)

ümid < Ar. *umīd* “beklenti, umut”

ü.+dür (092a/12)

ü.+i (080b/15), (080b/18)

ü.+üm (073a/2)

üns < Ar. *uns* “alışkanlık, alışma, yakınlık, ülfet, ünsiyet”

ü. (076a/13), (090b/9)

ürküt- “ürkmesine sebep olmak”

ü.-mekden (063b/10)

üst “bir şeyin yukarıya, göğre doğru bakan yüzü, yüzeyi; vücut, beden”

ü.+içe (078a/3)

ü.+inde (055b/7), (059b/15), (068b/15), (087b/18), (087b/19), (094b/10), (094b/11), (097a/14), (100b/3)

ü.+inden (064a/8), (068b/5)

ü.+ine (060a/7), (063a/8), (067a/5), (068a/14), (071a/11), (075b/6), (078a/7), (081b/13), (082b/12), (086a/10), (087b/18)

ü.+ümde (061a/8)

ü.+üme (078a/5)

ü.+ünden (092b/13)

ü.+üğe (086b/10), (086b/5)

ü.+ünden (068a/14)

üstād < Far. ustād “herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sâhibi olan, üstün bir yeri, tam vukûfu bulunan kimse”

ü+ı (104a/2)

ü.+uğ (053b/6)

üzeri “bir şeyin yukarıya, göğre doğru bakan yüzü, yüzeyi, üst tarafı; vücut, beden; üzere tabi, bağı”

ü.+lerinde (094a/18)

ü.+lerine (072b/7)

ü.+me (083b/8)

ü.+mize (073b/16)

ü.+ğe (086b/6)

ü.+nde (068a/13), (092b/9)

ü.+nden (104a/1)

ü.+ne (054b/5), (055b/17), (056b/19), (056b/9), (057a/10), (058b/11), (058b/3), (058b/4), (059b/4), (062a/2), (062a/5), (062b/16), (062b/2), (062b/6), (064a/11), (064a/9), (065b/11), (066a/14), (068a/6), (068b/19), (069b/2), (070b/1), (070b/3), (071a/10), (071b/10), (071b/16), (072a/11), (072a/15), (073a/13), (073b/7), (074b/2), (074b/4), (076a/10), (076b/9), (078a/8), (078b/13), (078b/2), (079a/2), (081a/1), (081b/10), (082a/13), (082b/10), (084b/12), (086b/12), (087a/12), (088a/5), (088a/7), (088b/18), (088b/9), (089a/5), (089b/1), (090b/7), (091a/16), (091b/19), (091b/7), (093a/2), (094a/17), (095b/14), (096a/13), (096a/15), (097a/5), (100a/7), (100b/4), (100b/5), (101a/13), (101a/13), (101b/18), (103b/16), (104a/4), (104b/15), (105a/5), (105a/5)

ü.+nedür (070b/13), (071a/6), (072b/9)

ü.+neyem (073a/2)

ü.+neyüz (069b/17)

V

va‘de < Ar. *va‘de* “bir işin yapılması, bir borcun ödenmesi için tanınan zaman, mühlet, mehil”

v. (081a/12)

vāfir < Ar. *vāfir* “çok, bol”

v. (056b/16), (066b/6), (071a/2), (075a/19), (075b/7), (077a/8), (077b/11), (077b/13), (078b/19), (088a/10), (100b/15), (103a/13), (103a/15)

vāḳıf < Ar. *vāḳıf* “bilici, bilen, haberdar ve âgâh olan kimse”

v. (053b/2), (075a/15), (075a/16), (078b/4)

vāḳı‘a < Ar. *vāḳı‘a* “olmuş olan şey, geri çevrilmesi mümkün olmayan olay, olgu”

v. (092a/10), (092a/10), (094a/11)

v.+ları (092a/8)

v.+ların (092a/8)

v.+nuḡ (092b/4)

v.+yı (094a/16)

vāḳı‘ā < Ar. *vāḳı‘ā* “gerçi, her ne kadar, filvâki”

v. (064b/16)

vāḱi < Ar. *vāḱi* “olan, vuku bulan”

v. (083b/17), (101a/6)

vaḱt < Ar. *vaḱt* “zaman”

v. (069a/16), (069b/19)

v.+de (081a/15)

v.+in (098b/10)

v.+inde (104a/10)

vaḱtā < Ar. *vaḱtā* + Far. +*ki* “ne zavik ki, -diği zaman”

v. ki (053b/6), (054a/13), (054a/6), (054b/7), (055b/18), (056a/19), (056b/6), (057a/17), (058b/11), (059b/1), (060b/7), (060b/9), (061a/14), (061a/18), (063a/12), (063a/5), (064a/15), (064a/8), (064b/18), (065b/10), (065b/5), (065b/6), (065b/8), (066a/12), (066b/16), (068b/2), (071b/2), (072a/10), (073b/16), (074a/5), (075a/7), (075b/15), (080b/10), (083b/3), (084b/4), (086b/10), (086b/17), (092a/7), (094a/4), (094a/6), (094b/16), (094b/18), (095a/16), (095b/12), (096b/17), (097a/19), (097a/2), (097a/4) → **ki**

var “mevcut”

v. (054b/15), (055a/6), (055b/16), (055b/19), (056a/11), (056b/3), (059b/13), (059b/14), (059b/16), (060a/6), (063b/12), (063b/16), (063b/18), (064b/13), (066a/3), (066b/3), (067a/15), (067a/7), (068b/15), (068b/15), (068b/16), (068b/16), (068b/17), (068b/18), (068b/18), (069a/4), (070b/19), (071a/1), (071b/13), (074a/18), (074b/13), (075a/13), (075a/13), (076a/19), (076b/1), (077b/8), (079b/10), (079b/10), (079b/11), (079b/12), (081b/15), (082b/8), (083b/5), (085b/5), (087a/17), (087a/18), (087b/14), (088b/9), (089a/10), (089a/8), (089a/8), (091a/3), (092a/1), (093b/1), (094a/1), (095a/13), (097a/14), (097a/14)

v.+dı (054b/12), (056b/14), (059a/8), (064b/10), (064b/2), (066b/6)

v.+dur (055a/1), (055a/18), (055b/6), (056a/7), (060b/4), (061b/13), (062a/19), (062b/19), (062b/8), (063a/3), (064a/18), (066b/5), (066b/6), (066b/8), (070a/15), (070a/16), (072a/3), (072a/5), (073a/4), (074a/9), (076a/6), (077a/2), (077a/9), (079b/3), (079b/4), (080a/3), (081b/11), (083a/17), (083b/15), (085a/13), (085b/12), (085b/13), (086a/6), (091a/12), (091a/13), (094b/14), (097b/10), (097b/4), (098a/5), (098b/1), (099a/12), (099a/18), (099a/7), (099b/15), (099b/5), (100a/13), (100b/17), (100b/2), (101a/6), (101b/11), (101b/16),

(101b/6), (102a/11), (102a/18), (102a/2), (102a/6), (102b/15), (102b/18), (102b/6), (103a/18), (103a/9), (103b/13), (104a/16), (104b/4)

v.+ımış (074a/18)

v.+ken (091a/11)

v.+mış (077b/19)

v.+sa (054b/17), (055b/11), (062b/12), (068a/9)

v.+um (098a/15)

var- “ulaşmak, vâsıl olmak”

v. (057a/6)

v.-a (056b/5), (065a/10), (073b/2), (098b/18), (100a/3)

v.-alar (056a/2), (069b/1), (103a/1)

v.-alum (072a/4), (092a/11)

v.-am (062b/19), (080b/14)

v.-ayın (083a/8), (083a/8), (085a/15), (086b/1), (086b/13), (088b/3), (093a/16), (093a/5)

v.-dı (057a/7), (057a/8), (059b/5), (060b/10), (061a/17), (068b/19), (071a/10), (071b/2), (071b/7), (076b/11), (076b/12), (076b/14), (077b/10), (077b/15), (080a/11), (082b/12), (086a/10), (093a/12), (093b/5), (095b/8)

v.-dılar (065a/5), (072a/13)

v.-dım (065a/2)

v.-duğı (084a/16)

v.-duğum (080a/19)

v.-dum (065b/11), (065b/8)

v.-ıcağ (063a/4)

v.-ıyız (070b/15)

v.-ınca (072a/15)

v.-mak (093a/15)

v.-mamış (086a/5)

v.-maz (081b/15)

v.-miş (071a/2), (096b/9)

v.-sa (055b/7), (066a/18), (066b/5), (092b/12), (095a/12), (100a/2)

v.-sak (085a/12)

v.-sam (086a/8)

v.-up (057a/6), (070a/11), (077b/11), (081b/3), (082b/12), (082b/16), (093b/3), (098b/13), (099b/17)

v.-ur (060a/19), (063a/5), (082a/2), (082a/4), (087a/11), (100a/3)

v.-urun (086a/8)

v.-urlar (070b/18), (071a/3), (093a/3)

v.-ursın (056a/8)

varṭa < Ar. *varṭa* “tehlikeli durum”

v.+ya (060b/17), (067b/4)

vāṣīl < Ar. *vāṣīl* “ulaşan, erişen”

v. (053b/7), (059b/11), (070a/11), (070a/8), (070a/8), (073a/17), (073a/3), (074b/10), (078a/17), (078a/19), (078b/1), (078b/8), (079a/13), (081a/1), (082b/1), (082b/2), (082b/3), (082b/4), (082b/5), (082b/6), (087a/9), (091a/14), (097b/5), (099a/7)

vāṣīṭa < Ar. *vāṣīṭa* “bir işin gerçekleşmesi için gerekli olan şey, araç”

v.+mla (081a/3)

v.+sıyla (093a/16)

vay “yönelme durumu eki almış bir kelime ile kullanıldığında bir şeyin veya bir kimsenin kötü bir sonuca uğrayacağını anlatan bir söz”

v. (089b/5), (089b/6)

vazīfe < Ar. *vazīfe* “bir kimsenin yapmak zorunda bulunduğu iş, görev, ödev”

v. (078a/10), (078a/11)

vazgel- “vazgeçmek”

v. (087b/8)

v.-di (056b/7), (88a/19)

v.-e (058a/2)

ve “iki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile”

v. (053b/10), (053b/11), (053b/11), (053b/14), (053b/16), (053b/17), (053b/18), (053b/18), (053b/19), (053b/3), (053b/3), (053b/3), (053b/5), (053b/6), (053b/8), (054a/10), (054a/10), (054a/11), (054a/11), (054a/12), (054a/12), (054a/13), (054a/17), (054a/2), (054a/4), (054a/6), (054a/7), (054a/9), (054a/9), (054b/10), (054b/17), (054b/18), (054b/3), (054b/4), (054b/6), (054b/8), (055a/10), (055a/16), (055a/17), (055a/4), (055a/7), (055a/7), (055a/9), (055a/9), (055b/1), (055b/10), (055b/11), (055b/11), (055b/2), (055b/3), (055b/3), (055b/4), (055b/4), (055b/5), (055b/5), (055b/5), (055b/7), (055b/9), (055b/9), (056a/1), (056a/11), (056a/12), (056a/12), (056a/13), (056b/11), (056b/11), (056b/13), (056b/13), (056b/14), (056b/16), (056b/17), (056b/2), (056b/3), (056b/4), (056b/6), (056b/9), (057a/1), (057a/1), (057a/11), (057a/11), (057a/12), (057a/12), (057a/17), (057a/18), (057a/18), (057a/3), (057a/3), (057a/4), (057a/5), (057a/6), (057a/9), (057b/1), (057b/1), (057b/11), (057b/12), (057b/14), (057b/14), (057b/5), (057b/6), (058a/1), (058a/11), (058a/13), (058a/13), (058a/15), (058a/2), (058a/2), (058a/4), (058a/6), (058a/7), (058a/8), (058a/9), (058a/9), (058b/12), (058b/15), (058b/2), (059a/13), (059a/14), (059a/15), (059a/16), (059a/6), (059b/11), (059b/17), (059b/3), (059b/3), (059b/4), (059b/9), (060a/1), (060a/12), (060a/15), (060a/15), (060a/4), (060a/8), (060b/12), (060b/19), (060b/4), (060b/5), (061a/1), (061a/1), (061a/10), (061a/15), (061a/16), (061a/17), (061a/19), (061a/9), (061a/9), (061b/10), (061b/13), (061b/17), (061b/18), (061b/4), (061b/5), (061b/9), (061b/9), (061b/9), (062a/13), (062a/15), (062a/18), (062a/5), (062a/7), (062b/1), (062b/15), (062b/18), (062b/18), (062b/3), (063a/10), (063a/11), (063a/13), (063a/15), (063a/15), (063a/17), (063a/17), (063a/18), (063a/19), (063a/3), (063b/2), (063b/6), (063b/7), (063b/7), (063b/8), (064a/10), (064a/11), (064a/11), (064a/18), (064a/2), (064a/2), (064a/4), (064b/1), (064b/12), (064b/14), (064b/17), (064b/18), (064b/2), (065a/12), (065a/13), (065a/14), (065a/14), (065a/15), (065a/16), (065a/16), (065a/17), (065a/18), (065a/19), (065a/19), (065a/5), (065a/6), (065a/7), (065a/7), (065a/8), (065b/1), (065b/10), (065b/12), (065b/14), (065b/15), (065b/16), (065b/17), (065b/18), (065b/2), (065b/4), (065b/4), (065b/5), (065b/8), (065b/9), (066a/1), (066a/1), (066a/10), (066a/13), (066a/16), (066a/16), (066a/17), (066a/18), (066a/2), (066a/4), (066a/4), (066a/5), (066a/6), (066a/7), (066a/7), (066a/9), (066b/10), (066b/12), (066b/15), (066b/16), (066b/17), (066b/18), (066b/3), (066b/6), (066b/7), (066b/7), (066b/9), (066b/9), (067a/1), (067a/13), (067a/14), (067a/16), (067a/16), (067a/16),

(067a/18), (067a/3), (067a/3), (067a/8), (067a/9), (067a/9), (067b/1), (067b/10), (067b/11), (067b/13), (067b/14), (067b/15), (067b/16), (067b/16), (067b/18), (067b/18), (067b/2), (067b/3), (067b/7), (067b/8), (067b/9), (068a/10), (068a/11), (068a/11), (068a/11), (068a/12), (068a/14), (068a/15), (068a/16), (068a/18), (068a/18), (068a/3), (068a/3), (068a/4), (068a/4), (068a/7), (068a/7), (068b/1), (068b/1), (068b/11), (068b/12), (068b/15), (068b/16), (068b/17), (068b/18), (068b/4), (068b/5), (068b/6), (068b/6), (068b/7), (068b/7), (068b/7), (068b/7), (069a/11), (069a/11), (069a/16), (069a/19), (069a/2), (069a/3), (069a/3), (069a/5), (069a/8), (069b/13), (069b/15), (069b/16), (069b/19), (069b/6), (069b/6), (069b/8), (069b/8), (070a/1), (070a/1), (070a/10), (070a/10), (070a/11), (070a/12), (070a/14), (070a/15), (070a/16), (070a/7), (070a/8), (070a/9), (070a/9), (070a/9), (070b/11), (070b/11), (070b/11), (070b/12), (070b/13), (070b/13), (070b/13), (070b/14), (070b/2), (071a/11), (071a/11), (071a/12), (071a/14), (071a/16), (071a/18), (071a/7), (071a/8), (071a/8), (071a/9), (071b/10), (071b/10), (071b/7), (071b/9), (072a/13), (072a/3), (072a/6), (072a/7), (072b/1), (072b/12), (072b/16), (072b/17), (072b/9), (073a/12), (073a/14), (073a/16), (073a/18), (073a/19), (073a/19), (073a/3), (073a/5), (073b/1), (073b/11), (073b/14), (073b/17), (073b/17), (073b/18), (073b/19), (073b/2), (073b/5), (074a/1), (074a/13), (074a/14), (074a/15), (074a/19), (074a/4), (074a/5), (074b/8), (075a/1), (075a/12), (075a/18), (075a/3), (075a/7), (075b/14), (075b/17), (075b/2), (075b/4), (075b/6), (076a/10), (076a/11), (076a/13), (076a/13), (076a/16), (076a/17), (076a/17), (076a/17), (076a/4), (076a/5), (076b/16), (076b/17), (076b/19), (076b/3), (076b/8), (077a/10), (077a/12), (077a/14), (077a/17), (077a/2), (077a/3), (077a/3), (077a/4), (077a/4), (077a/5), (077b/1), (077b/14), (077b/14), (077b/3), (077b/3), (077b/3), (077b/3), (077b/6), (077b/7), (078a/1), (078a/14), (078a/16), (078a/17), (078a/18), (078a/18), (078a/18), (078a/19), (078a/7), (078a/8), (078b/1), (078b/12), (078b/17), (078b/18), (078b/18), (078b/18), (078b/19), (078b/2), (078b/4), (078b/5), (078b/5), (078b/5), (078b/6), (078b/6), (078b/6), (078b/7), (078b/8), (079a/1), (079a/1), (079a/13), (079a/19), (079a/4), (079a/4), (079a/6), (079a/6), (079a/6), (079a/6), (079a/6), (079a/6), (079a/7), (079a/7), (079b/11), (079b/13), (079b/4), (079b/6), (079b/7), (079b/8), (080a/10), (080a/12), (080a/13), (080a/14), (080a/15), (080a/16), (080a/16), (080a/17), (080a/18), (080a/18), (080a/6), (080a/7), (080a/9), (080a/9), (080b/11), (080b/12), (080b/13), (080b/13), (080b/17), (080b/2), (080b/3), (080b/4), (080b/9), (081a/6), (081a/7), (081a/8), (081a/9), (081b/1), (081b/10), (082a/14), (082a/5), (082a/6), (083a/3), (083b/10), (083b/10), (083b/11), (083b/15), (083b/16), (083b/19), (083b/19), (084a/10), (084a/12), (084a/13), (084a/15), (084a/18), (084a/2), (084a/3), (084a/4), (084a/5), (084a/6), (084b/1), (084b/15), (084b/17), (084b/17), (084b/18), (084b/2), (084b/2), (084b/5), (084b/8), (084b/9), (085a/14), (085a/16), (085a/4), (085a/4), (085a/5), (085b/11), (085b/17), (085b/18), (085b/19), (085b/3),

(086a/13), (086a/14), (086a/16), (086a/5), (086a/5), (086a/7), (086b/12), (086b/13), (086b/15), (086b/16), (086b/18), (086b/19), (086b/19), (086b/9), (087a/13), (087a/14), (087a/3), (087a/5), (087a/6), (087a/7), (087a/9), (087b/13), (087b/15), (087b/3), (087b/6), (087b/7), (088a/10), (088a/10), (088a/10), (088a/13), (088a/13), (088a/16), (088a/17), (088a/2), (088a/3), (088a/7), (088a/8), (088a/8), (088a/9), (088a/9), (088b/13), (088b/15), (088b/16), (088b/17), (089a/15), (089a/16), (089a/9), (089b/11), (089b/11), (089b/14), (089b/14), (089b/17), (089b/19), (089b/4), (089b/5), (089b/6), (089b/7), (089b/8), (090a/1), (090a/1), (090a/14), (090a/2), (090a/2), (090a/6), (090b/1), (090b/10), (090b/11), (090b/11), (090b/14), (090b/5), (090b/6), (090b/6), (090b/7), (090b/8), (091a/1), (091a/1), (091a/1), (091a/14), (091a/15), (091a/15), (091a/16), (091a/17), (091a/17), (091a/17), (091a/18), (091a/19), (091a/19), (091a/2), (091a/2), (091a/3), (091a/8), (091b/1), (091b/10), (091b/10), (091b/11), (091b/11), (091b/12), (091b/12), (091b/14), (091b/14), (091b/16), (091b/17), (091b/18), (091b/2), (091b/2), (091b/3), (091b/4), (091b/5), (091b/6), (092a/12), (092a/18), (092a/2), (092a/4), (092a/4), (092a/5), (092a/7), (092b/10), (092b/10), (092b/11), (092b/14), (092b/14), (092b/16), (092b/18), (092b/19), (092b/6), (092b/7), (092b/8), (092b/8), (092b/8), (092b/9), (092b/9), (093a/1), (093a/11), (093a/11), (093a/14), (093a/17), (093b/11), (093b/12), (093b/19), (093b/4), (093b/5), (093b/7), (093b/9), (094a/1), (094a/13), (094a/14), (094a/19), (094a/3), (094a/4), (094a/7), (094a/7), (094a/9), (094a/9), (094b/14), (094b/15), (094b/17), (094b/17), (094b/19), (094b/19), (094b/3), (095a/1), (095a/1), (095a/10), (095a/10), (095a/11), (095a/11), (095a/12), (095a/17), (095a/2), (095a/3), (095a/3), (095a/5), (095a/5), (095a/5), (095a/6), (095a/7), (095a/7), (095b/11), (095b/16), (095b/17), (095b/4), (095b/5), (095b/7), (095b/9), (096a/10), (096a/11), (096a/11), (096a/13), (096a/14), (096a/14), (096a/16), (096a/18), (096a/19), (096a/19), (096a/2), (096a/2), (096a/3), (096a/4), (096a/4), (096a/8), (096a/9), (096b/10), (096b/5), (096b/6), (096b/6), (097a/11), (097a/13), (097a/18), (097a/6), (097a/6), (097a/7), (097a/8), (097b/12), (097b/12), (097b/15), (097b/16), (097b/16), (097b/16), (097b/16), (097b/16), (097b/17), (097b/17), (097b/18), (097b/18), (097b/3), (097b/5), (097b/5), (097b/7), (097b/7), (098a/11), (098a/11), (098a/11), (098a/11), (098a/12), (098a/13), (098a/14), (098a/17), (098a/18), (098a/2), (098a/3), (098a/3), (098a/4), (098a/6), (098a/7), (098a/8), (098a/9), (098b/10), (098b/14), (098b/15), (098b/15), (098b/15), (098b/16), (098b/17), (098b/2), (098b/3), (098b/4), (098b/8), (098b/8), (098b/9), (099a/1), (099a/15), (099a/16), (099a/19), (099a/19), (099a/3), (099a/4), (099a/5), (099a/5), (099a/7), (099a/8), (099a/9), (099b/1), (099b/12), (099b/18), (099b/2), (099b/6), (099b/7), (099b/8), (099b/9), (099b/9), (100a/1), (100a/11), (100a/12), (100a/14), (100a/16), (100a/16), (100a/18), (100a/19), (100a/19), (100a/4), (100a/5), (100a/5), (100a/5), (100a/5), (100a/6), (100a/8), (100a/9), (100a/9), (100b/12), (100b/14), (100b/14), (100b/14), (100b/15),

(100b/15), (100b/19), (100b/5), (100b/6), (100b/8), (100b/8), (101a/1), (101a/14), (101a/17), (101a/19), (101a/19), (101a/2), (101a/2), (101a/8), (101a/9), (101b/1), (101b/12), (101b/12), (101b/13), (101b/13), (101b/15), (101b/16), (101b/17), (101b/18), (101b/19), (101b/2), (101b/3), (101b/4), (101b/6), (101b/8), (101b/8), (101b/9), (101b/9), (102a/12), (102a/13), (102a/13), (102a/15), (102a/17), (102a/18), (102a/19), (102a/19), (102a/3), (102a/4), (102a/4), (102a/6), (102a/7), (102a/7), (102b/1), (102b/1), (102b/10), (102b/10), (102b/10), (102b/11), (102b/13), (102b/16), (102b/16), (102b/17), (102b/2), (102b/3), (102b/4), (102b/9), (103a/1), (103a/1), (103a/10), (103a/10), (103a/11), (103a/11), (103a/12), (103a/14), (103a/14), (103a/15), (103a/19), (103a/19), (103a/2), (103a/3), (103a/4), (103a/5), (103a/6), (103a/7), (103a/7), (103b/1), (103b/10), (103b/10), (103b/11), (103b/11), (103b/12), (103b/15), (103b/16), (103b/17), (103b/18), (103b/19), (103b/2), (103b/2), (103b/3), (103b/4), (103b/7), (103b/7), (103b/7), (103b/8), (103b/8), (103b/9), (103b/9), (103b/9), (104a/1), (104a/10), (104a/10), (104a/11), (104a/11), (104a/12), (104a/12), (104a/12), (104a/13), (104a/13), (104a/14), (104a/18), (104a/18), (104a/19), (104a/2), (104a/2), (104a/3), (104a/4), (104a/4), (104a/6), (104a/6), (104a/8), (104a/8), (104a/8), (104a/9), (104a/9), (104b/1), (104b/1), (104b/10), (104b/10), (104b/11), (104b/11), (104b/13), (104b/16), (104b/16), (104b/19), (104b/2), (104b/3), (104b/4), (104b/6), (104b/7), (104b/7), (104b/8), (104b/9), (104b/9)

vebāl < Ar. *vebāl* “günah doğuracak ve insanı âhîret azâbına sürükleyecek olan sorumluluk”

b. +e (093b/4)

vech < Ar. *vech* “sebep, vesîle”

v.+le (065b/17), (070a/2)

vedā < Ar. *vedā* “ayrılırken hayırlar dileme, esenleşme”

v. (091b/6)

vefā < Ar. *vefā* “sözünde durma, verilen sözü yerine getirme”

v. (080b/5), (081a/7)

v.+ı (061a/19)

v.+sına (090a/2)

vefādār < Ar. *vefā* + Far. *dār* “vefâli, dostluğunda ve sevgisinde sebat eden, dostluğuna bağlı kimse”

v. (063a/13)

vefäsuz < Ar. *vefā* + T. +suz “vefâsı olmayan, sevgisinde, dostluğunda sebat göstermeyen kimse”

v. (089b/5)

vefäsuzluğ < Ar. *vefā* + T. +suz +luğ “vefasız olma durumu”

v. (089b/16)

vefāt < Ar. *vefāt* “ölüm, ölme”

v. (054b/12)

velâkin < Ar. *ve lâkin* “lâkin, fakat”

v. (054b/17), (058b/13), (094b/14)

vêr- “iletmek, erişirmek; ihsan etmek, bağışlamak; -i zarf fiil eki almış fiillerden sonra yardımcı fil gibi kullanılarak tezlik bildirir”

v. (092a/11)

v.-di (056b/15), (057a/3), (057a/9), (059a/12), (064a/16), (066a/12), (077b/15), (083b/3), (086a/10), (094a/7), (095a/10), (095a/11), (095a/11)

v.-diler (057a/19), (073b/7), (076b/19), (089b/18), (089b/4), (095a/1)

v.-dügi (104b/2)

v.-düğümüzi (064a/4)

v.-düm (074a/2)

v.-dün (104a/5)

v.-e (056b/6), (057b/1), (094b/7), (098b/3), (100b/13)

v.-eler (103a/13)

v.-elüm (069b/3), (072a/8), (092a/12)

v.-em (073b/3)

v.-en (098b/12)

v.-eyin (086a/18), (102b/6)

v.-ilür (069b/5)

v.-in (086a/4)

v.-medi (056a/2)

v.-mege (093b/17)

v.-mek (104b/6)

v.-mesende (104a/13)

v.-mesi (057b/11)

v.-meye (099a/4), (104b/2)

v.-meyeler (059b/3)

v.-meyince (092b/5)

v.-meyüp (069a/16)

v.-mez (083a/10)

v.-miş (078b/16)

v.-mişdür (070a/13)

v.-se (066a/10), (087b/9)

v.-sün (059a/10), (078a/3), (079a/5), (079a/6), (092b/2), (093b/14)

v.-üp (092b/10)

v.-ür (064b/15), (069a/11), (069b/19), (070a/1), (070a/2), (083a/11), (085b/19),
(089a/17), (102b/9)

v.-ürler (104b/5)

v.-ürsin (098b/1)

vêril- “verme işine konu olmak”

v.-meyüp (091b/1)

vers “özel isim”

v. (094b/8)

vesā`ir** < Ar. *ve sâ`ir* “diğer” → **vesāyir

v. (071a/15), (073b/9)

vesāyir < Ar. *ve sā'ir* “diğer” → **vesā'ir**

v. (056a/14), (059a/16), (061a/13), (074a/1), (076a/8), (077a/11), (078b/14), (088a/10), (095a/12)

veyā < Ar. *ve* + Far. *yā* “cümlede bildirilen husûsun sayılan birden fazla şey için aynı zamanda söz konusu olduğu durumlarda bunların arasına getirilir, ya da “

v. (058a/8), (099b/17), (102b/10)

veyāhūd < Ar. *ve* + Far. *yā hūd* “yâhut, veya”

v. (083a/18)

vezîr < Ar. *vezîr* “padişah yardımcısı, hükümdar vekili”

v. (070b/5), (070b/7), (072b/17), (073a/1), (073a/6), (074a/11), (074a/17), (074a/7), (074b/13), (075a/12), (075a/8), (076a/15), (076a/19)

v.+de (075a/8)

v.+i (073b/13)

v.+iñ (076a/12), (077a/2)

v.+ine (074a/11), (074b/7)

v.+ler (076a/8), (078b/14)

v.+leri (069a/6), (092b/3)

v.+lerinden (074a/6)

v.+ün (079a/6)

vîrānduht “özel isim”

v. (092a/1)

vilāyet < Ar. *vilāyet* “diyar, ülke, memleket”

v.+inde (087a/17)

v.+inden (058b/8)

vur- “elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak”

v.-a (098b/14), (098b/16)

vücūd < Ar. *vücūd* “varlık”

v.+uñ (061b/9)

vüzerā < Ar. *vüzerā* “vezirler, bakanlar”

v.+sıyla (070a/12)

Y

yā₁ < Far. *yā* “ya da, yahut; o hâlde, peki, karşılaştırma edatı”

y. (057a/15), (063b/9), (079b/19), (085a/10), (085a/7), (085a/9), (086a/1), (086a/13), (086a/2), (094a/12), (094a/12), (099a/14), (102b/10)

yā₂ < Ar. *yā* “‘ey’ anlamında seslenme sözü”

y. (070a/6), (089a/4)

yabān < Far. *yābān* “tanınmayab, bilinmeyen, yabancı; kendi kendine yetişen bitki; önem vermek, üzerinde durmak”

y. (082b/12)

y.+a (062b/13), (064a/4), (087b/4), (093b/18)

y.+dan (075a/14), (075b/13)

y.+ı (090b/9)

yad “yabancı”

y. (069a/15)

yād < Far. *yād* “anma, hatırlama, hatır”

y. (083b/15)

yağ “birleşiminde stearik, oleik, palmitik asitlerle gliserin bulunan ve bunların oranlarına göre kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal madde”

y. (087b/13), (087b/15), (087b/17), (088a/16), (088a/17)

y.+ı (088a/3)

y.+larla (092b/14)

y.+uñ (088a/2)

yağ- “yağmur, kar, dolu gökten düşmek”

y.-dı (097a/3)

yağız “doru”

y.+lar (085b/18)

yağla- “yağ sürmek”

y.-yalum (092b/14)

yağmur “atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne düşen yağışın sıvı durumda olanı, yağar, yağış, baran, bereket, rahman”

y.+1 (065a/10)

y.+lar (097a/3)

yakın “arada az mesâfe bulunan”

y. (060a/18), (060a/5), (061a/17), (062b/17), (067a/10), (070a/1), (071b/14), (072a/16), (072a/17), (072a/4), (077a/8), (079b/12), (085b/13), (094a/7)

y.+1 (078b/12), (097b/16)

yakınlık “yakın olma durumu”

y.+1 (076a/6)

yaklaş- “yakın duruma gelmek, aradaki zaman veya mesâfe azalacak şekilde ilerlemek”

y.-a (068a/17)

y.-ayın (068a/15)

y.-dı (080a/11)

y.-duğca (068a/18)

y.-ma (090a/9)

y.-madın (081a/18)

y.-mağ (081b/4)

y.-mayasın (082a/14)

y.-mazsın (081b/5)

y.-ur (063a/6)

yākūt < Ar. *yākūt* “pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam bir korindon türü olan değerli taş”

y.+lar (094a/19)

yalan “aldatmak maksadıyla bilerek söylenen gerçeğe aykırı, asılsız söz”

y. (058a/9), (059a/12), (059a/13), (059a/9), (062a/3), (072a/2), (075a/11), (075a/11), (075a/17), (076a/4), (080a/16), (081a/6)

y.+a (100b/19)

y.+dur (076a/5), (101b/12)

y.+ı (076a/4), (099b/11)

y.+ını (053b/3)

yalancı “yalan söylemeyi huy edinmiş kimse”

y. (059a/2), (103a/2)

y.+dur (102a/6), (103b/18)

y.+vuz (058b/19)

yalnız “tek başıba; sadece”

y. (056a/9), (057a/10), (066a/6)

yalvar- “birinden ısrarlı bir biçimde, kendine acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek”

y.-masına (075a/10)

yan “bir şeyin in, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü, profil; sağ ve solun ortak adı, yön, tarafa, cihet; kat, huzur”

y.+ı (097a/5)

y.+ıma (064b/18), (071a/6), (071a/7)

y.+ında (091b/5)

y.+ına (059a/16), (065b/11), (065b/8), (068a/15), (072a/13), (073b/9), (080b/17), (080b/17), (081b/15), (081b/3), (082b/16), (090a/9), (093a/15)

y.+ında (056a/12), (056a/13), (056a/18), (057a/13), (058b/11), (059b/13), (065a/6), (073a/13), (073a/18), (075b/14), (082a/8), (087a/18), (088b/3), (088b/6), (089a/11), (094b/5)

y.+ından (057b/3), (081a/18), (092a/15), (095b/18)

y.+larında (069b/1), (089b/12)

y.+larından (089b/9)

y.+uma (065a/2), (081b/5), (081b/6)

y.+umda (062b/12), (064a/18), (095a/6)

y.+uğa (080a/19), (080b/14), (083a/5)

yan- “tutuşmak, alev almak”

y.-sun (077a/12)

ya ‘nī < Ar. *ya ‘nī* “anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce ‘şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki’ anlamında kullanılır”

y. (064b/8), (071a/12), (103b/16)

yap “yavaş yavaş, usul, sessizce”

y. (068a/18), (068a/18), (075b/9), (075b/9), (080b/16), (080b/16)

yap- “inşa etmek, kurmak”

y.-ayın (088a/10)

y.-mış (071b/13)

yapış- “sıkı sıkı tutmak, bırakmamak üzere yakalamak, sarılmak”

y.-a (061b/3)

y.-dı (055b/1)

y.-ursa (075a/2)

yapşın- yapışmak

y.-amadı (086a/11)

yār < Far. *yār* “sevgili, dost”

y. (057a/3), (076a/17)

yār-ı şādık ‘sadık dost’ (057a/3)

yara “keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta oluşan derin kesik”

y. (068a/6), (091a/7)

y.+nuñ (068a/6)

y.+sı (091a/7)

yara- “bir şey yararlı olmak, yarar sağlamak”

y.-maz (074a/2)

y.-r (056b/17)

yaradıl- “yaratma işi yapılmak”

y.-mişdur (061b/14)

yaralı “yarananmış olan, yarası olan kimse, mecruh”

y. (068a/13), (069a/3)

yaramaz “uygun ve yararlı olmayan, bir işe yaramayan”

y. (053b/11), (053b/13), (053b/18), (056a/7), (057b/17), (058a/17), (062a/11), (062a/9), (065a/16), (069b/10), (078b/10), (080b/1), (081a/7), (083a/11), (087b/7), (093b/4), (098b/8), (099a/10), (100b/15), (101b/19), (103a/4)

y.+a (054a/8)

y.+dan (055b/9), (097b/18)

y.+dur (054a/1), (064a/17), (081b/12)

y.+ı (070b/12), (071b/9), (091b/1), (091b/2), (091b/2), (091b/3), (091b/4), (098a/3)

y.+ıdur (081b/19)

y.+ını (100a/5)

y.+laruñ (066b/9)

yaramazlık (ğ) “ yaramaz olma durumu” → **yaramazlık (ğ)**

y. (072b/2)

y.+umdan (053b/13)

y.+uñdan (080a/13)

yaramazlık (ğ) “yaramaz olma durumu” → **yaramazlık (ğ)**

y. (055b/11), (059a/3), (094b/14)

y.+a (055a/17), (097b/5)

y.+dan (081a/9)

y.+ına (055a/16)

y.+ından (085b/19)

y.+la (103a/12)

y.+laruñ (094a/15)

yārān < Far. *yārān* “dostlar”

y. (066a/7)

yarasa “yaasalardan, ön ayakları perdeli kanat biçiminde gelişmiş, vücudu yumuşak sık kıllarla kaplı, iskeletleri hafif yapılı, uçabilen memeli hayvan”

y. (100b/9)

yardım “kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet”

y. (060a/13), (077a/6)

yardımcı “yardım eden kimse”

y.+dur (058a/13)

yarın “bugünden sonra gelecek ilk gün; gelecek, ilerideki zaman”

y. (058a/14), (063b/19), (090a/3), (090a/3)

yarı “bir bütünün iki eşit parçasından her biri, nısıf”

y.+sını (057a/9)

yaz “ilkbahar ile sonbahar arasındaki yılın en sıcak mevsimi”

y. (065a/10), (096b/16)

yaş “ıslak, nemli”

y. (096b/15)

yaşa- “hayatını devam ettirmek, ömür sürmek”

y.-yup (077b/9)

yat- “boyu boyunca uzanmak; uyumak eya dinlemek için yatağa girmek”

y.-dı (075a/1), (075b/4)

y.-dılar (058b/2)

y.-dugı (075b/3)

y.-up (092a/5), (094a/10)

y.-ur (067b/1), (087b/18), (097a/13)

y.-urlar (075b/7)

yavru “yeni doğmuş hayvan veya insan” → **yavru**

y. (089b/2)

y.+ları (081b/14), (089a/10), (089a/11), (089a/14)

y.+sı (089b/1), (089b/2)

y.+sına (089a/16)

yavru “yeni doğmuş hayvan veya insan” → **yavru**

y.+mı (090b/17)

y.+ña (090b/12)

y.+sı (058b/1)

yavuz “güçlü, çetin; kötü, fena”

y. (059a/7), (064b/8), (081b/13), (090b/9), (101b/11), (104b/19)

yay “ok atmaya yarayan, iki ucu arasına kiriş gerilmiş, eğri ağaç veya metal çubuk”

y. (064a/15)

y.+ın (064a/8)

y.+ını (068a/16)

y.+ıyla (064a/6)

y.+uñ (064a/14), (064a/14)

yaz- “söz ve düşüncüyü yazı ile anlatmak”

y.-dılar (059a/15)

y.-mişlardur (055a/17)

y.-up (056b/11)

yazıcu “işi yazı yazma olan kimse, kâtip”

y.+ıdur (092b/8)

yazıl- “yazma işi yapılmak”

y.-an (054b/13), (057a/19), (057b/3)

y.-mııdur (055b/1)

yazık “kınama anlatır”

y. (053b/10)

yê- “yemek işi”

y.-di (075a/1), (086b/15)

y.-diı (096b/19)

y.-dügi (066a/10), (085a/1)

y.-düginden (077b/3)

y.-dügüm (061b/8)

y.-dükden (058b/9)

y.-medüm (097a/1)

y.-mege (064a/15), (064b/4), (077b/14), (078a/3), (078a/9), (082b/13),
(086b/16)

y.-megün (078b/16), (078b/17), (078b/18)

y.-mek (064a/12), (079a/1), (082a/9), (084a/2)

y.-mekde (077b/10)

y.-mekden (063b/5), (078a/9)

y.-meyelüm (096b/12)

y.-meyevüz (096b/19)

y.-mez (062a/13), (068b/5), (086b/17), (100b/7)

y.-mezüz (058b/17)

y.-r (063a/19), (063b/2), (068a/15), (068b/5), (077b/11)

y.-rdüm (077b/14)

y.-rler (075b/6), (089a/15)

y.-rsin (056a/15), (056a/8), (056a/9)

y.-ye (067a/2), (098a/7), (100a/9)

y.-yecegin (063a/19), (087b/16)

y.-yen (102b/13)

y.-yesin (056a/15), (078a/4)

y.-yevüz (096b/14)

y.-yeyin (086b/14)

y.-yüp (087b/16)

yed < Ar. *yed* “güç, kudret”

y. (062b/1), (062b/3)

zāt-ı *yed* ‘güç sahibi’ (062b/3)

yèdi “yedi sayısı”

y. (059a/17), (064a/18), (093a/19), (094b/15), (102b/18), (104b/4)

y.+dür (103b/6)

yèdinci “yedi sayısının sıra sıfatı”

y. (092a/12), (093a/2), (094b/18)

yèdür- “yemesini sağlamak”

y.-em (063b/19)

y.-ün (055a/1)

yèg “daha iyi, yeğ”

y. (090b/1), (094b/10), (104a/5)

y.+dür (054a/3), (058a/3), (061b/9), (062b/6), (069b/9), (070a/19), (074a/3),
(075b/14), (093a/4), (095a/19)

y l “r zg r”

y. (077a/12), (095b/2)

y.+i (076a/17)

yelpeze “sallandığında k     bir hava akımı yapan ve  zellikle y z  serinletmeye yarayan, katlanabilir, ta ınabilir ara ”

y.+sin (075b/19)

y mek “yenmek i in pi irilmiş, hazırlanmış yiyecek, a , taam”

y. (053b/17), (056a/15), (056a/15), (056a/8), (056a/8), (058b/16), (058b/9), (063a/18), (063b/11), (064a/2), (075a/1), (077b/9), (089a/15)

y.+i (100a/15), (100a/9)

y.+ine (056b/3), (056b/8)

y.+leri (101a/16)

yem n < Ar. *yem n* “Allah’ı veya mukaddes bir varlığı  ahit tutarak verilen s z, ant, kasem”

y. (081b/10), (097a/1)

y mi  “meyve”

y. (089a/19)

y.+i (084a/12), (084a/14)

y.+lerinden (089a/15)

y   “giysi kolu”

y.+i (062a/3), (076b/3)

y n- “yemek yenme i i yapılmak”

y.-irem (061b/7)

y ne “bir daha, tekrar, gene”

y. (054a/4), (055a/1), (056a/7), (056b/12), (057b/1), (057b/1), (059a/14), (060b/7), (062a/1), (062a/2), (063a/19), (065b/10), (065b/11), (065b/11), (065b/12), (065b/7), (065b/8), (066b/1), (066b/4), (066b/8), (067a/16), (067a/9), (068a/18), (068a/18), (068b/15), (068b/16), (068b/8), (069a/4), (069b/18), (069b/19), (070a/13), (070b/11), (070b/17),

(071a/17), (071a/19), (071a/19), (071a/4), (073a/2), (073a/14), (075a/8), (075b/13), (075b/3), (076b/17), (079b/14), (081a/13), (082a/2), (082a/3), (082a/7), (083a/10), (083a/18), (083a/5), (083b/5), (085a/17), (086a/18), (086a/19), (086a/3), (086b/11), (086b/11), (086b/12), (086b/2), (088b/3), (089a/19), (089a/5), (090a/17), (090a/19), (090a/7), (090b/1), (091b/7), (092a/7), (092b/19), (093a/8), (096a/7), (097a/15), (097a/3), (097a/4), (097a/4), (097a/5), (098b/15), (099b/9), (105a/4)

y r “bulunulan yer, mahal, mek n; yery z ; toprak, ar zi”

y. (053b/19), (055b/7), (059b/13), (059b/14), (060b/10), (060b/4), (062b/18), (063b/17), (066a/9), (068b/16), (072a/2), (072a/3), (77b/10), (076b/16), (086a/4), (086a/5), (100b/6), (100b/7)

y.+c gez (81a/14)

y.+de (054b/18), (057a/6), (059b/14), (060a/5), (060b/4), (067b/1), (067b/9), (067b/9), (070b/19), (072a/5), (077a/8), (079b/10), (079b/12), (084a/3), (084a/4), (084b/16), (085a/10), (087b/19), (089b/17), (099b/16), (104a/6)

y.+den (063a/2)

y.+d r (062b/18)

y.+e (054b/18), (057a/7), (059a/13), (060a/18), (060b/10), (060b/3), (060b/6), (061a/1), (063a/17), (063a/4), (063a/5), (063a/8), (063b/17), (063b/3), (065a/2), (065b/12), (068b/7), (069a/12), (073b/2), (073b/4), (081a/6), (082a/16), (085a/18), (085b/13), (086a/8), (089b/2), (089b/3), (091a/7), (092a/15), (094a/6), (097a/12)

y.+i (063a/2), (068b/7), (078b/5), (078b/5), (081a/17), (097b/16)

y.+imde (060a/3)

y.+imd r (072a/1)

y.+inde (065a/11), (078b/4), (078b/6)

y.+inden (053b/8), (060a/9), (091a/17), (093a/11)

y.+ine (054a/8), (059b/1), (064a/15), (065b/7), (078a/5), (083b/9), (088a/3), (088a/6), (092b/19), (096a/17), (099a/16)

y.+ini (056a/4), (056a/6), (069a/11), (091a/19)

y.+ler (068b/6), (068b/6), (083a/2), (084a/3)

y.+lerde (083a/12)

y.+lerden (063b/6)

y.+lerdür (067a/14)

y.+lerin (092a/13)

y.+lerine (067a/9), (077a/14)

y.+ümnden (068a/4)

y.+ümüz (069a/14), (069b/8)

y.+ümüzde (085a/13)

y.+ümüze (068b/1), (093b/14)

y.+üñe (092b/15)

yèryüzi “dünya”

y.+nde (105a/2)

y.+nün (095b/16)

yèt- “bir gereksinimi karşılayacak, giderecek nicelikte olmak”

y.-ecek (064a/18)

yèter “daha fazlasına gerek yok, dur, kâfi”

y. (055b/14), (056a/15), (104a/4)

yètiş- “ulaşmak, vâsıl olmak”

y.-di (081b/1)

y.-dim (063b/4)

yètişdür- “yetişmesini, ulaşmasını sağlamak”

y.-e (062b/17)

yètün- “yeterli bularak daha çoğunu istememek, iktifâ etmek”

y.-mez (066b/11)

yèyecek “yenmeye elverişli olan her şey”

y. (056a/1), (056a/2), (059b/3), (066a/9), (079b/15), (081b/3), (096b/13)

y yici “yiyen”

y.+sin (061b/7)

yıkıl- “yıkma işi yapılmak veya yıkma işine konu olmak”

y.-a (100b/4)

y.-ursa (100b/4)

yıl “d ny nın g neş  evresinde tam bir devir yapması i in ge en zaman, sene, s l”

y. (087b/17)

y.+a (069b/2), (088a/9)

y.+da (088a/5)

y.+dan (069b/2)

yılan “s r ngenlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların, genel adı, yerdegezen, uzun hayvan”

y. (077b/13), (077b/16), (077b/7), (077b/8), (078a/8), (088b/12), (088b/15), (088b/8), (094b/3)

y.+a (077b/16), (078a/7)

y.+ı (088b/9)

y.+ı  (077b/15), (078a/7)

yıldız “ı ıklı ve sabit bir nokta h linde g r len g k cisimlerinden her biri” → **yılduz**

y.+ları (097b/16)

yılduz “ı ıklı ve sabit bir nokta h linde g r len g k cisimlerinden her biri” → **yıldız**

y.+lar (100a/1)

yırtıcı “beslenmek i in ba ka hayvanları par alayıarak yiyen (hayvan)”

y. (101b/12)

yit- “yok olmak, ortadan kalkmak, kaybolmak”

y.-mez (073a/12)

y.- p (073a/7), (074b/14)

yog  “bulunmayan, mevcut olmayan” → **yok **

y. (056a/11), (057a/16), (059b/6), (063a/18), (065a/19), (067a/9), (070b/11), (070b/8), (086b/19), (099b/7), (103a/15)

y.+um (098a/15)

yok “bulunmayan, mevcut olmayan” → **yog**

y. (054b/14), (058b/13), (063a/2), (071a/12), (072a/2), (078b/15), (078b/7), (080a/9), (085b/4), (090a/8), (094a/9)

y.+dur (061b/2), (062a/1), (062a/6), (062b/11), (062b/14), (062b/9), (065a/1), (065b/18), (066a/7), (066a/8), (066b/8), (069a/9), (069b/12), (070a/3), (070b/14), (073b/18), (076b/9), (080a/3), (080a/16), (081a/7), (082a/17), (082a/9), (083a/15), (084b/1), (084b/14), (084b/19), (084b/3), (084b/8), (086a/4), (087a/3), (090b/13), (091a/6), (091b/17), (091b/5), (093a/7), (093b/1), (096b/5), (097b/7), (098a/11), (101a/5), (102a/3), (103a/17), (103b/13), (105a/3)

y.+sa (054a/1), (060a/3), (062a/19), (063b/12), (071b/1), (075b/10), (075b/13), (083b/19), (087b/6), (087b/7), (091b/12), (091b/12), (093a/13)

yokarı “bir şeyin üst bölümü, üst; üst tarafa doğru” → **yokaru**

y. (084a/1), (088a/1), (088a/15), (100b/3), (104b/19)

y.+da (095b/15)

y.+dur (083b/1)

y.+ya (079b/17)

yokaru “bir şeyin üst bölümü, üst; üst tarafa doğru” → **yokarı**

y.+da (071b/8), (080a/18)

yokla- “gözden geçirmek, bakmak,, kontrol etmek”

y.-yalar (069b/1)

yokluk (ğ) “yok olma durumu, bulunmama, fıkdan”

y. (065a/9)

y.+ına (066a/17)

yol “bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer, tarık, rah”

y. (054b/18), (068a/13)

y.+a (062b/17)

y.+dan (075b/3)

y.+ından (104a/14)

y.+ları (102b/10)

y.+umda (095a/9)

y.+uņa (093b/13)

y.+uņda (066b/16)

yol- “kuvvetle çekip koparmak, yerinden çıkarmak”

y.-alar (073b/1)

y.-ar (062b/13)

y.-up (088b/14)

yoldaş “yol arkadaşı”

y. (065a/7), (068a/11)

y.+dan (067b/11)

y.+ı (081a/2)

y.+ına (062b/4)

y.+ını (089b/14)

y.+ının (060a/12), (084b/8)

y.+lardur (066a/9)

y.+ları (078a/18), (104a/4)

y.+larıma (072b/17)

y.+larını (059b/10)

y.+larınu (053b/14)

y.+larıu (062b/8)

y.+umdan (056b/17)

yorul- “yorgun duruma gelmek”

y.-dı (068b/3)

yöri- “adım atarak ilerlemek, yürümek” → **yörü-**

y. (071a/9), (072a/7), (095b/17)

yörü- “adım atarak ilerlemek, yürümek” → **yöri-**

y.-di (094b/4)

y.-dügi (055b/4)

yörüt- “yürümesini sağlamak, yürümesine yardımcı olmak”

y.-mek (061b/5), (061b/6)

yu- “yıkamak” → **yuv-, yuy-**

y.-duğun (094b/8)

yun- “yıkanmak, yıkanıp temizlenmek”

y.-ayın (088b/3)

y.-mağa (086b/14)

yurd “vatan, memleket” → **yurt**

y.+umuz (069b/8)

y.+unı (069a/11)

yurt “vatan, memleket” → **yurd**

y.+ını (091a/19)

yuv- “yıkamak” → **yu-, yuy-**

y. (071b/4)

yuva “hayvanların ve özellikle kuşların yavrulamak, yumurtlamak, yavrularını büyötmek için yaptığı barınak”

y. (071b/13), (097a/5)

y.+da (064b/11)

y.+larını (096b/10), (096b/15)

y.+ma (064b/17), (065b/10), (065b/12), (071b/14)

y.+mda (064b/11), (064b/12)

y.+mızda (096b/12)

y.+muzda (070b/2), (096b/19)

y.+ııı (062b/17)

y.+sı (059b/16), (059b/17), (068b/15), (068b/17), (079b/11), (079b/12), (097a/3)

y.+sına (061a/17), (067a/4), (071b/17), (079b/12)

y.+sında (059b/16), (072a/1)

y.+sından (060b/14), (062a/17), (062b/15)

y.+sını (064b/9)

yuvalan- “yuvarlanmak”

y.-up (099b/17)

yuy- “yıkamak” → **yu-**, **yuv-**

y.-alum (092b/14)

yük “bir insan veya taşıtın taşıdığı şeylerin bütünü”

y. (084b/2)

y.+ini (097a/13)

yükli “gebe, hâmile”

y. (054b/15)

yüksek “tabanı ile en üst noktası arasındaki mesâfe kendi cinsinden olan şeylere göre fazla olan”

y. (089b/17), (099b/16)

yürek “kalp”

y. (054a/5)

y.+de (085a/13)

y.+i (083a/15), (085a/1), (085b/1), (085b/11), (085b/3), (086b/18), (086b/19), (086b/19), (087a/3)

y.+in (055a/10), (082b/6)

y.+ine (083a/16)

y.+ini (086b/15)

y.+üme (065b/14)

y.+ümi (085a/8)

y.+ümüzi (085a/12)

y.+üğ (085a/9)

yüz₁ “yüz sayısı”

y. (060b/11), (088a/5), (088a/6)

yüz₂ “başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun, yanaklar, ağız ve çene bulunan ön kısmı, surat, çehre; yön, taraf”

y. ((069a/14), (094b/15))

y.+e (066b/10)

y.+i (088a/17)

y.+ine (089a/1), (089b/16), (091b/7)

y.+üğ (071b/4)

y.+ündendir (081b/11)

y.+üsin (055b/7)

yüz- “kol, bacak, yüzgeç vb. organları hareket ettirerek suda ilerlemek”

y.-e (084a/15), (084a/15)

yüzli “yüzü herhangi bir nitelikte olan”

y. (056a/17)

Z

za' afsız < Ar. *za* 'f + T. +sız “irâde zayıflığı olmayan”

z. (079a/6)

zabt < Ar. *zabt* “tutma, kuvvetle tutma”

z. (078b/13)

ż.+ına (086a/13)

ża‘f < Ar. *ża‘f* “zayıflık”

ż. (064b/17)

żafer < Ar. *żafer* “savaşta kazanılan galibiyet, utku, nusret”

ż. (079a/14), (090b/8)

ż.+lere (070a/8)

ża‘if < Ar. *ża‘if* “zayıf, güçsüz kuvvetsiz”

ż. (066a/19), (082a/10), (082a/8), (082b/9), (083a/9), (086a/17), (085b/10), (085b/8), (085b/9), (096b/5), (103b/19)

ż.+lere (071a/14)

ż.+üm (082a/8)

ża‘iflik < Ar. *ża‘if* + T. *+lik* “zayıf olma durumu”

ż.+ini (071a/15)

żāhid < Ar. *żāhid* “züht ve takvâ sâhibi, dindar”

ż. (101b/18)

żāhir < Ar. *żāhir* “maydanda olan, görünen, açık ve belli olan”

ż. (057b/15), (061b/11), (061b/12), (078b/11), (088b/18), (099b/11)

żaḥīr < Ar. *żaḥīr* “iç sürgünü, dizanteri”

ż. (054a/6)

żāhirā < Ar. *żāhirā* “görünüşte”

ż. (081b/11), (089a/4)

żaḥmet < Ar. *żaḥmet* “sıkıntı, eziyet, zorluk”

ż. (077b/5), (100a/1), (101a/17)

ż.+e (086a/13)

ż.+iñ (077b/6)

ż.+ine (078a/14)

z.+ler (065b/16)

zālim < Ar. *zālim* “acımasız ve haksız davranan, zulmeden”

z. (101b/4)

z.+ün (101b/4)

zamān < Ar. *zamān* “bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit”

z. (053b/6), (066a/1), (067a/1), (067a/17), (070b/7), (071b/16), (082b/17), (083b/4), (087a/18), (092a/16), (096b/16), (097b/6)

z.+a (063a/11)

z.+da (055b/4), (056a/11), (057a/12), (066b/13), (067b/12), (067b/13), (068a/10), (068a/11), (068a/12), (071b/14), (076b/10), (084a/1), (087b/4), (089a/17), (089a/3), (089b/7), (092b/12), (092b/6), (094a/2), (096a/12), (100a/14), (100a/19), (104a/7), (104a/8), (105a/3)

z.+dan (065b/13)

z.+ında (103b/10), (104a/11), (104a/7), (104a/8)

zamāne < Ar. *zamāne* “devir, zaman”

z. (092a/7)

ẓann < Ar. *ẓann* “gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı”

z. (065b/4), (095b/2)

sū-i ẓann ‘kötü düşünce’ (065b/4)

ẓarar < Ar. *ẓarar* “bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan”

z. (053b/4), (054b/1), (055b/11), (056a/12), (057a/14), (061b/17), (062b/13), (062b/17), (065a/17), (078a/13), (081a/13), (090a/11), (090b/10), (091a/10), (098b/12), (103b/11)

z.+ı (090a/12), (092b/4)

z.+ın (059b/6)

z.+ına (076a/6)

ż.+uŋ (056a/11)

żarāfet < Ar. *żarāfet* “incelik, zarıflık, güzellik”

z. (093a/18)

żarūret < Ar. *żarūret* “mecbûriyet, zorunluluk”

ż. (081a/11), (099b/6)

żarūrī < Ar. *żarūrī* “olması mecbûrî, kaçınılması imkânsız olan, mecbûrî, zorunlu”

ż. (081a/8)

żāt < Ar. *żāt* “sâhip, mâlik”

z. (062b/1), (062b/2), (062b/3), (062b/6), (062b/6)

żāt-ı nefis ‘kişilik sahibi’ (062b/1), (062b/2), (062b/6), (062b/6)

żāt-ı yed ‘güç sahibi’ (062b/3)

żāyi < Ar. *żāyi* “kaybolma, yitme; ziyan olmuş, boşa gitmiş”

ż. (074a/10), (082a/19), (082b/2), (082b/5), (082b/6), (083b/2), (087a/9),
(097a/18), (102b/18), (102b/19)

żāyid < Ar. *żā'id* “sonradan eklenen, ilâve edilen, fazla”

z. (066a/11)

żāyil < Ar. *żā'il* “devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan”

z. (062a/7), (065a/19)

zebūn < Ar. *zebūn* “güçsüz, zayıf, âciz”

z. (069b/9), (070a/19), (090b/8)

z.+dur (084b/13)

zehir < Far. *zehr* “ölüme sebep olan madde, ağı, sem” → **zehr**

z. (076a/15)

zehr < Far. *zehr* “ölüme sebep olan madde, ağı, sem” → **zehir**

z. (055a/6)

zelīl < Ar. *zelīl* “aşağılanan, hor görülen kimse, hakir”

z. (069a/11)

zem < Ar. *zemm* “kötülüğünü söyleme, yerme, çekiştirme”

z. (065b/5)

zenbīl < Ar. *zenbīl* “hasırdan veya hurma liflerinden örülmüş kulplu torba”

z. (063a/18)

z.+de (063a/19)

z.+e (063b/1), (065a/2)

z.+i (063a/19), (063b/3)

zevāl < Ar. *zevāl* “suç, kabahat, sorumluluk”

z. (071a/12)

zevķ < Ar. *zevķ* “hoşa giden bir şeyden duyulan beğenme duygusu; eğlence”

z. (083a/2), (084b/18), (086b/8)

z.+in (098b/11)

zeyrek “özel isim”

z. (060b/12)

zīkr < Ar. *zīkr* “sözünü etme, ismini söyleme, anma”

z. (065b/14), (069a/8), (091b/8), (093a/3), (094b/15)

z.+ini (098a/13)

zinā < Ar. *zinā* “aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki”

z. (058b/15), (058b/16)

zincīr < Far. *zencīr* “suçluların eline, ayağına vurulan demir bağ”

z. (053b/8)

zindān < Far. *zindān* “içinde tutukluların, hükümlülerin konulduğu kapalı yer”

z. (057a/1)

zindāncı < Far. *zindān* + T. +cı “zindan bekçisi”

z.+dur (102b/11)

zīnet < Ar. *zīnet* “süs”

z. (094b/19)

zīrā < Far. *zīrā* “çünkü, şundan dolayı”

z. (053b/2), (054a/18), (054a/3), (054a/8), (054b/6), (055a/13), (056a/18), (056b/2), (057b/17), (057b/4), (059b/10), (061a/9), (061b/11), (061b/16), (061b/3), (062a/1), (062a/15), (062b/12), (063a/16), (063b/11), (064a/13), (064a/4), (064b/15), (065a/15), (066a/1), (066a/15), (066a/18), (066a/6), (066b/11), (066b/14), (066b/18), (066b/3), (066b/7), (067b/7), (068a/9), (069b/12), (069b/18), (069b/3), (069b/5), (070a/13), (070a/18), (070a/4), (070b/12), (072a/19), (072b/3), (073a/12), (073a/4), (073b/18), (074a/12), (074a/3), (074a/8), (074a/9), (074b/10), (074b/9), (076b/10), (076b/13), (078b/16), (078b/17), (078b/8), (079a/12), (079b/3), (080a/17), (080a/4), (080a/8), (080b/3), (080b/8), (081a/13), (081b/18), (081b/6), (082a/10), (083a/4), (084a/1), (084a/19), (084a/3), (084b/13), (084b/15), (084b/7), (084b/9), (085a/13), (086b/16), (087b/9), (090a/10), (090a/8), (091a/13), (091a/4), (091b/14), (091b/15), (092a/17), (093a/10), (093b/16), (093b/3), (093b/9), (094a/13), (095a/4), (096a/1), (096b/4), (098a/15), (098a/9), (102b/8), (104b/19), (105a/3)

zīrek < Far. *zīrek* “anlayışlı, akli başında, zekî, zīrek”

z. (067b/4), (089a/9), (093a/14)

zīreklik < Far. *zīrek* + T. + *lik* “zeki olma durumu”

z. (067b/5)

zīyā < Ar. *zīyā* “ışık”

z. (094b/7)

z.+sı (071b/5)

zīyāde < Ar. *zīyāde* “çok, daha çok, daha fazla”

z. (053b/18), (053b/19), (056b/16), (058a/2), (061a/13), (069b/4), (075b/17), (083b/16), (088a/5), (089a/18), (090a/10), (091a/16), (093b/9), (104b/17)

z.+dür (067a/14), (073b/19), (078b/9)

zīyāfet < Ar. *zīyāfet* “misâfir dâvet edip özenli biçimde ağırlama, yedirip içirme, şölen”

z. (064a/1), (101a/15), (101a/16)

zīyāret < Ar. *zīyāret* “bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitme”

z. (084a/10)

zor < Far. *zūr* “sıkıntı veya güçlükle yapılan”

z. (073a/4)

zuhūr < Ar. *zuhūr* “meydana çıkma, baş gösterme, görünme”

z. (059a/19), (078a/14), (078b/14), (082a/7)

z.+a (090b/3)

zulm < Ar. *zulm* “eziyet, cevr, cefâ”

z. (058a/11), (058a/12), (101b/6)

zulmet < Ar. *zulmet* “karanlık”

z.+dür (102a/4)

Toplam kelime: 21692

Geçerli kelime: 21692

Geçersiz kelime: 0

Alt madde: 5506

Madde başı: 2200

SONUÇ

Kâtip Çelebi'nin *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi* adlı eserinin incelenmesiyle ortaya çıkan sonuçları İmla özellikleri, dil bilgisi ve söz varlığı gibi başlıklar altında inceleyebiliriz.

İmla Özellikleri

Arap harfli bu metinde ünlülerin yazımında dönemin genel eğilimine uyulmuştur. Yazma yer yer harekeli yer yer de harekesiz yazılmıştır. Türkçe sözcüklerde hareke kullanılması sözcüklerin ünlülere dikkat edilerek okunmasını sağlamıştır. Bu da sözcüğün hem İmla özelliğini vermekte hem de gramatikal özelliklerini ortaya koymaktadır.

Metinde ünsüzlerin İmlasında genizsil art damak /ŋ/ ünsüzü dışında bir ikilik söz konusudur. /ç/ ve /p/ ünsüzleri, metinde hem /çim/ (چ) ve /pe/ (پ) hem de /cim/ (ج) ve /be/ (ب) ile yazılmıştır. Yine Türkçe kelimelerde /t/ ünsüzü söz başında hem /t/ hem de /d/ şeklinde kullanılmıştır.

Metinde bazı Arapça ve Farsça sözcüklerin İmlasında orijinal şekillerden sapmalar bulunmaktadır:

dāyimā < dā'imā	tāyife < tā'ife
māyil < mā'il	sāyir < sā'ir

Türkçe kelimelerin İmlasındaki muhtelif kullanımlar mütercimin ait olduğu çevreyle ilişkilendirilip, diyalekt temelli unsur olarak değerlendirilebilir.

Türkçenin her döneminde tartışma konusu olan kapalı /è/, metnimizde bazen /y/ (ی), bazen hareke ve bazen de ne hareke ne de /y/ (ی) ile kullanılmıştır. Özellikle metinde karşılaşılan ikili İmlalı ve ön sıradan ünlülülerle oluşturulan Türkçe sözcüklerde kapalı /è/'nin var olduğu söylenebilir.

Dil Bilgisi

Eski Anadolu Türkçesiyle kaleme alınan yazmada Türkçe kelimelerin İmlasında karşılaşılan ikilikler metnin ses bilgisel özelliklerini ortaya koymada önemli unsur olmuştur.

Eski Anadolu Türkçesi dönemi, dil uyumu bakımından tutarlı bir görünüm arz etmektedir. Metinde de tutarlı olan dil uyumunu {-ken} zarf-fiil ekinin bozduğu görülmüştür:

otururken (76b/1)

uyurken (92a/5)

Eski Anadolu Türkçesi dönemi, dudak uyumunun en tutarsız olduğu dönemdir. Metinde aynı sözcüğün hem dudak uyumuna uygun hem de aykırı kullanımları görülmüştür:

ayru (56b/17)

gizlü (70b/1)

kendü (53b/10)

Metinde dudak ünsüzleri sebebiyle, {+G} ünsüzünün düştüğü ve benzeşme nedeniyle bazı sözcüklerde yuvarlaklaşma olduğu görülmüştür:

semürdi (77a/4)

ayru < KT. adrı (56b/17)

yavuz < OT. yabız (101b/11)

böyük (54b/3)

Yine teklik ve çokluk şahıs iyelik eki {+(U)m}, {+(U)mUz}, görülen geçmiş zaman 1. teklik şahıs eki {-dUm}, zarf-fiil eki {-(U)p}, sıfat yapan ek {+IU}, isimden isim yapım eki {+sXz}, ilgi hâli eki {-(n)Uñ} dudak ünsüzlerinin etkisiyle metinde yuvarlaklaşan eklerdir.

Bazı kelime ve eklerde görülen düzleşme Eski Anadolu Türkçesinin en tipik ses olaylarından biridir. Metnimizde de bu ses olayının örnekleri görülmüştür:

içün < OT. üçün (59b/2)

dösthık (90a/7)

dibine < UT. tüp (80a/6)

tutılmış (79b/16)

sevgüli (76a/1)

yırtıcı (101b/12)

ëndirdükden (85b/13)

bilinür (84b/1)

Metinde genişleme ses olayı tek bir sözcükte görülmüştür. Eski Türkçedeki “ıgaç” sözcüğünün ilk hecesindeki ünlüsü genişlemiş ve sözcük “ağaç” şeklini almıştır:

ağaç < OT. ıgaç (67a/5)

Metinde ötümlüleşme, asli uzun ünlüler nedeniyle ve de ünlüler arası ötümlüleşme şeklinde iki başlık altında örneklendirilmiştir.

südi (81b/15)

ëşidicek (85a/2)

Metinde ünsüz ikizleşmesinin tek örneği görülmüştür:

ıssı < UT. isig (62a/2)

Hece yitiminin en çok görüldüğü örnek, ek-fiil olarak kullanılan “durur”un ekleşmiş {-dUr} şeklidir.

yêrdür (62b/18)

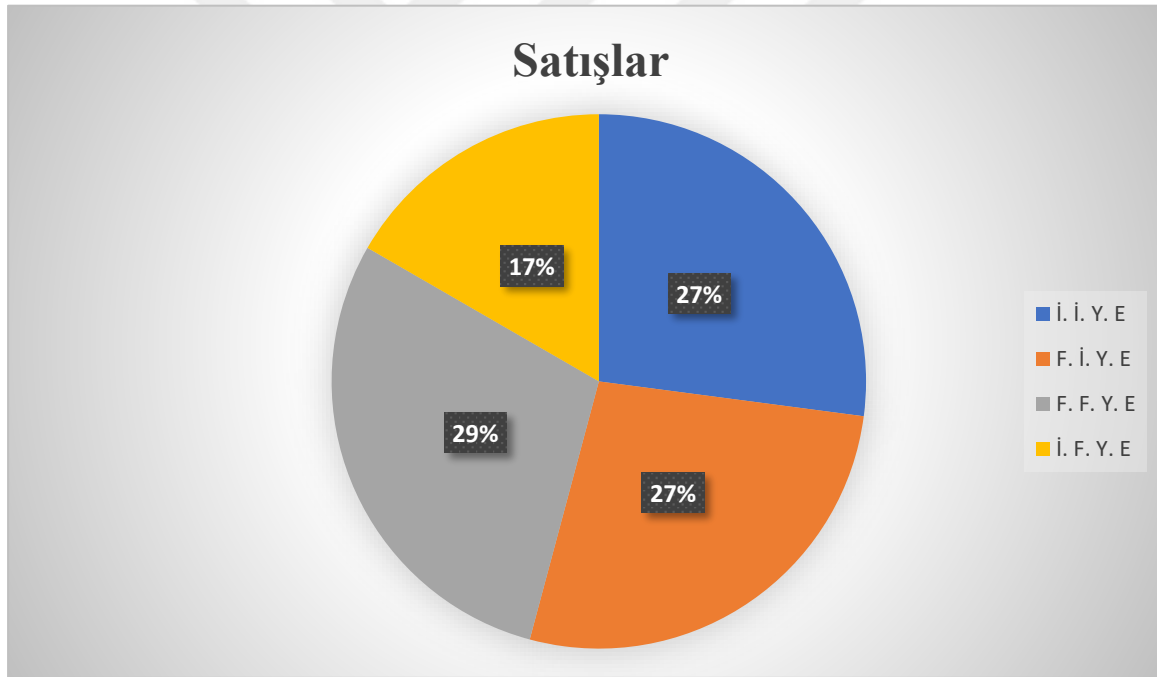
oldur (62b/2)

Metinde göçüşmenin tek bir örneği görülmüştür:

çömllek > çölmek (87b/19)

Yazma şekil bilgisi bakımından farklı unsurlar taşımamaktadır. Eserde isimden isim yapan 13, fiilden isim yapan 13, fiilden fiil yapan 14, isimden fiil yapan 8, toplamda ise 48 tane yapım eki yer almaktadır. Metindeki yapım eklerinin yüzdelik oranı aşağıdaki gibidir (Grafik 1):

Grafik 1: Metinde Yapım Eklerinin Yüzdelik Gösterimi

İsimden İsim Yapım Ekleri: {+acuk}, {+An}, {+cAK}, {+CI}, {+cIK, +cUK}, {+IIK}, {+IX}, {+IncA}, {+sXz}, {+düz}, {+ıl}, {+kek}, {+rA}

Fiilden İsim Yapım Ekleri: {-mA}, {-mAK}, {-IcI}, {-UK}, {-maz}, {-mur}, {-ğun}, {-miş}, {-(X)n}, {-(X)m}, {-Iş}, {-A}, {-I}, {-U}

Fiilden Fiil Yapım Ekleri: {-t-}, {-dUr-} (ettirgen çatı) {-t-}, {-dUr-}, {-Ur-}, {-Ar-} (oldurganlık), {-(X)l-}, {-(I)n-} (edilgenlik), {-(I)n-}, {-(I)l-} (dönüşlülük), {-ş-} (işteşlik), {-der-}, {-gür-}, {-mA-} (fiillerde olumsuzluk)

İsimden Fiil Yapım Ekleri: {+A-}, {+(A)r-}, {+lA-}, {+dA-}, {+eT-}, {+ük-}, {+ter-}, {+lAn-}

Eski Anadolu Türkçesinde şimdiki zamanı ifade etmek için {- (X)r} geniş zaman eki ve metinde tek yerde geçen {-yor} şimdiki zaman eki kullanılmıştır.

yatur (67b/1)

görüyorum (57b/14)

Eski Anadolu Türkçesinin en karakteristik gelecek zaman eki {- (y)IsAr}’dır. Fakat metinde gelecek zaman eki için {- (y)AcAK}, {-sA gerek} ekleri kullanılmıştır.

terk edecek (61a/12)

gelse gerektür (94b/2)

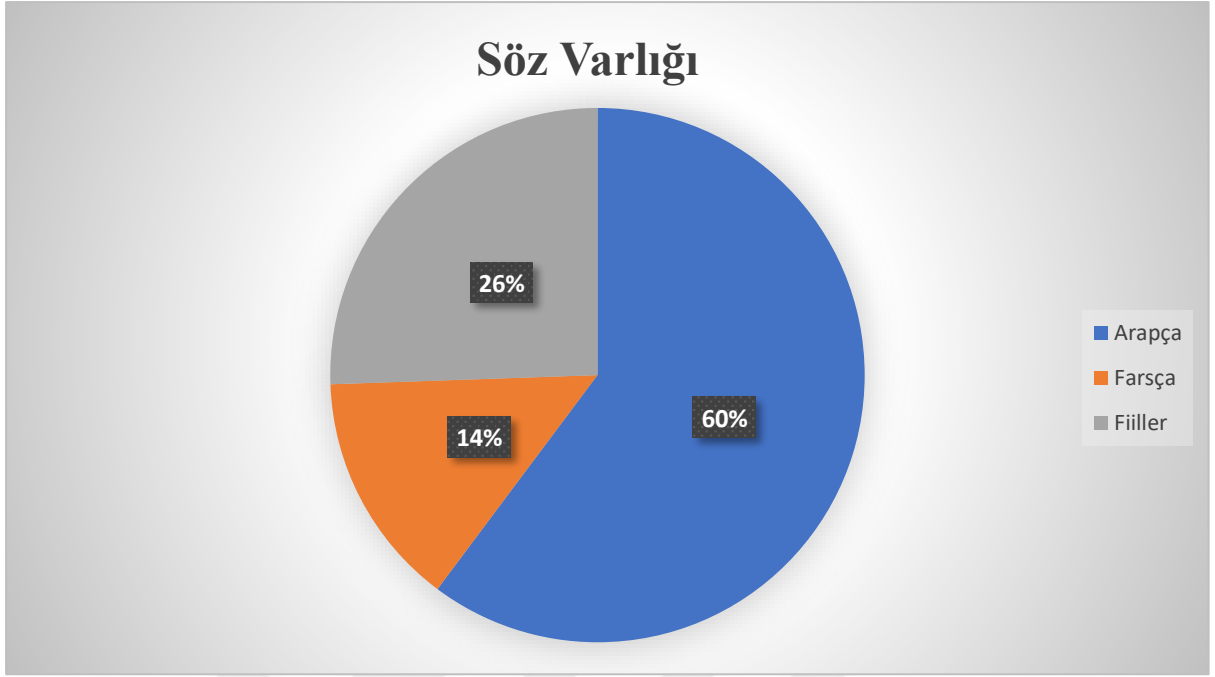
Eski Anadolu Türkçesinde gereklilik kipi için müstakil bir ek kullanılmamıştır. Bu dönemde istek kipi gereklilik kipi olarak kullanılmamıştır. Metnimizde ise gereklilik kipi daha çok {-mAK gerek} biçimiyle kurulmuştur.

ırağ olmak gerektür (98a/10)

Söz Varlığı

Metnimizin gramatikal dizininden elde ettiğimiz veriler sonucunda toplamda 2200 madde başı sözcük kullanıldığı tespit edilmiştir. Eser söz varlığı açısından incelendiğinde dizin/sözlükte bulunan madde başına göre Arapça sözcüklerin sayısı 825; Farsça sözcüklerin sayısı 195; fiillerin sayısı ise 350’dir. Eserde Arapça sözcük sayısının bu kadar fazla olması tercümenin İbnü’l-Mukaffa’nın Arapça versiyonundan bir tercüme olmasına bağlanabilir. Yine Kâtip Çelebi’nin yaşadığı dönem, aldığı eğitimler ve diğer eserlerinden yola çıkılarak eserde bu denli Arapça-Farsça sözcüklere yer verilmesi olağan karşılanabilir. Metindeki söz varlığının yüzdelik oranı aşağıdaki gibidir (Grafik 2):

Grafik 2: Metinde Arapça, Farsça ve Fiillerin Yüzdelik Gösterimi

Eser, Türkçe terimler bakımından doyurucu olmasa da eserdeki öğretici ve ibret verici hikâyeler geçmişten bugüne hitap eden niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Akar, A. (2021). **Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş** (4.Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Arat, R. R. (2007). **Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig I, Metin**. Ankara: TDK Yayınları.
- Arat, R. R. (1979). **Kutadgu Bilig III, İndeks** (İndeksi neşre hazırlayanlar: Kemal Eraslan, Osman Fikri Sertkaya ve Nuri Yücel). İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Ayazlı, Ö. (2009). **Altın Yaruk Sudur VI. Kitap**. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, E. (2017). **Orhon Yazıtları (Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor)**. Ankara: Bilge Kültür Sanat Yayını.
- Ayverdi, İ. (tarih yok). **Kubbealtı Lugati**. <http://lugatim.com/>.
- Banguoğlu, T. (2011). **Türkçenin Grameri** (9. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Bostan, İ. (2020). "Kâtib Çelebi". **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/katib-celebi>.
- Clauson, S. G. (1972). **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**. Oxford: Oxford at the Clarendon Press.
- Dilçin, C. (1983). **Yeni Tarama Sözlüğü**. Ankara: TDK Yayınları
- Develi, H. (1993). **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Develi, H. (2006). **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1-2**. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2010). **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat** (26. Baskı). Ankara: Aydın Kitapevi.
- Doğan, Ş. (2009). **(Terceme-i Akribâdîn Sabuncuoğlu Şerefeddin (Giriş-İnceleme- Metin-Dizinler)** (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ece, S. (2015). **Klâsik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri (I-II)**. Erzurum: Eser Basım Yayınları.

- Efendioğlu, S. (2013). **Cinânü'l-Cenân (Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Dizinler)** (1. Baskı).
Erzurum: Fenomen Yayıncılık.
- Efendioğlu, S. (2006). "Cümle Menşeli Edatlar". **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**. 31. s. 193-207.
- Ercilasun, A. B. (2019). **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi** (20. Baskı).
Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2020). **Dîvânu Lugâtî't-Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar- Dizin)** (4.Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Erdem, M. D., & Gül M. (2006). "Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi".**Karadeniz Araştırmaları**. S.11. s.111-148.
- Ergin, M. (2013). **Türk Dil Bilgisi**. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Foy, K. (1900). "Das Aidinisch-Türkische." **Keleti Szemle** 1. s.180-186.
- Gabain, A.Von. (1995). **Eski Türkçenin Grameri**. (çev. Mehmet Akalın). Ankara: TDK Yayınları
- Gökçe, A. (2009). "Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Dudak Uyumu ve Ünsüz Uyumu". **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. 4(3). s. 991-1012.
- Gökyay, O. Ş. (2022). "Kâtib Çelebi". **TDV İslâm Ansiklopedisi** (c.XXV s.36-40). Ankara: Diyanet Vakfı Neşriyatı.
- Gülsevin, G. (2020). **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler** (5. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Gülsevin, G., & Boz, E. (2013). **Eski Anadolu Türkçesi**. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hacıeminoğlu, N. (1992). **Türk Dilinde Edatlar**. İstanbul: MEB Yayınları.
- Kalyon, A. (2004). "Kelile ve Dimne'nin Tercüme Serüveni". **Divân İlmî Araştırmalar**. S. 16 (2004/1). s. 227-237.
- Kanar, M. (2009). **Arapça Türkçe Sözlük**. İstanbul: Say Yayınları.
- Kanar, M. (2017). **Farsça- Türkçe / Türkçe- Farsça Sözlük** (3.Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Kanar, M. (2008). **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü** (2. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Karaismailoğlu, A. (2022). "Kelile ve Dimne". **TDV İslâm Ansiklopedisi** (c.XXV, s.2010-12). Ankara: Diyanet Vakfı Neşriyatı.

- Korkmaz, Z. (2005), "Eski Anadolu Türkçesinde İmla- Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar". **Türk Dili Üzerine Araştırmalar I**. Ankara: TDK Yayınları. s. 491-505.
- Korkmaz, Z. (2017). **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi** (5. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2020). **Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi** (2. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Köktekin, K. (2022). **Eski Anadolu Türkçesi** (5. Baskı). Erzurum: Fenomen Yayıncılık .
- Özkan, M. (1995). **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**. İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Redhouse, S. J. (2006). **A Turkish and English Lexicon, Shewing in English the Significations of Turkish Terms**. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Sami, Ş. (2017). **Kâmûs-ı Türkî** (1. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Steingass, F. (1884). **Arabic- English Dictionary**. London.
- Steingass, F. (1998). **Persian- English Dictionary, Including the Arabic Words and Phrases to be met with in Persian Literature**. Librairie du Liban.
- Şahin, H. (2009). **Eski Anadolu Türkçesi** (2.Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tekin, T. (2020). **Orhon Yazıtları**. Ankara: TDK Yayınları.
- Tekin, T. (1995). **Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler**. Ankara: Simurg Kitapçılık.
- Tezcan, S. (1995). "Mesud ve XIV. Yüzyıl Türk Edebiyatı Üzerine Yeni Bilgiler". **Türk Dilleri Araştırmaları**. C. V. s. 65-84.
- Toska, Z. (1989). **Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesûd Çevirisi** (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri** (tarih yok). <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkçe Sözlük** (2019). (11. Baskı). Ankara. TDK Yayınları.
- Uzunkaya, U. (2013). **Felâhat-nâme (İnceleme-Metin-Dizin)** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yapıcı, A. İ. (2020). "Mütercimi bilinmeyen eksik Kelile ve Dimne tercümesinin yeni varakları". **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**. (21). s.475-493.

Yazar, S. (2011). **Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği** (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi.

Yazım Kılavuzu (2012). (Haz. Şükrü Haluk Akalın vd.) (27. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Yılmaz, E. (1991). "Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü". **Türk Dilleri Araştırmaları**. Ankara. s.151-165.

EKLER

EK 1

Yazı Çevrimi İşaretleri

ع	: ' ,	ش	: ş
آ	: ā, a	ص	: ş
ا	: a, e	ض	: d, z
ب	: b, p	ط	: t
پ	: p	ظ	: z
ت	: t	ع	: ' ,
ث	: s	غ	: ğ
ج	: c, ç	ف	: f
چ	: ç, c	ق	: k
ح	: h	ك	: k, g, ŋ
د	: d	ل	: l
ذ	: z	م	: m
ر	: r	ن	: n
ز	: z	و	: v, o, ö, u, ū, ü
ژ	: j	ه	: h, a, e
س	: s	ی	: y, ı, i, ī